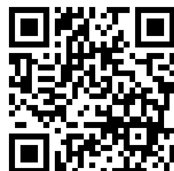

Aureus (de vtraq; potestate) libell9 (tēporali sc3 ac spūali) ad hunc vsq; diem non visus. Sōniū viridarii vulgariter nūcupatus: formā tenens dyalogi: ac iādiu Carolo quinto frācorū regi dum viueret dedicatus. In quo quidē libello miles et cleric9 (de vtraq; iurisditione latissime differentes tāq; aduocati introducuntur: et alternatim partes opponentis et respondentis assumentes iucundissime ac fructuosissime de ambarum iurisditionū disputant potestate rationes et motiua pro sua quisq; parte: tam ex iure pontificio et ciuili q; etiam ex sacra pagina copiosissime in mediū deducentes: quibus confutare et extirpare desiderant multiplices interprisias (vt sic loquar) et abusus i vtraq; iurisditiōe quotidie vsātes. Cui reptoriū annectit alphabeticū precipuas totius libri materias clarissime indicans.

¶ Venūdant parisius apud Galliotū du pre supra pontē btē marie sub itersignio Gallis auree et i palatio in secūdo pilari.

Extraict des registres de parlement.

Eue par la court la reqste a elle baillee par Galliot dupre marchãt libraire de paris/par laquelle il reqroit defẽses estre faictes a tous autres de ne imprimer/ou faire imprimer/ne vendre de trois ans certain liure traictãt de la iurisdiction ecclesiastique & temporelle appelle le Sõge du vergier par ledict Galliot nouuellement faict imprimer en latin a grans fraiz: veuz aussi plusieurs arrestz: & ordõnances de ladicte court dõnez en pareil cas. Et tout considere Ladicte court a ordonne/& ordonne inhibitions & defẽses estre faictes a tous libraires/imprimeurs & autres quelconques que de deux ans prochainement venans ilz ne impriment ou facent imprimer le liure dessusdict/& ne en vẽdent aucũ durant ledit tẽps sil nest imprime ou faict imprimer par ledict Galliot sur peine de confiscation de liures & damende arbitraire. faict en plement le. xxvii. iour de May Lan mil cinq cens. xvi.

Ainsi signe. A. Robert.

¶ Repertorium alphabeticum super iucundissimo somnij viridarij tractatu seu libello feliciter incipit.

De littera. A.

De littera. B.

De littera. C.

De littera. D.

De littera.R.

De littera. S.

Finis tabule.

Repertorium alphabeticum super aureo somnij viridarij libello ab Egidio daurigny bellouaco in legibus licetiato nuperrime recollectum: hic finem capit optatum.

¶ Incipit liber somnii viridarii tractans de utraque iurisdictione ecclesiastica videlicet et seculari.

Audite somnium meũ quod vidi gene. xxxvij. c. Licet scriptũ sit non augurabimini nec observabitis somnia Levitici. xix. c. Et alibi reprobetur fictor somniorum deuteronomii. xix. cap. et etiam. xxxiiii. somnia multos errare faciũt non tñ hec sic scripta cõcipio ut ex toto suo gñere sõnia sint reprobata. Cũ phũs naturaliũ rerũ indagator eximi⁹ i totũ ipa nõ reprobet ¶ Cum etiã nabugodonosor somniando vendica preuiderit daniel. scdo ¶ Audite ergo pnceps serenissime somnium meũ. ¶ Cũ vigilans sepe soleam admirari ac crebra mecum disputatiõe conferre huius etatis gẽtibz tanta proteruitas unde pcesserit q modernorũ ingenia sint adeo deprauata ut indiuisionẽ inter utrũqz brachium suscitando prorumpant indefesse. Cũ tamen inter se tanta debeat eẽ unio et caritas ut unum sit ouile et unus pastor et tanta fraternitas q altera potestas alterius semper egeat auxilio.

¶ Quippe eniz duo sunt quibus hic mundus regit / sacerdociũ: et regnum. Sacerdos orat rex imperat. sacerdos delicta dimittit. rex errata punit sacer cerdos animas ligat et soluit. rex corpora cruciat et occidit. uterqz diuine legis executor suum iusticie debitum cuiqz tribuit dum celum celi domino terrã autẽ dedit filiis hominũ. Sane filios hominum decent arma et sagitte. filios dei oratiões: vota et sacrificia ut carbones ignis succẽdãtur ab eis vita eq pastoris doctrina pascualis est ouis et rigor punientis. pax est popularis duũ q hinc inde mutua verborũ inter duos viros utriusqz iuris canonici et ciuilis radiis plustratos huius rei sermo. in psentia maiestatis vestre semper traheretur scilicet. An iste potestates sint diuise an subordinate: et que inter eas conuenientia nasceretur magno dierũ spacio alterna disputatione psumpto, pxima nocte sequẽte casus nouitate mirabilis est ortus. Nã cum sopore langore oculi pmerent et membra deffessa sõnũ suauitatẽ suauitatẽ allexissẽt vidi i viridario ameno valde et delectabili liliis et aliis florib⁹ variis decorato dominationẽ vestrã maiestatis regalis collocatã. Aspexi insuper ad latus maiestatis eiusdem duas reginas fulgidissimas a dextris unã habitu regulari decoratã et hec spũalis ptãs vocabatur. A sinistra alterã habitu seculari honestissimo tñ indutã et hec potestas secularis pungebat: et ambe (si dignum sit celestia) flere et ingemiscere videbantur et ad vos illustrissimũ pncipẽ et regẽ frãcorũ dñm Karolum quintũ hoc nomine velut solẽ iusticie super cathedrã refulgentẽ oculos supplices ac lacrimantes dirigebãt vocem suã tanq tubã sonorosam hiis versibus exaltantes. ¶ Ad te cõfugim⁹ rex pius aspice nostros planctus nos equa mundũ sub lege tenemus. pmia virtutis meritis damus: et mala prauis subdentes uno ore: pnceps pijssime nos ambe sumus sorores et altissimi filie inter nos pacem atqz concordiã desiderabiliter affectantes. Sz inimicus homo more solito inter ministros nr̃os zizaniã nititur seminare. cũ tñ omniũ cõmunitatẽ desiderabilis debeat eẽ tranquillitas inq̃. et populi pficiunt et utilitas gẽcũ pcuratur: hec bonarũ artium decora mater hec facultas pcendit mores et tantarũ rerum ignarus agnoscitur qui eam quesisse minime sentitur. Quod beati Job. sui protestatur cum dicit. habeto pacem et per hoc habebis fru-

ctus optimas. ¶ Hanc si quidem christus dei filius sui noui natalis signum et nuncium fore determinatum diuina milicie celestis et oraculo voluit decantari. Gloria in altissimis deo. Et in terra pax hominibus bone voluntatis. Sunt igitur pacis et tranquillitatis fructus optimi oppositove ro litis importabilia nocumenta, propter quod singuli fratres magistri collegia et communitates se inuicem iuuare tenentur: tam superne caritatis affectu quam vinculo societatis humane quod etiam plato nos admonet Teste tullio. de offic. libro primo dum dicit non solum nobis nati sumus ortusque nostri patria vendicat partem amici: et ad id magis obligatur intendere cui altissimus harum rerum intelligentiam amplius inspirauit grauiter velut ingratus hoc sciens et potens peccat omittens teste Jacobo canonicorum. iiij. c. cum dicit scienti bonum facere et non facienti peccatum est illi. ¶ Cum igitur tibi Karolo regi francorum deus dederit talentum ingentem veram fidem et fortunam bonorum exteriorum Et veraciter tibi possunt applicari verba Bernardi ad magistrum galterum de claromonte genus clarum corpus aptum forma euidens ingenium velox eruditionis: vtilitas: et morum honestas: interesplendent: et gloriosa dicta sunt: si tibi vsurpas est qui querat et iudicet testante veritate et fama proclamante que omnino veritate non caret. Et vt dicitur. vij. ethimologiarum inte antiqui generis regia nobilitas non degenerat neque perit sed clarius: fulget melius viget et iocundius floret vita morum et melius dicamus. Intantum quod vena laudabilis illustris sic gloriosa in transmissione feruet originem quod dictis et factis in te nobilitas generis apparet in moribus liberalitas muneris prefulget in omnibus. ¶ Humilitas ceterisque respondet communibus et claritas operis refloret virtutibus. Porro inter innumerabilia dona que tibi contulit altissimus hec excedunt omnia. Nam cum esses quasi modo genitus infans et adolescentulus populum acephalum insc monstruose diuisum prudentissime direxisti. Nunc in virga ferrea cum dure fuerit ceruicis. Nunc in virga vigiliarum cum fuerit cordis pigri. Nunc in virga virtutis quam misit dominus ex syon dominare in medio inimicorum tuorum et persecutiones nedum extrinsecas illorum qui tecum dulces ceperant cibos. vt accedat quod legitur in psalmo a iuuentute domino superasti. Quid plura: nunquid hyspania de rege persecutore militantis ecclesie auxilio diuino et tuo mediante in regem catholicum est translata. Nunquid tota acquitania et plures partes picardie in breui tempore et repente per te de manibus anglicorum receperunt libertatem: et modo satis admirabili et alias inaudito. cum castra inexpugnabilia et alia loca vi armata fuerunt occupata. Nunquid britannia tua testabitur miracula que ad nutum tuum domino iohanni demonte forti quondam duce suo aduersario tuo anglice adherente eiecto ad te totaliter est conuersa. Nunquid anglicorum superbiam et eorum cornua ad nubes nuper exaltata depressisti que omnia si diligenter attendantur attento facto et attento modo non sine miraculo a domino facta esse dignoscuntur ex tuis precibus et meritis obtenta. Nam dum orabat moyses vincebat populus. xlv. distin. c. disciplina. ¶ Attende igitur princeps christianissime cum pacceteris tot ac tantis sis dotatus virtutibus et applica aures tuas ad preces nostras ministros ad concordiam reducendo. Sunt enim plurimi ministri qui sunt de ecclesia tamen oderunt ecclesiam a qua plurima bona recipiunt et ad altiora totis adhuc hanc

bili conatibꝰ anhelãt quorũ plures iu-
risdictionẽ extinguerent ecclesie si pos
sent sic sunt plurimi in gremijs domi-
norum seculariũ enutriti. sed vt mus i
pera serpẽs in gremio ignis i sinu. suis
se consueuerunt hospitibꝰ exhibere illi
ac isti vtramq3 curiam vellẽt extingue
re. forsan vt in suis possint liberius ꝑ-
seuerare nequicijs hec faciunt vt inui-
di qui felicibus aliorum torquentur
successibꝰ iuxta illud oraciĵ. Inuidus
alterius rebꝰ marcessit opimis. Aut
hec faciunt qr subiecti serui enim do-
minos odiũt seu subiecti. iuxta illud
alexandri libro octauo. Afferet tellus
stellas septẽq3 triremes alluet occea-
nꝰ et siccũ piscis amabit. q̃ serui domi
no sint verus nexus amorum et inter
eos nulla est cõcordia. Licet extra pax
ostendatur odio intus confligitur pa-
cem vultus habet agitatã precordia
belli: hec tamen dicuntur de seruis vio
lenter subiugatis: de facili igitur sub-
diti loquuntur contra superiores qui
tamen viuere non possunt. sine aliquo
domino. domini enim necessariĵ sunt
mundo: et si nulli essent modo iudices
ecclesiastici vel tẽporales. oporteret q
cito fierent vt pax seruaretur et eccle-
siastica sacramenta ministrarentur vel
hoc faciunt. vt adulatores dominis
ecclesiasticis aut temporalibus: ponẽ-
tes os in celum lingua eorum gradien
te super terram detrahẽtes nouos do
minos siue curas ecclesiasticas vel tẽ-
porales siue potestates qđ est difficile
fabricantes. ¶ Cum igitur princeps
serenissime vos sic ambe regine fuis-
sent allocute ipsis auditis fulgido vul
tu ad pacis osculum assumpsistis di-
cens eis. regine deuotissime. vt Karo
lus lacrimis vestris sum compassus.
Et ideo vt dei vicarius et iudex in tem
poralibus iusticiam et fauorem si res
suspicione careret libenter impenderẽ
Hortor tamen vt mẽtem vestram mi
nistrorum diuisio non exagitet atten-
dentes q ab antiquo clerici et laici op-
pido sunt infesti. nec sũt veri sed pseu-
do ministri qui vos sic exasperant et di
uidunt. Credite matrone venerande
q in curia seculari sepe precio et preci-
bus ignorantibus dominis postposi-
tis gradibus iudices et ministri altum
querunt ascensum. et sic de facili per pe
cuniam sũt ingressi. ipsos susurrat pe
cunia orphei lira carmen amphitrio-
nis musa virgiliĵ voce pecunie suffocã
tur: quid plura vbi nũmus loquitur tulli
ani eloquiĵ tuba raucescit vbi pugnat
pecunia virtus expugnatur Herculea.
nũmus vincit: nũmus regnat: nũmus
imperat: vniuersis: pari forma et in cu
ria ecclesiastica non quantum quisq3
mercatur sed quãtum dare sufficiat se
plus extimatur. ¶ Si igitur auri sa-
cra fames penetralia veneranda pro-
serpserit: quid deniq3 poterit tutũ esse
aut securum: regine amantissime a cu-
rijs vestris non prius nequicia hec et
diuisio cõmunis hostis succedetur per
fecte: neq3 perniciosi quos hactenus
ꝓducit fructus arescent nisi sue cause
radices extirpentur. ¶ Tales igitur
eligat; vobis ministros et iudices quos
labor prolixior et sciẽtia perfectior fe-
cerint ante ire deum timentes et non
pretereuntes terminos quos posue-
runt patres antiqui. In hijs cessabit
prophanus ardor auaricie: isti redent
que sunt cesaris cesari et que sunt dei
deo. et sic erit huius multitudinis cre-
dentium cor vnum et anima vna iuxta
illud Mathei. vi. vbi veritas pro fide-
libus orat ad patrem volo inquit. vt
ipsi sint vnum in nobis sicut et nos
vnum sumus regine illustrissime ad-
uocatos ergo querite et iura vestra in
medio producite non vt causam iudi-
cem: sed vt ministros vestros ad cõcor
diã si possibile sit amicabiliter reducã
iudex enim vester in celis habitat.
Tunc regina q̃ potestas spiritualis nũ-
cupata est sibi assũpsit i aduocatũ vnũ

celericam pfūdissime sciencie tanteqꝫ solicitudinis sufficientem. potestas autem secularis sibi elegit militē varijs sciencijs multiformiter decoratum.

Unde princeps metuēdissime dictis aduocatis incepistis dicere vos ambos in visceribus christi requiro ne scitis de numero illorum aduocatorum de quibus Cassiodorus. Hi sunt qui causas protendūt/adhibiti impediunt preter missi fastidiunt/admoniti obliuiscuntur locupletati subdunt apud causidicos silentium venale ꝛ est lingua eorum dampnifica nisi funibus argenteis ligetur sed vnusquisqꝫ vestrum seriose ac succicte veritatem pandat sue cause. Et volo domine clerice/qui clericis est defferēdum/ꝙ primo ducatis tripudium et modo dyaletico

Nā primo vnicā facietis rationeꝫ ad quam miles indilate respōdebit. et sic deinceps quousqꝫ sermonibꝰ ac conquestionibus vestris finem volueritis imponere versa vice pari forma miles partem tenebit opponentis.

Clericus vero partē respondentis/et sic quilibet erit actor et quilibet reus. vt in communi diuidundo iudicio.

Communio namqꝫ hanc peperit dissionē. Sic itaqꝫ alter alterū cōgrediē varias rationes naturales et theologicas/canonicas.et ciuiles/allegantes/quas in scrinio pectoris secundūꝫ modulum ingenii mei ꝛ memorie put infra latius declarabo recollegi.

Tādem tamē inter eos tanta rixa inde est suborta/ꝙ de verbis q̄si ad verbera processerūt vnde perplexitate constrictus propter conflictum rationum quem iuuarem militem vl' clericum ignorabā. sic sum a sompno vehemēter excitatus in isto igitur opere annuente domino sic ꝑcedam videlꝫ nil tamen pro vna parte vel altera asserēdo sed solum excitatus a sompno que dormiens vidi. vestre maiestati referendo. nec est intencionis mee. sermones meos coloribus rethoricis velare sed omittam stellatum latinum et rethoricam curiosam planis vtēdo verbis quibus dicti aduocati suis disputationibus vsi fuerunt placitando.

Uerum pricepe xp̄ianissime quia vt dicit Cassiodorus epistolarum variarum libro tertio episto. vi. Sicut indigna posteritas laudes antiq generis abnegat ita preclara egregie de patribus dicta confirmat laudabilis enī vena suam seruat originem ꝛ fideliter posteris tradidit que in gloriosa trāsmissione promeruit. vnde ꝛ ph'us ad ꝑpositū scd'o Rethorice. ca. xxii. dicit

Ad laudandum aliquem sumenda est dignitas progenitorum. Nā vt dicit Aristoteles tertio politice Capitulo. xix. meliores est verisimile eos esse qui ex melioribus generātur. quia ingenuitas est virtus generis/et secundum veritatem nobiles maxime reges debent habere quasi ignatam prudenciam clariorē/clemenciā/dulciorē audaciā fortiorē iusticiā veriorē

Hinc est ꝙ ego humilis seruitor vester in spe tāte nobilitatis refulgencia bonitatis clementia claritatis intelligentia et humilitatis beniuolentia certum ex varijs floribus dicti viridarii pueri cōponēdū vna cum sompno meo minus sufficienter concepto vestre regie celsitudini fiducius presentandū.

Cum re vera spes vestre humilitatis graciose ad supplendū nobilitatis generose ad excusandū vestre subtilitatis ingeniose ad corrigenū vestre bonitatis virtuose/ad conducenū penurie ꝛ timiditati cordis et intellectus mei audaciam inchoandi potētiam cōplēdi contulerunt auxilium pariter et iuuamen. Maxime quia vt melius nouit alta profunditas vestra hoc opus tanti est ponderis vt veraciter possim dicere cum illo philippo expositore super Job sic dicente aggredior pater mi opus arduum ꝛ difficile. Cum sim igitur princeps metuendissime vir tenuis studij rudis ingenij. inculti

eloquij me suscitantis trepidantem/ corrigatis delinquentem et scriptorē vestrum confortetis pariter ꝛ iuuetis quia istius minimi tractatus quē sommum viridarij volo nuncupari: omnia vestro relinquentur examini. vt maior vobis ꝛ iustior corrigēdi ꝙ michi scribendi gloria debeatur.

¶ Clericus. Cap.j.

Viror optime miles paucis diebus tēpora immutata: sepultam iusticiam euersas leges naturales theologicas canonicas ꝛ ciuiles.

¶ Miles scdo capitulo.

Grandia verba sunt ista ꝛ ego laicus qui ꝙuis paucas litteras puer ego didisceri vt tam alta verba a me possint intelligi. Et ideo venerande clerice si mecum desideratis contendere pleniorem oportebit accipere stilum.

¶ Clericus tertio cap.

Etate mea vidi ecclesiam in honore magno apud reges ꝛ notabiles vniuersos haberi: ꝛ nunc video econtra miseranda ecclesia facta est sub tributo ꝛ vobis omnibus pda. exiguntur a nobis multa: dantur vlia bona nostra/ si non damus rapiuntur a vobis conculcantur iura nostra libertates infringuntur. ꝛ laici et maxime milites clericorum sortē multiplici detractione depravant vitam ꝛ eorum opera ducentes in opprobriū ꝛ cōtemptum. Sane in depravatione ordinis nostri non multum eorum extollentia promouetur: qui si milites essent que militum pfessio esset agnoscerent defferrēt clericis. ꝛ se a curialitate verborum quadam puellari modestia temperarēt. ¶ Porro ordo militum nunc est ordinē non tenere. Nam cuius os maiori verborū spurcicia pollutur qui detestabilius iurat: qui minꝰ deum timet qui ministros dei vilificat qui ecclesiam non veretur: iste hodie in cetu militum fortior ꝛ nominatior reputatur. Militaris hodie disciplina quā vegecius ꝛ pleriqꝫ alij docuerunt prorsus euanuit: ꝛ se in quadam delinquendi libertatem ꝛ scurrilitatis speciem deformauit. ¶ Olim se iuramēti vinculo milites obligabant pro rei publice statu. ꝙ in acie non fugerent: ꝛ ꝙ vite proprie vtilitatem publicam preferrent. Se filios ecclesie atqꝫ ad honorem sacerdocij et tuitionem pauperum ad vindictam malefactorum ꝛ patrie liberationem gladium accepisse porro in contrarium res versa est Nam ex quo hodie militari cingulo decorantur statim insurgunt in christos domini destruunt patrimoniū crucifixi: spoliant ꝛ pdantur subiectos sibi: pauperes miserabiliter atqꝫ immisericorditer affligunt miseros vt in nolorib9 alienis p illicitos appetitus extraordinarias impleant voluptates refert lucas ꝙ milites accedentes ad iesum interrogauerunt eum dicētes magister quid faciemus: vos neminem inquit concusseritis atqꝫ calumniam non faciatis: qui contra inimicos crucis christi vires suas exercere debuerunt potibus ꝛ ebrietatibus pugnant vaccant ocio: ꝛ crapule vitamqꝫ degenerem immundiciam transigentes nomen ꝛ officium milicie dehonestant. Nil dampnabilius in milite ꝙ ocium per quod vsus armorum dediscitur nutritur pusillanimitas vires fastidiunt obrepit inercia ꝛ ad immūdicie actus animus applicatur bella ꝛ conflictus equestres depingi faciunt in salis. vt se quadam imaginaria visione delectent in pugnis: quas actualiter ingredi aut videre nō audent eleganter scipio affricanus sicut Julius frontinus reffert: cum scutum cuiusdam vidisset auro ꝛ gēmis ad ornatum dixit se non admirari si tanta diligentia ad ornasset in quo plus presidij ꝙ in ense ha

beret. Non in auro et lapidibus de=
bet scutum militis decorari: sed scu=
tum diuulsum habeat fractam gale=
am ebetem gladium faciem vulne=
ratam. ¶ Porro tamen nostri mili=
tes ab expeditione sine vulnere ⁊ cica
trice sanis ⁊ integris armis per dei
gratiam reuertuntur. curritur ad vi=
dendum conflictum crateras igitur
statuunt ⁊ vina coronant atqꝫ exhau=
sta canunt prelia marte graui illic eaci
des illic tendebat vlixes. Et purgãt
fluido pergama tota mero. garriũt igi
tur ⁊ laxant procaces linguas in de
tractionem hominum innocentium de
seuiũt in christos domini refferunt ⁊
conferunt labores suos ⁊ ocia sacer=
dotum: datur itaqꝫ inter eos senten=
tia ⁊ cõmuni lege sancitur vt decimas
auferant. vt ecclesie ⁊ clero non deffe
rant vt excõmunicationem non time
ant. vt deum non reuereantur. vt iniu=
riis afficiant sacerdotes. ⁊ quicquid
in vsus ecclesie cessit de largitione a
iure paterne liberalitatis euacuarent
verũtamen magnus domin⁹ ⁊ lauda
bilis qui humiliat omnem altitudinẽ
extollentem se aduersus sciẽtiam dei
ipse saluos faciet filios hominum pau
perum ⁊ humiliabit calumniatorem:
tollensqꝫ virgã peccatorum ⁊ de super
sortem iustorum arguet pro mansue=
tudine terre ⁊ obstruet os loquentium
iniqua: deiicietqꝫ omnem extollẽtiam
superborum.

¶ Miles. iiii. capitulo.

Uod milites corripitis vel est affectio vel detra=
ctio si affectio michi acce
ptiora essent vestra verbe
ra q̃ eorum vbera que me
lactarunt. Sed vtinam semper corri=
piat nos iustus in misericordia oleum
autẽ peccatorum non impinguet ca=
put militum vitam deprauatissimam
reputatis. Sed domine clerice fortas
se dicatis rogo trabem prius ab ocu=
lis clericorum eiciatis: q̃ festucam ab
oculis militum prouocatus silere non
possum mores vitam clericorum vos
p̄lati ⁊ clerici nostri temporis a deo
estis superbi ⁊ elati: ꝙ in vobis verifi
cabitur illud quod alibi scriptum est
ꝙ radices superborum gentium are=
scent. Deus enim perdit memoriam
superborum ⁊ relinquit memoriam hu
milium. Tante quidem grauitatis est
vrgentium peccatum vt a celorum cul
mine tanq̃ grauissima plumbi moles
centrum terre penetrauit. Et illud
Job. Si ascenderit in celum superbia
eius ⁊ caput eius nubes tetigerit quasi
sterquilinium in fine perdetur. Tẽpo
re autẽ petri ⁊ pauli ⁊ aliorum aposto
lorum prelati erant christi vicarii se=
quẽtes eius vestigia signis ⁊ virtuti=
bus coruscantes ⁊ degentes sub qua=
dam paupere vita ⁊ per ipsorum p̄di
cationes ⁊ opera quasi totum mundũ
ad suam conuertebant doctrinam et
vitam. Nunc vero cateruatim popu=
lum vobis commissum ducitis ad infe
ros. De modernis igitur p̄latis potest
dici regnauerũt sed non ex me nec cũ
apostolis in laboribus ⁊ erumnis sunt
Paulus enim semel lapidatus fuit
ter naufragiũ passus est nocte ac die
in profundo maris ⁊ q̃ plurima alia
pro dei ecclesia subiit pericula. vt in
quadam sua epistola apertius decla=
rat vos enim nunq̃ degustatis ama=
rum ⁊ ideo dulcedinẽ gustare non me=
remini dicit namqꝫ beatus Gregorius
tribulationes quoqꝫ seu aduersitates
quandoqꝫ veniunt habundancius sup
iustos q̃ super iniustos sicut ⁊ fulminis
impetus ⁊ venti rabies ecclesias citi⁹
⁊ campanalia concassat q̃ vilissima p
stibula. Dicit enim Gregorius ꝙ nul=
lum est signum euidencius eterne dam
pnationis: q̃ continua prosperitas.
¶ Non estis ergo socii tribulationum
apostolorum nec debetis esse partici=
pes consolationis eterne: quia sm na
turam onus ⁊ emolumentum conco=

is clericorum ciciatis: q̄ reliucam ab
oculis militum prouocatus flere non
possum mores vitam clericorum vos
prelati ꝛ clerici nostri temporis a deo
electis superbi ꝛ elati: q in vobis verifi
cabitur illud quod alibi scriptum est
q radices superborum gentium are=
scent. Deus enim perdit memoriam
superborum ꝛ relinquit memoriam hu
milium. Tante quidem grauitatis est
vt gentium peccatum vt a celorum cul
mine tanq̄ grauissima plumbi moles
centrum terre penetrauit. Et illud
Job. Si ascenderit in celum superbia
eius ꝛ caput eius nubes tetigerit quasi
sterquilinium in fine perdetur. Tēpo
re autē petri ꝛ pauli ꝛ aliorum aposto
lorum prelati erant christi vicarij se
quētes eius vestigia signis ꝛ virtuti=
bus coruscantes ꝛ degentes sub qua=
dam paupere vita ꝛ per ipsorum predi
cationes ꝛ opera quasi totum mundū
ad suam conuertebant doctrinam et
vitam. Nunc vero cateruatim popu=
lum vobis commissum ducitis ad infe
ros. De modernis igitur prelatis potest
dici regnauerūt sed non ex me nec cō
apostolis in laboribus ꝛ erumnis sunt
Paulus enim semel lapidatus fuit
ter naufragium passus est nocte ac die
in profundo maris ꝛ q̄ plurima alia
pro dei ecclesia subijt pericula. vt in
quadam sua epistola apertius decla=
ratur vos enim nunq̄ degustatis amaritu
rum ꝛ ideo dulcedinē gustare non me=
remini dicit namq̄ beatus Gregorius
tribulationes quoq̄ seu aduersitates
quandoq̄ veniunt habundancius sup
iustos q̄ super iniustos sicut ꝛ fulminis
impetus ꝛ venti rabies ecclesias citi⁹
ꝛ campanalia concutiat q̄ vilissima p
stibula. Dicit enim Gregorius q nul=
lum est signum euidencius eterne dam
pnationis: q̄ continua prosperitas.
¶ Non estis ergo socij tribulationum
apostolorum nec debetis esse partici=
pes consolationis eterne: quia fuis na
turam omnis ꝛ emolumentum concor

nitantur se ad inuicem regulant̄ sm̄
naturam. ff. de regulis iuris. Item nū
quid est scriptum. pauper ꝛ inops lau
dabunt nomen domini. Jacobi. ij. Nō
ne pauperes elegit dominus. Cur er=
go coaceruant totis affectibus clerici
diuicias: que etiam diuicie pungitiuis
comparentur spinis. Et cur tempora
lia nitantur vendicare. ¶ Nunquid
scriptum est facilius est camelum per
acus foram n transire q̄ celorum diui
tem intrare regnum. Diogenes socra
tes thebanusq̄ cum plurimis philoso
phis diuicias contempserunt. Consu
les romani ꝛ rethores non nulli diuici
as sunt mirabiliter aspernati. ¶ Pro
his valerij maximi legant̄ scripta de
factis memorialibus virorum illustriū
ꝛ etiam sententia clamat aristotelis in
primo libro ethicoꝝ q multi ꝑpter di=
uitias periere. Clericis dominia rerū
temporalium appetentibus possunt
dici verba legis ciuilis professio tua
ꝛ desiderium ad inuicem se discrepant
Sed quid hoc nō aduertentes moder
ni clerici sed illud ouidij sine titulo: cu
ria pauperibus clausa est dat census
honores. de paupertatis miseria gra=
datim ascendunt ad culmen honorum
ꝛ ad summa fastigia dignitatum per
astutas practicas ꝛ fallaces fabricas
ꝛ per ypocrisim: adulationes: ꝛ men=
dacia periuria ꝑditiones fraudes sy=
monias: ꝛ ceteras nequicias amplio
res. Luxuriose viuētes ī delicijs ꝛ frui
tionibus corporalibus: ducunt dies
suos. se deos sanctos ꝛ sanctissimos
appellantes sibi edificant palacia om
ni amenitate spectabilia ymaginum
varietatem statuarum: quia sumptuo=
sitatem affectant comedunt cibaria: ꝛ
bibunt vina omni curiositate exquisi=
ta. thesauros sibi coaceruant infinitos
Non sicut ille qui dicebat argentum
ꝛ aurum non est michi: sed aurea se=
cula repararunt caritatem amiserunt:
lucifero adherentes dignis benefi=

cia non conferrunt quin po
nores ecclesiasticos promo
gnos: et contra dei precep
unt beneficia ꝛ honores: ꝛ
precio aut pro turpi seruici
re ad ecclesiasticas dignita
bando dignos: indigne p
indignos: vt porc gartione
aut etiam ipsorum nepote
proprios: vt tanq̄. hereditā
deant sanctuarium dei: num
unt: curam habentes pecun
animarum. domum christi f
luncam latronum.
¶ Omnis abusus omnis in
sio in foro ecclesiastico plu
exercetur q̄ apud seculares
iustificant impium pro mun
iusticiā iusti auferunt ab eo.
de fide hesitāt: ꝛ si sibi quan
dicauerint clerici: sed negli
raro. non tamen credunt: qu
nifeste vident q quasi quilib
rum eius quod predicat c
operatur: quia clerici ipso f
duntur se aliud credere q̄
Et laici clericorum vestia ꝛ
sequentes: qui tanq̄ signum
ad sagittam: in pelagus vi
ad funereas edes baratri i
fluit assidue maxima multi
leto ergo clerice ꝛ ori vestro
tis silentium nec de facili c
ges cuius consilium sint cl
sia vobiscum agere: aut apu
rire ius vestrum.

¶ Clericus. v. cap

Rim
tra c
tnuur
sas f
conc
iura
ralit
gunt

sexto capitulo.

SCire vellem qd vocatis ius cũ habeāt significationes.

Clericus.vij.ca.

IUs voco decreta patrum & statuta romanoꝝ pontificum.

¶ Miles.viij.ca.

QUe illi statuerũt / siue tē- poralibus statuerũt vobis possũt iura eẽ nobis vero nõ sunt Nullus quidẽ pōt de his statuere de quibus constat ipsum dominium non habere sicut nec francorum rex statuere potest super imperium nec imperator super regnum / & quadmodum terrarum principes non possunt aliquid statuere de spiritualibus vestris super quibus nõ acceperunt potestatem sic nec vos de temporalibus eorum sup que nõ hẽtis auctoritatẽ. vñ friuolũ ẽ quicquid de temporalibus statutis super que potestatem non accepistis: vnde risus venit michi magnus quociẽs mente reuoluo pape bonifacij.viij. statutum quo cauetur. qꝫ ipse est & esse debet super omnes principatus & regna. Nam de facili potest sibi sic ius acquirere super rem aliquam cũ non restat nisi scribere qꝛ totũ erit suum cum scripserit / et sic totum erit vestruꝫ vbi statuere nihil aliud sic q̃ sic teneri velle et nihil aliud est ius habere q̃ velle. non habet igit̃ nisi vt scribat hoc volo ius esse cum voluerit castruꝫ meum villã meã agrum meum nec latet vos sapiẽtem clericum ad quid vos ducat ista disputatio.

¶ Clericus.ix.ca.

SAtis acute domine miles et versute ꝯtra nos ista protulistis & ad hoc totus sermonis vestri decursus q̃tum intelligo tendit qꝫ dñs papa de vestris tẽporalibus nichil potest statuere qꝛ non constat eũ de rebus tẽporalibus potestatẽ vel dominiũ accepisse / et si hoc ex nñis voluimus ꝓbare dictis aut scripturis pro nichilo dicitis qꝛ nostrũ scribere vt dicitis dominium nobis aut potestatẽ que aliunde non venerat non potuit ascribẽ. Sed si christianus vultis verus reputari non negabitis xp̃m rex omniũ dominũ verũ esse cui dictũ est in psalmo postula a me & dabo tibi gẽtes hereditatẽ tuã & possessionẽ tuã terminos t̃re. Etiã scriptũ est qꝫ ip̃e est rex regũ & dñs dominãtiũ. ista nõ sunt nostra ſꝫ dei verba nec nos eas sũpsimus ſꝫ ea misit deus & dictauit spiritus sanctus. Et quis dubitat illum posse statuere quẽ cõstat vniuersorum dominũ esse.

¶ Miles.x.ca.

NUllo modo dicte potestati vel dñationi resisto. qꝛ xp̃ianus sũ & ego esse volo Et ideo si per diuinas scripturas ostenditis sũmos pontifices esse super oĩa temporalia dños necessariũ ẽ ꝑncipes sũmis sacerdotibus pontificibus tã in temporalibus q̃ spiritualibus esse subiectos omnes

¶ Clericus.xi.ca.

DE facili ex superioribus poterit hoc ostẽdi tenet eni fides nostra petrũ apostolũ ꝑ se & suis successorib⁹ institutum esse vicarium ihũ xp̃i / & certe plenus vicarius idem potest facere quod dominus eius cũ in illa actione nulla potestatis diminutione vicari⁹ ẽ constitut⁹. Si ẽ non negatis xp̃m de temporalibus vestris posse statuere q̃ dominus est celi & terre non potentis sine rubore eãdẽ potestatẽ xp̃i vicario denegare.

¶ Miles.xij.c.

AUdiui a viris sãctis atq; doctissimis duo tẽpora in xp̃o distingui. vnũ humilitatis & alteruꝫ potestatis humilitatis vsq; ad suam passionẽ potestatis postsuã resurrectionẽ postquã ipse dicit. Data est michi omnis potestas i celo & in t̃ra mathei. vltimo.c. petrus igitur cõstitutus est vicarius pro statu humilitatis non ꝑ statu glorie & maiestatis non eni fact⁹ est vicari⁹ ad ea q̃ xp̃us modo agit in gloria qꝛ nobis illa ignorata sunt sed ad ea mittẽda q̃ xp̃us egit interra qꝛ

illa nobis necessaria sūt Jllā igr̄ potestatē suo vicario contulit quā hō mortalis exercuit nō autē illā quam glorificatus accepit. ⁊ vt ista p scripturas quas inducitis. ostendamus de eisdē scripturis vobis testimonia pferem⁹ ipse eni christ⁹ dicit pilato regnū meū nō ē de hoc mundo/ ⁊ q nō venit ministrari/ s3 ministrare. Testimoniū adeo manifestū est vt hominē resistentē possit cōfundere ⁊ ceruicē qualibet durā obterrere adhuc dicit quidā de turba iesu magister dic fratri meo vt mecum diuidat hereditate mat ille dixit Homo quis me constituit iudicem aut diuisorem inter vos luce. xij. ca. videtur igitur aperte xp̄m super tēporalibus nec iudicem nec diuisorē esse constitutum sed in statu illo suscepte dispēsationis ; nec tēporale regnū habuit nec etiā appetiuit. Et in commissione petro facta Non claues regni terrarū tradidit sed claues regni celorū ⁊ ebreorū pontifices cōstat regibus fuisse subditos/ ⁊ vt sciatis xp̄i vicariū ad spirituale regnū3 nō ad tēporale regnū fuisse assūptū ab ap̄lo paulo recipiat clarū testimoniū Dicit eni sic omnis pontifex ex hominibus assumptus p hominibus cōstituitur non in hijs que sunt ad dominium gubernandū terrenum imperiū sed vt offerat dona ⁊ sacrificia pro peccatis/ ⁊ q̄uis possint aliqua tēporalia p ipsos pontifices dispensari satis tñ patet q nō debent in regnis terrenis principalibus gubernādū se implicare nec auctoritates p vos domine clerice superius allegate postula a me ⁊c. et q ipse est rex regū ⁊c. q̄ non ad statum primū pertinēt sed ad secundum in quo p̄mo statu sicut clare patuit nullā potestatē exercuit. ymo a se penitus abdicauit ⁊ hijs solū ⁊ nō alijs q̄ ad dispēsationē nostre salutis pertinēt petrū sibi vicariū destinauit. quē nec militē fecit nec coronauit in regem/ sed in sacerdotem ⁊ ep̄m ordinauit/ q si vultis adhuc cōtendere xp̄i vicariū ⁊ eādē potestatē i tēporalib⁹ habuisse quā xp̄us habebat in celis n ō quā exercebat iterris ista ptinatia nō erit vobis in fine honorabilis Cōstat eni cuilibet fideli a deo capiēti q si de⁹ pecuniā suā domū aut vineā suā aut agrū alicui cuilib3 vellet daret nulla petita ratiōe nulla expectata cognitiōe statim deberet obedire Si igitur cōtēdit papam hanc eandē potestatē habere igitur contendere necesse est q omnia nostra sunt vestra ⁊ nostra potestis sine cause cognitione cui volueritis/ nepotulo/ vel cōsanguineo concedē/ tollere principatū ⁊ regna/ ⁊ eis dare pro libito voluntatis. S3 q̄3 absurda sunt ista vos videte. Et vtrum vobis placerēt si fierēt respondete. Tenēdū est igr̄ q non accepit tantā potestatē in tēporalibus ipse xp̄i vicarius: sed eam solam quam in sua humilitate xp̄s exercuit ⁊ ostendit.

Clericus. xiij. c.

NEgat o miles ecclīaz cognoscē de peccato qd absit/ nā q hoc negauerit ⁊ p̄nitiā ⁊ ꝯfessionē/ abnegabit. Sed quod iniuste agitur peccatū est alias ⁊ papa qui habet cognoscere de peccato congnoscet vtiq de iusto/ et iniusto. Cū igitur iustum ⁊ iniustum i negocijs rex tēporaliū locū habeat sic cōsequēs est vt ⁊ de causis tēporalib⁹ debeat iudicare.

Miles. xiiij. c.

ARgumētū illd ē cornutū cui⁹ vanitas ⁊ isti rrutas p argumētū simile repellenda est. in suspendendis latronibus alijs dampnandis habetur iustū ⁊ iniustum ⁊ hoc etiā pctm̄ igr̄ ⁊c. ratiōe pctī debet de sāguine iudicare sed planū est q nō igitur argumentum leui ratione sufflatū Nunc restat vobis ostendere quō vestra cognitio dn̄e clerice se debeat circa iustū ⁊ iniustū habere. nullū dubium quin iustū ⁊ iniustum secundū leges humanas q̄ de talibus sapiunt sic de temporalib⁹ iudicādis secundū quas ⁊ sub quibus subiectis oībus ē videndū Manife

stum est igitur illum secundum leges
debere iudicare de iusto et iniusto co-
gnoscere cuius est leges condere ⁊ ha
bere iterpretari exponere custodire fa
cere ⁊ seruare ⁊ grauare cū videbitur
⁊ molire Si igitur vos in iudicio tē-
poraliū sic vultis cū eo cōcurrere ymo
ꝑniciose cōtendere ⁊ in cognoscendo
de iusto ⁊ iniusto/iam cōtra scripturā
vestrā aratis in boue ⁊ asino. Et cum
principe dicente hoc est iustū pōtifex
dicet hoc ē iniustū fiet qd dicit abacuc
propheta i. principio factū est iudiciū
⁊ cōtradictio ⁊ potētior ꝓpter hoc la
cerata ē lex ⁊ nō ꝑuenit vsqꝫ ad finē iu
diciū ĩ terra. Et ego ostēdā vobis s̄ꝫ
paulum vbi vestra cognicio debet inci
pere. pīceps de suo iure de iusto ⁊ in
iusto cognoscet ⁊ eius finē vnusquis-
qꝫ sicut tenetur attendet ⁊ ei obediet
sicut pcipit deutero. xvij. c. Si quis
autē tumēs supbie non obediuerit eiꝰ
iperio nec princeps fuerit cuiꝰ officiū
iudicandi habet potestatem resistendi
cohercēdi. tunc incipit vestra cognitio
qꝛ tūc attendere debet vestra monitio
dicente paulo ad titū. iij. c. Omnis aīa
potestatibus superioribus subdita sit
cum oīs aīa dicit ⁊ nullum vt videns
excludi videtur in maleficia ⁊ scelera
manifesta sint veluti. pde et rapine ⁊
similia nec est q̄ velit aut possit corri-
gere non nego vos in hijs casibus de
bere ⁊ posse vestrā potentiā exercere
sed non de iusto ⁊ iniusto qꝛ de hoc nō
habetis cognoscere aut manum ad
hoc imponere: sꝫ cū manifestū fuerit
aut per sentētiā iuris aut euidentiam
occulorꝫ q̄ nulla eget cognitione tūc
poterit ad vos ea materia ⁊ forma qui
bus dictum ē pertinere/alias si ꝓpter
peccati colligentiam vultis de talibꝰ
cognoscere. non restat nisi foros pīci
puꝫ claudere. seculares leges ⁊ decre
ta principum destruere ⁊ vestra solum
reseruare. Artare vos ⁊ vrgere volo
vna noua questione Clerum vestri est
esse de cā matrimonij cognoscere. Et

ego nunc parum vado pro quadē he-
reditate quā peto ratiōe proxime mee
que habet in ea succedere videtis qꝛ
ratione matrimonij michi cōpetit hāc
hereditatē petere. Nunquid propter
matrimonij colligenciam de quo debe
tis cognoscere debeo corām vobis de
hereditate litigare ymo plane dico vo
bis omnibus clericis inhibendo ne vo
bis cognicionē de dote contra deum
⁊ iusticiam vsurpetis. Cū ꝑmissio do
tis vere et pure seu mere sit pactio tē
poralis ⁊ sepe firmetur ⁊ firmari pos-
sit regalibus institutis patet ergo ꝙ ē
vanum ⁊ friuolū ex tali vicinitate rex
velitis vobis fingere colligenciam in
cognitiōe causarꝫ Quis ad hoc omnia
vnum solū vobis debeat sufficere qd
supra memorauimus luce ꝑmo. c. di-
cente domino ihesu O homo quis me
constituit iudicē et diuisorē inter vos
ostendit enim ꝙ secnudum illam po-
testatem quam homo mortalis exer-
cuit nō pertinebat ad eum de heredi-
tate iudicare ¶ Clericus. xv. ca.

Nonne debent temporalia spiri-
tualibus deseruire igitur debent
esse subiecta. spiritualis potestas tem
poralem debet regere potestatem.

¶ Miles. xvi. ca.

Vere debent semper tem
poralia spiritualibus de
seruire suo casu: quia te-
nētur cultoribꝰ necessa-
ria ministrare Nam hoc
omne genus quasi innatū habuit ⁊ in
stitutum ⁊ hoc naturali iure decernit
Natura naturans vt ministrantibus
creatori diuina seu celebrantibus ne-
cessaria ministrentur et honores de
biti ⁊ vite neccassaria prebeātur quod
patet ex pharaonis exēplo genesis.
xlvij. c. Et lex quā dn̄s moysi tradidit
sacerdotibus habundanter ⁊ caute ꝓ
uidit non tn̄ dominiuꝫ aut regnū tem
porale cōmisit. Et apostolus ad cori
thi. viij. c. spiritualia vobis seminamꝰ
non est magnum si carnalia vestra ve-

scamur seu metamus Si vultis scire quale dominium prebet ministerium accipite per ordinem verba xpi & apli eius pauli dicit enim xps de discipulis ad predicādum missis dignus est mercenarius mercede sua/ & paulus de se ipso & de ceteris apostolis/ quis militat stipendijs suis quasi dicat nullus. Et infra scriptū est in lege moysi. Nō alligabis os bouis triturantis ecce q̄ bus vos ꝯparauit paulus apls/ vtiqꝫ operarijs & stipēdiarijs Nunquid opa rij & stipendarij sunt paul⁹ rex dñi videtur ꝙ temporalia vobis conceduntur non ad dominiū sed ad vite subsidium/ & de spiritualibus ministrari sū ptum. Et ex lege moysi comparamini boui triturāti cui satis est accipere pabulum q̄diu ipse suo labore impleat orreum. Et quod dicitis spiritualem potestatem regere temporalem iam vobis est superius ex apostolo paulo responsum Ibi ꝙ omnis pontifex ꝑ hominibus constituitur in hijs que sunt ad deum & in hijs que habet vos regere scilicet que sunt ad deū sed nec ad ecclesiam in hijs que foris sunt pertinet iudicare ꝙ si adhuc cōtenditis sūmum potificem superiorem esse ꝑ oīa in derisiones innumerabiles incidetis Si vir cū creatur fit domin⁹ offitiū simili ratione creare epm erit creare illius patrie dominū/ & sacerdos meus erit dominus castri mei & domin⁹ me⁹ qr sicut potestas domini pape est in toto ita potestas eorum est in parte cui preest. ergo cessare est bonum ab hac stulticia que ab omnibus irridetur tantis testimonijs & rationibus cōfutatur Nam in veteri lege didiscimus non sacerdotes regibus sed reges sacerdotibus & prohetis & principes adorari & eos ad se vocari & qui placebāt regibus imperari. et hijs interdum qui errauerant puta dispensatione temporalium increpari pmo Regum. c. ij. & quarto Regum. xij. ca.

¶ Miles. xvij. ca.

Miror ꝙ dicitis super dispensatione temporalium regē arguisse pontificem.

¶ Miles. xviij. c.

Vos excitatis canem dormientem et cogitis me loqui dens q̄ ante non cogitaui.

¶ Clericus. xix. ca.

Excitare canes & latrare vos nescitis. ¶ Miles. xx. ca.

Qui nescitis vti humilitate & pacientia principū timeo ꝙ post istū latratū merito senciatis & morsū.

¶ Clericus. xxi. ca.

Quid interest regum sup dispensatione nostrorum temporaliū ipsi sua hāt et nobis nr̄a dimictant.

¶ Miles. xxij. ca.

Inter est nostra militum per oēs modū nūqd interest nr̄a circa salutē aīe mee ꝑ oīa cogitare. Nūqd nō interest nr̄a ꝑ parētibus mortuis suffragia postulare. Et nunquid vobis a nostris parentibus ad hoc sunt temporalia data et copiosissima ministrata vt in cultum dei totaliter expendātur. Sed certe nichil facitis inde si oīa vr̄is necessitatib⁹ applicatis q̄ꝑ elemosinas & opa charitatis in visceribus pauperū claudere deberetis. Nunqd esset necessarium vt per huius sanctissima opera mortui iuuarentur & saluarentur viui. Nonne cum ea per peram expenditis superflue quod cōsumitis et ea cōtra intencionem danciū & etiā q̄dāmō accipientiū dispergitis/ male vtendo viuos & mortuos mirabiliter derrogatis. Nonne et qui non vult militare auffertur digne stipendiū/ et certe vassallus non implēs seruiciū merito perdit feudum & vt verbis imponā finem hac questione silentium/ & ꝙ super hoc nostrum dolere & remedium apponere seu adhibere accipite fortissimū & arctissimum casum scripture sacre ij. li. parali. xxiiij. c. Legitur eni sic de rege ioab fecit eni ꝙ bonum est coram cūctis diebus ioade sacerdotis et de

eodem rege legitur. iiii. Regum. xii. c. vocauit rex Joab predam pontificem dicens quare sacra tecta non instauratis templi. nolite sic pecuniam accipere a populo amplius iuxta ordinationem vestram: sed populi administrationem vel templi reddite eam: quia phibiti sunt sacerdotes accipere pecuniam vltra a populo. video ergo q͂ laudatur Joab qui curã accepit vt oblationes iuxta intentionẽ offerentium expenderẽtur in cultum diuinum hoc est ad instaurationem templi. laudat enim regem Joab deus vt ostenderet exemplum q͂ non cupiditate: sed pietate: non ambitione sed religione: id faceret ad tollendum suspitionem. rex testem volebat habere põtificem: cũq͂ viderent minimam pecuniam in gazophylacio ostendebant scriba regis ⁊ põtifices effundebant ⁊ numerabant pecuniam que inueniebatur in domo domini. Ecce laudato est regis cura et religio que curam gessit vt bona illius veteris ecclesie ⁊ saluarentur solicite: et expenderẽtur religiose. Scio q͂ durum sit vobis hoc audire tamen cum nichil vobis refferam nisi verba scripture. ¶ Dictum est enim supra vobis q͂ hec omnia suscepistis ad vite subsidium ad sancte milicie stipendium quibus duobus dicit apostolus se contentum ⁊ quicquid super est in pios vsus pauperum ⁊ miserorũ erogãtes expẽdatis qđ si nõ faciatis simul tũ nr̃a interest de eisdẽ curã habere ne aīas mortuorũ salutẽq͂ viuorum defraudetis.

¶ Clericus. xxiiii. cap.

Exisse Joab. sibi bona non tulit sed in vsus ecclesiasticos expendit sed vos hodie bona nostra tollitis que non in religiosos vsus sed militaris tumultus et bellicos expenditis vnde exemplum quod induxistis nostris nõ aduersatur operibus nisi vestram violentiam aliunde coloretis.

¶ Miles. xxiiii. cap.

Emper in malus vestrũ cõtra stimulum recalcitratis nec est hoc vobis molestum q͂ de reb⁹ ecclesie seu bonis secum tollunt nepotuli vestri ⁊ consanguinei aliq͂ persone interdum minus honeste: sed vobis omnino est intollerabile ⁊ molestum: q͂ rex mãsuete petat a vobis ⁊ pro gratia accipit p̱ vestra salute ⁊ pro deffensione ecclesie ⁊ bonorum vestrorum.

¶ Clericus. xxv. cap.

E miserum pellemq͂ meã cum carnibus tollitis ⁊ hoc salutem appellatis.

¶ Miles. xxvi. cap.

E pro strepitu sed paciẽter audite: considerate vicinos vestros suis egentes ⁊ ad vestra aspirãtes: si defficeret regis ptãs qualis esset requies vestra. nonne nobiles egeni ⁊ pdigi si consumpsissent sua cõuerterẽtur ad vestra. ergo regia manus est murus. videt pax regis pax vestra: salus regis vestra salus: qui si decesset aut forsitan esset substracta: vel peccatis vestris exigentibus a vobis discederet: ⁊ vicinus super bona vestra crassantibus: nunc exigentib⁹ nũc cõminantibus: nunc inuadentibus: nunc consumentibus atq͂ vastantib⁹ bona vestra: cogeremini omnibus seruire si nolletis bona vestra p̱sus ⁊ fũditus perire. quantis velletis tunc redimere q͂ man⁹ regia rediret sicut prius. videt igitur cũ pauca regi traditis quo mõ salutẽ vr̃am redimat: qñ oīa bona vr̃a disperdẽda saluatis s; sicut vos sẽp fuistis bñficiis ingrati sic estis nũc i vr̃is p̱fectib⁹ querulosi: q͂ si man⁹ hostilis rege tradẽte regnũ innaderet nõnc oẽs predis ⁊ rapinis interiretis. ⁊ ferocitatẽ barbaricã vobis ipoztabilẽ sẽtiret; relict; sedib⁹ attriti ⁊ attonitti fugeret; ⁊ totũ p̱deret; q̃ si min⁹ dolet; q͂ si rges ⁊ p̱ncipes sui sexpẽsis

i periculis tenerētur vos deffendere seq; morti gratis p vobis exponere vos sub vmbra quiescere commedere splendide. Jocunde bibere super lectos ornatos quiescere dormire quiete et in stramentis mollibus/ergo ꝛ vos estis soli vere domini reges. vero et principes serui vestri aliquando p vobis et rex ꝛ personas offerunt morti si datur personis ecclesiasticis requies nō est magnū sed psonis seruāt opes hoc dicitis esse diuinum sed non quiescitis donec more solito cōuicti fueritis ac etiā cōfutati diuinis quibus nō potestis obuiare scripturis. Nam de rege ioab superius memorato habetur qrti Regum. xii. ca. qobrem tulit ioab rex iuda omnia sanctificata que consecrauerant iosaphat et aaron et occasis pater eius rex iuda et que obtulerat vniuersum argentum quod inueniri potuit in thesauris tēpli domini ꝛ palacio regis/et eodem modo legitur qrto Regū. xviii. ca. de ezechia rege sancto in tempore illo primo fregit ezechiel columpnas templi domini ꝛ auri quas ipse affliperat ꝛ dedit et regi assiriorū/quod si dicatis ezechiel egit male respōdeo q ezechiel nō rephenditur in omnibus operibus suis seu aliquo eorum preter q in legatione principū babilonis/quis ergo dāpnabit eum non ergo percenō materiali ecclesie vbi discrimē iminet gēti christiane/quod sanctus ezechiel intellexit ꝛ fideliter adipleuit. Si enim bona vestra sint ecclesie et populus in ecclesia est iustissime vbi salus populi pendet expendenda sunt. Nam templum spirituale quod est homo dignꝰ est materiali templo lapideo nec his que dedicata sunt templo vt salus reddatur et pax periclitanti populo nec blandiandū est ecclesiarum superfluitati ymo succurrenō tante necessitati nec vos clerici debetis exasperare regem in mansuetudine vobiscum compacientem ꝛ solita beniuolencia vos regētē. Cauete a verbis salomonis q ira regis nūtius mortis

¶ Clericus. xxvii. ca.

Si possunt reuocari que semel sunt donata ergo mutari pssunt omnia vota.

¶ Miles. xxviii. ca.

Hoc non ē ea que data sūt reuocare s; ad illos vsus quibus ordinate sunt applicare. Que enim sunt deo data eo ipso sūt pijs vsibus dedicata/quid eni sanctius est q christiani populi salus et q pacem subditis ꝛ fidelibus emere Cum ergo in hijs bona ecclesie expenduntur veris vsibus quibꝰ fuerāt dedicata redduntur.

¶ Clericus: xxix. ca.

Si adeo scripturas sacras recipitis quare libertates nostras infringitis q̄s libertates nos ex ipsis pstat tra[illegible] scripturis. ¶ Dominꝰ enim interrogauit petrum Mathei. xvii. Capitulo. reges terre aquibus recipiunt tributu; a filijs an ab alienis/dicit ille iesus q liberi sunt filij. vt autem non scandalizemus eos vade ad mare ꝛ piscem q primus ascenderit tolle et aperto ore eius inueniens staterem/sumens illū da pro me ꝛ p te videtis miles q clerici christi seruicio mancipati/sunt liberi animo.

¶ Miles. xxx. ca.

Clānis verbo euangelij possit faciliter respondere ad presens cōcedo q clerici in suis personis sunt liberi. dico tamen q non coniugati non vita ꝛ cōuersatione laici q non ad honorē dñi sed in fraudem dñi sunt tonsurati. ¶ Clerici ct xpm sequentes vt petrus/ꝛ altaribus sacris mancipati/isti quidē sunt liberi ꝛ per priuilegium principum. Nam ab origine ecclesie dicit paulus ad romanos. xiii. cap. omnis anima potestatibus sublimioribus sit subdita ꝛ post

ibidem dicitur reddite omnibus debita cui tributū tributum. cui vectigal vectigal. Sed vt dixi nunc estis in personis liberi/ quia christi officio estis applicati. Nunquid per hoc eadem libertate gaudebunt agri vestri. Si enim ecclesia emit censualem agrum. Nunquid ille cui soluendus est census perdet eum. ¶ Clericus. xxxi. c.

Non de censibus sed de exactionibus sermo est.

¶ Miles. xxxii. c.

Sicut ergo super certos agros habeo certum annuum cēsum sic rex francie in regno suo pro deffensione patrie seu rei publice cū oportunū fuerit p arbitrio voluntatis pōt leuare tributum. Clara enim ratione conceditur vt res publica rei publice sumptibus deffendat et q̄cunq; ps gaudet ista deffēsione sic ergo nō inius̄ iuste possessiones obligate seu subdite sint ad onus publicum q̄ ad annuum censum ad quemcūq; transeunt semper erunt cum onere l. fi. ff. de contrahen. empt. et ven. q̄ si dicitis q̄ contra hoc prescripsistis longeua vsus libertate. Respondemus q̄ quāto benignitate principum sit libertas vestra lōgior tanto vt apparet vbi necessitas eminet debet esse voluntas promior ad subueniēdū. Nā docet experiēcia q̄ multe ciuitates ⁊ loca priuilegiis ⁊ longeua cōsuetudine ab oi exactione tute/ soluerūt ⁊ soluunt hodie qd̄ placuit pricipi pro deffensione regni. ¶ Clericus. xxxiii. ca.

Nunquid per regem tollēde sūt gratie per reges ⁊ pdecessores suos cōcesse ⁊ per bonorum principū priuilegia scte dei ecclesie concessa.

¶ Miles. xxxiiii. c.

Fateor ⁊ verum est amplissima vobis priuilegia per principes indulta/ scire debetis q̄ quicquid ratione rei publice faciunt ad vtilitatē rei publice suum debent habere intētum intantū q̄ salutem rei publice saluti ppie quod est in principe gloriosissimū ante ponunt vnde constat eos nichil posse imposterum concedere quod rei publice valeat derrogare plane colligitur in omnibus priuilegiis hoc exēplū q̄ vbi indultū priuilegiū i posterū sit rei publice nociuū non valeat. Et priuilegium quod incipit tendere in noxam est reuocandum. ca. suggestum extra de decimis lxiii. di. §. verum.

¶ Clericus. xxxv. ca.

Saltem priuilegia p imperatorē concessa nequeūt reges etiā francie reuocare: quia illius est reuocare cuius fuit concedere. Et nulli vt videtur vertitur in dubium quin imperator vbiq; terrarū sua potuerit priuilegia cōcedere cum omnes reges ⁊ principes debeant subesse imperatori in temporalibus quo ad administrationem ⁊ executionē/ mūdi enim dñs ē. ff. ad. l. Rod. de iact. l. deprecatio. C. de quadrī pscrip. l. bene a. ze none. rē enim vnius potest alteri dare. ff. de rei ven. l. Item si verberatum. ff. de euic. enictio. l. lucius populus eni in eum transtulit suam potestatē insti. de iure naturali §. sed qd̄ principi. ff. de origi. iur. l. ii. §. igitur populus enim elegit principem vt apparet in saule primo regum. xx. ca. vii. q. i. ca. moyses ⁊ . ii. no. necessarium enim fuit per vnū rei publice prouideri. ff. de origi. ⁊ Iur. le. ii. §. nouissime Nam multi de facili discentiūt sub īperatore enim sub sunt omnes natiōes. xi. q. i. §. hoc si quis toci⁹ orbis obtinet monarchiā xi. q. ii. c. futurū. Et merito quia imperium a celesti maiestate fuit traditum C. de veteri Iure. enucle. l. i. i. impu.

¶ Sacerdotium enim ⁊ imperiū ex eodem fonte processerunt vt in auct. quomodo oz episco. §. i. imperatorem enim deus misit legem animatam in terris in auct de consul⁹. §. fi. colla. quarta. Et ideo de celo imperium cōstituit vt difficilibus legē imponat ⁊

generi humano distribuat in aucten-
tica de fide instru. et car §. q2 igitur
colla. vi. Et sic cum adeo fuit institu-
tum imperiũ quia nulla potestas quin
adeo fuerit instituta de homicid. c. pro
humani. §. t. li. vi. Qui ei resistit ordina
tioni dei resistit. xi. iii. c. q resistit Qui
ei preceptũ imperatoris cõtẽpnit sibi ipsi
iudiciũ acqrit et inter hoies penas luit
omnia enim sibi licent et sua sunt vni-
uersa. xxiii. q. ii. c. conuenior hoc etiã p
batur. iii. ca. per venerabilem vbi dicit
q rex francie de facto non recogno-
scit superiorem quasi dicat de iure de-
bere recognoscere. et habet imperator
auctoritatẽ ab ecclesia que imperium
transtulit de grecis ad germanos ex-
tra de electio. c. venerabilem.

¶ Miles. xxxvi. ca.

Lerice satis versute vul
tis de primo ad vltimũ
concludere q rex frãcie
sit subditus in tempora
libus romane ecclesie vn
de sciẽd est q ius est vnũ gñrale cõtinens
in se multas spẽs. i. di. §. est autẽ. etc.
Ius generale. Aliud est diuinũ aliud
est humanum. c. di. ca. ii. Ius autem
diuinũ continet et legem veterẽ et no-
uam id est euangelicam / et de lege ve
teri videtur q imperator non habeat
potastatem nec inuenio q imperator sit
dominus. ita enim pcessit imperium
romanorũ inceperant enim a tempore
quo populus in eũ transtulit potestatẽ
in dicta. l. ii. ff. de origine iur. qui cun
cta creauit vt habet gene. ii. c. dñs est
omniũ vt dicit in psalmo domini est
terra. Itẽ a pncipio p semet ipm rexit
et iurisdictionẽ excercuit et sicut factor
rẽ suã gubernat et regit et hoi dedit pce
pta et phibitiones gene. ii. ca. ipsis trãs
gredientibus penã imposuit vt habe-
tur gene. iii. ca. quia expulit eos a pa-
radiso et p se puniuit et multos alios tñ
q2 ppt hominẽ cũcta creauerat ge. i.
capi. C. de vsu. l. in pecudum ea sibi
concessit vt in psalmo celum celi do-
mino terram autem dedit filiis homi-
num Et q2 comunio parit discordias
ff. de lega. ii. l. cũ pater. §. dulcissimis
voluit q occupanti cõcederetur vt ha
betur. deuteronomii. xiii. ca. quamcumq3
terram calcauerit pes tuus tua sit. et
de lege ista pmissa fuerũt regna vt ap
paret fo dauid in saule et salomone et plu
ribus aliis approbatis extra. de sacra
vnctione. c. i. pericula vnde in veteri te
stamento ibi enumerat aliquos reges
vnctos de mandato domini vt dicitur
proue. viii. ca. per me reges regnant et
potentes scribunt iusticiam et in psal-
mo Deus iudiciũ tuũ regida. et in plu
ribus locis fit mẽtio de regibus s3 ni-
chil inuenio de impatore q2 nec illo tẽ
pore fuit imperium sed post ea p multa
tempora incepit de lege noua seu euã
gelica etiã. nichil inuenio p qd videa
tur impium approbatũ de regibus in-
uenio p ma petri. ii. c. deũ timete regẽ
honorificate. Et illud subditi estote om
nipotẽti siue regi tanq̃ pcellenti et du
cib9 ab eo missis. extra de maio. et obe.
c. solite Et sciẽdũ q omẽs monarchie
ab inicio p violenciã et vsurpationem
inceperũt / et dignũ fuit vt pter vio-
lenciam suã regnũ de gente in gentẽ
transferretur / ecclesia. x. c. Et factum
est regnũ huius mundi domini domi-
ni dei nri et xpi filii eius qui viuit et re-
gnat in secula apoca. xi. ca. Sibi enim
data est omnis potestas in celo et in ter
ra mathei. vltimo vt impleatur illud
Ezechiel. xxxvii. ca. faciam eos gen
tẽ vnam et erit vnus rex omnibus im
perans et non erũt amplius due gẽtes
vnde glosa. Daniel. ii. ca. dicit q sicut
ab inicio nul forcius romanorum impe
rio / sic i fine nil debilius inuenietur nõ
obstat. illud Mathei. xxii. capi. reddite
que sunt cesaris cesari et que sunt dei
deo / per que dicunt aliqui imperium
esse approbatum q2 nõ iubet ei redde
re omnia sed q̃ sũt sua / si ergo dicit sua
omnia prohibet reliquum qm hec di-
ctio que restringit ar. C. de sum. tri.

li.ibi quos clemẽcie ⁊c. Et ideo cum iudei tẽptãtes iesũ interrogarẽt eũ si liceret censum dare cesari. ¶ Primo voluit videre nũmisma. ⁊ cũ iterrogaret cuius est ymago hec ⁊ supscriptio eius. Et ipsi respondissent cesaris: tunc dixit eis reddite que sunt cesaris cesari ⁊ que sunt dei deo. ymaginẽ esse suã iussit ei reddi. vt habet in eodem c. ⁊ forte vt scandalum euitaret sicut ppter vitãdum scandalum ipse voluit soluere tributum. Math. xvii. c. Ex quibus satis colligitur monarchiã et dominiũ per ipsum imperatorẽ obtentũ esse. Nã prima dominia fuerũt ex permissione diuina occupata ⁊ distincta per patres nostros vt est dictum: ⁊ reges instituti ⁊ aliqui auctoritate diuina quod pʒ etiã in rege francie tam in armorũ missione q̃ ex sacramẽti summa celit⁹ missa vnctione necnon ex approbatione ac sancte dei ecclesie veridica canonizatione. Non licuit ergo imperatori. nec hodiernis diebus liceret regibus añ dictis marie christianissimo regi frãcorum dominiũ seu superioritatem regni sui auferre. ⁊ sibi applicare: lege naturali diuina hec phibẽte que habet quod tibi non vis alteri non facias Math. vii. c. q̄ non licet trãsgredi terminos quos posuerũt patres nostri. puerb. xxii. c. qui terram diuiserũt vt patet i Abraham ⁊ Loth. vt supra dictum est ⁊ inter precepta dominii violentia prohibetur. xiiii. q. v. c. penale et sic cum peccauerit eam illicite occupãdo. Et non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum extra de regu. iur. c. peccatũ. Si peteret restitutionem posset sibi dici q̄ dolo faceret q̄ petit quod restiturus esset christo. nec possessio nec detentio debet sibi restitui etiam si constaret eum possedisse ⁊ spoliatum fuisse cum sit psũtio iuris q̄ eam occupauit iniuste ⁊ sic nõ esset sibi restitutio facienda extra de restit. spo. c. Ad decimas. lib. vi. hoc est notorium q̄ in legibus suis continetur q̄ per violentiam habuerit vt. C. de offi. prefecti pretorio affri. l. in nomine domini. ⁊ ita patebit. ¶ Modo est videndum an imperator possit pbare dñium suue monarchiam iure humano. Circa quod aduertendum q̄ sunt plures species iuris. q̄ ẽ ius naturale prime nũ. est ius gentium. ⁊ ius ciuile. Et est etiam ius canonicum. ff. de iusticia et iure. l. prima. §. penultimo ⁊ fi. ⁊. c. ius ciuile. in di. Et de iure naturali prmeuo. nec sunt regna nec imperium quia illud ius consistit in hiis que omnibus animalibus tam rationabilibus q̃ irrationabilibus cõmunia sunt. vt est maris ⁊ femine coniunctio ⁊ liberorum procreatio. ff. de iusticia ⁊ iure. l. i. §. ius naturale. ¶ De iure gentium quod etiam naturale dicitur insti. de rerum diui. §. quod enim. Cum ad vtilitatem hominum deus cuncta creauerit. ff. de vsur. l. in pecudũ. Et de iure isto distincta sunt dominia: ⁊ regna pdita. ff. de iusticia. ⁊ iur. l. Ex h. iur. Et sic cũ de iure isto sint reges: ⁊ de iure ciuili solum sint imperatores: q̄ per populus romanum. vt infra patebit reges titulum habẽt cum a iure quodãmodo naturali quadam puidentia sunt instituti quod ius semper firmũ atq̄ immutabile pseuerat insti. de iure naturali §. quod vero. ¶ De iure ciuili est sciendum q̄ ius ciuile dicitur pprium cuiuslibet ciuitatis. ff. de acqui. re. do. l. i. §. primo. sed cum simpliciter iusciuile dicimus. ius romanorum per excellentiam intelligimus. insti. de iure naturali §. sed quotiens. Sed si iuscuiuslibet ciuitatis consideremus. de illo non est dubium q̄ multe ciuitates: ⁊ reges fecerunt leges ⁊ constitutiones: q̄ non subessent imperatori. Et refertur q̄ hyspani fecerunt vnam legem q̄ quicunq̄ allegaret legem imperatoris in iudicio. capite puniretur ¶ Si consideremus ius ciuile romanorum quod diuiditur in sex species. scʒ leges plebescita senatus consulta principium pla

cita/magistratuū edicta eodem ti. §. scriptum que omnia ab ipso papa seu imperatore receperunt auctoritatem. C. de leg. l. fina. z. ff. eo. l. non ambigitur. de isto si volumus de facili possumus nos expedire: q2 non debet credi illis quorum repellerentur auctores extra. de hereticis. c. fraternitatis. Et de testamentis. c. licet ex quadam: nec plus debet credi mortue voci q̄ viue: leges enim sunt mortue voces principis in auctentica. de consul. §. fin. colla. iiij. Et sic populo romano vel iperatori si hoc dicerent non crederetur: q2 factum proprium ipsorum est in quo nullus ydoneus testis inuenitur. ff. de testi. l. nullus. Et iuste posset eis dici q̄ de seipsis testimoniu3 phibuerunt z testimoniū eorum verum nō est. Et multo minus crederetur legibus vel scripturis suis. in. c. licet ex quadam. z. c. fraternitatis superius allegato. Sed etiam clarius patet de iusticia regis francie. z s̄m leges imperatorum possumus nos deffēdere. Et sic ex suis codicibus conuincemus eum. xiv. di. c. sincere. Nam aut ipse aget petitorio aut possessorio. si petitorio debz se pbare dominum de iure gentium vel ciuili. ff. de rei vendi. l. in rem actō. Videndum ergo qualiter acquisiuit dominium z si dicatur q̄ per electionem populi romani. ¶ Respōdeo: q̄ populus non potuit plus iuris in eum transferre q̄ habuit. ff. de acqui. re. do. l. traditio: sed populus de iure non habuit dominium: ergo nec ipse. q̄ populus autē de iure non habuit dominiū licet pars sua debeat hoc pbare z nisi pbet sequi debeat absolutio. etiam si possidens non sit dominus. C. de rei vendi. l. res alienas cuilibet notorium est de iure: populum violenter z iniuste detinere dominium. assumamus onus pbationis. Et ideo videam⁹ qualiter habuit dñiū mundi z iurisdictionē. Certum est q̄ ciuitas romana edificata fuit per romulū z remū qui erāt fratres z reges. ff. de origi. iur. l. j. in pnc. z no. ff. de rerū di. l. fi. Et qui iurisdictionē habuerunt z separauerūt ut in eisdem legibus habetur: ymo vn⁹ interfecit alium: q2 fecit contra interdictum. vt habetur in dicta. l. fi. z. vij. q. j. c. in apibus. z de iure videtur habuisse iurisdictionem cum locum edificauerūt sicut dicitur in auctētica de questore. §. si vero forsan. Et q̄ ipsi expulerūt dominum suum. nec fuit iustum nec licitū z sic non potuerūt in imperatorē transferre quod non habebant: nec prescriptione se possent iuuare ipsi nec successores sui. q2 omnes malam fidē habuerūt z omnes videntur successores viciorum z culpe. ff. de diuer. temporis. p̄scri pt. l. cum heredes: preterea reges francie ab infidelibus per violentiam z litē durum acquisierunt z fuerunt sua: de iure gen. l. postliminiū. ff. de cap. z postli. reuer. c. q̄ super hijs. extra de voto z voti redemp. nec tēpore quo reges francie subditos subiugarunt erant imperatores: z dictos subditos pprio sanguine sine imperatoris suffragio subiugarunt. Nec obstat domine clerice q̄ in quada3 lege per vos allegata ipse se vocat mundi dominum: q2 alibi fatetur ipse. z multi erant hostes. aliqui federati: alij reges: alij amici. ff. de cap. z post. re. l. postliminium. C. de sum. tri. l. prima z in phemio digestoru3 in pncipio. nec obstat quod dicitis q̄ imperiū fuit a deo institutum quia hoc non inuenio per legem nouā seu veterem. Et forte hoc debet intelligi permissiue. quia nō est potestas nisi a dō iuxta illō nō haberes potestatē nisi datū esset tibi de super. Et benedictus deus nos gaudem⁹ quodāmodo possessorio z libertate. ff. de rei vendic. l. is qui. z tanto tp̄e cui⁹ memoria hominum in contrarium non existit: z ad defensionem nostram possumus plures exceptiones opponere z contrarias. ff. de excep. l. nemo. z licet non pbetur exceptio sufficit pbare de tempore. ff. de vsur. l. cum de in rem verso. ¶ Preterea possumus dicere q̄ qui terrā habuerunt conuersi sunt ad fidē z sic domini

um z iurisdictionem retinuerit. vt dicit Innocen. extra. de vo. z vo. redemp. c. q super his: nec obstat quod in iure canonico legitur q ecclesia a grecis. in germanos imperium transtulit extra. de elec. c. venerabilem qz ex hoc non probatur q imperator sit dominus mundi nec q ecclesia plus videtur sibi concessisse ex ista translatione q̄ a natura habuit. Nec obstat quod in apibus est vn⁹ princeps. qz nec ego dico q in vno regno sint duo reges: sed i quolibet regno vn⁹ rex. nec phibet hoc. dictum. c. ymo permittit. Nec omnes grues de mundo sequuntur vnam sed vna congregatio sequitur vnam z alia aliam: sic in quolibet regno erit vnus rex. Nec obstat quod dicitur imperatori. licet omnia z ipsius sint vniuersa. xiij. q. ij. c. conuenior quia illa erat allegatio partis. vt ibi patet: nam viij di. c. quo iure dicit q iura humana imperatorz sunt z etiam regum. vt probatur statim in eodem. c. vbi per imperatores z reges seculi z per iura regum possidentur possessiones. nec obstat q̄d dicitur q habuit per electionem pape: z pncipes per electionem assumuntur. vt apparet i saule. j. regū. ix. c. z. viij. q. j. c. moyses. Et posito q de iure debeat eligi non tamen illa iura pbant q vnus populus possit eligere pncipem. q̄ dominetur toti mūdo: qz posito q sibi possit eligere dominum non tamen sequit aliis. Nec obstat quod dicitur q sub eo sunt omnes nationes. xj. q. j. §. si quis qz illud est dictum gratiani qui refert imperatorem Karolum sic dixisse. nec obstat quod dicitur q totius mundi optinet monarchiā. xij. q. ij. c. futura. Nam ibi dicitur q princeps romanus q̄ toti⁹ mundi monarchiam tenebat z hoc non negatur quin tenuerit sed negatur q iuste tenuerit. nam z parthi. z tiri z greci tenuerunt z non sunt nunc domini: nec omnis qui tenet est dominus: nec etiā possidens. C. de pbat. l. cum res. Nec obstat. xj. q. iij. §. imperatores vbi dicitur q qui pceptum imperatoris cōtēpnit iudicium sibi acquirit, qz non loquitur solum de imperatore sed de quolibet alio seu principe veritatem iubente: et probatur per illud quod sequitur qui facere noluerit quod ei per cor. ipsa veritas zc. ¶ Cor enim regis in manu dei est z vbi voluerit inclinabit illud. in epistola inter claras. z sic itelligit illud. c. qui resistit ea. q. nec obstat. c. venerabilē de electione vbi dicitur q rex francie de facto non recognoscit superiorem qz dominus. quia nec de facto nec de iure. vt patet p supradicta. nec obstat dicta glo. qz dicta eius licet videantur rationabilia non tamē sunt auctorizabilia. ix. di. c. deniqz. xi q c. nolite. Ex quibus clare concludit regē francie in nullo subesse imperatori: z per consequens nec romane ecclesie in temporalibus saltem ex illo capite quia imperator sub est pape: z sic priuilegia per imperatorem ecclesie concessa. non se extendunt ad regnū francie qz extra territorium ius dicenti non paretur impune. Et domine clerice satis videtur argumentum vestrū plenum blassfemie. quoniam. vt videtur aut originē ignoratis regni: aut quod videt verius ipsius altitudini inuidetis: Karoli igitur magni registrum inspiciatis et hystorias pbatissimas reuoluatis z sic inuenietis regnum francie dignissima conditione imperij partem esse z pari diuisione ab eo directa z equali dignitate z auctoritate a quingētis annis insignitum. quicquid igitur puilegij z dignitatis imperij nomine in parte vna. hoc et regnum francie in alia. Cum enim regnum frācie a reliqua imperij parte discessit in quā de facto z si non de iure p rationes iam tactas adherebat. q̄cquid in parte dictum imperium quōdam obtinuit aut iure altitudinis aut potestatis exercuit. hoc principi seu francorū regi in eadem plenitudine cessit. Et ideo sicut omnia que infra terminos imperij sunt subiecta esse noscuntur imperio sic que infra terminos regni regno. z sicut imperator super totum imperium suuz

habet leges cōdere ad decreeis aut dimi nuere: sic z rex francorū inter subditos suos locum sibi vendicare posset eisdē addere vel diminuere: aut dictis legib⁹ penitus reiectis z abolitis nouas si voluerit pmulgare: cū sit summus z verus imperator i temporalibus in regno suo ¶ Et ideo domine clerice linguam vestrā cohercete z agnoscite regē francie christianissimum in legibus consuetudinibus priuilegiis z libertatibus regia potestate preesse: posse insuper addere z diminuere legibus imperialibus z secundū exigentiam temporum nouas p necessitate z salute populi cōdere. ¶ Et ideo si aliquid pro salute regni tuenda videntis istis tēporibus immutari. pacienter et equanimiter hoc sustineatis paulo apostolo hoc dicēte ad romanos. xiij. c. qui potestati resistit: diuine ordinationi resistit. ¶ Clericus. xxxvij. cap.

Altem z si imperatori: rex frācie in nullo sit subiectus per iam allegata p vos satis alte z pfunde: hoc tamen non potestis negare quin omnis potestas huius seculi Romano pontifici etiam in temporalibus sit subiecta. ¶ Et pmitto vnum fundamentum q in habentibus ordinē essentialem in vniuerso necesse est deuenire ad vnum principium aquo omnia dependent z ppterea demonstratur vn⁹ deus aquo dependent celum z tota natura. de sū. tri. c. primo. ¶ Et si non esset textus. iuris idem ostraī per philosophū xij. methaphisice vbi dicitur. ¶ Entia desiderant optime disponi z multitudo principatuum est mala. ¶ Princeps ergo debet esse vnus: z pbatur. vij. q. j. c. in apibus: sed princeps temporalis nō pōt esse in isto principatu quia incapax est iurisdictionis spiritualis. c. decreuim⁹ de iudic. ergo necessarium est dicere q papa preest: q in eo non repugnat habere dominium in tēporalibus. vt infra plenius declarabitur. ¶ Et illud pbatur circūscripto z quolibet textu canonico z ciuili. scz q sit vnū solum pncipium a quo omnia dependent. ¶ Nam si essent duo aut plura principia tunc essent vniformia z vniformiter agerēt sic q quodd posset vnū z reliquū. ¶ Et tūc cū vnū eēt necessarium. alterū esset superfluum et hoc est resecandum in naturalibus z in positiuis vt hec patent in phemio gregoriane compilationis: z de proba. c. ij. ¶ Aut essent difformia z repugnantia z tunc vnum foret alterius destructiuū ¶ Et tunc esse principiū destrueretur hoc supposito tanq̄ vno pncipio per se. noto. pbo q papa preest nedum i spiritualibus sed etiā in temporalibus. ¶ Et primo sic pncipatus papalis est principatus animarum. xxi. di. c. in nouo z. c. nouit de iudiciis: principat⁹ autē imperatoris vel etiā regis est rerū temporaliū precindendo a spiritualibus quorum totaliter est incapax. lxxxvi. dist. c. bene quidem de conscientie. c. cum ecclesia: z principatum obtinet papa principaliter et radicaliter in temporalibus: z temporalia ordinantur in spiritualia tanq̄ in finem proprium z anima est pciosior corpore. xij. q. j. c. precipimus. z. c. cum infirmitas. de pe. z remis. ¶ Et concludit bene: hec ratio. ¶ Nam si bene consideremus sitū rerū in vniuerso oia que creata sūt in terra seu infra globū celestem sunt ppter hominem vt ppter finem: hoc pbatur. ff. de vsuris. l. in pecudum. z. l. ij. ff. de statu ho. ¶ Surgit naturalis ratio. z demonstratio. nā in habentibus situm in vniuerso imperfectum. ordinatur in magis perfectum sicut in finem suum: vt pbatur primo phisicorum. z. vij. metaphisice. sed homo ē nobilissimus, specierū infra globū celestem. q̄ cetere species ordināt in hanc vt in finem. in homine enim sūt corpus z anima. xxxij. q. ij. c. moyses. z corpus ordinatur in aiam sicut in finē pfectū: z potencie anime ad inuicē subordinantur: vt potentia vegetatiua in speculatiuam: z sensitiua in intellectiuam. vt pote perfectissime corpus

informātē vt. l. i C. de sum. trin. et fi. ca. Ergo inductiue demōstratur ꝙ omnia terrestria sunt propter animam rationalem. ❡ Miles. xxxviij. cap.

Sicut dicitur prouerbiorum xvi. omnia propter semetipsum operatus est dominus sicut etiam omnia que in mūdo sunt voluit propter hominem operari. et inde est ꝙ sicut voluit hominem formare ad ymaginem et similitudinem suam: sic etiam voluit ꝙ in homine inueniretur quedā similitudo que totius mundi esset representatiua vnde et homo grece microcosmus dicitur quod interpretatur minor mundus s̄m quod dicunt ysidorus et papias. Microcosmus autem iste mundi maioris similitudinem representat. vnde sicut in maiori mūdo inuenitur duplex natura spiritualis videlicet. vt āgelica/et corporalis. vt terrena sic. in homine ad ipsius constitutionem conueniūt natura spiritualis scilicet anima. et corporalis scilicet corpus et eius membra. Quātum igitur ad animam hominis representatur in ipso natura spiritualis et angelica: vt sicut in angelis inuenitur triplex ierarchia sic in homine quātum ad animam est triplex potentia q̄ sunt memoratiua seu memoria intelligētia et voluntas secundum quas est ymago in homine que in nulla creatura alia ab angelis inuenitur. Quantum autem ad corpus ipsius pertinet representatur natura corporalis et terrena sub qua cuncti homines quādiu sunt peregrinantes in mortali corpe quod aggrauat hominem continētur. Et hoc videtur apostolus innuere ad Romanō. xij. ca. Multiunum corpus sumus in christo in corpore autem humano sic est ꝙ cū in eo sint partes plurime membra et diuersa. sūt tamen duo membra principalia videlicet cor et caput quorum sunt varia officia et distincta et sicut in corpore humano cordis et capitis sunt distincte cooperationes sicut in regimine mundano sūt distincte iurisdictiōes scilicet spiritualis que representatur in capite; et temporalis q̄ repn̄sentatur in corde. Sic in regimine maioris mundi oēs in xp̄o sumus vnum corpus huius corpis caput est romanus pontifex quia sicut in capite vigēt sensus quibus cetera mēbra regūtur. Et sicut ex capite diriuantur nerui quibus ipsorū membrorū compagines adinuicem cōnectūtur s̄m ysidorum libro. x. Ethimol. cap. ij. sic in capite scilicet romano pontifice qui oībus precesse noscitur spiritualiter vigere debet distinctio et sapientia quibus christi fideles qui sunt membra ecclesie dirigātur. Sed in libro de animalibus. xij. dicit ꝙ in corde est principiū venarum defferētiū ad membra sanguinem sine quo non est vita. xxx. q. ij. c. moyses. Item dicit. Idem philosophus lib. xvi. ꝙ in generatione corporis animalis. primo creatur cor anteq̄ caput. dn̄s aūt tēporalis sicut rex in regno recte dicitur fundamētū propter soliditatē et firmitatem iustitie que in ipō debet esse stabilis et ab isto corde scilicet seculari principe procedūt tāq̄ a principio vene per quas venas deffertur substantia temporalis per singulas partes corporis. ❡ Ex his clare respondetur ad suppositum et ad argumentum. Et fateor ꝙ necesse est supponere vnū principiū seu vnū corpus/et in isto corpore est caput romanus pontifex vt est dictum cuius capitis officium est versari circa maiora scilicet spiritualia solum quia per discretionem et sapiētiam debet mēmbra ecclesie dirigere ad opa salutis. vn̄ ad ipsum tanq̄ ad caput spectat omnibus fidelibus dare sensum discretionis. xliij. dist. c. sit rector. Et etiā in isto principatu est cor/scilicet rex cuius cordis officium est per venas vel singulas partes corporis substantiam temporalem deffere et de ipsa ordinare. Et scd̄m ꝙ caput non debet se de officio cordis intromittere nec econtra. Sic nec romanus pontifex debet se de temporalibus intromittere nec rex de spūalibus ne alteruter eorum falcem imponat in messem alienam c. nouit extra de iudi. c. q̄m in ec clesiarum

de constitu.c.bene quidem.xcvi.di.

¶ Clericus.xxxix.cap.

Rincipatus pape est directio et principaliter spiritualium: qui filii sunt legi. c.causam que de iudic.c. nouit imperatoris principatus est temporalium.C.de pscrip.xxx. vel.xl.an.l bene a zenone.c.solite.extra de maioritate z obe. Sed temporalia ordinantur in spiritualia: tanq̃ in finem. j.q.iij.c.si quis obiecerit: z si non essent textus legum vel canonum. hoc pbatur per philosophum.ij.z.iij. de anima. nã que insunt causatis insunt causis z gubernans finem dirigit z ordinat omnia ordinata in finem.ff.de pcur.l. ad rem de testi.cogen.c.pterea. Et pbat phus iij.z.iiij.ethicorum. Si ergo papa obtinet principatum optinet radicaliter in tẽporalibus que ordinantur in ea tanq̃ i finem proprium.

¶ Miles.xl.cap.

Ec ratio nõ concludit papam fore dominum in tẽporalibus: sed solum pncipatum papalem fore nobiliorem principatu seculari Et ad hoc quod dicitur que insunt causatis insunt causis z gubernans finem zc. ¶ Dico q quadruplex est causa videlicet materialis z formalis: z iste due sunt intrincece. Alie due sunt extrincece videlicet efficiens z finalis. Si ergo intelligatur illud que insunt causatis insunt causis. de causa materiali nõ est verum. Materia enim q̃tum est de se non est nisi potentia pura. Et ideo act⁹ qui sunt in cõposito non insunt cause materiali. Similiter etiam de formali. forma enim de se est simplex z ideo ea q̃ sunt in cõposito sicut cõpositionẽ habentia non debent dici in forma qz iam nõ esset simplex. de efficienti causa etiã vero videmus aliqua esse in causante que non sunt etiam in causa sol enim causa est effectiua istorum terre nascentium z tamen in eis inuenitur humiditas viriditas z alia de quibus z certũ est q i sole nõ sunt. De finali etiam causa patet aliqualiter non esse verum. Nam in hiis q̃ ad finem sunt inuenitur motus pptes quod illud verbum que insunt causatis insunt causis non põt simpliciter intelligi. nisi fiat aliqua additio. vt pote ſm relationem vel ſm virtutem. vt in causa efficiente: vel ſm intentionẽ. vt in causa finali. Non est ergo verum simpliciter dicere q potestas spiritualis causa sit potestatis temporalis: seu secularis ſm quod causa recipitur in pposito. vt est dictum. Nam causa prior eo cuius ẽ causa. reges autem habentes potestatẽ temporalem prius fuerunt q̃ pontifices habentes potestatẽ spiritualẽ ſcdm quod inferius alias latius declarabitur

¶ Clericus.xli.cap.

Pud illum z illum solum consistit principatus vniuersi orbis qui solus dirigit z dirigere potest in finem pfectissimũ humanum cũ homo sit finis omniũ.ff.de sta.ho.l.ij.de vsur. l.in pecudum. Et ille solus est principatus papalis. ergo zc. ¶ Probatur sic minor. Naz finis perfectissimus est felicitas. vt scribit Boetius de consolatione z phus.j.z.x.ethicorum. Et consistit hec felicitas in actu intellictus qd demõstratur. felicitas humana est optimũ quod non consistit in potentia. ergo nõ in actu corporum: qm anima nobilior ẽ xij.q.j.precipimus. ergo in actu anime non potentie vegetatiue quoniam ille competit plantis de penitentia di.ij.c. pncipiũ.ff.arbo.fur.ce.quasi per totum Relinquit ergo q vltimũ hominũ bonũ ac pfectissimũ cõsistit in operatione aie rationalis informantis corpus humanum.xxx.ij.q.ij.c.moyses.in hanc autẽ felicitatem papa z sol⁹ papa dirigit hominem: z dirigere potest. Nam secũdũ opinionẽ gentilium pcedunt ea q̃ dicta sunt q consistit vltima felicitas hoĩs in

his operationibus et scdm gētiles philosophos deducta est hec cōclusio. Nā papa qui solus pncipatur animab⁹ et ea rū operationibus. vt pote cunctis spiritualibus: ille enim solus dirigit: et dirigere pōt. Si autem scdm veritatem et fidem attendamus felicitatem potētie que insurgit ex spiritualibus: forti⁹ papa dirigit et dirigere pōt: cū ipse claues recepit. vt liget et soluat. xxi. dist. c. i no uo. mathei. xv. c. qd iperatori necēe dr esse concessum. Ex quib⁹ luce clarius concluditur: pncipatum papalem fore principatum: et solum vniuersi orbis.

¶ Miles. xlii. cap.

Rincipatus papalis solus non dirigit nec dirigere pōt in finē pfectissimū humanū sz pncipat⁹ spūalis et pncipat⁹ tēporalis simul piūcti bñ dirigūt in finem pfectissimū. Principatus eñ spiritualis sine tēporali diu stare non potest. i. q. iii. c. si quis obiecerit. Mediator dei et hominum istas duas potestates discernit. vt xpiani imperatores p eterna vita pontificibus indigerent et pontifex p cursu temporaliū tantūmodo rerū legibus imperialibus vteretur sic q spiritualis actō: a ciuilib⁹ distaret incursibus. Et deo militans negotiis secularibus se minime implicaret x. di. c. qm idem mediator. Nec in sola et vera cōmissione regni celorū venit vel cadit cōmissio regni terrenorū: cum regnum celor et terrenorū ex opposito distinguantur. nec obstat qd dicit qdcūqz ligaueris super terram &c. qz illa auctoritas intelligitur qtum ad peccata non qtum ad dominia: et bona tēporalia qbus phibuit aplos implicari. vñ beat⁹ Ber. ad Eugeniū papā. lib. i. Vt ergo nō in possessionibus sed in criminibus potestas vra. pter illa siquidem: et nō pter has accepistis claues regni celorum. Nec obstat qd nequaqz legit q potestas regni terreni sit pncipibus tēporalibus concessa qz ymo repent esse cōcessa pncipibus tēporalib⁹ primo ab itestato xpo successerunt: qz vt capere a testatore a quo testator non abstulit quod auferre potuit. sed xps non abstulit pncipibus tēporalibus dominiū in temporalibus: qd tamen facere potuit ergo tacite videntur capere dominium a xpo ymo etiam videntur capere ex testamento xpi xpus enim cōmisit claues regni celorū ligandi et soluendi qtum ad peccata petro. ergo videbatur qtum ad tēporalia tacite pncipibus temporalibus potestatē ligandi et absoluendi cōmittere alias imperfectum videret testamentū xpi qd absonū esset et nephariū dicere. cum ipse non nouerit imperfectum. ymo etiā ex donatione inter viuos hoc videt principibus tēporalib⁹ cōmisisse luce. xxii. c. reges gentiū dnantur eorum vos autē non sic.

¶ Clericus. xliii. cap.

Tem hic pbatur argumēto penitus in conuincibili nam terrestris monarchia est ad instar celestis monarchie a qua dependet. de sū. tri. c. i. Et si nō esset text⁹ iuris pbant textus naturalium: primo celi. pmo metaphisice. et. viii. phisicorū et deducit circumscriptis textibus. Nā vnūquodqz tanto pfectius est qto magis assimulat perfectissimo puta deo. de pe. dist. ii. c. caritas cum. c. sequeū. Hoc supposito principio per se noto sic induco. in monarchia celesti est duplex ordo. est enim ordo corporū celestium et est ordo intelligentiarum siue angelor ab omni diuisione seu dimēsione corporea abstractarū: in machina corporea celesti est deuenire ad pmā speram q primum mobile nūcupat qz ad ipsum motū tota machina inferior circūuoluitur. in ordine aūt intelligentiarū est deuenire ad pmam intelligētiā a qua cetere depēdent. vt a pncipio effectiuo. et finali. xxiiii. q. i. c. inmutabilis. ii. q. i. extra. de sū. tri. et singula corpora celestis machine regulantur a singulis intelligētiis ipsa mouētib⁹ vt concludatur q singula corpora celestis

machine dependent a singulis intelligentiis. et singule intelligentie dependet a prima. sic tota illa machina sic dependet a prima que est creator omnium sic necessario induci debet in machina terrestri in qua sunt corporea et incorporea. vt corporea regulentur ab incorporeis sic regulatione habita ad terrestria in principatu isto inferiori erit deuenire ad vnum qui est regulator omnium incorporalium et corporalium a quo dependet tota machina mundana et iste est principatus anime rationalis que est primum mouens omnium terrestrium finis omnium creatorum sub globo celesti et sicut in monarchia celesti a primo incorporeo tota machina dependet finaliter et effectiue secundum communem opinionem etiam naturalium qui posuerunt ab eterno mundum. vt intelligatur effectiue in conseruando. secundum veritatem autem et fidem in producendo sic in terrestri monarchia totus principatus mundi dependet a principatu ecclesie et sicut a fine in quem omnes mundi principatus resolui debent et ordinari et per hoc infertur quod sicut singule intelligentie regulant singula corpora superne machine motibus singulis licet variis secundum intentionem primi motoris. sic singule gubernationes terrestris machine regulantur iuxta intentionem primi regulantis principatus. vt omnes sint inde dependentes sicut riuuli a fonte originali.

¶ Miles. x.iiii. cap.

Ad id quod arguitur de celesti monarchia quantum ad ordinem qui loquitur de angelis dicendum est quod ierarchia celestis est de angelis ierarchia terrestris siue ecclesiastica est de hominibus. et ideo exemplatio ierarchie celestis ad terrestrem debet esse quantum ad illa in quibus est conuenientia inter angelos et homines et non quantum ad illa in quibus differunt. Conueniunt autem homines cum angelis non ratione corporis quia angeli sunt incorporales sicut dicit Damascenus li. ii. de angelis. Angelus est substantia intellectualis semper nobilis arbitrio libera et incorporea. nec ratione temporis quia angeli non mensurantur dicit enim Augu. xii. de ciuitate dei immortalitas angelorum non transit tempore quasi iam non sit nec est futura quasi nondum sit nec ratione alicuius temporalis quia talibus non indigent nec vtuntur sicut dicit angelus Thobie. xii. c. Cum essem vobiscum per voluntatem dei videbar vobiscum manducare et bibere. sed ego cibo et potu inuisibili qui non potest videri ab hominibus vtor. sed bene conueniunt homines cum angelis quantum ad illam partem hominis per quam homo est supra corpus et corporalia videt quantum ad spiritum. Cum ergo de ecclesiastica ierarchia exemplata est ad similitudinem ierarchie celestis dico quod verum est in spiritualibus sed in nullo exemplatio ista trahenda est ad temporalia. Et concedo quod sicut in celesti ierarchia est vnus qui preest omnibus spiritualibus ita in ecclesia est vnus in omnibus animabus quantum ad ea que pertinent ad animam et spiritualitatem. sed non quantum ad ea que pertinent ad temporalitatem: nec obstat quod arguitur de celesti monarchia corporalium in qua est deuenire ad primam speram que primum mobile nuncupatur igitur et in terrestri monarchia necessarium est ponere vnum principatum ad cuius motum tota machina inferior circumuoluitur. Concedatur hoc sed huius principatus sunt duo membra principalia caput: per quod intelligitur Romanus pontifex. Et cor. per quod intelligitur rex. et secundum quod vnum istorum membrorum non debet se de officio alterius intromittere sic nec papa de officio regi commisso: nec econuerso put alias latius fuit deductum. ¶ Item secundum quod caput non seruit cordi nisi in quantum sibi competit ex officio eidem commisso ad conseruationem totius compositi. vt spiritum dirigat in finem perfectissimum. sic nec econuerso cor seruit capiti nisi pro forma. sic suo modo sicut Romanus pontifex minime seruit dominus temporalibus nisi in spiritualibus in quibus est seruus seruorum dei. sic nec principes temporales tenentur seruire Romano pontifici nisi ratione temporalium que debent viris ecclesiasticis elargiri sine quibus spiritualia diu stare non

possunt. ad conseruationem igitur huius corporis mistici inter regem et papam est mutuũ seu reciprocũ seruitiũ. Et hoc aperte videtur ostendere .x. quoniã idem .x. dis.

¶ Clericus. xlv. ca.

Tem vnitatem principatus demõstrat natura circũscripto iudicio intellectuali. nam apes ex naturali instinctu et etiam bruta vnum habẽt ducẽ sic et grues. vij. questio. i. ca. in apibus et scribitur de pluribus aialiũ generibus in libro hystoriarũ aristotel. et si natura hoc insinuat ergo et nature naturanti hoc cõuenit que est oĩm directrix Gen. primo cap. Hac principatus vnitate supposita sequitur quod papatus est ille per iam demonstrata.

¶ Miles. xlvi. cap.

Oncedo vnũ esse principatuz. sed ista vnitas non tollit duplicitatem iurisdictionis et põt sũi vnũ multismodis vnomõ dr aliqñ vnũ indiuisibilitate qd non diuidit nec actu nec potentia vt punctus aliomodo dicitur vnum continuitate quod est vnũ actu et plura potentia sicut linea. Tertiomõ dicitur vnũ perfectione sicut domus vna vel calciamentum et huiusmodi. et hoc modo dicitur vnum ad cuius integritatem diuersa requiruntur et hoc modo sacramentum eucharistie dr vnuz q̃uis in eo diuersa concurrant. et ex parte formẽ. s. verba consecrationis sanguinis et isto mõ dico principatum orbis esse vnũ ad quẽ principatũ plura ꝯcurrũt ad hoc vt pncipatus sit pfectus et inter cetera duo principalia. s. iurisdictio. ecclesiastica et temporalis. duplicitas igitur iurisdictionis non arguit duplicitatem pnci pat⁹ nec obstat quod de apibus arguit quia non omnes apes mundi hñt vnuz principem nec omnes grues vnum habẽt ducẽ. sed apes vni⁹ loci vnũ apes alterius loci alium. Et sic exẽplũ non pbat illud ad quod inducitur imo pma facie intuẽti cuiꝫ pbat oppositũ qz p illud infert quod nature nõ repugnat quod sint plures principatus in orbe.

¶ Clericus. xlvij. ca.

Onfirmatur arguendo de paruo mundo ad magnuz Nam homo dicitur microcosmus. i. paruus mund⁹ vt scribit phũs. viij. phisicorũ. in hoie aũt a natura naturãte hoc introductũ est quod eodẽ pricipio q̃ regulãtur actus et operationes spirituales hũane eodem principio regulantur omnes actus eisdẽ deseruientes. Nam anima rationalis omnes actus suos dirigit et regulat iuxta varietatem potentiarum ipsius. Nam potentia speculatiua speculatur. ratiocinatiuaꝫ ratiocinatur. et potentia volitiua in bonũ dirigitur scdꝫ has potentias sed in has potentias nõ potest nisi subministrata a virtutibus organicis nec ille deseruire possunt nisi organa quibus iniunguntur aliqs corporalibus nutritiuis refocillent. Et ppterea scribitur quod spiritualia sine temporalibus diu esse non possunt. i. q. iij. c. si quis obiecerit. ¶ Hanc autem dispositionẽ tpalium regulat aĩa intellectualis sic est ergo in paruo mundo microcosmo nuncupato quod aĩa rõnalis que est spiritualissima que regulat oĩs actus spũales humanos, regulat necessario et consequenter omnia alia temporalia in ipsã et act⁹ suos ordinat quare non sic in magno mũdo. i. in orbe terrestri dicemus quod priceps animarũ et omnium spirtualium regulet oĩa tpalia eisdẽ deseruiẽtia vt sic dicamus in pm principatũ papalẽ habere instar viuus spiritualis diuine intelligentie viuificantis totum orbẽ cui oĩa terrestria subijciãtur et ab ea regulantur.

¶ Miles. xlviij. cap.

E⁹ formauit hoĩeꝫ ad ymaginẽ et silitudinẽ suã et voluit quod in hoie inueniret q̃dam silitudo q̃ toti⁹ mũdi eẽt representatia et idõ minor mũd⁹ vocat. vñ cũ in hoie p caput põt figurari iurisdictio ecclesiastica p cor. iurisdictio tpal put alĩs fuit tactuꝫ sicut igitur

manet vnitas corporis humani z si membra habeāt plurima. z diuersa officia habentia. sic manet vnitas principatus vniuersi q̄uis diuerse sint iurisdictiones. Dico igitur q̄ sicut i hoie ē aia rōnalis q̄ oēs actus suos dirigit et regulat iuxta varietatē potentiarū ipsius. Nā potentia speculatiua speculatur: rōcinatiua ratiocinatur: potentia volitiua in bonū dirigit sicut christus qui est sponsus cuiuslibet anime fidelis principatū vniuersi orbis dirigit et regulat iuxta varietatem potētiarum ipsius Nā potentia spūalis seu ecclesiastica versatur circa spiritualia. potētia tpalis circa tpalia ministrādo diuidēdo z iusticiā cuilibet z inter quodlibet membrū corporis per indigentiā et rōnem faciendo. vñ sicut aia rōnalis habet diuersos actus vt ē dictum sic pari forma Iste due potentie spūalis et tpalis. debent habere diuersos et separatos actus

Clericus. xlix. cap.

Necessario qui principatur spiritualibus habet principare temporalibus. Nā qui principatur tēporalibus dirigit et regulat in bonū vltimū perfectū hoc enim est de natura optimi principatus vt scribitur. i. z ij. politicorū. i. z yconomorū et probatur. vij. q. i. c. licet z. c. sicut. ad ipsius ergo gubernationem spectat cognitio finis optimi in quē dirigit et mediorum per que deuenitur ad finem hec autē media pcedūt ex vsu tēporaliū vel eorum abvsu. xlvij. dis. c. omnes et. c. sicut hij ergo necessario ad principē spūaliū spectat pricipatus tpalium. Patet exēplū familiare medicus q̄ in arte peritus dirigit homiem egrotū in sanitatē z ē ipsius intentio pncipalis ad hūc finē nō pōt dirigere finaliter nisi applicatiōem remedior. alterantiū z simplicium medicaminū. spectat ḡ pncipalit ad cognitionem medici z ipor. applicatio cum ad ipm spectet cognitio cōplexiōis z distrasie lz apothecarius manualiter ad iussum medici ipsa ministralit p̄paret z disponat. Medicus tñ auctorizādo omīa disponit z regulat de pe. di. vi. c. sacerdos de pe. di. i. c. mēsurā z. c. medicamentum sic a simili pncipatus papalis est directius spūaliū in finē suū et ad eius directiōem ē opus tpalibus auctorizabiliter ḡ habet regulare tpalia z super hijs leges pmulgare licet impator ad eius iussum in illis administret z pncipetur.

Miles. l. cap.

Concedendū est q̄ principatus papalis concernit tpalia pur de necessario cōcernit spiritualia cum ab eorū vsu. vel abusu surgit peccatum prout dicunt textus q̄ ratione peccati omnes cause spectāt ad forū ecclesiasticū. c. nouit de iudi. z c. per venerabilem qui filij sunt legitimi. tamē pncipaliter disponendo z auctorizādo nichil spectat ad papam q̄tum ad tpalia cum duo sint genera hominum per se principalit distincta. xij. q. i. c. duo sūt. xix q. iij. c. duo. de regula. c. licet.

Clericus. li. cap.

Apud illum consistit principatus vniuersi orbis q̄ pncipādo magis assimilatur pmo a quo depēdet celū z tota natura hoc pz vn ūquodq; tāto pfectius ē q̄to magis assimilatur pfectissimo de pe. di. ij. c. caritas z. ca. pncipiū talis ē pncipatus papalis pncipaliter dirigit hominem qui est finis oīm genitorū et corruptibiliū que sūt i massa inferiori in cognitionem z dilectionem dei et per hos actus assimilatur quis deo quoniam pfectissima operatio dei est sui ipsius cognitio z dilectio vt et sentiūt gētiles phi vt scribitur. xij. metaphisice ibi mouet aūt sicut amabile z desiderabile Et. igitur pncipatus papalis ē pncipatus pncipans z salus vniuersi orbis.

Miles. lij. cap.

Quādo arguitur q̄ apud illū consistit principatus vniuersi orbis q̄ pncipādo magis assimilatur pmo a q̄ dependet celū z tota natura hoc negatur. Et ad pbatiōem qn̄ dr vnum quodq; perfectius est qn̄ magis assimilatur pfectissimo. fa-

teroꝛ hoc. Et volo ꝙ ex hoc cõcludat̃ ꝙ ꝑncipat⁹ papalis sit perfectioꝛ ꝛ nobilioꝛ ꝑncipatu t̃restri. Sꝫ nolo ꝙ ex ꝑmissis iferat̃ ꝙ ꝑncipat⁹ papalis debeat preesse in tpalib⁹ ꝛ spiritualibus sm̃ qd̃ i simili male inferretur ꝙ principat⁹ regni francie pfectioꝛ nobilioꝛ ꝛ potentioꝛ sit ꝑncipatu regni hispanie ergo rex frãcie preesſt ꝛ dñat̃ regi hispanie.

¶ Clericus.liij.c.

Illic ꝑncipatus ē sũm⁹ ꝑncipatus ꝛ solus i vniuerso terrestri qui attingit oẽs gradus vltime pfectionis i via. talis est principat⁹ ecclesie ergo ꝛc. maioꝛ pꝫ dese minoꝛ probatur vltima perfectio acquisibilis in via ē existens in actu intellect⁹ contemplatiui et intellectus pratici circa regulatiões oĩꝫ actuũ humanoꝛum vt recte quidẽ operetur in seipsoꝛ vt bene operet̃ ꝓpter bonũ publicũ cum in hoc finaliter tendat q̈libet virtus moꝛalis. Et propterea iusticia legalis formaliter est omnis virt⁹ non differens a singulis virtutibus nisi sicut totum aptibus singulis. ¶ Circa hoc aũt versatur ꝑncipaliter ꝑncipatus ecclesie versatur enim circa contemplationem ꝛ maxime ꝑmi contẽplabilis ex quo fidem supponit que est cognitio diuinitatis ꝛ sic circa ɔtẽplatiõem. ꝛ maxime ꝑmi ɔtemplabilis ex quo fidẽ supponit q̃ est cognitio diuinitatis ex reuelatione. vt.c.i.de sum.tri. Et sic circa fidem que est cognitio diuinitatis. ꝛ sic circa cõtẽplationem ipsius cognoscendo p fidẽ et diligendo de pe.di.ij.c.caritas ꝛ.c. sequentibus. ¶ Premisse ꝗ rõnes cõcludunt supposita vnitate principatus i oꝛbe terrestri vt supꝛa est deductũ imo per se notũ Et supposito ꝙ ꝑncipat⁹ ecclie sit principat⁹ aiarũ rõnaliũ ꝛ spũaliũ eis dẽ annexaꝝ ꝙ ꝑncipat⁹ ecclie sit principat⁹ toti⁹ oꝛbis et q̃ ad tpalia et quo ad spũalia. ꝛ ꝙ ꝑncipat⁹ iꝑatoꝛis siue regis sit subministrãs ꝛ deseruiẽs ꝛ mobilis ꝛ reuocabilis ad iussũ ecclie Et ꝓbat̃ circũscripta lege canonica. ne dicat̃ ꝙ hoc ꝓbet̃ lege papali Et sic ꝓducant̃ teste ꝫ de familia sua et circũscripta etiam side et veritate legis diuine et testamẽti imo hoc demõstratũ est ex meris naturalibus et testimonijs et testibus gentiliũ phõꝝ

¶ Miles.liiii.cap.

Christus habuit excellẽtiaꝫ sup oẽm creaturã auctoꝛitatiue nõ tñ executiue. nã inter hoies apparuit in forma serui in humana natura passibili ꝓpter ministerium nostre redemptionis ad iplendum sicut fuerat ꝑdictũ p ysaiã.liij.c. Uere lãguoꝛes nr̃os ipe tulit ꝛ doloꝛes nr̃os ipse poꝛtauit. si xp̃s apparuit in foꝛma serui multomagis et ipsius vicarius romanus pontifex dꝫ apparere vt seruus respectu tempoꝛalium non vt dñs vnde principat⁹ ecclesie est sũmus in tpalibus ratione eminentie dignitatis non ratione prerogatiue iurisdictiõis. ¶ Exemplum familiare magister i theologia hꝫt vacare circa speculatiuũ. ꝛ circa actus intellectus speculatiui ꝛ intellect⁹ pratici circa regulatiõem actuũ humanoꝝ vt recte quilibet operetur in seipo. ꝛ versatur circa cõtemplatiõem ꝑmi cõtemplabilis que est cognitio diuinitatis ex reuelatõib⁹.c.i.d sũ.tri. ꝛ si.ca. ꝛ sic magister in theologia potest dici medicus aĩe et ē supioꝛ medico coꝛpoꝛis qui habet vaccare circa practicã ꝛ sanitatẽ coꝛpis. ꝛ dico superioꝛ rõne eminẽtie dignitatis. nã rõ dignitatꝭ vt i cessionib⁹ ꝛ honoꝛib⁹ theologus ꝑcederet medicũ. sic suo mõ principatus ecclesiasticus superioꝛ est i tpalib⁹ ꝑncipatu t̃restri rõe ꝓrogatĩe dignitatꝭ nõ rõe iurisdictiõis. Cleric⁹.c.lv.

In perfecta gubernatione vniuersi oꝛbis necessario est deuenire ad vnũ principiũ a quo oĩa gubernent̃. Et ꝓpterea popul⁹ roman⁹ transtulit oĩa seu oĩmodam ptãtem in vnum. ff. de oꝛigine iur. l.ij.§.ex actis.ix.q.iij.c. cuncta per mundum. Non sequitur. popul⁹ romanus tpe sui regis transtulit oĩmodaꝫ potestatem in vnũ ergo ita erat faciendũ. non enim exemplis est iudicandũ. l. licꝫ ff. de offic. presid. l. nemo. ff. de sentẽti.

et interlo.oius iudis. Illud autem factum humanum fuit et possibile. ideo iudiciu3 humanum in hoc decipiebatur quod fallit et fallitur male igitur arguitur de iudicijs humanis ad iudicia dei que nec fallũt nec falluntur quia non potest tanta similitudo inter ista iudicia notari quin maior sit dissimilitudo notanda.ca.damnam⁹ i ff. de sum.tri.et fi.ca. ¶ Premissis naturaliter demonstratis licet trãsire ad testimonia legis diuine et ad testimonia legis humane positiue ex quibus habẽt fomẽtũ demõstratiões naturales.

¶ Clericus.lvi.

Considerata igitur lege diuina et discursu monarchie mundi hoc aperte probatur nã vt scribitur Geñ.i.ca. In principio creauit deus celum et terram et omia que in eis sunt Angelicam et humana3 natura3 spiritualia et temporalia et omnia gubernabat sicut et factor gubernat re3 factam et homi quem creauit dedit precepta et transgredienti penam imposuit et stati exortum est ius naturale progrediẽs ex naturali itelligẽtia.vi.dis.in principio.ff.de iusticia et iur.l.i.penã imposuit transgredientibus Geñ.ii.ca.ibi ex oi ligno zc. Et primis parẽtibus pena3 imposuit perseipm Geñ.iii.cap.ibi mulieri dixit zc. Et ibi ade.quoqz dixit zc tempis trãscursu puniuit capn.lamech et quosdã alios Geñ.iiii.ca. Et sic vsqz ad tempora noe per seipsum rexit mũdũ nec appet ius monarchie alicui monarche cõcessum. Tpe vero noe cepit p ministros mundum gubernare et noe fuit monarcha terrestris Nã cõmisit gubernatione3 arche et vt scribitur Geñ.v.z vi.ca. Unde p archã significat militans ecclesia.in hac autem monarchia successerũt patriarche pricipes et reges sacerdotes et alij qui pro tẽpore fuerunt i regimine ppli iudeoru3 z sic durauit vsqz ad xpm saluatore3 nostrũ.z ille fuit dñs naturalis et rex de quo scribitur i psalmo Deus iudicium tuu3 regi da.ipse est fuit plenus dñs temporalium et spũalium vtpote qui a verus de⁹ et creator oi3 quia constituit sibi vicarium Petrum z eius successores dicens. Petro vade. pasce oues meas. Et illud quodcunqz ligaueris zc.math.xvi.c.de elec.c.significasti.xxi.di.c.in nouo et sic in petrum z successores suos translatũ fuit imperiu3 et monarchia terrestris que erat penes saluatorem nostrum.sed illa erat plena z libera temporaliũ et spiritualiũ cũ ipsi⁹ veri dei et factoris oi3 sit plenitudo orbis terre de deci.c.tua.igitur pncipat⁹ ecclesie attento illo discursu.et origine monarchie pcedeñ vsqz ad tps xpi.attẽto etiã ipo xpo vicarium constituente. Et hoc plene deducit innocẽ.extra de foro compe.cap.licet.

¶ Miles.lvii.

Alteior totũ discursum regiminis put in preceden.rõne continet sed dum in fine argumenti ↄcluditur q xps petrum cõstituit vicarium et transtulit i eum iperium et monarchiam terrestrem dicens pasce oues meas et illud quod cunqz ligaueris zc. Dico hic q i vera et sola commissione regni celorum nõ venit nec cadit cõmissio regni terrenorum cum regnum celorum et regnum terrenorum ex opposito distinguntur.sed sic est q commisit beato Petro et eius successoribus claues regni celorum et non claues regni terrenorum. Et si dicatur q dixit beato Petro quodcũqz ligaueris super terra3 erit ligatũ z in celis zc. hoc nõ valet q itelligit quãtũ ad pctã sed quãtũ ad dñia et bona tpalia seu negocia secularia quibus noluit petrum seu ceteros apostolos implicari. vnde btũs bernard⁹ ad eugeniũ papã li.i.g ñ i possessionibus sed in criminibus potestas vestra. propter illa si quid et non propter has accipitis claues regni celorum Et rursum illa verba quodcunqz ligauerit sup terram zc.non intelliguntur de potestate iurisdictionis sed solum de potestate ordinis que maxima est finis alterius z principatus apostolis permissi fundata super dignissima potestate que est conficere corpus christi et confessiões

penitentium audire. vbi est bene aduertendum q in peccatore vere penitente. i. de peccato ɔmisso dolēte vbi est bene aduertendum q solus deus aliqua operatur etiam absq sacerdotis aliquo ministerio mentis videlicet illuminationē culpe seu peccati contritionem ⁊ eterne damnationis remissionem. ¶ Alia vero sunt que deus in peccatore nō secundū se solum operatur sed per ministerium sacerdotis sicut ostendere i ecclesie facie quis solutus vel ligatus habeatur in hoc seculo ligandus vel soluēdus in alio. primo cuius deus peccata retinuerit aut cuius dimiserit amplius est ⁊ aliud ⁊ aliud quod deus operatur circa peccatorē per ministerium sacerdotis commutationē. s. pene purgatorij debite peccatori pro statu futuri seculi i aliquam satisfactionem temporalem ipsa enim relaxat aut partem aut totū iuxta satisfactionem iniunctā ⁊ penitentis contritionem que omnia per sacerdotē fieri debent cum claue potestatis scdm discretionem. Et secundum hoc intelligitur illud quodcunq ligaueris super terram erit ligatum et in celis. Et quodcunq solueris super terram erit solutū ⁊ in celis. ¶ Aliqn enim ostendunt ligatos vel solutos presbiteri qui tamen non sunt apud deū interdum indignos ligant vel soluūt ⁊ indignos sacramentis admittunt ⁊ dignos arcent sed intelligendum est in illis quorum merita solui vel ligari postulant. quoscunq ergo soluunt vel ligant adhibentes claues discretionis reorū meritis soluunt vel ligantur in celis. i. apud deum. q2 diuino iudicio sententia sacerdotis sic ɔgressa approbatur ⁊ cōfirmatur. Ecce qualis ⁊ quanta est vsus apostolorum clauiū. Ad cuius ampliorem etiam habendaꝫ euidentiam inducemus exemplum seu comparationē familiarē satisq etiam verbis ⁊ sententie xpi ⁊ sanctorum concordare videtur verbum enim dei dimittit sacerdos vero officium suū exhibet sꝫ nullius potestatis iura exercet. sacerdos enim est tanq clauiger celestis iudicis. Et potest equiparari clauigero mundani iudicis. Nam sicut per verbū siue sententiam iudicis huius seculi dānatur ⁊ absoluitur reus a culpa ⁊ pena ciuili sic per verbum diuinum aliquis simpliciter aut ligatur culpa ⁊ debito dampnationis seu pene p statu futuri seculi. Et sicut actione clauigeri mūdani iudicis nemo a ciuili culpa aut pena soluitur aut damnatur per ipsam tamē actionē qua carcerem claudit vel apperit reus ostenditur solutus vel ligatus sic quasi per sacerdotis actionem vnusquisq soluitur aut ligatur culpa ⁊ debito damnationis eterne sed ostendet in facie ecclesie quis solutus aut ligatus habeatur a deo dum sacerdotis benedictionem accipit ⁊ ad sacramentoꝝ communionē admittitur. Et ideo sicut clauiger mundani iudicis aperiendo vel claudendo cercerem officium suū exhibet: illius tamen iudiciarie potestatis absoluendi vel damnandi iura exercet quoniā ⁊ si de facto carcerem aperiret reo non absoluto per iudicem ipsum q populo absolutum suo ỽbo nunciaret non ɔpter hoc reus ille absolutus esset a pena ⁊ culpa ciuili. Et ecōtra si carcerem aperire recusaret suoq verbo nunciaret non esse absolutum vel damnatum quē vere iudex per suam absoluisset sententiam non ɔpter hoc ille debitor esset culpe vel pene ciuilis. Sic proporcionaliter sacerdos clauiger celestis iudicis officium suum exhibet per absolutionem seu absolutiōis aut ligamenti seu maledictionis verbalem pronunciationē q si vere damnādos p supernū iudicem vel iam damnatos sacerdos ipe ignorātia aut alias aut vtrosq absolutos vel absoluendos pronunciauerit aut econtra non tamen propter hoc erunt primi soluti aut secundi dānati eo q clauem aut claues cum discretione non adhibuisset reorum meritis. Ille igitur solus iura potestatis exercet in his et iudex est coac

tiuã habens potestatem qui solus nec falli hũanis cogitationibus et operationib⁹ potest quoniã vt in psalmo. oĩa nuda et aperta sunt in oculis eius et qui solus nec quicq̃ vult peruerse quoniã iustus es domine et omĩa iudicia tua iusta sunt et omnes vie tue mĩa et veritas. vñ Jacobi.iiij.cap. vnus est legislator qui potest perdere et liberare. quod Jacob⁹ nec de se ipso nec de aliquo dicit apostolorum cum tamẽ esset vnus de hỹs trib⁹ qui videbantur colũne ecclesie vt dicit apostol⁹ ad Galat.ij.cap. Voluit autem christus huiusmodi sñias per ipsũ latas aut ferendas in alio seculo per sacerdotes pronũciari vt ex hoc peccatores in hoc mundo terreant̃ et a scelerib⁹ et criminibus reuocentur ad penitentiã quõ si medic⁹ corpalis sanitatis cui docẽdi et operãdi scd̃z artẽz medicine potestas est data ex institutiõe iudicis seu legislatoris humani de futuris sanis aut morituris iudicium scd̃m medicinalem sciam in populo promulgaret vt ex hoc homines sobrie ducerẽt vitam. et ab itẽperatis reuocarentur propter corporis sanitatem conseruandam aut acquirendam et mortem declinandam precepta quoq̃ seu documenta talia exhiberet. p̃ciperet vtiq̃ talia medicus obseruari et ex obseruatione sanos et transgressores morituros iudicaret quos ille neq̃ sanaret aut informaret principaliter ministerium tñ aliquod exhiberet nec rursũ posset medicus sua auctoritate sanum aut infirmum ad talia facienda cuicunq̃ sanitati corporali conferentia compellere sed solum exortari doceri atq̃ terreri p̃ suum iudicium pronosticum eis annunciando sanitatẽ ex ipsorum obseruatiõe mortem vero aut egritudinem ex taliũ transgressione hic etiam proportionaliter medicus animarum sacerdos scilicet de hỹs quę ad eternam salutem anime perducunt vel mortem eternam vel penam temporalem pro statu futuri seculi ad que cum iudicio neminem arcere potest nec debet in hoc seculo sed habet auctoritatẽ docendi et operandi quẽadmodum medicus non tamen per potentiam coactiuam sic enim christus vocauit se medicum non p̃ncipẽ Luce.v. Dicit de se loq̃ns non egent medico qui sani sunt sed qui male habent nec dicit iudice indigent quoniam in mundũ nõ vẽerat ad exercendũ de litigiosis iudiciũ coactiuum vt fuit sepe superius dictum sed viuos et mortuos tali iudicio iudicaturus est in die illa de qua dicit apostolus.ij.ad Thimotheũ vltimo capitulo. de reliquo reposita est michi corona iusticie quam reddet michi domin⁹ in illa die iustus iudex. tunc enim coacto iudicio penas infliget hỹs qui legem latam per ipsum immediate in hoc seculo trãsgressi fuerunt. Et propterea signanter dixit christ⁹ Petro. tibi dabo claues regni celorum nec dicit tibi dabo iudiciuz regni celorum Et vide iã vt iã tetigi euz clauigero mundani iudicis comparari.

Clericus. Cap. lvij.

Patet q̃ noe et filiys eius rectoriam dedit Geñ.ix.cap. et officium sacerdotis exercuit post egressuz arche añq̃ leges populo daret Genesis.viij.cap. Et edificauit noe altare domino quod est officium sacerdotis et sic fuit noe primus cui cõmissa fuit monarchia terrestris et officium sacerdotis.

Miles. lviii. cap.

Non legim⁹ q̃ noe fuerit prim⁹ sacerdos secundum qd̃ nec moyses fuit sacerdos vel pontifex vnxit tamen visibilitate aaron quem fecit pontificez cum filiys eius quos fecit sacerdotes vt hoc habetur Leuitici.viij.cap. Et habet̃ xxi.distin.§.primo Erat tamen moyses dignior illis virtute. Et maior in omnibus. q̃z in illis ordinibus non erat caracter nec illi sacerdotes habuerũt claues sed tantũ offerebant pro populo: et erant mediatores populi ad dominum quod multo melius faciebat moyses. Sic eciã noe dignior erat ceteris virtute Et maior ĩ oĩbus. Et propterea officiuz sacer

dotis exercebat non quod sacerdos eet nec tunc vt est dictum erant veri sacerdotes qui haberent potestatem ligandi et absoluendi. Et sic non mirum si vtraque potestatem noe pro tpe suo exercuit temporalem et spiritualem cum nulla esset in hoc repugnantia quod isto duplici officio fungeretur nec aliqua inhibitio ex parte superioris hodie vero cum veritas patefacta est. et veritas de terra orta est reperitur verum sacerdotium habens potestatem ligandi et soluendi. xxi. distin. c. in nouo. et sic militans deo. non debet se negocijs secularibus implicare extra ne clerici vel monachi per totum. Et in super christi pphetico Luce. xxij. cap. Reges gentium dominantur eis et qui potestatem habent super illo benefici vocantur vos autem non sic.

Clericus. lix. ca.

Hanc autem conclusionem deducit mltis modis hostiensis in. c. per venerabilem qui filii sunt legi. Pretermittamus vnum tamen quod ipse proposuit in. ca. vnico de sacra. vnct. Et fuit deductio cuiusdam fratris Alexandri de ordine minorum cuius verba sunt hec. Militans ecclesia est fidelium multitudo siue vniuersitas christianorum de conse. di. i. c. ecclesia. vij. q. i. c. nouacianus habens duo latera sc. dextrum clericorum ministrantium que ad spiritualem vitam pertinent. Sinistrum laicorum tractantium necessaria terrene vite. Item est duplex potestas spiritualis videlicet que caput habet summum pontificem. et secularis que caput habet regem. Adhoc facit de eta. et quali. c. penul. Spiritualis autem prior est temporalium tribus. dignitate vel auctoritate. Nam spiritus maior est et dignior quam corpus. hoc probatur de trans. prela. capitu. ij. vnde abraam patriarcha vt mior obtulit melchisedech benedixit illi vt maior ad hebre. vij. cap. et. xxi. distin. ca. denique in fine.

Secundo est maior quia prior in institutione. vnde sacerdotium melchisedech precessit legem scriptam de consti. c. translato. cum ibidem notat. facit quod scribitur Exo. xviij. c. in fine. Item per sacerdotium deo ordinante et iubente ordinata fuit regalis ptas. i. Regum. viij. c. dicit dns ad samuelem constitue sup eos regem Et ad idem facit. Exo. x. capitulo.

Tertio est prior potestate seu auctoritate quia spiritualis terrestrem instituit et iudicat et quod ipsa spiritualis si deuiat anemine iudicatur. ix. q. iii. c. nemo. et c. aliorum Et hanc maioritatem probat hostiensis pluribus medijs. primo per ordinem scripture et legem humane in autentica quomodo opz epos coll. i. C. de sacrosanct. eccle. l. fi. Priores enim tpe et maiores inferioribus preponuntur de nouo codi. fa. l. i. de maio. et obe. c. i. Secundo rone subiecti. s. aie que preponenda est omnibus rebus humanis. C. de sacrosanc. eccle. l. sancimus propter quod dr omnia aialia sibi subsistunt Nam aia facta est ad dei seruitium reliqua vero ad seruitium anime Et solet dici quod cum quis habet rusticum habet et bouem et sic qui regit animas vt est papa non excluditur ab his que sub sunt animabus. non sic econuerso. ff. de edil. edict. l. iustissime. Quarto rone fortitudinis de transla. episco. ca. ij. vnde quaius spiritualis sit accessoria alicui principali dominatur de iur. iur. c. debitores Quinto quia princeps temporalis nedum subest pape sed etiam simplici sacerdoti qui ipsum soluit et ligat et iudicat de pe. et remis. c. omnis vtriusque cum tamen nullus clericus quantumcunque minimus vtens priuilegio clericali alicui laico possit personaliter subesse. xi. q. i. c. inolita et. c. placuit de foro competenti. c. si diligenti.

Septimo pluribus auctoritatibus que ponuntur extra de maio. et obe. c. solite.

Octauo diuino oraculo antiquitate diuturna consuetudine approbata de transla. epi. c. quanto. Item hoc probatur ex vi fidei sicut enim ponere duo principia est hereticum. xxi iij. q. ij. c. pstr. versi. Tridoniam. sic ponere duos vicarios generales in orbe terrestri repugnat fidei.

Ex his concluditur principatum ecclesie

fore plenum principatum totius orbis spiritualium et tpalium.

¶ Questio. ix. cap.

ILlud quod in argumento precedē ti inseritur videlicet q militans ec clesia habet duo latera non obstat Nam videtur facere pro parte cōtraria eius ad quam inducit sed quod postea dr q spiritualis prior et maior est in tribus. Primo in dignitate vel maioritate sps fateor hac ratione dignitatis prerogati ue maior est spiritualis potestas non rōe iurisdictionis prerogatiue loquendo de temporalibus Quod vlterius argui tur q prior sit institutione. non necessa rio concludit ergo maior quia matrimo niū fuit primum sacramentū. deo actore in paradiso terrestri institutum. xxvi. di stinctio. cap. deinde. c. q votum de voto et voti redemptione lib. vi. Et tamen non sequitur q maius sit institutione imo in ferius de transla. epi. q̄si per totum nec argumentū ab ordine semper concludit in iur. l. nec enī. ff. de solu. q concedatur ista maioritas intelligendo q prius rōe dignitatis prerogatiue non rōne iuris dictionis in temporalib⁹ cum distincte sint potestates. c. qm idē. x. di. nec obstat q per sacerdotium deo iubente ordina ta fuit regalis ptās. sic a sacerdotio insti tutum seu instituta. imo potius adeo qz qui mandatam iurisdictionem suscepit proprium nichil habet sed eius qui mā davit iurisdictione vtitur. l. i. §. qui man datum. ff. de offic. eius cui mandata est iurisdictio. Item ad hoc facit. l. item eo rū. §. i. ff. q cuiusqz vniuersi. rursum qd dicitur q ē prior auctoritate spūalis ter restrem instituit et destituit hoc pōt nega ri q̄tum ad regem francie saltem et ad si miles reges seu pricipes seculares esto enim q papa instituat et destituat nō ta mē regē frācie pōt deponere et ad hoc. c. alius. xvi. q. vi. alibi infra respondebit. et cū hosti. pbat hāc auctoritatem ratione ordinis legis diuie et hūane. Rñdeo vt prius q argumētū nō cōcludit necessario vel aliter maioritas concedat rōe prero gatiue dignitatis nō rōne prerogatiue iuris dictiōis. Nec obstat qd rōne subiecti ma ioritas fateor et in hāc maioritatē itelligē do vt prius nec ille q prest aie dz se de tpa libus itromittere nisi dū vtrūqz nitat neu trū bñ pagat. C. de assesso. l. nemo. am plius q dicitur quod est fortior spiritua lis tpali concedo attēto subiecto suo qz versatur circa spūalia. tpalis vero circa tpalia. nec obstat qd dr q princeps tpa lis subest nedum pape sed etiā simpli ci sacerdoti. Verum est in foro aie. Et intelligēdo ptātē clauiū scdm qd latius statim in alio argumento fuit tactum nec obstat quod dicitur q illud probatur ex vi fidei qz ponere duo principia ē hereti cum dico q ponere duo principatus nō est hereticum nec per hoc ponūtur duo principia sed vnum scilicet ille qui est pn cipium cuiuslibet pricipatus. qz non est ptās nisi a deo q̄uis enī sint duo genera hominū et duo genera principatuū in or be manet vnitas pmi pricipii quod ē cā oīm principatuum et illa vnitate manē te surgunt imo surgere debēt varia gña subiectorum quod patet manente enim vnitate creatoris surgūt difformia gña en tiū. s. corporea et icorpea celestia et trestria hec entiū difformitas arguit perfectio nem vniuersi et principatus imo hec dif formitas pcedit iussu primi principan tis et ex ipsis rectissima politia sunt enim duo genera hominum clerici et layci et clericorum duo genera scilicet religiosi et seculares. Nam seculares temporali bus se imiscerent et immiscere debent ip sa ordinando in finem suum. scz in finem spiritualium et sic temporalia tractant ipsa operando et subministrando spi ritualibus quibus. clerici immediatius tendunt immo nec temporalibus se i miscere debent nisi ad vsum spirituali um. ne clerici vel monachi per totum. et quoniam de prioritate Romani pontifi cis in prioribus fit mentio. Est aduer tendum q romanus pontifex et ipsius ecclesia q̄diu locus habitabilis existit pluribus cōgruentiis vniuersis videtur

preferri ecclesijs. ¶ Primo quidem
ꝓpter cp̄i sui primi beati petri ⁊ pauli ⁊
v. rius ꝗ excellentem fidem ⁊ caritatem
⁊ famositatē ⁊ apostolos reliquos illis
impensam reuerentiam. Deinde vero
ꝓpter romane vrbis solēnitatem. et ꝙ
diuinum super ceteras obtinuit principa
litatem ⁊ habundantia in ipsa virorum
illustrium sanctorum atque doctorū fidei
xp̄iane ⁊ omnium aliarum ecclesiarum
in augmento fidei ⁊ eius vnitate seruā=
di curam diligentē atque laborem assidu
um p̄buerunt rursum ⁊ propter populi
sui ⁊ p̄ncipis generalem tūc monarchi
am ⁊ auctoritatē coactiuam super reli=
quos omnes mundi p̄ncipantes ⁊ popu
los qui de obseruatione fidei ⁊ eorum q̄
per generalia defferebantur consilia so
li poterant omnibus coactiuū fore pre
ceptum ⁊ illius vbilibet transgressores
arcere. sic quoque fecerunt ⁊ ecclesiam de
modico in rem magnam auxerunt quā
ab ipsorum aliquibus postmodū perse=
cutionem fideles sint passi quandoque ꝓ
pter quorūdam maliciam sacerdotum.
deinū vero congruit ep̄o romano ⁊ ipsi
ecclesie p̄ncipalitas ꝓpter cōsuetudinē
eo ꝙ habent ep̄m ⁊ eccclesiam fideles
omnes p̄ceteris didiscerunt seu consue=
uerunt amplius reuereri ⁊ illi⁹ exorta=
tiōib⁹ atque monitionbus ad virtutes et
dei reuerētiā exortari ei⁹ increpatiōib⁹
⁊ cōminationibus eterne damnationis
a vicijs ⁊ scelenbus reuocari auctori=
tas autem instituendi prioritatem hanc
ad legislatorem scʒ dominum tempora
lem ꝑtinet dictū eñ p̄mi constantini ro
manorum imperatoris insertum ē codici.
ysidori: in quo cōtinetur inter cetera se
ries hec. atque decernentes sancim⁹ atque
diffinimus non videlicet imperator ro=
manus vt p̄ncipatum teneat ecclesia ro
mana scʒ tā super quattuor principales
seu precipuas sedes. Antiochenā ale=
xandrinam constantinopolitanā ⁊ ihe=
rosolimitanā quāque super omnes in vni
uerso orbe terrarum ⁊ pontifex qui pro
tempore ipsius sacrosācte romane exti
terit celcior ⁊ princeps cunctis sacerdo
tibus mundi totius existat ⁊ ius iudicio
quecunque ad cultum dei vel fidei stabili
tatē ꝓcuranda fuerint disponant. dixit
autem signāter ꝓcuranda per ipsum fi=
dei siue legis diuine stabilitatē nec secū
dum suā aut sue solius ecclesie siue col
legij sentētie determinandam. quoniā
vt pridem diximus sollicitari ⁊ inquirere
opiniones emergentes circa scripturas
⁊ fidem que scisma vel aliud scandalum
ferre possunt ac fidelium quietem ⁊ ve=
ritatem denunciare turbare idque denū
ciare fideli legislatori: nec non ceteris
coep̄is ⁊ fidelib⁹ iuris diuini peritis et
laicis vt superius est expressum i ardu
is enim ⁊ in hijs maxime que oēs tan=
gunt debent omnes seu principaliores
ipsorum euocari. Amplius sicut i ciuili
congregatione studiosiorib⁹ ac magis
approbatis viris a suis conciuibus nul
la tamen sibi auctoritate subiectis: sed
ꝓpter solam reuerentiam que ampliori
virtuti ⁊ etati deberi videtur p̄rogati=
ua sedendi loquendi ⁊ deliberandi con
ceditur ⁊ in alijs honoribus defferetur. ꝗ
pluribus hic verisimile valde ac iusta
scripture seriem ꝓpter iā dictas causas
ceteri apostoli petro defferebant. p̄m⁹
enim inter alios ꝓposuisse legit. Unde
fortassis a quibusdam sanctis dict⁹ est
os ⁊ vertex apostolorum ꝗuis nulla fu
issent sibi auctoritate subiecti nō ꝓpter
suam electionem. ipsi enim sic sibi p̄ferri
voluerunt vt abbatem ante priorem mo
nachi. ⁊ presidem populus. ¶ Sciēdū
itaque ꝙ ecclesia romana ab inicio sui vsque
ad tempora constantini obtinuit licite
prioritatem hanc ex aliarum ecclesiarū
quasi electionis p̄bentium eidem con=
sensum ⁊ obedientiam sponte tamē nō
quidem quia idem forent aliqua aucto
ritate subiecte sed ꝓpter apostolorū pe
tri ⁊ pauli p̄eminentiam caritatis ⁊ in
fide constantiā. Et rursum ꝓpter mul
titudinem solēnium personarum in ea
honestate p̄pollencium atque doctrina q̄
etiam ꝓpter ipsorum caritatem immen

fam curam et solicitudinem assumpserit aliarū ecclesiarum platos et singulares fideles alios instruere et fraterne monere. his aūt ipsorum monita tanq̄ doctorum suscipientibus ipsorum etiam ordinationes circa ecclesiasticū ritū quę vtiles videbantur post modū susceperūt et demū ipsorum mandatis sub ecclesiastica cēsura excōmunicationis vel interdicti propter fidelium vnitatem seruādam obedierūt que siquidem obediētia spontanea per longuam consuetudinem obtinuit vim electionis cuiusdam. vnde licet circa iniciū ecclesie reliqui epi et ecclesie fideliū neq̄ diuina neq̄ humana aliqua obligerentur obedire mandatis vel institutis ecclesie vel epi romanorum plusq̄ econuerso. inualescente tamen hac vtili et rationabili cōsuetudine qua fideles in veritate amplius seruabantur eo q̄ tunc fideles caruerunt legislatore ipsos ad ordinem reducente ac in vnitate seruāte obligati fuerunt posteri lege diuina ad obedientiā in licitis et honestis ac si demū epm et ecclesiam per electionem sibi iudicem statuissent circa ecclesiasticum ritū et hoc presertim vsq̄ in hec tēpora quibus potuissent publice cōgregari et de statu ecclesie pfectionis ordinare de cōtētiosis actibus. Hanc igitur prioritatē Romanus pontifex et ipsius ecclesia licite ab inicio per quādā sui caritatem et solicitudinē obtinere cepit q̄ post modū propter cōsuetam deuotionem reuerentiā et obedientiam spontaneā electionis quasi robur assumpsit. ¶ Nunq̄ enim ex scriptura colligi pōt q̄ ex pcepto xpi vel consilio aut alicuius apostolorum ecclesie vel epi reliqui subesse deberent ecclesie vel epo romanorum etiam ecclesiastico ritui qd tñ si necessitas fuisset debitum ad salutem fidelium q̄admodū asserunt iam qdē romanorum epi nec solū circa ecclesiasticū ritū verū etiā in iuribus coactiuis non tñ super clericos verū etiam sup seculares pncipatus quoslibet qd̄o est credibile xpm et ipos aplos hoc pretermisisse sed quoniā xpus et ipsi apli a perte statuerunt oppositum presertim in iurisditionibus coactiuis scdm q̄ pluries est ostensum tempore constātini primi romanorum imperatoris qui propter xpi fidē et baptismū assumpsit ymo fideles inceperunt publice congregari et dubia circa fidem diffinire et ecclesiasticū ritum ordinare. vt ex ysidori codice apparet. c. de pmitius ecclesia in synodo nycena. ab hoc si quidem cōstātinop edictū imperiale iuxta laudabilē et antiquā consuetudinē obtinuit epus et ecclesia romanorum prioritatē quā sibi super alias conueniēs et rationabile est cōpetere prout ex iam dictis euidencijs cōprobatur et vltra prioritatem hanc quarumdam prouinciarū possessiones atq̄ dnia q̄uis ante tempora constantini et post etiam romanorum epi suis epistolis siue decretalibus q̄busdam prioritatē quā super alios illis cōuenire monstramus electione vel constitutionibus pncipum sibi singulariter absq̄ requisitione legislatoris humani fidelis collegij cuiusq̄ vel psone singularis cuiuslibet pemīnētie dignitatis existat docuerunt diuina lege deberi cuius tamen oppositum superius est ostensum.

Post tēpora vero cōstantini pmi imperatoris et pcipue i imperiali sede vacante hanc sibi deberi prioritatē quādoq̄ lege diuina quādoq̄ vero cōstitutione principū suis eplis affirmarunt. insuper eporum aliqui confirmātes de omni iurisdictione coactiua super oēs mundi ministros ecclesiarum et ipsorum collegia quo vtentes tanq̄ sibi cōuenienti ex cōcessione pncipis qd deus potens extitit romanorum princeps ipsiusq̄ regnum et plena sedes principatu vere deducto in seditionem et pcipue imperiali sede vacāte p tēporū interualla functi sunt hac ptāte tanq̄ sibi diuina lege cōcessa. sic etiā suis epistolis expresserunt sibi cōuenire temporaliū omniū dispositionē seu distributionem pvoto absq̄ collegij cuiusq̄ aut psone singularis cuiuscūq̄ dignitatis vel auctoritatis requisitione et psensu qb9 ēt ipsorum modernorum excessibus nō contētā

suis expresserunt epistolis siue decretalibus auctoritatem siue iurisdictionem coactiuam supremam super omnes mundi principatus populos et singulares personas sibi lege diuina deberi sic quidem vt nullus principantium predictorum iurisdictionem coactiuam quam vocant ipsi gladium temporalem preter aut contra ipsorum dictamen seu consensum licite valeat exercere. preter asserit aut contrarium facientes aut populos excommunicationis vel interdicti sententie vocaliter pronunciando subiectos asserunt se solos in mundo christi vicarios qui fuit rex regum et dominus dominantium hoc latenter intendentes quod sibi debitum dictum titulum plenitudinis potestatis propter quod etiam ad suam auctoritatem pertinere dicunt omnia mundi regna et principatus conferre et auferre licite posse regibus et aliis principantibus impia atque regna omnia titulo supradicto plenitudinis videlicet date potestatis a christo.

¶ Clericus. lxij. cap.

Legitur luce. xxij. c. quod cum christus dixisset apostolis qui non habet gladium vendat tunicam et emat gladium petrus apostolus respondit domino. Ecce duo gladij hic. respondit christus satis est. Ex quibus videtur quod beatus petrus duplicem iurisdictionem habuit per duplicem gladium spiritualem videlicet et temporalem et hoc argumentum fecit beatus Bernardus ad Eugenium papam.

¶ Miles. lxiij. cap.

Dixit christus apostolis qui non habet gladium vendat tunicam et emat non dixit gladios per hoc innuens quod ecclesia habet duplicem gladium quod euidenter apparet dum christus dicit petro repone gladium tuum in vaginam suam nolens quod gladio suo materiali vteretur. Et si dicatur christus dixit gladium tuum. ergo gladius erat petri cuius execcutionem inhiberet sibi pro tunc quia non expediebat secundum quod nec semper expedit etiam habenti exercitium gladij temporalis quolibet tempore vti eo. c. latores de cle. exco. et. c. vt constitueretur. l. di. Ad hoc posset dici quod gladius ille materialis quem euaginabat petrus erat suus sed non iurisdictio temporalis per gladium designatur. vel aliter meum et tuum quandoque in proprie recipiuntur secundum quod bubulci et pastores vocant pecora sua et oues suas ratione custodie secundum quod notauit acursius. ff. de abige. l. j.

¶ Clericus. lxiiij. cap.

Papa habet plenitudinem iurisdictionis per hoc quod est domini nostri ihesu christi vicarius qui dicebat in euangelio data est michi omnis potestas in celo et in terra. vt patet math. vltio. c. et apoc. j. c. scribere de christo quod est in eius vestimento et femore scriptum rex regum dominus dominantium.

¶ Miles. lxv. cap.

Dico quod christus quod non habuit nec habere voluit dominium in temporalibus. nam Luce. xxij. c. dicitur quod cum quidam de turba dixisset christo dic fratri meo. vt mecum diuidat hereditatem christus respondit ei homo quis me constituit iudicem aut diuisorem super vos quasi dicat nullus. Si christus igitur non habuit exercitium in temporalibus admiratione dignum est. cur sibi assumit episcopus vel presbyter aliquis quicunque sit ille maiorem aut aliam auctoritatem quam christus vel eius apostoli habuerint in hoc seculo ipsi enim in forma seruorum iudicati sunt per mundi principes: eorum vero successores presbyteri non solum principibus sub esse recusant contra christi et apostolorum exemplum seu preceptum verum etiam principibus et potestatibus supremis coactiua iurisdictione se preesse dicunt cum tamen dixerit christus Math. x. c. Et ante reges et principes duceminj propter me nec dicit presides ac duces eritis et infra subiungit non est discipulus super magistrum nec seruus super dominum suum nullum igitur iudicium coactiuum in hoc seculo episcopus aut aliquis presbyter exercere potest. fuit etiam hec sententia famosi philosophi quarto poli. c. xij. inquit enim propter quod non omnes neque electos neque sociales ponendos principes puta sacerdotes. rursum si christus voluisset sacerdotes coactiuam habere iurisdictionem in hoc seculo tradidisset vtique noua lege specialia precepta quemadmodum moysi fecit

antiqua lege quem oraculo suo et non per hominem deus principem iudeorum iudicem coactiuum instituit sicut habetur actuum. vi. c. propter quod etiam deus illi legem tradidit obseruandam pro statu et pro statu vite presentis ad contentiones hominum dirimendas precepta talium spiritualia continentem ad que sic quidem obseruanda compellebantur et arcebantur homines in hoc seculo per moysem et ipsius substitutos iudices coactiuos minime vero per sacerdotes aliquem. sicut exo. ii. c. Ergo euidenter apparet verum quod huiusmodi precepta et euangelica lege non tradidit christus sed tradenda vel tradita supposuit in humanis legibus et principatibus omnem humanam animam obedire precepit in his saltem que non aduersarentur legi salutis eterne. vnde in euangelio ipse dicit reddite que sunt cesaris cesari etc. per cesarem significans quemlibet principatem et apostolus nec reiterare piget quod omnia subdita sit potestatibus sublimioribus cum igitur nec in lege gratie tradita sint precepta spiritualia pro contentiosis actibus hominum dirimendis in hoc seculo relinquitur talia diffiniri debere per humanas leges tantummodo et per iudices secundum eas ab humano legislatore potestatem habentes. cum hoc stat tamen quod christus est rex regum et dominus dominantium sed non dominus dominans quo ad exercitium in temporalibus multominus eius vicarius erit dominus dominans in temporalibus.

Clericus. lxvi. cap.

Summus pontifex noue legis non est minor pontifice veteris legis sed ille habuit potestatem et auctoritatem in spiritualibus et temporalibus moyses quidem fuit iudex populi in temporalibus et cum hoc fuit sacerdos. vnde propheta dauid. moyses et aaron in sacerdotibus eius. de principatu vero eius habetur in lege veteri qualiter iudicabat et quomodo et in nouo testamento de eodem actuum. vi. c. Item melchisedech rex salem sacerdos dei altissimi etc. Gen. xiiii. c. Iste habuit vtrumque gladium spiritualem quia fuit sacerdos temporalem quia iudicabat populum. vnde patet. i. regum. i. c. Iste hely iudicauit decem annis populum israel et hec erat figura sacerdotii noue legis, vnde apostolus ad corinth. x. c. hec omnia in figura contingebant illis et ad hebre. c. x. dixit vmbram habet enim lex futurorum bonorum.

Miles. lxvii. cap.

Ad illam rationem respondeo prout superius respondebatur ad rationem.

Clericus. lxviii.

Beatus bernardus de consideratione ad eugenium papam pertractans illud verbum domini pasce oues meas dicit sic pasce oues meas inquit nihil distinguitur vbi nichil excipit in. iiii. libro de consideratione ad eundem papam eugenium innuit expresse papam habere vtrumque gladium vnde ibidem dicit sic alloquens papam quod tu de nouo vsurpare gladium temptas quem semel iussus reponere in vaginam tamen qui tuum negat non satis michi videtur verbum domini sic dicentis conuerte gladium tuum in vaginam tuus igitur et ipse euaginandus aliquin si nullomodo ad eum pertineret dicentibus apostolis ecce duo gladii hic non respondisset dominus satis est: sed nimis est vterque igitur ecclesie et spiritualis scilicet gladius et materialis sed is quidem pro ecclesia. ille vero ab ecclesia exercendus. iste sacerdotis. ille manu militis sed sane ad nutum sacerdotis ecclesie sectus igitur Bernardus fuit opinionis scilicet quod vterque gladius pertineret ad papam.

Miles. lxix. cap.

Cum christus dixit pasce oues meas concedo oues quod omnes dicit loquendo de pastura spirituali que pertinet ad vicarium christi. vnde propter hanc pasturam principaliter christus incarnatus fuit et natus de virgine. vt nos pastura spirituali reficeret verbo pariter et exemplo nec de pastura temporali seu regno mundano multum curauit. Et propterea beatus Ambrosius super. io. xviii. c. regnum meum non est de hoc mundo. dicit sic. bene terrena declinat: sic qui propter celestia descenderat. Nec obs

stat quod de verbo tuum arguitur qr pôt responderi prout ad rationem dicebatur Ad id quod amplius dicebatur q papa habet vtrūqz gladium nonnulli hoc fatētur sed quod beatus Bernardus hoc intelligit gladium materialem videlicet sine aliquo exercitio. vel aliť dico q nullam scripturam irreuocabiliter verā credere vel fateri tenemur de necessitate salutis nisi eas que canonice appellāť aut eis que ad has ex necessitate sequuntur aut scripturarum sacrarum sensum dubium hn̄tiū eis interpretationibus seu determinationibus que per generale fidelium seu catholicorum consilium eēnt facte in hijs presertim in quibus error dāpnationem eternā induceret quales sunt articuli fidei christiane quod autem sacris scripturis sit veritatis pstanda credulitas et confessio per se notum supponitur oībus xp̄ianis q vero ipsarum interpretationibus sic factis vt diximus eadem sit pstanda credulitas satis appet qm̄ ab eodē spū nobis reuelatur pie tenendū videtur q etiā ex scriptura et cū infallibili deductione firmata ostendere possumus ex scriptura q̄dē dicen̄. veritate. Math. vl. et vlti. c. Ecce ego vobiscū sum oībus diebus vsqz ad seculi consūmationem vbi rabanus ex hoc itelligiť q vsqz in finem seculi non sunt deffecturi in mundo qui diuina mansione et habitatione sunt digni quibus videlicet ad fidei conseruationem spm̄ sanctum pie tenendum est semper adesse. vnde Hieronym⁹ qui ergo vsqz ad consummationem seculi cum discipulis se esse promittit et ad illos ostendit semper esse victuros et se nunqz a credentibus recessurū rursum videtur Hieronimus qui expositione catholice fidei. sentisse quod continetur in corpore biblie scripturam sacram vocari cum dixit nouum et vet⁹ testamentum recipimus i eorum librorum nūero quos ecclie catholice tradidit⁹ auctoritas intellexit ergo beatus Hieronymus per canonicas scripturas illud solū quod in corpore biblie continetur non quidē decretales aut decreta Romanorum pontificum et suorum colligā clericorum neqz alia q̄uis humana statuta de humanis actibus et humano spiritu ad inuenta cuiuscunqz auctoritatis scientie vel sanctitatis ipsorum auctores extiterunt nisi a deo condendi ea speciale 9 habeāt potestatem hoc siquidem aperte ponitur in decretis. ix. distin. cap. ego solis Nam in canone condendo non tā sāctitas seu scia q̄ diuina auctoritas requiriť. xx. distin. §. primo et c. primo Canon enim regula est et mensura nec Augustinus quitante fuit sanctitatis scientie et auctoritatis suas traditiones canonicas appellare presumpsit hoc enim impiuz videtur esse et sacrilegū modus quidem quoniam in humana traditione dicta vel scripta error est vel contingere potest seu falsum quod in canone fm̄ veritatem dico autem eius modi quem per generale concilium canonice scripture interpretatione facta diximus nullatenus euenire. vnde ex concilio Cartaginen̄. tertio propheticum reperitur rationabili valde nec sub nomine harū canonicarum alie scripture legantur. Unde dicitur ibidem. et in ysidoris. codice continetur series hec. ¶ Item placuit vt preter scripturas canonicas nichil in ecclesia legatur sub nomine diuinarum scripturarum. Sunt autē canonice scripture genes et cetere que de volumie biblie numerantur. cum reuerētia igiť btī Bernardi loquendo quantecunqz sanctitatis extiterit scripturis suis humano spiritu prolatis nō semper est fides irretractabiliter adhibenda. Unde et beatus Augustinus librum retractationum fecit. ¶ Clericus. lxx. c.

Rursum in decretis. x distin. cap. suscepistis nec libertatem verbi libenter accipitis. et post pauca inquit vobis iustum videtur si cedat spiritus carni si a terrenis spiritualia superentur. Ex

bus infert gratianus ecce q constitutiones principum ecclesiasticis legibus postponende sunt de eminentia quoque sacerdotum super principes seculares habetur in decret. lxxxxvi. di. c. qs dubit et ubi dicitur in rubro regum et principum patres et magistri sacerdotes sunt. et sequitur in nigro quis dubitet. Sacerdotes xpi regum et principum omniumque fidelium patres et magistros censeri: nonne miserabilis insanie cospicitur scz filius patrem discipulus magistrum sibi conetur subiugare etc. Et gelasius papa anastasio imperatori et ponit eadem. di. c. duo ubi innuitur q sacerdotalis dignitas prefertur principibus ubi etiam refertur quomodo beatus Innocentius papa archadium imperatorem qui consensit q beatus crisostomus a sua sede pelleretur excommunicavit. ibidem subditur Ambrosius licet sanctus non tamen universalis ecclesie episcopus theodosium imperatorem excommunicans ab ecclesia expulit qui etiam in suis scriptis ostendit q aurum non tam preciosius sit plumbo quam regia potestate sit certior ordo sacerdotalis. et sequenti. c. dicitur in rubro imperatores pontificibus debent sub esse. et in nigro subditur. Si imperator catholicus est quod salva pace ipsi dicimus non presul ecclesie sed filius est.

¶ Miles. lxxi. cap.

In causis spiritualibus et in his que tangunt salutem anime canones et constitutiones papales legibus secularibus preferuntur. Et hoc etiam est quod dicitur. q leges non dedignantur sacros canones imitari. de no. oper. nunci. c. i. Sed in temporalibus leges seculares canonibus preferuntur. nec papa posset legem imperialem vel regalem revocare. in his que non sunt de temporali iurisdictione sua. ut Bernardus notat extra. de testa. c. relatum nec obstat q sacerdotes patres et magistri sunt principum temporalium quia illud intelligitur in foro penitentiali. de pe. et remis. c. omnis. Et concedendum est q debent ante ferri tanquam patres spirituales et ratione prerogative dignitatis non ratione iurisdictionis.

¶ Clericus. lxxii. cap.

Papa deponere potest ex causa rationabili principes temporales. ut pz. xv. q. vi. c. alius ubi habetur q Romanus pontifex zacharias regem francorum non tam pro suis iniquitatibus quam pro eo q tante potestati inutilis erat regno deposuit. et pipinum Karoli imperatoris patrem in eius loco substituit omnesque francigenas a iuramento fidelitatis absolvit. ¶ Ex hoc arguitur potest q si eos deponere potest habet iurisdictionem aliquam super eos et sic privari potest temporali gladio et temporalibus que ei aliquo modo subsunt. Et notetur q non solum istum leguntur summi pontifices deposuisse. sed etiam alios quod de imperatore frederico et pluribus aliis planum est ¶ Item. lxxvi. di. c. imperator dicitur episcopis caput subdere principem solitum esse et non de eorum capitibus iudicare. ut et extra de elec. c. venerabilem dicit papa sic: sed illis principibus ius et potestatem eligendi regem et imperatorem postmodum promovendum recognoscimus. ut debemus ad quos de iure et antiqua consuetudine noscitur pertinere. presertim cum ad eos huiusmodi ius ac potestas ab apostolica sede pervenit que romanum imperium in persona magnifici Karoli a grecis transtulit in germanos. sic et princeps recognoscere debet. et utique recognoscit. Et sequitur q quique recognoverunt in nostra presentia q ius et auctoritas examinandi personam et regem promovendi ad imperium ad nos spectat. qui eum indignus sacramus et coronamus. Est enim generaliter observatum. ut ad eum examinatio persone pertineat ad quem impositio manus spectat. Nunquid si princeps non solum in concordia: sed etiam in discordia sacrilegium vel excommunicatum in regem tirannum vel fatuum hereticum eligant vel paganum nos inungere vel sacrare seu consecrare ac coronare hominem huiusmodi debemus. absit

omnino hoc ibi. Ex quibus patet q̃ pa
pa transtulit imperiũ ⁊ q̃ ipse est supra
imperatorem ibidẽ quoq; glo. dicit. sic
legitur in cronicis q̃ cum romana eccle
sia opprimeretur ab astulpho rege lõ=
bardorum petijt auxiliũ a cõstantino. ⁊
leone filio eius imperatoribus constan=
tinopolitanis. Et cũ nollẽt patrocina
ri ecclesie stephanus papa secũdus na=
tione romanus transtulit imperium ad
Karolum magnum. Coronatus aũt est
a leone papa. Et infra subdit glo. in ger
manos. i. theotonicos. sic igitur regnũ
mundi tranlatum est ad theotonicos.
Nam ipsi habent regnum romane eccle
sie de conse. di. vi. c. in die hoc ibi glo.

¶ Miles. lxxiij. cap.

Cum arguit; de zacaria pa
pa qui deposuit regem frã
cie dicendum est q̃ hoc nõ
est verum. hoc enim nunq̃
permisissent barones re=
gni francie. vñ ⁊ io. in apparatu decreti
super illo verbo deposuit glosat. i. depo
nentibus consentijt. Et certe scdm veri
tatem hystorie magis debẽt glosari de=
posuit. i. deponere volentibus cõsuluit
pipinus enim misit ad papã nõ sicut ad
temporalis regni dominum. sed sicut
ad virum sapientem ad habendũ consi
lium: q2 consiliũ eius ratione status sum
mi pontificij videbatur esse multum au
tenticũ sicut apparet ex verbis illius
hystorie que sunt ista. Pipinus rex frã=
corum misit legatos ad zacariã papam
cõsulendũ quis potius rex esse aut dici
deberet q̃ magnos ꝓ regni pace sustine
ret labores: an q̃ dedit⁹ solacijs solo no
mine esset cõtentus. Cui idem põtifex
rescripsit illum potius appellari regem
q̃ bene rem publicã regeret qua respon
sione põtificis tñ franci animati childe
rico rege in monasterio detruso ⁊ mona
stico regmine palliato pipinũ regem cõ
stituerunt. quod autẽ dicit̃ de frederico
quẽ deposuit Innocen. papa. iiij. de ipõ
põt dici q̃ a papa recepit approbationẽ
seu confirmationẽ ⁊ coronã. c. venera-
bilem de elect. nichil autẽ horum est in
rege francie igitur nõ est simile. nam in
penitus diuersis nõ cadit illa cõditio. l.
si do mus. ff. de serui. vrba. pdi.

¶ Clericus. lxxiiij. cap.

Amplius expressa sũt verba
Nicolai pape scribẽtis me=
diolanẽsibus ⁊ ponit̃. xxij.
di. c. omnes vbi dicit̃. Om=
nes siue patriarche ⁊ cuius=
libet apicis siue metropolitani primat⁹
aut archiepiscopatus cathedrã siue ec=
clesiam cuiuslibet ordinis dignitatem
instituit romana ecclesia. Illã vero sol⁹
ipse fundauit ⁊ simpliciter petram mox
fidei nascentis erexit q̃ beato petro eter
ne vite clauigero terreni simul ⁊ cele=
stis imperij iura concessit. Non igitur
quelibet terrena sentẽtia: sed verbũ quo
institutum est celum ⁊ terra quo deniq;
omnia cõdita sibi elementa romanã fun
dauit ecclesiã; illius certe ꝑuilegio illi⁹
auctoritate fulcitur. vnde nõ est dubiũ;
q̃ quisquis cuilibet ecclesie ius suũ de=
trahit iniusticiã facit: qui autẽ romane
ecclesie ꝑuilegium ab ipso summo eccle
siarum capite traditũ auferre conatur
hic proculdubio in heresim labitur. Et
cum ille vocetur iniustus. hic dicendus
est hereticus. fidem quippe violat q̃ ad=
uersus illam agit que est mater fidei. ⁊
illius cõtumax inuenitur. vnde sanctus
Ambrosius se in omnibus sequi magi=
stram sanctam ecclesiam ꝓfitetur. Ex
quibus clare cõcluditur q̃ beatus petr⁹
fuit terreni celestisq; imperij ministrator.

¶ Miles. lxxv. cap.

Respondeo ad illa verba que ma=
gis attant ad ꝓpositum qui beato
petro eterne vite clauigero terreni si=
mul ⁊ celestis imperij iura cõmisit. nã;
debẽt intelligi per decretum anacheti
pape. di. xxi. in nouo q2 illa cõmissio fa=
cta fuit petro quãdo dñs dixit illi tu es
petrus ⁊ super hanc petram edificabo
ecclesiam meã. ⁊ porte inferi non ꝑua=
lebũt aduersus eam et tibi dabo claues
regni celorum sicut habetur in illo. c. in

nono. cuius omnia verba sumpta sunt de math. xvi. c. vbi post premissa verba sequitur. Et quodcunque ligaueris super terram erit ligatum et in celis. Ecce quomodo commissum est terrenum imperium petro videlicet ita quod in terris potest ligare et soluere quod certe necessario debet intelligi non temporaliter sed spiritualiter et hoc apparet per hoc quod sequitur et quodcunque ligaueris etc. Nam in celis nullum locum potest habere ligamen: vel absolutio temporalis. Et vere qui illud ius ligandi vel absoluendi substrahit hic in heresim labitur.

¶ Clericus. xxvi. cap.

Rursum minister superioris legis est super ministro inferioris legis spiritus quoque super carnem sed papa est minister superioris legis igitur etc.

¶ Miles. xxvi. cap.

Dico quod minister superioris legis si sit simpliciter et absolute superior est super ministrum inferioris legis. scilicet super reges et principes temporales nisi in spiritualibus tantum et sic argumentum peccat et ad fallaciam secundum quid ad simpliciter.

Clericus. xxvii. cap.

Amplius ne solus hanc opinionem somniasse videar alicuius doctoris in theologia opinionem allegare pro hac pre proposui. Pro quo est sciendum quod hec opinio non est noua sed antiqua. vnde etiam iacobus de viterbio in suis questionibus de quolibetis hanc opinionem tenuit et probat sic quod spiritualis inquit potestas temporali superior est: non solum dignitate. sed etiam causalitate. patet sic que insunt causatis. insunt causis: sicut dicit Dionysius de diuinis nominibus igitur oportet potestatem temporalem in ecclesia residere apud illum qui est summus vniuersalis ecclesie prelatus. maior autem huius rationis sic declaratur quod vero spiritualis potestas sit superior in dignitate satis est manifestum et ab omnibus comprobatum. xcvi. di. c. duo propter vbi dicitur non tam preciosius est aurum plumbo quam regia potestate ordo sacerdotalis est superior: patet quod causalitate sit superior quia a spirituali potestate dependet temporalis sicut a causa. ¶ Primo enim hoc apparere potest ex ordine rerum. videmus enim in rebus quod corpora reguntur per spiritualia et ab ipsis dependent sicut a causa quod quidem considerari potest in diuersis. Nam corpora celestia per angelos administrantur et in homine in quo anima corpus regit et mouet similiter et spiritualis potestas causalitatem habet super temporalem et temporalis a spirituali tanquam a causa dependet: cum temporalis magis propter regimen vite temporalis: spiritualis propter regimen vite spiritualis. hanc autem rationem tangit hugo in lib. ii. de sacramentis vbi distinguit duas vitas scilicet corporalem qua corpus viuit ex anima: et spiritualem qua anima viuit ex deo et duorum bonorum gratia deseruientium duplici vite: bona scilicet terrena: et celestia quam spiritualia respiciunt: duplicem personam scilicet laicorum et clericorum. et duplicem potestatem scilicet spiritualem et temporalem In quarum vtraque licet sint diuersi gradus ad vnum tamen caput referuntur. Et hanc duplicem potestatem comparans ad inuicem dicit quod quantum vita spiritualis dignior est terrena et spiritus quam corpus tantum spiritualis potestas terrenam siue secularem potestatem honore et dignitate precedit. nam spiritualis potestas terrenam potestatem etiam instituere habet. et iudicare habet si bona non fuerit ipsa vero a deo primo instituta fuit et cum deuiat a solo deo iudicari potest: secundum quod scriptum est spiritualis diiudicat. omnia et ipse a nemine iudicatur in super hoc potest ostendi ex ordinatione inferiorum artium. videmus enim in inferioribus artibus ordinatis quod ars principalis imperat aliis artibus inferioribus ordinatis in ipsam. potestates autem predicte sunt velut artes quarum est de primo regimine subditorum et maxime quantum ad animam est ars artium. c. cum sit ars artium extra. de eta. et quali. finis autem quem videre debet tam spiritualis potestas quam temporalis seu secularis est in

bonum humanum fidelium directiuum quod est viuere virtuose. et potestas secularis intendit bonum multitudinis humane ad quod potest intendere naturaliter potestas vero spūalis intendit bonum multitudis super naturale scilicet eternam beatitudinem et in ipsam dirigit Super naturalis autem finis potētior est et principalior quocunqꝫ alio fine quare et spūalis ptās est superior potestate seculari. Et hoc quia hoc sup naturale sequitur virtute et operatione q̄ nos in hanc gloriam introducit ideo est vicarius christi simpliciter superior non solum dignitate sed etiam causalitate sm eum ꝙ superior precepit īferiori qualiter debeat operari sic et spūalis ptās imperat seculari hinc est ꝙ papa tradidit leges principibus secularibus sm quas etiaꝫ iurisdictiōem temporalem exequi exercere debeant nec possunt seculares principes aliunde leges accipere nisi prius per papaꝫ fuerint approbate hinc ēt est ꝙ spiritualis potestas regale sacerdotium dicitur quia christus est rex ⁊ sacerdos. Ideoqꝫ ipsius vicarius ptātē habꝫ regalem et sacerdotalem et per ipsum regalis ptās instituitur ordinatur sanctificatur et benedicitur. vnde in veteri testamento sicut dicit Hugo. in lib. predicto post sacerdotiuꝫ iubente deo regalis potestas ordinata est et adhuc in eccłia sacerdotalis dignitas regalem potestateꝫ sanctificat per benedictiōeꝫ ⁊ ꝯfirmat p institutiōem hec autem rō cōfirmari potest per Augustinum in libro. de ciuitate dei. ca. xxi. vbi dicit ꝙ sine iusticia nō potest regi res publica recta et vera cuiꝰ modi dꝫ eē res populi xp̄iani in qua spectat de iur. gubernatio ad papam. qui ē vicarius christi Et sic patet ꝙ cuꝫ ptās spūalis sit superior seculari. papa hꝫ vtrāqꝫ ptātē adeo imediate scilicet spiritualem et temporalem.

Miles. lxxviij. cap.

Concedo ꝙ spūalis ptās sit maior dignitate. sed ꝙ sit maior causalitate nego. imo ambe ptātes spūalis ⁊ tpalis ab eodē fonte scꝫ a deo immediate pcesserunt. x. distin. c. quoniam idē in autētica quomodo opꝫ epi. circa principiuꝫ. coll. i. Et ad probationem p exemplum de angelis. corpora celestia per angelos administrantur. Dico ꝙ monarchia terrestris est de hoibus Et iō exemplatio. hierarchie celestis ad terrestrem debet esse ꝙtitatiue ad illa in quibus est conuenientia inter homines et angelos nō autē ꝙtū ad illa in quibꝰ differt. Conueniunt aūt hoies cū angelis nō rōne corporis qꝛ incorporales sunt. ⁊ hoc pōt videri in solutiōe argumēti nec obstat exemplum de homine in quo anima cpꝰ regit sic spūalis ptās debet regē tpalē qꝛ hoc concedo in hijs q̄ cōcernunt animā spiritualis enim ptās sic dicit̄ quia circa spūalia versatur nec nomen esset consonans rei si circa temporalia versaretur. vel hijs preesset spiritualis igitur ptās dominatur in spiritualibus temporalis autem in temporalibꝰ. Ad id quod dicitur ꝙ pncipalis finis aliis imperat artibꝰ ad quas pertinēt fines secundarii eo ꝙ mediante potestate seculari populus potest virtuose viuere. Nam potestas secularis p penas et premia. et per leges ītēdit hoies facere bonos et virtuosos. et operatores bonoꝝ vt scribit̄. ij. Ethi. et. ff. de iusticia et iure. l. i. §. i. ptās ei iurisdictiōis ad hoc ordiat̄ vt hoies arceātur a malis ⁊ īducāt̄ ad bonū. vñ. i. pet. ij. c. dr de ptāte iurisdictiōis ꝙ ē ad vindictā maloꝝ laudē vero bonoꝝ. iiij. di. c. facte sunt leges. ꝟtutes eīn morales ⁊ acqsitas ⁊ maxime p prudētiā et iusticiā q̄ debēt eē in rege pt sufficient̄ regi ⁊ dirigi vita pñs moralis ⁊ politica sic pcise accepta sꝫ qꝛ vita fideliū ⁊ xp̄ianoꝝ non sitēdit solū ad bona ⁊ mala pntis vite imo pncipalit̄ itēdit ad bona future. necessaria fuit aliq̄ ptās ad quaꝫ ptineat eos ad finē pdictū dirigere. ⁊ deuiātes corrigere ⁊ ad rectā viā reducere nō solū exhortationibꝰ sꝫ penis ꝯgruētibꝰ. ⁊ qꝛ ad hoc nō sufficit ptās sclaris q̄ de se non no

uit de penis et pmiis vite future nec boni merit tis seu demerit; q̄ ad eas pducit seu adducut. iō pt eam necessaria ē illa ptās q̄ cōi noīe vocat ptās spūalis. q̄ penā ꝓmitatur gehēnalē ptās tpalis corpolē. xi. q. i. c. q̄ resistit. Ex pmissis igit concludit q ptās spūalis nō ipat seu pcipit ptāti secularivbi bñ z iuste p virtutes morales pru dētiā z iusticiā vitā pñtē politicā regit z dirigit nec regimē frāgit i detrimētū salu tis etne. sz vbi pnceps sclaris z leges su as vl alias vellet se de spūalib intromit tere vel aliqd circa subditos facere inde trimētū salut eťne tūc necessaria ē ptās spūalis q̄ hoc casu ptāti sclari ipare pci pit. z hoc est qd dicit Inno. iiij. extra de iudic. c. nouit. Ad hoc q dr q papa tradidit leges pncipib sclarib scdz q̄s debeāt viuere qm illud ē falsū/imo nec leges ipatoris seu regis posset papa reuo care. vt no. Ber. i. c. relatū d testamētis. Et si aliq iura hoc dicāt q tradat leges pncipib sclarib itelligūt circa spūalia et nō als. Et qd dr q pnceps secularis seu pncipes seculares nō psūt aliūde leges accipe nisi pri p papā fuerit approbate: hoc posset ꝯcedi de ipatore quē papa ꝯfirmat z coronat z i quē papa d grecis ptātē trāstulit ipialē hoc aūt nō concederet de rege frācie quē nec ꝯfirmat nec coronat nec sibi quo ad tpalia subest in aliq. immo extra eccliā gallicana subest regi francie q̄ ad tpalia z docet et experiētia q reges frācie a tāto tpe q nō est mēoria in ꝯtrariū leges z ꝯstitutiones regales fecerunt. q̄ nūq̄ per romanū pōtificē sicut nec opz. fuert approbate. nō obstat q p sacerdotiū iubēn. dco regalis ptās sit ordiata adeo q sic pōs ꝯmisit certas psonas sue dioces. ordinādas mandās vt poci ordinare q̄ mādatarii q̄ ad titulū z vite necessaria mistrāda. c. si eps. de. si vero de pbē. li. vi. Cleric. lxxix. c.

Ursū ipator subest pape. z iurat ei obediētiā p ꝯñs multomagis alii etiā reges z pncipes vniuersi q̄ sibi iure cōi subsūt. l. bñ a zenōe. C. d q̄dri. pre. l. deprecatio. ff. ad. l. rodiā de iactu.

Miles. lxxx.

Orest ꝯcedi q ipator iuret pape z concesso sine ꝯtrarietates preiudicio q q ab eodē cōfirmat z coronat q ppterea eidē subsit nō sequitur q ceti pncipes iuramento fidelitatis romano pōtifici sint astricti vel eidē subsit. q̄uis ei di cat. xij. q. ij. c. futurā q impator totius mundi tenebat monarc hiā nō negatur quin tenuerit sed negatur q iuste tenuerit. Nā z psi z siri z greci tenuert qui nunc non sunt dñi. nec oīs q̄ tenet ē dominus nec possidens. l. cum res. C. d. probatio. cum ibi notatis non est bona ꝯsequentia q si imperator iuret z subsit pape ergo rex frācie qui nullū recognoscit superiorē in terris ante eni fuerunt reges q̄ impatores. vñ prima dñia fuerūt ex permissiōe diuina distincta z occupata p patres nros. Et iō Deuto. ij. z. xiij. c. dicit quācunq terram calcauerit pes tu tua sit. Et de lege ista pmissi fuerunt reges vt patet in dauid. Saule z Salomone et plur ib aliis extra de sacra. vnct. cap. vnico. §. vnde in veteri. vbi enumerat aliquos reges vnctos de mādato dñi. Nō licuit ergo impatori dñia a regibus auferre z sibi appropriare lege naturali hoc ꝓhibēte ibi hoc facias aliis qd tibi vis fieri. Mat. ij. c. nec licuit eis transgre di terminos antiqs quos posuerunt patres nostri ꝓuerbio. xij. ca p. De sepul. cap. i. vnde nec lege veteri vel diuina reperitur aliqd p qd ipiū videat approbari. de regib aūt repit lege veteri vt i psal. Deus iudiciū tuū regi da. z illud p me reges regnāt zc. Et lege noua. i. Pe. ij. c. Deū timete. regem honorificate.

Clericus. lxxxi.

Ursum arguitur q papa pōt de peccatis iudicare z p ablatiōem tpalium reges punire z pōt regē ad pacē vel treugas cogere sicut expresse patet extra de iudic. c. nouit vbi satis ha-

betur de causa inter regem francie et re
gē anglie. Et si nulla lege canonica vel
ciuili hoc caueret expresse hoc tñ de ple
nitudine potātis sibi a xp̄o pmissa pōt et
debet sine quacūqȝ reprehensione per il
la verba/pasce oues meas et per illa. qȝ
cunqȝ ligaueris super terram ꝛc. De
cuius potātis plenitudine nullus dȝ hesita
re vel ipām in dubiū reuocare. nam hoc
esset os ī celum ponere lingua sua super
terrā gradiē. xvi. di. c. finali. Et an leges
possit romanus pontifex facere in dubi
um reuocare crimen sacrilegij est ꝛ here
ticum. ex. de s. cap. nulli fas insuper ne
fas est dubitare verū idem romanus pō
tifex possit pro libito voluntatis de oib⁹
beneficijs ecclesiasticis instituendo ꝛ de
stituendo disponere. ꝛ hoc obtinet ex ea
dem plenitudine potestatis.

¶ Miles. lxxxvi. ca.

Concedo qȝ de peccatis po
test iudicare roman⁹ pon
tifex qȝ rōne peccati quili
bet est de foro ecclesie. ca.
oīs vtriusqȝ sexus de pe. ꝛ
re. capitulo. aliorum et ca
pitu. cuncta per mundum. ix. q. iii. ꝛ etiā
rōne fidei fracte vel iuramenti in foro ec
clesie pōt cognoscere. quia tunc causa dī
citur spiritualis. Et esto qȝ priuet reges
tunc vel puniat per ablationem tēpaliū
non tamen sequitur qȝ sit dominus in tē
poralib⁹ nec ex illa condēnatiōe nihil ac
quiritur fisco ecclesie/quia videmus qȝ iu
dex puniat aliquem subditum sibi rōne
delicti ꝛ priuat bonis. alibi existentibus
que non sunt sub dñio iudicantis nec p̄
ipsū tunc in ipsis fit executio. ca. postulasti
extra de foro competen. Et cū ꝯ ra sub
ditur qȝ et si nulla lege hoc caueṫ expres
se hoc tamen posset papa de plenitudie
potātis leges insup condere et ecclesiasti
ca beneficia distribuere pro libito volun
tatis. ¶ Dolēs vobis refero romanū pō
tifices bñficia ecclesiastica distribuere p
libito. romani pōtifices diuinū seruitiū
corrūpūt/ volēs/exclusis puinciē sacerdo
tibus eligendi ep̄os seu archiep̄os sibi au
ctoritatem reseruando/ quis siquidem re
seruationes irritas ꝛ inanes esse decernūt
electiones quaslibet cōtra rite factas de
sufficientibus ꝛ approbatis psonis hoꝝ
vice instituēdo de sue plenitudīe potātis
ignorātes ꝛ potētissime leges diuine igna
ros ydiotas ꝛ indisciplinatos/ꝛ plerun
qȝ mēte corruptos/ꝛ notorie criminosos
qui plebib⁹ quib⁹ pficiuntur nō cōicant
ydiomate seu sermone precio vel preco
dio vel amore timore seu obsequio exhi
bito corrupti tales pficiunt. Videat roma
nus iste pōtifex quō pastor talis oues su
as vocabit nolatum mores ipsoꝝ cogno
scendo per ipsoꝝ cōfessiones ꝛ quos ar
guere opȝ reprehendēdo aut quomō se
quuntur oues eius vocem pdicationis
ac doctrine intelligendo, nec mō pꝑter
defectum seu raritatē hoīm qualis erat
antiquis tpibus opȝ ꝛ alienis puincijs
mēdicare pastores. quis enim non admira
bitur aut stupebit litterarum et diuinarū
scripturaꝝ ignaros/iunioꝝ morum. ꝛ in
expertos ꝛ indisciplinatos et aliqȝ crimino
sos ad maiores ecclie thronos seu cho
ros eē pfectos simon paca prauitate vel
prece potētium timore obsequio vel san
guinis affinitate repulsis aut neglectis
doctoribus viris honestate probitateqȝ
quod referre pudet cōtra is non pigeatqȝ
verū ep̄i moderni nec predicare populo
verbum dei/nec hereticorū si qui appa
ruerint erroribus aduersari doctrinis. sȝ
in pdictis cunctibus impudēter mēdi
cant aliorum doctrinas cum tamen di
cat doctor gentium. i. ad Thi. iij. cap. de
reliquis vero dignitatibus inferioribus
abbatib⁹ priorib⁹ ac reliquis ecclaꝝ pre
latis seu curatis testem inuoco deum im
mortalem ꝗ innumerosā ipsorum multi
tudinem vite atqȝ doctrine sufficientis
expertem sic etiam vt grammatice nesci
ant ipsorum ꝗ plures congruū proferre
re sermonem. Istis de plenitudine potā
tis plerisqȝ conceduntur ecclesie digni
tates. verūȝ quia hec plenitudo potesta
tis vniuersalitatem quandam importa
re videtur et voluntarijs potestatib⁹ cō

[illegible] expedientis plenitudinem potestatis in modos varios vniuersalis voluntarie potestatis modos distinguere. Est igitur/ et intelligi vere potest vnomō potestatis plenitudo sm̄ significationem seu virtutem sermonis ea que cuilibet actui possibilis est sanctissima que soli christo conuenire videtur. vñ Mathei. viii. cap. Data est michi omnis potestas in celo et in terra. ¶ Secundo vero modo potest intelligi plenitudo potestatis ad propositum magis ea sm̄ quā liceat homini exercere quemlibz suū actum voluntarium imperatum/ et i quēlibet hominem et rem quamlibet exteriorem existentem hominum potestatem siue ordinabilem ad vsum eorum vel ea rursum secundum quam quidam/ liceat in omnem actum iam dictum quātū non super quemlibet/ aut rem omnem humane potestatis subiectam vel amplius ea secundum quam liceat non omne in actum exercere sed determinatum spēsiue modo secundum omnem, voluntatis imperium super quemlibet hominem et rē omnez humane subditam potestati.

¶ Tertio vero modo intelligi potest plenitudo potestatis ea que supreme iurisdictionis coactiue super omnes mundi principatus populos communitates collegia aut singulares personas. Aut rursum in aliquem horum secundū omnem imperium volitatis. ¶ Quarto vero modo intelligi potest ea que dicta est secundum dictum modum super omnes mundi clericos tantum ipsosq3. omnes ad ecclesiastica officia instituendi ponendi seu priuandi et ecclesiastica beneficia distribuendi aut secundum modum iam dictum. ¶ Quinto modo potest intelligi vt ea q̄ sacerdotib9 competit puta potestas ligandi z absoluendi hoīes a culpis et penis excommunicandi z interdicendi z reconciliandi de qua dictum est supra vbi respondebatur ad rationem.

¶ Sexto quidem potest intelligi de ea qua manus liceat imponere omnib9 ad ecclesiasticos ordines suscipiendos z ecclesiastica sacramenta conferendi vel prohibenda. ¶ Septimo intelligi potest ea q̄ sit interpretandi scripturam sensus precertim in hijs que sunt de necessitate salutis z hos a falsis sano sabinsanis discernere seu determinare ritumq3 omnem ecclesiasticum ordinandi z ordinatorum obseruationes vel sub anathemate generalit facere preceptum. ¶ Octauo vero z vltimo modo q̄tum nostro proposito attinet intelligi potest plenitudo potestatis ea que versatur circa curam animaꝝ generaliter quo ad omnes mundi populos et prouincias. posset autem rursum plenitudo potestatis intelligi secundum vnam quāq3 dīonum predictarum ea q̄ nulla sit determiata lege non/ plena. vero que foret determinata per leges humanas aut diuinas sub qua tñ recta ratio potest cōueniēter cōprehendi. Iis itaq3 plene potestatis dictionibus sic premissis. dico plenitudinem potestatis secundum iam primos duos modos episcopo cuiq3 romano vel alteri preterq3 christo siue deo minime competere de q̄bus quidem z propter rei euidentiam z quoniam certificatum est ex diuina z humana et omni humana scientia p̄ transeo. ¶ De tertio vero modo ex variis sacre scripture testimoniis plene est ostensum et pluries q̄ ille modus plenitudinis potestatis minime spectet ad romanum pontificem. De quinto sexto z septimo modis plenitudinis potestatis fateor q̄ per ex quadā consuetudine longeua obtinuit q̄ rationem episcopi potestatē habent instituendi et distribuendi seu seruādi omnia beneficia mundi. ¶ Itē ligandi et absoluendi homines in foro penitētie. ¶ Itē manus imponēdi ad ecclesiasticos ordines promouendis. Item interpretandi diuinarū scripturarum sensus. Item curam habere pastoralez omnium fidelium que omnia debent intelligi claue discretionis. et dictamine recte rōnis opante alś nō. Quid est si romanus pōtifex idignis z criosis ecclesiastica ꝯferat bñficia, dignos sine demerito a bñfic

destituat beneficia diuersarum dioce- sum sine causa sue collationi siue dispo- sitioni reseruat necnō superiorū digni- tatū electiones etiam dignorum cassat et prouisionem sibi reseruat preficiens plerunq; indignos et alienigenas q̄ nec linguā nouerūt ouium: quibus p̄ficiun- tur in pastores omnia bona clericorum decedentium sibi reseruat singulas eccle- sias spoliādo. Quid si indigne aliquos ligat vl' absoluit. Quid si īdignis manū īponit ipsos ad ordines p̄mouēdo: q̄d si ip̄e sol⁹ vel forsā cū paucis cardinalib⁹ sensus dubios scripturarū in his p̄ser- tim que sunt de necessitate salutis de- terminat dicens. de plenitudine p̄tātis hoc sibi competere: absit a seculo error iste. ymo hoc esset de plenitudine tempe- statis horrēde: nostis nāq; q̄ vbi mā̄da- tarius fines excedit mādati nichil agit. xp̄us dn̄s et saluator nr̄ nūq̄ talia sibi cōmisit vel mandauit. vnde vero et aqua significatione p̄ romanū pontificē p̄mū exordiū sumptum est huius ascribendi sibi tituli plenitudinis potestatis cum tamē scd̄m nullam dictarū significatio- num illi conueniat cōsequēter dicēdum est. ¶ Videtur aūt titulus iste a roma- no pontifice scd̄m octauā significatio- nem p̄mū assumptus et sue cuiusdam apparentis cōuenientie extitisse xp̄i ora- culum qd̄ habet io. xxi. c. dum beatum petrū alloquēs inquit pasce oues meas amplius ex eo qd̄ math. xvi. c. ad eundē singulariter dixit tibi dabo claues re- gni celorum et c̄. rursum ex eo quod Jo. xviij. c. Conuerte gladium tuum in va- ginā. Amplius ex discipulorum respō- so ad xp̄m. ecce duo gladij. Ex quibus si quidē scd̄m suas interpretationes vo- lunt vniuersitatē totam et totius orbis: omniū christi fidelium soli petro fuisse commissam et sic cuilibet romano pōtifi- ci tanq̄ beati petri vicario singulari: re- liquis vero ap̄lis et ipsorum successori- bus episcopis vero nō totā vel totius or- bis vniuersitatem omniū. sed singulis determinatam et singulis gregem atq; quasi curam gubernandam fuisse commis- sam. intellecta ergo fuit ab inicio pleni- tudo potestatis administratio seu cura omnium animarū secundū hanc signi- ficationē assumpta sine predicatione ti- tuli huius: Quis non secundum verum scripture sensum ex presumptione qua- dam si fas sit dicere transiuit in aliā: ro- manus episcopus forsan questus gra- tia vel alterius commodi: vel excellen- tie super alios vsurpando assumendo vi- delicet ac publice predicando se solum singulariter a penis debitis seu infligen- dis pro statu futuri seculi iuxta pecca- torum demerita suo verbo vel satisfa- ctione peccatores absoluere posse.

¶ Hoc autem sit sumptis sub quodā velamine pietatis primo quidē ex cari- ritate sollicitari et curare de omnibus vi- deantur. ¶ Secundo vero. vt omnib⁹ misereri posse ac velle credantur preci- pue imperiali sede vacante titulum hūc cōsequenter extenderunt romanorum episcopi. primum quidem ad ordinan- dum circa ecclesiasticū ritum lationes legum quasdam in clericos ab inicio vo- cata decreta. Deinde vero per modum exortationum et rogationum ordinatio- nes quasdam laicis suaserunt ieiunio- rum certis temporibus abstinentie ci- borum quorundam p̄pter diuinum suf- fragium et misericordiam impetrandam et quasdam tollendas tunc ab homini- bus epydimias et seuas tempestates si- cut ex legenda beati Gregorij et quorū- dam aliorum sanctorum satis apparet. has aūt suscipientibus laicis sponte et p̄pter deuotionem obseruātibus inue- terata talium consuetudine ordinatiō- nes iam dictas rogationes per modum precepti inceperunt indicere. sic vt ea- rum transgressores absq; humani legis- latoris licentia anathematis seu excom- municatiōis pena ferirent. Crescente autem ipsorum appetitu amplius dn̄andi accedētibus etiā deuotis fidelibus eo- rum verbis territi propter ignorantiam et diuine legis imperitiam et beneficium

absolutionis petentibus nam ad ea que
per sacerdotes indicebātur obligari cre
debant metu dānationis eterne presum
pserunt vlterius episcopi romanorum
cum suo clericorum cetu quedā edicta si
ue ordinationes circa ciuiles actus sta=
tuere quibus seipsos et ipsorum ordinē
siue officium clericatus assumētes quos
dam etiā mere laicos pronunciauerunt
esse exemptos ab oneribus publicis ad
hoc promouentes officium seculares ꝛ
coniugatos qui facile sunt allecti vt im=
munitatibus gaudeant onerū publicoꝝ
vnde non modicā ciuilis multitudis si=
bi subiecerunt particulam eandem sub=
strahēdo principātiū potestati. rursuꝫ ꝙ
ampliorem substrahere studentes aliis p
nunciauerūt edictis anathematis pena
feriri eos qui personales iniurias quales
cunqꝫ intulerint his qui clericorum col=
legio sunt ascripti sic quoqꝫ clericis iiu=
riam inferēti per excōmunicationē, in tē
pliis publice diffamātes nec minus pse
quentes eosdem requirunt humanaꝝ le
gum penis arceri. horum autem detesta
bilius et sacerdotum officium execrabi=
le ꝙ romanorum epī et reliqui vt suā am
pliant iurisdictionem et per hanc sibi q=
stum turpissimum in dei contemptum ꝛ
pīcipatuum preiudicium manifestuꝫ tā
laicos q̄ꝫ clericos vel negligeñ. vel etiā
īpotentes persoluere debita pecuniaria
quibus ad certum temporis terminum.
fuerunt obligati excommunicant ꝛ ex=
cludunt ab ecclesiasticis sacramentis q̄s
christus et scti apostoli multis exortatio=
nibus penis et laboribus . ac demum
martyriis preciosis sanguinib⁹ infra ec
clesiam posuerunt non enim sic fecit qui
omnibus omnis factus est vt omnes lu
cri faceret et sed propter sola crimina gra
uia voluit peccatores a reliquorum fide
lium precludi consortio vt .i. ad Corin=
thi. clare patet. ¶ Quibus etiam nō cō
tenti sed secularium contra christi ꝛ apo
stolorum preceptum aut consilium petē
tes fastigia in legum lationes seorsuꝫ ab
his q ciuium vniuersitatem prruperunt.
omnem clerum ab his decernentes exē
ptum ciuile scisma ꝛ principantium sup
premorum pluralitatem inducentes ex
ipsis q̄ꝫ velut impossibile humane quiti
certam habuimus experientiam. hec est
pestilentie ytalici regni radix ē ꝛ origo ex
qua cuncta scandala germinauerunt et
proderūt et qua stante ciuiles nunq̄ꝫ ibi
cessabunt discordie . potestatem autem
hanc ad quam paulatim et latent preua
ricatione subintrauit consuetudine aut
abusione diu detinuit romanorum eps
eandem ꝙ sibi per principem formidās
reuocari ꝛ merito propter commissos ex
cessus creationem atqꝫ promotionē ro=
mani principis in tantam prorupit auda
ciam vt suis edictis expresserit romano
rū principē sibi fidelitatꝫ iuramento a=
stringi tanq̄ꝫ coactiua iurisdictione astrī
ctum vt ex suarum narrationum quas
decretales appellant plenius continet
rursum in ti. de re iudi. cap. pastoralis in
cle. palam se inspicientibus offert qua
precipiti sñia imperatoreꝫ romanū diffā
marunt. has siquidem ordinationes nō
ausi fuerunt romanorum epī cum suis
cardinalibus vocare leges sed decreta=
les appellauerunt q̄uis eisdem homies
ad penam obligare intendant pro statu
presentis seculi q̄admodum intendunt
hic legislatores humani et ab initio vo=
cabulo legum non audebant exprimere
formidantes resistentiam et correctionē
legislatoris predicti quoniam ex hoc in
legislatores commiserunt crimen qd le=
se maiestatis vocauerunt. rursum ab ini
tio ordinationes predictas iura canoni=
ca vt ex vocabuli colore q̄uis impie a p=
positi magis haberentur auctentice et ī
maiorem reuerentiā. et obedientiam sic
igitur si posteriores significationes ple=
nitudinis potestatis de se predicant ro
manorum pōtifices per has q̄ꝫ plurima
in ciuili ordine monstruosa cōmitteret ꝯ
legem diuinam pariter et humanam. ac
contra dictamen recte rationis.

¶ Clericus. lxxxiii.

Sicut dicitur genesis primo cap. In firmamento celi p quod figuratur ecclesia fecit deus duo luminaria magna scz solē per quem figuratur ecclesia seu auctoritas pontificalis et lunaz per quam intelligitur potestas regalis que nullā iurisdictionē hēt nam luna in firmamento nichil hēt nisi quod recipit a sole ergo potestas regalis nullam iurisdictionē habet quam nō recipiat a summo pontifice q̄ summus pontifex habet iurisdictiōez oim cuā tēporalem Et ponitur ista ratio extra de maio. et obe. c. solite.

Miles. lxxxiiii. cap.

Ad euidentiaz illius quod arguitis de duobus luminarijs firmamenti. Notandum q sicut gregorius dicit xv. li. moralium sacra scriptura oēs sciētias suo locutionis more transcendit qz vno eodemqz sermone dum narrat gestum prodit misterium. ex quo assumunt theologi doctores q duplex est sēsus sacre scripture scz hystoricus qui dicit litteralis z misticus qui dr spūalis. qui diuidit in tres scz anagogicum/ allegoricū/ et moralem quorum medius scz allegoricus est quando ea que sunt veteris legis signant ea que sunt noue legis. sed inter omnes p̄dictos sacre scripture sens⁹ non est nisi vnus scz hystorycus vel litteralis ex quo possit trahi argumentum sicut dicit Augustinus in epistola cōtra vincentium donasticū Dico igitur q illa expositio duorum luminariū que ponit. in decretali solite nō est expositio tāgēs sensum hystorycum siue lrālem sed solū mōmisticum z spūalem videlicet allegoricum vnde ex hoc non debet trahi aliqd argumentum. Est etiam ad hoc alia responsio. Nam licet sol sit luminare maius et luna luminare minus. licet z luna lumen non habeat nisi a sole sunt tamen aliqua super que luna habet efficaciā super que sol nichil potest vel saltem non tm̄ q̄tum luna. vt pote super aquarum maris attractiōez sup rores z aere q̄stationem super humani corporis dispositionem q̄tum ad mutationem lune scdm nutrimentū z decrimentū ipsius. vn̄ concludendo maioritatez luminaris maioris id ē auctoritatē sacerdotis sup luminare minus. i. super potestatem regalē nō cōcluditur q auctoritas pontificalis sit super potestatem regiam vel sibi de potestate regia debeat aliquid vsurpare. Ueruntamen quia illa expō. de illis duobus luminaribus ad hoc videtur tendere videlicet q auctoritas sacerdotalis sit dignior q̄ potestas regalis z q regalis potestas nichil iurisdictionis habeat nisi q̄tū si bi deriuatur ab auctoritate pōtificali. Circa ista duo est aliquantulum insistendum. Et q̄tum ad primum sciēdum est. q si de dignitate agitur auctoritas sacerdotalis dignior est q̄ sit potestas regalis vel quecunqz potestas alia secularis. sicut spiritus dignior est corpe et istā dignitatē recognoscunt omnes fideles et catholici principes non solum de papa archiepis z epis. sed ēt de sacerdotibus simplicibus in omnibus spūalia tangentibus humiliter inclinando et genu flectendo etiam coram ipsis scdz qd se offert tempus deuotionis vel offerendo vel confitendo vel absolutionem petendo. Et hanc dignitatem non autem aliquam dn̄ationem temporalem recognoscebat valentinianus imperator qn̄ suffraganeis mediolanēs ecclesie dicit talem in pontificali sede constituere. et procurare cui z nos gubernantes imperium sincere nostra capita submittamus et eius monita cum tanq̄ hoies delinq̄rimus suscipiam⁹ necessario velut medicamina curantis extra de iudic. c. nouit. Quia igitur conceditur ab omnib⁹ q dignior est auctoritas pontificalis q̄ potestas regalis frustra conatus est hoc tm̄ exquisite probare. inducens cōclusiōes tholomei in. v. lib. almagesti de maioritate solis respectu tre z de maioritate tre respectu lune. Et concludens q auctoritas pontificalis maior est auctoritate re

Sali sepcies milites et septuagies ꝛ q̃ta gesies oz ultra vt ait Host. in appatu suo. super decretali solite quã posuit. in sum ma sua qui filij sunt legitimi ¶ Quan= tum autem est de scdo ad quod videtur tendere illa scda expositio. videlicet q potestas regalis deriuetur ab auctorita= te pontificali patet hoc non esse Nun= q̃ enim prius deriuatur a posteriori sʒ ecõ uerso. Prius autem fuerũt reges q̃ sum mi pontifices sicut do cent hystorie fa= cientes de regibus et summis pontificibus mentionem.

¶ Clericus. lxxxv. cap.

Tem in decretis di. ca. duo sunt. sicut dicit gelasius pa pa anastasio iperatori duo sunt quibus hic mund⁹ re= gitur auctoritas sacra pon= tificum. et regalis potestas nosti. itaq; i= ter hec ex illorum te pendere iudicio. er= go iperator subest iurisdictioni pape. et si imperator ergo multo forti⁹ alij xp̃iani.

¶ Miles. lxxxvi. cap.

AD decretũ Gelasij dicendũ est q vis illi⁹ decreti ẽ i illis v̄bis nosti itaq; tu. s. impator ex illorũ scʒ pontificũ te pendere iudicio. Nam ex hoc conclu= ditur q imperator subsit iudicio summi põtificis. Et hoc bene concedendũ est sed hoc est in spiritualibus non tñ in tpa libus. si etiã ↄcedatur q i tpalib⁹ de im peratore non propter hoc idẽ ↄcludẽdũ est de rege francie propter causas als ta ctas. ¶ Clericus. lxxxvij. ca.

Ec conclusio fortificari pt per augustinũ in li. de ciui tate dei. c. xxi. vbi dicit q si ne iusticia non põt regi res publica recta ꝛ vera/ cuius modi oz esse res populi xp̃iani i qua spe ctat de iure gubernatio ad papam q est vicarius dei. Et sic ptʒ q ptãs ẽt spũa lis q̃litate sit superior seculari ita q pa= pa vtrãq; ptãtẽ habet immediate a deo.

¶ Miles lxxxviij. cap..

QUm arguitis q vera iusticia non ẽ in re publica cuius xp̃s nõ ẽ rector potẽs ꝛ verax de⁹. Sed q̃n dicit papa ẽ xp̃i vicari⁹ dico q verũ est in spũalib⁹ sed bene habet alium vicariũ in tẽporalibus videlicet potestatẽ tpalem. q̃ cũ sit adeo quia nõ ẽ ptãs nisi a deo põt dici vices dei gerere in regie tpali.

¶ Clericus. lxxxix.

HIeremias fuit de sacerdotib⁹ qui fuerũt in anathot in terra beniami sicut habetur Hiere. i. cap. Et tamẽ iste constitutus est adeo superior gentibus ꝛ regnis. vñ dixit ei dominus in eodem. c. Ecce constitui te hodie super gentes et regna ergo est de ordinatione diuina q a liquis de sacerdotibus habeat superio= rem super gentes et regna sed non nisi papa qui est summus sacerdos ergo pa pa est superior omnibus etiaʒ q̃tum ad temporalia cũ regna sint tpalia. et habe tur hec rõ in. c. solite de maio. et obe.

¶ Miles. xc. capi.

Quamuis Innocentius pa pa tertius illam auctorita= tem ad suam voluntatẽ ex= ponat in illa decretali solite sunt tamen alie et suo pro= posito valde contrarie expositiones. nã expositio glosalis est ista Ecce constitui te hodie super gentes ꝛ super regna vt euellas mala ꝛ destruas ꝛ dissipes regna dyaboli et edifices ecclesiam ꝛ plantes bonum. Ecce intelligere potest qualiter secundum istam expositionem datum est Hieremie super gentes et regna dñium aliquod vel iurisdictio temporalis. po= test ergo dici ad argumentum ad illa ver ba. Constitui te super gentes. et regna data est sibi potestas q̃tum ad officium predicationis et correctionis in spiritua libus non q̃tum ad dominiuʒ alicuius iurisdictionis in temporalibus. Et hoc hoc satis expresse ostendit beatus Ber= nardus in libro. ij. de consideratione ad Eugenium papam. cap. iiij. loquens eu genio pape dicit sic faciam te superiorẽ. dis simulare neq̃m⁹ non ei ad dñandũ opior Nam ppheta cuʒ semel leuaret audiuit vt euellas ꝛ edifices ꝛ plãtes q̃d hoꝝ fa

tum sonat rusticam magis sudoris ste= mate quodam labor spūalis expressus est. Et nos igitur. vt multum senciam⁹ misterium non dominiū datum de vo= bis impositū senserim⁹. Et post pauca sequitur. disce exemplo pphetico presi dere nō tā ad impetrādū q̄ȝ ad fatigā dum quod tempus requirit disco sarcu lo tibi op⁹ eē nō sceptro. vt facias pphē ⁊ quidem ille non negaturus ascendit sed extirpaturus huc vsq̄ȝ verba beati Bernad.

¶ Clericus. xci. cap.

Spiritualis iudicat omīa ad corinth. ij. c. sed papa spiritualis est ⁊ dominus spiritualis ergo habet iu dicare omnia ⁊ de omni= bus etiam temporalibus.

¶ Miles. xcij. cap.

Apostolus non loquitur ibi de iudicio coactiue iurisdi= ctionis quod cōpetit alicui per supernā impositionem de quo intendimus ad pñs sed loquitur de iudicio discretionis qđ habetur per internā inspirationē ⁊ hoc satis apparet per glosam super illum locum ipsa enim interna inspiratio fa= cit hominem de omnibus iudicare hoc est discrete sapere ⁊ scire scđm illđ. io. vnctio eius docet nos de omnibus p= pter quod apparet q̄ auctoritas illa nō facit ad ppositum nostrum.

¶ Clericus. xciij. cap.

Apli⁹ qui potest maius potest etiam id quod minus est extra. de dona. inter virum ⁊ vxorem. c. p ve= stras sed maior est potestas spiritualis q̄ȝ temporalis ergo papa qui super om nes habet potestatem spirituale ȝ super omnes etiam habet potestatem tempo= ralem pbatio minoris. xvi. dist. c. duo quippe vbi dicitur non tam pciosius est aurum plumbo q̄ȝ ordo sacerdotalis al tior q̄ȝ regia potestas.

¶ Miles. xciiij. cap.

Did quod arguitur qui potest quod est maius potest etiam id quod est minus dico q̄ illđ non est semper verum. naȝ corpus xpi confice re multo maius est q̄ȝ excōmunicare vel ab excommunicatione absoluere sicut sunt aliqui sacerdotes nullam iurisdicti onem habentes: oportet ergo illđ ver= bum exponere. vt dicamus quod veri= tatem habeat in hijs que inter se ordi= nata sunt ⁊ hoc quandam dependentiā habent sicut in officijs ordinum eccle= siasticoꝝ. quia enī inter se ordinata sunt certe qui habet ministrare in ordinibus non sacris quod est minus ⁊ qui habet ministrare in officio sacerdotis quod est plus. potest etiam ministrare in officio diaconi quod est min⁹ in proposito aūt non est ita. Nam iurisdictio spiritualis quā habet papa. ⁊ iurisdictio tempora= lis quā habet rex in suo regno omnino distincte sunt ita q̄ sicut rex non habet se intromittere. de iurisdictione spiri= tuali. ita nec papa se intromittere habet de iurisdictione temporali que residet penes regē. vnde non est inter istas mu tua depēdentia nisi q̄ȝtum ad mutuam defensionem quā sibi tenentur mutuo exhibere cum necessarium fuerit ad vnā quā q̄ȝ pertinet vnde bene valet re= gi res publica tam spiritualiter q̄ȝ tem poraliter. Et ista satis pbari possunt p ea que habentur. x. di. c. quoniam idem tam in textu q̄ȝ in glosis.

¶ Clericus. xcv. cap.

Non confirmatur quis nisi a superiore extra. de elec. c. nichil sed imperator con firmatur per papā iurisdi= ctione imperiali que est tē porolis sicut expssē patet extra de elec. c. venerabilem. ergo papa superior est imperatore etiam in temporalibus ⁊ p consequens quolibet alio xpiano.

¶ Miles. xcvj. cap.

DIcunt aliqui q sicut cardinalis hostien. cōfirmat papā & tamen post cōfirmationem nullā iurisdictionē habet spiritualem sup ipm papā. ita papa cōfirmat imperatorem & etiam coronat. & tamen post confirmationē seu coronationem nullam habet super eum iurisdictionē temporalem. Ego tamen dico q quicquid sit de imperatore nunq tamen super regem francie habet papa vel habuit aliquā iurisdictionem temporalem. Et hoc qr ipse rex habuit regnum non per electionem sed per successionem nec vnq a papa recepit cōfirmationem. vnde patet q non bene cōcluditur papa est superior in tēporalibus imperatore. ergo & quolibet christiano qr alique cause sunt in imperatore quare sit subditus pape in temporalibus que non inueniuntur in aliis regibus sicut in rege francie & hyspanie et similibus & fuit etiam in rege anglie aliquando videlicet vsq ad tempus regis iohānis qui dicebatur sine terra sicut apparet per inspectionem cronicarum. vnde etiam illa decre. qui filii sunt legi: causam que facta fuit ante tēpus illius iohānis regis anglie sicut notat hostiē. in apparatu suo super eadem decretali.

¶ Clericus. xcviii

ITem nullus potest legitimare aliquē ad honores & dignitates temporales nisi habeat sup ipsum dominiū temporale sed papa potest omnes legitimare videlicet q̄tū ad honores tēporales. sicut pz extra qui filii sunt legitimi. ergo papa habet sup omnes dominium temporale.

¶ Miles. xcix. cap.

BErnardus in apparatu suo dicit q papa pōt legitimare q̄tum ad honores & dignitates aliquas temporales illos q sunt de sua iurisdictione tēporali. Et per hoc intelliguntur esse legitimi. vt possint esse iudices & habere huiusmodi honores quos antea non habebant tamen non pōt legitimare aliquē q̄tū ad hoc. vt possit succedere in hereditate tanq legitimus heres qui nō sit de sua tēporali iurisdictione & in hac sētentia sicut notatur ibi fuerunt laurentius vincentius & tancretus. primum nō probat in papa aliquod dominiū temporale super illos qui non sunt de sua tēporali iurisdictione. sed scdm bene probaret si esset. vel aliter q̄ dixit nullus pōt aliquē legitimare q̄tum ad honores & dignitates tēporales nisi super ipsum habeat dominium tēporale dico. q verum est si accipiatur legitimare directo et debito iure. Et quando dicitur q papa hoc pōt dico q non nisi indirecte & per quādā reuerentiā non necessariam sed congruā. Potest enim legitimare q̄tū ad spiritualia & certe consequutiuū est q qui est legitimus q̄tum ad spiritualia q maiora sūt intelligit etiam legitimus q̄tū ad honores etiā temporales propter quādā reuerentiam que debet exhiberi pape quā etiam exhibuerunt plures principes temporales variis ex causis qbus stricto iure minime tenebantur.

¶ Clericus. C. cap.

ITem deutero. xvii. c. qui superbierit nolēs obedire sacerdotis imperio qui in eo tempore dño deo ministrat decreto iudicis morietur. Ex hoc concluditur q oēs tenent i oībus obedire sicut superiori illi q est sacerdos & iudex omniū: sed talis est papa vicarius xpi qui est iudex viuorū etq mortuorū sicut dicitur actuū. x. c. ergo papa superior est omnibus in temporalib⁹. Et hanc rationem tāgere videtur Innocē. papa tertius extra qui filii sunt legitimi c. per venerabilem.

¶ Miles. ci. cap.

AD illud si quis superbierit &c. Dicendum est q satis ordinate duo ibi tanguntur scz imperium sacerdotis & decretum iudicis. ita q primo tangitur iurisdictio spūalis & in scdo iurisdictio tēporalis & certe nolēs obedire decreto iudicis. i. illius q hz iurisdictionē tē=

poralem moriēr tēporaliter morrē corporalem sustinēdo naturalem vel ciuilē scdm varietatē casuum in qbus cōmittitur inobediētia. ¶ Ex quibus pz q ex auctoritate illa non potest concludi superioritas pape respectu omnium in tēporalibus sed potius cōcluditur cōtrarium. in scripturis si quidem ab eisdem romanis pontificibus approbatis reperitur priuilegium quoddā cōstantini romanorum imperatoris quo beato siluestro romanorum pontifici concessit iurisdictionē coactiuā ecclesie romāe sup omnes mundi ecclesias reliquosq presbiteros seu epos omnes: cumq cōfessione illam fateātur fuisse validā qlibet romanorum papa: z cum eo quilibet alioz eporū seu psbyterorum reliqsq cetus cōsequēter cum eis concedēdū est eūdē cōstantinū hanc iurisdictionem seu potestatem in eos primitus habuisse pser tim cum ad ipsos virtute verborum scripture nulla talis iurisdictio i quēq clericum vel laicum pertinere noscatur. Et hoc est qd beatus Bernardus expsse Dicit ad Eugeniū papam in libro de psideratione lib. ij. c. iiij. inquit ibi petrus hic est qui noscitur pcessisse aliqn vel gēmis ornatus vel sericis nec tectus auro nec vectus equo albo: nec stipatus milite nec circūstrepentibus ministris: absq hijs tn satis credidit posse impleri mandatū. Si amas me pasce oues meas in hijs eni secularibus apparatibus z ptātibus successisti non petro. sed constantino

¶ Clericus. c. j. cap.

Rursum q vniuersale dñium i tēporalibus z spūalibus sit penes ecclesiā pz. nā vna est ecclesia iuxta illd canaticoz. vi. c. vna est colūba mea pfecta mea: z vna spōsa dz habere vnū spōsum z vnicū dñm. ergo ecclesia dz hre vnū sponsi vicariū q etiam sit dominus omnium.

¶ Miles. c. ij. cap.

Dicendum est q illa vnitas non tollit duplicitatem iurisdictionis: sed ponit simplicitatem intentionis tollendo duplicitatem simulationis. Unde glo. super illud verbum vna scilicet simplicitate. ista igitur vnitas non infert vniuersale dominium forte penes romanum pontificem. Et rogo diligenter attendat vicarius petri verba beati Bernardi ad Eugenium papam. vt mihi videtur dispensatio tibi sup illū .i. sup orbē terrarū tibi tradita est: non data est possessio si pergis vsurpare et hic contradicit tibi qui dicit meus est enim orbis terre z plenitudo eius nō tu ille de quo pphera. z erit omnis terra possessio eius xpus hic est q possessionē sibi vendicat z iure creationis z merito redemptiōis Cui enim alteri dictū est postula a me z dabo tibi gētes hereditatē tuā z possessionem tuā terminos terre possessionē z dñium cede tu curā illius habe et pars tua hec vltra ne extendas manum quid inquit non negas pesse z dominari vetas plane sic quasi non bene pesse qui pest in solicitudine nunquid z villa villico z peruulus subiectus est pedagogo nō tamen ille nec is domini sui dñs est. ita z tu presis. vt fidelis puideas. vt consulas. vt pcures. vt serues pñs. vt psis pñs. vt seruus fidelis z prudens quē cōstituit dñs super familiā suaz ad quid. vt des illis escam in tēpore hoc est vt dispenses imperes hoc fac. vt dñari non affectes. Et post pauca addo tn z hoc nā nullum tibi venenū nullū gladiū plus formido q libidinē dominādi huc vsq verba bernardi in qbus apparet q papa nec hz nec appetere debet dñium tēporale. ¶ Rursuz si romanus pōtifex aut alter quis epus seu sacerdos exemptus esset a coactiuo pncipantiū iudicio z esset iudex hmōi absq humani legislatoris .i. pncipis i palis auctoritate possetq oēs tēploz ministros quos clericos vocāt eo nomine a pncipū iurisdictiōe separare sibiq subiecere q admodum factū moderniis tēporibus romani pontifices sequatur per necessitatem pncipantium secularium iurisdictionē

quasi totaliter annullari. qd̓ reputandū
est graue inconueniens omnibus ꝓnci-
pibus ⁊ cōmunitatibus quoniam cristia
nam religionem priuat iure suo. Rursū
hanc inconuenientiam sic ostendo quā
lege diuina ꝓhibitum non reperit: quin
mo cōcessum ꝑsbyterum aut epm̄ esse
qui habet vxorem ꝑsertim si nō plures
habuerit sed illud fuit solum ꝓhibitum
lege q̄ romani pontificis: tunc qꝫ hu-
mana lege seu constitutione statutū est:
eadē auctoritate reuocari potest. Po-
terit ergo romanus pontifex qui se le-
gislatorem facit aut de sue plenitudine
potestatis: presbyteris omnibus dyaco
nibus subdiaconibus vxorē concedere
nec solum hijs verum etiam alijs nō or
dinatis ad sacros qui simplices clerici
nūcupant. ¶ Quinymo hijs decētius
quod de facto bonifacius. viij. fecisset vi
detur vt sibi potētiam secularem adau
geret. Omnis enim qui virginem duxe
rat vxorem ⁊ vnicam ascripsit cetui cle
ricorum ⁊ per suas ordinationes quas
decretales appellant ascribi decreuit
neqꝫ adhuc hijs clausis limitib' quos-
dam quos in ytalia fratres gaudentes
alibi vero beguinos appellant similiter
ab humanis legibus rite ⁊ recte latis ex
emptos fecerunt. sic quoqꝫ fratres ho-
spitalariorū ⁊ reliquos plures ordines
⁊ eos qui de alto passu vocātur sic etiā
de ceteris pari ratione facere possent
quod si oēs hm̄oi hoc ipso exempti sūt
a ꝓncipantium iurisdictione que etiam
talib' sic exēptis immunitates quasdā
omnium publicorum onerum seu ciui-
lium tribuunt. verisimile valde videtur
maiorē multitudinem ad horū collegi-
um declinare. ꝓcipue cum ad hoc tam
lr̄atos q̄ illiteratos indifferenter assu-
mant. Est enim q̄libet ꝓnus ad ꝓpriū
cōmodū ꝓsequendū ⁊ incōmodum fu-
giendum. maiori vero multitudine seu
pluralitate ad clericorum collegiū de-
clināte: principāciū iurisdictio ⁊ coacti
ua potestas inualida remanebit ⁊ onera
publica supportari debēt q̄s illa suppor
tabit quasi dicat nullus. qd̓ ē grauissimū
incōueniēs ⁊ pollicie corruptiuum. qui
enim gaudet honoribus et commodis
ciuilibus. vt pace ac tutela legislatoris
humani: ab oneribus ⁊ iurisdictione nō
debet eximi absqꝫ determinatione legis
latoris eiusdem. Unde apostolus ad ro
manos. xiij. c. Et ꝓpter hoc ipsum tri-
buta prestatis propter quod si quidem
euitandum fateri oportet veritatem: iu
risdictionē in episcopos seu ꝑsbyteros
⁊ clericos omnes legislatoris auctorita
te ꝓncipatum habere. ne ꝓncipatuum
etiam pluralitate inordinatam policias
solui contingat. vbi aduertendū qꝫ q̄dā
est iudex coactiuam habens potestatem
transgressorum secundum legem diuinā
⁊ etiam humanorum actuum. Hic autē
vnicus est christus ⁊ nullus alius. Unā
iacobi. iiij. c. vnus est legislator ⁊ iudex
qui potest perdere ⁊ liberare. Unde hu
ius iudicis coactiua potestas in quēqꝫ
non exercetur in hoc seculo ad penam
seu supplicium. ¶ Est autem alius se-
cundum euangelicā scripturam iudex
qui doctor est in hoc seculo diuine legis
⁊ agendorum seu fugiendorum que sūt
ad vitam eternam consequendam ⁊ pe
penam declinandam non tamen habēs
coactiuam potestatem in hoc seculo ar
cendi quēqꝫ ad preceptorum obserua-
tionem. ¶ Frustra enim ad hoc quēqꝫ
cogeret quoniam obseruatori taliū coa-
cto nichil proficerent ad eternam vitā.
¶ Ideoqꝫ iudex iste conuenienter assi-
milatur medico cui data est potestas
docendi atqꝫ precipiendi ⁊ ꝓnostican-
di de hijs que sunt vtilia fieri vel obmit
ti ad corporalem sanitatem consequen
dam ⁊ mortem aut egritudinem decli-
nandam. ¶ Non enim ordinauit chri-
stus arceri quēqꝫ ad legis late per ipsum
obseruationem in hoc seculo. ⁊ ꝓpterea
nec iudicem habētem potestatem hui'
legis transgressorum constituit. Unde
apostolus. ij. ad thimo. iij. c. dicit omnis
scriptura diuinitus inspirata vtilis est
ad docēdum ad arguendū ⁊ corripiēdū

ad erudiendum in iusticia nusq autem dicit apostolus ad cogēdū vel puniēdū i hoc seculo. Dicatis ǧ qiure Romanus coactiuam sibi ascribit potestatem obijciet quis imperfectionem euangelice legis si per ipsam vt diximus regulari nequeant actus humani cōtentiosi dirigūtur in agendis vel declinandis pro statu vite presentis non autem dicamus q p legem euangelicam sufficienter dirigūtur in agēdis vel declinandis in vita pñti pro statu tamen venturi scl seu eterne salutis consequende atq supplicij declinandi propter que lata est non quidem pro contentiosis actibus hoim reducendis ad equalitatem aut commensurationem debitam pro statu seu sufficientia vite presentis/ eo q christus in mundum non venit ad tales actus regulandos p vita presenti sed futura tantummodo. et ppterea diuersa ē tēporalium et humanorum regula actuum regula diuersimode dirigens ad hos fines. lex enim diuina nullomō docet contendere aut repetere in iudicio licet nō prohibeat ideoq nec de talibus spiritualia dedit precepta regula vero legis humane hoc docet et transgressores arceri pcepit.

¶ Clericus. cviij. cap.

Amplius dispositiōes et statuta papalia sunt altioris gradus et perfectionis ǧ statuta et dispositiones principū temporaliū. statuta nanq ipsorum nō ducūt i sufficiētē felicitatē politicam que est status oīm virtutum et exclusio quorumcunq reproborum. ¶ Permittunt enim vsuras quod patet cuilibet iuenti p. ti. de vsur. ff. et. C. et alijs varijs passibus iuris ciuilis discurrendo qđ lex canonica seu papalis repbat seu detestatur. ¶ Nūquid videmus ad oculum q rex francie expresse approbat vsuras quia licentiam iudeis impertitur dandi ad vsuras et plura priuilegia super petitione dictarum vsurarū damnabiliter concedit eisdem quod nec ipse potest lege nec romanus pontifex. capi. sup eo de vsuris. ¶ Utinam diligenter attenderet princeps ille xpianissimus ǧ graue sit tales iudeos sup vsuris petēdis audiēdos sare seu priuilegia eisdem impertiri. nam vsure sunt damnate etiam lege morali circūscripta lege diuina et canonica sed solum cōsiderato dictamine recte rōnis repugnat enim nature rei artificiate pere partum per quem se multiplicet cū hoc conueniat solum naturalibus. denarius autem est res artificialis ergo non potest producere partum quod querit cōtractus vsurariꝰ. ¶ Item vsus pecunie est inseparabilis a pecunia cū eius finis sit vsus et cōsumptio. ff. ea. re. que vsu. cō. per totum. Separationem autē querit contractus vsurarius scʒ venditionem vsus salua manēte pecunia sortis modo repugnat dictamini recte rōnis lucrū querere ex alieno vt. l. nam et natura. ff. de condi. indebi. hoc autem querit cōtractꝰ vsurarius cum per mutuum transferat dominiū. l. ij. ff. si certum pe. et tamen ex eo querit lucrum. ¶ Quarto repugnat nature et cursui naturalium omnibus cōmuni. nā cōtractus vsurarius vendidit tempus cum tps sit mensura motus celestis quo omnia corpora gubernantur. his rōnibus mouentur naturales philosophi ad damnandū vsuras circūscripta qualibet lege. cum lege igitur morali pariter et diuina veteri quibus subsunt et reguntur iudei vsure sint indistincte prohibēte: quo iure poterunt iudei in ista nephanda iniusta iniquitate sustineri. Et si tu dicas michi q contingit aliquid promitti dupliciter vno mō prout ē simplex permissio permittēs siue indulgēs penā. ij. di. ca. deniq. ¶ Secundo permittit aliquid sm q lex canonica pmittit iudeos in ritibus suis non tamen ppter hoc positiue approbat. xlv. dis. c. qui sincerā ¶ Tertio conceditur cum permittit positiue/ et iuuamē prestatur sicut aliqñ ecclesia permittit clericum occidi a ptāte seculari et iuuamē prestat de crimine fal. ad falsarior. ¶ Dices ergo q rex francie permittit iudeos dare ad vsuras

primomodo q penã non imponit sic et lex ciuilis vsuras taliter permittit. ¶ Istud michi non sufficit qz lex ciuilis et rex francie permittunt vsuras non solum primomodo permissionis qz lex ciuilis permittit modum legitimũ vsurarum et reprobat illegitimum. C. de vsur. l. eos. et l. si non sortem. ff. de cõdi. inde. Sic et ordinatio regalis permittit iudeos vsq ad certum et legitimum modũ dare ad vsuras punit aũt dãtes vltra legitimum et taxatum modum. ¶ Itẽ lex ciuilis permittit eas in iudicio peti. sic et ordinatio regalis permittit iudeis vsuras petere in iudicio. ¶ Rursum vti nam attenderet q̃ periculosa sit eorum conuersatio mulieribus christianis que pro robis luendis et aliis pignoribus dãnabiliter miscentur cum eisdem fama publica hoc attestante et sacerdotibus q christianorum audiunt confessiones inq̃tum officium ipsorum generaliter reuelare neminem pdendo permittit. ergo talibus iudeis qui abutuntur priuilegiis regalibus eisdem concessis potest princeps sana conscientia omnia bona auferre qz in detestationẽ fidei christiane talia nephanda et plurima sortilegia perpetrant indefesse. Serui enim fuerunt per mortem christi. extra. de iudic. c. et si iudeos quod fuit mandatum executioni per cõstantinũ. Et notauit hoc eo. ti. c. cõsuluit et ex hoc dicit archi. xl. di. c. sincera q princeps qui est eorum dominus potest eos vendere. ergo multo magis expellere extra regnum suum. ar. C. si seruus ex. l. j. Et ob istam rationem dicit archi. liiij. di. c. fraternitatem q potest eis auferre bona q non habeant nisi vt peculium extra. de iudc. c. iudei vbi dicit q si cõuertantur. non sunt eorum bona auferenda. Ergo a contrario sensu si non conuertantur possunt eis auferri. melius facit eo. titu. c. sicut vbi dicit q non sunt molestandi. nec priuandi bonis sine licẽ. terrene potestatis: ergo cũ licẽ. sic. ¶ Preterea isti sustinentur ex pietate et gratia. vt in. c. et si iudeos: non ergo debet quis ad necessitatem duci. ff. de offi. pro consul. l. solent in fine. Nam sufficit in paucis. vt amicis laboribus succuratur. C. de nego. gest. l. tutor nec est de quo possint conqueri qz habuerunt gratiam velut alieni. vt dicit Boetius in libro de consideratione. et hoc indubitanter videtur verum. vbi maxime christianis immineret periculũ vel scandalum. vt notauit Innocen. extra. de vo. c. q super his. Nam cum abusi fuerunt gratia priuilegia merentur amittere tãq ingrati indicto. c. et si iudeos. Et hoc satis figuratum videtur in illa ancilla aqua ipsi descenderunt: qz ex eo q superbe et ingrate se habuit erga dominam suam per quam ecclesia designatur fuit expulsa. Nam dictum fuit eice ancillam et filium eius. xxiiij. q. iiij. c. si ecclesia.

¶ Miles. c. et. iiij. cap.

Scio q vsure sunt iure diuino et etiam lege morali prohibite iudeis et quibuscunq. Et ignoro an rex francie seu quis ali' dominus temporalis iudeos priuilegiet vt in iudicio audiat vsuras exigentes: sed hoc credo q̃uis multiplicare incõueniens non sit soluere. q si ita sit. hoc faciunt domini temporales ad instar ecclesie romane que tali collatione ipsos tollerat et lucra recipit ab eisdem. Insup nec bona sunt iudeis auferenda. Nam quiete degentibus super imperio molestia inferri non debet: nec sunt bona auferenda. C. de iudeis. l. nullus extra. de iudeis. c. multorum et contra christianos prescribunt. xv. q. iiij. c. rogo. et sic cum iuste possideant bona non sunt eis auferenda vt notat. xxxiij. q. vij. c. si de rebus. et ibi archi. Et princeps si sine causa eis bona aufferat peccat: quis licet sic dominus quo ad protectionem: non tamen vt eos sine iusta causa spoliet. vt notat. C. de quadri. prescript. l. bene a zenone et notatur extra de immu.

eccle.c.q2 plerisq3. Unde dicit ipse Ho. extra de vo.c. quo super his q papa non debet eis bona auferre ymo debet eos q̃diu potest tollerare.xlv.dist.c.que sinceram z extra.de iudeis.c. z si iudeos. Et est ratio.vt per eorum consortiū eos de lucrari possimus.xxiij.q.iiij.c.infideles.z ar.xj.q.iij.c. ad mensam z extra.de diuorciis.c.gaudemus.z.c.quāto. ¶ Et maxime tollerandi sunt iudei quia vtiles sunt fidei nostre. Unde dicit Augustinus super psalmo.xl. iudei tanq3 capsarij nostri nobis seruiunt. Nam studentibus nobis codices portant. vt per eorum codices in quibus sunt leges z prophete z per quos christus predicatus est. fidem nostram probemus cum paganis et infidelibus. Nam cum codices nostri eis sint suspecti melius eos per codices suos conuincimus. Et iero.in omelia dicit.q in fine mundi a christo illuminabuntur.z si de toto mundo expellerentur non remanerent aliqui. Cum tamen lex dicat q tūc reliquie israel salue fient et q tollerari debeant pbat. Augustinus super psal. xl.vbi dicit quod fuit figuratum in illo caym qui fratrem suum occidit et ideo accepit signum ne interficeretur. vt sic iste peruersus populus sic significatus non occidatur ymo tolleretur. Et hec vera vbi quiete viuerēt z non insurgeret aliquod scandalum: fidei christiane ex eorum conuersatione. z si principi assisterē z daretur loquendi audacia consulerem q his diebus considerata eorum malicia z conuersatione nephandi cum christianis de regno procul. expellerentur ad instar illius ancille a qua descenderunt que quia ingrate se habuit erga dominam suam tandem fuit expulsa. pro quocunq3 enim lucro pecuniario ipsos amplius non tollerare cum detrimento populi christiani nedum temporali verum etiam spirituali animarum. Quid enim prodest homini si vniuersum mundum lucretur aie vero sue patiatur detrimentum.c. Matheus.extra. de symon.z si de vno latere princeps lucret z locupletetur ab eisdē ex alio latere decuplum perdit quia ex eorum vsuris. z iniquitate depauperantur subditi. modo dicit lex ciuilis q habundabit imperiū si subditos habeat locupletes.

¶ Clericus.c.z.vi.cap.

Item lex ciuilis permittit in casibus diuortium3 lex canonica in totum prohibet quo ad dissolutionem vinculi: quia quos deus coniunxit homo non separet. Et hic distinguēdum que lex magis accedat vere prudētie humane circumscripta lege z de fide diuina attenta sola naturali intelligentia humana z ampliando discussiamus Quid melius an vnum virum copulari vni mulieri indiuisibiliter z vnam mulierem vni viro an vnum virum pluribus mulieribus. ¶ Et primo apparet melius vnum virum iungi pluribus mulieribus z sic lex ciuilis est melior que secundius tendit ad liberorum procreationem hoc enim est de bonis matrimonij. de con.ap.c.finali. ¶ Hoc enim euenit ex dictamine iuris naturalis. ff. de iustitia z iure.l.j.contra ius naturale est. vt fiat perpetuatio in specie quia impossibile est fieri i vno indiuiduo vt q homo plures mulieres possit impregnare ¶ Itē sicut vir se habet ad mulierem sic materia ad formam. vt scribit philosophus pmo phisicorum conuenit quod habetur.xxxiij.q.j.c.cum caput z vna forma ex sui nostra coniungitur pluribus multiplicationibus. Nam forma multiplicatur multiplicatione partium materie vt scribit philosophus.j.z.ij.metaphisice z commentator.in libro de substātia orbis z plato posuit vnitatem ex parte forme conuenit lex pponebatur. ff. de iudic.l.mortuo eodem titulo. ¶ Item illa. coniunctio est melior a qua procedit potentior actus generalis cū iste sit act9 copule coniugalis de frigi z malefi.c. laudabilem hoc autem euenit si vnus

pluribus coniungatur. Nam si vni tantum copuletur possibile est quod sterili et ad generationem inhabili. si autē pluribus si vna est inhabilis alia erit habilis. ¶ Item si vnus vni soli surgit ocium in natura quod natura abhorret. j. phisicorum. et c. ij. extra de probatio. l. ampliorem. §. sed in refutatorijs. C. de appellati. probatur. c. ij. Nā si vnus vni tātum copuletur ociose erunt operatiōes coniugales cum amplius impregnari non possit quod euitabitur si alteri copuletur. ¶ Item illa coniunctio est perfectior que magis pertingit ad bene viuere cum hoc sit finis mundi. ff. de iusticia et iure. l. iusticia. §. iuris precepta. ¶ Si autem habeat plures surgit melius viuere. Nam plures melius curabunt eius vitam quam vna sola si pluribus cōiungaretur erit certior de pluribus et melioribus filijs que sunt pars domestice cōmunionis seu communicationis hec omnia faciunt ad bene viuere. vt scribitur primo et secundo yconomorum factr. l. liberorum. ff. de verborum significatio. l. fina. C. de imput. et alij. sub. ¶ Item illa coniunctio est melior magis accedit naturalitati cuius ars imitetur naturam. ff. de adoptio. l. j. vi. di. c. nasci. sed naturaliter magis inclinatur pluribus quam vni copule quod demonstratur etiam in brutis animalibus que indifferenter pluribus eiusdem generis commiscentur. Item illa coniunctio est melior que magis participat de esse diuino cum vnum quodque sit melius cum magis appropinquat ad naturam finalis boni. vt scribitur. xij. metaphisice et de pe. dist. ij. c. si enim. Ex his clare concluditur quod melior est consideratio legis ciuilis seu temporalis que certis canonibus permittit diuorcium. Et que etiam permittit concubinatum quam legis canonice que ista simpliciter. Inhibet et detestatur.

¶ Vide. c. x. vi. cap.

Ec dubitatio fuit difficilis apud antiquos philosophantes et fuit difficultas propter varietatem legum. Nam quidā preceperunt vitam indiuiduam. et quidam non. Et vno tempore preceptum vnum. alio tempore aliud. Nam socrates et plato dixerunt quod melius est ad esse politicum quod vnus vir copuletur pluribus mulieribus et vna mulier pluribus viris quam solus cum sola. Nā dicunt ipsi quod in optima policia mulieres et pueri debent esse communes et de communitate mulierū hoc videtur dicere canon. c. dilectissimus. xij. q. j. saluo quod ibi exponitur preter quam ad commercium carnale. Et mouentur quia ad esse ciuitatis et politice gubernatiōis requiritur quod sit maxime vna et sit maxima amicitia inter omnes. Hec autē vnio est causa maxime vnitatis hoc recitat philosophus. ij. politicorum. et ij. yconomorū tollendo motiua socratis. ¶ Primo enim cum dicitur quod ciuitas debet esse vna dicit philosophus. quod cum ciuitas sit quedam multitudo aggrauatiua non requirit ibi omnimoda vnio. Nam posset esse tanta quod non remaneret formalitas ciuitatis quia posset deueniri ad vnionem domus vel hominis que sunt domestica et monostica vnio et non politica nisi inclusiue: nō est ergo vera sic indistincte illa ratio de amicitia non concludit. Nam si etiam essent communia nō foret maior amicitia ymo discordia cum cōmunio sit mater discordie. l. cum pater. §. dulcissimis ff. de legi secundo. de parrochianis. c. primo. ¶ Item non esset tanta solicitudo circa gubernationem rerum quia vt dicit lex: naturale vicium est quod cōmune est contēni. C. qui et quādo quarta pars. l. prima. ¶ Item si vxores et filij essent cōmunes sequerentur multa absurda. ¶ Nam filij violarent matres occiderent procreantes et econtra. ¶ Item tolleretur debita amicitia patris ad filium: quis non

maiorem haberet ad unum quam ad alium propter indifferentes communionem. hoc premisso videtur quod circumscripta fide que est ipsa veritas attenta intelligentia humana sola et ipsa rectitudine unus vir debet cum una sola iungi et indiuisibiliter/sic et una mulier uni viro. ¶ Probantur hec Nam illa est melior coniunctio que magis tendit ad generationem perfectam hec supra demonstrata talis est si unus uni indiuisibiliter coniungatur ¶ Hoc probatur. Nam si unus pluribus commisceatur vel nullum vel imperfectos generabit quia debilitabitur et spiritus resoluetur Et si dicas non simul attendet alteri seu intendet hec obiectio non valet quia vt scribit philosophus .ii. yconomorum vir debet sufficere mulieri in coitu si ergo una deberet expectare donec altera impregnaretur non satisfaceret et ipsa forte alios admitteret et vtrumque absurdum. ¶ Item illa coniunctio est melior que tendit magis ad prolis generationem et ipsius educationem. ff. de iusti. et iur. l. i. §. ius naturale de conuersi. infidelium. c. ii. hoc autem probatur. si vnus vni indiuisibiliter coniungatur. Nam si vnus pluribus copularetur vna procuraret nocumentum filiis hoc enim conuenit nouercis. l. iii. ff. de inoffi. testamen. Nam nouerca dicitur quasi noua archa. ¶ Item foret seditio domestica cum sit mulier naturaliter difforma maxime carnali. ¶ Item illa coniunctio est melior que magis accedit ad vnitatem domesticam: sic est si solus soli et alias propter equalitatem graduum plurium cessabit ordo domesticus et intercedet discordia vt supra ergo etc.

¶ Item illa coniunctio est melior que maiorem includit amicitiam. Hoc autem euenit cum solus soli indiuisibiliter coniungitur. ¶ Probatur maior quia vir et vxor debent esse perfecti amici vt scribitur viii. ethicorum. Nam sunt effectiuna causa. ro. probatur minor. Nam perfecta amicitia est inter duos. Non enim potest quis esse perfectus amicus plurium vt scribit philosophus .ix. Ethicorum.

¶ Item illo modo non debet vir copulari vxori quo deseritur ordo domesticus sic euenit si vnus pluribus. Et sic concluditur quod circunscripta fide et lege diuina vnus vni mulieri indiuisibiliter debet copulari attenta sola humana intelligentia et dictamine recte rationis et per hoc infertur quod lex canonica magis accedit ad veram prudentiam quam ciuilis permittens diuortium et etiam concubinatum. Et hec fuit sententia philosophorum .ii. politicorum. et .i. et .ii. ycono. ¶ Ad rationes in contrarium facile est respondere. Ad primam dicendum est quod licet in pluribus iungendo posset plures procreare. tamen fieret magna resolutio et non sic perfectos generaret vt dictum est. ¶ Item non solum propter generationem sed educationem et enutritionem/sufficit ergo vna vni. ¶ In brutis autem secus quia illa solum propter generationem: homines autem sequuntur rectam et bonam vitam Et quod vnum brutum habeat plures femellas non repugnat generationi. quia secundum naturales: femelle brutorum non habent tantum appetitum libidinis coitus sicut mulier nec masculus brutorum est tante potentie in generatione sicut homo secundum quantitatem. primum scribit philosophus in .ix. libro de hystoriis animalium. Secundum scribit in libro de problematibus. ¶ Ad aliam dicendum quod licet mulier sit sterilis hoc raro euenit et sermones in naturalibus et moralibus sunt intelligendi vt in pluribus: vt scribitur primo ethicorum: quia ergo plus mali sequeretur si pluribus copularetur quam quod sic remaneat cum sterili surgit inductio regule infallibilis. ¶ Ad aliam dicendum quod sicut vna forma non perficit nisi vnam materiam sic vnus vir vnam mulierem et sic facit p. ¶ Ad aliam dicendum est quod nichil est ociosum secundum speciem sed secundum indiuiduum tantum et vt in paucioribus hoc euenit: vt patet .ii. physicorum. de obseruantia antiquorum dicendum est quod plures mulieres minus curarent de vno viro quam vna sola vt patet per ex

perfectiam. ¶ Ad aliam dicendum est
q̃ homo inclinatur in plures non intelli
gentia naturali vel humana: sed ꝓpter
appetitum brutalem. ¶ Hanc autē hu
manā intelligentiā approbat lex diuina
introducens sacramentum matrimonii
¶ Patet igitur ex premissis q̃ lex ca=
nonica ꝓhibens diuortium magis acce
dit prudentie naturali bone politie to=
tius vniuersi q̃ lex ciuilis que diuortiū
approbat pluribus casibus et ꝑmittit.

¶ Clericus.cvij.cap.

Ursum pricipes tē
porales suis legib⁹
et constitutionibus
permittunt imo ex=
presse approbant du
ella que iure natura
li pariter ꝛ diuino de
testabilia sūt ꝛ q̃ plu
rimū abhorrēda ꝛ talis abusus est in p̄=
scriptibilis: quia inuitat ad delicta. s. ad
arma ꝛ rixam. Cōtra legem etiam ꝓ ciui=
lem. q2 bonus iudex non debet permit=
tere illos ad arma ꝓsilire quos sua au=
ctoritate pōt refrenare. l. equissimus. ff.
de vsufru. ꝛ delictorum fit quedam occa
sio et de hoc dicit textus legis dū dicit
Itaq3 nec fortitudinem manus appel=
let solum. Et si quis ab ea iusticiam sub
trahat: delictorum erit occasio ꝛc̄. hec le
guntur in auctentica vt oēs obediant iu
dicibus ꝓuinciaꝝ in p̄ncipio collat. vi.
Talis aūt est abusio huius duelli: quia
subtrahit iusticiā a fortitudine. ergo nō
est inductibilis nec prescriptibilis vt po
te q̃ delictorū est occasio et aiarū et cor=
porū sepe pericula eueniunt seu proue=
niunt vt extra de torne. c. i. Item per
eam cōtra euangelium deus temptatur
vt. ij. q. v. ca. monarchia et extra de pur
ga. vulgari. quasi per totum. ¶ Ter=
tio videtur iure ciuili ꝓhibita vt. C. de
gladi. l. vnica lib. xi. quicquid notet glo.
ordinaria. ff. ad. l. acquil. l. qua actione
§. si quis in colluctā. Item fit duellum
aut ꝓpter odiū exaggerationē aut ꝓpter
in publico gloriā cōsequendam aut pro
pter purgationem alicuius criminis: et
dico q̃ duellum vtroq3 modo sumptus
est omnino ꝓhibitum iure naturali vt su
mitur ius naturale pro instinctu nature
ꝓueniens ex naturali intelligentia q̃ ap
pellatur naturalis equitas vt. ca. ius na
turale. i. di. Et ꝓbatur quo ad primam
speciem duelli que fit ꝓpter odiū exag=
geratione: quia hoc est vnū preceptum
legis naturalis diuine: sc3 non occides
Et si detur instācia de sansone ꝛ similib⁹
xxiij. q. v. ca. si non licet non obstat: quia
hoc fuit sp̄ūssancti inductione vt scribit
augustinus in preallegato. ca. preterea.
hoc est inhibitum lege canonica. extra
de homi. quasi p totū. Et lege ciuili. ff.
ꝛ. C. ad. l. corneliā3 de sicca. Et si dicas
illa iura nō tangunt istum casum duelli
que loquuntur de homicidio volūtario.
Istud aūt genus duelli ꝓuenit ex dispō
ne nature ꝛ non voluntarie. ¶ Dico q̃
licet naturalis dispō corporea hoc indu
cat: tamen naturalis rationis dictamen
disponit in cōtrarium cui magis est obe
diendum. Nam illa naturalis dispositio
non necessitat cum remaneat homini li
berum arbitrium. xxiij. q. iiij. ca. nabugo
donosor. Unde tholomeus. Anima sa=
piens dominabitur astris. alias dici pos
set de singulis generibus viciorū q̃ qa
homines naturaliter ad singula vicia in
clinantur. vt quidam supbi/quidam lu=
xuriosi/quidā auari: ꝛ sic de singulis de
berent excusari quod est falsum. Nā sē=
per remanet homini liberum arbitrium
vt est dictū: ꝛ sic p3 q̃ ista species duelli
vtroq3 iure ē ꝓhibita. Nunc de scda q̃
fit ꝓpter gloriam consequendam est di
cendum q̃ est etiā vtroq3 iure ꝓhibita ꝛ
hoc ꝓbat̃ sic ille actus a iure diuino ꝓ=
hibetur qui est alienus a fonte caritatis
Nam caritas est fundamētum oīm vir=
tutum de pe. di. ij. cap. caritas. Sed pu=
gnare cōtra ꝓximum est alienū a carita
te: quia caritas est dilectio dei et ꝓximi
ergo ꝛc. ¶ Item duellum est inhibitū
iure gentium quod sic probatur. q2 illud
est prohibitum iure gentium quod tēdit

in destructionem vniuersi. illud gen⁹ duelli est huiusmodi. ergo ꝛc. ¶ Probatur maior. Nam equitas naturalis super q̄ fundatur ius gētium tendit in conseruationem et augmētum vniuersi. ff. de iusticia ꝛ iure. l. i. §. ius naturale ꝛ. l. ex hoc iure. minor ptz. quia illud genus duelli tendit in destructionem hominis que est nobilissima pars vniuersi: imo finis omnium productorum a natura. l. in pecudum. ff. de vsuris. ergo est inhibitum iure gentium. Preterea est inhibitum iure canonico. de cle. pug. in duel. in rubro et nigro. ¶ Nunc de tertio genere duelli quod dicitur purgatorium ꝛ istud stricte et ꝓprie apud vulgare duellū appellatur: et est etiam ꝓhibitum iure diuino quod sic ꝓbatur. Ille actus est prohibitus iure diuino per quem fit temptatio sed hoc duellū est huiusmodi. ergo ꝛc. ¶ Maior apparet: q2 scribitur. Non temptabis dominum deum tuū ꝛc. Minor apparet: quia tunc temptatur deus cum perquiritur aliquid contra naturam qd̄ non est ꝓpucibile nisi miraculo diuino: sic est in ꝓposito in hoc duello purgatorio. Nam naturale est quod fortior et ingētior vincat minus fortem. Sic igitur deus temptatur: vt miraculum faciat iure gentium est inhibitum/ quod probatur. Nam ille actus est inhibitus iure gentium: quod repugnat naturali equitati. sed duellum purgatorium est huiusmodi. ergo ꝛc. Maior patet de se: et minor probatur. Nam equitas iure gentium ē delinquentes punire inscientes absolui: et in duello purgatorio contingit quandoq3 totum contrarium: vt docet experientia. ergo iure gentium est inhibitū. patet ꝙ iure canonico sit prohibitum de pur. vulgari. ca. i. ꝛ. ij. ¶ Item potest cōfirmari quo ad vltimam spēm. Nam aut dicitur permissum in causa criminali aut in cā ciuili, nō ciuili vt. l. negātes de actio. et obliga. Nec criminali, q2 aut ꝓbat contra illū q ꝓuocat: aut nō. si ꝓbet non restat nisi ferre sententiā. C. de pe. l. qui sententiā ꝛ. l. ne dum. aut est ꝓ presūptio: nec plene ꝓbatur. tunc scd̄m ordinem iur. ad tormēta est ꝓcedendum. ff. ꝛ. C. de questi. per totum: aut nullo mō probatur. Et tunc actore non ꝓbante reus venit absoluendus. l. qui accusare. C. de eden. Et in criminalib⁹ debent ꝓbatiōes luce meridiana clariores esse. l. fi. C. de ꝓba. ¶ Preterea in iudicio equitas est seruanda. c. nouit. de iudi. sed sic est regulariter ꝙ vnus est fortior altero ergo in duello equitas nō seruatur: peccant igitur dn̄i tēporales duella admittentes. Et vtinam ad ea que dicta sunt diligenter aduertant.

¶ Miles. c. viij. ca.

Non imponatis iure ciuili q sic indistincte duella admittat. imo iure ciuili est regulariter duellum inhibitum fallit in duobus casibus ꝑ fredericum introductis qui habētur de pace tenē. ꝛ ei⁹ violator collat. ꝓma puta si quis intra tēpora pacis hoiem occidit punitur pena capitali: vt fractor pacis nisi per duellum se deffēderit. c. si quis hoiem. §. si quis alium. Et in iure digestoꝝ videt iure quodāmō duellū permissum. ff. ad. l. acquil. l. ac actione. §. si quis. in collucatiōe: vbi cessat actio penalis cōtra occidentē in duello qn̄ duo pugilles colluctantur. l. noua codicis. videtur inhibitum. l. vna. C. de gladi. lib. xi. Quid ergo dicendum nūquid lex illa noua codicis corrigit legem digestoꝝ hic aduertendū ꝙ pōt fieri pugna nō cruenta vbi non tenditur ad sanguinis effusionē: vt aliqui brachiis colluctant vel similibus modis. Et hoc genus colluctandi non est inhibitum iure veteri nec etiā nouo codicis. imo ꝑmissum ꝓpter populi recreationem. C. de specta. quasi per totum. li. xi. de impēsis ludo. eo. li. ¶ Potest etiam fieri pugna vsq3 ad sanguinis effusionem: vt in duello. et ista iure nouo est inhibita. de gladi. l. i. prius alleg. Sed tūc fortissime instabis tu dicis ꝙ iure gentium duellū est inhibitū: sed ꝑmissum iure ciuili: vt. §. si quis in colluctatione prius alleg. Ius ciuile nō est alia equitas ab equitate iure gen-

tis addens nouā spēm.l. ius ciuile.ff. de iusticia ꝛ iure. ergo si est inhibitū iure gentiū non erit pmissum iure ciuili: alias ius ciuile repugnaret iuri gentiū. Istud cōtrariū est difficile. Et ꝑ solutione cō transitiue pmitto triplicē pmissionē. Est ei quedā pmissio simplex q̄ remittit et indulget de qua habetur.iiij.di.ca. denique

¶ Scda pmissio est q̄ tollit impedimētū eius qḋ permittit: vt text⁹ dicit ꝙ iudei pmittuntur habitare inter nos. Nā tollitur impedimēta impedientia ne possint scdm ritus eoꝝ hītare nobiscum.xlv.di. ca.qui sincera. reperitur tertia permissio q̄ prestat iuuamen actui pmisso: qḋ non faciebat scda. imo solū impedimētū tollebat. Nunc in ꝓposito si bene pōderentur verba in.§.si quis in colluctatione.ꝛ subditur rō: qꝛ non sit iniurie cā. igitur illa permissio pene irrisoria est. hic ergo nulla repugnātia est ꝙ ius gētium inhibeat: et lex ciuilis penā remittat. Nam pena homicidij sponte ꝓpter doluꝫ.mō in.§.si quis in. coluctatione cessat dolus vt est dictum. q̄uis cōsuetudine aliquaꝝ partiū q̄ tn̄ corruptela pocius est censenda: duellū sit pmissum. Vn̄ pissimus rex frācie modern⁹ Karolus quit⁹ vir aūt nunq̄ in duellis pmittit partes ad arma prosilire. sed q̄tū in eo est ipas in concordiā reducit atq; pacem

¶ Clericus.c.ix.ca.

Quoniā in prioribus de bello particulari: scꝫ de duello fit mētio. Nunc volo vobis militibus ostēdere vn̄ belluꝫ pmo habuit ortū. Vbi advertēdū ꝙ pmo spūale habuit ortū i paradiso. Nam creator celi et terre luciferū in supbiam ꝓpter defectum caritatis de throno ejectū celesti ad centruꝫ terre eiecit: vt pulchre deducit gregorius.de pe.di.ij.pncipiū eni. vn̄ volūt dicere aliqui ꝙ ex illo spirituali bello creatoris cōtra luciferū ortū habuit bellū humanuꝫ Nam in vno quoq; gn̄e est deuenire ad vnū qḋ sit pncipiū et mēsura illius generis in repugnātia bonoꝝ cōtra mala et est deuenire ad pmum pncipium.ꝛ illud est altissimus deus noster. ¶ Principium aūt victoꝝ ꝛ princeps est dyabolus. Et volunt aliqui dicere ꝙ bella corporalia terrestria habent bella celestia correspōdentia. Nā vt dicit philosoph⁹ necesse est hunc mūdum cōtiguum esse elationibus superioribus. vt ois ei⁹ virtus inde regatur.i.metaphi. igit omis actus inferior dirigitur a sup celestibus et ibi est pugna ꝛ repugnātia virtualis insurgens ꝓpter varietatem corporum celestium. Vn̄ reperiuntur ciuitates naturaliter odiose se habētes: nullis tamē demeritis vel offensa p̄cedentib⁹. Sic reperiunt ciuitates gentes et regna que se naturaliter diligunt. Cū igitur bella oriātur ꝓpter odia sequitur ꝙ bella causentur a motibus corporum celestium que operantur in his inferiorib⁹ attenta necessitate materialis et corporee nature. tamē homo rōnalis pōt resistere: qꝛ aīa sapiēs dn̄abitur astris.c.nabugodonosor.x.ca. vastis ire.xviij.q.iiij. in hoc tn̄ nichil assero: sed credo id quod credit ꝛ tenet militās ecclesia. dixi ergo ꝙ est spirituale humanū bellum qḋ pōt exemplificari theologice ꝛ moraliter. Theologice sic spūale bellum est repugnātia exorta ꝓpter inuidiā ꝛ repugnātiā dyaboli ꝓpter rōnalē creaturā habens fomitē a pctō originali de hoc bello spūali loqtur apls ad Ro.vij.ca. Induite vos armatura dei vt possitis resistere aduersus armis dyaboli. ¶ Moraliter aūt exponēdo spūale: hūanū bellū exortū est ꝓpt repugnātiā rōnis ꝛ appetitus sensitiui. vn̄ apls. Video aliā legē in mēbris meis repugnantem legi mentis mee palea sed pensandum.vi.di. Vn̄ multiplex rō cōsueuit assignari: qꝛ malū pōt quis ꝑ se: bonū aūt nō pōt quis sine grā. Alia rō ꝓpter fomitē originalis pcti ipellētē ad mala. Alia rō.qꝛ facilius iclinat quis ad malū q̄ ad bonū. Naꝫ bonū cōsistit i medio: vitium aūt in extremis ad mediū sit transitus vnica via.tn̄ ad extrema pluribus. imo bella terrestria ortum habuerunt iure diuino. Nam oīs facultas tendens in bonū ideo positiue

nedum permissiue diriuatur sed facul-
tas belli iusti indicendi tendit in bonū.
ergo adeo positiue venit. ¶ Probatur
maior: nam omne datum optimū et om
ne donū pfectū d sursū est descendēs a
patre luminum. j. q. ij. c. ꝗs pro. ¶ Pro
bat minor. nā indictio belli iusti tēdit in
pacem et quietē vniuersi: qr bella gerim⁹
vt pacem habeamus. esto ergo bellādo
pacificus et eos quos expugnas ad pa-
cis vnitatem vincendo perducas. xxiij.
q. j. c. noli. Est igitur finis belli pax. et
tranquillitas vniuersi. ergo infertur a
deo bella originaliter et positiue perue-
nisse. Quid plura nunquid hoc patet
aspectis mūdi generatiōib⁹. Nam a pn
cipio creationis mundi vsqz ad tempo
ra noe: deus per semet ipsum malos ex
terminabat. vt patet de cayin. et lameth
et quibusdam alijs de quibus legitur ge
gnesis. iiij. et v. c. ¶ Ex premissis videt
bella originaliter de iure diuino ortum
habuisse. dicunt tamen aliqui q bella
orta sunt iuregentium. ysidorus j. dist.
ius gentium hermogenianus iuris con
sultus. l. ex hoc iure. ff. de iustitia et iure
tamen credo. vt superius premisi q nō
solum ortum habuerunt ex equitate na
turalis et humane intelligentie create
ymo dispositiue a natura naturāte que
non solum influit super act⁹ humanos
ymo etiam super quibuscunqz animatis
et inanimatis. vt sit verū dicere q bella
habuerunt ortum a iure naturali etiam
vt sic distinguitur contra ius gentium.
Et q hoc sit verum pbatur sic. Cuilibz
naturali creature est insita naturalis in-
clinatio ad exclusionem cuiuscunqz sibi
repugnantis: hoc patet inducendo i sin
gulis naturalibus simplicibus et mixtis
nam aque insitū est resistere igni et ecō
tra ppter repugnantiam qualitatum et
sic in singulis elementis: hoc patet in
mutis in brutis vbi ex naturali repu-
gnantia complexionum vnum inclina-
tur naturaliter ad occisionem alterius
sicut in rationali creatura insita est in-
clinatio a natura et etiam circumscri-
pto intellectuali dictamine rationis ad
profugandū quodcunqz sibi repugnās
q hoc sit verum probatur. Nam natu-
ra omnium pductiua non minus debet
esse solicita in conseruatione rationalis
creature ꝗ aliorum productorum. cum
ipsa ceteris sit nobilior. vt. c. cum infir-
mitas de pe. et re. et alie creature sint sibi
subiecte. l. in pecudū. ff. de vsur. ergo
ex hac inclinatione naturali pmordia-
liter habuit ortum bellum. Cum bel-
lū sit contentio exorta propter tollen-
dam repugnantiam et a iure naturali
inducta sic illa inclinatio naturalis cir-
cumscripta naturali intelligentie. tamē
inclinatio illa regulatur per dictamen
recte rationis sicut diximus in singulis
actibus qui debentur hominibus natu-
raliter. exempla in cibo potu et coitu ꝗ-
uis naturaliter debeantur hominibus
regulantur tamen dictamine recte ra-
tionis. Et est attendū q principi licitū
est indicere bellū i auctentica. de armis
collat. vi. Et est ratio quia nemini sine
licentia principis licet violare iura. vio-
lat autem iura qui ppria auctoritate ius
sibi dicit. soli ergo principi qui superio-
rem non recognoscat licet bellum indi-
cere cum non habeat ad quē recurrat p
iusticia sua. ar. c. lz infi. de elec. C. de iu-
dic. l. nulli. xxiij. q. iiij. c. dominus nota
uit Innocen. c. olim extra. de resti. spo.
Et hoc verum. quando nec indicēs nec
ille cui indicitur recognoscit superiorē
alioquin si indicens bellū recognoscat
superiorem bellum non potest indicere
sine licētia superoris. vt notauit Inno
cen. in. c. olim alleg. facit. vt armo. vsus
l. j. libro. xj. Si autem ille cui indicit
recognoscat et non indicens dominus
suus videtur primo requirendus. vt
faciat iusticiam. c. dominus superius
allegato.

¶ Miles. c. x. cap.

Reuerēde clerice plene isformasti
me quo iure bella fuerunt orta et

quis possit bellum indicē quia princeps
qui non recognoscat superiorem in ter-
ris. Dubito circa hoc an princeps eccle
siasticus scꝫ romanus pōtifex possit bel-
lum contra sarracenos indicere nec nō
contra christianos occupantes patrimo
nium ecclesie. ꝛ an possit ꝛ debeat tali ca
su iuuantibus ecclesiam suas indulgen
tias impartiri. Et videtur q̄ sarracenis
volentibus in pace viuere non sit moles-
stia inferenda. C. de paga. l. christianus
per hoc quod notauit Jnn. extra de vo.
c. quod super his quia non est quis com
pellendus ad fidem. xlv. distin. capi. de
iudeis et. c. qui sinceram et contra perse
quentes tantū videtur indici bellū. xxiij.
q. ii. c. dispar. et per hoc quod dicit apo-
stolus ad romanos vobis iam bella vl-
tra non sunt carnalia pagenda. xxiij. q.
q. iij. in fi. ꝛ ibi notauit hoc archi. ꝛ Ma-
lachie. vij. cap. ab ortu inquit solis vsq̄
ad occasum. magnū est nomen meū i gē
tibus ꝛ in omi loco sanctificatur ꝛ offertur
noie meo oblatio multa Et illud cousti
tues principes super omnem terā nec eo
rum ptās fuit artata vel limitata sed di-
latata ab ortu solis vsq̄ ad occasū a ma
ri vsq̄ ad occasum a mari vsq̄ ad mare
et a flumine vsq̄ ad terminos orbis ter-
rarum seu fines. Item nichil ad papam
de his que foris sunt. ij. q. i. cap. multi in
fi. qꝛ ꝛ iuridictiōes ꝛ possessiones sunt a
pud eos. Nā ab origine deus ppter crea-
turam rōnalē dn̄ia ꝛ posiones introdu-
xit ꝛ sup bonos ꝛ malos facit suū solē ori
ri. Math. v. ꝛ. vi. c. Ideꝫ videt̄ q̄ nec cō
tra occupantes patrimoniū ecclesie pos
sit papa arma assumere. qꝛ arma clerico-
rum sunt orationes ꝛ lachryme.

Clericus. cxi. cap.

Sed q̄ ꝯtra sarracenos sit
bellū licitū ꝓbat̄ sic qꝛ ipsi i
pugnāt xpianos et tunc nō
est dubiū vt in. c. dispar alle
gato. Nā tunc licitū est vim
vi repellere nā qd̄ qs ob defensionē fa
cit iuste fecisse extimatur. ff. de iusticia ꝛ
iure. l. vt vim aut ipsi non ipugnant ꝛ ad-
huc dico q̄ bellum potest eis iuste infer-
ri quia similiter videtur ꝛ verisimile est
q̄ quandocunq̄ ipsi oportunitatem ha-
beant ipugnabunt ꝛ ꝑsequntur xpianos
et ecclesiaꝫ. melius est enī ꝑuenire q̄ ꝑ-
ueniri ꝛ āte tēpus occurrere q̄ post cau
sam vulneratā remedium querere. C.
in quibus causis resti. in integrū nō est
necess̄. l. fi. Naturaliter enī videtur eis
inesse q̄ christianos eis impugnēt. vnde
dicit magister in hystoria scolastica in. c.
de fuga q̄ id qd̄ scribitur Genesis. xvi.
de patre eorum ismael a quo ipsi descen-
derunt vt notatur extra de iudi. c. et si iu-
deos. si manus eius contra omnes ꝛ ma
nus eorum contra eum in regione fratrū
suorum figit tentoria verificatur in sar-
racenis qui de genere eorum descendert
Nam ipsi impugnent omnes. Esto g̃
q̄ aliqn̄ sint in pace ꝛ nos non inquietēt
qꝛ tamē verisimiliter timetur q̄ in futu-
rū pacem ꝑturbabunt non est indulgen-
dū. xxiij. q. i. c. noli. in fi. Et hoc maxime
dico cōtra sarracenos in hispania degē-
tes supposito q̄ in futurum vellēt esse i
pace. ad huc bellum est licitum ꝛ iustuꝫ.
Nam tota illa prouincia hyspanie fuit
xpianorum fuerunt ibi ecclesie. monaste-
ria ꝛ alia pia loca vbi laudabiliter nomē
christi celebrabatur ꝛ isti sarraceni viol ē
ter occuparunt eam nos spoliantes per-
missiōe diuina propter peccata nostre li-
bidinis. lvi. distin. cap. si gens anglorum
lxiij. distin. cap. adrianus. Et sic cuꝫ nos
agamus ad recuperationeꝫ patrie aqua
sumus per violentiam spoliati licitū est
bellum vt in. c. dispar alleg. Et hoc de-
bet iudicari defensio ꝛ nō inuasio ar. C.
vnde. vi. li. i. Et hoc etiam tenet Inno.
in cap. quod super his quia vbi terra fu-
it aliquando christianorum bellum fuit
licitum ipse magis stricte locutus est in
materia ista. Nam tenet q̄ iurisdictio et
dominium possint hodie esse penes infi-
deles Hostien. tamen tenet contrarium.
Et salua veritate videtur q̄ opinio Ho-
stien. sit verior nam ratio Inno. videtur
habere locuꝫ i terra orientali que hodie

a sarracenis detinetur et occupatur. Nam
non est locus in quo nomen xpi non fuerit
laudatum et cultum. vnde de apostolis
dicimus in omnem terram exiuit sonus
eorum. ita et ipse saluator dicit. Eritis
michi testes i omni iudea et samaria et vs
q3 ad vltimum terre. xliij. dis. cā. extimatur.
de xpo enim verificatur illud omnes
reges terre adorabunt et omnes reges seruient
ei. xxiij. qō. iiij. cap. displicet. Ideo
dicit Ho. q hodie non est iurisdictio ne
q3 dominium nec honor. nec potestas penes
infideles. nam per aduentū xpi trāslata
fuerit in christianos Transfertur enim
regnum de gente in gentem propter iniusticias.
xxiij. q. ij. c. de rebus. ¶ Omnia
enim subdita sunt christo oues et boues
insuper vniuersa pecora campi. vt habetur
in psalmo. vbi dicit gl. omnia dicit
quia nec celestia nec terrena dimisit er.
xix. di. c. si romanorum. per oues enim intelligimus
christianos quorum pastores
dicitur esse ipse saluator qui dixit ego sū
pastor bon⁹. pastor bon⁹ ē q aiam suā ponit
pro ouibus suis. Math. x. cap. xxiiij.
questio. iij. cap. tres personas has cōmisit
suis successoribus pascendas. viij. q.
i. cap. in scripturis sed per boues et pecora
campi intelligimus sarracenos tāq3
enim bestie deo relicto colunt ydola. et
sarraceni ad litteram vocantur bestie q3
et ille ysmael pater eorum vocatur a dño
onager. Et est ratio quia futurum
erat vt qui de genere suo descēderēt oēs
bestiarum rabiem super grederentur. et
mansuetorū numer⁹ cōtereretur ab eis.
in sacris enim locis iugulabunt sacerdotes
et ibidem cum mulieribus dormiēt
Et hoc narrat Magister in hystoria scolastica
in predicto. cap. in fuga. Et vere
omnes hanc seuiciam permittente deo
expertisunt in illa. prouincia hyspanie
ar. vij. questi. i. capitu. si citaris. Et licet
iste bestie quo ad ouium Petro non videantur
esse commisse. sunt tamen pedibus
eius subiecte quo ad dominium et
potestatem. vnde de ecclesia intelligit
illud quod Abraham dicit Sarre vxori
sue cōquerenti de ista maledicta agar
ancilla que eam contemnebat. Ecce inquit
ancilla tua in manu tua vtere illa
vt legitur Genesis. xvi. cap. per Sarrā
enim istā sancta dei ecclesia catholica significatur.
per agar ancilla illa maledicta
secta machometi que ab ea traxit originem.
xxiij. questio. iij. c. qñ. et c. si ecclesia
vtatur. et precepit dominus vt eiceretur
et repelleretur. et filij eius ab hereditate
et possessione: ne partem habeant cū
filijs libere. xxxij. questio. iiij. cap. recurrat
et c. dicit Sarra. Nam cum sint filij
ancille et sic serui. Nam partus sequitur
ventrem. ff. de statu hominum. l. in seruorum
immo serui a domino reprobātur extra.
de iudeis. capitu. et si iudeos. et serui
non sunt capaces iurisdictionis dominij
vel bonorum. ff. de iudi. l. cum pretor. et l.
qui. §. si in seruum. ff. de arbi. et de acqui.
re. do. l. liber hō Et sic cum bellum istud
tendat ad defensionem fidei et recuperationem
illius terre qua sumus spoliati
et in qua colebatur christus et sic ad ampliationem
fidei et eiectionem istius maledicte
ancille et liberorum eius. nulli venit
in dubium quin sit bellum licitū. Ideo
romani pontifices semper approbauerūt
istam guerram inducendo et hortando
reges ad istam guerram et concedendo
eis multa subsidia et spiritualia et corporalia
et non sine causa. quia et concilium
generale videtur equare merito istā guerram
facientes. xxxiij. questio. ij. cap. pessima
in fi. Et facit quod notauit archidiaconus.
xxiij. questio. iiij. cap. visis potest
ergo romanus pontifex licite et iuste
indulgentias nedum transeuntibus vltra
mare pro recuperatione terre scē cōcedere
sed etiā volentibus aggredi hyspaniam
contra sarracenos ibidem commorari.
et eisdem rationibus potest indulgentias
impartiri transeuntibus ad partes
ytalie pro recuperatione patrimonij
beati Petri nunc tyrannice occupati et
quotiens in futurum casus similis alias
eminebit.

¶ Mlces. cxxi. cap.

Ne sit vobis molestum reuerande clerice si iterum occurrat, mihi aliud dubium super quod volo per vos informari. Nunquid christianus possit sine peccato ad defensionem suam vti auxilio siue adiutorio infideliu3. Et videtur q non iuxta illud in psalmo ne impio prebeas auxilium et his qui dominum oderunt ne iungeris. et rex Hierusalem fuit per prophetam reprehensus qui voluit se iungere cum regibus israel ysa. c. xxxvi. cap. et. xxiii. q. iii. capi. i. et. c. maximianus.

C Clericus. cxiii.

Contrarium est verum. nam quod quis ob tutelam sui corporis fecerit iure fecisse videtur. ff. de iusticia et iur. l. vt vim. Maxime si se aliter deffendere nequit. et iusta habentur. ff. ad. l. acquiliam. l. scientiam. §. qui cum aliter vel si iuste timet q se aliter tueri non potest eo. t. l. si quis fumo. ignoscendu3 est illi qui qualitercunque sanguinem suum redimere voluit. C. de bonis coeru3 zc. l. i. nec solu3 cum infidelibus z dolosis possumus inimicos impugnare sed etiam per dolum. xxii. q. ii. cap. volem. xxiii. q. ii. c. dominus. nam z cancs in ecclesia propter pacem ecclesie tolleramus. xxiii. q. iiii. cap. quidam. exemplo christi qui cum malis quoque fecit vindictam xxi. q. v. §. hinc notandum. Nam sicut vidimus econtra quia in bello iusto fideles iuuant infideles. xi. q. iii. cap. Julianus. C Et ad deffensionem fructuum terre vtimur arte mathemathica. C. de math. l. horum cum tamen sit vtroque testamento prohibita z Paulus vt ad defensionem suam procuraret phariseos dixit se phariseum. actuum. xxiii. cap. z petit a preside milites quorum auxilio seruaretur illesus. xxiii. q. iiii. cap. maximianus. Machabei qui fuerunt sancti viri et pugiles fidei erant cum romanis vt mutuo se iuuarent. i. Macha. viii. cap. et tamen romani erant pagani et tempore necessitatis communicamus cum excommunicatis et Salomon ligna pro edificando templum recepit ad infidelibus. Et ad primum argumentum in contrarium respondetur q ibi bellum fuit iniustum Ad secundum q illi de israel volebant educere eos de iudea et Hierusalem ad adorandum vitulos aureos. xxiii. q. iii. scz et. c. sequenti. z inter malos procuranda est diuisio z dissentio. Nam vt dicit beatus Gregorius in moralibus sicut noxium est si vnitas desit bonis sic et perniciosum si non desit malis. peruersos quippe vnitas corroborat cum concordat et tanto magis incorruptibiles quanto vnanimes facit. et ideo ille Paulus dixit se phariseum z diuisio facta est inter phariseos z liberationem consequitur actuum. xxiii. c. vbi dicit gl. q sicut vnitas bonorum vtilis est sic vnitas malorum semper bonis nociua est z propter tales salnator. Luce. xxii. ca. dixit q non venit pacem dare in terra sed separationem. vel ysa. lviii. c. Dissolue colligationes impietatis. z fasciculos deprimentes z iam in hostes discordiam ponere seu procurare sapientis est vt de hoc ysidorus in lib. de summo bono. lxviii. ca. de malorum concordia.

C Miles. cxiiii. cap.

Vlterius occurrit in dubius vtrum in bellis licitum sit vti insidiis ad victoriam consequendam z videtur q sic. nam inquit Augustinus. Cum bellum iustum agreditur non refert an apperte vel insidiis quis ad iusticiam perueniat per id etiam quod habetur Josue. viii. cap.

C Clericus. cxv. cap.

Miles reuerende nostis q insidie rumpunt fidem que seruanda est etiam hosti. xxiii. q. i. ca. noli. C Circa hoc tamen dico q insidie proprie dicuntur que tendunt ad fallendum aliquem sed dupliciter contingit aliquem falli vno modo vt si dicatur ei falsum vel si decipiatur contra promissum de istis insidiis nunquam vtendum est etiam contra hostem que

inter hostes sunt quedam federa servā da. Aliomodo potest falli. vt quia non aperuimus sibi ppositum nostrum. vel ponimus insidias in nemore vel alias ꝛ hoc est licitum ex quo cōtra pactum non venimus. Unde illud est vnum ex pncipalibus mandatis inter milites ꝙ secretum non aperiamus hostib⁹. xxiij. q. ij. c. dominus: hoc idem tenet iohannes. c. vtiles. xxij. q. ij. vbi hoc videt satis innuere. ¶ Quoniam de bellis et duellis fit aliqualiter mencio. que vt in pluribus ꝛ sepius inter illos q cōmuni nomine nobiles appellantur consueuerunt exerceri intentionis mee est vobis domine miles luce clarius ostendere ꝙ nullus debeat dici nobilis a natiuitate. Et primo sic. nam Job. xiiij. c. legitur mortui sūt nobiles: ignobiles fuerunt filij eorum. ꝛ non interierunt. Preterea que ex natiuitate habentur non pnt tolli per principem insti. de iure natura li. §. sed naturalia sed nobilitas potest immutari qꝛ si filia senatoris nubat plebeio perdit nobilitatem. l. femine. ff. de sena. l. j. ꝛ l. mulieres. C. de digni. libro. xij. ¶ Item si esset dare hanc nobilitatem puenientē a parentibus tunc arguatur sic aut primus parens fuit nobilis aut ignobilis. si pmomodo omnes erim⁹ nobiles. si secūdo modo omnes ignobiles quod est falsum. Et sic originaliter vn⁹ non videtur nobilior altero: qꝛ omnes sumus de eodē parente. s. adam. ¶ Itē dicit plato. vt recitat seneca ad lucillum eē neminem regem nō ex seruis esse ortum ꝛ neminem seruū non ex regib⁹ esse ortum. Confirmat per vnam legē que dicit ꝙ decies milies ex paupēribus diuites ꝛ ex diuitibus pcesserunt manes in auctentica. vt omnes obedi. iudi. prouinc. §. j. coll. ac. vnica. Quandoqꝫ enim lex vel pnceps dat dignitatem seu nobilitatem. l. j. de dignitatibus allegatā.

¶ Miles. xvij. cap

Miror clerice ex eo ꝙ nobilitatem sic ab negatis dicitur enim ecclesiastici. x. c. beata terra cuius rex nobilis est glo. id est de stirpe regia. ad hoc. l. j. C. de digni. lib. xij. l. senatoris filium. ff. de senatoribus que omnes innuunt nobilitatem gnis. Et si queratis vnde pmo pcessit ista nobilitas generis. Respondeo nunc succincte ꝛ forsan ita lati⁹ ꝙ a nobilitate morū vel virtutis vere vel presumptiue cum aliqui erant virtuosi ꝛ pbi tunc populi siue principes insignum nobilitatis seu virtutis sibi concesse inter possessiones. vt in signum pbitatis seu meriti tenentur in feudum cum posteris suis ꝛ descendētes ex eis nobiles possunt vocari. Et potest induci. exemplum sacre scripture dominus enim assumpsit de pascuis sequentem gregem ꝛ cōstituit eum in regem p cui⁹ regni adeptionem omnes ex eo descendentes nobilissimi appellant. vt in psalmo. Elegit dauid seruum suum de gregibus ouium de post fetantes accepit eum. ¶ Item pdia assignantur militibus in signum virtutis. ff. de rei vendi. l. Item si verberatum. §. ij. de euic. l. lucius de fund. limi. l. ij. ꝛ iij. pbatur. ff. de censi. l. j. ¶ Ad contraria ea que sunt iuris naturalis non possunt tolli per imperatorem ꝛc. Dico ꝙ imperator vl rex non possunt totum ius naturale immutare. sed bene possunt iuri naturali derogare: vt patet in seruitute. qꝛ omnes homines iure naturali nascebantur liberi tamen huic iuri naturali derogatur per seruitutem vel aliter non derogatur iuri naturali: sed obumbrat in hac parte. Ad aliud omnes sumus ab adam non sequitur quoniā aliqui sunt dotati maiori virtute q̄ alij. ¶ Ad auctoritatē platonis concedo satis ꝙ per prefatū modū nobilitas potest acquiri ꝛ cōtinuari in descendētibus sic per dissuetudinem ꝛ nō vsum potest amitti ꝛ annullari nobilitas. ¶ Ex his infero ꝙ potest pscribi nobilitas quod potest sic pbari: qꝛ si seruus gerat se p libero pscribit libertatem ergo a simili. Si aliquis cum pdecessibus suis gesserit se p libero nobili poterit prescribere nobilitatem. C. de

prescrip.longi.tempo.l.ij.dico tanto tẽpore q non extet memoria in contrariũ ff.de aqua coti.z esti.l. hoc iure.§. duct⁹ aque. vnde quasi possidetur ista nobilitas arg. legis.si quis diuturno.ff.si serui.vendi.

¶ Clericus. C.z.xviij.cap.

Upposita ergo nobilitate Quero rex diligebat vnu3 ignobilem z volebat eum nobilitare. ignobilis ille renuebat asserens q nũq̃ de genere suo aliquis militauit nec ipse primus inciperet nichilominus rex dedit sibi supra collũ. dicens verba assueta miles esto. Utrum ergo iste erit nobilis et videtur q sic. ¶ Pro cuius euidentia suppono q nobilitas que datur per principem infertur in alium ex mera gratia concedentis non ex aliqua necessitate ex meritis illi⁹ cui concedit prouenientẽ in auctentica. vt iudi. sine quoquo suffrag.§. Itaq3.j.q.j.c.gratia Certe cause tamen possunt impellere concedentem ad hoc faciẽdũ ymo propter virtutẽ illius cui concedit.l. vt virtutum p̃mia.C.de statu z yma.aliquando etiam ꝑpter actum viciosum illius cui conceditur.ff.de origine iuris.l.ij.§. preterea cum apius ibi ꝑpter furtũ q̃s consecutus fuit dignitatem z officium. ¶ Et hoc videmus quandoq3 per experientiam accidere q principes seculares z ecclesiastici nobilitãt z exaltant male meritos ꝑpter eorum actus viciosos atq3 demerita: male tamen q2 peccant mortaliter p̃ferendo indignos dignis. ¶ Tertio conceditur nobilitas nulla cõsideratione habita ad virtutes seu vicia vt in muliere que nobilitatur propter maritum.l.j.de digni.superius allegata z mater ꝑpter filium.l.j.ff. de sena. ¶ Ex quib⁹ sequitur q nobilitas cadit in ignorantes: q2 vt dictum est nobilitas cadit in acceptione illius: q̃ nobilitatem confert z nõ illius qui recipit sicut dilectio mea per quam accepto te in amicũ potest contingere te penitus ignorante. qd̃ p3 in eo q̃ vt statim nascit nobilis est licet consensu careat. vt in auctentica de defen. ciui.§. sed iterũ z merito poterit acquiri nobilitas cũ sit act⁹ qui dependet ex sola voluntate concedentis z non recipientis. Ex quib⁹ potest inferri q aliquis possit nobilitari in puncto mortis q2 potest cõferri ignorãti sicut z legatum.l.cum pater.§.surdo. ff.de leg.ij. videtur ergo q iste nobilis militabit velit nolit.

¶ Miles. C.z.xix.cap.

Redo totum contrarium q2 z si illa nobilitas dependeat ex voluntate cõcedentis dico tamẽ q terminat in personam illius q̃ deb3 effici nobilis z videtur quasi quidã contractus qui non potest ꝑfici nisi ex consensu voluntatum contrahentium: dico vere vel p̃sumptiue.l.j.§.j.ff.d̃ pac.fa.l. iij.C.qui mili.pos. Et per hoc respondetur ad cõtraria. Nec obstat quod arguitur de illo qui vt statim nascitur nobilis est q2 hoc cõtingit in nobilitate generis que ratione sanguinis defferetur z transfert in aliũ etiã ignorãtẽ quẽadmodum z alia iura sanguinis quibus nec pacto renunciari potest.l.iura sanguinis.ff.de pactis. Nos autẽ loquimur de nobilitate que de nouo confertur p principem.

¶ Clericus. C.z.xx.cap.

Ed nunc instãcius quero qualiter rex vel quis alius de vno puro rustico possit facere militem z nobilem. Et videt q nullomodo q2 veritatem rex vel imperator non potest immutare q2 propter nostrum affirmare vel negare nichil mutat in re scd̃3 philosophũ.arg.leg.ij.ff.de vsufruc.ea re.que vsu cõsumitur.

¶ Miles.c.xxi.cap.

Otest distingui q2 aut loq̃mur de nobilitate relata ad ꝓgenitores q natus sit ex nobili gentela. Et tunc dicendum est q illud est impossibile q natus sit ex nobili gente-

la q2 illud factum est nec in fieri esse potest. l. in bello. §. facte. ff. de cap. vel loquimur de nobilitate relata ad se ipsum: & tunc dico q imperator bene potest vel rex aliquē nobilitare faciendo eum militem vel alias. Et hoc videtur dicere. l. de illo qui ius aureorum anulorum impetrauit q honor eius auctus est: conditio autē nō immutata. ff. de pdi. indebi. l. falsa demonstratio faciunt iura. ff. de natali. resti. l. j. & fi. &. C. de proxi. sacro. scrini. l. iubemus. & sic habebit ymaginē nobilitatis quo ad opinionē tamē vulgi quodāmodo rustic⁹ remanebit. arg. l. ij. C. de iure aureorū anulo. quam opinionem nec papa nec imperator immutare posset extra. de sy. c. per tuas. ij. ¶ Ad rationes respondeo q reuera nō mutat sed bene conditionat quo ad effectus generales.

¶ Clericus. Cxxij. cap.

Vrsum circa istam nobilitatē quero q=dem miles creatus per regem serenissimus in armis de genere tamē ignobili: alius est de genere nobili de se tñ non est nobilis q2 non exercet actus strennuos. sed sedet iuxta caminū. quis istorum pferetur in honoribus sessionibus & similibus videt q nobilis nobilitate generis pferatur in honoribus q2 qui potiora iura allegat est pferendus. l. j. C. de edic. diui. adri. tollendo: sed iste allegat ius naturale qd est forcius q nobilitas accidentalis. ergo &c. insti. de rerū di. §. singulorum. v. di. quasi per totum.

¶ Miles. Cxxiij. cap.

Idetur cōtrariū q magis cōmendat quis de facto pprio q alieno. ff. de ope. li. l. cū patronus. §. cū libertus iuncta. l. nec adiecit p socio. Etiam magis infamat de facto suo q alieno. l. furti. §. si quis alieno. ff. de his qui no. infa. sed sic est q iste nobilitatus de nouo de suo pprio facto cōmēdat. ergo &c. Itē facit auctoritas socratis si laudas aliquē: q2 generosus parētes ei⁹ laudas: si q2 diues diuicias laudas si q2 formos⁹: expecta modicū & nō erit sz si laudas aliquē q2 virtuosus tūc ipsz hominē laudas. facit. C. de diuer. offi. l. ad splendioris. ¶ Item dicit lex q vrbana mancipia recognoscuntur. non ex loco vrbano seu rustico: sed ex operibus ipsorum. Nam qui operā rusticam exercet rusticus est. qui vrbanā vrbanus dicetur. Non igitur ex loco natiuitatis: sz ex operibus & virtutib⁹ vnusquisq gratiam sibi cōparat q2 adam extra paradisum creatus est. eua vero in paradiso. xl. di. c. illud. &. c. quelibet ea. di. Quid paradiso iocundius: quid celo securius. et tamen homo de paradiso: angelus de celo cecidit. ¶ Ex quibus videtur istū strēnuū militem preferri debere. Finaliter tamen domine clerice rationibus vestris concedendo q nobilis nobilitate generis pferēdus est nisi tāta esset illi⁹ strēnuitatis progatiua q scdm opinionē omniū nō immerito deberet anteferri vt aliis cederet in exemplū. Hoc potest pbari per vnam legem que dicit q vn⁹ debet alium pcellere in gradu scdm tēpora nisi sit alius qui labore vincat. Nā si testimonio. xv. primatū ius ordinis sit pbatū pferendus est. Et hoc nisi a primis sacrorū scriniorū aliquis sit genitus q2 tunc solet facilius anteferri p. l. vnicuiq. C. de pri. sacro. scrini. l. xij. Et illud est de consuetudine que est optima legū interpres. Contraria vero concluserūt de nobilitate theologica quo ad deū de qua supra tetigit. ¶ Et est aduertendū de ista nobilitate q plures fuerunt antiquorum opiniones vna eorū fuit opinio q nobilitas ē antiqua possessio eris: seu diuiciarū: cum puleris moribus seu regiminibus. Sed ista opinio ab aliquib⁹ reprobobatur q2 diuicie nō possunt dare nec auferre nobilitatē qd apparet q2 diuicie de se sunt viles & qd vile est nobilitari nō potest vilitas autē earum

apparet q2 diuicie congregate non quie
tant animũ. sed maiorem curã tribuunt
Et preterea pluribus alijs modis con=
tingit nobilitas q̃ istis. Sed cõtra isto
rum reprobationẽ posset argui: q2 diui=
cie conferũt ad magnanimitatẽ que est
virtus moralis. vt habetur p sanctũ Tho
mã. in secunda secũde. q. c. xxviij. z phs
iiij. ethicorum vbi tractat de nobilitate.
¶ Item quicquid confert ad felicitatẽ
confert ad nobilitatẽ scdꝫ eundẽ sed di
uicie conferunt ad felicitatẽ q2 sine eis
non contingit hominem esse felicẽ ſm
philosophum pmo ethicorũ. Et videt
approbare phus quinto politicorũ cir
ca pncipium vbi sic ait. Nobiles esse vi=
dentur quibus existunt pgenitores vir
tus z diuicie. ¶ Finaliter tamen cõclu
do q diuicie non sunt nobilitas seu di=
gnitas nec nobilitatẽ possunt dare dire
cte possunt tamen esse causa remota ob
quã nobilitas possit contingere z sic cõ
cõcludunt rationes in oppositũ. ¶ Se
cunda opinio fuit q solum antiqui boni
mores faciunt quẽ nobilem istorũ opi=
nio reprobatur. Nam isti videntur psup
ponere q ex vili patre nõ potest descen
dere nobilis filius quod patet quia req
runt antiquitatẽ z sic sequeretur q om=
nes sumꝰ nobiles vel omnes ignobiles
q2 primus parens fuit nobilis. Ergo
omnes nobiles. Si primꝰ parẽs fuerit
ignobilis. Ergo oẽs ignobiles q2 nũq̃
in persona alicuius potuit incipere nobi
litas secundũ illam opinionẽ. Aut ipsi
habent dicere q mundꝰ fuit ab eterno
cũ multitudine hominũ quod est falsum
z cõtra fidem christianam sic reprobant
aliqui dicta opinionẽ. ¶ Sed tñ q̃tũ
ad veritatẽ illud qd est dictum q ex vili
patre nõ possit nasci nobilis filius: naꝫ
requiritur antiquitas morũ zc. Non vi
detur esse verum. nam ista potest esse in
vno homine q2 si durauerit lõgo tpe. x.
vel. ix. annis in bonis moribꝰ cẽsent an
tiq boni mores. ff. de leg. l. de qbꝰ. vnde
ex istis actibꝰ virtuosis nõ erit nobilis.
nec est verũ vnũ cõsequẽs qd ponũt sic
q oẽs essemus nobiles aut ignobiles.
¶ Pone eñ quidã fuit nobilis nobili=
tas eius transit i filios nisi p eorꝫ delicta
amittant. nam ppter delicta quis infa=
matur z ppter infamiã pditur dignitas
z nobilitas. vt. l. j. z. l. quotiẽs. C. de di
gni. libro. xij. Si ergo aliquis ex filijs se
gessit virtuose retinet nobilitatẽ. si vi
uit viciose perdit nobilitatem z erit ple
beius. Et ita fuit de facto in caym qui
occidit abel fratrem suũ q pdidit prĩs
nobilitatẽ. vt habet geñ. iiij. c. Et d hoc
multa exẽpla ponũtur p maximũ valeri
um sub rubrica qui apparentibus de ge
nerãt. ¶ Item pone ex eodẽ patre no=
bili nasci vnum filiũ legitimũ aliuim ba
stardum certe ad legitimũ transit nobi=
litas non spuriũ. vt. ff. de statu ho. l. cuꝫ
legitime z de sena. l. liberos. ¶ Exem
plum in abraham qui habuit filiũ legi=
timũ z filium ex ancilla geñ. xxj. c. licet.
ergo iste reprehensiões verum videant
cõcludere verũtamẽ non arbitror q an
tiquitas morũ sit nobilitas nec nobili=
tatẽ facit sed potest esse causa nobilita=
tis. ¶ Tercia opinio fuit q illi dicant
nobiles q descendũt ex parẽtibꝰ nobili=
bus puta patre vel auo. licet ipse descẽ=
dens sit modice conditiõis. illud rephẽ
dũt illi eisdem rationibus quibꝰ rephẽ
dunt pdictam opinionẽ. vt videt pdi=
cta opinio psupponere q nõ sit nobilis
nisi qui nascitur ex nobili z q ex rustico
nõ possit nasci nobilis. Pone eñ vnus
rusticꝰ incepit esse valẽs z pbus hõ: z te
nere statũ nobilitatis certe ipse non erit
nobilis: q2 illa rusticitas nõ potuit per=
fecte purgari in eo. sed filij ex nepotes
erunt nobiles sicut quotidie videmus
in rusticis peruenientibus ad aliquẽ gra
dum ciuilitatis. Unde ex patre ignobi
li: sed tamen valenti nascitur filius vel
nepos nobilis. ¶ Unde sciẽdum est q
ex parẽtibꝰ nobilibꝰ qñq3 nascit filꝰ bo
nus z virtuose viuens z iste erit nobilis
quãdoq3 nascit filius reprobus qui ha=
bet mores malos ex quibus est infamis
z tunc perdit nobilitatem. vt. l. j. C. de

digni. allega. ¶ Quandoq; nascit filius qui non habet bonos mores nec malos forte cecus ⁊ mutus vel forsitã demens ⁊ in isto casu talis retinet nobilitatem. l. cum pretor. ff. de iudic. ¶ Quarta fuit opinio ꝙ vbicunq; est virtus: ibi est nobilitas. et intellige de virtutibus qua hõ felix efficitur habet ergo hec opinio ꝙ omnis anima predestinata a deo est nobilis. Et hec est vera nobilitas qua nobilitate pauci reperiuntur nobiles. Videamus an hec opinio sit vera ⁊ ostẽdo ꝙ non. ¶ Pone aliquẽ propter sua delicta' eẽ infamẽ ⁊ sic in eo nõ cadit dignitas vel nobilitas. vt est dictũ postea reuersus ad bonos mores est effectus virtuosus. Iste secundum hanc opinionem erit nobilis quod est falsum nisi restituatur a principe. vt. l. imperialis. C. de nuptijs. ¶ Item pone aliquem virtuosum cõdempnatum de crimine contra veritatem quod infamat certe iste erit nobilis. sm istam opinionem qđ est falsum cum infamis sit. ff. de hijs q. no. infa. l. athletas § fi. ¶ Itẽ pone ex vno rege nasci vnum filium qui futurus est reprobus certe iste secundum istam opinionem non erit nobilis quod est falsum quia saltem interim anteq̃ vicia cõmittat erit nobilis. vt. l. senator. C. đ dignit. libro. xij. Item sequeretur ꝙ seruus virtuosus esset nobilis quod est falsum l. fi. C. qui mili. non pos. ¶ Preterea falsitas huius opinionis patet auctoritate diuine scripture. dicitur enim ecclesiastici. x. c. a principe stultum positum in sublimi dignitate ergo est nobilis q̃uis stultus. ¶ Preterea si vera esset ista opinio sequeretur ꝙ nullus rusticus esset virtuosus vel predestinatus in salutem q2 si esset virtuosus vel p̃destinatus. ergo nobilis ⁊ non plebeus hoc p̃batur auctoritate philosophi. iiij. ethicorum qui dicit ꝙ sunt quidem homĩes virtuosi qui tamen sunt nobilitate priuati. ¶ Insuper potest esse rusticus vel seruus prudens fortis temperatus in hijs que sibi incumbunt: nesciret tamen dominari. certe iste non est nobilis. vt dicit philosophus in libro politicorum. c. ix. ergo est nobilitas vbicunq; est virtus Quid igitur dicemus pro euidentia huius habemus ponere tres nobilitates.

¶ Prima est theologica ⁊ spiritualis.

¶ Secunda est nobilitas naturalis.

¶ Tertia est nobilitas politica ⁊ ciuilis. ¶ De prima scz de nobilitate theologica ⁊ spirituali est querendum in cõspectu eterni iudicis apud quẽ nulla est secretorum obumbratio nec aliquid latet nec est verũ quod dicit opinio predicta. Nam apud deum nobilis est omnis ille qui est in gratia non enim potest eẽ in caritate sine gratia faciẽ. ¶ Item omnis qui est virtuosus ea virtute que facit aliquẽ felicem est nobilis. Istos autem nobiles non possumus hic perfecte cognoscere nisi per reuelationem. dicit enim ecclesiastes. ix. c. Nescit homo vtrum amore vel odio dignus sit. Et multi sunt predestinati qui apud nos sunt ignobiles: vt patet per apłum. j. ad corinthi. iiij. c. Istam ergo nobilitatem theologis relinquamus disputandam.

¶ Scđo dicit ꝙ ẽ nobilitas naturalis q̃ potest cõsiderari duobus modis primo ꝓut cõgruit animalibus rationalibus ⁊ irrationalibus et alijs etiam sensu carẽtibus. ⁊ isto modo dicuntur nobilia et ignobilia scđm bonitatẽ operationũ vt in brutis pz. ¶ Dicimus enim quosdã canes nobiliores alijs: quasdam aues similiter nobiliores alijs etiam eiusdem speciei idẽ de ceteris animalibus idem de pomis et eodẽmodo inter artifices dicimus quosdã nobiles qui sunt magis instructi alij ignobiles qui sunt ignari. C. de condi. in publi. or. l. i. libr. x. ⁊ de postula. l. prudendum. Et isto modo seruus ⁊ ancilla potest esse nobilis leuitici xix. c. ibi ancilla nobilis. ¶ Et de hac loquitur phũs. v. ethicorum. c. quinto in principio et de hac nobilitate non querimus q2 per hanc non possumus discernere nobilem a plebeio sed dei iudicio hoc ⁊ merito relinquimus. ¶ Secundo

potest considerari put cadit in hominibus hec nobilitas naturalis seu temporalis .i. naturali ratione inducta. qd iuris lle appellant de iure gencium primeuo quod apparet qz solis hominibus convenit. Et de ista nobilitate dicit philosophus libro politicorum. c. iiij. nichil aliud q3 veritas seu bonitas. z malicia distinguit servum z liberum nobiles z ignobiles: hoc autē nō est intelligēdū de ea virtute sz de ea virtute q̄ cōpetit aliquibus put apti sunt dominari nō de ea que competit eis put apti sunt subici. vt patet per philosophum primo politicorum. ix. c. ¶ Dicendum est q talis nobilitas est virtus put competit hijs qui apti sunt. pesse seu dominari. ¶ Qualiter ergo describetur dignitas seu nobilitas pōt discribi sic fm quod hostien. describit dignitatem extra. de pben. z digni. dicit q est peminentia quedam: idem posset dici de nobilitate. Sed certe nimis generaliter loquitur: qz z servi habent peminentiā. vt sunt ordinarij vel vicarij z etiam plebei z rustici habent peminentiā Innocen. vero tertius. c. de multa de pben. dicit q illa est dignitas que reputatur dignitas z si non reputatur dignitas non est dignitas idem potest dici de nobilitate. ¶ Istud tamen non probat rationibus z nimis generaliter loquitur tamen veritati ppinquus est. ¶ Quid ergo dicēdum nobilitas apud nos inuēta est ad similitudinē z imitationē illius nobilitatis q̄ est apud deum arg. l. imperialis circa pncipium. C. de nup. Sicut ergo apud deum ille est nobilis quē deus sui gratia sibi gratum fecit: ita in foro isto ille est nobilis quē princeps vel lex sui gratia sibi gratum fecit: non tamen potest eē similitudo per omnia. Et ideo de hac nobilitate put intelligitur apud deum relinquitur theologis. de nobilitate autem que est apud nos ponā diffinitionem z examinabo eam z sic apparebit theorica z pratica huius materie.

¶ Nobilitas est qualitas illata per pncipatum tenentem qua quis vltra. honestos acceptus ostenditur. Examinemus ista verba. ¶ Dixi q nobilitas ē qualitas hoc apparet esse verum quia pōt adeē vel ab esse subiecto pter subiecti corruptionē hoc apparet in muliere plebeia que nubit nobili statum efficit nobilis. l. mulier. C. de digni. lib. xij. Et in hijs in quibus imperator vel rex de nouo concedit dignitatē. vt patet quasi per totum librum. xij. C. vt in muliere nobili que nubit plebeio. vt. l. j. C. de dignu. q̄ perdit dignitatē. Et sic est possibile q aliqua pte tpis quis sit nobilis aliqua ignobilis. qd est verū/pone sarracenū vel anglicū nobilē captū a nobis certe erit ignobilis apud nos: qz servus Idem si aliquis de nostris nobilibus caperetur ab eis z de facto in ciuitate psij in ytalia si quis plebeius efficiatur miles habetur pro nobili sed i ciuitate florencie remanet popularis. Et hoc est expressum in l. munerū. §. j. ff. de mune. z hono. sequit i pdicta diffinitiōe illata hoc ideo ponitur qz nullus potest habere auctoritatem a se ipso sed oportet q ab alio conferatur extra. de institu. c. fi. Et qui eam sibi assumit incidit in crimē falsi. vt. l. ij. circa finem. ad. l. Julia. maiestatis. Et nobilitas confertur i aliquē ex mera gratia cōferentis nō ex aliqua necessitate que sibi imponatur ratione alicuius meriti ex parte recipientis. vt est tactum z lacius declaratum. ¶ Cause ergo cōcedendi alicui nobilitatē possunt esse triplicis gnis. ¶ Primo propter act9 virtuosos scdm quod possunt poni plura exēpla per totū librum. xij. codicis. ¶ Scdo ppter actus viciosos vt pz. in. l. ij. §. postea cū apius superius alleg. ¶ Tertio pceditur ista nobilitas nec ppter vicia nec virtutes. vt pz i nobilitate q̄ pcedit ratione gnis. vt in illa q̄ concedit mulieri ignobili q̄ nubit nobili z i matre senatoris. ff. d sena. l. j. Et per hoc infert q nobilitas nō est virtus qz pōt cadere in ignorantē est tn̄ signum virtutis qz credendū est pncipatū tenētem qui pōt aliquē in dignitatē seu no-

bilitatem cōstituere hoc facere propter virtutē. vt. ff. de offi. pro. l. j. Sequitur in diffinitione principatū tenētem hoc dicit qz nullus nisi ille qui tenet principatū pōt concedere nobilitatē arg. extra. de elec. c. j. libro. vi. ¶ Item principatū tenentem intelligo generaliter siue sit ille qui tenet principatum omnium vt deus q̄ istas dignitates z nobilitates temporales īmediate cōfert vt habetur. j. z. q. regum. Item de imperatore rege seu alio quocunqz nō recognoscente superiorē in terris. Et est etiam de aliis principib[9] inferioribus vt est marchio dux vel comes qui habēt auctoritatē cōcedendi seu cōdendi leges in suos subditos. Et idem de quolibet populo q̄ habet auctoritatē cōdendi leges seu concedendi. vt ff. de mune. z ho. l. j. circa principium qđ pz qz lege conceditur nobilitas p totuz librum. xij. codicis. Et idē de ciuitatib[9] quibus princeps cōcedit leges facere. vt l. omnes populi. ff. đ iusti. z iur. ergo zc. Ex predictis inferunt multa. ¶ Primo q predicti magni barones. licet non sint milites possunt milites facere. Et circa hoc dubitatur. Utrum rex vel alius habens potestatē nobilitandi aliquē possit euz nobilitare extra territoriū suū. Et vr q non qz ibi est vt priuatus. l. fi. ff. de iurisdictione omniū iudi. ¶ In cōtrariū est veritas qz ea q̄ sunt volūtarie iurisdictionis possunt exerceri extra territorium. l. ij. ff. de offi. proconsul. ¶ Ultimus si q̄ratur qualiter simplex miles nullam etiam iurisdictionē habēs pōt non subditū facere militē respōdeo q hoc facit ratione cōsuetudinis q̄ habz vim legis. ¶ Sequitur in diffinitione qua vltra altos plebeios zc. hoc iō dixi cum plebeiorum quidam dicunt honesti: quidem viles. ff. de penis capitaliuz §. j. z de incendi. ruina z naufra. l. pediu. §. j. licet igitur isti honesti sint magis accepti q̄ȝ viles tamen propter hoc non sunt nobiles nec desinunt esse plebei requiritur ergo q sit accept[9] vltra honestos plebeios. ¶ Dixi in diffinitione acceptus hoc nota. qz nobilitas cōsistit in hoc quod superior facit quē sibi gratum z acceptum. Sequitur in diffinitione ostenditur hoc ideo quia si per mille annos quis viueret cuz omnibus virtutibus z princeps euz diligeret tamē plebeius remaneret donec ei cōferatur aliqua dignitas seu nobilitas per quā distinguatur a plebeis. Et hec ostensio fit expressis verbis principis z aliquando re ipsa z ipso facto. vt si concedatur alicui aliquod officium quod habet dignitatem annexā seu nobilitatem vt si concederet alicui comitatum ducatum vel marchionatū vel similem de munc. z hono. l. honori. libro. x. codicis. Quis dicitur dux vel marchio. c. primo. Sed si queratur que sint ista officia que habent nobilitatē annexam respondeo q hodie illud officium habet nobilitatem annexā seu dignitatē quod in vniuersitate illa seu patria vbi de hoc agit̄ dignitatē habere reputat̄. Hoc probat̄ auctoritate Innocen. in. c. de multa extra. de preben. z per textum. ff. de mune. z hono. l. fi. in principio vbi questura que ī aliqua ciuitate inter honores nō habetur. Infertur ergo ex illo textu. q ad reputationem vniuersitatis est recurrendum. vtrum aliqđ officium habeat dignitatē annexā. Concludit̄ ergo q nobilitas reputatur ex acceptatione principis et etiam populi.

¶ Clericus. Cxxiiij. cap.

Orū gratia qz nobiles solent ī vexillis z aliis arma portare de insigniis z armis p vos reuerēde miles nisi vobis generet tedium nunc volo informari. Et primo vtrum talia insignia in vexillis z clipeis z aliis licitum sit defferre.

¶ Miles. cxxv. cap.

Ad hoc respōdeo q quedā sunt insignia dignitatis vel officij q̄ pōt portare quilibet habēs dignitatem illā vel officiū vt exēpluī in insigniis p cōsulū z legatorū. vt. l. j. ff. de offi. pro

cõsul.⁊ de re.diui.l.factū ⁊ ista insignia
potest portare quilibet q̄ habet illā di-
gnitatē: alijs autē portare non licet alio
quin crimē falsi possent incurrere.ff.de
fal.l.eos.§.fi. Et ideo puto ꝙ illi q̄ por
tant insignia doctoratus cum non sint
incurrunt crimen falsi. vt pote si deffe
rāt birretū rotundū vel calcaria deaura
ta sic nec lȝ simplici scutifero de aura-
ta ornamēta portare vel defferre. Que-
dam sunt insignia alicui⁹ singularis di-
gnitatis vt videmus quilibet rex quili-
bet pnceps ⁊ ceteri potentiores habent
sua arma ⁊ sua insignia et ista nemini
alio licet defferre vel suis rebus depin-
gere. vt in auctentica. de mandatis pn-
cipum.§.oportet ⁊ hoc nisi de mandato
principis seu officialiū suorum sup hoc
habentiū potestatē. Quot sūt insignia
seu arma pvatoꝝ hominum nobiliū po
pularium ciuitatisque dē reperiunt qui
habent arma ⁊ insignia que portant ex
concessione imperatoris vel regis. ⁊ qn
eis liceat portare talia insignia: non est
dubium De principis enim potestate di
sputare instar sacrilegij est. C. de sacri.l.
ij. Quidā autem arma seu insignia sua
auctoritate assumunt. Et istis an liceat
videndum est. Et pmo videt ꝙ liceat:
sicut enim noīa inuēta sunt ad recogno
scendū hoīes. vt. C. de ingenu.ma.l.ad
recognoscendos ita etiā ⁊ ista insignia
inuēta sūt ad hoc.ff.de re.diui.l.sanctū.
sed talia noīa cuilibet sibi licet impone-
re ad placitū. vt dicta.l.ad recognoscen
dū ⁊ de fals.l.falsi in pncipio. Et ista isi
gnia cuilibet licet portare ⁊ depingere
in suo tm̄ ⁊ nō in alieno. argu. extra. de
exces. pla.c.dilecta cū ibi notatis.

¶ Clericus.cxxvi. cap.

Sed iuxta hoc quero vnus
portat certa insignia: ali⁹
portat eadē vtrū hoc lice-
at. Et videtur ꝙ sic qꝛ po-
test quis assumere nomen
alteri⁹.ff.ad trebel.l.facto.§.si vero no-
minis ⁊ possunt esse plures eiusdem no
minis. vt.l.duo sunt ticij.ff.de testa.tu.
ergo potest quis assumere arma alteri⁹
⁊ plures eadem insignia portare.

¶ Miles.cxxvij.cap.

Ad decisionem pdictorū pre
mitto ꝙ si signum alienum
portare vergat in alterius
piudicium vel iacturā quia
forsitā ille cū vituperio por
tabat seu vituperose tractabat ar. C. de
iudi.l.iudices. ⁊ C. de epi.audi.l.mini-
me. Et est expressum extra. de exces. p-
la.c.dilecta. Et de hoc potest conqueri
ille cui⁹ arma sic deferunt. vt. C. de his
que pene no.l.j. ¶ Itē iudex ex officio
suo si videat ex hoc scandalū posse deue
nire seu deceptionē subditoꝝ pōt phibe
re ar. C. de la.li.tol.l.j.§.hoc quidē vbi
circa eos qui pileati antecedunt aliqua
statuit iudex ne populus decipiatur.
¶ His pmissis i questiōe proposita di
stingue. Nam quandoqꝫ vn⁹ assumit ar
ma que alter portauit ab antiquo ille tñ
qui ab antiquo portauit non potest ledi
per talem assumptionem. ¶ Exem-
plum vnus theotonicus venit parisius
⁊ inuenit quendam nobilem gallicum
portātem similia insignia seu arma suo
rum antiquorum. Et de hoc volebat
conqueri. certe non potest. tanta est
enim distancia inter vtriusqꝫ domicili-
um ⁊c. ¶ Quandoqꝫ potest cōtingere
qd alterius multū interest. Quid enim
si homo odij plenus cuius vite plures
insidiātur assumpsit arma hominis pa
cifici certe illius interest ⁊ potent illum
facere prohiberi. sicut enim potest peti
phibicio ne ipsi⁹ arma vel signum vitu
perose portetur. vt dictuȝ est: multo po
ti⁹ potest peti phibicio ex hoc ne pro-
pter vnitatem armorum vnus alius p
alio occidatur vel alias iniuriet. Item
si ex hoc pudor primi aliquomodo lede
retur. argu. dicte leg. minime. Et hoc
per officium iudicis ad quem spectat
quies populariū. vt. ff. de offi. prefecti
vrbis.l.j.§.quies quoqꝫ. Quādoqꝫ pōt
ꝯtigere ꝙ multoꝝ de pplo iter est. Po

namus exemplum in aliis signis q̄ in illis que portātur pro armis pone quē dam fabrum ditissimum qui in gladiis et aliis suis operibus faciat certa signa ex quibus opus illius magistri esse di- gnoscitur et ex hoc tales merces meli⁹ venduntur puto q̄ si aliquis faceret ta le signum q̄ posset prohiberi quia nedū faber: sed etiā pplus deciperetur. Acci peret eīn pplus opus vnius p̄o opere alterius ar. dicte legis persone de. la. li. toll. Eadem ratione dico in signis qui- bus vtuntur notarii vt. C. de accep. l. nemo. Idem in signis quibus vtuntur mercatores. Idem in signis quib⁹ vtū tur fabricatores cartarū de papiro et si- milium per easdem rationes. Et hoc si militer expediret ex iudicis officio vt est dictum. ¶ Clericus. cxxviii. ca.

SEd rogo quid prosunt ista arma et quid conferunt sic cōcessa per principem vt est dictum.

¶ Miles. cxxix. ca.

REspondeo q̄ multum conferunt quia talia arma sunt maioris no- bilitatis. sic concessa a principe q̄ si ea propria auctoritate assumeret. sic dixi- mus in testamento facto coram princi- pe q̄ est maioris nobilitatis. C. d̄ testa. l. oim. ¶ Scd̄o quia posset ab alio pro- hiberi illa portare argu. ff. de mino. l. Minor aūt magistratus in principio. ¶ Tertio quia si duo assumpsissent ea dem arma seu eadē insignia nec de prio ritate seu posterioritate apparet prefer retur ille qui obtinuit a principe vt. ff. de excu. tuto. l. si duo. Quarto q2 si eēt in exercitu vel alio loco r̄ q̄rat̄ q̄s debe ret p̄cedere: precedere d3 defferēs ar- ma a p̄ncipe concessa. ff. de alb. scribē. l. si. et extra de maio. ⁊ obe. c. ptuas ⁊ i- telligē ceteris parib⁹. s. q̄ ille q̄ habuit arma a principe sit equalis dignitatis alīs preferret̄ existens in maiori digni- tate ar. ff. de. alb. scriben.

¶ Clericus. cxxx. ca.

VLteri⁹ q̄ro qualiter ista arma seu insignia transeāt ad successores

¶ Miles. cxxxi. ca.

REspōdeo q̄ dā sūt vnius domus seu agnationis et ista transeūt ad oēs de agnatione descēdentes siue sint heredes patris siue aui siue non. ar. ff. de relig. l. familiaris ⁊ l. sequenti. nec p diuisionē pōt assignari vni. ar. C. de re- lig. l. si sepulchrū. Ad cognatos ꝓo seu alios affines nō trāseūt ar. C. de relig. l. ius famulariū. Et vtrū ad bastardos talia insignia seu arma transferant̄ vi- det̄ q̄ nō: q2 nō sūt de familia vl' agna- tione vt. l. p̄nūciato. ff. de verbo signifi tatiōe. Cōtrariū tn̄ obseruat̄ de cōsue- tudine in aliquib⁹ partib⁹ cui stādū est cū sit satis rationabilis. Nā morbo la- borant alieno. l. fi. C. de na. ex li. ven. et nasci de adulterio nō est culpa geniti s3 gignētis. c. nasci. l v. di. §. s. Noue natu- rales tn̄ fuerūt assūpti in romanū pon tificē. Et ē aduertēdū q̄ q̄n multiplicā tur hūi q̄ de eadē domo seu agnatiōe de scendūt expedit q̄ portēt aliquas diffe rentias s̄m q̄ magis ⁊ minus distant a stipite vt inter se discernant̄ sicut nomi ni addit̄ p̄nomē. ¶ Cleric⁹. cxxxii. ca.

NVnc dn̄e miles petitionibus seu q̄stionib⁹ meis circa ista arma seu insignia volo finē iponere. Et solū sup est mihi vnū dubiū quis color in armis apud vos milites reputetur nobilior.

¶ Miles. cxxxiii. ca.

CIrca hoc est diligēter aduertēdū q̄ vnus color dicit̄ nobilior alio seu altero respectu eius q̄d repn̄tat vel s̄cd3 se. ¶ Primo mō color aureus est nobilior p eū eīn repn̄tat̄ lux/ si q̄s enim vellet figurare radios solis q̄d ē corp⁹ maxime luminosū hoc nō posset cōue- niētius facere q̄ per radios aureos cō- stat enī3 q̄ nil luce nobilius. C. de sum. tri. et. fi. ca. Epistola inter claras et in autentica habita. C. de filius p patre. Et ideo in sacra scriptura pro re maxi- me excellentie sol figuratur: vt ibi ful- gebunt iusti sicut sol Et propter huius- modi nobilitatem nulli licet portare vestes auratas nisi soli principi vt. C.

vt. C. de vesti olo. l. i. t. ii. Equis hodier=
nis temporibus consuetudo se habeat
in contrarium: et fastus mūdanus insa
ciabilis qui etiam epi deo ad instar anti
qui patris sui se vellet compari. ¶ Se
quens color nobilis est color purpure⁹
seu rubeus qui figurat ignē qui est sum
mum elementū et nobilius elementoꝝ
et est corpus post solē secūdario lumino
sum ꝛ ꝑpter eius nobilitatē: nulli licet
portare vestes tales nisi pricipi. vt. C.
de vestib. olo. l. iii. iiii. et. v. et in dicta. l.
tertia exprimit hunc colorem eē nobi=
liorem aliis. Sequens color est azure⁹
per eum enim figuratur aer quod ē cor
pus dyaphanū et maxie receptiuū luc;
et sequens elementum post ignem no=
bilius. vnde ꝑdicti colores ꝑpter illud
quod repugnant dicuntur nobiliores.
¶ Qualiter autem colores secūdum
se dicantur nobiliores. dico ꝙ sicut lux
est nobilissima cui⁹ contrarium dicitur
tenebre vt sint vilissime: sic in colori=
bus secundum se color albus est nobi=
lior: quia maxime appropinquat luci.
Color niger est infim⁹ quia maxime ap
propinquat tenebris. Colores autem
sunt magis vel minus nobiles secūdum
quod plus vel minus appropinquant
albedini vel nigredini. Istud videtur d
mente aristotelis in libro de sensu. ꝛ sen=
sato. ¶ Clericus. Cxxxiiii. Cōm.

De armis ꝛ insignis regum
et principum et aliorū po
tentium ꝛ nobiliū plura ꝛ cō=
uenient. retigisstis. Conue=
niēter eni. vt tales ab aliis
quibusdam insignis cognoscantur. Hoi
enim sunt qui in rebus publicis ac pri=
uatis lapsa erigunt/fatigata reparant/
deo seruiunt/parentes ac patriam sal=
uant/salutē rei publice vite proprie pre
ferentes. Et vtinam modernis tempo=
ribus principes temporales imperato=
res/reges/marchiones/duces/comites
barōes. Et generaliter omnes nobiles
sint tales. Sꝫ prhdolor quasi oēs tyrā=
nisāt qḋ ꝑ singula discurrēdo luce clari⁹
ostēditur. Tyrannus eni grece latine dr

frons vl angustia. vñ frontes reges ty=
ranni vocant. Nā reges pessimi ꝛ ipro
bi luxuriose di tatiōes cu ꝓditatē ꝛ cru
delissimaꝫ dominationē in populis ex
ercētes a tyro qḋ est angustia quia angu
stiant ꝛ cruciant seruos sm Aug. tyrus
interpretat augustia siue tribulatio vel
plasmatio aut fortitudo vt pꝫ i interꝑ=
tationibus biblie que omnia i malo cō
gruunt tyranno. Et diffinit tyrannus
sm greg. in moralib⁹ li. xii. ꝓprie tyrān⁹
dr q in cōi re publica nō iure ꝓncipat
Sed sciendū ē ꝙ omnis supb⁹ vt tyrā
nus exercet. Nam quidā nonnunꝙ in
re publica: hic ꝑ acceptum dignitatis
et potentiā: alius in ꝓuicia: alius in ci=
uitate: alius i domo ꝓpria nequiciā ex
ercet: et post pauca apud se tyrannus
cui iniquitas dominat intus: quia et si
exterius non affligit proximos: intrin
secus tn̄ habere potestatē appetit vt af
fligat. Hec sunt verba gregorii. hec di=
scussimus. ¶ Sicut eni iperator ro=
manorum vel rex per electionem rite et
recte sine iure hereditario assumpt⁹ est
verus ꝛ iustus dn̄s: ita si quis vult aliꝫ
locū iniuste tenere ꝓ prie tyrannus ap=
pellat. Hoc contingit primo quia caret
titulo: qꝛ non est electus: vel est electus
sed non de iure: vl electus ꝛ reprobat⁹ ꝛc.
de elect. c. venerabilē vel elect⁹ corona=
tus postea reprobatus iusto iudicio vt
extra de re iudi. c. aplice. Et vt dicit de
saule rege. i. regū. xiiii. c. vbi samuel pro
pheta sic ait. stulte egisti nec custodisti
mandata dei tui que ꝑcepit tibi ꝙ si nō
fecisses cōtra ea tūc ꝑparasset dn̄s tuū
regnū sup israel in sempiternum sed ne
quaꝙ regnū tuū vltra consurget. Hoc
idē pꝫ in rege frācie ꝑ romanū pontifi=
cem deposito. xv. q. vi. c. alius. ¶ Ex
quo appet ꝙ ꝑ pctā rex priuat regno
ꝛ tūc tyrann⁹ est si amplius regimine se
i miscea. Et est aduertēdū ꝙ quiꝙ sūt
spēs tyrānoꝝ. ē tyrānus gn̄alis: ali⁹ i
cōi re publica romanoꝝ: alius regni qui
regno non iure principat: alius ciuita=
tis: alius vni⁹ domus. ¶ Sꝫ vtrū i vna
vicinia dicat qs tyrān⁹ respōdendū est

q non vt patet ex verbis Gregorii qui hanc tyrannidis speciē nō posuit. hoc etiam pbatur ratione. regimen tyranni pessimus est oppositum recto regiminis regis naturalis seu aliis iuste regentis. apparet ergo q ubi non est regimen ibi non potest esse tyrann⁹. Cum igitur in regno puincia et ciuitate cadat regimē ibi cadit tyrannis. sed in vicinia non conuenit esse rex vel regimen aliqd per modum iurisdictiōis. ideo ibi non cadit tyrann⁹ quia vicinia non regitur per vnū sz per illum qui totam ciuitatem regit. Et licet in vicinia sint aliqui magis potentes qui alios opprimunt non tamē dicuntur tyranni: sed sunt illis potētiores de quibus in. l. iij. in prīcipio. ff. de alie. mu. iudi. cā facta. ¶ Sed contra predicta posset dici: communiter enim in qualibet ciuitate contingit q diuisio sit per quarterias vel parrochias: et in qualibet parte sunt aliqui qui vocantur capitanei vel sindici qui presunt negociis illius partꝫ ciuitatis de quibus notatur. ff. de pactis. l. itē magistrat⁹. ergo cum ibi sit regimen apparet q ibi poterit esse tyrannus. ¶ Respondeo tales non habent iurisdictionem licet quēqꝫ eis aliqualis cohertio permittatur pro quibusdam exactionib⁹ faciendis et maleficiis denunciandis isti enim dicūtur familiares illius qui regit ciuitatē: et sic non principantur sed principanti famulantur et sic non possunt dici tyrāni: sed dñi potentiores. Et sic ratione officii possunt timorem inducerere et incidunt in constitutionem illam. l. si per impressionem. C. quod metus causa. Sed nunc examinemus qualiter in domo propria quis dicatur tyrannus. Et videtur q nullomodo quia ibi nō exercet iurisdictionem. ergo. &c. In contrarium sunt verba Gregorii vbi supra in domo ppria potest dici pater familias habere aliquam iurisdictionem in seruos et filios vt. l. fui et filii. ff. d furt. C. de pa. po. l. congruētiū. ¶ Item maior seu antiquior dom⁹ quodāmō quādam iurisditionē habet in vxorem et liberos etiā. antiquior frater et patronus i minores qui sunt in eadē vel alia domo. C. de emenda propinquorum. l. i. ergo si in illa domo non iure principatur dicitur tyrannus. Et ideo siquis de familia faceret aliquem contractum metu illius qui est tyrannus in domo rescinderetur sicut factū metu. ff. quā rerum actio nō da. l. i. §. onerādE. ¶ Possum⁹ etiam tyrannum in domo dicere abbatem alicuius monasterii q in eo iure non principatur vt qz intrusus extra de preben. c. eā qui li. vi. vel licet habeat titulū tyrannice tamen regit et gubernat.

¶ Nunc aūt de tyranno ciuitatis. et dicitur ille qui in ciuitate non iure principatur. ¶ Sicut autem non iure principari multis modis cōtingit: ita tyrānorum multiplices sunt species. Nam quidam est tyrannus aperte et manifeste: quod potest contingere quandoqꝫ ex parte tituli / quandoqꝫ ex parte exercicii. ¶ Est igitur tyrannus manifestus ex defectu tituli: primo si ciuitas vel castrum quod inuaditur nō habet ius eligendi rectorem: si aliquis in illa pro rectore se gerit sine licentia superioris tyrannus est et incurrit penam. l. iul. maiestatis. l. iii. in fi. Idem si finito officio eo inuito ad quem spectat remouerꝫ ineo. ¶ Nunc autem videndum est qualiter violētiā vel metum inferant i populum. respondeo si intrinsecus fiat cōtra ciuitatem sine iussu superioris vt dicta. l. ii. ff. ad. l. iul. maiestatis vel si cum gente forensi expugnant ciuitatem vt ff. ad. l. iul. de vi. publica. l. iii. vel si cum hominibus eiusdem ciuitatis fictoriniore facit se eligi in dominum: tunc tamen plus dubitationis habet quia maior pars videtur hoc facere. maior autem pars videtur esse ex eo quod optinet. Sed videndum est in hoc casu cōtingere quem esse tyrannum manifestum ex defectu tituli et per vim et metum esse creatū. Quid enī si cū modica gente occupauit fortalicia ciuitatis q

bus occupātis iustus metus cadit in
populum. Certe per metum electus
est ar. extra de resti. spoli. c. pisanis. Sz
quid si cum maiori parte capituli non
obtinuit sed fuit gens vilis et abiecte
conditiōis certe ex hoc non videtur fa
ct⁹ a maiori pte ppli tales eñi debēt eē
decuriōes vel de ɔsilio vt. C. de digni. l.
neqꝫ li. xii. vel pone ꝙ cū modica gēte
expulit vł occidit vnū vel plures de ma
iorib⁹ ciuitatis ppter qd̄ alius populus
iuste timet q2 scriptū est percuciā pasto
rem et dispergenł oues gregis et hunc
esse iustū metū in pplm. multum pbał
antiquis hystoriis vt patz in li. iudith.
Talis ergo est tyrannus manifestus
ex defectu tituli. s: q. s. c. principat⁹. xiiij
q. iij. c. neqꝫ vbi dr ꝙ etiā si ex post facto
bene regat tyrānus est. Et etiā ad ele-
ctionē sunt vocandi qui habēt vocē in
electione ꝙ si contēti fuerint talis ele-
ctio est cassanda extra de elec. c. ꝙ sicut
Rursum incidit dubiū an gesta p tales
tyrānos valeant. Et ɔstat ꝙ illa q̄ fiūt
per tales tāꝗ iurisditionē habētes nō
valent. C. de sacro sancti eccle. l. decer-
nim⁹. ¶ Itē de hiis que fiunt p officia
les suos eadē ratio est vt est expressum
extra de scisma. c. j. de aliis aūt cōtracti
bus vel quasi q̄ fiunt durāte tpe suo va
lent et effectualiter tenēt nisi metu ipi⁹
causā dederit cōtractui vel quasi cōtra
ctui. ¶ Amplius inuestigādū est de ty
rāno manifesto ex parte exercicij licet
iustū habeat titulū q̄uis iste improprie
dicał tyrannus vt. xiiij. q. iij. c. neqꝫ tñ
ex pte exercicij ꝓprie est tyrānus quia
opa tyrānica facit. hoc est q2 opera ei⁹
non tendūt ad bonū cōe: sed ꝓpriū ipi⁹
tyranni. Illud eñi est nō iuste pricipari
Sed vt mod⁹ probādi facilius habea-
tur ad actus magis particulares descē
damus. Et consistunt isti actus primo
quia subditos affligit quos actus enu-
merat phūs q̄nto politicoꝝ ꝛ egidius
de roma in lib. de regimine principum.
Tyranni eñi potētes et valentiores ci-
uitatis gmere faciūt ne cōtra ipos pos
sint insurgere. videm⁹ etiā ꝙ ꝓpinquos
ꝛ consanguineos occidunt quod signū
est pessimum tyranni quod est verū nisi
ex iusta causa vt fecit Romul⁹ vt. l. ij.
ff. de re diui. Quis eñi dubitet ꝙ si ali-
quis esset in ciuitate potēs criminosus
et sediciosus de ciuitate expelli debet a
quolibet iusto iudice. ff. de pe. l. capita-
lium. §. solent. tunc cum hoc fiat ex cau
sa non est actus tyrannicus. ¶ Scd̄s
actus tyrānicoꝝ est. Nam sapiētes de-
struūt ne cognoscētes eoꝝ mala opera
arguāt ꝛ populos contra eos cōmoueant
iste est actus tyrānic⁹ cū sine causa hoc
fiat. ¶ Tertius act⁹ q2 disciplina ꝛ stu-
dium spernūt ꝛ nō solū sapientes sper
nunt sed opanł ne p studiū fiant sapiē-
tes. semp eñi timēt p sapiētes reprehē-
di et istud est intelligendū de studiis ipi
ciuitati cōgruentibus. ff. de excu. tu. l.
duas. §. est aūt. Si autem prohibent
studium ad quod ciuitas non est apta
non esset actus tyrannicus. Nam talia
studia sita in locis inconuenientibus dī
cuntur in iure studia adulterina in pro-
hemio digestorum. §. hec autem tria.
¶ Quartus actus tyrannicus est: quia
congregationes licitas non permittūt
timent enim ne contra ipsos insurgant
quod est verum nisi ex causa prohibent
Quid enim si aliqua congregatio licita
delinquit: certe poterit de iure dissolui.
ff. de re mili. l. iij. §. si plures. videmus
enim sub pretextu religionis aliquos
congregari: et statum ciuitatis turbari
ex qualitatibus enim et circunstanciis
conuinci poterit an istas congregatio-
nes impedire sit actus tyrannicus vel
non. ¶ Quintus actus tyrannicus
est quia solēt per ciuitates habere mul
tos exploratores cum enim cognoscāt
se male agere semper credunt ꝙ de ip-
sis homines male loquantur et contra
eos machinentur iuxta illud. Consci-
us ipse sibi de se putat omnia dici. Et
propter hoc tales relatores libenter au-
diunt: habere tamen tales explorato-
res posset eē act⁹ iusti rectoris si hoc a. l.

debitum finē faciat. ff. de officio pfecti vrbis. l. j. §. pluraliter recte eñ iudex hꝫ exploratores vt corrigat delicta ⁊ alia q̄ iniuste fiunt in ciuitate tirānus autē hꝫ exploratores ne status eiꝰ ledatur omnia enim refert ad ppriam non ad publicā vtilitatē. ¶ Sextus actus tirānicus est qꝛ nititur fouere diuisionē inter subditos. vt quelibet parcium timēs de alia contra eū non insurgat ⁊ talis actꝰ est simpliciter tirānicus: qm̄ ad iustum iudicem pncipaliter spectat quesciuuā vt. l. j. §. quies. ff. de officio pre. l. congruit in pncipio de mandatis pn. §. deinde cōueniens vbi hoc magis expresse ponitur ¶ Septimus actus tirānicus est quia pcurant subditos facere pauperes: vt sic operantur ⁊ faciant operas suas mechanicas. Et ne contra eos possint aliquid machinari. Iste actus simpliciter est actus tirānicus. nā rectus iudex non debet subditos affligere grauaminibus realibus vel personalibus. vt. C. ad. l. Iul. repe. l. iubemus. ⁊. l. fi. Et in auctētica de man. pn. §. illud. ¶ Octauꝰ actꝰ tirānicus est qꝛ pcurant bella ⁊ nutrire bellatores ⁊ mittere ad partes extraneas ita q̄ intenti de illa non cogitent cōtra eum ⁊ q̄ per bella homines depauperentur planū est. querunt etiam vt habeant bellatores qñ eis expedit. Et certum est q̄ procreare bella intrinceca, populi est actus tirānicus. Bella vero extrinceca possunt esse iusta quādoqꝫ secūdū quod alias in pioribus fuit tactum. Bellum vero iniustum simpliciter est actus tirānicus. c. olim cū ibi notatis extra. de resti. spo. Nonus actus tirānicus est q̄ custodiā sui non faciunt per suos ciues: sed p forenses: timent enim de ciuibus tamen aliquādo iste actꝰ posset esse iustꝰ potest enim ppľus ita esse indomitus ⁊ ⁊ ita peruersus q̄ dñs etiam iustus non potest de eo confidere qd̄ maxime solet contingere in ciuitatibus que de nouo recuperant per multos dños. Et ideo imperatores qñqꝫ expellebant oēs homines de vna ciuitate ⁊ ponebāt alios vt. C. de mune. li. l. circa. Sicut videmꝰ qñqꝫ iustos dños facere municiones et fortalicia in ciuitate. Ista enim sunt iura regalia. vt. ex. colat. que sint regalie. c. j. ¶ Decimus actus tirānicus est cum in ciuitate sunt partes: ⁊ adherent vni ⁊ sic cum illa nititur affligere aliam. Et iste est actus tirānicus simpliciter cū vltimus finis ciuitatis sit pax ⁊ quies ciuium vt dictum est. Omnia eñ pdicta sunt signa ad pbandum tirānidē sed pncipaliter illa duo scꝫ conseruare ciuitatē in diuisione ⁊ depauperare subditos et eos affligere in psonis ⁊ rebus sunt actꝰ tirannici ⁊ detestabiles in quolibet pncipante. Et est sciendū q̄ tales tiranni siue sint marchiones duces: comites vel barones deberent per suos superiores deponi. Nāqꝫ tirāni tenent populuꝫ in seruitute modo ad superiorē spectat populū de seruitute eruere. C. de offi. pfecti pto. affri. l. in nomine dñi ibi fortissimos, eiciemus. Et q̄ dicta sūt de tirāno ciuitatis possunt adaptari ad tirannum regni.

¶ Miles. cxxxv. cap.

Acta omniū dñorum secularium nequeo neqꝫ volo sustinere. Scio nāqꝫ q̄ plures sunt tirāni ⁊ pessimi: sed solum de psenti chꝛistianissimū regem francoꝝ Karolum quintū ab isto vicio tirānidis pposui excusare. Et diligēter attēdite an opera istius regis nostri sint tirānica. ¶ Primo nāqꝫ nemo ē argucior eo in cōsilijs: in eloquio tercior. securior in periculis: in psperis timidior: cōstancior in aduersis quem semel dilexit vix odit: quem vero semel exosum habuit vix in gratiā familiaritatis admittit vix tamē penitenti redeunti claudit gremium quociens potest acuris et solicitudinibus respirare secreta se occupat lectionem aut in cuneo clericorum aliquem modum questiōis laborat euoluere. Nam apud eum est quotidiana litteratissimorū conuersatio ⁊ iugis discussio questionū: nullus rege nostro honestior in loquēdo vrbanior: moderacior

in bibendo: nullus magnificentior i do
nis. Ideoq; quasi vnguentum effusuz
est nomen ei⁹ & elemosinas ipsius enar
rat omnis ecclesia sanctorum. Rex noster
pacificus virtuosus in bellis: gloriosus
in pace: super omnia huius mundi desi
deria zelatur & pcurat pacem populi sui
& ad pacē populi pertinet quicquid co=
gitat: quicquid agit: quicquid agit vt desi
cat popul⁹ suus labores anxios & enor
mes incessanter assumit. ¶ Ad pacē po=
puli spectat q consilia vocat: confirmat
federa quot amicitias iūgit: quot sup=
bos humiliat: quot plia minatur p pn=
cipibus terrores incutit. ¶ Ad pacem
populi spectat immensitas illa pecunia
rum quā donat: quā recipit: quam con=
gregat: quā dispergit: in muris: in ppu
gnaculis in munitionibus: in fossatis in
clausuris ferarum & piscium in palacio
rum edificiis nullus subtilior nullusq;
magnificentior inuenitur. Pater eius
potētissimus & nobilissimus: sed iste pa
ternis facultatibus super addēs in for
titudine manus eius ducatum acquita
nie/ducatum britanie/acquisiuit/nullus
mansuetior est afflictis: nullus affabi=
lior pauperibus: nullus importabilior
est superbis. quadā eni dignitatis yma
gine semper studuit opprimere fastidio=
sos: oppressos erigere: & aduersus sup=
bie timorem continuas persecutiones &
molestia suscitare. has & alias tam ani
mi q corporis dotes quibus ipsum na=
tura egregie pceteris insignuit tango
summotenus: nō describo. meam enim
pfiteor insufficientiam. ¶ Nec illud
sub silentio ptermittam. nam cum expi
mento didiscerit quante comoditates
asseruit regno suo ex eo pro litteralibus
disciplinis sue pueritias adolescentie
imbuerit. Hinc est q dominum Karolū
delphinum viennensem filium suum pri
mogenitum litteris atq; disciplinis so=
lerter & prudentissime fecit erudiri. vt
sic cum hominem Karolus quint⁹ egres
sus fuerit surgat sec⁹: nedum regni: sz
& prudentie successor paternalis sed he
res matrimonii enim sic est honestum
vt humano generi artificiose inducat
immortalitatem. Nam filius patrem
representat in auctentica de nuptiis in
principio coll. iiij. Nā generatio ad hoc
est adinuenta. vt qd in se perpetuari nō
poterat: in suo simili perpetuaretur. sm
philosophum. Et non immerito filij
maxime regum debent scolasticis disci
plinis erudiri. Nam si res publica regē
da est: prelia committenda sunt: si castra
metanda: si machine engende: si propu
gnacula facienda. ¶ Denique si quies
libertatis: si iusticie cultus: si reueren=
tia legum: si gēcium amicitie sunt firmā
de: libri hec omnia erudiunt ad pfectū.
rex eq dē sine litteris nat⁹: est nauta sine
remigio: & volucris sine pennis. Recen
sent hystorie qtū iulio cesari cōtulerit
litteras didicisse. in litterali studio tan
tus fuit. Ut quatenus dictaret simul
epistolas. quantus in iure ciuili peritus
fuerit leges Romanorum indicant: q
iugiter in philosophia exercuerit: predi
cat subtilitas bissextilis Doctrina aristo
telis & continuum sub eo exercitiū ma=
gnum magnificauit & extulit alexandrū
Teste etiam salomone melior est sapien
tia cunctis opibus preciosis: et omne
desiderabile non potest ei cōparari. rex
idem pacificus illam super salutem et
omnem pulcritudinem se dilexisse fate
tur: & cum ea bona sibi pariter euenisse
omnia gratulatur. Rex cui omne iudiciū
in populo datum est: quomodo iudica=
bit populum in lege domini si legem do=
mini non cognouit. ¶ Meditatio & ex=
ercitatio dauid tota erat in lege domini
in iustificationibus & mandatis. in lege
inquit tua meditatus sum & lex tua me
ditatio mea est: sic & alij reges ezechias
iosias & alij sanctissimi reges custodie=
bant testimonium & pceptum quod de
dit illis. De iosia rege legitur q cū in ei⁹
presentia deuteronomiū lectum fuisset:
humiliauit se & fleuit corā domino eo q
legem dñi non seruasset: pepigitq; fe=
dus cum domino q ambularet in vijs

eius de cetero quod et fecit. ¶ Procedebant de stola euangelii constantinus theodosius iustinian⁹ et leo atque alii xpianissimi pricipes qui populum receperunt in lege dni i fortitudine armorum nec minus militia litterarum: nõ video qualiter iudex perseueret in regno: aut iudicet populos inequitate nisi cõsilio litteralis prudentie minuatur. sapientia enim dicit: iudex sapiens iudicabit populum suum et principatus sensati stabilis erit: et ibidem. rex qui iudicat i equitate populos et sapientia paupere s thronus ei⁹ eius ineternum manebit quia dauid postulauit a dño vt sapientiã et scientiã doceat Ideo dñs se in eo virum scdm cor suum inuenisse testat. Cumque eum post modum in regale solium sublimasset continua tempor succesione regnum dei perpetuũ pollicet de fructu vẽtris tui ponam super sedem tuam. Idem et ponam in seculũ seculi. semen eius et thronus eius sicut dies celi. Si aũt dereliquerint filii eius legem meam visitabo in virga iniquitates eorum et in verberib⁹ pctã eorum. ¶ Ex predictis manifeste cognoscit q pimprudẽtiam filiorum regna fortium transferuntur ad exteros. nam iuxta sapientie verbum: agente in agẽtem transfertur propter iniusticias et iniurias et contumelias. Et percurram⁹ a primo rege in israel. vñ vita saul et ionathe et omnium succedẽtiũ quasi tela aranee in breui succisa est. et quãto amplius intumuerunt aduersus scientiam dei tanto grauius deiecit eos dum alleuarent. non est consilium aduersus sapientiam dei. frustra curritur ad munitiones et potentiũ armatorum domin⁹ est qui iudicat reges terre: q aufert spiritum principum: et non est qui de manu eius possit eruere. Loquitur dñs p prophetam erudimini qui iudicatis terram. Unde beatus Job deterrendo reges inuitat. si audierint inquit reges vocem domini complebunt dies suos in bono. et annos suos in gloria. Si autẽ non audierint transibunt per gladium et comburentur stulticia. Ecce q terribilis est finis regũ qui eruditionem dñi non admittunt. Ecce qualiter stulticia siue illiteratura Regũ cedit eis i pnicie ipsorumque presidentiũ temeritas frequẽter subiectos precipitat in ruinam. Temeraria dauid presumptio in numeratione populi fuit illi⁹ magne pestis occasio. qua. lxxx. milia de populo interierunt pro peccato Saul in mõtibus gelboe. cecidit culpa Jeroboam et i ppłm redundauit. potentia dñi non minor est in potentissimo regna trãsferendo. q in tugurio pauperis euertendo. quis in grecia potẽtior fuit alexandro: et tñ ei successisse legitur. non suus sed saltatricis filius. successorem iulio cesari fecit adoptio. non natura cesaree domus totum relegamus et reuoluamus progressum et inueniemus quia in breui perit memoria eorum. et ad inferos descenderunt. nouissime autem. quid diebus nostris petro potentissimo regi hyspanie euenerit. nemo est qui ignoret' qui p fratrem suum naturalem habẽtẽ cũ gladio interemptus dictum henricum dimisit heredem. Quid insuper cõtingerit domino iohanni de monteforti nup duci britanie notũ est omnibus. isti nãque quoniam a se scientiam dei repulerũt et ipsi repulsi sũt eisque aut hostes aut ignoti et extranei viri vel alii nõ sui successerunt. hic diligenter attendens xpianissimus rex francie filium suum primogenitum vt est dictum disciplinis litteralibus fecit diligentius erudire ne post eum degeneret et more tyrãnico regnũ gubernet. ¶ Claret igitur et premissis si serenissimus rex noster in suo populo tirannus non est. et claret etiam cuiusdã philosophi inuitatus exemplo q non minoris cure est sibi. cuius regiminis sit rex. res publica post decessum suum q nunc sit. viuat igitur dominus meus rex ineternum.

¶ Clericus. cxxxvi.

x premissis michi insurgit vnum dubium. An expediat quod filii regum in pluribus et variis libris informentur Et an expediat reges plures habere libros. Et videtur quod non: quia multitudo librorum et auctorum et omnis generis voluminum aliquid habet vagum et instabile vt dicit seneca. nusquam est qui vbicunque est et vitam in peregrinatione agentibus euenit qui multa habent hospicia amicitias nullas. nec prodest cibus sumptus qui statim euomit: nec calescit pubertas que sepe transfertur nec aliquid est ita vtile quod in transitu prosit nec venit ad cicatricem vulnus in quo plura tentantur remedia. Et seneca in libro de beneficiis. c. ii. plus solet prodesse. si precepta pauca teneas. et illa in promptu habeas quam si multa didiscens et illa in promptu non habeas. fastidientis et non proficientis est omnia circuire et faciendi plures libros nullus est finis. Ex quibus videtur quod non expedit quod filii regum maxime in pluribus voluminibus seu libris informentur nec etiam expedit reges habere plures libros.

¶ Miles. cxxxvii. ca.

Ragilis est rerum memoria: et rerum turbine non sufficiens et quantum recipit tantum necesse est vt amittat vt ait seneca. Et ideo dicit lex. C. de. veteri iur. enuncle. l. ii. §. siquid. quod omnia habere in memoria potius est diuinitatis quam humanitatis: ideo necessarii sunt libri. Et ideo dicebat Io. in epistola. xl. Utinam tractatuum haberem volumina vt tarditatem ingenii eruditionis diligentia compensarem. Et ille versificator dicebat. haurit aquas cribris clericus absque libris Et Ihero. in quadam epistola. multa in manu recipio vt a mixtis mixta cognoscam vt dicitur sapiens vir in mixtis expertus multa cogitat. qui autem non est expertus quid scit: quasi dicat nichil. Unde dicit polic raticus lib. vii. c. ix. quod esse aliquid vtilius ad scientiam acquirenti facile non credit siue lectione auctoris homines litteratum posse fieri. ¶ Ad hoc nos prouocant exempla maiorum qui multum fuerunt curiosi circa habendos multos libros. vnde narrat Augu. li. vi. quod licet plato tenuis esset pecunie tamen tres libros pitagore philosophi decem milibus denariorum emit. Et narratio quod beatus thomas de acquino dicit quod magis vellet crisostomum super Math. quam ciuitatem parisiensem. Expedit cuilibet studioso habere multos libros vt ex eorum lectione doctior sit. Et hyspani solent in hoc esse curiosi. vnde narrat. Io. quod hyspani volentes habere copiam librorum suorum inuitauerunt eum. et dederunt ei vinum rubeum mixtum cum albo vt inebriatus citius commodaret eis libros vt ipse notauit. C. de dolo. l. dolum sed vt dicit Iheronimus in prologo suo Esdre. Inuidi libenter occulte legunt que publice latrant: patet igitur quod expedit plura habere diuina et libros plures.

¶ Clericus. cxxxviii. ca.

Ex prius dictis principes seu reges actibus tirannicis debent abstinere nec etiam debent esse nimis clementes. quia omnes qui recte iudicant stateram in manibus gestant. xiv. di. c. omnes: quia medium tenuere beati et extrema sunt viciosa. iuxta quod quero quid sit minus malum in principe vt quod habeat in se nimiam clementiam vel nimiam iusticiam que declinet ad tirannidem. Et videtur quod minus malum sit rei publice quod habeat in se nimiam clementiam. Nam sic est in spiritualibus igitur idem erit in bono regimine temporalium tenet consequentia: quia imperator est xpi vicarius in temporalibus. C. de veteri iure enucle. l. ii. §. sed quia diuine probantur minor simul et consequentia Nam dicit Iustinianus quod ad exemplum xpi vult imitari suam nimiam clementiam. Ita enim credimus dei beniuolentiam: et circa genus humanum clementiam quam non est possibile imitari qui cotidianis hominum peccatis semper ignoscere dignatur

vnde nimia xpi clementia magis nobis pfuit q̃ nimia eius iusticia q2 ſm merã iusticia 3 omnes filij ade debebamus dã nari: nec poteram⁹ reparari: nisi per nimiam clemenciam. igitur clemẽcia ma gis eligenda.

Miles. cxxxix. cap.

Contrariũ videtur verius q̃ sto aliquid est melius tanto magis expedit/ q̃uis excedat a suis terminis/ tendens ad extremũ q̃ expediat illd qd nõ est de se ita bonum. si similiter declinet a suo gradu sed iusticia est hmõi. q2 sine ea null⁹ põt secure in ciuitate remanere 2 ipsa sublata de medio omnia mala cõmittuntur in auctẽtica. vt iudic. sine quoqz suffra. §. hoc quoqz. Et in phemio decretaliũ non sic de clemencia. Ergo iusticia in suo debito gradu magis expedit q̃ clemencia si excedat ceteris magis expediet. Secũdo dicit phũs q iusticia docet regulam recte agibilium. non sic de clemencia. ergo 2c. Tertio sicut bonum publicum pcellit bonum priuatu3 v. q. j. c. scias: sic legalis iusticia pcellit particulares virtutes. Et hoc est quod dicit phũs. vj. ethicorũ q pclarissima virtutũ est iusticia. Et hoc idem voluit canon: summũ bonum in rebus est iusticiam colere. xij. q. ij. c. cum deuotissima. apparet igitur q ista virtus que est iusticia dum est in debito gradu. non dico punctuali sed habita consideratione personarum ſm gradum 2 gradum. ff. de munc. 2 ho. l. vt gradatim. viij. q. j. c. licet. Alias virtutes morales sequuntur. q si excedat ab illo gradu considerando tamen culpam in puniendo. vt infra declarabo quod debeat pcellere alias virtutes etiam a recto gradu deuiantes dico ceteris paribus q sic pcedit questio. Quarto per nimiã clemenciam cõtemnitur cõmune bonum cuius contemptu omnia mala oriunt sumpto generali argumento de consti. c. nam cõ cupiscenciam: q2 contempnitur iusticia. ergo pferenda nimie clemẽcie. hic attẽdendum q clementia denotat quãdam animi lenitatẽ circa diminutionem penarum. vnde ipsa dulcedo effectus inclinat hominem ad mitigationẽ pertinet ad clementiam 2 cõcernit actu3 interiorem hominis. l. respiciendum. ff. de penis. xlv. di. c. disciplina 2 cum conuenit cum misericordia videretur quasi synonima 2 talis clemencia que est mixta cũ iusticia est laudabilis. vt in iurib⁹ alleg. Sed est alia clemencia sine iusticia 2 talis est abusiua seu abusiue loquẽdo dicit clemẽtia q2 omnino deuiat a iusticia 2 talis reprobat in iure. l. eleganter. §. idem labeo. ff. de dolo. l. si hominem. ff. de pe. Preterea est reperire seuiciam que vocatur feritas seu ferocitas a feris bestijs que dicuntur seue. ff. de pe. l. j. §. bestias. hee enim fere nocent hominibus 2 eorum cadaueribus pascuntur. quib⁹ non immerito cõparant seui principes 2 iudices qui in penis infligẽdis nullã ponderant sed solam delectationẽ i hominum cruciatu 2 tormentis: q2 qui nõ facit decentia homini rationali non meretur dici homo: ymo bestia In auctentica de mo. in pncipio glo. decẽtem. Et hoc puenit eis ex quadã assuefactione seu corruptione nature sicut 2 alie affectiones bestiales. l. nemo. C. de epi. audien. vt non luxur. cõtra naturam coll. vi. xij. q. j. c. omnis etas. Nam secundũ quod dicit phũs. ij. ethicorum ex assuefactione nobis virtutes insunt quedam pulcre. deducit Gregorius. c. dum scẽtiam. de pe. di. ij. Nã primo herba crescit deinde spicam pducit: postea stipulam 2 granu3. Sic homo ex assuefactione gradati3 efficitur virtuosus 2 per cõtrariã assuefactione3 mali redditur malus 2 viciosus. Sed opponitur clementie secundo modo sumpte q2 est quodã modo bestialis in suo genere sicut 2 ista vt est supra deductum. Est etia3 crudelitas que a crudelitate dicitur. Nam sicut ea que sunt bene decocta in genere suo consueuerunt habere suauẽ saporẽ cruda autem asperam 2 amerã. Sic cle

mentia permixta cum iusticia dulcis est et suauis: crudelitas quia non est permixta cum clementia cruda et aspera. Ponderat tamen culpam in puniendi. sed excessiue et vltra modum et sic discrepat a seuicia que non considerat culpam in puniendo. ¶ Et opponitur ista crudelitas clementie primo sumpte tanquam asperum suaui vt est probatum: procedit ergo questio in clementia primomodo sumpta dum excedit a suis terminis declinando ad secundam clementiam que bestialis est talis clementia sic excedens potest vocari nimia. in questione proposita procedit ex illa parte in crudelitate que considerat culpam puniendi excessiue tamen. Et talis crudelitas pot nimia iusticia nuncupari. ¶ Quibus premissis pro euidentia terminorum eligo illam partem quod nimis dannosum sit rei publice quod princeps habeat nimiam iusticiam in se et hoc iuribus pro parte illa allegatis. Non obstat lex imperialis in contrarium allegata quia ipsamet videtur respondere et soluere. Verum enim est quod christi sumus ymitatores in terris in quantum nostre fuit possibile. vt ibi non in omnibus. Nam iudicia dei ab[illegible]ssus multa vt in psalmo et tanta non posset esse similitudo creatoris ad creaturam quin maior sit dissimilitudo notanda. c. damnamus vltra medium extra. de sum. tri. c. gaudemus. de diuor. Et preterea illa christi clementia potest intelligi de clementia permixta cum iusticia et hoc vult dicere psalmista virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt transsumptiue. xlv. di. c. disciplina.

¶ Clericus. Cxl. cap.

Rursum reuerende miles quia superius visus fuisti regem francie modernum ab actibus tirannicis excusare. Quero quo iure potest rex francie gabellas impositiones et alia onera importabilia et subditis impossibilia imponere. Numquid realia et etiam personalia/numquid iste actus est tirannicus: tenet enim per hoc populum in seruitute cum potius eos deberet a iure seruitutis erigere. C. de offic. prefect. affri. l. in nomine domini ibi fortissimos viros tirannos erecximus.

¶ Miles. Cxli. cap.

Quia queritis quo iure rex francie possit gabellas impositiones et alia onera extra ordinaria subditis indicere. ¶ Respondeo per textum. in. c. si quibusdam. §. preterea extra. de verborum signi. vbi dicitur quod omnia pedagia sunt interdicta que non apparent imperatorum aut regum largitione concessa vel antiqua consuetudine a tempore cuius non extat memoria introducta. patet igitur quod reges maxime qui non cognoscunt superiorem in terris possunt tales exactiones introducere cuiusmodi est rex francie. Hoc expresse notauit Innocen. in. c. innouamus extra de censi. reges enim possunt imponere noua pedagia vel impositiones: peccant tamen si hoc faciant sine causa. Cum enim imponuntur. vt pro defensione rei publice contra predones in terra: vel contra piratas in aqua. vel pro deffensione fidei et patrie: contra paganos vel hereticos vel alia simili causa: si recipiens faciat illud propter quod fuit impositum. libere et sine scrupulo conscientie potest recipere. alioquin si in alios vsus conuertantur: sanguis et sudor laborum subditorum de manibus dominorum in die iudicii exigetur: et clamor ipsorum tunc exaltabitur in eternum. Nunc enim in isto seculo. pauper dum non habet quid offerat nedum audiri contempnitur: sed etiam contra veritatem opprimitur. c. pauper. xi. q. iii. Vnde sciendum quod regulariter non debet dominus petere a subditis nisi ea de quibus ante eum et eius antecessores plane ac bona fide sine dolo et coactione conuenit. omnia ergo ab initio imposita dummodo non sint turpia vel contra deum: possunt peti et de-

bent solui. Quia quilibet in traditione rei sue legem quã vult põt apponere. c. j. extra. de pactis. Et isti sunt redditus ordinarij regum ꝛ aliorum principum. Et quicquid subditus de hijs redditib⁹ ordinarijs sine domini volũtate subtraheret vel diminueret vel celaret: sicut fur restituere teneretur iuxta dictũ saluatoris reddite q̃ sũt cesaris cesari ꝛc.
¶ Credendum enim est q̈ iusta de causa isti redditus fuerunt ṗncipibus concessi sc꜡ ꝓ defensione patrie. ꝓ iusticia inter populum exercenda: ꝛ similibus de causis: ita tamen q̈ dominus cõpleat illud ꝓpter quod dicti redditus fuerunt instituti. Si enim princeps iusticiã denegaret subditis. vt pote appellãtes non reciperet vel patriam non defenderet tales redditus ordinarij et etiam extraordinarij gabelle impositiones foagia ꝛ similia si sint inducti tales reddit⁹ extra ordinarij iusta de causa sc꜡ ꝓ defensione patrie, nec eo modo defendat quo possit ꝛ debet: nec redditus ad illũ vsum: sed in alium conuertãtur. tunc tales redditus ordinarij iuste possent denegari. ymo iure scripto super dictamine recte rationis fundato: meritos regimine tanq̃ indignus foret deponẽ dus. Et si in regimine totius regni sic negligeret omnino deponẽdus. ꝛ liceret populo alium ṗncipẽ eligere si in parte regni solum hoc negligeret liceret populo illius loci alium sibi ṗncipem eligere maxime quãdo talis esset ṗnceps q̃ superiorẽ nõ recognosceret in terris. Exercitus enim sibi ducem elegit. tertia di. c. legimus. Sed si populus ĩ hoc sit remissus amore timore deponẽre: saltem dictus ṗnceps in foro penitentie ĩducendus est ad restitutionem. Et sic apparet ex aliquibus indicijs vel circunstancijs q꜡ restitutio sit impossibilis vel difficilis. vt pote q꜡ dictos iam reddit⁹ sic iniuste perceptos in alios vsus conuerterint. Cõsuli posset talibus principibus q̈ in contemplationem remitterent subditis aliquã seruitutem: que cõmuniter leuaret verbi gratia remittat foagia si illa recipiat in regno suo: seruitus enim illorum foagiorum est pauperibus intollerabilis: propter multiplices excessus exactorũ: ip̃is etiam dominis sepe ignorantibus ꝛ inscijs. Clarũ est enim ꝛ docet experientia q̈ quando foagia ab initio fuerũt inducta taxate fuerunt parrochie scḋm numerum focorũ. Et tunc pone in vna parrochia: tempore taxationis erant centum foca: que tunc imposita ad centum francos: cursu temporis superuenientibus pestilentijs ꝛ mortalitatibus ꝛ guerris validioribus tunc in illa parrochia super sunt xx. foca vel forsan decem tantum. vel pauciora. Nihilominus ex actores talium tributorum seu foagiorũ compellunt dictos viginti vel decem superstites ad soluendũ integraliter centũ frãcos vt sic onus excedentium vel recedentiũ vel decedentium eis sine emolumento cõtra omnia iura ꝛ ꝯtra rectum dictamẽ rationis accrescat: insuper. vt est de more pauper vltra diuitem vbiq̃ vexatur ꝛ spetialiter in istis foagijs. Nam cum diues deberet subleuare pauperem ecõuerso cõtra naturam ꝛ omnimodã rationem per cõpatres ꝛ cõmatres amore vel odio pauper releuat diuitẽ. et dũ non habet quid offerat contra veritatẽ opprimitur. ꝛ sic in istis foagijs nulla equalitas ymo in equalitas obseruatur et ibi nulla pietas. sed impietas horribilis in habitat. Nuper enim vidi requestam cuiusdam mulierculae vidue que septem habebat filios ac filias: que suã exponebat querelam contra vnũ exactorem foagiorum qui cum sibi vna sola superlectilis ꝛ culcitra super essent vbi dicti filij ꝛ filie iacebãt ille ex actor dictos pueros inhumanit̃ de lecto eiecit: ꝛ ꝓ foagio soluendo venditioni exposuit. et ita dicte paupercule vidue cum septem filijs nichil penitus remansit. supplicabat sibi de remedio ꝓuideri. In alijs vero exactionibus semper aliquid remanet soluẽti. quia si pro libra soluat duos

decim denarios: saltem sibi remanent. decemnoue3 solidi. si tredecimas ptem soluat: remanent sibi duodeci. Si sextā ptē: remanent sibi quinqꝫ. Et idem de quacūqꝫ ex actione que soluitur ꝓ quotam partem hic autem in istis foagijs quandoqꝫ nichil super est soluenti. Cōsulatur cuilibet ꝑncipi in foro consciencie ꝙ a tali iugo seruitutis suum liberet populum maxime in compensationem suorum defectuū ꝛ remissionē peccatorum. vt si quādo neglexerit populū defendere iusticiam exhibere vel si puent⁹ ordinarios vel extra ordinarios in alios vsus cōuerterit ꝙ̄ in illos in quos ex debito officij tenebatur. Quid enim ꝓdest homini si vniuersum mundum lucretur anime vero sue paciatur detrimentum. c. Matheus extra. de symonia qua conscientia potest quis in sudore vultus alieni sib: thesauros infinitos congregare: ¶ Scio tn̄ ꝙ sūt quedā cause propter quas pōt ꝑnceps ꝛ licite tallias nouas subditis imponere. vna est pro defensione patrie cum inuaditur ab hostibus iniuste. extra. de immu. eccle. c. peruenit. Altera est si dominus vult ire in exercitum inductum ab ecclesia cōtra scismaticos hereticos seu sarracenos nec de suo siue graui damno expensas facere posset. ¶ Tertia est si dominus i guerra vel in bello iusto ex parte eius sit ab hostibus captus nec de suo sine graui damno redemptionem soluere possit. ¶ Item quando dominus filium militem facit vel filiam nuptui tradit vel nouam terram comparat. Ista enim respiciunt commoda subditorum quia ex talibus dominus fit potencior vel dicior ac per hoc parcere poterit subditis in futurum. ꝛ non videtur ꝙ pro talibus possit recipere a subditis vbi est constitutum vel consuetum dūmodo recipiat moderate. Si autem dominus velit ad aleas ludere vel vltra vires in voluptatibus vestibus hospitibus castris non necessarijs ad tuitionem rei publice edificandis expendere non debet propterea a subditis aliquid extorquere quod si fecerit ad restitutionem tenetur. Et idem si sit captus in bello iniusto quia totam redemptionem vel partem non potest a subditis exigere. ¶ Alij vero distingunt circa tallias imponēdas dominis. aut subditi sunt serui aut liberi Si serui domini simpliciter possunt eis facere seu imponere etiam propter bonum dominorum tantum: ꝛ serui tenentur dictis dominis obedire quia seruus ꝛ res eius sūt possessio domini. vnde philosophus primo politicorum dicit. ꝙ seruus est res possessa. Et ideo si fugiat domino debet restitui. de seruis non ordi. c. de seruorum. Si autem sunt liberi. ita ꝙ dominus dominetur politice aut dominus ille est rex vel princeps aut domin⁹ inferior. si sit rex potest auctoritate sua propria pro vtilitate boni cōmunis de nouo tallias imponere cōpensata subditorum facultate. ff. de publi. ꝛ vectigal. l. vectigalia: quod debet intelligi nisi facultates sufficiant regi vel principi pro defensione rei publice Si autem ille tallie nullomodo sint ad vtilitatem boni communis / nec rex / nec princeps / potest eas imponere. quod si imposuerit subditi non tenentur obedire / quia potestatis sue limites exit. Si autem sit inferior non potest subditis tallias imponere: ꝛ si imposuerit cum exit limites potestatis sue subditi non tenentur obedire: maxime quando sine consensu regis vel principis imponuntur. et hoc est expressum extra. de censi. c. innouamus. C. noua vectiga. inscio princip. insti. non pos. l. j. ꝗ. iij. ꝛ. iiij. Sciendum est etiam ꝙ aliquādo tallie que de nouo imponuntur sunt directe ad vtilitatem boni communis: puta quādo sunt ꝓ defensione fidei vel regni. quandoqꝫ vero indirecte ꝛ non ita aperte. vt quando aliqua iniuria infertur regi extra regnum suum. vt puta quia ab aduersarijs detinetur frater

regis vel filius vel aliqua terra q̄ de no-
uo deuoluta est regi: occupatur violent
ab aduersarijs. tunc rex potest impone-
re subditis tallias mediātibus quibus
possit fratrem vel filiū seu terras recu-
perare hoc enim redundat in vtilitatē
subditorum: quia cū rex viriliter impu-
gnat aduersarios ex hoc ipse magis ho
noratur ⁊ ab aduersarijs timetur ⁊ per
cōsequens eius subditi fideles gaudēt
et bona sua securius possident. vnde er
go in tali casu si ad hoc regis non suffi-
ciant facultates potest a subditis auxi
lium moderatum implorare. videt̄ tn̄
ꝙ negocio expedito si regis facultates
augeantur et alique cōmunitates nota
biles sint grauate rex eis subuenire de-
bet sicut sibi in sua necessitate subuene
runt. Cum enim caput patiatur ⁊ mem
bra alia subministrant ⁊ similiter econ-
uerso caput alijs membris. ¶ Scien-
dum etiam ꝙ quia facultates regū sunt
eis concesse propter promotionē et def
fensionē communis vtilitatis. si facul
tates regis sufficiāt ꝓ deffensiōe regni
vel fidei non debēt in illo casu subditos
talliare. Nō tamen est dicendū faculta-
tes regis sufficere quādo nō potest re
gnum vel fidem deffendere nisi ita de-
pauperet̄ ꝙ sibi nichil remaneat in the
sauro quo se iuuare posset. Si iterum
infra breue temp⁹ ab alijs aduersarijs
inuaderet̄ maxime si plurimos habeat
insidiatores tali enim regi est necessari-
us thesaur⁹ pecunie quia aduersarij sci
entes enim sic esse munitū magis time-
bunt eum et ex consequenti magis pa-
cifice possidebit regnum suum. ar. l. j. ff
vbi pu. ⁊ mu. edu. debet licet multo ma
gis sibi proficiat thesaurizare amorem
subditorū q̄ȝ aurum vel argentum.

¶ Clericus. cxlij. ca.

REuerēde miles nūc aduertat ꝫ et
verba mea aurib⁹ pcipite. Illi soli
magnatū grāȝ admittūt̄ q̄ eos palpāt
diuicijs gabellis et impositionibus ta-
les ampliant principes immēsis largi-
tionibus atq̄ beneficijs quos potius
torquere debuerant et a presumptione
adulandi deterrere. ¶ Legitur ꝙ athe
nienses thimogoriam inter officia salu
tationis dario adulantē capitali suppli-
cio affecerunt. lacedemoniorum etiam
senatus aristolium interimi iussit Ideo
ꝙ maluit viris detrahere occulte q̄ȝ pu
blice et constanter arguere atq̄ in hijs
tam adulatoribus q̄ȝ detractoribus si-
lentium indixerunt. ¶ Porro lauda-
tur hodie peccator in desiderijs anime
sue et iniquus benedicitur. mordatissi-
mus detractor in absentia nichil princi
paliter proponit: sed quod placere esti-
mat verba oris eius iniquitas negat
quis nego ait. aio si dixeris estuo sudat
si frigesceris/ tremulat flet cum flenti-
bus: ridet cum ridentibus Quid appo
netur ad hanc linguam dolosam: vtinā
apponantur sagitte qui eam transfodi
ant ⁊ carbones q̄ eam incendant vtinā
in seraphin qui celesti carbone ꝓphete
labia emūdasti gehennali flāma totum
os et linguam emūdando destruēs. sic
laborant/ hodie nostri curiales in labo-
re et erumna in vigilijs multis in peri-
culis magnis periculis fluuium perico
lis pontium periculis montium pericu
lis in falsis fratribus in mortibus fre-
quenter in confractione in lassitudine
corporis atq̄ labijs vite discriminibus
in quibus gloriam martirū mererentur si
hoc pro christi nomine sustinerēt. Nūc
autem sunt martires similiter inuidi ꝓ
fessores per multas tribulationes intrāt
in regnum celorum hij autem per mul-
tas tribulationes promerētur infernū.
dominus quidem ambitio que ad amo-
rem diuiciarum acquisitiones plures
excitat facit eos plures labores insensi
biliter sustinere et semper paratus ap-
petit ampliores. Scio quia eos qui in
curia regis morantur aut potius mori-
untur. spes regie liberalitatis frequen-
ter exilarāt q̄ quandoq̄ in multos me-

gnisse se effundit. Sperat autē vnusquisq3 sibi eventurum quod videt pluribus euenisse sub ista duplici expectatione ꝛ incerta tediosa delectant: grauia leuigantur: amara dulcescunt: expensas etiam q̄uis auari nō senciunt sic vt nō perdat non cessat perdere lusor ꝛ reuocat cupidus alea blanda manu⁹. Illud in curia detestabile est q2 magis diligit minus diligitur imperiti etiam ꝛ omnino inutiles elongacioribus donis atq3 beneficiis ampliātur diuicie acumulātur diuitibus. Nec est qui respiciat ad inopem ꝛ mēdicum: helise⁹ vasa implebat vacua: ꝛ defficientibus vasis vacuis stetit oleum. Incuria vero contemnuntur vasa vacua: ꝛ plena implentur ligna in siluas: ꝛ aquas in maris deferuntur. Sane licet obsequium ꝛ reuerētiam debeant prelati ecclesiastici principibus ꝛ maxime regi tanq̄ precellanti tamen efficatius possent in ecclesiis deseruire principibus q̄ in castris. Nec deberent reges ꝛ ceteri principes a suis ecclesiis eos aduocare in diuini officii preiudicium ꝛ grauamen. simpliciores ꝛ alii illiterati qui i ecclesiis residere nō tenentur si in obsequio regie maiestatis militare proponunt non arbitror hoc absurdum.

¶ Miles.clxiii.cap.

Adulatores ꝛ detractores excusare non intendo. Scio q̄ curiales per multas tribulationes transeunt ꝛ q̄ plures miserias patiuntur: ista est vita humana quedam milicia super terram: nec aliter virtutum premia cuiq3 tribui opportet quia dulcia non meruit qui non gustauit amara. si igitur digne principi seruiant: secundum deum ꝛ saluam conscientiam: in isto vel alio seculo premia consequentur. ¶ Qui autem reges arguitis: q̄ episcopos ad se aduocant ꝛ ipsos suos faciunt consiliarios non est quidem nouum q̄ regum consiliis intersint episcopi: sicut enim honestate ꝛ sapientia ceteros antecedunt: sic expeditiores ꝛ efficatores in rei publice administratione censentur quia sicut scriptum est. Vanus salubriter disponitur reg num qd non regitur consilio sapientum. Scriptum est enim ve terre cuius rex puer est cuius principes mane comedunt. Beata est terra cuius rex sensatus est ꝛ cuius principes vescuntur tempore suo: in quo notatur consiliis principum eos debere assistere qui sciant velint et possint pacientibus compati: patrie ac populi saluti proficere et udire ad iusticiā reges imminentibus periculis accusare ꝛ quadam auctoritate potestatiua presumptionem malignantium cohibere. Nec vobis clericis debet esse molestum si regum consilia intersint prelati quia forsitā nisi prefati episcopi essent consiliarii regis aliqui laici qui clericis oppido sunt infesti supra dorsum ecclesie sepius fabricarent. In hoc ergo est rex laudandus qui tales sibi consiliarios assumit qui reddant que sunt cesaris cesari ꝛ que sunt dei deo. ¶ Nunc enim si ecclesie attentatur iniuria auctoritate pontificali corripitur aut si ad hoc ecclesiastica censura non sufficiat spiritualis gladii defectus materiali supplectur ꝛ ad eorum arbitrium animaduersio exercetur. Si quando regis indignatio aduersus personas ecclesiasticas exardescit episcoporum precibus temperatur istis mediantibus iudiciarius rigor admittitur pauperum ecclesiarum dignitas erigitur: firmatur in clero libertas: pax in populis in monasteriis quies. iusticia libere exercetur augetur laycorum deuotio religio fouetur diriguntur iudicia: leges acceptantur decreta romana vim optinent: ꝛ possessiones ecclesiastice dilatantur. ¶ Sed vtinam caueant omnes ꝛ singuli episcopi ne dū rex ambulans in simplicitate aliquem eorum in sue familiaritatis sacrarium:

atque in vnitatem amicitie: ⁊ vinculum federis acceptauerit: aduersus dictum principem omnes cogitationes sue sunt in malum. Ve dicit ecclesiasticus duplici corde atque labijs scelestis: sepe enim dum princeps omnes cogitationes in signum amoris alicui effundit ⁊ eum quasi se alterum reputat: ipsum proditore decipit. O detestanda proditio hic est alter iudas qui osculo filium hominis tradidit. Amplius quia curialium vitam videmini detestari: rogo consideretis singulorum iudicia studia vota consilia officia dicta ⁊ vetita seu merita. Et tunc secundum ꝙ refert petrus blesen̄ in quadam sua epistola: recipietis ⁊ videbitis omnia repugnantia ⁊ varietate quadam confusa. ¶ Quidam enim sunt qui sine omni periculo ⁊ labore viuere possent certa mortis pericula ⁊ labores importabiles amplectuntur vt viuant. Quidam more tantalico in aquis sitiunt dum inter opulentias in edia se affligunt ¶ Quidam se voto continentie astruxerunt ⁊ iuxta prophetam tanquam emissarij ad vxores hinniunt alienas.

¶ Quidam cum infinita congregauerint se nichil reputant congregasse. Quidam studiose inquirunt nec inuenire sufficiunt: qualiter modicula quam habent substantia consumatur. Quidam honores appetunt ⁊ ad eos trahuntur inuiti. ¶ Quidam laudes hominum vilipendunt ⁊ in hoc sunt laudabiles. Quidam in omni tempore venerantur fama seculi: ⁊ omni tempore sunt infames. Quidam per labores requiem querunt: qui in requie requiem inuenire non possunt. Quidam apud alios venerabiles sunt qui apud se vilescunt. Quidam plus de se lingue adulanti quam conscientie sue credunt. Quidam se tyrannica vsurpatione magnificant. Quidam ibi trepidant vbi non est timor. Quidam in periculo mortis certissime sunt securi. Quidam non quiescunt donec rem habeant concupitam: quam cum habuerint vilem reputant ⁊ abiectam. Quidam rem quam non concupierunt adepti inestimabilem in ipsa concipiunt voluptatem. Quidam simpliciter viuunt: ⁊ in omnibus prosperantur. Quidam versantur in dolis ⁊ in eos quilibet aduersatur. Quidam pro libito suo viuunt ⁊ semper sunt sani. Quidam a regulis ypocratis non deuiant ⁊ semper sunt infirmi. Quidam insipientiam simulando: sapiunt. Quidam minus sapiendo decipiunt. Quidam a philosophie sinu ad arma prosiliunt. Quidam in claustrali ac scolari quiete migrantes quotidiana membrorum fatigatione se frangunt. Quidam in litigijs ⁊ contradictionibus gloriantur. Quidam si eos opportuerit litigare torquentur. Quidam in rebus nugatorijs sunt circumspecti in arduis autem ⁊ que maturo indigent consilio penitus inconsulti. Quidam amicis ⁊ domesticis sunt graues: ⁊ inimicos humiliter venerantur. Quidam verissime amicorum professores ⁊ inimicos verissime prosequuntur. Quidam superbe se humiliant Quidam humiliter se exaltant. Quidam in suis mendacijs gloriosi sunt.

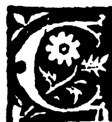
Quidam semper laborant esse veridici qui mendacissimi reputantur. Quidam ea semper defferunt que defferri non expedit et vbique sunt precipites vbi res seuiores consilio indigent. Quidam in pernicie anime coniurantes curam corporis in delicijs agunt. Quidam zelantes salutem anime corpori mesto ⁊ afflicto non parcunt. Quidam de crastino nunquam cogitant. Quidam in vniuersis oculos prouidencie dirigunt in futurum. Quidam de proprio patrimonium christi congregant. Quidam christum pauperem sequuntur. vt de christi patrimonio suis nepotibus thesaurisent. Quidam interius simplices exterius sunt astuti. vt se inter fratres vinculum sociale consilient. Quidam exterius mansueti murmurant interius. vt fraterne societatis dissuant vnitatem. Quidam conscien

tes ad horam insaniunt. Quidam dissimulatorio vultu palliant ad tempus iniurias et abscondunt. Quidam sub risu ficticio plorant. Quidam sub ypocrisi lamentatione exaltant. quosdam ad damnatos honores inducit ambitio. Quidam nichil honores reputant sine lucro. Quidam libentius donāt semper ingratis. Quidam libentius mutuant debitoribus nunq̄ soluturis. Quidam omnes libros reuoluunt et nichil addiscunt sed et quidam omnia imprudenter agunt et ipsis pro voto succedit. Quidam omnia consilio disponunt et semper in contrarium eis cedit. Quidā nobilitate sua magnificat quem facta humiliant: et quandoq̄ apud principes acceptior est fatuus et ignobilis q̄ nobilis et prudens. Quidam omnem solicitudinem a se penitus excutiūt. Quidam non solum suis sed etiam alienis negociis se minus sufficienter inuoluunt. Quidam omnia consilio alieno disponunt. Quidam in omnibus sequuntur proprie voluntatis arbitrium. Quidam negocia licet ardua nunq̄ solicitant. Quidā in rebus etiam nugatoriis quadam curiositate se torquent. Quidam vt alienis parcant expensis se ipsos euacuant. Quidam de alieno prodigi de proprio sunt auari. Quidam satis tenues multa vestimenta faciunt et consumūt. Quidam quod deterius est multa edificia incipiunt nec consummunt. Quidam comedunt. vt ieiunent. Quidam ieiunant. vt comedant. Et qui per vniuersa extimētur si linguis hominū loquar aut angelorum dissonantias habitantium in hac terra dissimilitudinis recensere nō potero: cum vnusquisq̄ non tantum a proximis dissentiat, sed discedat a seipso.

Clericus.cxliiii.cap.

Preterea miles carissime nūquid propter peccata regis francie tanta strages et pestilentia guerre famis et mortalitatis contingit in populo gallicano peccauit enim dauid populum numerādo et octoginta milia de populo diuina indignatione percussi sunt. patet ergo q̄ propter peccatum principis populus frequenter patitur. quomodo enim ab hac culpa poteritis excusare.

Miles.cxlv.cap.

Constanter asseritis quasi spiritum habeatis prophetie et dei archana prenoueritis q̄ ex delicto nostri principis euenerit q̄ cōmissas sibi prouincias tanta hostilitatis et pestilentie turbo concusserit ille qui auffert spiritum principum terribilis est in iudiciis suis ita inscrutabilis est in cōsiliis super filios hominum. Quis eniȝ nouit sensum domini aut quis eius cōsiliarius fuit non minus delicta populorum q̄ principis materiam malorum presentium arbitror extitisse. Legimus sepe populos sepe reges nunc pro se nūc pro aliis diuine animaduersionis sententiam incurisse. Comedit princeps vuam acerbam: et dentes populi obtupescunt peccauit dauid populum numerando et octoginta milia perierunt de populo vt est dictum. frequenter etiam propter membrorum immoderantiam caput affligitur: et propter iniquitatem plebis pena principibus irrogatur et vniuersitas plerumq̄ ob vnius paucorumue delictū. Nam peccatum achar populus anathema incurrit: quia gad et ruben et dimidia tribus manasse in terra chanaā edificauerunt altare et ira dei vniuersaliter descendit etc. populum vltionem suam se pe inchoat dominus a sanctuario suo et qui potēs est punitur freqūēter et in eos qui presunt durius exardescit. Hely pro pietate filiorum sella euersa fractisq̄ ceruicibus expirauit. Utinā ergo tam princeps q̄ populus gallicanus se tūc reū discriminis arbitret. Utinā est

rege david rex noster humiliet et dicat angelo percussori in me convertere gladium. Ego enim sum qui peccavi. utinam subiecti cum populo nimiumtarum se peccasse proclamant ac celestis ire iudicium in planctu et gemitu et in silicii asperitate declinent: utinam plorent sacerdotes inter vestibulum et altare dicentes: parce domine parce populo tuo. Sed proh dolor plures hodie principes seculares et ecclesiastici necnon et infiniti alii inferiores reatum suum minime recognoscunt nec flagella domini equaminiter sustinent ymo quodammodo felicitatem suam vellent in hoc seculo adipisci forsan aliam felicitatem non sperantes. Cum naturales philosophi et pagani aliam felicitatem sperarent post mortem. dicit enim aristoteles. ii. lib. de anima intellectum separari ab aliis sicut perpetuum a corruptibili post mortem. Item primo ethicorum dicit quod hiis qui deficiunt prosunt occupationes amicorum cui concordat Augu. in canone c. non extimemus. quod non esset si nullum haberet esse reale post mortem. Idem aristoteles in lib. de pomo. sive de morte sua fertur discipulis predicasse felicitatem futuram quamvis alii dicant quod aristoteles in primo ethicorum nec assertive negavit Nam tractans de felicitate tractavit de ea inquantum possibile esset eam investigari per rationes et inventiones humanas. Nec aliquis in hac vita potest dici felix sed solum cum moritur si fuerit in hac vita virtuosus quia dum vivit potest felicitas humana seu mundana mutari in miseriam. Sed felicitas est apud firmum et stabilissimum. cui concordat canon de pe. di. ii. c. dum sanctam cum sequentibus secundum enim boecium in libro de consolatione felicitas omnium bonorum congregatione perficitur. vera ergo et infallibilis felicitas est post mortem. sustineat ergo unusquisque flagellum domini et adversam fortunam equo animo in hoc seculo et hoc cedet sibi ad gloriam in futuro: ymo antiqui philosophi et pagani voluntarie mortificaverunt omnia huius mundi desideria in cibo, potu et aliis delectationibus et carnalibus et mundanis ut fierent virtuosi. xii. q. ii. c. gloria episcopi et c. socrates et etiam adversam fortunam pacienter tollerabant quanto magis in hiis prepollere debet verus christianus Non tamen assero quod adversitates sint appetende sed si contingerent patienter sunt sustinende. Sicut enim quedam sunt saluberrima bonis que tamen sunt mortifera malis. Sic quedam sunt perfectis expedientia que tamen imperfectis periculosa noscuntur. martirium enim non habet annexum quod fugiendo perfecti non habeant ipsum recipere/et tamen ad hoc non debent se exponere imperfecti. Teste beda qui super illo math. xxvi. c. discipuli omnes eo relicto etc.

Qui sic ait fugiendo docent eos qui se supplicia minus sentiunt se ydoneos ut fugiant quod tutius est quam se discrimini exponere sic in proposito propter periculum pacientie nullus debet adversam fortunam appetere.

¶ Clericus. cxlvi. ca.

Sed nunc ad propositum principale redeuntes quando plenitudinem potestatis pape videmini abnegare rogo respondeatis ad illam auctoritatem quam posuit Inno. iii. de maio. et obe. c. solite. ubi narrat quod dicit dominus ad petrum quodcunque ligaveris super terram erit ligatum et in celis etc.

¶ Ex quibus verbis plane concluditur plenitudo potestatis petri et successorum eius

¶ Miles. cxlvii. ca.

Illa verba Inno. preallegata pro plenitudine potestatis papalis aliis verbis eiusdem nisi sane exponantur repugnare videntur dixit enim extra qui filii sunt legi. c. causam. nos attendentes quod ad regem pertinet non ad ecclesiam de talibus possessionibus iudicare. etc. ¶ Ex quibus verbis colligitur quod ad papam que est ecclesie vel caput ecclesie non pertinet de possessionibus iu-

dicaret per pͣs non hȝ in temporalib⁹ talē plenitudinē alijs decretalib⁹ eiusdem Inno. patenter pōt colligi. Sane igitur exponēda sunt vͣba dicti Inno. cum dicit ꝙ xp̄us nichil excepit cū dicit petro quodcunqȝ ligaueritis. ꝛc. Uno modo exponiē ꝙ intelligat ꝙ xp̄s dixit petro quodcunqȝ ligaueritis ꝛc. nichil excepit vocaliter ꝛ expresse alibi tamen et alijs verbis et exemplis ostendit excipienda esse plura. Alio modo exponiē ꝙ xp̄us nichil excepit sub audi de hijs que sunt necessaria regimini fidelium ꝛ non preiudicant iuribus et libertatib⁹ aliorū. Et ideo per ista vͣba quodcūqȝ ligaueris. ꝛc. christus non permisit potestatem petro nisi necessariam regimini fideliū nec preiudicabilem alijs presertim enormiter seu notabiliter nō abutentibus iuribus et libertatibus nec dāpnabiliter negligētibus ius ius suū vnicuiqȝ exhibere.

¶ Clericus. cxlviij. ca.

SEd nunquid Iheremie. j. c. dicit Ecce cōstitui te super gentes ꝛ regna non distinguendo inter gētes ꝛ gētes nec inter regna et regna que auctoritas alīs fuit alleg.

¶ Miles. cxlix. ca.

SOphistica est illa allegatio ꝓpter multa primo quia summo sacerdoti nullatenus fuit dictum. Ecce constitui te super gentes ꝛ regna. Dictum enim fuit Iheremie qui non erat supremus sacerdos. Secūdo quia licet Iheremias fuerit sacerdos tamen nunq̄ sibi inquantum fuit sacerdos sed inquātum erat propheta dicta fuerūt sibi verba premissa vnde idem premisit dominus prophetam in gentibus dedi te.

¶ Tertio: quia Iheremias neq̄ talem exercuit potestatem nec dixit populis se recepisse potestatem talē a deo qui vult ergo concludere per ista verba ꝙ papa habeat talem plenitudinem potestatis concludit ꝙ quilibet sacerdos et etiam propheta habet a deo talē plenitudinem potestatis.

¶ Quarto non videtur concludere allegatio supradicta quia licet ea que ad spiritualia ac celestia spectant: plenius debeant refulgere in supremo pōtifice noue legis q̄ȝ in supremo sacerdote veteris legis nō tamen ea que ad terrena seu temporalia spectare noscunē. Alioquin sicut sacerdos veteris legis ita etiam sacerdos ꝛ summus pontifex noue legis congruenē matrimonio vterē et sicut in veteri lege summ⁹ sacerdos bellicis armis: nec cibus hominum trucationibus membroꝝ: vindicte sanguinis immiscuit se decenter. ita decet vel etiam summus sacerdos noue legis se talibus implicare que tamen omnia ꝛ similia absurda sunt cēsenda. Quobrem ex potestate et dominio qd̄ habuit in temporalibus sacerdos suprem⁹ veteris legis concludi non potest ꝙ papa in temporalibus aliquā habuerit potestatem. quia nec sibi nec alijs necessaria ē credēda auctoritas. ergo Ihero. ad ꝓpositū non concludit ꝙ licet in illis verbis nō addatur exceptio addēda ē. ad alia verba. Inno. diuersimode respondent. quidam enim vt videtur eis: verba eius sane intelligunt dicētes eum intelligere ꝙ in eternum christi pontificum longe maioris potestatis et etiam in temporalibus casualiter non regulariter q̄ȝ pontificem veteris legis et ideo si dictum ē pontifici veteris legis. Ecce constitui te super gētes et regna hoc est vt casualiter etiam in temporalibus super gentes et super regna iurisdictionem assumens non in preiudicium regum ꝛ principum sua legitime vtentium potestate Et hec fuit intentio sua quā colligunt ex verbis dicti Innocen. quem sequiē. relinquitur ergo romanum pontificem saltem casualiter exercere. ꝛc. Quib⁹ verbis innuitur ꝙ non nisi casualiter. Ex quo sequitur ꝙ papa non habet regulariter predictam plenitudinē potestatis. Alij non curant predictū Innocētiū excusare presertim cum in illa decretali plurima heretica dixerit. etiam

excusabilia. dicit enim quod extra ecclesiam nulla est adeo ordinata potestas nec aliqua iurisdictio seu potestas est concessa licet extra ecclesiam est concessa .i. permissa tantummodo. Et quod nulla potestas temporalis regiminis potest extra ecclesiam reperiri quod omnia ut isti dicunt sunt heretica. et ad euidentiam allegationum ipsorum. ¶ Et primo videndum quod secundum ipsos ante aduentum christi, post apud infideles fuit vnum dominium temporalium et vna et legitima ac ordinata potestas et gladii temporalis vna iurisdictio temporalis non tamen permissa a deo. Qualiter deus permittit tyrannos predones et inuasores aliarum rerum et iurium sibi potestatem et dominium vsurpare quamuis infideles talem potestatem habentes illegitime vsi fuerunt frequenter aut semper sed abusus vtentis et legitima potestas habentis in nullo sibi obuiant aut repugnant sed simul in eundem hominem cadere possunt teste augustino. xxiii. q. v. c. neque enim vbi dicit nec vituperatur ordo regie potestatis si rex tyrannica crudelitate seuiat. Aliud autem est in ista potestate velle iuste vti et aliud iusta potestate iniuste velle vti. Ex quibus patet quod recta potestas et abusus eiusdem iuste compatiuntur se in eodem. quare esto quod omnia edificarent extra ecclesiam ad gehennam: et quod infideles penitus abuterentur omni potestate non tamen sequeretur quod propter hoc amitterent veram et legitimam potestatem et quod apud infideles ante aduentum christi et post fuerit vera potestas gladii materialis et verum dominium rerum temporalium. Probatur etiam vt habetur. Deuteronomio. ii. c. dominus dedit filiis esau et filiis amon qui erant infideles terras et regiones quas eis auferre fidelibus non licebat. Amplius que precepto spirituali domini in regem vngitur non solum habet a deo potestatem gladii materialis permissam sed etiam concessam. quare vnctio regalis legitima non est sine legitima potestate. ¶ Dominus autem precepit helye vt habetur iii. li. Regum. xix. c. vt vngeret azael regem super syriam qui tamen infidelis erat. azael ergo legitimam habuit potestatem de quo ibidem subiungitur. quicunque fugerit gladio azael occidet eum iesu. Rursum ille habet verum dominium temporalium rerum et non solum permissam potestatem cui christus voluit reddere dominium temporale vt suum dicens. Reddite que sunt cesaris cesari. etc. ¶ Constat autem quod cesar ille scilicet tiberius erat infidelis et tamen habuit tempore christi verum et legitimum dominium rerum temporalium. Amplius ille cui fideles non solum propter periculum euitandum. sed propter conscientiam debent esse subiecti habent veram et legitimam potestatem. potestatibus autem infidelibus debebant christiani tempore apostolorum esse subiecti non solum propter periculum euitandum: sed etiam propter conscientiam. Teste apostolo ad Rom. xiii. c. Cum dicit subditi estote non solum propter conscientiam etc. Subdit omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. voluit ergo fideles esse subiectos etiam infidelibus et dicit quod non est potestas nisi a deo. que autem sunt a deo ordinata sunt. et intellexit aperte quod potestas que erat apud infideles erat ordinata a deo et non solum permissa. et de illa potestate dicit. Qui autem resistit potestati. dei ordinationi resistit. Unde illud de potestate concessa non permissa debet esse extra ecclesiam. ergo apud infideles potestas legitima et concessa non permissa tantummodo potest reperiri licet infideles vti in pluribus illa potestate abutantur quemadmodum nonnulli infideles peccatores tamen habentes potestatem legitimam sepius abutuntur ea hanc sententiam de potestate concessa et data a deo tam infidelibus quam fidelibus malis tenere videtur et asserere augustinus. decimo de ciuitate dei. Credunt ergo sic oppinantes Inno. Minime posse excusari nec verba eius ad alium intellectum quam sonant non reputant ex-

ponende quia non sequitur q pontificiu nove legis fuerit maior potestatis in temporalibus quam sacerdotium aaron. ymo regulariter est minoris potestatis in temporalibus. Nam et plura temporalia et maiora ex ordinatione divina assignata fuerunt sacerdotio veteris legis quam sacerdotio nove legis. tamen quia pontificium petri non fuit talis potestatis cum pontificio christi: christus enim auctoritate sui pontificii nova potuit instituere sacramenta quod nequaquam potuit petrus. Potuit enim christus in multis dispensare in quibus petrus dispensandi non habuit potestatem quia tamen pontificio fungenti non erat dictum a deo. Ecce constitui te super gentes et regna quia Iheremias non erat pontifex sed de sacerdotibus minoribus.

Clericus. cl. ca.

Preterea q romanus pontifex hanc plenitudinem potestatis habebat patet primo ad Corin. v. c. Nescitis quomodo angelos dei iudicabimus, quanto magis secularia. ergo papa habet plenitudinem potestatis. ex quibus etiam sequitur q si alios habeat iudicare nullus nisi solus deus ipsum iudicabit quod probatur. ix. q. iii. c. Nemo iudicabit ipsa sedes iusticiam temperare neque ab augusto neque ab omni clero iudicabitur ea causa et. q. c. aliorum dicitur aliorum hominum causas deus voluit per hominem terminare sed sedis istius presulem sine questione suo servavit arbitrio ea causa. et. q. c. facta dicitur facta autem subditorum iudicantur a nobis/nostra vero a deo iudicantur: papa igitur iudicem superiorem non habet in terris sed videtur iudex omnium aliorum.

Miles. cli. ca.

Domine clerice hanc rationem superius allegasti sed q ipsa vobis cordi est: ad eam pluribus modis respondeo Unde ibi non loquebatur apostolus in persona propria vel summi pontificis vel etiam clericorum sed in persona omnium fidelium clericorum et laycorum: quia de cetu fidelium constituendi sunt iudices qui debeant secularia iudicare. nec apostolus dicit predicta verba pro prelatis tantummodo nec precipue pro summo pontifice. sed dicit ista in persona communitatis fidelium ymo etiam christus qui constituit petrum summum pontificem cunctorum fidelium. non constituit eum ad dominandum sed ad pascendum fideles: non propter utilitatem fidelium nec voluit preter pericula evitanda fideles esse subiectos successoribus petri nisi in necessariis salvis libertatibus et iuribus non solum fidelium sed etiam infidelium ut est dictum. insuper dicunt aliqui Innoce. tertio errare in predicta decretali solite: cum dicit q intelliguntur minora sub esse quibus subdita sunt maiora quia hoc non est universaliter et absque omni exceptione. licet sit verum in multis. Nam epi regulariter sunt subiecti archiepiscopo suo et tamen subditi episcoporum non sunt subiecti archiepiscopo nisi in casibus. sepe etiam maiora decent aliquos. quos minima non decent teste Gregorio. xix. libro. moralium nequaquam igitur ex hoc q papa est iudex in spiritualibus sequitur q habeat regulariter secularia iudicare. Ex hoc tamen concludi potest q in casu cum non est alius inferioris gradus qui ex officio possit et velit secularia negotia iudicare papa potest se huiusmodi iudicio immiscere quemadmodum unum membrum corporis naturalis officium alterius membri ipso deficiente vel non valente actum suum exercere si potest assumit. Qui enim non potest pedibus ambulare/manibus reptare conatur. Et qui non potest manibus percutere dentibus mordere mollit.

¶ Clericus. CLij. cap.

Amplius q romanus pōtifex su per pncipes temporales habeat plenitudinē potestatis. patet. Nam in veteri testamento tam apud iudeos q̄ etiam apud gentiles pōtificalis auctoritas pferebat dignitati regali: et reges pōtificibus honorē detulerunt. quibus etiā subiecti fuerūt. Unde samuel saulem vnxit regem et sibi omnem quā habuit contulit potestatem: qui dauid etiam postea reprobato saule regem constituit. Jozada etiā sacerdos vnxit ioas regem. Alexander etiam magnus reuerentiā Jozade pontifici iudeorum exhibuit. Imperatores etiā deuoti supra alios. scz constantinus iustinianus et Karolus magnus deuoti et subiecti fuerūt ecclesie. ergo imperator et quilibet princeps secularis est inferior papa et subiectus eidem.

¶ Miles. CLiij. cap.

Ad ista potest responderi vno modo. Esto q in veteri lege pontificalis auctoritas prelata fuisset etiam in temporalibus dignitati regali: non tamen esset preferenda in noua lege. quia auctoritas pontificalis in noua lege spiritualior est et magis a terrenis negociis elongata q̄ fuerit auctoritas pontificalis in veteri lege q̄admodum lex noua magis spiritualis est q̄ lex vetus. Et si ex aduerso dicatur q scripture veteris testamēti actus et opera euangelica imitantur qz quecunq3 in ea scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sūt ad Ro. xv. c. ergo qualiter se habuit in veteri testamento rex ad pontificem sic se debet habere rex in nouo testamento ad papam. Sed certe sic allegare est inconueniens et absurdum: quia sic sequeretur q circūcisionem et distinctionem ciborum et alia cerimonialia veteris legis deberet ecclesia imitari: et q sicut sacerdotes veteris legis itē debant armis; et iudicium sanguinis exercebant: ita deberet papa in talibus occupari. Nequaq̄ igitur: actus et opera que fecerunt patres in antiquo testamento imitari tenentur christiani. nisi quo ad moralia ad que indispensabiliter omnes homines obligantur. Cum autem dicit apostolus quecunq3 scripta sunt ad nostram doctrinam etc. non vt ita per omnia ad litteram faciamus sed vt per pacientiam et consolationem scripturarum spem habeamus: et illa secundum spiritualem: non carnalem intelligentiam impleamus. ¶ Secundo respondetur q in veteri testamento sacerdotalis gradus non preferebatur dignitati regali in temporalibus regulariter disponendis: licet prelat⁹ fuerit q̄tum ad sacrificia offerenda deo: et ea que a regali prefertur. non quo ad iurisdictionē et cultum diuinum spectarent q̄admodum in noua lege auctoritas pōtificalis dignitati regali prefertur. non quo ad iurisdictionē et regimen tēporale. Ista enim nequaq̄ negant potestatem pontificalem esse preferendā omni potestati seculari: sed dicunt ipsam non esse preferendam in temporalibus: extra casum necessitatis quando layci potestatem sibi commissā3 strenue ac rite et legitime administrant. ¶ Cum vero arguitur q samuel cum eēt summus sacerdos et pontifex in israel saul de communi genere regem institu it et propter delictum destituit. Reuerende clerice caueatis ne contra sacrā scripturam talia asseratis. samuel enim non erat summus pontifex nec summ⁹ sacerdos in israel: sed iudex tantūmodo. ymo nec sacerdos. vt colligitur in pmo libro paralipome. Secūdo quia samuel non constituit saul regem tāq̄ pollens gradu et dignitate eminentiori prefertim in temporalibus: q̄ sit dignitas regalis: sed tāq̄ diuino pcepto obediens. Unū quarti regū. ix. c. quidā de filiis pphetarū ad mandatum elysei

vnxit. Dico in regem israel et tamen nec iste nec elizeus propheta maior erat presertim in temporalibus dignitate regali. ¶ Ex quo vt videtur euidenter concluditur quod per vnctionem inferri non potest quod imperator vel quicunque rex in nouo testamento sit inferior illo qui vngit eum. Et consimiliter ex hoc quod samuel vnxit saul in regem inferri non potest quod samuel esset in temporalibus superior saule cum functus fuerit officio quod est inferior dignitate regali. nec etiam esto quod samuel deposuisset de mandato dei saulem fuisset eo quantum ad publicam potestatem et iurisdictionem temporalem superior: quia non deposuit eum tanquam superior sed tanquam exercens in hoc mandatum dei. qualiter rusticus de mandato dei posset imperatorem ymo et papam deponere quamuis nulla alia potestas nec in spiritualibus nec in temporalibus sibi concederetur a deo. ¶ Item non est verum dicere quod samuel saulem deposuit. Nam in libro regum non legitur quod samuel deposuit saulem sed quod deus eum deposuit et quod hoc samuel sauli nunciauit. dicitur enim primi regum quod dicit samuel ad saul pro eo quod abiecisti sermonem domini abiecit te dominus: ne regnes et post pauca samuel ad saulem non reuertatur tecum quia proiecisti sermonem domini et proiecit te dominus ne sis rex super israel. ¶ Ex quibus verbis non habetur quod samuel deposuerit saulem. Et ideo ex ista depositione concludi non potest quod papa possit imperatorem vel regem de plenitudine potestatis ad libitum deponere. nisi in casu scilicet quando illi ad quos spectat nollent eum deponere quamuis indignum: vel non possent vel aliis hoc committerent romano pontifici. scilicet quod de zacharia legitur qui deposuit regem francie. i. deponentibus consensit. xv. q. vi. c. alius. Illud autem quod adducitur de Iorada sacerdote qui vt legitur. x. regum. c. xi. fecit et vnxit Ioas regem non concludit quod Iorada fuerit superior rege. presertim quo ad iurisdictionem temporalem. quia sepe videtur in scripturis diuinis et aliis quod aliqui fecerunt et constituerunt reges: qui tamen regibus superiores non fuerunt: ymo erant subiecti ipsis regibus constitutis ab eis. Nam filii israel constituerunt Ieroboam in regem tertii regum. xii. c. et iiii. regum. ix. c. dicitur quod populus iude constituit zachariam regem pro patre eius et. xxxiii. di. c. legimus. dixit Iheronimus quod exercitus sibi fecit et elegit imperatores. ¶ Ex quibus aliisque innumeris colligitur quod inferiores constituunt regem cui sunt subiecti. Quare ex hoc quod Iorادas vnxit Ioas inferri non potest quod Ioradas fuerit quo ad iurisdictionem temporalem superior eo. Nec obstat quod dicitur de alexandro qui reuerentiam fecit Iorade. quia hoc fecit non tanquam superiori in temporalibus sed quia sacerdos erat supremus. quemadmodum imperatores et reges et alii principes etiam spiritualibus sacerdotibus reuerentiam in missis exhibent genu flectendo osculando manus eorum: quos tamen superiores in temporalibus minime recognoscunt. Unde nonnulli mirantur quod quicunque literati per gentiles eunuchos probare conantur papam esse superiorem in temporalibus imperatore vel rege. cum apud omnes eunuchos et gentiles imperatores et reges qui non erant sacerdotes gentilium semper se super sacerdotes reputarunt. presertim quo ad ea disponenda que ad cultum deorum suorum minime pertinebant. et tamen multi eorum non modicam reuerenciam et honorem sacerdotibus exhibebant. licet quidam eorum interdum inhonorauerunt sacerdotes. sicut legitur de pompeyo qui reuerentiam debitam templo dei et sacerdoti non exhibuit et ideo non immerito prosperitatem ex tunc non habuit consuetam. Non obstat quod allegatur de constantino iustiniano et Karolo magno. Nam illud contra vos facere dignoscitur Nam licet isti imperatores deuoti exhibuerunt non solum summis pontificibus sed etiam sacerdotibus et clericis vniuersis

nequaꝗ̃ tamen se subiectos clero ⁊ tē=
poralibus putabant. sed pro superiori=
bus eis se gerebant. Et de cōstantino
quidē hoc expresse videtur per illud sū
ptum ex gestis siluestri pape quod po=
nitur in decret. di. lxxxvi. c. Cōstanti=
nus. vbi plures donationes fecit eccle=
sie romane quas frustra fecisset si prius
domina fuisset in temporalibus. Insu=
per quod de Iustiniano inducitis mirā
dum videtur domine clerice et forsan
leges Iustiniani ignoratis cum nullus
fuerit imperator christianus nec ante
Iustinianum nec post qui tam magnā
potestatem super reges et personas pa
pe et clericorum. etiam sup illa que pa=
pa vendicat siue ex collatione siue ex re
signatione. Constantini tribuerit si=
cut Iustinianus in legibus ab eo edi=
tis. statuit enim et iussit et precepit in
suis legibus plura circa personas ⁊ bo=
na clericorum et circa ecclesias et bona
mobilia et immobilia earumdem. C. de
sacrosanct. ecclesi. per totum de epi. et
cle. per totum. Et in auctenti. de sctis.
epi. per totum. In auctentica de electi.
per totum et pluribꝰ aliis locis innūe=
rabilibus. ¶ Ex quibus patet ꝙ supe=
riorem se putabat in temporalibus eti=
am spectantibus ad ecclesias et perso=
nas ecclesiasticas. Nam ad soluz supe
riorem spectat legem condere Institu.
de iure na. gen. et ciui. §. sed quod prin
cipi. Non obstat etiam quod de Karo=
lo magno subditur quia non legit ꝙ se
reputauit inferiorem in temporalibus
supremo pontifice. ¶ Cuius signum
ē ꝙ reges francie qui dicunt se successo
res ipsius superiorem in temporalibꝰ
minime recognoscūt extra qui filii sint
legitimi. c. per venerabilem. Nec obstat
c. in memoriā xix. di. ꝙ ē eiusdē Karoli
Ex quibus vbis vt videt: habet ꝙ idē
Karolꝰ inferiorem se summo pontifi=
ce reputauit. Nō eñ arbitratꝰ ē Karo=
lꝰ ꝙ apostolica sedes poterat sibi regula
riter aliquod magnuz in tēporalibꝰ im=
ponere sed in spiritualibꝰ quod in eodē
c. insinuare videt cū pmittit in memo=
riā petri apostoli beati: honoremus sā=
ctam romanam ecclesiā et apostolicam
sedem vt que nobis sacerdotalis mater
est dignitatis esse debet ⁊ magrā rōnis
¶ Ex quibus verbis videtur ꝙ in spi=
ritualibus apostolica sedes est mater ⁊
magistra. ex preallег. per vos nullo mō
concluditur ꝙ papa sit superior in tem=
poralibus ꝗuis eñ xp̄s non solum sa=
cerdos sed etiam rex supremus habēs
in temporalibꝰ plenitudinē potestatis
non tamē sequitur ꝙ talem iurisdictio=
nem suam quam xp̄us habebat in ter=
ris in suū vicarium transtulerit raro eñ
aut nunꝗ̃ aliquis suam iurisdictionem
totā suo vicario cōmiserit ymo de non
nullis apparet ꝙ semper de necessitate=
vicarius minor est potestate ꝗ ipse cuiꝰ
est vicarius. ¶ Unde propter hanc in=
tentionem plenius astruendaz oportet
nos non latere ꝙ ex hac inquisitiōe nō
querit quid xp̄s qui verus deus ⁊ verꝰ
homo habuit ⁊ habeat in hoc seculo po
testatis ⁊ auctoritatis: ⁊ quid aut ꝗtuz
horum conferre potuerit beato petro
ac reliqis apostolis et eoꝝ successoribus
episcopis ⁊ p̄sbiteris: qm̄ de hiis nō du
bitant xp̄iani fideles. Sed volumus
⁊ debemus inquirere quā potestatem ⁊
auctoritatē exercendam in hoc seculo
xp̄s eisdē contulit defacto et aqua eos
excluserit ⁊ prohibuit consilio vel pre=
cepto. Eos autem talem potestatem et
auctoritatē a xp̄o tenemur credere qua
lem per verba scripture sibi traditā eli=
cere possumus non aliam. Certum est
eniz omnibus xp̄i fidelibus ꝙ christus
qui verus deus et verus homo potuit
nedum apostolis verumetiam quibus=
cunqꝫ aliis auctoritatem seu iurisdictio
nē coactiuā in hoc seculo super omnes
mūdi principes seu principatus ⁊ sin=
gulares personas habētibꝰ ⁊ ampliorē
fortasse vt creandi eucia: destruēdi: atqꝫ
reparādi celū ⁊ terram ⁊ que in eis sunt

et etiã angelis simpliciter imperandi/ quod tamen xp̃s eis non cõtulit nec cõferre decreuit. Vñ aug. in sermone de verbis dñi super math. sic inquit/ di. e. de me nõ mundum fabricare non cuncta visibilia et inuisibilia creare non in ipõ mũdo miracula facere ꝛ mortuos suscitare sed qm̃ mitis sum ꝛ humilis corde. Idõ me scđm p̃sentem intentionem ostendere sufficit ꝙ xp̃s ipse nõ venit in mundum dominari hominibus nec ipsis principari tp̃aliter/ sed magis subiici scđm statuꝫ huius seculi quinymo ꝙ a tali iudicio seu principatu sm̃ propositũ excludere voluit et exclusit seipm̃ ꝛ apostolos ac discipulos/ cõsequenter romanos põtifices ꝛ ceteros ep̃os ab omni principatu seu mũdano iudicio exclusit/ exẽplo cõsilio ꝛ precepto xp̃s ꝙ scđm quod sepiꝰ fuit allegatũ corã pilato dixit regnum meum non est de hoc mundo .i. regnare non veni regimine temporali quomodo regnant mundani principes seu iudices. subdens. si ex hoc mundo esset regnum meũ ministri mei decertarẽt vtiq; ne traderer iudeis Ac sic argueret xp̃s Si venissem regnare mundano iudicio seu coactiuo haberem ministros huiꝰ decertatores q̃admodum ceteri reges habent. Sed tales nõ habeo. quasi diceret apertius. Audite iudei et gentes nõ impedio dñationem vestram in hoc mundo quid vultis amplius venite credendo ad regnum quod non est de hoc mundo. Quid enim est regnũ eius nisi credentes in eum. Ecce de quo regno docere atq; disponere venit quoniã de actibus quibus peruenitur ad regnum eternum.

¶ Clericus. cliiij. ca.

Rursum sicut aĩa habet plenitudinẽ p̃tãtis a corpe ꝛ vtit corpore tãq̃ istrumẽto sic p̃tãs sp̃ualis hꝫ plenitudinẽ p̃tãtis sup p̃ncipibꝰ ꝛ p̃tãtibꝰ tp̃alibꝰ ꝛ vtitur eis tanq̃ instrumentis.

¶ Miles. clv. ca.

Uamuis q̃tũ ad multa sicut aĩa se hꝫ ad corpus/ sic sp̃ualia habẽt se ad tp̃alia sed non q̃tũ ad oĩa: qꝛ sicut aĩa est nobilior corpore ita sp̃ualia tẽporalibus sunt nobiliora ꝛ digniora. Et sicut anima quantum ad multa regit corpus: ita tẽporalia ĩ multis sunt scđm exigentiam spiritualiuꝫ disponenda: sed anima rationalis non habet plenissimam potestatẽ super corpus quia q̃ plures operationes habet corpus/ que non sunt ĩ potestate anime rationalis. Ita habens potestatem in spiritualibus non habet plenissimã potestatem in temporalibus. Et ideo ĩ papa qui habet supremam potestatem in spiritualibus non cadit nec cadere debet suprema potestas laycalis/ licet dignior sit illo in quem cadit suprema potestas laycalis.

¶ Clericus. clvi. ca.

Rursus in eum qui omnibus secularibus legibus est solutꝰ ꝛ cuiꝰ leges non dignantur quascunq; leges laycorum seu secularium ymitari cadit quo ad rem potestas laycalis suprema/ papa autem legibus quibuscunq; positiuis est solutus: cuius leges ymitari minime dedignãtur ergo suprema p̃tãs laycalis cadit in papam.

¶ Miles. clvij. ca.

Apa non est solutus nisi q̃dã exceptione quibuscũq; legibus mere positiuis a supremis pontificibus institutis: quia par imparẽ nõ habet imperium nec minor in maioreꝫ Solutus esset etiaꝫ legibus quorũcunq; generalium conciliorꝫ ac imperatorũ regum ac aliorum quorumcunq;: que condite essent super his que ad propria iura ꝛ libertates aliorum quecunq; eẽt statuta essent a concilijs generalibus et alijs quibuscunq; sup hijs q̃ ĩ sp̃ualibus.

de necessitate facienda sunt ꝑ regenda congregatione fidelium: papa est solutus talibus legibus mere positiuis q2 nõ tenetur eas seruare et posset abrogare ⁊ adnullare: papa enim est maior cõsilio generali. legibus autem institutis que iura ⁊ libertates ac res respiciunt aliorum: non est papa solutus. Nam dũmodo de se non sint inique papa eas abrogare non potest. Si enim imperator aut rex aut aliquis iura vel res ꝓprias tribuit pape certas leges ⁊ pacta rationabilia imponendo: si ꝓpter res illas vel iura voluit recipere dictas leges ⁊ pacta tenet̃ obseruare extra. de condi. ap. c. verum.

¶ Clericus. Clxxviij. cap.

Item iste cui oportet vniuersitatem fideliũ spiritualium ac secularium absq3 omni exceptione in omnibus obedire fungit̃ suprema potestate laycali quo ad rem: pape autem op3 vniuersitatem fidelium spiritualium atq3 secularium absq3 omni exceptione in omnibus obedire ꝓut ex sacris canonib9 colligit̃. xij. di. c. qđ apostolicis. xix. di. c. cum memoriã ergo ⁊c.

¶ Miles. clxxix. cap.

Respondeo q non est necessarium vniuersitatem fidelium sine omni exceptiõe obedire sibi in hijs que necessaria sunt in congregatione fideliũ saluis iuribus ⁊ libertatibus aliorum. Et si queratur quis habet iudicare que necessaria sunt regimini fidelium. Respõdeo q hoc iudicare per simplicem noticiam vel doctrinã spectat ad sapientes in lege diuina peritos ⁊ ĩ humanis sciẽtijs excellentes ⁊ rationis iudicio eminentes quicunq3 fuerint: siue subditi siue p̃lati siue seculares siue religiosi siue magistri siue pauperes siue diuites ⁊ potentes. Hoc autem auctoritatiue ⁊ iudicialiter spectat ꝑncipaliter ad romanum pontificem de consilio sapientum qui si iudicando errauerit: sapiẽtes ymo quicunq3 ipsum errare cognouerint resistere obligãtur ꝓ loco ⁊ tempore ⁊ aliis circũstãcijs debitis obseruatis. Et hoc licet vnicuiq3 ꝓ gradu suo ⁊ statu suo. q2 aliter debẽt ei resistere erudi̇ti: aliter p̃lati aliter reges aliter ꝑncipes ⁊ aliter simplices ⁊ temporali potẽtia destituti.

¶ Clericus. clxxx. cap.

Item in illum cadit potestas laycalis suprema de cuius iudicio aut facto nulli penitus est licitum iudicare vel ab eo appellare. ix. q. iij. c. cuncta ꝑ mundum ⁊ c. facta quod est dicendum de papa. ergo cadit potestas laycalis suprema ad quã omnes appellant. ix. q. vi. c. ad romanã ⁊ null9 ab eo appellat.

¶ Miles. clxxxi. cap.

In casu est licitum ⁊ de iudicio summi pontificis iudicare ⁊ ab eo etiam appellare. quod ꝓbat̃ sic licet in casu iudicare de persona pape ergo ⁊ de iudicio eius antecedens patet per decretum pape Bonifacij. xl. q. v. c. si papa. in tribus enim casibus tenetur papa humanum subire iudicium scđm quosdam. primo in casu heresis sicut dicit p̃allega. c. Sed refert an sit in veritate hereticus vel an sit de heresi solummodo accusatus. Si est in veritate hereticus ipso facto ⁊ iure: sc3 tam diuino q̃ humano est papatu priuatus et omni dignitate ecclesiastica destitutus. quod sit iure diuino papatu priuat9 sic ꝓbatur q2 ille qui nõ est de corpore ecclesie non est verum caput ecclesie: nullus ergo hereticus est verum caput ecclesie. Et si quereret aliquis corã quo iudice possit vel debeat papa de heresi cõuinci vel accusari. dicunt quidam q papa corã diocesano suo in cuius diocesi cõmoratur debet de heresi conuinci: quia pape heretico nullum priuilegiu3 est cõcessum: ⁊ reatus omnem honorem excludit. l. l. ff. C. vbi se. vel clarissimi. Et ratione delicti sortitur quis forum. c. ff. de rap. Si autem episcopus in cui9 diocesi. hoc noluerit vel nequerit hoc spectat ad alios coepiscopos zelo fidei accẽsos. vt habetur. xxi. di. c. nunc autem.

Si autem episcopi vel noluerint vel nequiuerint papam hereticũ iudicare hoc spectat ad imperatorem vel regem. Nã vt notauit gl. xvij. di. c. nec licuit vbicũq; defficit potestas ecclesiastica recurrendum est ad secularem. Et sicut notat glosa. ij. q. vi. c. psul. non requirũtur tot testes cõtra papam quot requiruntur contra episcopos ꝛ cardinales ratione excellẽtie ; imo duo sufficiũt ꝛ in hoc est deterioris cõditionis q̃ sint inferiores plati. Et est ratio q2 ipse sine comparatione aliorum creatus est. Et ideo sine spe venie condemnandus, vt dyabolus de pe. di. ij. c. pncipium: sic in causa heresis papa magnitudinem periculi quod eminneret vniuersali ecclesie si papa efficeretur hereticus. vt pote qui propter auctoritatem ꝛ potestatem alios putat excellere plurimos ad suam heresim et nequitiam trahere valeat: ratiõabile est vt propter hoc deterioris cõditionis oĩbus aliis hoc casu existat. ¶ Secundo tenetur papa humanum subire iudiciũ quãdocũq; crimen eius quodcunq; est notoriũ est scandalizet ecclesia ꝛ ipse est incorrigibilis. Et tunc propter reuerentiam officij quo fungitur nõ est ipso facto priuatus: sed monẽdus. quod si nõ audierit dicendum est ecclesie. i. cõgregationi cardinaliũ qui possunt facilius conuenire ad iudicandum. quod si ecclesia noluerit iudicare ad pncipẽ temporalem catholicum cognitio deuoluitur ¶ Tertio vt dicunt quidam tenet papa humanum subire iudiciũ: si res aut iura aliorum inuadit aut detinet minus iuste. Et si queratur ab eis coram quo hoc casu respondere tenetur. ¶ Respondent q tunc tenẽtur se submittere alicuius iudicio neutri parti suspecto: aut eligere arbitros de voluntate alterius partis qui inter eos potestatem habeãt iudicandi. ¶ Cõcludunt ergo isti ex premissis q ex quo papa in tribus casibus supradictis tenetur humanũ subire iudicium: in eisdem casibus quibus tenetur humanum subire iudicium licitũ est vnicuiq; ab eo appellare in iudicio vel extra ad iudicium prouocare. Nam pro oppressis vel verisimiliter opprimi metuentibus ad inuenta est appellatio que est super iure naturali fundata. naz est quedam deffensio que cuilibet de iure naturali est permissa. ¶ Dicunt igit isti q si papa factus hereticus gerat se pro papa ab omni sẽtẽtia quã tulit in quacunq; causa, ab omni grauamine q̃d intulerit vel cõminat9 fuerit licet omni homini appellare cui9 interest. non tã q̃ a iudice: sed tanq̃ a non iudice nullam habente ecclesiasticã potestatem: quia omnis hereticus q̃tũcunq; occultus est omni ecclesiastica potestate priuatus eodem iure dignitate seculari si quã haberet. quia ecclesiasticã dignitatẽ nemo potest habere: nisi saltem de numero sit cõgregationis fidelium. secularem dignitatẽ etiam supremam infidelis posset habere. sic de facto vere habuit tempore christi ꝛ apostolorum. vt alias in prioribus fuit dictum. Et hinc est q a papa heretico: licet grauato appellare Sed si imperator vel rex alius efficiat hereticus non licet iure diuino ab eo appellare tanq̃ a non iudice seculari. licet scd̃m quosdam hoc liceat iure humano vel canonico. patet ergo q lz singulariter sit licitum de persona pape et de eius iudicio iudicare nec ab ipso appellare casualiter tamen hoc potest: ad omnes autẽ canones que in contrariũ possent adduci vel de factis eius nõ est iudicandũ vel ab eo appellandum. verum est regulariter sed casualiter sic: licet cuilibet iudicare de manifestis eius criminibus: non quidem iudicialem sententiam proferẽdo: sed ipsa cordialiter detestando et ipsa nullatenus excusando: ꝛ multominus illicite defferendo. ¶ Ad hoc posset allegari Ber. extra. de regulis iuris. c. estote ꝛ, Hieronimus xj. q iij. c. si quis dixerit.

¶ Clericus. cxxxij. cap.

g. j.

Amplius videtur in dubitanter tenendum quod omne regimen et imperium sit a papa et taliter quod de plenitudine potestatis possit quandocunque placuerit imperatorem seu regem instituere et etiam pro libito voluntatis destituere: ut placet absque causa et etiam sine culpa et eidem alium subrogare et sibi ipsi imperium retinere sive regnum/ aliter non haberet plenitudinem potestatis: sed haberet potestatem per iura alia quam divina limitatam. tamen hanc oppinionem non assero: nec eam firmiter asserere catholicum reputarem. Dico igitur aliter quod omne regnum et imperium est a papa propter hoc: quia papa habet quandam aliam plenitudinem potestatis non tamen sine exceptione eorum que non sunt prohibita. Non enim potest omnia que non sunt prohibita sine exceptione neque per ius divinum neque per ius naturale: nec enim potest aliquem priuare iure suo sine culpa: nisi subsit causa/ licet tamen reges et principes tam iuste regna et principatus habentes absque culpa nisi subsit causa nequaquam possit regnis suis atque principatibus priuare de plenitudine potestatis sue/ tamen si esset aliquis qui regem principem aut caput in temporalibus non haberet cum non solum expediens sed etiam necessarium sit cuilibet populo etiam in temporalibus habere caput a quo in necessitate regatur posset papa de plenitudine potestatis absque nominatione/ electione/ vel consensu eorum ipsis caput prefigere minorem vel maiorem dignitatem vel potestatem tribuendo eidem. Et ex ista plenitudine potestatis habet papa potestatem super imperatorem vel regem: sed non posset sine culpa nisi subsit causa necessaria priuari imperio/ nec posset ad libitum suum imperium vel regnum transferre de gente in gentem: sed pro culpa vel ex causa potest imperatorem vel regem quibuscunque aliis minime requisitis deponere si hoc sit necessarium utilitati communi: et non solum expediens potest de plenitudine potestatis de gente in gentem/ vel de domo in domum aut de persona in personam transferre imperium sive regnum: sed etiam ex causa aliqua euidenti si necessaria fuerit bono communi ut nullus ad regimen vel imperium eligatur potest ordinare et precipere ut quamdiu necessarium fuerit huiusmodi electio differatur/ et isto modo imperium vel regnum est pape non quia papa super ipsum habeat plenitudinem illam de qua dictum est superius. et sepius per quam scilicet possit eum deponere sine causa. Et secundum hoc dico quod papa potest corrigere imperatorem vel regem quandocunque corrigendus et omnia facere circa temporalia quecunque sunt necessaria bono communi licet non possit aliquem priuare suo iure sine culpa nisi subsit causa. Et secundum hoc papa nullam habet potestatem a christo/ nisi saluis non solum iuribus: sed etiam libertatibus aliorum. Et ideo papa non potest ea etiam que necessaria sunt communi utilitati in temporalibus quamdiu sunt domini temporales qui ipsa possunt et volunt utiliter expedire. Insuper si esset aliquis imperator vel rex corrigendus aut etiam deponendus propter defectum vel crimen/ qui vel quo ad pura spiritualia minime pertinent. Papa auctoritate sibi concessa a Christo se intromittere non deberet nisi propter impotentiam/ vel maliciam vel negligentiam laycorum. Papa enim totaliter debet circa spiritualia vacare et non circa temporalia quamdiu inueniuntur layci que ea possint iure et legitime expedire. ¶ Hic tamen aduertendum quod si imperium vel omne regnum iure diuino sit a papa secundum quod est dictum/ quia non debet negari si negaretur tamen hoc non potest negari quin iure humano scilicet ex voluntaria concessione romanorum imperium sit a papa qui omnem potestatem quam habuerunt super imperium romano pontifici concesserunt vel ex prescriptione legitima quam summus pontifex iure

potestatem seu imperium acquisiuit. Et hinc est q licet iure diuino papa non maiorem potestatem habeat super imperium q super regna quecunq: tamen iure humano: maiorem obtinet potestatem. Et licet supradictum sit: q omnis humana creatura subsit pape et omni potestati spirituali: non tamen sequitur q habeat dominium omnium rerum temporalium. ¶ Ad cuius declarationem sciendum est q duplex est dominium. Est enim quoddam dominium iure diuino: aliud iure humano. viij. di. c. quo iure dominium. diuinum est illud qd est apud deum supra omnem creaturam: ipse enim deus creator est omnium vniuersorum qui enim manet in eternum creauit omnia simul. ¶ Item gen. j. c. In principio creauit deus celum et terram. Isto iure diuino domini' est terra et plenitudo eius. vt in psalmo. extra de deci. c. tua nobis. Istud dominium est verum dominium simplex et absolutum et vnus est dominus omnium creaturarum deus. Et ideo proprie loquendo omnes creature proprietates res et possessiones et bona alia in nullius bonis sunt vere absolute et proprie nisi solius dei. ¶ Aliud est dominium quod secundum legistas vocatur legale dominium et ita notauit accursi'. ff. de verbo. signi. l. recte. secundum vero canonistas vocatur humanum. vt in dicto. c. quo iure. De isto legali vel humano dominio dicit compostellan'. in c. que in ecclesiarum de constitutio. q a iure gentium descendunt dominia: sed per leges principum distinguuntur modi per quos rerum dominia acquiruntur. ff. de acquir. rerum dominio per totum: mihi autem videtur: q dominium verum legale vel humanum fuit adeo collatum humane creature: et non fuit ab inicio introductum iure gentium vel ciuili. Nam deus omnia que creauit fecit propter rationalem creaturam et omnia subiecit humane creature genesis. ij. c. Et sic reseruato sibi vniuersali et vero dominio omnium creaturarum hu' dominium vtilitatem concessit ab initio quo ad vsum: quod videtur intelligere Accur. C. de iur. do. ti. l. in rebus super verbo naturali: vbi dicit q iure primeuo non distinguebantur dominia: nisi quantum ad vsum iure gentium vsibus priorum parentum introductum fuit q terre diuiderentur et appropriarentur vt vnusquisq quod suum erat sciret. Unde lex dicit q iure gentium dominia sunt distincta. non dicit introducta vt. l. ex hoc iure. ff. de iustitia et iure. Cum ergo iure gentium diuidebantur dominia sequitur q ante fuerant communia. ff. comuni di. l. iij. circa principium. Unde ex concessione diuina creatur quoddam dominium legale vel humanum quod respectu veri domini non dicitur dominium sed in se consideratum verum dicitur. ¶ Istud verum dominium legale vel humanum prout erat in communi non debet dici iure gen. sed diuini prout vero cuilibet appropriatur vel acquiritur. hoc dominium sic consideratum est iure gentium: et tale dominium non est apud populum tantum: sed apud omnes qui iuste acquirunt. Ex quo semel acquisitum est non licet cuiq principi ecclesiastico vel seculari acquirenti auferre vel occupare sine iusta causa quia esset contra ius naturale diuinum quo vnicuiq dictum est. Ne facias alteri qd tibi non vis fieri. vt in principio decretorum. Et dominus dicit in euangelio. Ne transgrediaris terminos antiquos quos posuerunt patres tui. ix. q. iij. c. nullus. Facit. Ad hoc. C. de cohar. l. si quis. libro. xi. Et hoc intelligo sine causa: quia ex iusta causa posset aliquis priuari ab homine/vel a iure tali dominio. ff. de reli. et sup. fune. l. si quis sepulchrum. et. C. de bonis damna. quasi per totum.

¶ Item est notandum q nonnulli dixerunt q suprema potestas laycalis potestatem sibi proprie propriam non habet immediate a deo: quia habet propriam a deo mediante papali potestate. Et hoc idem dicunt de quolibet principe temporali. ¶ Hoc tamen ponderandum est aliquam potestatem esse immediate a deo tripliciter posse intelligi. vno modo vt detur a deo solo absq donatione

vt ministerio creaturarum. ad modū moyses
habuit ducatū imediate a deo: filijs israel
ꝓprietatē terre ꝓmissionis. Et petrus
summū sacerdotium ⁊.xij. apostoli apo=
stolatum. Scd̄o modo potest esse ime
diate a deo. quia a solo deo datur nō tñ
absq̃ ministerio hominis per quē mo=
dum summus pontifex quilibet post pe
trum potestatem ⁊ pontificatum habet
a deo immediate quia q̄uis non habe
at potestatem illam absq̃ electione le=
gitima: electores tamen illi sibi potesta
tem non tribuunt. sed solus deus. sic q̄
baptizatur gratiam accipit a solo deo.
non tamen sine ministerio baptisantis
⁊ tamē baptizans non creat gratiā illā
Sic plebanus habet ecclesiam suam a
solo episcopo. ⁊ tamen sine presentatio
ne patroni. ¶ Tertio modo intelligit
aliquis habere proprietatem ꝓprie ꝓ=
priam a solo deo quia licet eam a prin=
cipio habuerit ex cōcessiōe vel donatiō=
ne aut resignatione alicuiꝰ: tamē postq̄
sibi data vel resignata ē a solo deo depē
det: ita ꝙ solus deus quantū ad hmōi
potestatem vel proprietatem est eo su=
perior. sic scd̄m quosdam papa dicitur
habere dominium seu proprietatē rerū
temporalium nec concesse sunt a fideli=
bus romano pontifici immediate a so=
lo deo: quia licet primo a deo receperit
ex largitate fideliuȝ: tamen postq̄ eas
nullus alius quidq̄ iuris habet in eis
nisi solus deus: ita ꝙ predia et ciuita=
tes et res alias quas sibi dederunt fide
les non ab homine sed a solo deo tenet
⁊ ita vt superiorem in temporalibus
istis post deum non recognoscat sic etiā
quando erat solus noe cum filijs ⁊ vxo
ribus res quas tunc habebat siue iure
hereditario siue emptione vel donatio
ne aliorum: aut quouis alio modo a so
lo deo tenebat. Nec in hmōi tempora-
libus tunc superiorem habebat licet ha
buisset ante diluuium in huiusmodi su
periorem regem scȝ aut aliū dominū
principalem quo fuisset inferior. illorū
ergo qui tenent hanc opinionem impe=
rium esse a papa. quidā sunt qui dicūt
ꝙ imperium seu regnuȝ est in alijs que
postea īperator seu rex hȝ ꝓprietatē ꝓ=
priē ꝓpriā in bonis q̄ habuit anteq̄ op
tineret impiū seu regnum ⁊ in alijs que
postea per se et sibi non dignitati acqui
reret proprijssime accipiendo propre=
tatē: suprema potestas laycalis nullaȝ
proprietatem habet. quare d̄ proprieta=
te strictissime sūpta pōt eā hn̄s facere
quod vult. ſ.q.ſ.c. eos. insti. de reȝ diui.
§. per traditionē. et quicquid fecerit de
ea ipsam scȝ bene vel male exponendo
vel legādo vel quōlibet alienādo q̄uis
cum graui peccato talis facere valeat
Tamen ad restitutionem non tenetur
sed sufficit ꝙ alijs mōis deo satisfaciat.
de peccato hoc autēȝ imperator vel rex
que supremam potestatem optinet de
iuribus et rebus imperij seu regni neq̄q̄
facere potest. quia si dissipauerit ea et
non expenderit ea ad vtilitatem impe=
rij vel regni. ⁊ cōmunis vtilitatis ipsa
restituere de bonis proprijs obligatur.
Et ideo scd̄m istos potestas suprema
laycalis sicut nec potestas suprema spi
ritualis nec mediate vel immediate a
deo vel ab alio habet potestateȝ sibi ꝓ=
priam. cuius ratio assignatur quia pote
stas suprema laycalis est principatus
regalis secundum perfectissimum mo=
dum pricipatus et habet hoc principa
liter vt instituatur propter cōmune bo
num subditoruȝ et non propter bonum
proprium principantis vt videtur dice
re aristoteles octauo ethicorum quare
non potest ea expendere nisi pro cōmu=
ni vtilitate subiectorum. Et si aliter ex
penderit ad restitutionem tenetur. Nā
qui bona concessa ab aliquibus ad cer=
tos vsus in alios contra volūtatem cō=
cedentium cōsumpserit restituere eadē
si potest astrigitur. Alia est opinio ꝙ su
prema potestas laycalis. habet aliquaȝ
proprietatem. nam constitutus in supre
ma potestate eadem illis bonis habun=
dare debet quibus actus virtutū politi
carum valeat exercere. inter autē virtu

tes politicas necessarium est in potestate laycali cōstituto vt liberalitatē exerceat. Nā vt dicit aristoteles octauo ethicorum: pncipatus et potentat⁹ possidentibus necessarij sūt amici: qr vt dicit ibidē bona fortuna q̄nto maior tāto minus secura. Nā vt hētur extra. de accu. c. q̄liter et q̄n. Et queadmodum ecclesiastici odiū multorum incurrūt et insidias paciuntur sic etiam reges et principes q̄ interdum iudiciū sāguinis hnt in potentes et diuites exercere multas eis libenter parant insidias. qr p sua deffensione et potestate in malos intrepide exercēda sū me indigere noscūt amicis. Amici aūt maxime acqruntur et cōseruant p munificentiam et liberalitatem. Teste salomone qui puerb. xix. c. ait multi colunt personam potētis et amici sunt dona tribuētes. Et iterum ibidem diuicie addu cunt amicos plurimos. ergo actus virtutis liberalitatis est necessarius constitutis in suprema potestate laycali: qr cū potestas laycalis suprema debeat esse sibipsi et fungenti sufficiēs tātis bonis habundare. vt preeminens in ea actum liberalitatis valeat exercere cuius act⁹ sez dare posse spectat ad proprietatem habentem. Quare suprema potestas proprietatem strictissime accepto vocabulo debet habere.

Miles. clxiij. cap.

Plurima vix pedem figēdo tetigisse sz plura per vos tacta intermittendo. Dico q nec imperator nec rex habz pprietatem proprie ppriā ab homine. ergo hz eam adeo solo. cōsequentiam manifesta videtur. Antecedēs pbat. nam si haberet eā ab homine vel haberet eam ab electoribus aut a coronatore aut cōfirmatore: nō ab electoribus qr generaliter electores nō dant p̄cise ius electo. Nam electus indiget ab homine cōfirmari. c. venerabilem. de elect. sicut nec electores dant sibi potestatē sed faciūt eū capacē recipiēdi hāc dignitatē immediate adeo neqz pprietatem. ergo neqz dignitatē recipit imperator ab electoribus nec habet eā a coronatore qr coronator qn non est cōfirmator nō dat coronato pprietatē alicuius rei tēporalis sicut nec consecrator dat consecrato aliquā pprietatē vel etiā administrationē alicuius rei tēporalis seu spūalis. ergo imperator a coronatore q non est cōfirmator nullam recipit pprietatem nec habet eā a cōfirmatore qr confirmatione nō indiget. Et discurrat canonista per totuz corpus iuris canonici et nunq reperiet decretum seu decretalem quod vel que dicat q papa imperatorē seu regem cōfirmet sed bene dicūt q eū examināt et approbāt. sz nūq vtitur verbo cōfirmationis. verū de duplici dn̄io in p̄dictis p vos facta est mētio: verū est q duplex ē dominiū scz diuinū et humanū. diuinū dominiū est ius plenū possidēdi mundū ac mediāte possessione libere vtendi omnib⁹ cōtentis in ipso. dominiū humanū seu dominiū ade fuit ratiōalis mortalis creature ius seu auctoritas originalis possidēdi naturaliter res sibi a natura subiectas et eis plene vtendi siue eas licite pro libito voluntatis disponēdi p quod intellige dictarū rerū consumtionem locationem cōmodationem depositionē pignoratio nem vēditionem defensionē multiplicationem et similia. dixi rationalis creature: qr dn̄ium soli rationali creature competit dominiū enim df a domo. et a domo dn̄s diriuatur eo q preest domui et domū gubernat seu regit: qd irrationabili creature competere nō potest licet aliqualis assumptio rerum p sustentatione sue nature illi cōueniat. nec etiam angelis bonis seu malis qr non habent corpora q̄ pro sua necessitate talibus indigeant. auctoritas ergo siue ius soli cōuenit rationali creature potestas siue facultas irrationabilis competit. Et est hic attendendum q sicut supra mōstratum est a principio creationis humane non fuit principatus terrestris vsqz ad tempora noe. sed deus immediate pu-

niebat. vt patet in caym & Lamech & si milibus: nec fuerūt leges: sed solum dictamine ratiōis quilibet gubernabatur & erat regulariter inclinatio cuiuslibet in bonum ꝑpter bonitatē & rectitudinē humane creature. transcursu temporū fuit depravata humana natura & virib⁹ corporeis minorata. Et tunc fuit opus legibus & date fuerunt per moysen. Et post temporū cursus ampliata hominū pravitate emanarunt leges positiue ciuiles et canonice. ¶ Haec autē supponunt imutabilitatē totius conditionis humane & in statum deteriorē corporeū & animalem. qđ patet primo ex legum dispositione quarū tunc non erat opus. post successiue multiplicite quotide pro mulgantur nec sufficiunt. vt refrenet̄ pravitas humana. vt patet i pħemio de eretalium: hoc etiam pꝫ ex scriptura diuina. Nam antiquitus erant homines longioris vite & robustiores vt gygātes vnde Illuius de mirabilibus mūdi ait. Corrupta namqꝫ successiue nostri temporis per nascentium detrimente. &c.

¶ Item mundus senescit & corrumpitur continue. Et ꝑpterea scribit̄ primo Methe. vbi nunc est aridum olim fuit mare & econtra Item vnū quodqꝫ debilitatur scđm quod plus distat a suo pn̄cipio. vt scribit̄ in libro de causis. Sed nostra humana hodierna multū distat a suo pn̄cipio etiam secūdum veritatem & fidem que ponit mundi creationem. multum enim distat ab adam & ab initio creationis. Et ꝑpterea scribunt medici ꝙ eleborus albus tempore isto est intollerabilis & sic venenum ꝑpter debilitatē nature. ¶ Item scđo de hystorijs animaliū dr̄ ꝙ animalia paucos dētes habētia sunt breuioris vite. Vn̄ homines antiqtus solebant habere. xxxij. dentes alij vero. xxviij. Hodiernis diebus adhuc pauciores. ergo natura humana minorata est attenta corporis cōplexione. Nā mathussale vixit nouigentis. & xxx. annis q̄ nunqꝫ tamen ꝑpter breuitatē vite voluit domū construere Noe nonīgentis annis. Qđ potest etiā ꝑ suaderi nam cum natura humana non possit perpetuari in se ipsa incerta est solicitudo diuina dans ei virtutē generatiuā. vt seruaretur in spē qđ non posset seruari indiuidualiter vt scribitur. in. ij. libro de anima. Et ideo deus cuius est quoddā ordine cūcta disponere. vt scribit̄. ij. de aīa. xij. Methaph. naturā sic ꝑduxit humanam. vt debilitantando ꝑcedens finiatur. vt tādem vita corporali relicta que est corruptibilis & accidētalis post cum eo fruat̄ vita eterna: que ē per se & nullo extrinseco egens adminiculo. Ex quibus satis patet ꝙ potestas maxime ecclesiastica que est spūalis non debet dominia in tēporalibus appetere sed circa ea que spectant ad vitā eternā totis viribus se deberet applicare cum ista tēporalia sint transitoria vita autē illa manet in eternuꝫ. ¶ Amplius nec debent se de depositione imperatorꝭ seu regū tem poralium intromittere. put in pꝛoribus plenius fuit dictuꝫ q̄tūcūqꝫ rex vel imperator sit dignus depositiōe ꝑpter deffectum quēcunqꝫ vel crimen quod nō est inter spiritualia crimina cōputandum. Et ideo si imperator vel rex cōmittit crimen dilapidationis vel destructionis imperij seu regni aut dānabilis negligentie imperij vel regni vel tyrānidis seu quocunqꝫ aliud ꝑpter quod non in merito deponi meruerit papa nō deberet eum deponere sed popul⁹ a quo suam recipit potestatē tacite vel expresse nisi illi ad quos spectat nollent aut non possent facere iusticie complementum. Nec obstat. c. alīqs. xv q. iij. q: gallici dubij forsitan de ꝓpria potestate papam tanqꝫ sapientem duxerunt consulendū. Nundū tunc temporis vigebat studiū parisius nec francia tot prudentib⁹ put nunc est adhuc erat repleta. Sed forte diceret aliquis ꝙ Innocen. terti⁹ deposuit quartum ab imperio et Innocen. quartus deposuit fredericum imperatorem. ¶ Ad hoc quidem dicunt ꝙ Innocen. tertius & Innocē. quartus illas

depositiones fecerunt auctoritate Romanorum ad quos spectat correctio imperatoris. ¶ Alij dicunt q specialiter Innocē. quartus deposuit fredericum auctoritate consilij generalis q2 in casu heresis specialiter habet super omnes christianos potestatem. ¶ Alij dicunt q vterq male pcessit vsurpādo sibi potestatem quā nō habuit scdm quod sepe faciunt romani pontifices. vt notauit glo. extra de foro cōpe. c. si quis dicens in hec verba papa siue sint negligentes s. layci siue non quotidie concedit litteras clericis cōtra laycos sup quacunq qstione: z ita vsurpat iurisdictionē aliorum. ppter quā vsurpationē dicunt ordinem christianitatis esse cōfusum q2 omnis ordo iurisdictionis cōfunditur si vnicuiq iurisdictio sua illesa non seruetur scdm quod testantur canonice sanctiōes. xi. q. i. c. peruenit. Et ex ista vsurpatione populorum strages vastationes ciuitatum regionu3 z terrarū z alie desolationes innumerabiles solent contingere put diebus nostris in ytalia docet experientia satis abhorenda. fatentur tamen q papa potest transferre imperium vel regnum de gente in gentem casualiter. vt q2 non est alius superior. vel aliter: aut imperium vel regnum est trāsferendum de gente in gētem ppter aliquod crimen spirituale gentis: puta si gens illa inficiatur heretica prauitate vel ad legem iudeorum vel ritum gentilium: vel sectam aliam conuerteretur vl ppter aliud simile: vel propter crimen seculare. vt ppter negligentiā aut defectum alium propter quod etiam iudicio sapientum gentilium vel christianorum gens illa non esset digna alias gubernare si transferendum esset imperiū vel regnum propter crimen spirituale. ¶ Dicunt quidem q Papa potest iure diuino transferre imperium siue regnum. quia ipse in spiritualibus et annexis eis habet plenitudinem potestatis quantum ad ea que sunt de necessitate facienda. Alij dicunt q papa in hoc casu non potest transferre imperium siue regnum nisi layci fuerint damnabiliter negligentes vel fauentes genti aqua necesse est transferri imperium vel regnum: sed in hoc casu spectat ad papam de crimine spirituali cognoscere z denunciare illis ad quos spectat: vt ipsum deponant. quod si noluerint vl nō potuerit iure diuino est deuoluta potestas transferendi ad summum pōtificem z hoc quia ipse habet plenitudinem potestatis qtum ad omnia que sunt de necessitate facienda. Si vero imperium transferendum esset de gēte in gentem ppter crimen aliquod seculare vel defectu3 alium: papa auctoritate ppria talem translationem non posset facere nisi illos ad quos spectaret damnabiliter essent negligentes. ¶ Qualiter autem de facto fuit pcessum quando trāslatum fuit imperium de grecis in germanos z an iuste vel iniuste processit posset huius rei certitudinē habere qui acta illius temporis reperiret: licet tamen pro facto pape z etiam cuiuslibet iudicis donec pbetur cōtrariū sit pſumēdū extra. de renū. c. in presentia. Unde si papa absq iusta causa vel auctoritate propria ea facere attemptauerit falcem damnabiliter imisit in messem alienam. Si autem causa manifesta exigente eam fecerit vt q2 illi ad quos spectabat scilicet romani erant damnabiliter negligentes iuste processit quia tanta necessitate potuit negligentiam eorundem supplere. Insuper qnuis papa imperatorem examinet: non tamen sequitur q sit superior imperatore in temporali. examinat enim secundum aliquos: vt sciat an debeat ipsum pro imperatore reputare: et vt alijs si necesse fuerit valeat per certitudinem indicare q sit ei tanq vero imperatori obediendum nō vt ei aliquam tribuat potestatem: sed coronā imperialem tātūmodo si elect9

voluerit eas ab ipso recipere: exemplū in illis qui litteras papales imperiales seu regales visitant non tanꝙ superiores approbant vel reprobāt eas aut aliquid tribuunt eis potestatis seu vigoris sed visitant vt sciant an sint vere vel false. Sic ergo videtur quibusdam ꝙ per examinationē nō potest ostendi ꝙ imperiū sit a papa nec etiam per inunctionē consecrationem coronationē hoc ostēdi potest. nam videmus ꝙ alij reges cōsecrantur inunguntur ꝛ coronantur ab archiepiscopis vel episcopis a quibus tamen regna sua minime tenent. Amplius nec hoc potest ostendi ratione iuramenti. nam imperator non tenetur iurare summo pontifici tanꝙ vassalus: sꝫ econtra papa si vult retinere temporalia que sibi imperatores dederunt tenetur iurare tanꝙ vassalus imperatori. Dictum enim fuit omnibus presbiteris: reddite que sūt cesaris cesari et que sūt dei deo. vnde iuramentum quod imperator facit pape nō est fidelitatis. i. homagij sed fidelis deffensionis quale iuramentū prestant alij reges in regnis suis iurantes ꝙ fideliter deffendent ecclesiam qui tamen non ab ecclesia tenēt regna sua in feudū. ¶ Sed queret aliquis an imperator teneatur pape ad huiusmodi iuramentum prestandum fidelis deffensionis quidam dicūt ꝙ sic alij tenent contrariū. Et si fecerit ex deuotione vel simplicitate vel alia causa quacunqꝫ successores suos ad hoc non potuit obligare cum non habet par in parem nec minor in maiorē imperiū licet enim imperator sit papalis aduocatus id est deffensor romane ecclesie sicut ꝛ patroni ecclesiarum sunt aduocati earū tamen i nullo est imperator magis subiectus pape ꝙ alij reges. alij autem reges ad tale iuramentū minime obligātur ergo nec imperator. rursū sicut qui in ius succedit alterius eo iure vti debꝫ ꝙ ille ex. ꝺ regu. iu. c. si qs. ita q i ius succedit alterius dignitate ꝛ libertatibus gaudere debet quo iure ille gaudebat. Sed imperator romanus succedit in ius ꝙ imperatores romani fideles et etiā infideles tale iuramentū minime prestare tenebāt. ergo imperator nūc huiusmodi iuramentum nisi voluerit prestare non tenetur.

¶ Clericus. clxiiij.

Amplius patet ꝙ ad romanum pontificem spectet ꝙ cōmittat administrationē in tēporalibus nedum imperatori sed cuilibet pricipi temporali nec sine cōmissione romani pontificis potest aliquis princeps tpalis iurisdictionē exercere quod pbatur sic. Supposita plenitudine potestatis quam dedit sibi christus aliter propter opus dei sibi commissum faceret negligēter nec imitaretur christū dicentē Io. xvij. c. pater opus cōsūmaui quod dedisti michi vt facerem. Et ꝙ iurisditionē minime valeant exercere nisi prius cōmissam a romano pontifice probatur. nā qui assumit officiū dignitatis honoris etiā secularis absqꝫ principe ad quem spectat de huiusmodi officio ordinare de ambitione merito est notandus ab initio aut in secularibus dignitatibus et legibus etiam cuilibet reprobatur. Si ergo ad papā ex institutione christi spectat de huiusmodi officijs ordinare illicite sine papa exercet eadem. rursum scdm apostolū ad Ebre. v. c. Nemo sibi sumat honorem ꝙ non tantū de honore spūali sed etiā de seculari debet intelligi. c. qualiter ꝺ elec. l. si ꝗ̃s. C. de epi. ꝛ cle.

¶ Miles. clxv. ca.

Hanc plenitudinem potestatis semper supponitis ꝛ verū est ꝙ vno impossibili posito inesse necessarium est plura sequi sed quantum ad veritatē non videtur hāc plenitudinem debere concedi. quod pbatur sic. Nam repugnat optimo pricipatui solūmō seruos habere subiectos sed nōnullis apparet ꝙ non stat cū puritate optimi principatus quecūqꝫ sub

ditum presertim inuitū absq culpa sua esse seruum. Nam principatus optim⁹ propter bonum subditorum est principaliter institutus. Principatus autem seruorū est principaliter propter bonū principantis: quare hmōi principatus non est optimus iudicandus. Rursum principatus institutus contra naturam non est optimus extimandus. sed contra naturā est vt quis maiorib⁹ et equalibus ꝛ sibi similibus vel de quibus spes ꝓbabilis est ꝙ futuri sint maiores aut sibi equales virtute ꝛ sapiētia principētur tanq̄ seruis. vt ait aristoteles tertio politicorum talis eīm debet eligi in principem seu prelatum cuius comparatio ceteri grex dicantur et pro hoc. j. q. j. c. vilissimus. quare optimo pricipatui repugnare videtur ꝙ omnes subiecti sint serui. ¶ Ad quod etiam probandū videtur sufficere ratio aristotelis pmo politicorū qua probare nitiẜ ꝙ melior est principatus hominum q̄ bestiarū. liberi autem sunt meliores q̄ serui quare principatus seruorū non est optimus iudicandus. Sed contra ista forsan aliquis obiceret ꝙ optimo principatui nō repugnat perfectissima obedientia in subiectis tunc eīm optimus principatus non posset in religiōe perfectissima que obedientiā perfectissimā ꝑmitteret reperiri cū veri religiosi dicanẜ serui. xij. q. ij. c. non dicatis. ¶ Respondeo ꝙ religio perfectissima non ꝑmittit simpliciter i omnibus obedire scd̄m quod non tenētur serui in omnib⁹ obedire. Alias eīm posset prelatus religiosam huiusmodi vitam ducere secularem perfectissimā igitur religio promittit in omnib⁹ obedireque non sunt contra deum et regulam suam presertim in hijs que ad deū ꝛ bonos mores pertinent

¶ Ex istis ergo infertur pricipatui repugnare ꝙ principans illam habeat plenitudinem potestatis vt scꝫ de iure si possit omnia valeat precipere. Nam sic omnes subiecti habenti plenitudinem potestatis sunt serui ipsi⁹ scd̄m strictissimam significationē vocabuli. Nā hac potestate nullus domin⁹ super seruos potest maiorem habere de iure. sed optimo principatui repugnat ꝙ omnes subiecti sint serui ꝗ repugnat ꝙ papa huiusmodi plenitudinem potestatis habeat. Ex illa igitur sibi non potest vendicare ꝙ administrationē in temporalibus dominijs dominis temporalibus ipse solus cōmittat. Et si queratis iuxta ꝑmissa que sint illa que optimo principatui conueniant. Ad huius euidentiam ante omnia est sciendum ꝙ licet ad principantem de quo est sermo multa pertineant videlicet iura sua vnicuiq tribuere seruare. leges ꝯdere necessarias atq iustas. iudices superiores ꝛ alios inferiores constituere. quales artes ꝛ a quibus in cōitate sibi subiecta debeant exerceri oīm virtutum actus precipere ꝛ alia multa. tamen ad hoc videtur principaliter institutus vt corrigat ꝛ puniat delinquentes. si eīm in aliqua communitate nullus pro delicto seu culpa puniri deberet monitor ad bonum et doctor sufficeret ꝛ principat⁹ omnis supfluus videretur lex eniꝫ videretur institui nō propter bonos sed propter malos puniendos ꝛ corrigendos. Teste apostolo. j. ad Thimo. j. c. Lex iustis non est posita sed iniustis ergo princeps principaliter non propter bonos: sed propter malos preesse debet. Et hoc idem sapiens ecclesiastici. vij. c. videtur innuere. Noli querere fieri iudex vbi non valeas dirūpere iniquitates.

¶ Clericus. clxvj. ca.

Rursum dico ꝙ rex accipit aliquā potestatem super temporalia a ꝑsona ecclesiastica ex eo ꝙ a persona ecclesiastica inungitur. exemplū in rege francie qui inūgitur ab archiepiscopo remensis quod probatur. sic sicut se habet vnctio regalis ad regem sic vnctio sacerdotalis ad sacerdotem ꝛ episcopalis ad episcopū. sed per vnctionem sacerdotalem ꝛ episcopalem potestas accipitur ergo similiter et per vnctionem

regalem. sed clarum est ꝙ non recipit
potestatem spiritualem. ergo rex ex eo
ꝙ inungitur accipit aliqualiter potesta
tem in temporalibus seu temporalem.
¶ Item sicut natura nichil facit fru=
stra ita rationabile operans nichil facit
frustra. quare talis vnctio regis nõ fit
frustra. sꝫ frustra fieret ꝛ ridiculose nisi
per ipsam aliquam potestatem accipe=
ret et non accipit aliquam potestatem
nisi super temporalia ergo. ꝛc.

¶ Miles. clxvij. ca.

REx hereditarie succedens nõ ali=
quam potestatem accipit sup tẽ=
poralia ex eo ꝙ a persona ecclesiastica
inungitur quod probatur. Nã omnes
reges hereditarie succedentes in eodẽ
regno habent eandem super tempora=
lia potestatem in eodem regno. Aliter
enim vnus non esset verus successor et
verus heres alterius: sed in multis re=
gnis fuerũt plures reges sibi heredita
rie succedentes quorum aliqui fuerunt
vncti et aliqui non erant inuncti. Nam
aliqui fuerũt reges pagani qui non fue
runt inuncti quia reges paganorum nõ
inungũtur. aliqui autem fuerũt fideles
ꝛ christiani ꝛ inuncti quia communiter
reges christiani inunguntur. ergo per
hoc ꝙ rex hereditarie succedens vngitᷣ
non recipit super temporalia potestatẽ
ex eo ꝙ a persona ecclesiastica inungitᷣ.
¶ Confirmatur: eadem vnctio a quo=
cunq̧ cõferatur habet eundeꝫ effectuꝫ
sicut baptismus siue cõferatur a perso=
na ecclesiastica siue layca siue etiam a
muliere habet eũdem effectum ergo
vnctio regalis hꝫ eũdẽ effectũ siue cõ=
feratur a persona ecclesiastica siue alia
ergo vnctio ex hoc ꝙ cõferatur a perso
na ecclesiastica non dat vncto super tẽ=
poralia aliquam potestatem. Sed for=
te dicet quis: ꝙ vnctio regalis non po=
test conferri nisi a persona ecclesiastica
sicut nec vnctio sacerdotalis et episco=
palis. ¶ Hic forte diceretur ꝙ vnctio
regalis posset conferri a persona non
ecclesiastica quia vnctio regalis In tro=
ducta est ex veteri testamento. in veteri
autem testamento aliquando vnctio re
galis conferebatur a sacerdote vel le=
uita quibus in nouo testamento succe=
dunt ecclesiastice persone. nam samuel
qui fuit leuita vnxit de precepto dei sau
lez ꝛ dauid i reges. Et sadoc sacerdos
vnxit salomonẽ. Nõ nunq̧ vero vnctio
regalis fiebat ab aliis. Preceptum enĩ
fuit Helye vt vngeret asael regem su=
per syriem. Quare et nunc posset a per
sona non ecclesiastica inungi. nec obstat
quod in oppositum arguebatur. quia nõ
est necesse ꝙ quantum ad omnia sic se
habeat vnctio regalis ad regeꝫ sicut se
habet vnctio sacerdotalis ad sacerdotẽ
ꝛ episcopalis ad episcopum. vnctio enĩ
sacerdotalis et etiam episcopalis est ex
institutione diuina. vnctio vero regalis
licet in veteri testamento fuerit ex pre=
cepto dei tamen in noua lege fuit ex in=
stitutione humana. Et ideo nullam po
testatem dat super temporalia illa vn=
ctio regalis. nisi hoc per voluntatẽ hu=
manam fuerit voluntarie ordinatum.
quare si per ordinationem humanã nõ
est institutum vt vnctio regalis det po
testatem super temporalia nullam sibi
dabit. nec etiam obstat quod allegaba=
tur ꝙ vnctio regalis sit frustra. Dicen=
dum est ꝙ non sit frustra q̃uis enim vn
ctio nullam det super temporalia pote=
statem: tamẽ aliud operatur. potest enĩ
fieri vnctio vt rex in maiori reuerentia
ac veneratiõe habeatur quemadmodũ
in coronatione et in vnctione regum fi
unt conuiuia magna ꝛ solemnitates alie
vt reges in maiori honore habeantur
et vt regalis magnificencia ostendatur
sicut rex assuerus vt habetur Hester.
i. c. fecit magnum conuiuium vt osten=
deret magnas diuicias ad ostensionem
et gloriam regni sui.

¶ Clericus. clxviij. ca.

Quāuis in multis regnis fuerint plures reges sibi succedētes quorum aliqui fuerunt inuncti ꝛ alii nō possit vnomodo dici ꝙ reges pagani. qui non fuerunt inuncti nō fuerunt veri reges: quia vt dici. Inno. iiij. extra ecclesiam non est verum dominiū nec potestas ordinata ꝛ concessa sed tātummodo permissa vel aliter reges pagani qui non fuerunt vncti fuerunt veri reges quia pagani sicut nō tenentur ad constitutiones ecclesiasticas vt extra de diuor. c. gaudemus sic constitutionibus xpianorum non artantur. tamen christiani non possunt fieri veri reges nisi vngantur quia ex quo sunt xpiani ad consuetudinem christianorum obligātur sicut et constitutiōes ecclesiasticas seruare tenentur. Et cum vltra allegatur ꝙ vnctio regalis potest fieri ab alio ꝙ̄ a persona ecclesiastica. hoc non videtur continere veritatem quia illa que sunt propria legi diuine nō debent fieri nisi a ministris legis diuine cuius fuerunt sacerdotes et leuitei veteri testamento ꝛ persone ecclesiastice in nouo. Et cum arguitur ꝙ Helyas debuit vngere aliquos in reges et filius prophete qui non erat sacerdos nec leuita vnxit Ieeu regem super israel. Dico ꝙ non habetur in canone biblie Helyam et filium prophete supradictos nō fuisse sacerdotes nec leuitas.

¶ Miles. Clxix. Cōm.

Uidetur ꝙ vnctio regis seu imperialis sit ad bene esse et non de necessitate et per consequens non disputandum an fiat a persona ecclesiastica vel alia quod probatur sic. ¶ Quādo aliquid est in aliquo p approximationē ad alterum illud est potentius ꝛ efficatius alterio: sed in aliquibus dignitatibus ē spirituale propter maiorē approximationem ad principes qui ex sola electiōe plenissimum ius habent sicut habet in dignitate patriciatus et consulatus ergo multo forcius hoc idē erat in principe. Prima est per se nota. ¶ Scda probatur in autentica constitutiōe que dedig. a patri. potes. §. j. insti. qui mo. ius. pa. pote. solui. §. filius. C. de decur. l. vlti. li. x. Secundo hoc confirmatur non debet cui quod plus licet quod minus est non licere vt. ff. de regulis iuris l. non debet. sed maius quod est imperatore seu rege est facultas legem generalem cōdendi vt. C. de legi. l. vlt. sed hoc potest imperator statim post electionē vt. ff. de excu. tu. l. sed ꝛ reprobari. §. de philosophis ibi de his omnibus diuus pater meus mox ingrediens ciuitatem ꝛc. ¶ Qua ratione hoc imperator potest statim post electionem eadem ratione rex hereditarie succedens. hoc poterit statim ante vnctionem mortuo patre suo. quia non plus iuris tribuit electio electo ꝙ̄ paterna successio filio. Cum inter patrem et filium continuetur dominium et mortuus saisit viuum. Item electio que fit hodie per principes et prelatos de imperatore successit loco illius que fiebat olim per populum. ergo eiusdem debet esse nature insti. de actio. §. fuerat. Sed illa nullo actu extrinseco expectato perfectum ius transferebat vt. ff. de origi. iuris. l. ij. §. deinde quia difficile. xciij. distin. c. legimus. Igitur et ista sic erit a simili in rege hereditarie succedente.

¶ Amplius: contrarium tenenti potest dici ꝙ erubescat quia sine lege vt dicitur de triente et se. §. consideremus.

¶ Dicas michi queso tenens contrarium quid dicit. c. venerabilem de elec. per quod potius tua fūdatur oppinio. ibi enim dicit textus ꝙ papa inungit cōsecrat et coronat imperatorem actū confirmationis obmittēs quod fuisset facile dicere si voluisset. c. ad audienciam de deci. extra. ¶ Textus ergo ille videt innuere ꝙ ex sola electiōe impa-

ratoꝛ foꝛciatur ius. quod competit confirmatis nondū tamē vnctis siue ꝯsecratis: ſʒ cōfirmatis ꝯpetunt oīa que sunt iurisdictionis. vt extra. de elec. c. nosti. ⁊ c. transmissa qua ratione hoc in imperatoꝛe electo hoc in rege iure hereditario succedente. Ex quibus omnibꝰ luce clarius ostēdit ꝙ vnctio regalis nō fit de necessitate. sed de bene esse solū ⁊ ꝑ consequens vnctio regalis nullam tribuit potestatem in tempoꝛalibus.

¶ Clericus. clxx. cap.

Altem ⁊ si nō per vnctionem rex hereditarie succedens aliquā recipiat potestatē sup tempoꝛalia tū videret ꝙ ꝑ coronationē aliquā recipiat potestatē in tēpoꝛalibus Et hoc qꝛ quāto maioꝛ est dignitas tanto in adeptione eius debet adhiberi maioꝛ solēnitas sine qua haberi nō pōt: sed dignitas regalis est maioꝛ ꝙ̄ milicia. Circa miliciam aūt quādo qs adipiscit eaʒ debet aliqua solēnitas adhiberi sine qua nemo fit miles ergo multo magis quando aliqs fit rex aliqua solēnitas est puta coꝛonatio. qꝛ sola coꝛonatio videtur esse solēnitas q̄ est cōmunis omnibꝰ regibus q̄ adhibetur circa omnes paganos. ergo ex eo ꝙ aliqs coꝛonat accipit regiam dignitatē: sed dignitas regia nō est sine potestate sup tēpoꝛalia ergo rex hereditarie succedēs ex eo ꝙ coꝛonatur aliquā recipit potestatē sup tempoꝛalia

¶ Miles. clxxi. cap.

Rex hereditarie succedens nullam recipit potestatem sup tēpoꝛalia ex eo ꝙ coronat. ¶ Ad cuiꝰ euidentiam sciendū est ꝙ lʒ sint diuersimodi ṗncipatus regalis sicut docet aristoteles in politi. Nullus tamen ṗncipatus regalis assimilat in multis ṗncipatui naturali: sed omnis ṗncipatus regalis est ex institutiōe positiua diuina vel humana: diuina pʒ. iiij. libro Regū in quo habemus ꝙ deus ꝑ samuelē instituit principatum regalem. De humana patet tam in veteri ꝙ̄ in nouo testamēto ꝙ̄ i aliis hystoꝛiis atqꝫ gestis in qbus legitur quomodo plures fuerunt ꝑ voluntatem facti ꝓpter qd ad sciendum quā potestatē rex hereditarie succedens super tēpoꝛalia habeat ⁊ qñ eaʒ recipit cōsiderandum est si est possibile quomodo ṗncipatus regalis fuerit ab inicio institutus. Si autē non est memoꝛia qūo hmōi regnum fuerit ab inicio institutum attendenda est consuetudo de cuiꝰ inicio hominū memoꝛia non existit ⁊ illa est seruanda. dūmodo sit rationabilis neqꝫ contra leges superioꝛes ad quas seruādas rex hmōi teneretur. Si vero ex aliquo euentu ignoꝛaretur hmōi consuetudo vel etiam ṗmus rex moꝛeret añq̄ per cōstitutionem oꝛdinaret q̄admodū ibi rex hereditarie succedens seruare deberet accipiendū ⁊ seruandum esset illud quod rationabilius esset ꝑ bono cōmuni tocius regni. qꝛ sicut benigniora ita rationabilioꝛa ⁊ vtilioꝛa sunt i hmōi pꝛeferanda. Ex isto respondet ꝙ nō est necessariuʒ ꝙ rex hereditarie succedēs aliquā recipiat super tēpoꝛalia potestatem ex hoc ꝙ coꝛonatur siue a ꝑsona ecclesiastica siue ab alia. tripliciter eñ potestas regalis instituitur. vnomodo per voluntatem ⁊ oꝛdinationem populi: qꝛ quilibet populus carens ꝓpꝛio qui non est subiectus imperatoꝛi vel alteri pōt de iuregen. Regem sibi instituere. xciij. d. c. legimus. ¶ Aliomodo pōt institui pꝛincipatus regalis per imperatoꝛem vel regem qui diuersos populos habet sibi subiectos imperatoꝛ enim potest nouos facere reges in pꝛouinciis que non habent reges rex etiam habens sub se diuersas ꝓuincias posset reges creare. Tertiomodo potest institui pꝛīcipatus regalis per acquirentem plenum dominium super acquirentem que conuenienter posset habere regem. Si eñ aliquis potens per emptionem vel bellum iustum. vel aliomodo acquirit plenum

dominiū super prouincia aliqua si p su-
periorem suum minime prohibetur pōt
sibi nomē & rem regis assumere vel aliq
dare. Si primo modo instituatur prin-
cipatus regalis sicut in voluntate ppli
est ordinare q reges fiant p generis suc
cessionē vel per electionem sic in volun
tate eiusdem est si ordinauerit reges he
reditarie succedentes q defuncto rege
alius hereditarie successur⁹ statim ante
omnē coronationem vel aliam quācūqȝ
solēnitatē habeat omnem potestatē de
bitā super temporalia vel solummodo
hmōi potestatem accipiat per corona-
tionē vel aliam solennitatem fiendam
circa ipsū. cuius ratio est quia sicut qui-
libet in traditione seu donatione rei sue
potest imponere pactuȝ vel legem quā
vult & in re propria quilibet est mode-
rator & dispositor. ita instituendo volun
tarie principatum regalem & sponte se
subdētes regi & successorib⁹ ei⁹ possunt
ponere legem quā volunt dū modo nō
sit irrationabilis & iniqua nec cōtra iura
superioris. quare ppl'us subdens seipm
alicui tanqȝ regi et heredibus eius pōt
ponere legem vt quilibet rex heredita-
rie successur⁹ statim defficto pdecessore
habeat omnē quā habiturus ē super tē
poralia potestatem absqȝ omni solēnita
te. poterit etiā ponere legem vt rex he-
reditarie successurus ante coronationē
nō habeat super temporalia potestateȝ
Et propter eandē rationē dicitur q si-
ue imperator siue rex alius cōstituat in
aliquo regno regem siue acquirens sup
aliquam regionē verum dominium cō
stituat regem potest ꝯstituere suis suc-
cessoribus legem vt scȝ rex hereditarie
succedens statim habeat omnem quam
habiturus est super temporalia potesta
tem. Et ita per coronationem vel ante
coronationem potest cōferri aliqua po-
testas super temporalia. Et si per ipsaȝ
nulla cōferat potestas coronatio nō fit
nisi ad solēnitatē vt rex ī maiori honore
timore vel amore habeatur. hoc cōfir-
matur quia femine coronātur & regine
vocantur et tamen per huiusmodi co-
ronationē nullā recipiunt super tem-
poralia potestatē: ergo nō est de natura
coronationis q p ipsaȝ detur aliqua po-
testas sup tēporalia. Et idem pbatur qȝ
per vnctionē & consecrationē nulla dat
potestas sup tēporalia quia regine vn-
guntur & consecrantur et per vnctionē
et cōsecrationē nullam recipiunt super
temporalia potestatē. Naȝ scdm leges
ciuiles ab omnib⁹ ciuilibus et publicis
officijs femine sunt remote. vñ non pos
sunt eē iudices nec magistratuȝ gerere
nec adoptare nec postulare nec fideiu-
bere nec arbitre esse licet scdm cōsuetu-
dinē in quibusdā regionib⁹ valeant iu-
dicare.

¶ Clericus. xc. ij. Cap.

Uerū saltē rex hereditarie succe-
dēs ex hoc q a psona ecclesiastica
inungitur cōsecratur et coronatur con
sequitur gratiam dñi spūalis. pro quo
potest taliter allegari nulli debet reue-
rentia ac timor spiritualis et honor nisi
propter aliquam eminentiam corpora-
lem seu secularem vel spiritualem. sed
regi vncto et consecrato debetur spiri-
tualis reuerentia timor et honor. Teste
dauid rege qui vt habetur. j. regū. xxiiij.
noluit mittere manum et occidere saul
quia erat vnctus dicens ppicius sit mi-
chi dominus ne faciam rem hanc domino
meo christo vt mittam manum meā in
eum qui xp̄s dñi est. ¶ Ex quibus ver-
bis habetur q ideo dauid reuerebatur:
quia erat xp̄s .i. vnctus dñi: vnde & pro
pter hoc in tanta habuit eum reuerētia
q percussit cor suum eo q occidit ado-
lescentē qui dicit se occidisse saul vt ha-
betur. ij. regum. j. c. dicens et quare nō
timuisti mittere manum tuam vt occi-
deres christum dñi vocansqȝ dauid vnū
de pueris suis vt accedens irrueret in
eum qui percussit illum et mortuus est.
Et ait ad illum dauid sanguis tuus su-
per caput tuum os enim tuum loquutū
est aduersū te dicens ego interfeci chri-
stū domini. Et si dicatur q ideo habuit
dauid saul ī reuerētia honorē & timorē

quia per vnctionem fact⁹ fuit rex. Et ita propter regiam dignitatem talia sibi exhibuit. et ab aliis voluit exhiberi. hoc non habet veritatem quia non propter regiam dignitatem sed propter vnctionem ipsam inquantum erat diuinit⁹ institut a censuit saul talia exhibenda: secundum q verba preallegata a pretsonare videntur. quod etiam probatur per hoc quod dauid aliis regibus qui erant solummodo reges et non vncti non exhibuit talia nec reputauit ab aliis exhibenda quia non nullos censuit occidendos. Amplius potest taliter allegari super naturalis curatio egritudinis corporalis est gratia doni spiritualis quibusdam autem regibus vt pote regi francie sicut fertur per vnctionem regalem confertur potestas curandi et sanandi spetialiter scrophulas patientes. ergo per huiusmodi vnctionem rex consequitur gratiam doni spiritualis.

Miles. Clxxiii. Cap.

Videtur q rex hereditarie succedens non consequatur aliquam doni spiritualis gratiam pro quo potest taliter allegari per sola sacramenta diuinit⁹ instituta non autem humanitus instituta consequitur quis gratiam doni spiritualis. vnctio autem consecratio et coronatio regalis que circa reges hereditarie succedentes fiunt non sunt diuinitus sed humanitus institute quia nec sunt institute in veteri testamento: tunc enim ecclesia exercens iudaizaret. Nec sunt institute in nouo testamento sicut patet legenti totum nouum testamentum: ergo per temporalia rex non consequitur aliquam gratiam doni spiritualis. Rursum per vnctionem que in veteri testamento de precepto dei fiebat non consequebatur rex gratiam doni spiritualis ergo multominus per vnctionem consecrationem et coronationem que per ordinationem humanam et non de precepto dei circa reges non consequitur rex hereditarie succedens gratiam doni spiritualis. vnctio autem in veteri testamento de precepto dei fiebat etiam circa reges infideles. nam vt allegatum est prius deus precepit helye vt vngeret azael regem super syriam ergo in veteri testamento per vnctionem non consequebatur rex gratiam doni spiritualis. nec obstat quod allegabatur q in veteri testamento debebatur reuerentia specialis timor amor et honor regi vncto quia hoc non erat propter ipsam vnctionem. Et quia per ipsam consequeretur vnctus aliquam gratiam doni spiritualis debebatur vncto talis reuerentia timor et honor. Nam quamuis saul quando fuit vnctus recepisset huiusmodi gratiam tamen quando fuit exagitat⁹ a spiritu malo perdidisset eam et tamen post ea dauid voluit ipsum in reuerentia et timore habere et haberi. debebatur igitur sibi reuerentia et honor non propter gratiam doni spiritualis sed quia huiusmodi vnctionem recepit de precepto dei et quia per ipsam sibi dignitas regia conferebatur a qua non erat depositus quamdiu vixit. quod enim dicit samuel. i. Regum. xvi. c. ad saulem pro eo quod abiecisti sermonem domini. abiecit te dominus ne sis rex et consimilia verba non debent intelligi sic. vt saul tunc fuerit regno priuatus. sed quia tunc fuit ordinatum in presentia diuina vt tradendum esset alteri regnum. Nec etiam obstat illud quod rex francie habet gratiam curandi a scrophulis quia non habet illam potestatem propter vnctionem regalem quia multi alii reges quamuis inungantur huiusmodi gratia minime decorantur. sed habet rex francie huiusmodi gratiam propter aliam causam que nos latet nec potest ab homine indagari. Ex premissis ergo patet q quamuis ex bona intentione et proposito quo rex vnctus seu consecratus et coronatus intendit ista suscipere ad honorem dei et ad vtilitatem populi sibi subiecti si est in caritate gratiam vel augmentum gratie mereatur. tamen inuncto consecrato et coronato non habet regi specialiter

conferre aliquod donum spirituale. sȝ propter bonā intentionē prodesse pñt et spiritualiter. quēadmoduȝ omnes solennitates, etiam corporales que fiunt circa nouos milites circa nuptias itronizationes prelatorū et etiā secularium potestatum: circa magistros quādo magistrantur. et circa quecumqȝ alia q̄ cuȝ solennitate fiunt prodesse possunt et specialiter si absqȝ pmixtiōe vanitatis dissolutionis et nequicie fiant cum debitis circunstantijs ad honorem dei. et vt talia que laudabilia vel vtilia sunt censenda deuotione et veneratione debita habeantur. Quas asserētes oppositum dicāt q̄ etiā p sacramētū seu sacramenta. humanitus instituta potest quis consequi gratiam doni spiritualis vt per cathesismum: assequitur cathecuminus fidei rudimentum: et per exorcismum expellitur ab exorcizato potestas dyaboli. Similiter p subdiaconatū et acolitatū cū sint ecclesiastici ordines cōsequit quis gratiam doni spiritualis. et tamen non sunt diuinitus sed solummodo humanitus instituti. Unde in decretis. xxi. di. sic habetur. leuitas asit ab apostolis ordinatos legimus quorum maximus fuit beatus stephanus. subdiaconos et acolitos procedente tēpore etiā sibi constituerūt. de quid tamen sit de alijs regibus de rege francie nullatenus videtur hesitandum quin grattiam doni spiritualis per inunctionem, coronationem et consecrationem consequatur cum ex ampula celitus per angelum missa inungitur et consecratur. ¶ Ex quibus apparet q̄ non ex institutione humana solū sed diuina rex francie inungitur consecrat et coronat q̄ etiam cōfirmatur ex modo ad moduȝ mirabili q̄ ad arma frācie adinuenta. Nam vt narrant hystorie cum antiquitus reges francie ante cōmissionem consueuerunt tres buffones mannos defferre dicti tres buffones in tria lilia mirabiliter sunt conuersi.

¶ Clericus. cl.xxiij.

Ulterius videretur q̄ rex hereditarie succedens suo coronatori aliqualiter sit subiectus quod probatur. sic. illi est rex hereditarie succedens aliquo modo subiectus ad quem spectat examinatio persone ipsius regis quia examinatio persone alicuius regis non spectat ad inferiorem nec ad parem sed ad superiorem. Examinatio autem persone regis hereditarie succedentis pertinet ad coronatorem suū teste Inno. iij. qui vt legitur extra de elec. c. venerabilem. ait est enim generaliter aut regulariter obseruatū vt ad eum examinatio persone pertineat ad quem impositio manus spectat: cum ergo ad coronatorem regis hereditarie succedentis spectet impositio manus sequitur q̄ ad ipm pertinet examinatio persone et per cōsequēs hmōi rex suo coronatori in aliquo est subiectus.

¶ Miles. cl.xv.ca.

Rex hereditarie succedens suo coronatori in aliquo nō est subiect⁹ Et arguit sic ille rex hereditarie succedēs suo coronatori in aliquo nō est subiectus qui nichil iuris aut potentie seu potestatis a suo coronatore recipit. sȝ coronator nichil iuris aut potestatis tribuit regi hereditarie succedenti. ergo. &c. ¶ Item rex hereditarie succedens nō tenet regnū a coronatore suo. tū: q2 nō est vassallus eius cum non prestet ei iuramētū homagij. tum: quia predecessores regis hereditarie succedētis qui in pluribus regnis fuerunt infideles sicut patet in regnis francorum et hyspanorum et alijs multis qui non tenebant regna ab aliquo coronatore et per consequens nec reges hereditarie succedentes tenent eadem regna ab aliquo coronatore. Aliter enim non essent veri successores pmoruȝ regū. et deteriores seu deterioris conditionis essent fideles reges q̄ infideles fuerūt. q̄ reges hereditarie succedētes in nullo sūt subiecti coronatoribus suis. itē nullus subiect⁹ ē illi a q̄

subiectionis et fidelitatis recipit iuramē-
tum. coronator autem regis hereditarie
succedentis sicut ceteri episcopi eiusdē
regni iuramentum subiectionis et fideli-
tatis p̄ temporalibus que a rege tenent
p̄stant ipsi regi: ergo rex in nullo corona-
tori suo est subiectus. ¶ Item rex coro-
natori suo in nullo est subiectus: p̄bat
quia ī ungi consecrari et ordinari non
sunt subiectionis probatur. Nam papa
si non est sacerdos vel episcopus quan-
do eligitur postea vngitur consecratur
coronatur et ordinatur. Et tamen conse-
cratori et ordinatori suo in nullo est sub-
iectus. Metropolitanus etiam cōsecra-
tur a suffraganeis quibus non est subie-
ctus. Episcopus etiam consecratur ab
alijs episcopis quibus non est subiect⁹.
Pueri etiam regum et aliorū tam nobi-
lium q̄ ignobilium baptizantur a p̄sby-
teris quibus nō sunt subiecti ergo mul-
tominus coronatori rex erit subiectus.

¶ Clericus. cxcvi. cap.

Sed nunc circa hoc dubito vtrum si rex hereditarie succedens coronaretur ab alio archiepiscopo q̄ ab eo q̄ antiq-
tus eum coronare consue-
uerit vel si sibi ipsi coronam imponeret
nunquid per hoc perderet titulum vel
potestatem regalem .i. nunquid per hoc
sit dignus vt priuetur per sententiam
potestate regali. Et videretur q sic qz
qui non intrat per hostium ad aliquā di-
gnitatem nichil iuris acquirit. Unde
qui symoniace acq̄runt dignitates ecle-
siasticas nihil iuris acquirunt sed sic est
in p̄posito in eo qui non coronatur debi-
to modo. ergo etc. Item qui perpetua
debet damnari infamia et incarcerari et
in exilium deportari perdere debet titu-
lum vel dignitatem regalē. Sed rex ta-
lis cum sit sacrilegus vni ecclesie minu-
endo seu aufferendo debet perpetua dā-
nari infamia et in carcerari et in exilium
deponi seu deportari. xxij. q. iiij. c. attē-
dendum ergo debet perdere titulum vel
potestatem regalem.

¶ Miles. cxcvij. cap.

Hanc opinionem sic distin-
cte veram esse nō oppinor
sed dico sic archiepiscop⁹
aliquis aut coronat regem
de iure aut ex mera gratia
et tenet hec distinctio per hoc q aliquis
archiepiscop⁹ non coronat regem quē-
cumq̄ ex iure diuino vel naturali sibi de-
bito: quia q̄tum ad ius diuinum omnes
episcopi sunt pares et equales. ius enim
naturale commune est omnibus. j. di. c.
ius naturale. Iure autē diuino inter ar-
chiepiscopū et episcopum nulla est dif-
ferentia. Et archiepiscopus coronat li-
cite aliquē regem aut hoc habet a se aut
ab alio. non a se qz qua ratione vnus ar-
chiepiscopus hoc posset habere a se et
etiam alius qz nō est maior ratio de vno
q̄ de alio cum omnes archiepiscopi pre-
sertim si vnus non sub est alteri sunt pa-
res. si autem hoc habet ab alio siue hoc
habeat a rege coronato vel coronando
siue a populo regni siue ab alio rege.
Si rex coronandus in hoc sit subiect⁹
alij siue a papa siue a quocunq̄ alio vel
populo collegio vel vniuersitate hoc po-
test habere de pura gratia que ad libitū
concedentis valeat reuocari vel ex do-
natione hm̄ōi iuris coronandi talem re-
gem qui ad libitū concedentis vel suc-
cessorum nō debeat reuocari. Si tamē
concedens talem habeat potestatē con-
cedendi huiusmodi ius. vt nec ipse nec
successor valeat reuocare circa hoc enim
possunt esse opiniones presertim de pa-
pa imperatore et rege qz scilicet vnam opi-
nionem neuter ipsorum potest concede-
re alicui priuilegiū ius vel libertatē quā
successor ea reuocare possit. ¶ Alia ve-
ro est opinio q sicut papa imperator seu
rex potest donare res temporales quas
successor reuocare non potest. sic potest
concedere priuilegia iura et libertates
que et quas successor reuocare non va-
leat: siue igitur ius coronandi regem sic
possit dari alicui q a nullo valeat tale re-
uocari libere; siue non possit sic dari.

tamen sic dari potest q a nullo inferio ri possit renouari: et absq nova donatione vel gratia tempore oportuno potest vti hmōi donatiōe nisi a concedēte p-hibeatur. ¶ Insuper quantū ad ppositum multum refert an rex talis coronat9 ab alio archiepiscopo q̄ ab eo qui antiquitus eum coronare cōsueuit vel sibi coronam imposuit. Nam potest coronari sine culpa et cū culpa. Sine culpa potest coronari si ex pura grā et donatione regum coronatorū maxime cū protestatione conuenienti premissa vel etiam ex pura gratia imperatoris regis vel populi hoc casu posset sine culpa ab alio coronari ar. l. si tutor. C. de neg. gestis. ¶ Item si nō esset amplius talis sedes archiepiscopalis vel sedes vacaret et non posset de archiepiscopo conuenienti prouideri vel archiepiscopus esset absens vel infirmus vel alio impedimento legitimo ipeditus q nō posset congruo tempore coronare regē: posset rex sine culpa ab alio coronari. non enī in fauorem archiepiscopi deberet coronatio regis per tempus minus plurum differri maxime si esset talis rex qui ante coronationē suam nō posset potestatem suam regiam exercere. quia talis fauor esset iniustus iniquus et rei publice periculosus. ¶ Cum culpa autē talis rex ab alio coronatur si archiepiscopus habet ius coronandi ipsum et non apparet aliqua ratio quare potestate coronandi regem etiā illa vice priuari deberet: quia nemo sine culpa est priuandus iure suo. c. cognoscentes extra de constitut. ¶ Preterea premittendū est an rex talis qui non sine culpa coronatur ab alio q̄ ab illo archiepiscopo qui antiquitus coronare consueuerit sit corrigibilis aut incorrigibilis.

¶ Quibus distinctionibus sic pmissis possunt formari diuersi articuli quorū primus est. An si talis rex coronaretur ab alio archiepiscopo q̄ ab illo qui antiquitus de pura gratia non de iure coronare consueuit per hoc perderet vel dignus esset perdere titulum vel potestatem regalem. Ad quem articulum dicunt q non. quia cum denegatur alicui id quod habuit duntaxat de gratia nullum fit ei preiudicium. tempus enim non inducit obligationem extra de censi. c. peruenit. Et quod quis dat de grā potest reuocare extra de postula. prela. c. bone. x. q. ii. c. precarie. indubio tamen si nō appuerit an ex mera grā presumēdum est q de iure et potest archiepiscopus per se prescriptionem allegare.

¶ Secundus articulus est: si aliquis archiepiscopus de iure debeat coronare talem regem: an rex pro culpa archiepiscopi vel ex causa posset priuare archiepiscopum iure coronādi. ¶ Circa hoc potest esse opinionū diuersitas vna quia rex p culpa et ex causa potest priuare archiepiscopum. ¶ Et pbat sic idē iuris videt esse de reuocatiōe iuris donati et de reuocatiōe rei donate. quia eadem ratio est de vtraq. vbi autem est eadem ratio debet esse idem ius. extra de constitu.. c. translato. sed res donate alicui propter culpā et ingratitudinem reuocari potest. extra de dona. c. vlti. Ergo similiter ius coronandi propter culpam et ingratitudinem potest reuocari a rege. Alia est opinio q istud ius non pōt reuocari a rege quia sacrileg9 est qui vult ea que ecclesiis sunt cōcessa reuocare. xvii. q. iiii. c. sūt qui et c. sacrilegium. Alia est opinio q̄ respondet per distinctionem quia aut archiepiscopus talis habet ius coronandi regem a regibus pdecessorib9 talis regis. aut appo vel superiore. vel ab imperatore vel alio cui tales reges sint subiecti. Si habet ius coronandi a regibus eiusdem regni rex pro culpa archiepiscopi presertim a pluribus archiepiscopis iterato poterit archiepiscopū hmōi iure priuare. quod a predecessoribus fuerat liberaliter cōcessum reuocādo: q si priuatus potest rem donatā reuocare ppter certas culpas. multomagis rex q̄ est i suprema dignitate sclari poterit iura sic cōcessa reuo-

care. Si autem archiepiscopus hz ius coronādi ab imperatore. seu ab alio cui tales reges sunt subiecti. rex non potest hmōi iura reuocare sed imperator vel ille alius superior rege tali propter culpam poterit hmōi ius reuocare. nec obstat quod pro alia opinione allegatur q sacrilegus est ille qui vult reuocare ea que ecclesiis sunt concessa. Et pōt dici vno modo q ille est sacrileg⁹ q sine culpa et absqz causa vult reuocare ea que ecclesiis sunt concessa alr secus. Mas quātūcunqz aliqua sint concessa: si incipiunt esse nociua extirpari debēt: quod enī ratione caret extirpandū est. lxviij. di. c. coepi: ppter quod si illa q sunt concessa ecclesiis siue sint iura siue priuilegia siue res z libertates. si incipiunt esse onerosa extirpari debent. Ad hoc facit lxiij. di. c. verū z. c. adrianus. Item priuilegiū meretur amittere q permissa sibi abutitur potestate. xj. q. iij. c. priuilegium. si igit ecclesie abutunt priuilegiis eis concessis ipse merentur amittere.

¶ Itē psona ecclesiastica ppter culpā oz pdere priuilegiū clericale. ergo a simili ecclīa ppter culpā pōt pdere priuilegiū. qz idē iuris est in toto z in pte. Itē ecclesia ppter fauorē alterius ecclesie potest pdere priuilegiū z ius suū. xxij. di. c. renouātes. ergo multo forcius ppter culpā pōt pdere priuilegiū. qz idē iuris est in toto z ī pte simili: cū multomagis sit qs priuandus iure suo ppter culpam propriam q propter fauorem alterius.

¶ Item illis priuilegia sunt decurtanda q preceptis superioris obuiare non timēt. extra de priuileg. c. dilecti. Ecclīe igit ppter culpā inobedientie z irreuerentie priuari possunt sibi concessis.

¶ Item cōmunitas secularis propter culpaz pōt iuste priuari priuilegio z honore sibi cōcessis. Ciuitas enī propter occasionem episcopi sui priuatur dignitate episcopali. xxv. q. ij. c. ita nos. In q casu ecclesia etiam priuata fuit honore episcopali: nō propter delictū ciuitatis. Quare multo forcius ecclesia propter delictum proprium potest priuari sibi cōcessis. ¶ Item frustra petit debitum q qd debet nō impēdit. si igit ecclesie laycis nō impendunt quod debēt frustra petunt ab eis iura sua seruari. ¶ Item layci imperatores reges et principes qui ecclesias iuribus honoribus z priuilegiis illustrarūt ex sola donatiōe non magis q̄tū ad ecclesias fuēt subiecti q̄ subditi dnīs suis. quia ecclesie nō dominant layci: iuxta illud petri nō dominantes in cleros per dnīs multominus in pplo. sed vt dicit glo. xxij. di. c. vlt. super. c. de forma. eadē fide tenet dns subdito suo sicut subditus dnō. xxv. di. c. esto subiectus extra de iureiuran. c. peruenit. et si non fecerit priuat dnō quod habet in vassallo. et transit in feudū ad superiorē. vt in lib. de feudis. quēadmodū feudū amittatur. ergo multomagis ecclesie si non fuerint fideles laycis qui eis iura libertates z priuilegia concesserūt possunt iuste priuari sibi concessis. Itē hosti. non seruanti fidē fides nō est seruanda: cum etiam illi nō sit fides seruāda qui contra fidem versatur. extra de iureiurā. c. peruenit. Si igitur ecclesie non seruando fidem laycis incipiāt hostiliter persequi eos nō est eis fides seruanda z per consequens priuari possūt illis que sunt sibi a principibus temporalibus concessa: Sed forsitan reuerende clerice istis omnibus allegatis per me: respondebitis. vno modo q q̄uis persone ecclesiastice possint committere culpam tamen ecclesie non possunt aliquam culpam incurrere quia sicut ecclesia non potest errare contra fidē: ita non potest culpa aliqua inquinari cum sit sine malicia. ¶ Sed hec ratio impugnatur quia q̄uis ecclesia vniuersalis que est congregatio generalis cunctorum fidelium non possit errare contra fidez. nec aliqua culpa maculari. tamē ecclesie particulares possunt taliter cōtra fidem et bonos mores errare: ita vt etiam sint a catholicis deserende.

¶ Aliter dicitur q licet nulla ecclesia

debeat priuari eis que sūt sibi concessa tamen quelibet psona de ecclesia propt culpam debet priuari illis que ecclesie sunt cōcessa. Et ideo quilibet archiepiscopus propter culpam potest priuari iuste potestate coronādi regem licet ecclesia huiusmō iuste priuari nō debeat. ¶ Tertius articul⁹ an rex talis qui nō absqꝫ culpa sua coronaretur ab alio archiepiscopo q̄ ab eo qui antiquit⁹ eum coronare consueuit vel sibi epi coronā imponere. per hoc pderet vl' dign⁹ esset pdere titulum vel potestatem regalem q̄uis obstinatus et icorrigibilis nullatenus appareret. ¶ Et respondendum ē q͛ non. quia talis culpa regis ē sacrilegium non quidem ratione psone quale sacrilegium cōmittit quis qui verberat aut occidit clericum vel religiosam personam: sed esset solummodo sacrilegium ratiōe iuris publici. quia. s. talis rex in hoc facto esset trangressor iuris publici quod consistit in sacris et sacerdotibus. i. di. c. ius publicū. quia videlicet aufferet archiepiscopo qui consueuit coronare regem ius suū. Pena autem huius sacrilegij neqꝫ secundum leges seculares: neqꝫ secundū canones est depositio a regno. ergo rex talis si est corrigibilis non est dignus propter huiusmodi culpam perdere titulū vel potestatem regalem sicut nec propter alias species sacrilegij est dign⁹ huiusmō pena. ¶ Quartus articulus potest esse an rex propter huiusmodi culpam si est corrigibilis sit dignus husmodi pena. & est vna opinio q͛ sic: pro qua opiniōe potest taliter allegari dicit glo. di. xl. super c. si papa. q͛ si notorium est crimen pape ꝑpter qḋ scandalizaret̄ ecclesia: potuit papa accusari et deponi. multo magis quilibet alius siue regali: siue qualibet alia potestate seu dignitate presulgeat et ꝑ quocūqꝫ crimine si ē incorrigibilis ē dign⁹ a dignitate sua deponi. ¶ Et q̄ ꝯcludit̄ q͛ rex talis ꝑ hmōi sacrilegio si ē icorrigibilis dign⁹ ē pdere titulū vl' potestatē regalē. Et etiā qlibet siue sit clericus siue sit laycus cuiuscunqꝫ fuerit status etiam papa ꝑpter heresim est a dignitate sua deponendus. pōt ēt deponere omnes tam clericos q̄ laycos a dignitatibus suis. sed rex talis ꝑpter hmōi sacrilegium pōt excōicari. & si est incorrigibilis in excommunicatione et vltra annum persistat erit inter hereticos computandus. ¶ Scismaticus autem in scismate perseuerans censetur hereticus vt notauit glo. xxiiij. q. j. super. c. j. ¶ Ex quibus colligitur q͛ talis rex propter hmōi sacrilegiū si fuerit incorrigibilis presertim in excōmunicatiōe: si per annū persistaret est inter hereticos computandus & p consequēs dignus perdere titulum seu potestatē regalem. ¶ Est alia opinio q͛ rex pro tali sacrilegio q̄uis sit incorrigibilis: non potest perdere titulū seu potestatem regalem pro qua potest taliter allegari. talis rex icorrigibilis absqꝫ grauissimo scandalo eius non posset a regia dignitate deponi. sed pro scandalo euitando cessat rigor iudicij cum et propter scandalum sit dimittendum a iure. extra de prescript. c. nichil. Et propter scandalum etiā cibus qui magis necessarius est q̄ vt talis rex incorrigibilis perdat titulum vel potestatem sit dimittendus Dicente apostolo. j. ad Corinth. viij. c. Si esca scandalizaret fratrem meum non manducabo carnem ineternum. ergo q̄uis rex esset dignus amittere titulum vel potestatem regalem: tamen propter scandalum euitandum hoc erit dissimulandum. Sed forsan dicet aliquis q͛ quando scandalū nascitur nō ex ignorātia sed ex malicia: iusticia non est obmittenda: quia hoc noceret bono communi quia daret malis audaciam delinquendi. Nam facilitas venie intencuum tribuit delinquendi. extra de vita et honesta. cleri. c. vt clericorū. Sed ad istud respondetur. Nam vt habetur. l. distin. c. vt constitueretur propter graues dissentionum censuras cū nō huius aut illius hominis periculum

sed populorum strages iacet: detrahendum est aliquid severitati: sive ergo scandalum ex ignorantia sive ex malicia oriatur severitas punitionis deberet dimitti: si igitur ex depositione talis regis a titulo et a dignitate regali immineret populorum strages propter scandalum evitandum severitas iusticie esset dimittenda.

Clericus. Clxxviii. Capitulum.

Nunc autem quoniam in superioribus dictum est quod rex hereditarie succedens ante coronationem potest omnia que pertinent ad regem quo ad executionem. quero domine miles an idem sit censendum de imperatore videlicet quod ante coronationem habeat administrationem. Et luce clarius probatur quod non. Et primo sic nichil operatur antequam sit. ff. de col. bo. l. viii. sed imperator in coronatione dicitur oriri et per consequens incipere esse vt. C. de feriis. l. omnes: ibi vel ortus imperii protulerunt etc. ergo ante hoc non operatur que ad imperatorem pertinent. ¶ Secundo probatur sic furtivus est omnino actus vel violentus vel alias illicitus qui exercetur in re preter voluntatem domini vel custodis. ff. de acquiren. posses. l. si ex stipulatione: sed sic est quod vice clavigero beati petri tradita sunt vtriusque regni gubernacula celestis et terreni. xxii. di. c. omnes extra de re. iu. c. ad apostolice. quicunque ergo sine voluntate successoris beati petri terreni regni gubernaculum assumit rem illicitam committit. Et si dicatur hoc romani pontifices statuerunt ergo non est eis credendum. ¶ Respondetur quod si quis enumeraret mundi regimina vsque ad nativitatem christi: inveniret ita esse. Et ne immorer verbis superfluis hoc bene probatur per rationem Innocen. extra de foro compe. c. licet. Item nullum imperfectum operatur perfecte: quia si operaretur perfecte iam diceretur perfectum quia ex edificatione operationis aliquid cognoscitur perfectum. l. edificia. §. perfecisse ff. de verborum signi. ¶ Perfectum autem non est extra quod est dare aliquam particulam vt dicit philosophus. v. methaphi. Et hoc videtur dicere lex civilis que dicit neque enim vllum balneum aut vllum theatrum aut vllum stadium fecisse intelligitur quin ei propriam formam que ex consummatione contingit non dederit vt. ff. ad. l. falsid. l. is qui quadringenta. §. quidem. sed constat quod ante approbationem inunctionem et coronationem aliqua pars dignitati imperii deest. Alioquin esset ista superflua quod nemo sane mentis probabit. ff. de capti. et postli. reuer. ergo non potest perfecte imperialiter operari. Item quotiens sunt duo gradus successive adinvicem subordinati: existens in primo non debet attingere ea que sunt vltimi. sicut dyaconus non debet attingere ea que sunt presbiteri vel episcopi. xciii. di. c. dyaconus ar. C. de testa. l. consulta divalia. sed in electo in imperatorem est considerare duos gradus vnum in quo est quia rex: et alterum ad quem promovendus est. s. imperium vt dicitur in. c. venerabilem extra de elec. et clarius. xxii. di. c. in nomine domini. ibi Dilectissimi filii nostri henrici qui in presentiarum rex habetur et futurus imperator domino concedente. sperat etc. Existens igitur in primo gradu. s. regis non vsurpabit sibi ea que sunt secundi gradus. s. imperii. Confirmatur: preceps est nimium et immature digestionis qui ante efficacem commissionem gladii gladio vtitur vt. ff. de offi. procon. et leg. l. observare. §. vlti. et ante administrationis decretum se administrationi impudenter immiscet. C. arbi. tu. l. fi. sed vt plures seu pluries deductum est superius vterque gladius est penes ecclesiam non ergo sine auctoritate ecclesie scilicet pape potest quis se administrationi gladii temporalis immiscere: ergo huiusmodi commissionem non imperialiter administrat qui in se precipitanter et ex avaricie et ambicionis cecitate demergit vt hec et alia ad hanc materiam clarius ponuntur in extravagantem vnam sanctam bonifacii. viii. ¶ Preterea in testamento considerantur tria tempora. tempus testamenti. tempus mortis et tempus aditionis heredi-

tatis. Unde testamētū nascit̄ cum con ditur. C. de testa. l. antiquitus. Confirmatur cum testator moritur. c. cum marte extra. de cele. missa. Sed vltima ꝑfectione persone cōfirmatur cum hereditas aditur. ff. de stip. seruorū. l. si seruus cōmunis in fin. ꝑmi respon. Et ante hanc vltimam ꝑfectionē vires testamenti nulle sunt. ff. de reg. iur. l. nemo. sic vires cuiuscunq; electiin qua ꝓbatio electi requiritur q̄tū ad hoc vt electus aliquid exequi possit nulle sunt. Unde in iure dicitur si milicie nomen dare vultis afferte vos eis qui ꝓbandi ius habēt. C. qui mili. nō pos. l. j. de re. mili. l. neminem. Et in vltimis q̄tū ad executionē censet̄ omnis actus extrinsecus confirmationē expectans. C. de confirma. tu. l. j.

¶ Miles. clxxix. cap.

Hic est considerandum q̄ scd̄m vnā opinionē. q̄ inter regem romanoꝝ ꝛ imperatorē est dfa. Nam ꝑmo ē elect⁹ rex romanoꝝ q̄ⁿ sit imperator. Nā postea est in imperatorē ꝓmouēdus. xxi. di. c. in nomine dn̄i. q̄d non esset verū si nulla esset realis distinctio inter regē romanoꝝ ꝛ imperatorē: sed verbalis tātūmodo. q̄d videret̄ absurdum: q2 tunc esset lex imposita verbis ꝛ non rebus. Distinctio enim nominū declarat differētiā rerū. l. si idem. C. de codicil. c. cleros. xxi. dist. promotio ergo ad imperiū q̄ fit per vnctionem ꝛ coronationē imperialem non fit ꝓpter nomē imꝑatoris tantūmodo ꝯsequēdū sed imperator post vnctionē ꝛ coronationē hmōi cōsequit̄ potestatem imperialem in omnibus regnis ꝛ ꝓuincijs presertim occidentalibus q̄ non erant sub potestate Karoli magni ante tēpus translationis imperij: ꝛ adhuc sunt sub potestate imperij ꝛ de facto. In ytalia aūt ꝛ in alijs terris ꝛ ꝓuincijs q̄ ante vnctionē ꝛ coronationē imperialē subiecta erāt Karolo magno ꝛ octauiano. ꝑmo habet rex romanorum eandē potestatē ante vnctionem imperialē quā ꝛ postea habiturus est. Et ideo imperator non tenet ꝓuincias ꝛ terras subiectas regno ꝛ imperio quas tenuit Karolus magn⁹ siue iure hereditario siue iure belli ante translationem imperij in ipsum factam per papā. Sed imperator tenet a papa nomen imperatoris ꝛ iura imperialia siue potestatem imperialem in alijs ꝓuincijs ꝛ terris que non erant sub potestate Karoli ante tēpus translationis imperij in ipsum nec hodie sub sunt de facto. Et hoc modo imperator tenet imperiū a papa virtute translationis imperij in ipsum. Et ratione illius nominis acvirium huius recepit ab eo vnctionem et coronationē imperialem. Sic etiā potestas eligendi imperatorē. vt electus ab eis cōsequatur nomē imperatoris ꝛ potestatem imperialē seu actus imperatori reseruatos exercendi in alijs prouincijs ac terris que de facto non sub sūt regno ꝛ imperio romanoꝝ ꝛ quas non habuit Karolus magnus tēpore trāslationis imperij peruenit ad principes electores per ecclesiam. Et quo ad ista cōsequenda rex romanoꝝ petere cōsueuit a papa ꝛ ecclesia romana post electionem suā sibi vnctionē ꝛ coronationem impendi. ¶ Alia est opinio q̄ videtur dicere q̄ inter reges romanoꝝ ꝛ imperatorē est solum verbalis dfa. vt sint diuersorum nominū: sed eiusdem officij seu potestatis. Queadmodū de primatib⁹ ꝛ patriarchis solet dici. Unde ꝛ imperatores antiq̄tus antequā esset dubitatio an esset distinctio inter regē romanoꝛuz ꝛ imperatorē. Aliquādo vocabant̄ reges ꝛ aliquādo imperatores. ꝛ aliquando regnū ꝛ aliq̄n imperium vocabatur. queadmodū ante imperiū romanorum aliquādo potestas: aliq̄n regnū aliq̄n imperiū vocabat̄ sicut p3 ex libro iudic. c. j. ꝛ ij. Et ꝓ ista opinione pōt taliter allegari i initio iperij romanoꝝ ꝛ ꝑ plurima tempora postea: inter imperatorem ꝛ regē romanoꝝ: seu inter regnū romanoꝝ ꝛ imperiū nulla erat distinctio. sed

ista erant nomina eiusdē ptātis ergo & nūc sunt. Antecedens non videt aliqua probatione indigere: nā in nouo testamēto in quo sepe de regno romanorum & imperio fit mencio nec in scripturis aliis vsqz ad tēpora fere moderna nulla insinuat nec explicite inter regnū & imperium romanorum distinctio. Cōsequentia pbatur: qz reges romanorum vsqz ad tempora ista fuerūt successores illorum qui pmo non solūmodo reges: sz etiam imperatores romanorum vocati fuerunt. puta Julij cesaris octauiani augusti & ceterorum qui ab istis duobus vocabant cesares & augusti. Et in signū q illorum sint successores omnes vsqz ad tēpora ista augusti & cesares vocant. Rex aūt q alteri regi in aliquo regno succedit eodem iure quo ille vti debet. extra. de regu. iur. c. si quis lib. vi. alias ver⁹ successor non eēt Primi autē reges romanorum fuerūt vsi omni iure in tēporalibus quo imperator postqz vnctionem & coronationē vti potest. ergo vltimi reges romanorū & oēs qui fuerūt veri imperatores veri sunt successores habuerūt & habent omnem potestatem quā habet imperator post vnctionem & coronationem. Ille due opiniones discordant in hoc: qz prima opinio videtur asserere q imperatores q fuerunt post Karolum magnum nichil iuris habuerunt in regno & imperio nisi inqztum sunt eiusdem Karoli successores. sed sunt successores non solūmodo inqztum fuit imperator: sed etiā inqztū fuit rex francorū hereditarie succedēs patri suo pipino qui deposito Childerico rege francorum subrogatus. & inqztum idem Karolus per bella iusta & licita sibi multas terras & prouincias subiugauit: & regno francorū adiunxit. ¶ Secunda autem opinio tenet q imperatores & reges romanorum inqztū imperatores & reges romanorum qui fuerūt post Karolum magnū fuerunt pncipaliter successores pmorū imperatorū & regū romanorum quorum nōnulli fuerunt temporibus xpi & apostolorum. nō fuerūt aūt inqztum imperatores & reges romanorum successores Karoli nisi inqztum Karolus fuit successor pmorū imperatorum & regū romanorum & aliorum qui fuerunt post primos: & non inqztum erat rex francorum: qzadmodum si filius imperatoris ad imperium electi & assumpti fuerat postea imperator: dupliciter succederet patri inqztum pater erat imperator quo ad terras seu regna ante imperium prius possessas per patrem inqztū filius succedit patri qz si filius ergo heres. Et ex hoc videlicet q imperatores post Karolum fuerunt successores primorū imperatorum & regum romanorum psertim illorū qui fuerunt tempore xpi & apl'orū allegatio adducta superius q imperatores & reges romanorum multo magis vigorē habere videntur. Ex hoc q sūt successores Karoli magni. Cui⁹ ratio est qz certius notum est q illi infideles erant veri imperatores & reges romanorum qz q Karolus fuerit verus imperator & rex romanorum: qz de illo vero imperio seu regno testimoniū mai⁹ habemus cum testimoniū dei maius sit qz testimoniū hominū. Nam de vero imperio seu regno illo infidelium habemus testimoniū xpi & spūs sancti qui in iohāne baptista & apostolis loquebatur dixit enim xpus de tyberio cesare. Reddite q sunt cesaris cesari &c. Non dixit reddite q cesar dicit esse sua: sed dixit q sunt cesaris Johannes etiā baptista vt habet Luce. iij. c. dicit publicanis militib⁹ qui officia & stipendia a tyberio cesare acceperunt. nichil ampli⁹ faciatis qz cōstitutū est vobis contenti estote stipēdiis vestris. Ex quibus colligitur q ille tyberius erat verus imperator & rex romanorum. De octauiano autem primo augusto dicit lucas euangelista. Exijt edictum a cesare augusto. vt describeretur vniuersus orbis. Et beatus paulus ait ad tribunal cesaris. appello vbi me ops iudicari. Tantū autem testimoniū non habemus de Karolo sed longe minus de vero impio seu regno quocūqz ipsi⁹

habemus: presertim quorum ad regnum frācorū. Unde etiā quidā ex hystorijs & cronicis nitunf pbare. q non verū sʒ tantūmodo vsurpatum sit. Cū primi reges francoꝝ in quoꝝ loco successit Karolus magnus eiusdem regni fuerunt inuasores aut successores eorū qui terras eiusdem regni & puincias cōtra obedientiam quā imperatori debebāt sibi contumaciter vsurpabant. Nam legif in cronica Eusebij q a quibusdam pfugis extraxerunt originem ppter victoriam quā habuerunt de alamanis a valentiniano imperatore per decē annos facti liberi ab omni tributo & franci vocati. Post expletū decēnium tributum soluere recusantes missos ab imperatore ad accipiendum tributū occiderunt vt postea ab īperatoris exercitu debellati transierunt renum & romanos in eo tempore in gallia per suos magistratus vsqʒ ad ligerī fluuium imperabant bello aggressi partim ipsos occiderūt partim etiam fugerunt. Postea captis vrbibus tornaco cameraco ac postremo totam galliā et germaniā ab acquitania vsqʒ bauariā sibi vendicarunt. Primꝰ autē rex francorum fuit pharamundus nepos priami sub quo & cū duce suo antheneore fuit pdicta victoria. Et ab illo tempore germani vocabantur franci. de illo ergo pharamūdo descēderūt reges francie vsqʒ ad tempora Childerici regis qui fuit vltimus de gñe illo quo deposito pipinꝰ pater Karoli magni substitutus est eidē. Ex hijs colligitur q regnū francoꝝ a tyrānico incepit inito. et videf q nunqʒ fuerit iustū & verū regnū qz hoc fiebat aut p prescriptionem: aut electionē & cōsensum seu voluntatē populi francoꝝ: aut p substitutionē pipini Childerico iā deposito. nō per pscriptionē legitimā. tū qz possessor male fidei vllo tpe nō pscribit extra. de reg. iur. c. possessor. libr. vi. & c. fi. extra. de pscrip. Franci aūt in pncipio bonā fidē nullo mō habuerūt cū per violentiam terras subiectas impio inuaserunt possederūt: quare origo pscriptionis extitit viciosa & p pñs pscriptio vera nō fuit qz etiam otra obedictiā vel subiectionē cōtra publicā vtilitatē & ꝯ res pncipis nō currit pscriptio. sed franci cōstituendo sibi regē in obedientes impatori otra publicam vtilitatē fecerunt ius imperij qđ ē ius publicū ac vtilissimū minuendo ac terras & res pncipis. scʒ imperatoris sibi vsurpauerunt iniuste. Quare regnū francorum p pscriptionē legitimā nullatenus factum fuit verum regnū. quia quis populus nō habēs superiorem. s. regem. si careat rege possit cōstituere regē pprium de iure gentiū. tamē populꝰ habēs de iure quis nō de facto nō pōt sibi ostituere aliū regē. Populus autē francoꝝ de iure habuit superiorem. scʒ imperatorē cuius est cōstituere regē in terris subiectis imperio. habuerūt etiā regē saltem imperatorē. ergo populus francoꝝ absqʒ auctoritate imperatoris nō poterat sibi constituere regē. Et ita regnū francoꝝ nō fuit de iure verū regnū etiā p voluntatē populi francorum nec fuit verū regnū per substitutionem ipi Childerico regi factā. qz aut ista substitutio facta fuit a populo francoꝝ aut a papa. si a populo frācoꝝ nulla fuit. qz populꝰ francoꝝ pōt sibi cōstituere regē nō aūt aliquē substituere alteri in regē. Sed populꝰ frācoꝝ sicut pbatū est pp hoc q de iure subiectꝰ fuit impatori nō potuit sibi regem eligere nec substituere. Si illa substitutio fiebat a papa dicent aliqui q etiam de iure nulla fuit qz sic sine causa tollere iura imperatoris non potuit. vt ipse papa testatur extra. de iudic. c. nouit: quia tunc cōsimili ratione posset in quocūqʒ regno constituere regem. Et ita nomen imperatoris ad quē solum spectat conferre regiam dignitatem sibi vsurpare valeret. Cuius contrarium habetur. xcvi. di. c. cum ad verum. Et si forsitan dixeritis q licet papa non possit regulariter constituere regem hoc tamen casualiter potest: scilicet in casu necessitatis cōstituere quando

fuit quando pipinus fuit cōstitutus rex francoꝝ. ¶ Hic dici posset ꝙ esto ꝙ papa hoc possit in casu necessitatis constituere regem: hoc tamē non potest i preiudicium illius vel illorum ad quē vel ad quos spectat institutio: presertim illo vel illis inconsulto vel inconsultis. Hoc etiam non potuit quando p alium modū possunt pericula pcaueri et cōis vtilitatis pcurari. sed sic est ꝙ quando pipinus factus fuit rex institutio regū spectabat ad imperatorē. Et si ipse fuerit negligens potestas cōstituendi regē non deuoluebatur ad papā q̄ iuxta auctoritatem apostoli et canones sacros non debet se secularibus negocijs implicare. sed deuoluebatur ad romanos. ꝛ si ipsi fuissent negligētes deuoluebatur ad francos. in casu autem necessitatis oībus negligentib[9] deuoluta fuisset ad papam. Item per alium modum q̄ instituendo Regem qui natus actus reseruatos imperatori exerceret poterāt in terris francorum pericula precaueri ꝛ pcurari vtilitas cōis. ergo tūc nō fuit casus in quo papa haberet potestatem constituendi regem. Sane pdicta de regno francoꝝ etiā s3 opinionē scdā3 tm̄ modo allegādo siue arguēdo dicta sūt. quia opinio secūda hoc non tenet. licet dicat ꝙ iperatores magis gloriari possunt se esse successores imperatorum ꝛ regum romanorum: qui fuerunt tēpore christi ꝛ apostolorum successoꝝ illorū. ¶ Secundo discordant prima et scd̄a in hoc ꝙ opinio prima tenet sicut quod p te recitatū est supra: ꝙ rex romanoꝝ ante vnctionē ꝛ coronationē imperialem habet eandem potestatem in omnibus terris ꝛ prouincijs quam habet imperator post vnctionem ꝛ coronationē imperialem. quia ante vnctionem ꝛ coronationem imperialē h3 ex electione pncipū eandē potestatē quam habet imperator in ytalia ꝛ alijs prouincijs et terris subiectis imperio. Secunda autem opinio distinguens inter regnum romanorum ꝛ regnum francorum. Et

inter regem francoꝝ ꝛ regem romanorum: licet predicta pro parte veritatem possint continere. tamen veritatem nō habent q̄tum ad omnia: Karolus em̄ ante vnctionē ꝛ coronationem imperialem ꝛ translationē imperij fuit rex francorum et patricius romanoꝝ. sicut pꝫ lxiij. di. c. adrianus ꝛ c. in sinodo ꝛ tamē ante rex non fuit romanorū. Et ideo inquantū rex romanorum omnē potestatē habuit inquantū imperator. quare succeuores eius non aliam potestatem habent inquantū reges romanorū ꝛ inquantū imperatores Nulla ergo dꝫ esse distinctio inter regem romanorum ꝛ imperatorē. Sed forte dicet aliquis ꝙ forte quātū ad terras quas obtinuit Karolus anteq̄ esset imperator ꝛ quātum ad aliquas alias debet esse aliqua distinctio. quia habuit regiā potestatem in illis terris ꝛ pūincijs anteq̄ esset imperator: successores eius anteq̄ sint imperatores in illis pūincijs quas tenuit Karolus anteq̄ esset iperator habent regiam potestatem. ¶ Hic respondet scd̄m scd̄am opinionem ꝙ Karolus anteq̄ esset imperator aliquas terras et possessiones occupauit inq̄tum rex frācorū hereditario iure: aliquas occupauit inq̄tū expugnator ꝛ debellator detētorū iniustoꝝ quarumdem prouinciarum ꝛ terrarū q̄ pter tyrānides ꝛ iniurias quas cōtra innocētes perperā exercebant digni erant a quocunq̄ dn̄o preualente potētia licito bello priuari ꝛ penitus extirpari. in ipis terris et prouincijs Karolus habuit poteratē illo iure quo alij reges i regnis suis potestate regia decorant in suis terris. et vt in nōnullis appꝫ Karolus anteq̄ fuisset imperator nō habuit regiam potestatē. licet em̄ iusta bella gerētes sepe faciūt sua quecūq̄ capiūt ab hostibus tm̄ istud nō ē vsquequaq̄ ꝛ vniuersaliter verū sed aliquas exceptiones h3 quaꝝ vna est scd̄m quosdā quādo bellū iniustū est Nam quicūq̄ aliqua capit in tali bello tenet ad restitutionē ꝛ ad satisfactionē

de omni dampno et iniuria. ¶ Alia causa est quādo ille cōtra quē gerit iustum bellum offert ius et vult satisfacere.

¶ Alia est quādo habēs iustū bellum capit rem alteri⁹ ab hoste iniuste detentam. res enim aut seruus innocētis aut et innocēs homo: si detinetur ab hoste et postea capiat a iuste pugnante non trāsit in dominiū capiētis. ¶ Alia potest esse quando subditi vel vassalli alicuius dñi ex causa sine autoritate dñi pugnāt cōtra inuasores vel detentores rerū siue mobiliū siue immobiliuz. Non enim tales iustū bellū habētes faciūt sua illa q̄ capiunt. karolus itaq licet p bella iusta occupauerit multas puincias et terras. tn̄ non potuit p hmōi iusta bella facere eas suas: quia pertinebāt ad ius et dñiū imperatoris. Et forte alique earū ad ius et dñium aliquorum aliorum quā non poterant per karolum priuari iure quod habebant in eis. verūtamen karolus licite potuit terras illas occupare et fructus percipere quousq satisfactum fuisset sibi de dāpno labore et expensis et operis suis et suorūz. ¶ Presertim si veri dñi terrarū illarū ipsas modo debito minime repetebantur. sicut autē per hmōi occupationem non potuit verum dominiū earum saltem principale acquirere. ita nec per eam in eis potuit dignitatem regiam adipisci. Sed postq̄ fuit imperator factus nactus fuit in eis imperialem et regiam potestatem. Quobrez quia imperatores successores karoli nō succedebant karolo inquantū erat frācorum rex: nec inquantū per iusta bella terras aliquas et prouincias occupauit sed solummodo inquantum erat imperator qui diuidens terras quas occupauit aliquas assignauit imperio: vt imperator successor suus omnes illas codez iure possideret. ¶ Aliquas vero contulit eidem filio suo aut nepoti: ideo imperatores seu romanorūz reges successores Karoli eodē iure vel diuerso possident omnes terras sibi subiectas quo possidebat Karolus: inquantum erat imperator. Et quas possidere debent inquantum reges romanorūz seu imperatores. vt autē in sciatur quare dicatur eodez iure vel diuerso: est notādū q̄ Karolus sicut et quilibet ali⁹ imperator non habebat omnino idez ius seu potestatem in omnibus terris sibi subiectis. ¶ Quedam enim erant solūmodo imperij non alicuius alterius regis aut principis vel domini: que quasi quedam stipendia erant imperatori pro imperialibus laboribus ac etiam pro hijs exequendis que ad imperiale spectant officium assignata de quibus habebat potestatem faciendi quecūq volebat: presertim vbi videret rei publice impedire et in destructionem seu mutilationem aut diminutionē imperij nullatenus redundare. ¶ Alie vero terre erāt aliorum regum et principum vel dominorum in quibus eo quod alij reges et principes ac domini non erant sui imperatores sed liberi propter quorū etiā maliorum vtilitatem imperium si erat optimus principatus fuit principaliter institutum: quare imperator vltra tributum ordinatum non poterat ab eisdem aliquid licite exigere nisi propter vtilitatem publicā pcurandā. ¶ Ex hijs colligit q̄ Karol⁹ anteq̄ esset imperator non habuit regalem in ytalia potestatē Et ideo ytalia nō fuit vnq̄ adiecta regno germanorū sed aliquo tpe tam ytalia q̄ germania fuit īperio p dictis causis deputata ad onera īperij supportanda. Ex hijs etiā diligent actētis patent rnsiones in oppositum facte.

¶ Clericus. Clxxx. Cxm

Sta opinio nullomō potest stare quia scdm eā sequeretur q̄ regnū francorū cessasset post Karolū magnū: qz videt q̄ in regno frācorum null⁹ successit Karolo nisi impator sz vt dicit pdicta opinio null⁹ impator successit Karolo inq̄tū erat rex frācorū sed solūmodo inquantuz erat impator: ergo regnum francorū ex tūc cessauit.

Miles.clxxxi.ca.

Respondent aliqui q regnum frā corum quod sic pannutus vocabatur cuius caput et pncipiū fuit i theutonia z anteq̃ karolus fuit imperator ipse fuit rex z post mortem karoli desijt esse regimen. vnde z per multa tempora postea nullus fuit rex francoꝝ: karolus eñ non solum regimen francorum sed etiā imperium pro parte diuisit.

Nam karolus magnus cum morbo et senectute grauaretur congregatis solenniter a quisgrani proceribus de toto regno francorum: ludouicum filium suū acquitanie consortē sibi totius regni imperialis nominis heredē sub anno dñi.dcccxiij.constituit impositoq̃ capiti eius dyadematē imperatorem z augustum appellari iussit. post hec ipse ludouicus mortuo patre suo generale cōsilium fecit a quisgrani sub anno dñi dcccxxi. habens filium primogenitum lotarium totius iperij sui cōstituit heredem. z ceteros reges appellans vnum acquitanie sc3 pipinū alterū bauarie sc3 ludouicum prefecit. Quarto vero filio sc3 karolo rectiā et burgundiā post hec concessit. Idem vō lotharius post mortē ludouici imperatoris assumpto sibi pipino filio fratris sui pipini cū ludouico z karolo fratribus suis occasione discordie inter ipsos super diuisione regni frācoꝝ sub cōte apō pagū altissiodorensem belluꝫ grauissimum cōmisit. tamē ludouicus z karolus non sine graui dispendio suorum vixerūt. post hoc autē bellū supradicti fratres inter se pacifici regnū z imperium francorum sub anno dñi.dcccxlij.diuiserunt: hoc modo. karolus habuit regnum occidētale frācorum a britanico mari vsq̃ ad mosam fluuium. z vocatus fuit rex anglie. Ludouic⁹ habuit occidentale regnum frācorum sc3 totam germaniā vsq̃ ad reni fluenta: z nōnullas ciuitates cum adiacentibus pagis transrenum. z vocatus est rex germanie. Lothari⁹ vero primogenitus imperator vocabatur z a mosa vsq̃ ad renum fluuium quasi medium inter duos incedens fortitus est q̃ vsq̃ ad hodiernum diem lothoringia ieius nomine solita est appellari. Habuit etiam prouinciam z omnia regna ytalie cū vrbe romana. sed pipino filio fratris ipsorum acquitania cessit. Ex hijs alijsq̃ pluribus colligit̃ q regnum frācorum cessauit oino. z q terre que imediate subiecte erāt karolo tam imperiū q̃ regnum francorū multis modis diuise fuerunt. Et ideo nec in regno nec in aliqua parte ipsius aliquis successit karolo inq̃tum karolus fuit rex francoꝝ. sed vnus filiorum suorum successit. et inq̃tum erat imperator in parte impij et in regno vel in parte regni francorū. non tamen vocabat̃ rex frācorū sed tantūmodo imperator vel tam imperator q̃tuꝫ rex acquitanie q̃ imperator. alter vero filius karoli vł nepos successit karolo in parte que fuerat imperij inq̃tū karolus erat imperator habēs ptātem separandi partem imperij ab imperio z nō imediate sed mediate esset subiecta imperatori: ytalia eñ que prius fuerat pars imperij immediate subiecta impatori nullum alium regē habēs dñm tūc data fuit bernardo nepoti karoli q̃ fuit rex super ytaliam constitutus. Postea vero regnum francorum fuit alijs modis diuisuꝫ sicut patet per predicta ita tamen q in illis temporibus z multis alijs postea nullus vocabat̃ rex frācorum. Ex quib⁹ omnibus duo inferuntur. primum est: q regnum francoꝝ tyrannicum habuit inicium. z similiter si aduertamus processum scripture sacre inueniemus q potestas iurisdictionis secularis q̃tum ad quattuor imperia videlicet assyriorum et caldeorum medorum et persarum grecorum et romanorum non fuerunt a principio legitime introducta sed per violētiam vsurpata. de imperio enim assiriorum z caldeorū patet hoc enī3 incepit a nemroch de quo dicitur genesis.x.c. q ipse incepit esse potens in terra z erat robustus

venator coram domino.i.oppressor hominum sicut ibidem exponitur per magistrum hystoriarum. Unde per violenciam et oppressionem aliorum acquisiuit sibi regnum et imperium.et fuit principium regni eius babilon et aroth et thalanne de qua egressus est assur qui edificauit niniuen vt in eodem .c.dicitur. ¶ De imperio autem medorum et persarum quod fuit introductuz per violentiā patet Danielis.v.c. vbi legitur q interfecto balthasar rege babylonis translatum est regnum et imperiuz in medos et persas.

¶ Post imperium medorum et persarum successit imperium grecorum non per viam legitime electionis seu hereditarie successionis: sed per metum et violentiam.sicut clare patet:in principio primi libri machabeorum vbi dicitur q Alexander rex grecoruz percussit Darium regem persarum et medorum et constituit prelia multa et interfecit reges terre ɀ sic obtinuit imperiū.

¶ De imperio autem romanorum clare patet ex cronicis diuersisq hystoriis q insurrexit per potentiam secularem.

¶ Ex quibus patet q potestas secularis q̄tum ad quatuor imperia sibi inuicem succedentia non fuit a principio legitime introducta: insignum huius quattuor imperia seu regna ostensa sunt danieli in visione sub similitudine non hominum sed bestiarum quia non insurrexerunt per viam rationis.sed impetu sensualitatis q̄tum ad primam sui originē. Et nullum violentum perpetuum secunduz philosophum. Sed q̄tum ad veritatem regnū francie nūc pre ceteris regnis totius orbis est benedictum.esto q a principio violentuz habuit inicium processu tamen temporis reductum est ad statum legitimū Primo accedente populi consensu tacito vel expresso.patet enim q deposito chelderico rege frācoꝝ d̄ ꝯsensu ppli pipinꝰ fuit eidē subrogatꝰ.q̄quidē subrogatio sic exp̄ssa tacito demū consensu ppli ꝓcessa hactenꝰ extitit ꝯfirmata. ¶ Cōstat enim ex iam dictis cum primꝰ principatus ante tempora pipini fuerit violentus et contra voluntatem populi licuit populo sibi alium principem seu regem eligere.xciij. di.c.legimus regnū enim israel legitimū habuit initiū. Nā saul primus rex electꝰ fuit auctoritate domini vt quia ex consensu populi.eo autem reprobato ꝑpter inobedientiam electus fuit Dauid a deo et vnctus per samuelē vt legit̄.pmo.caplo. regū xvi. et filij eius successerunt sibi ex ordinatione dei. Constat autem q rex pipinus ex consensu populi vt ē dictum fuit electus in regem:nec aliquando propter inobedientiam ipse seu descendentes ab eo deponi meruerunt. sed ex ordinatione diuina reges francie inunguntur et consecrantur ex ampula celitus per angelū transmissa. Quid plura nunq̄d hanc successionē iure hereditario fore legitimā bti Ludouici testāt̄ miracula.

¶ Considerent̄ insup inter cetera que et quanta contulerit altissimus regi nostro karolo quinto de quibus sufficiat: remissio ad ea que fuerunt dicta supra in prohemio. ¶ Ex quibus luce clariꝰ concludetur regnum francie modernū non fore usurpatum seu violentum: sed permissione et gratia diuina concessum

¶ Nec obstat quod prius subdebatur q a tempore karoli magni desiit esse regnum propter illam diuisionem quam fecit inter filios nec aliquis sibi successit in regno francie tāq̄ karolo: sꝫ tanq̄ impatori vnī regnū frācie erat pars imperij. respōdeo supposito sine p̄iudicio q karolꝰ potuerit regnū francie vnire imperio: saltem per illaz diuisionem regnū francie factum fuit imperium. quia qua ratione altera particula imperij nomen retinuit imperij: eadem ratione ɀ regnū francie cum esset portio imperij nobilissima. Et ad hoc facit exemplū lega le.i.quod in rerum.ff.de lega.i. Nam si ex destinatione patrisfamilias vna domꝰ diuidat̄ i duas ptes q̄libꝫ ps diuisa

retinebit nōmē domus sic ꝛ in ꝑposito quelibet portio imperij diuisi nomen retinebit imperij. Et per cōsequēs rex frācie potest dici imperator in regno suo. Cum neminē recognoscat in superiorē in c. venerabilem qui filij sunt legitimi. Sed reputo longe honorabilius ꝙ rex francie vocet se regem francie ꝙ̄ imperatorem francie. ¶ Primo qꝛ sic est cōsuetum ꝛ ita fecerunt ꝑdecessores sui. Et secundū quod dicit lex ciuilis in rebus nouis constituendis euidens debet esse vtilitas anteꝙ̄ recedatur ab eo qđ diu equū visū ē. ff. de legi. l. in reb⁹. In super lege diuina permissa ꝛ ad inuenta fuerunt regna. vt patet in dauid saule ꝛ salomone ꝛ pluribus aliis approbatis. vt patet extra. de sacra vnct. c. vnico. §. in veteri. Et ꝓuerbior. viij. c. dicit per me reges regnāt ꝛ in pluribus locis veteris testamenti fit mentio de regibus. Sed nō inuenit de imperatore aliqua mentio. Quia nec illo t̄pore fuit imperium sed postea per multa tempora icepit. In lege etiam noua seu euangelica dicitur. i. petri. ij. c. Deū timete regem honorificate. Nomē igitur regis est antiquius ꝛ honorabilius. cum vtraqꝫ lege sit approbatum. Nomē vero imperatoris est ab inuentione noua introductum. Altissimus creator noster se vocat regem regū non imperatorem imperatorū. Insuper ꝙ̄ dulce sit nomē regis francie ꝓclamat omnes terra nedū fidelium sed etiā in fideliū: nā citra ꝛ vltra mare nomē istius regni: super omnia regna ꝛ imperia est plurimū exaltatum.

¶ Clericus. clxxxij. cap.

Irca ꝑdicta moueo q̄stiones. Prima erit quomodo Karolus. Et quo dictus fuit augustus ab augēdo poterat diuidendo minuere imperium. ¶ Secunda qua potestate aut iure filium suum constituere potuit imperatorem. ¶ Tertia an quilibet imperator successor Karoli habeat eandem potestatem.

¶ Miles. clxxxiij. cap.

D primam istarum questionum. re p̄sdeo secundum opinionem secundam. de qua pri⁹ fuit mētio ꝙ Karolus magnus cum fuit imperator habuit tam plenam administrationem in rebus imperij. vt non solum posset de hiis facere ꝑ suo arbitrio voluntatis quicquid conferret ad bonum cōmune: sꝫ etiam vt posset facere de hiis q̄cquid non esset in dispendium boni communis. Et ideo quia separatio ytalie ab aliis terris ꝛ ꝓuinciis immediate subiectis imperatori non erat dispendium. boni communis: ideo forte vidit Karolus ꝙ erat expediens bono communi eam a terris aliis separare. presertim cum ipse subiecisset regnū francorum immediate imperatori quod ꝑus nō erat ei immediate subiectum. Utrū tamen hoc potuerit facere grande est dubium. Et videtur ꝙ non per notata per hostien. extra de maio. ꝛ obe. c. solicite quicquid sit potuerit vel: non ꝑ illam diuisionem quā fecit karolus inter filios: regnum francie rediit ad primā naturā. c. ab exordio. xxv. di. Et ita poterat merito augustus ab augēdo appellari. Non obstante ꝙ ytalia que erat ꝑua respectu aliarum terrerum separasset. Unde secūdum ꝙ ciuitates aliquas potuit facere liberas absqꝫ decreto imperij: ita potuit ytaliam tali modo ab aliis ꝓuinciis immediate subiectis imperatori separare. ¶ Ad secundam respondetur ꝙ karolus primus potuit filium suum cōstituere imperatorē eodem iure ꝛ ptāte quo ꝛ qua Julius ꝑmus cesar ꝛ octauianus. primus augustus et aliī ꝙ̄ plures successores eorū quādoqꝫ filios suos quandoqꝫ alios fecerunt interdum successores non minꝰ consortes imperij. Ex quo enim translatū fuit imperium in germanos in ꝑsonam

Karoli magni omne ius z omnem potestatem quod z quam habuerunt priores imperatores habuit z Karolus magnus. Et si queratur a quo fuit facta ista translatio: vna est opinio q fuit facta a papa. Et hec opinio fulcitur per decretalem venerabilem extra. de electione. ¶ Alij dicūt q translatio facta fuit pricipaliter a populo romano cuius pars est papa z etiam clerus. Quod quidam canonica insinuare videtur. i qua sic legitur ipsa die natalis domini. cum rex francie ante missam ab oratione surgeret leo papa coronam capiti eius imposuit z a cuncto romanorum populo acclamatum est: Karolo summo augusto a deo coronato magno z pacifico imperatori vita z victoria. Que verba videntur innuere: q leo papa coronauit Karolum de voluntate z ordinatione populi romani ad quē spectabat de imperio ordinare: quare trāslatio imperij de grecis in germanos facta fuit a populo romano: non exclusi a papa. quod videt posse pbari sic. ¶ Ad illos spectat trāslatio imperij pncipaliter si trāsferri debet a quibus fuit imperium institutum. sed a romanis z non a papa fuit imperium institutum. ergo a romanis z non a papa debet fieri translatio imperij. qz ad potestatem pape nō pertinet regulariter se de temporalibus intromittere: ne videatur iuribus secularium derogare: q̄uis igitur papa casualiter deficientibus Romanis: qz scz. nollent in casu necessitatis transferre imperium posset papa pter necessitatem transferre imperium tamen quādo romani essent parati in casu necessitatis transferre imperium papa auctoritate ppria hoc non posset nec deberet licet vna cum alijs romanis inquātū romanus posset trāsferre imperium. ¶ Cū igitur vt apparet ex pdicta cronica: romani essent parati transferre imperium papa tunc auctoritate ppria transferre imperiū non potuit. Et ad decretalem illam venerabilem: respōdetur q verba illa Innocen. sicut plura alia eius ibi z alibi sint exponenda ne verbis eius ex alijs locis contraria demonstrarentur qz non dicit q apostolica sedes romanū imperium in personam magnifici Karoli a grecis transtulit in germanos: quia papa auctoritate romanorum coronauit Karolum in imperatorem: vel vel quia populus romanus pape potestatem tribuit transferendi: vel quia papa persuasit seu consuluit fieri translationem in germanos. Quare autem fuit facta dicta translatio. non est modo tractandum. Effectus autē dicte trāslationis ē q Karolus per pdictaz trāslationem habuit potestatem de iure lz non de facto in omnibus que octauiano subiecte fuerunt prouincijs seu terris. z in prouincijs etiam quas sibi antea p bella licita subiugauerat. sed forte quereret aliquis quomodo fuit imperium translatum in germanos. Nunquid sic q nullus vnq̄ deberet esse imperator nisi germanus sit. respondetur q sicut romanum imperium non fuit translatum de grecis: ita q nullus vnq̄ grecus deberet esse imperator nisi germanus: talis enim ordinatio seu translatio optimo modo puidendi imperio de imperatore obuiaret: z potestati imperatoris nō modicum derogaret: quia tunc non habuisset Karolus nec aliquis alius post eum potestatem pmouendi imperatorem alium q̄ germanum: cum tamē de facto aliqui alij q̄ germani electi fuerūt: Alfonsus enim rex castelle fuit electus. z aliqui alij: quis enim dubitat quin rex francie etiam possit eligi in imperatorē. ¶ Ad tertiam questionem respondet q quilibet imperator successor Karoli eandem habuit potestatem quā habuit Karolus vel q̄cunq̄ pdecessor Karoli: tam q̄tum ad dandum aliquē partem imperij dūmodo remaneant imperio sufficiens terre z prouincie ad omnia onera imperij sustinenda: q̄ q̄tum ad potestatem cōstituēdi filium suū vel aliū imperatorē. quorū vtrūq̄ pbatur.

Nam qui in iure succedit alterius eodē
iure quo ille vti potest. Aliter enim nō
esset vera successio. ergo quilibet impe-
rator successor Karoli q̄tū ad illa duo
scḋm ꝙ q̄ntum ad alia quecunqꝫ potest
vti eadē potestate quo ꝛ qua Karolus
ꝛ q̄cūqꝫ p̄decessor suus vsus fuerit. Et
specialiter ꝓbatur scḋm: scꝫ de potesta
te cōstituēdi imperatorē per hoc qḋ se-
pe de facto fit: qḋ per ratonē reprobari
nō potest. Successores Karoli tam añ
institutionē p̄ncipū electorū q̄ post: tā
filios suos q̄ alios constituerūt impera
tores ꝛ consortes imperij vel successo-
res. Sicut in cronica ottonis frisen.
et in nōnullis alijs quibusdam gestis
imperatorū vsqꝫ ad fredericum legit.
Nam ludouicus primus filius karoli
magni fecit Lothariū filiū suū impera
torē ꝛ idem Lotharius filiū suū ludoui
cum constituit imperatorē qui simul fue
rūt augusti. vt habet di. lxiij. c. Adrian⁹

¶ Clericus. clxxxiiij. cap.

Contra predicta dupliciter
opponitur Primo q2 scḋꝫ
hoc imperatores fierēt per
successionē ꝛ non per ele-
ctionē. qḋ repugnat optio
p̄ncipatui qualis debet esse principat⁹
imperialis. Secundo q2 scḋꝫ ista impa
tor deberet eligere romanū pontificem
q2 illam potestatē habuit Karolus ma
gnus. vt. lxiij. di. c. Adrian⁹ ergo p̄ p̄di-
cta iperator modern⁹ eandē habet po
testatē qḋ tamen est manifeste falsum.

¶ Miles. clxxxv.

Ad primā istarū obiectionū
respondeo scḋm opinionē
Optimus modus ꝓuiden
di simpliciter de imperato-
re est p̄ electionem ꝛ non p̄
successionem. Et non legit ꝙ alius fuit
aliter cōstitutus imperator. Vñ ēt filij
imperatorū facti fuerunt iperatores: p̄
electionē sꝫ nō sēper p̄ electionē illorū
q̄b⁹ regulariter erat eligendi data pote
stas vacante imperio. Sed sepe ꝓprios
filios vel alios imperatores ꝯstituerūt:
q2 nō minorē potestatē habet imperator
super imperium q̄ quicunqꝫ alij inferio
res. ¶ Ad scḋam obiectionē diuersi-
mode respōdetur. Dicitur enim vno mō
ꝙ quilibet imperator post Karolum ꝛ
post octauianū primū augustū habuit
potestatē eligendi sūmū pontificē: q2
scḋm patet. lxiij. d. c. i synodo potestas
ordinādi supremū pontificem data fuit
octauiano ꝛ successoribus eius. quare
potestas ordinādi aplicam sedem perti
net ad ius publicum quod est in sacris
sacerdotib⁹ ꝛ magistratib⁹ quare impe
ratoribus qui inter magistratus supre-
mū locū obtinere noscunt istud ius ꝑpe
tit. nec iuri publico pacto p̄uatorū dero
gari potest extra de foro cōpe. c. si dili-
gēti quare imperatores tali iuri minime
renūciare potuerūt. ¶ Sed ista solutio
forsā non ꝓcedit per. §. verum. lxiij. di.
c. Aliter dicit ꝙ istud p̄uilegium Karo
li ꝛ octauiani fuit personale: vel saltem
ꝙ imperatores potuerunt renūciare ill
p̄uilegio. ¶ Similiter dicit ꝙ nec Ka-
rolus nec octauianus habuit potestatē
eligendi supremū pontificē inq̄tū erāt
imperatores. Quia p̄mi imperatores
quorū Karolus ꝛ octauianus fuerunt
successores potestatē illam nullatenus
habuerūt. Et ideo potestas eligēdi pa
pam nō cōpetebat eis inq̄ntum erant im-
peratores: sed inq̄tū erant romani chri
stiani quibus alij romani christiani cōmi
serunt vices suas. eodē modo dicitur in
inuestitura episcoporū ꝛ archiepiscopo
rū spiritualit scḋm quādā opinionem q̄
veritatē habet q̄tū ad tēporalium col-
lationem: quā facit imperator p̄sertim
in terris sibi subiectis ꝛ non papa potu
erunt ergo renunciare ymo ꝛ papa ex
causa superueniente illam potestatē sic
cōcessam cū tenderet in noxam. poterat
reuocare. §. verū. lxiij. di. supeꝰ allega-
ta. ꝛ. c. suggestū extra. de decimis. Pre-
terea hic est aduertendū ꝙ nunq̄ alius
fact⁹ fuit imperator romanorū nisi p̄ ele
ctionē. Et ꝓprie loquēdo non p̄ succes
sionē filij imperatorū q̄ facti fuerūt ipe

ratores per electionē patrū suorum vel aliorū ad imperiū fastigiū ꝓmoti fuerūt. Unde ludouicus filius karoli nō iure ꝑmo geniture nec aliquo iure ꝓprio alio sed ꝑ electionē patris factus fuit imperator. Unū si pater decessisset ⁊ nullum ad imperiū elegisset Ludouic⁹ si filius fuisset ꝑmo genitus q̄uis habuisset ius vēdicandi regnū francorum iure ꝑmo geniture quo iure in regnis occidētib⁹ succedunt primo geniti patribus nō tn̄ habuisset ius vendicandi imperiū seu regnum romanoꝝ. In hoc eīn ꝙ regnum romanoꝝ nemo assequitur per successionem seu per electionē ipsi optimo mō regalis mōarchie magno appropiquat. Insuper videref ꝙ non plus imperator teneat a papa terras que non erant subiecte karolo magno ante vnctionē imperialē ipsius quā tenebat alias per dictum karolū prius possessas. Quia iure naturali vna terra nō ē magis subiecta pape q̄ alia seu alie iure enim naturali oīa cōmunia ⁊ cōmunis oīs possessio est ⁊ omniū vna libertas di.j.c.ius naturale. nec iure diuino aliq̄ terre sunt magis subiecte iurisdictioni pape q̄ alie. iure eīn diuino dn̄i est terra ⁊ plenitudo eius. pauperes ⁊ diuites vna terra portat. viij.di.c.quo iure. ¶ In scripturis enim diuis nullatenus inuenim⁹ ꝙ de⁹ magis subiecerit iurisdictioni pape terras q̄ nō erāt subiecte karolo an̄ coronationē īperialē: q̄ alias qꝛ plures illaꝝ terraꝝ nec de iure nec d̄ facto vn̄q̄ fuerāt xp̄ianoꝝ. qꝛ incole earūdē nūq̄ fuerāt cōuersi a d̄ fidē: ⁊ ꝑ ꝯñs papa super ipsas nullā habuit iurisdictionē iuxta illud apl̄i.j.ad corint.v.c. Quid ad nos iudicare de hijs q̄ foris sunt. Nec iure humano terre ille sunt magis subiecte iurisdictioni pape q̄ alie: qꝛ nec iure ciuili: nec iure canonico: qꝛ de hoc iure ciuili nihil habef. Nec iure canonico: qꝛ papa cui⁹ est cōdere canones nō h3 hmōi potestatē vt regna ⁊ ꝓuincias possit sibi subiicere. tūc enī3 posset q̄cūq3 regnu3 subiicere iurisdictioni sue. Et ita posset oīa regna sue subiicere ptāti ⁊ omīū regnoꝝ iura pturbare. cui⁹ cōtrarium ipse asserit.i.c nouit extra. de iudi. Nō ergo iure scripto erāt subiecte. p3 ēt qꝛ nec iure nō scripto sc3 ꝯsuetudine qꝛ sup hoc nulla ꝯsuetudo ꝑcessit. Imꝑatores eīn ꝑdecessores karoli n̄ magis fcognoscebāt a papa illas terras q̄ nō erāt subiecte karolo: q̄ alias. nec īuenif ꝙ alias tenuerit a papa imo min⁹ vf ꝙ tenuerit illas terras a papa q̄ nō erant subiecte karolo magno q̄ ytalia ⁊ alia regna occidētalia q̄ erāt subiecta karolo: qꝛ.c. illud ꝯstātin⁹ di.xcvi. sonare vf ꝙ ꝯstātinus dederit pape siluestro ⁊ successorib⁹ ei⁹ oēs ytalie ⁊ occidētaliū regionu3 ꝓuincias ciuitates ⁊ loca: ⁊ nō orientaliū regionū. Quare si imꝑatores ꝑdecessores karoli aliquas tenuerit a papa potissime ytaliā ⁊ occidētalia regna tenere debuerūt a papa. Sed forte diceret q̄s ꝙ virtute trāslationis impij in karolū magnū facte per papā karol⁹ tenuit a papa illas terras q̄ p̄us nō erāt illi subiecte ⁊ non illas q̄ erāt sibi subiecte qꝛ in illis habuit solū mō ptātē imperialem ꝑ trāslationē impij factā ꝑ papā quare spāliter illas habuit a papa ꝓpter q̄ illas tenuit a papa ⁊ non alias. Huic diuersimode r̄ndeo: vnomō ꝙ illa trāslatio nō fuit fcā a papa. s3 a rōanis q̄ꝝ ab lictio fuit ipiū ⁊ adh⁹ īpator ꝑmit⁹ accepit ipiū q̄ oēm potestatē suā regēdi ꝓ bonū ꝯmune trāstulerunt in imꝑatorē nō tn̄ trāstulerūt ius ipm̄ ⁊ ptās ē dn̄andi seu regēdi nec a se abdicauerūt c ēm ptātē casualr̄ disponēdi de imperio. Si eīn hoc fecissent se seruos imperatoru3 strictissime acci piendo verbū seu vocabulū sui fecissēt ⁊ ita nullatn⁹ liberi remāsissent. Et ꝑ ꝯñs īpator nō habuisset ꝑncipatū regalem sed pure domesticum. Quare secūdum istam responsionē imperator virtute illi⁹ translationis impij nullas terras tenet a papa. Aliter respondeo: ꝙ q̄uis illa translatio fuisset facta a papa tamen ex hoc non sequitur ꝙ imperator quascunq3

terras debeat tenere a papa. Quia sicut papa imperium de grecis transtulit in Karolum: ita transtulit regnum francorum de Childerico in regem pipinū patrē Karoli: quia vt dicunt aliqui illum deposuit et istum sibi substituit. sz nō obstā te tali translatione regnum francorum nunq̄ fuit pape subiectum vt in prioribus fuit alias plenius tactum. ergo cō similiter in pposito. Sed dicet aliquis omnis transferens de iure rem aliquaz ab vno in alium habet de iure potestatem aliquā super eandem rem. Si ergo papa de iure trāstulit imperium de grecis in Karolum magnum habuit aliquā potestatem de iure super imperium quare Karolus debuit recognoscere imperium a papa. et per consequēs tenuit aliquas terras a papa. ¶ Ad hoc respondeo q̄ omnis transferens de iure regulariter vel casualiter habet aliquā potestatem super eandem rem. Et ideo si papa trāstulit imperium saltem habuit casualiter aliquā potestatē super imperium: sed non ex hoc sequitur q̄ imperator debeat tenere imperium vel alias terras eius a papa. Quia ita potest res de iure trāsferri ab vno in alium. vt trāsferendo minime transferatur postq̄ traslata est. Sicut patet in vēditione et donatione per quas sepe fit translatio terrarum et iurium que postea a transferente non tenētur. Si ergo papa fecit dictam donationem seu translationem Karolus habuit imperium a papa tanq̄ ab illo a quo ab inicio habuit imperiū: non tāq̄ ab illo a quo teneret imperiū vel aliquas terras eius quēadmodum donatarius si vult esse gratus tenetur recognoscere rem donatam a donatore tanq̄ ab illo a quo tenet ipsam: quia sepe donatarius non tenet rem donatam a donatore. ¶ Istud vltimum et per consequens cōclusio pncipalis scz q̄ imperator nō teneat imperium a papa confirmatur. verbum indefinite platum generaliter est intelligendum. xix. di. c. si romanorum: sed in. c. corona tio. et in. c. venerabilē extra. de elec. indefinite dictum est q̄ imperium translatum est de grecis in germanos ergo generaliter debet intelligi. vt non restringatur ad modum talem transferendi. et aliquas terras tenet imperator a papa aliquas non. Tenet ergo imperator vel omnes terras imperij a papa vel nullas sed non tenet terras ante coronationē per Karolum possessas secundum q̄ superius est deductum. ergo nullas.

¶ Clericus. clxxxvi. cap.

Nunc miles amātissime quoniam in pcedentibus regem frācie a tyrānide et a violentia visus fuistis totis viribus excusare et ipsum laudibus pceteris regibus extollere. ¶ Quero quo iure et qua cōsciētia rex modernus Karolus quintus regnum francie teneat occupatum: planum est enim et omnibus regnicolis notissimū q̄ sunt plures primiores stipiti regio q̄ sint ipse mulieres et etiam masculi ex mulieribus descendentes et sic videretur q̄ mulieres stipiti primores deberent ipsum excludere. vel esto q̄ mulieres seu femine non possint eum excludere obstante cōsuetudine. saltem masculi nati ex feminis primioribus rationabiliter et de iure ipsum debent excludere. Et hoc pbatur iure diuino. Nam patet q2 post mortem saphant filie sue representauerunt personā suā et successerunt ei. iiij. Regum. j. c. ¶ Secundo q̄ filius nat⁹ ex femina primiori deberet ipsuz excludere. pbatur: statuta et cōsuetudines secularium plerumq̄ iniqua statuunt. vt patet. c. q̄ in ecclesiarum extra. de cōstitucio. de re iudi. c. cum causa. et. c. graue de censi. et ibi doct. Et idcirco inquātū sunt fauorabilia amplianture: inq̄tum odiosa restringuntur et per hoc decidit vna questio. Statutum est de facto q̄ mater non succedit filio: nunquid succedit filie et certe cum statutum sit odiosum et in preiudicium matris et contrarius restringendum est. vt non excludatur a successione filie. c. mulieres. de se-

tentie excōmunicationis. in proposito odiosum est feminā excludere a regni successione ꝛ iuri cōmuni repugnans. vt iura manifeste pbāt qꝛ sublata ē dña sexus. C. de suis ꝛ legi. auctēnca in suc cessione. Nec enim debent ppter hoc puniri qꝛ femine nate sunt. C. de legi. heredi. l. penulti. Quid enim peccauit natura qꝛ masculos nō p creauit. C. de liberis prete. vl' exheredatis. l. maximū ¶ Faciamus igitur interpretationem talem que iuri cōmuni in totum possit cōueniat ꝛ cōsuetudinē non offendat. qꝛ talis debet fieri interpretatio que iu ri cōmuni ꝑuilegio si possit cōueniat. c. cum dilectus de consuetudine. ¶ Tertio hodie si pcreantur descendentes p lineā femineā. vt pote nepotes ex filia sine insertione alicuius de cause approbatis nullum est testamētū. vt in auctē tica vt cum de appella. cogno. §. illud quoqꝫ collat. viij. Quia isti nepotes pce debantur a matre tēpore cōditi testamē ti ppter identitatē rationis. Et sicut in linea paterna subdite persone alium ad rumpendū testamentū admittat sic ꝛ in linea materna. Sic a simili i pposito Et si filia sit in medio tanq̄ impediens qꝛ non succedit in regno. tamen causa subiecta impediente de medio admitta ē natus ex filia. vt succedat i regno. quarto si depositio suspensa sit ppter superuenientem causam impedientem existentiam ꝛ cōtinuationem ipsius si desinat causa impeditiua insurgat dispositio. ff. de adimē. leg. l. in causa. ꝛ. l. sequenti. Nam legatum intercisum ppter inimicitias superuenientes viuente testatore si cesset ꝛ redeat in amicitiā idem insurgit legatum a simili cum dispositio in regno succedendi respectu filie si su spensa ppter inhabilitatem ipsius illa filia sublata de medio naturaliter vel cuilibet non curo. quia quod nullum est impedimentum patrare non potest. vt in regula iuris insurgat effectus dispositionis ꝛ succedat filius eius qua proxi- mior ꝛ masculus. ¶ Quinto vbi aliqd est aptum natum continuatiue pducere aliquē effectum si intercedat actus discontinuatiuus illo subducto de medio fit vnio extremorum hic est casus legis sicut. C. de pscrip. xxx. vel. xl. anno. Nā inchoata prescriptione si superueniat pupillaris etas que faciat dormitare prescriptionē tempore dormitationis sublato de medio fit extremorum vnio ad pscriptionem complendā. Sic a simili sublata filia de medio insurgat dispositio consuetudinis que habet q̄ masculus proximior succedat in regno. ¶ Sexto vbi aliquid cessat ppter destructionem subiecti destruenti idē destructum instauretur ex eisdem causis illo instaurato surgit idem actus ꝛ desinit ipsius cessatio. ff. de verb. obligat. l. inter stipulantem. §. areā. ff. de desolut. Sic a simili infertur i pposito propter disiunctionem subiecti seu inhabilitationem materie ex parte filie cessat dispositio succedendi in regno si ex isto subiecto sit inhabili seu destructo instauretur seu pcreetur masculus habeat effectus dispositionis locum ꝛ succedat quia proximior masculus. ¶ Septimo si vnico vincentem te non sequetur. ergo vnico te. c. auctoritate martini de concess. pbē. lib. vi. quod tamen. c. facit pro ꝛ contra remotiores masculi ex linea masculina descendentes bene vincūt filiam in successione regni. sed non sequitur. ergo filium. Ubi aduertendum q̄ inter casum nostrum. ꝛ. c. auctoritate martini multū refert gratia cuius premitto q̄ illa que sunt iuris cōmunis ꝛ ei inherēt extensibiliora sunt hijs que ex ꝑuilegio procedunt ꝛ iuri communi repugnant arg. ff. de acti. ꝛ obliga. l. in honorarijs. ꝛ. l. eius. ff. de testa. milit. Modo in. c. auctoritate martini secundus impetrans inchoat victoriam suam de iure communi quia ex prioritate temporis contra tertium. Sed in hoc casu nostro remotior masculus non inchoat victoriam suā

contra filiam iure cōmuni. sed iure speciali consuetudinario ergo restringendū nec habebit locum illud vulgatum. Si vinco vincentem te ꝛc. Proprie locum habet quando ego qui vinco te habeo causam a te tunc mediante illa causa vinco illum quē tu vincis. ꝛ ita loquitur lex de di. ꝛ tempo. pscript. l. de accessionibus. vel quando tu quem vinco ꝛ ille quē vincis estis eiusdem generis rationis vel ordinis tunc enim que ratio facit me te vincere: faciet me omnes vincere quos tu vincis. vt patet in exemplo. ff. ad tercull. l. equissimum penulti. §. vbi auus manumissor siue emancipator nepotis vincit patrem in successione nepotis. ¶ Certe eadem ratione vel maiori ꝙ vincit patrem vincet tunc ꝛ matrem que est eiusdem gradus cum patre. quia ambo in primo. Non sic in priuilegiato in successione qꝛ pater vel est vel fuit in capite agnatorum. Mater autem in capite cognatorum idem est videre in exemplo. ff. ad tercull. l. ij. §. obicere vbi mater vincit in successione filij omnes agnatos: igitur ꝛ patrem in adoptione dato ꝙ desierit esse agnatus cū agnatio esset causa ad successionem vocans. Sed vbi hec non sunt cessat regula. vt in duobus creditoribus quorum vnus est prior tempore habet hypothecam expssam alter vero est posterior in tempore sed habet priulegium puta restitutionis qui pfertur primo. vt. ff. qui po. in pig. habe. l. interdum. Hoc patet etiam i autentica qui. mo. na. effi. sui ꝛ legitimi §. discretis vbi naturalis in duabus ptibus vincit agnatos ꝛ tamen non vincit coniugem que vincitur ab agnatis: qꝛ agnati ꝛ coniunx non sunt eiusdem ordinis. qꝛ remocior vicit patrem iure priuilegiato non tamen filium qꝛ non sunt eiusdem ordinis seu rationis. ¶ Octauo priuilegium concessum alicui ꝛ posteriori debet itelligi de masculis ꝛ feminis. igitur illud priuilegium vel consuetudo que deffert ius succedēdi in regno solis masculis intelligetur vniformiter de masculis natis ex vtraque linea cum in hoc non offendatur consuetudo nec ius cōmune. ¶ Nono vbi non est defectus ex parte agentis nec in forma ipsius actus non debet impediri ipsiꝰ effectus de sum. trini. ꝛ fide catho. c. primo Et hoc est quod dicitur in alia facultate actus actiuorū sunt in paciente ꝛ disposito de reg. iur. c. verum libro. vi. sed sic est ꝙ omne quod non est prohibitum in materia permissibili censetur esse pmissum. Sed materiam istam in masculis primis intelligo esse permissam cum sit certorum casuum phibitorium i quo casu non reperitur masculus prohibitꝰ igitur ꝛc. ¶ Decimo ordinatio facta sub vna specie non intelligitur facta in alia imo videtur esse exclusa. vt notauit dynus de reg. iur. c. plus semper. lib. vi. Facit qꝛ inseparatis non cadit illatio: ꝛ separatorum separata est ratio. c. idcirco de consecrat. eccle. vel altaris lib. vi. l. si domus. ff. de seruit. vrba. pdi. Ratio autem consuetudinis phibentis filias in feudo succedere est: qꝛ dominus eis se non posset iuuare seu dominos nō possent iuuare. Que cessat in masculis. qꝛ sic a simili modo introducta videtur cōsuetudo ꝙ solus masculus succedat in regno quia melius per masculum pcuratur salus rei publice ꝙ̄ per feminam. ¶ Hec ratio cessat in nato ex filia ergo ꝛc. l. adigere. §. ꝗuis. ff. d iure patrona. l. cum cessante. de appella. Nec obstat. §. sed notandum de his qui feu. da. pos. coll. x. vbi allegaretur casus huius questionis ꝙ filius filie non succedat ꝛ de gradi. succes. i feu. §. filia sibi proles eius feminini sexus. Nam ibi tractatur de feudo cuius superior cognoscitur. propter cuiꝰ superioris fauorem consuetudo feudalis succedendi ad filias nō extenditur nec ad filiarum filias. Quoniā res de facili reuertitur ad naturam. l. si vnus. §. sed quod in specie. ff. de pactis Sed cōstat ꝙ a principio filie nō succe

debant in feudo in auctentica. de his qui feu. da. pos. §. sed antiquissimo. Secus in casu nostro. si loquamur de successione regni qui non recognoscat superiorem in terris. ¶ Undecimo clausula anteferri est odiosa. notatur per cõ posi. c. extra. de rescrip. c. causam que sz in proposito clausula anteferri in successione regni. potest verificari in masculo nato ex femina igitur zc. quia quotiens vniuersalis propositio sine captione accipi potest. Ad id quod minimum captionis habet referri debet. ff. de regulis iuris. l. quotiens.

¶ Duodecimo q̄ mulier possit succedere in regno patet. Nam iure ciuili filia representat personam patris in auctẽtica cessante. C. de suis z legi. here.

¶ Decimotertio iure diuino filia representat patrem. quia scriptum est in genesi q̄ frater debebat accipere vxorẽ relictam fratris ad hoc. vt frater suscitaret fratri semen seu prolem. et vt ille qui inde nasceretur masculus vel femina representaret personam defuncti. et sic representabat personam illius qui reuera non erat pater suus. Forciori ratione ille qui est verus filius vel filia naturalis z legitimus debet representare personam patris.

¶ Decimoquarto ratione publice vtilitatis statutum est q̄ solus masculus succedat in regno z super hoc consuetudo est introducta contra feminas non contra masculos.

¶ Decimoquinto consuetudo q̄ masculus succedit in regno non distinguit ex qua linea descendat. ergo pro obmisso habetur. tunc arguo sic. Casus non expressus a lege testatore vel contrahente pro obmisso habetur. ff. solu. ma. l. si cum dotem de libe. z posthu. l. commodissime succedet igitur natus ex filia. quia proximior z masculus.

¶ Milles. clxxxvij. cap.

Secundũ ysidorum pri⁹ est vt nostra firmemus: deinde obiecta confutemus. Idcirco partem regis nostri luce clarius varijs rationibus fundabimus: z demum ad obiecta respondebimus.

¶ Et primo sic quod obstat patri vel matri obstat filio. ff. de re iudi. l. in his z. l. aliud. §. fi. z. l. nemo plus commodi. Sed in proposito filia propter inhabilitatem vel defectum sexus non succedit in regno. ergo nec filius eius.

¶ Secundo paria sunt inhabilem esse z nullomõ esse. ff. qd cuiusq; vniuer. l. j. §. fi. de translat. epi. c. inter corporalia ibi sicut iuxta communem modum loquendi zc. Sed filia ista est inhabilis. vt patet ex consuetudine regni francie cunctis notissima. Igitur filius eius non succedet cum si nunq̄ fuisset in rerum natura impossibile foret filium ei⁹ succedere potuisse.

¶ Tertio filius cum patre seu matre eadem persona reputatur adeo q̄ vbi vnus stat vel est alter stare vel esse videtur. C. de agri. z censi. l. cum satis. lib. xi. z vox vnius vox alterius esse censet insti. de inuti. stipu. §. ei qui. propter qd videtur q̄ magis debeat considerari inhabilitas matris in successione regni q̄ habilitas filij sui qd pulchre sic demonstratur. Emãcipatus emãcipato de iure cõmuni confert. suppono igitur q̄ emãcipatus veniens ad successionem cum fratre in potestate constituto cum alijs filijs alterius fratris defuncti in potestate similiter cõstitutis quorũ filiorũ in potestate vn⁹ erat: et alius emãcipatus querit nunqd dictus emãcipatus huic etiam emãcipato nepoti suo cõfert. lex dicit q̄ sic. non considerato defectu emãcipationis qui est in ipso nepote: sz cõsiderato patre cui⁹ psonã representat cuius gratia sibi cõfertur. Hec pbãtur ff. de colla. bo. l. j. §. portiões et eo. titu. l. si nepotes. ff. de coniungen. cũ emãci. l. ij.

lib c.l.j.§.si filius.circa finē in proposito ergo potius debet considerari et contemplari habilitas vel inhabilitas matris per quā successio queritur q̄ ipsius filij. ¶ Quarto confirmo per casum legis. Quidem habens fratrem consanguineum tantum vel vterinum tantum vel nepotes ab intestato sine liberis est defunctus.modo querit͂: quis admittatur ad defuncti successionem: si consideremus defuncti fratris consanguinei et vterini filios cui nec consanguinei sunt nec vterini defuncto.de cuius successione agitur non excluderet consanguineū vel vterinum tm̄.sed propter omnimodam representationem persone patris primū ius obtinēt et dictum cōsanguineum vel vterinum tantum excludunt de iure in autētica.de heredi. q̄ ab intesta.deferunt͂.§.si igitur defunct⁹ coll. ix. ¶ Concludo a simili considerari psonam matris.et sic medium per quod et non personā filij eius in successione hm̄oi regni. Quinto non delatum nec quesitū ius nō transfertur.C.de cadu. tollen.l. vnica .§.pro scd̄o. sed filie nullum ius potuit acquiri in successiōe regni ergo nullū potuit transmittere ar. l.qui tabernas.ff.de contrahen. empt. c.daibertum.j.q.vij.c.ad dissoluendum de despon.impuberum. ¶ Sexto medium prediū quod non seruit impedit seruitutē.l.qui sella.§.si.ff.de seruit.rustic. predi. ergo mater media inhabilis impediet translationē successionis in filiū cum de extremo ad extremum nō fiat transitus nisi per medium inhabilem et ideo dicit lex q̄ nat9 ex filia nō est in potestate patris auiq3: quia filia neminem potest habere in potestate .§. si.iuncto.§.filie.insti.de adopt.

¶ Secundo et premitto q̄ regulariter cuilibet ciui romano libera potestas sit disponendi vsq3 ad dodrantem.ff.ad.l. fal.l.j.in principio et de verbo℞ signifi. l.sepe. Aliqua tamen sunt ab hm̄oi regula excepta de quibus nequit testator disponere sed relinquuntur dispositiō iuris communis. Aliqua enim sūt que ad scriptos heredes non transeunt: sed generi seu liberis reseruantur: sicut ius patronatus et stipulatio certarum operarum a liberto.C.de.la.li.tol.l.vnica. §. et si sub conditione et.ff.de ope.lib. l.si operarū. et huiusmodi nature videt͂ feudum esse quia dans feudum non solum cogitauit de persona eius cui dat͂ sed de genere postero℞: quia in hoc considerando quietam et pacificam familiam in obsequium sibi eligendo.ar.ff.d͂ ali.et ciba.leg.l.cum vnus circa principium et est expressum. x. collotione de na.succe.feu.c.vnico. et qualiter poterat feudum alienari.c.vnico.§.donare. hinc est q̄ est diuisio in baronijs locum non habet ne per diuisionem minutatim diuiso obsequio: dominus de proprio seruitio defraudaretur ar.ff.de ali. et ciba. leg. l .solet. et. ff. famil. hercis. l.plane.ff.de iure patronato .l. cornelia pia. nec inregnis vel ducatibus. Et est expressum de prohi.feu.alie.per fredericum.c.preterea ducatus.ar.extra de preben.c .maioribus et in hoc casu ius primogeniture.locū habet de quo gen. xv.c.ad hebreos.xij.c.vij.q.j.c.q̄ periculosum de vo.et vo.redemp.c.licet et ibi per hostien. Et iste deb3 esse masculus de feu.et qui feu.dare pos.c.vnico. §.hoc quoq3.

¶ Tunc arguo ius commune est q̄ masculus succedat in regno prout superi⁹ est expressum: quod et consuetudine roboratum est vt ne femine nec eorum filij nisi specialiter dictum sit vt ad eas pertineat: textus est planus de feu.et qui feu dare pos.c.vnico et.§.hoc quoq3 prius allega.et de gra.succes.in.§.filia.x. collatione.

¶ Maneat igitur hec lex cōmunis nisi quaten⁹ reperitur eidem legi alia vel consuetudine derogatum.ff.de adimen et transfe.leg.l.alumne.§.qui filias.C de testa.l.sancim⁹. Et idem confirmat

quia qui nascitur patris non matris familiam sequitur insti. de leg. agna. tu. §. f. Sic ergo prout dictum est in feudo infeudans contemplatur feudatarium et eius heredes masculos. vt quietam et pacatam habeat familiam. Nam presumitur q filius sequatur conditionē patris potius q̄ matris arg. no. l. quisquis. C. ad. l. iul. ma. sic debet concludi. in regno ex p̄missis. ¶ Octauo beneficium succedendi in regno seu feudo hodie nouo iure protenditur in infinitum descendentibus ex masculis de feu. ꝛ q feu. dare pos. circa fi. ergo a simili idem in regno q soli masculi ex linea masculina descendentes succedere debent.

¶ Nono vbi pater vni ex filiis libertū assignauit qui filius si moriatur hanc assignationem liberti transmittit ad liberos ꝛ ad descendentes ab eis nec fratres eius admittuntur q̄diu descendētes ab eo habiles reperiuntur. vt patet ff. de assigna. li. l. iii. cum duabus legib⁹ sequeñ. Hec autem regni assignatio. vt ita dixerim facta est. masculus ergo q̄diu reperiuntur descēdentes ab eo masculi debꝫ excludi a linea feminea: ymo nec cessantibus masculis deberent i regno descēdētes ex linea feminea succedere. vt colligitur ex aliis argumentis superius tactis. ¶ Decimo vbi pater vel mater ex aliqua inhabilitate vel macula a successione repellitur nec eius filius admittitur. ꝛ hoc de ihabilitate patris vel matris contracta ante natiuitatem filii vt pꝫ. C. de fal. l. diuo marcho. Sed clarum est ꝛ necessarium dicere q natus iste fuit genitus post inhabilitatē matris succedendi in regno ergo ꝛc.

¶ Undecimo si natus filie succederet in regno esset pp quādā cōtinuationē dominii huius regni de persona matris ad filium: quia viuente matre videntur quidam filii domini rerum. Ymo nec distinguitur pater a filio simili ratiōe nec mater a filio. l. furiose. ff. de cura. furiosi ff. de liber. ꝛ postu. l. in suis. Sed nec in actu nec in habitu fuit regnum acquisitum filie. igitur hoc sub ratione continuationis dominiū in filium per matrem transmitti non potuit. Quis filius ab ea descendens ante aditam hereditatem transmittat querelam ad filium suum q̄ uis nōdum p̄ceperatam. C. de in offic. testa. l. si quis filium hoc facit. quia habitu eā habebat. Sed quod non est nec actu nec habitu transmitti non potest. ¶ Duodecimo regnum videtur de natura feudi paterni seu antiqui: quia ratione solius perentele procedit quod transferatur ad masculos descendentes primo. et secundo ad transuersales. Et nunq̄ ad feminas de gradu succe. in feu. §. i. ꝛ ar. ff. de interdictis ꝛ rele. l. ii. ff. de sena. l. emancipatum. §. fi. ꝛ de iure patro. l. diui fratres. Decimotertio vbi defficientibus masculis ex pacto feudum transit ad feminam si taliter paciscēs duabus relictis filiab⁹ sine masculis moriatur ꝛ altera ex filiabus habeat masculum: ille excludit materterā: quod est mirabile cuꝫ iam ex pacto transierit ad feminam in auctentica de eo qui sibi vel heredi. suis mas. ꝛ femi. suesti. acci. iuncta glo. sua. Multo magis in proposito vbi nullum pactuꝫ ꝛ nulla conuentio est q transeat ad feminam: semper masculi excludūt lineā femininam ꝛ descēdentes ex ea. ꝛ p hoc facit. c. episcopum vel abbatem. §. qui etiam. collatio. x. ¶ Nunc auteꝫ restat respondere ad rationes partis aduerse Et primo ad primam de saphant cuius filie personam suam rep̄sētauerunt in successione. respondeo q saphant erat quidam pauper homo qui colligebat ligna in sabbato ꝛ fuit mortuus in peccato nec erat aliquis proximior masculus q̄ dicte filie. Et est etiam aliud in successione regni vbi soli masculi debēt succedere maxime quando hoc habet consuetudo. ¶ Ad secundum vbi dicitur q statuta ꝛ consuetudines secularium plerumq; sunt iniqua. ꝛ ideo restrin

genda. Ista posset esse vera. sed cum vlterius subditur quod consuetudo quod solus masculus succedat in regno et non femina repugnat iuri communi. Hoc est falsum: ymo fauorabilis et magis procurat salus totius rei publice per masculum quam per feminam. Ad tertiam seu tertium quartum quintum et ad sextum argumenta: respondeo quod sublata causa impedimenti extrinseca de medio: surgit continuatur et habet effectum dispositio. sic procedunt contraria. Sed hic loquitur de causa intrinseca seu productiua actus que est inhabilis a sui creatione et continuatione in progressu et in fine. quia nunquam potest mulier in regno francie maxime obstante consuetudine succedere. sic per consequens nec ad heredem transmittere.

¶ Ad septimum respondetur quod vbicunque mater expellitur propter inhabilitatem suam eadem et pari ratione filius eius habens seu pretendens causam ab ipsa. l. diuo marcho. C. de fal. qui vincit igitur matrem vincit quemlibet habentem causam ab ipsa.

¶ Ad octauum fateor quod appellatione posteritatis continentur nedum masculi. sed et femine. maxime in priuilegio principis quod est large interpretandum. c. decet de regulis iuris lib. vi. l. fi. ff. de consti. princ. Sed in successione regni virtute consuetudinis verbum posteritatis restringitur ad masculos et sic debet intelligi de eis et descendentibus ex eis. vt est expressum superius.

¶ Ad nonum negetur quod hic sit habilitas ex parte femine. vt supra probatum est. Et quod dicitur quod edictum est prohibitorium certarum personarum. Dico quod esto quod expresse non prohibeat consuetudo natum ex femina succedere in regno. tamen implicite et virtualiter satis prohibet filium dum matrem prohibet per medium cuius filius deberet succedere et non aliter.

¶ Ad decimum quando arguitur quod statutum de vna specie ad aliam non extenditur verum est. sed hic versatur consuetudo circa eandem speciem scilicet feminas et per consequens circa filios earundem. Et quando dicitur quod cessat ratio: quia masculus est et potest procurare salutem rei publice hoc non obstat: quia adhuc cessat in eo consideratio. quia volunt iura concedendo quod solus masculus succedat in regno et in feudo pari forma quod hoc fieret contemplando familiam ipsius masculi et descendentes per lineam masculinam: quia vt dicit lex qui nascitur patris non matris familiam sequitur insti. de legi. agna. tu. §. primo. Quod videmus practicari in armis. quia non matris sed patris quis defert arma idem in cognominibus et multis similibus.

¶ Ad vndecimum respondeo quod illa clausula anteferri quod masculus succedat in regno non est odiosa: ymo quam plurimum fauorabilis rei publice secundum quod supra tangebatur respondendo ad secundam rationem.

¶ Ad duodecimum vbi arguitur de auctentica cessante per quam videtur quod filia representet personam patris non obstat pluribus rationibus. Primo quia rex francie seu regnum non astringitur legibus imperatorum. Rex enim francie non recognoscat superiorem in terris in. c. per venerabilem qui filii sunt legi. ¶ Item dicta auctentica cessante nichil facit ad propositum: quia loquitur in rebus non feudalibus nec etiam loquitur in regnis in quibus alia ratio reformat pactum. Et propterea superuenerit iura secunde collationis que prouident in feudalibus quibus non erat antiquitus prouisum vbi dicitur quod masculus maxime in feudo paterno debet succedere. eadem ratione et maiori in regno. Item dicta auctentica loquitur in rebus diuisibilibus sui natura. non autem loquitur in regno indiuisibili. vt in illa constitutione frederici. §. preterea ducatus.

¶ Ad decimumtertium dicitur quod frater debebat recipere relictam fratris sui: ad hoc vt suscitaret semen fratris. Dico quod illa ratio facit ad opinionem nostram: quia

deus pmisit Abrahe: q in semine eius benedicerentur omnes gentes. Et ad istu3 finem ne linea masculina Abrahe deficeret deus ordinauit q frater reciperet relictam fratris: vt suscitaret semen fratris sui qr femine non reputabatur verum semen promissionis: nec adhuc secundu rationem hodie reputatur linea feminina ad ppetuationē essentie linee masculine. Insuper scdz leges moralem ad gubernationem populi r cōsulendū rei publice: melior r constātior debet eligi. viij. q. j. c. lz. Sed constat q mulier ex sui natura est inconstans. Nouem enim sunt vicia mulierum. Primo laborant contra ppria cōmoda. C. de spon. l. iuj. Secundo qr gen⁹ mulierum est auarissimu3. C. de dona. ante nup. l. si a sponso. r. ff. ad velleia. l. sed si ego in fi. Tertio q voluntates earū sunt momentanee. C. de in offic. testa. l. filia. vnde quid vento leuius: mulier: qd muliere nichil. Quarto q male sunt ff. de offic. pro consul. l. obseruare.

Quinto q nimis sunt loquaces. vt l. j. §. ferum. ff. de postula. Sexto q omnia psumuntur false r ideo atestificatione testamētorum phibentur vt insti. de testa. §. testes. Septimo qr semp faciunt vetita. vnde nituntur in vetitū: faciuntq negatum: semper pna rei q phibetur vt extra de matri. cōtrac. contra inter. eccle. Octauo qr volunt ppriam turpitudinem allegare. extra de diuorcijs. c. ex litteris Nono quia nimis sunt astute. et ideo dicit lex q satis debet esse aliquis contentus si possit immunis recedere a cōtractibus earum. vt. ff. de iure. decur. l. quotiēs in fi. Unde Augustinus. femina instabilis bestia amabile odium: viri confusio fomentū sceleris origo litium et ad omne scelus causam inueniens. Cum igitur femine tales habeant conditiones: masculi vero regulariter habēt conditiones cōtrarias: sequitur q ad regimen rei publice masculi sunt preferendi mulieribus.

Item secundum philosophos mulieres non debent assumi ad regendum rempublicā. Nam conditiones earum repugnant regimini rei publice. Ad hoc facit lex femine. ff. de tutel. r. l. femine. ff. de reg. iur. Plura enim incumbunt circa bonum regimen rei publice de quibus mulieres nō possent se intromittere. Et similiter inconueniens grande foret q principat⁹ francie gubernaretur per mulierem. nec mulier iure scripto potest succedere in regno nec etiam iudicare potest. l. cum pretor. ff. de iudi. nec propter fragilitatem sexus posset iuuare seu defendere rem publicam. Nunquid exemplū habemus in benedicta virgine maria que r si prunior fuerit filio suo saluatori nostro. tamen non successit ei i regimine populi spiritualis: nec etiā tpali: nec ēt iudicabit i die iudicij. s3 apostoli fuerūt instituti ad regēdū populū in spiritualibus r iudicabunt cū christo in die iudicij. Et q mulier non debeat succedere in aliquo principatu patet quarto regum. v. c. et apostolus dicit estote subiecti regi tanq precellenti r ducibus tanq ab eo missis. Et est phibitum iure diuino r etiam per apostolu3 q mulieres non dominentur sup homines nec debent mulieres docere vel iudicare.

Ad decimūquartum argumentum quando dicitur q consuetudo pscripta est contra feminas non contra masculos: respondetur q consuetudo prescripta contra feminas videtur similiter prescripta contra filios. quia destructo antecedenti seu fundamento destruuntur omnia que sequūtur ex eo. Et femina non delatum non quesitum ius trāsferre non potuit in filium. C. de cadu. tollē. l. vnica. §. pro secundo. Sed mulieri scdm q est sepius dictū nullū ius potuit acqri in regno. ergo in filiū nullū potuit trāsmittere. Nec de extremo ad extremū obmisso medio ihabili fit trāsit⁹. s3 mulier est mediū ihabile succedēdi i regno ergo illud nō trāsferret i filiū Insuper ius pmogeniture quod est

personale non est transmissibile in heredes. ff. de regulis iuris. l. in omnibus. Et hic aduertendum quod istud ius primogeniture maxime in regnis fuit introductum: vt conseruaretur vnitas multitudinis seu populi: que dicitur pax: in qua bonum et salus multitudinis consistit dicente cassiodoro. omni quippe regno desiderabilis debet esse tranquillitas in qua et populi proficiunt et vtilitas gentium custoditur. sic bonarum artium decora mater hec mortalium genus multiplicat facultates protendit mores extollit. Et legislator dixit cognruit bono et graui presidi curare patriam pacificam: quietamque esse quam regit prouintiam. Nam pace remota socialis vite perit vtilitas: quinimmo multitudo dissensciens: si sibi ipsi est onerosa et per consequens nichil habet honesti: opus fuit et est ad vnitatem et pacem huiusmodi inducendam et seruandam aliquo regente et dirigente per quem ipsa multitudo dirigatur et regatur. vnde Salomon dicit. vbi non est gubernator corruit populus. Quanto igitur regnum efficatius fuit ad vnitatem et pacem conseruandam tanto vtilius: manifestum autem est quod efficatius vnitatem efficere et conseruare potest masculus quam femina et vnus etiam masculus quam plures in pluribus: requiritur enim vnio ad hoc quod modo debito regi possit: vniri vero dicuntur plura propter appropriationem ad vnum multis existentibus in vna diuersitate: seu multitudine partibus rectoribus. et vno quoque id quod sibi foret delectabile prouidentibus. multitudo illa de facili dispergeretur et vnitas subsistere non posset in ea. sicut in natura videmus quam ars imitatur. vt insti. de adopti. §. in minoram. Nam in membrorum pluritate est vnicum caput. quod si plura in eodem corpore reperiantur dicetur esse monstrum ff. de statu homi. l. non sunt liberi et in toto vniuerso vnus deus factor et rector est. vt ait philosophus. xii. methaphisice. Exemplum quoque de vnitate huiusmodi in populo habet ex diuina scriptura vbi deus per ezechielem dixit seruus meus dauid rex super eos erit: et pastor vnus erit omnium illorum. Et pro munere promittit populo suo quod ponet sibi caput vnum et quod princeps vnus erit in medio eorum. ¶ His quoque considerationibus prohibuit papa in generali concilio quod vna eademque ciuitas siue diocesis diuersos heret episcopos ne vnum corpus diuersa videretur here capita quod esset monstrum. Ita canone sancitum est quod singule prouincie singulos archiepiscopos habeant vt extra de offi. ordi. c. quoniam in plerisque. et romano populo cum rectus esset per plures: necessarium visum est rei publice per vnum consuli. ff. de origine iuris. l. ii. §. deinde. His itaque considerationibus inductum est vt in vno regno vnum caput presit quod populum regat et dirigat et vnitatem et pacem inter ipsos nutriat et conseruet. Et quamuis aliquibus visum est probabilius in hoc rationibus non carentibus quod huiusmodi caput per electionem foret assumendum tamen obtentum et vsitatum est et esse vtilius approbatum quod iure hereditario per successionem in vno regno vnicus rex habeatur. ¶ Primo quia mortuo principali capite videlicet rege: discordie de facili poterant exoriri, quis poterat in principale caput regiminis substitui. Et ideo vtile fuit certam prosapiam determinare ex qua semper assumeret ipsum principale caput. s. vnicus rex sicut etiam habetur in simili. ff. de mu. et ho. l. vt gradatim. §. et si lege et l. scripto in principio. Et iterum: quia dissentio esse potuisset quis ex ipsa prosapia assumeretur in regem: vtile fuit determinare quis mortuo rege regnare deberet: et rationabiliter visum est quod vnus ex filiis: et quidem primogenitus ipsius regis. Et hoc duplici: ratione primo vt rex viuens presciens aliquem ex filiis suis regnare debere: plus curet de vtilitate et ampliatione regni sui. ¶ Secundo quia pluribus existentibus filiis rationabile visum fuit quod primogenitus in regimine

succedat. Nam natu ra dedit eidez hos quidem seniores et hos quidem iuniores, quorum hos qdē subici hos qdē p̄ncipari decet: nec indignari debet iuuenis scd'z etatem subditum fore valentiori: honestum enim est iunioribus ministrare senioribus et obedire: vt ait philosophus septimo politicorum et facit. ff. de fide instru. l. finali. hoc etiam suadet dilectio maior: quaz pater cōmuniter habet ad primogenitum: vt pater ampliori sollicitudine de bono regni curet sciens eū ad filium plus dilectum peruenturum Si quis igitur diligenter attēdat rationes predictas ob quas inductum extitit ius primogeniture: ipsum ius principaliter ratione regiminis fuit introductum vt vnitas regiminis in regno esset per quā pax quies populi in regno cōseruaretur. et ita in regnis ducatibus et similibus dignitatibus locū habet quibus maius versatur periculum et i quibus pax et vnitas maior requiritur. in aliis vero ius commune obseruetur vt equaliter īter ipsos hereditas diuidat.

¶ Clericus. clxxxviij. ca.

Amplius quero quo iure rex francie modernus ducatū britannie domino Johanne de monte forti uero et legitimo duce expulso sine cause cognitione teneat occupatū. Et primo videtur q̄ ante omnia sit restituendus de resti. spo. c. i. i istis. iij. q. ij. et iij. q. j. per totum. Secundo nemo debet priuari possessione sua sine cause cognitione c. ij. de rescriptis et c. ex. istis. Uñ regula est q̄ nūq̄ quis pōt priuari possessione sua saltem colorata nisi eo primitus vocato. c. licet. ij. de preben. lib. vj.

¶ Unde et si sententia iuris priuaret eum proprietate ipso iure: non tamen sententia iuris priuaret eum possessione. vt est casus expressus in dicto. c. licz et omnis actus iudicialis ab illa parte que. de in ius vocando appellatur incipit. insti. de pe. te litigan. §. fi. c. quoniaz extra de proba. et sic cum non intercesserit cause cognitio igitur restituendus

¶ Tertio rex iuris ordinem non seruauit quis ad regem non spectabat eū pro pter feloniā priuare: sz ad pares. titulo quo tempore miles inuestituram petere debet. c. i. et de prohi. feu. alie. per fredericum. c. imperialem nec poterat iudex esse in causa sua. C. vt nemo priuatus in rubro et in nigro.

¶ Quarto sicut per priuatum sic et per iudicem pōt fieri violētia ad quod faciunt notata p̄ inno. iiij. c. ex conquestione de resti. spo. c. conquerente. Unde si inuadetur colonus vt fructuum perceptio impediatur licet vti interdicto vnde vi pro recuperāda possessione. ff. de vi et vi armata. l. ij. §. item si non vsufructus. sed fructuum perceptio quos subditi ducatus britānie percipiebāt a domino suo consistunt in pluribus vt notatur. xxij. q. v. c. de forma. et per regez impeditur. igitur saltez eis vt videtur nomine suo competit vtile interdictum vnde vi p̄ iuribus istis recuperandis contra regem. l. i. §. hoc interdictū de vi et vi ar. Ex premissis ergo euidēter concluditur q̄ esto q̄ dictus dominus iohannes de monteforti nullum ius habeat in ducatu britannie quo ad proprietatē vel propter defectum tituli vel aliās: tamen ante omnia venit restituendus.

Sed nunc luce clarius ostēditur q̄ ipse sit verus dux britannie. Et primo sic Planum est q̄ arturus dux britannie habuit duos filios scz iohannem et comitem de monteforti. vnde dictus iohannes tanq̄ primogenitus successit arturo. quiquidem iohannes sine herede proprij corporis viam vniuerse carnis fuit ingressus. et erat dictus comes frater naturalis et legitimus dicti ducis iohannis et proximior in gradu et cōsanguinitate ab illo latere. vnde ducatus descendebat. Unde sciendum q̄ dictus dux iohannes diu ante mortez suam timens ne aliqua cōtrouersia sup

ducatu post decessum suum nasceretur: declarauit et expressit inter viuos voluntatem suam videlicet quod dictus frater et comes succederet eo casu quod sine prole legitima sui corporis decederet: et esset sibi heres vniuersalis et solus.

¶ Item tractu temporis suum condidit testamentum: et dictum comitem fratrem suum instituit heredem vniuersalem in toto ducatu britannie.

¶ Et quod debeat succedere probatur iure diuino/naturali/morali/ciuili/et canonico. iure diuino probatur per legem quam tradidit dominus moysi et precepit omnibus obseruandam que dicit. quod si aliquis moriatur sine filio masculo hereditas debet venire ad filias. et vbi non habet filias veniet hereditas ad fratres. Sed sic est quod dictus dux non habebat filium vel filiam nec alium fratrem preter dictum comitem ergo etc. ¶ Item .iiij. regum. v. c. dicitur mortuus est rex occosias et regnauit Joram frater eius non enim habebat filium. ¶ Quare concluditur quod frater debet succedere filio deficiente. Et hec iura sunt naturalia et immutabilia. v. di. §. j. Item iure naturali. ¶ Planum est enim quod successio defertur iure sanguinis. l. scripto. C. vnde liberi. et per consequens prius defertur proximiori. sed nulli dubium quin dictus comes. quia frater et in secundo gradu sit proximior dicto duci iohanni quam filia fratris que est in tertio gradu. Jure ciuili quia ille qui est primi or ab vno latere in gradu est proximior consanguinitate et per consequens in successione. Sed sic est quod dictus comes est proximior gradu in quantum hoc ab vno latere tamen quam sit filia fratris dicti iohannis: quamuis attineat ab vtroque latere. igitur propinquior debet esse in successione

¶ Amplius sibi debetur ducatus lege morali. nulli enim dubium quin secundum legem moralem ad gubernationem populi debet constantior assumi: sed mulier sui natura est inconstans ergo debet a successione ducatus repelli.

¶ Insuper secundum iura ciuilia frater excludit omnes collaterales sed sic est quod filia fratris est collateralis. ergo dictus comes frater eam in successione ducatus excludet. Hoc enim videmus in successione iuris patronatus: in successione feudi: et in tutella deferenda. Quibus omnibus frater excludit omnes collaterales de iure. ff. et C. frater ex parte patris solum querebat testamentum fratris: sed nepotes vtriusque coniuncti non querebant testamenta auunculi: igitur dictus comes preferendus est nepoti. Et maxime quia secundum iura feudalia mulier non succedit in feudo.

¶ Preterea supposito sine preiudicio quod mulier succedat in feudo ex conuentione seu ex consuetudine: tamen hoc esset intelligendum vbi nullus esset proximior ex illa linea ex qua feudum descendit. sed clarum est quod dictus comes et proximior masculus ex illo latere vnde hereditas descendit. ergo etc. ¶ Amplius hoc apparet iure canonico. nam iura canonica approbant iura que loquuntur de feudis quibus dictus comes debet preferri quia proximior masculus.

¶ Item iure canonico vbi rex decedit sine filio masculo quamuis filiam habuerit frater. tamen in successione regni excludet dictam filiam. sed certum est quod antiquitus britannie ducatus fuit regnum et adhuc tenet iura et nobilitates regni circa subiectos prout apparet quia vtitur regalia in episcopatibus sui ducatus: et facit monetam. et habet piscatures in mari/et pisces regales/et potest crimina remittere/et ad patriam restituere. Et est certum secundum quod patet ex antiquis cronicis: quod plures reges fuerunt antiquitus in britannia. rex Salomon et plures alii. nec est dicendum quod nobilitatem ducatus amiserit ex eo quod nunc tenet in paritate regis francie quia superueniens dignitas precedentem non tollit. Et maxime quia dum rex britannie submisit se regi francie: iura regalia et alie nobilitates fuerunt sibi reseruate secundum quod patet ex antiquis hystoriis

britannie. Ex premissis sequitur quod si filia in regno non succedit nec etiam in ducatu britannie poterit succedere.

¶ Preterea secundum generalem consuetudinem francie mortuus saisit viuum proximum in gradu ex illo latere ex quo successio descendit. Et excluduntur omnes alij remotiores in gradu quamuis sint vtrinque coniuncti.

¶ Insuper secundum consuetudinem mulier non succedit in hereditate descendente a latere quamdiu sunt proximiores maxime in feudis. sed hee consuetudines habent locum in regno francie: per consequens in ducatu britannie. quia membra caput sequuntur. Item in ducatu britannie postquam ducatus fuit factus feudalis semper quotiens se casus obtulit masculus successit exclusis feminis etiam in eodem gradu existentibus. quia mulier non succedit in feudo secundum quod ex rationibus supradictis clarius demonstratur. quibus addantur etiam omnes rationes que superius fuerunt allegate de successione regni francie: videlicet quod mulier non possit succedere in regno.

¶ Ex premissis duo principaliter concludo. primo quod dominus Johannes de monteforti quia spoliatus et expulsus extra ducatum britannie iniuste et sine cause cognitione ante omnia est restituendus. Secundo quia dictus Johannes de monteforti est verus et legitimus dux britannie: et per consequens rex francie modernus contra iura naturalia ciuilia et canonica necnon contra consuetudinem regni francie iniuste contra deum et iustitiam dictum ducatum britannie tenet occupatum.

Ulterius nunc clare volo ostendere quod rex francie esto quod iuste teneat dictum ducatum habito respectu ad dominam de pentheuria et liberos eius quondam vxorem pie recordationis karoli de blasio: ipse tamen ducatum iniuste tenet occupatum. Et hoc probatur iure diuino / naturali / morali / ciuili et canonico. Necnon et iure consuetudinario. Iure diuino primo. Nam post mortem saphant filie eius representauerunt personam eius. iiij. reg. l. c. Secundo successio debetur iure naturali et ratione sanguinis. et quanto est maior coniunctioni sanguinis tanto magis debetur successio illi magis coniuncto. sed sic est quod dominus Guido de britannia pater dicte domine de pentheuria erat frater ex parte patris et matris domini Johannis ducis britannie: et dictus comes erat frater ex parte patris solum. et sic dicta domina vxor Karoli est magis coniuncta. quia ex vtroque latere: comes ex altero tantum.

¶ Tertio coniunctio patris et matris est certior ex parte patris quam ex parte matris. l. quia. ff. de inius. vo. sed dicta domina est coniuncta ex vtroque latere vt est dictum. comes ex parte patris tantum. ergo dicta domina in successione ducatus erit preferenda quia certior est coniunctio.

¶ Quarto duo vincula fortiora sunt vno. c. j. extra de treu. et pace. sed dicta domina est duobus vinculis coniuncta comes vero vno vinculo tantum. ergo dicta domina erit preferenda.

¶ Quinto iure ciuili patet quod filia representet personam patris. in auctentica. cessan. C. de suis et legi. here.

¶ Sexto dictus dominus Karolus post completum matrimonium inter eum et dictam dominam iurauit prestare domino Johanne duce britannie et omnibus baronibus Britannie quod seruaret iura et consuetudines patrie et quod post mortem ipsius ducis ipse portaret arma plana britannie tanquam verus dominus successor ducatus britannie. et ad hoc expresse fuit dederunt assensum dicti dux et barones. Septimo iure canonico planum est quod mulier potest in ducatu succedere. Octauo hoc probatur iure consuetudinario. Et ad hoc potest allegari triplex consuetudo. prima est quod notoria inter nobiles britannie quia primogenitus succedit in feudis. exclusis secundogenitis. Et hec consuetudo probatur iure diuino quia vt in lib. genesis.

legitur ysaac habuit duos filios Esau et Jacob quiquidē Esau renunciauit iuri pmogeniture transumptiue. vī. q. f. c. ꝙ periculosū. Sed clarum est ꝙ dominus guido de britannia fuit primo genitus ꝙ dictus comes de monte forti. igitur ipse in successione ducatus fuit pferendus igitur et dicta domina filia sua erit in illa successione pferenda. Secunda consuetudo est quia si primogenitus moriatur sine herede ppriū corporis. secundogenitus debet succedere. sed dominus Johannes primogenitus et dux britānie decessit sine legitimo herede ppriū corporis igitur dictus dominus guido secundo genitus debuit succedere per cōsequēs et filia sua scʒ dicta domina vxor domini Karoli. Tertia cōsuetudo que est in britannia est talis ꝙ filius vel filia fratris germani pmogeniti representat personam patris sui et venit ad successionem exclusis fratribus secundo genitis. sʒ sic ē ꝙ dicta domina vxor Karoli erat filia domini guidonis pmogeniti respectu dicti comitis de mōte forti. ergo representabat personā patris: et veniet ad successionem excluso dicto secundo genito comite de monte forti. Ex quibus omnibus luce clarius demonstratur dictam dominām relictā Karoli esse veram et legitimam heredē totius ducatus britānie. et p consequēs rex francie modernus contra iura diuina naturalia moralia ciuilia et canonica contra consuetudines legitime pscriptas contra deum et iustitiam. et si non habito respectu ad dictum dominum iohannē de monte forti: saltem habito respectu ad dictam dominam dictum ducatum detinet occupatum. Sed statim dicet aliquis ꝙ supposito sine piudicio ꝙ hiis rationibus dicta domina ius habuit in ducatu britannie: tamen i tractatu pacis nuper habito inter dictum dominum iohānem ex vna parte et dictam dominam ex altera iuri si quod habuit in ducatu renunciauit. Et sic amplius regressum habere nō poterit. vī. q. f. c. ꝙ periculosum. ¶ Respondeo: ꝙ hec renūciatio fuit conditionalis. vt in dicto tractatu pacis plenius continetur: quequidem conditio que debebat per dictum dominum comitem ad impleri non fuit ad impleta et stetit per eū, et sic p non adiecta debebat haberi secundū sanctiones canonicas pariter et ciuiles. Ex quo concluditur ꝙ ppter feloniam dicti domini iohānis de monte forti seu inobedientiam pditionem seu lesam maiestatem dictus ducatus minime confiscari potuerit: quia res que cadit in restitutione non potest confiscari vel alienari. C. communia de leg. autentica res que. Sed vt est dictum in defectum cōditionis non ad implete ducatus debebat dicte domine restitui igitur non potuit propter culpam dicti domini iohannis confiscari. Insuper sm quod in tractatu dicte pacis continetur vbi dictus dominus iohannes de monteforti sine legitimo herede proprii corporis decederet ducatus debebat reuerti ad dictam dominam et suos heredes legitimos. non potuit ergo ppter feloniā dicti domini iohannis de monte forti qualitercunqꝫ confiscari.

¶ Miles. clxxxix. cap.

Ex premissis tria elicio per vos pncipaliter tacta. Primo ꝙ rex francie sine cause cognitione dominum iohannem de monte forti de ducatu britānie ciecit et iniuste spoliauit. Et sic ante omnia tenetur eum restituere. Secundo quia dominus iohannes est verus et legitimus heres ducatus britānie. Tertio ēsto ꝙ habito respectu ad dictum dominum iohannem de monte forti rex saepe dictum ducatum iuste possideret. tñ negari non posset quin iniuste possideret seu detineret habito respectu ad dominam de pentheuria ad quā ducatus noscitur pertinere. Quātum ad primū luce clarius ostendi potest ꝙ rex francie secundum deū et iusticiam ducatum britānie possideat et sic ad restitutionem minime tenetur. Et primo sic. criminis

iniquitas impedit restitutionem. xij.q.ij.c.votum. huiusmodi est crimen rebellionis seu lese maiestatis sed dominus Johannes de montefortiest rebellis et proditor manifestus et sic regalem lesit maiestatem igitur restituendus non est

¶ Secundo propter criminis euidenciam impeditur restitutio.ij.q.j.c.manifesta.et.c.de manifesta.et.c.euidentia de actu huiusmodi est hec rebellio dicti domini iohannis de monteforti ergo.etc.

¶ Tertio videtur quod rex potuit procedere ad instar locatorum qui inuecta et illata icludit propria auctoritate.ff.de dam.p. infec.l.vtique in quibus caussis pignus contra. Nam homo meus siue colonus videtur assimilari seruo.C.de his qui ad ecclesiam confugiunt lege presenti §. sane.C.de agrico.et cen.l.ne diucius sed in seruo potestatem habeo quam volo exercere.ff.de his qui sui vel alieni iuris sunt.l.fi.ff.de pecul.l.sed et si dampnum §.preterea.maxime hec vera in rege cuius iurisdictio est suprema in suo regno si superiorem non recognoscat et sic non potest habere recursus ad superiorem iuxta c.licet in fi.de elec.et sic non obstaret.l. ordinata.ff.de li.causa.

¶ Quarto legis maiestatis cognitio spectat ad principem.l.penulti. et fi.C. ad.l.iul. maiestatis et eius bona debent confiscari in autentica vt nulli iudicum in fi.ix.coll. Cum enim oia a principe descenderunt. viij.distin.c. quo iure. non mirum si propter delictum in eum commissum.reuertantur ad ipsum quia res de facili reuertitur ad priorem suum statum xxxv.di.c.ab exordio. Et si mater rogata restituere post mortem filio suo condemnetur et eius bona publicentur non ad filium sed ad fiscum ea viuente applicatur hereditas.ff.de iure fisci.l.statuis §. fi. Ex quibus duo inferuntur scilicet quod regis est cognitio et sibi fiet confiscatio in causa rebellionis iuste. ergo manum posuit et sic cessat restitutio quia iuris executio non habet iniuriam.l.iniuriarum.ff.de iniur.l.cum ecclesia de elect.

Si subditi vellent restitui non deberet audiri quia ei soli qui possidebat competit restitutio seu interdictum vnde vi sed isti non possidebant sed possidebantur ergo etc. ¶ Probatur primum per ea que no.et leg.in.c.cum ad sedem de resti. spo. Clarum est secundum ar.l.sic euenit.ff. ad.l.iul.de adulter. ¶ Quinto magna est differentia. Utrum violentia fiat a iudicem vel a priuato. Nam si violentia fieret a priuato non esset possessionis restitutio retardanda pretextu exceptionis proprietatis obiecte etiam si vellet de iure proprietatis immediate docere de vi. et vi.ar.l.j.et.l.iij.§.in istis de resti. spoli. Sed vbi fit spoliatio a iudice maxime vbi proprietatis causa est probata obiectus proprietatis impedit restitutionem vt est videre in muliere que petebat se restitui in possessionem matrimonij in.c. significasti.de diuor. Sed in proposito vtile dominium ducatus confusum fuit cum directo propter feloniam notorie commissam per dictum dominum iohannem igitur impediet restitutionem. ¶ Sexto cessat restitutio vbi res peruenit ad eum cui debebat tradi seu restitui. Sed ducatus ratione offense et rebellionis manifeste erat confiscatus et debebat tradi regi:igitur debet restitutio impediri per dictum.c.cum dilectus.§.verum. Et quod ibi nota.de ordi.cogni.l.siquis emptionis titulo.§.si autem.C.de prescrip.xxx. vel.xl.anno. Ex quibus omnibus quo ad primum euidenter concluditur quod dictus dominus iohannes de monteforti minime est restituendus. Nunc autem quo ad secundum vbi pluribus modis fuit deductum quod dictus dominus iohannes de monteforti est verus et legitimus heres in toto ducatu britannie hec omnia pro ista parte allegata faciunt pro rege francie et ad exclusionem dicte domine de pentheuria et descendentium ab ea Nam si ipse erat verus et legitimus dux per iam dicta. dictus ducatus propter proditionem et manifestam ipsius proditionem seu rebellionem potuit eadem

in commissum ipsius enim proditio et
rebellio omnibus regnicolis est manife-
sta: quod nec ipse aliqua tergiuersatiõe
posset etiam celare cum regem et domi
num suum superiorem suis litteris du-
xerit deffendendum. patet etiam que et
quanta grauamina suis subditis tallijs
et alijs extraordinarijs exactionibus in
ferebat. propter que etiam circumscri-
pta qualibet proditione seu rebellione
poterat et debebat rex francie dictum
dominum Johannem ꝓuare ducatu:
quia domini qui diu talia agunt tenent
populum in seruitute: sed ad superiorẽ
ꝑtinet populũ de seruitute eruere vt. C.
de offi. ꝑfec. ꝑto. affri. l. §. circa principi
um. Et ad superiorem spectat tyrãnos
deponere. C. de offi. pre. preto. affri. l.
in nomine domini. Johannez demõte
forti eiecit tuz ratione proditiõis ac re
bellionis manifeste tum etiam ratione
tyrãnidis intollerabilis quã i subditos
exercebat. Nunc ergo ad tertiũ in quo
videtur probatum ꝙ supposito ꝙ habi-
to respectu ad sepe dictuz Johannem
de monteforti rex ducatum iuste possi-
deret tamem habito respectu ad dñam
de pentheuria ipsum ducatũ iniuste de-
tinet occupatum. respondeo. et primo
ad primum quando allegatur ꝙ post mor
tem saphaat filie sue representauerũt ꝑ
sonam suaz in successione saphaat erat
vnus pauper homo et fuit mortuus in
peccato nec erant sibi propinquiores ꝗ̃
filie supradicte. Hic autem loquitur de
successione ducatus et vbi etiam dict⁹
comes erat propinquior in recta linea.
¶ Ad secundum vbi dicitur ꝙ succes-
sio debetur ratione sanguinis et magis
coniuncto. ista ratio bene intellecta facit
contra dominam et pro comite quia pla-
num est ꝙ dictus comes erat propinqui
or duci Johanni ꝗ̃ esset dicta domina
que solum erat neptis. Nec obstat illud
quod allegatur ꝙ pater dicte domine
erat ex vtroqȝ latere coniunctus duci
iohanni. Comes vero ex altero tantum
qȝ sufficiebat ꝙ esset coniunctus ex illo
latere ex quo ducatus descendebat.
¶ Ad tertiam rationez dum dicitur ꝙ
cõiunctio est certior ex parte matris ꝗ̃
ex parte patris. Respondeo. ꝙ hec ra-
tio facit contra dictam dñam quia ge-
nerationem patris sui reddit incertam
nichil ergo potest iuris vendicare in illo
ducatu cuz ex parte patris sui descẽdat
¶ Ad quartum quo arguitur de duo-
bus vinculis que sunt fortiora vno. re-
spondeo ꝙ alterũ ex istis duobus vincu
lis nichil ligat vel addit ad propositum
scȝ vinculũ ex parte matris domini du-
cis iohannis et domini guidonis de bri
tãnia patris dicte domine quia ex late
re dicte matris ducatus non descende-
bat. Nunc ad quintam rationẽ de autẽ
tica cessante. Respondeo ꝙ illa auten-
tica nichil facit ad propositum. quia
non loquitur de feudalibus et maxime
in ducatibus. Et quia ꝯstitũ ad hoc non
erat sufficienter prouisum in feudalib⁹
iura feudalia decime collationis super-
uenerunt vbi disponitur ꝙ mulier non
succedit specialiter in feudo paterno.
Unde in materia feudoruz appellatio
ne heredis masculi tm̃ comprehendun
tur. dicta autentica loquitur in reb⁹ di-
uisibilibus sui natura. Item dicta autẽ
tica nõ ligat regẽ vel regnum sed i vim
rationis tantum. ¶ Ad septimum vbi
dicitur. ꝙ post completũ matrimonium
dictus dominus Karolus iurauit por-
tare arma. ꝛc. ¶ Respondeo ꝙ esto ꝙ
sic factum fuerit hoc fuit dicto comite
minime vocato. ꝛ sic sibi nõ poterat ali-
quod preiudiciũ generare. ¶ Ad octa-
uum ꝙ iure canonico mulier potest i du
catu succedere hoc posset veritatẽ con-
tinere masculis deficientib⁹. sed hic nõ
deficit masculus et dictus comes necdũ
est masculus sed etiam proximior. non
in merito ergo dictã dominaz debet ex
cludere. ¶ Ad nonũ vbi allegatur triplex
cõsuetudo. Et primo ad primã ꝯsuetu-
dinem q̃ hȝ ꝙ primogenit⁹ excludit se-
cundo genitos. Respondeo ꝙ suppos-
to ꝙ illa cõsuetudo locũ habeat in bri-

tãnia hoc est verũ inter subditos sȝ nõ hȝ locum in capite scȝ in duce quia tantũ prescriptum q̃tum possessum. Et illa auctoritas allegata de esau et iacob nichil facit ad propositum quia loquit̃ de alia primogenitura q̃ de iure succedendi. quia primogenitus tunc primo seruiebat in templo ꝛ pferebat̃ in aliis cerimoniis. vt patet in antiquo testamẽto. q̃uis enim iacob per benedictionem paternam habuit iura primogeniture: esau tñ successit patri in hereditate ꝛ sic illa auctoritas modicuȝ facit ad propositum. ¶ Ad secundam vbi dicitur ꝙ si primogenitus moriatur sine herede propr̃ĳ corporis ꝛc. Respõdeo ꝙ secũdum veritatem rationis et iuris si aliq̃s primogenitus moriatur anteq̃ aliquod ius fuerit sibi acquisituȝ: perinde reputatur ac si nunq̃ in rebus humanis fuerit: quia nulluȝ ius habebat in eo quod tenebat viuens nec in re nec in spe cum esset collateralis prout est in casu nostro. ¶ Ad tertiam consuetudinem que allegatur ꝙ filius vel filia primogeniti representat patrem. Respondeo ꝙ dicta consuetudo nunq̃ obtinuit in contradictorio iudicio. Item nec consuetudo illa ligat superiorem alioquin sequeretur ꝙ nõ posset statuere in contrarium. Item consuetudo ex eo ligat ꝙ populus suam declarat voluntatem quia velit eam ligare. l. de quibus. ff. de legi. sed constat ꝙ consensus populi nõ ligat superiorem. ergo. ꝛc. Item ducatus britannie est alterius conditionis q̃ sint baronie. quia tenet a rege in paritate. doȝ ergo iudicari ꝛ regulari scd̃m caput et non scd̃m membra. ¶ Ex quibus omnibus sequitur ꝙ dictus comes de monteforti fuit verus dux britãnie et non dicta domina ꝛ sic ducatus ex facto suo potuit cadere in commissum: nõ obstante etiã ꝙ conditiones in tractatu apposite nõ fuerint adimplete: quia et si dictus ducatus subiacebat restitutioni hoc erat quãtum ad possessionem tantum et non q̃tum ad proprietatem Et etiam si per dictum dominuȝ Iohãnem de monteforti conditiones nõ fuerant adimplete: hoc nõ parabat sibi preiudicium quo ad proprietatem sed quo ad possessionem tantuȝ. potuit ergo ducatus per factum suum cadere in commissum. Et sic concluditur ꝙ rex francie scd̃m deum et iusticiam detinet ducatum britannie antedictum. ¶ Concluditur super hoc quo ad factum principaliter intentum si sermonibus vestris vultis fineȝ imponere ꝙ ecclesia super oĩa nec hȝ nec appetit dominiũ tp̃ale.

¶ Explicit liber prim⁹ sõnĳ viridarĳ.

¶ Incipit liber scd̃s somnĳ viridarĳ.

¶ Miles. ca. j.

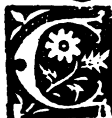
Domine clerice vertamus mantellum et viceuersa partem sustineatis respondẽtis ego vero opponẽtis. in qua luce clarius ostendam excessus grauamina ꝛ vsurpatiões quos plati ꝛ alie psone ecclesiastice regni frãcie vel eoꝝ officiales ꝛ iudices pro ipis fecerũt ꝛ faciũt in piudiciũ iurisdictionis tp̃alis regis ꝛ baronũ ac alioꝝ dñorũ tp̃aliũ. Et iter ceteros excessus illũ silẽtio nõ ptermittem⁹. Et q̃ro dñe clerice quo iure roman⁹ pontifex se asserit dñm in tp̃alib⁹ q̃ꝛ i euãgelio luce. xxĳ. c. dr̃ saluator nr̃ reges gẽtiũ dñant̃ eoꝝ ꝛ q̃ ptãtẽ habẽt illi benefici vocantur. vos autem non sic. Ex quo concluditur ꝙ saluator interdicebat dominium in temporalibus suis apl'is per pñs et romano pontifici ꝛ suis successoribus. quia non maiori potestate fungitur romanus pontifex q̃ beatus petrus. Et math. v. c. dixit xp̃s apl'is principes gẽcium dñantur eoꝝ et qui maiores sũt potestatem exercent inter eos non ita erit inter vos: sed quicũq̃ voluerit inter vos maior fieri sit vester minister. Et quicunq̃ inter vos vult esse pmus sit sicut seru⁹. filius hoĩs nõ venit ministrari sȝ ministrare ꝛ dare aiaȝ in redẽptionẽ p multis. hec omnia habentur luce.

xxij.c. Et sic xp̄us non venit tempora-liter dominari. sed subici. nec temporali-ter iudicare sed iudicari: iuxta illud psal-miste et vincas cum iudicaris.

¶ Clericus. ij. cap.

Iles venerande hijs ver-bis voluit apostolos indu-cere ad humilitatē ⁊ ꝙ nō superbirent voluitq̧ ꝙ in diuersarū rerum temporali-um non faciliter susciperēt executionē immediatam voluit igitur xp̄us ꝙ apo-stoli specialiter ostenderēt alijs humili-tatem ⁊ sic essent humiliores ꝙ̄ reges ⁊ principes seculares quorum officiuȝ est dominari immediate super tempora-libus licet enim xp̄us esset rex ⁊ domi-nus omniū non tamen voluit potestatē regalem in tēporalibus immediate exer-cere: cuius rationeȝ assignat beat⁹ Am-brosius super illo Johannis. xviij. c. re-gnum meum non est de hoc mundo. di-cens bene terrena declinat qui propter celestia descendit.

¶ Miles. iij. cap.

Hristus ⁊ beat⁹ petrus sol-uerūt tributum cesaris. vt patet Math. xvij. c. vbi di-citur accesserunt q̄ didrag-ma accipiebant ad petrum ⁊ dixerunt magister vester non soluit di-dragma. Et infra sequitur Jhesus chri-stus dicit ad petrum vade ad mare et mitte hamum in eum piscem qui p̄m⁹ ascenderit: tolle ⁊ aperto eius ore inue-niens staterā illū dabis pro me ⁊ ꝓ te sic ergo xp̄us ⁊ petrus tributum soluerūt.

¶ Clericus. iiij. cap.

Cio ꝙ christus soluit tribu-tum ꝓpter suam humilitā-tem ⁊ vt neminem scanda-lizaret ⁊ ꝓpter eandem ra-tionem voluit ꝙ petrus sol-ueret. ⁊ ꝙ hec solutio non sit dominato-ria patet math: xvij. c. vbi dicitur sic q̄d tibi videtur Symon reges terre a qb⁹ tributum accipiunt vel censum a filijs suis an ab alienis. ⁊ ille dixit: ab alienis dixit illi xp̄us ergo liberi sunt filij vt nō soluant. vt non autem scandalizemus eos vade ad mare et mitte hamum in eum piscem qui primus ascenderit tolle ⁊c̄. Ecce enim dicit xp̄us. vt non scan-dalizemus. non enim tenebatur de iure soluere quod patet per glo. ibidē i qua sic dicitur domin⁹ noster secundum car-nem filius regis erat ex Dauid natus. ergo vt fili⁹ regis tributa non debebat. Soluit igitur tributū ⁊ noluit certare ꝓ regno temporali. ⁊ in hoc abstulit omnē suspitioneȝ sic ꝙ non suspicari debet ali-quis ꝙ christus principaliter quesierit regnū temporale aut terrenum. sed ma-gis spiritualia ⁊ celestia. ideo ꝺ suo p̄nci-pali regno dicebat: regnum meum non est de hoc mūdo ꝙ̄uis etiam confessus fuerit se esse regem. vnde pilato dicenti ergo rex es tu. Respondit Jhesus tu di-xisti q: rex sum ego ⁊ ad hoc veni in mū-dum. vt testimonium ꝑhibeam veritati.

¶ Item ꝓfunde intuenti ꝙ̄uis eccle-sia soluerit tributum nō infringit quin papa sit dominus in temporalibus: q: ratione ecclesie papa potest soluere ali-cui sibi subiecto aliquod tributum: eccle-sie etiam soluerunt tributum imperato-ri seu regi non in signum dominij: sed ꝓ pace ⁊ quiete q: debet ecclesiam defen-sare ⁊ ecclesiā ⁊ sibi subiectos pōt aliq̄-bus suffragijs ad iuuare.

¶ Miles. v. cap.

N decretis. x. di. vbi tracta-tur de officio summi ponti-ficis ⁊ cesaris dicitur sic ꝙ q: idem mediator dei ⁊ ho-minū Jhesus xp̄us sic acti-bus ꝓprijs a dignitatibus distinctis of-ficia potestatis vtriusq̧ discernit ꝓpria volens medicinali humilitate sursum efferri non humana superbia rursus in-feriora demergi. vt etiam imperatores pro eterna vita pontificibus indigerēt Et pontifices pro casu temporum tan-tūmodo imperialibus legibus vterent̄ quatinus spiritualis actio carnalibus distaret incursibus. et deo militans mi-

nime se negocijs secularib⁹ implicaret Et ibi videtur velle decretum q papa non est super imperatorem nec ecōtra: sed vnus alio indiget: vnde ibi dixit i glo. sup pbo discernit. Nota ergo q potestates sunt distīcte ⁊ est argumētum q imperium non habeatur a papa ⁊ q papa non habeat vtrumq gladiū Nam exercitus facit sibi imperatorē xciij. di. c. legimus. Et imperium a solo deo habetur. xxxiij. q. iij. c. quesitum.

¶ Clericus. vi. cap.

Hic est sciendum q ecclesia est vnus populus ⁊ vnum corpus misticum: ⁊ idcirco oportet esse in ea vnum caput quod omnibus alijs membris psideat. Multitudo enim pncipatuum non ad inuicem dependētiū non est bona vnus ergo debet esse princeps q psideat in tpalib⁹ ⁊ spūalib⁹. Et lȝ vtraq potestas resideat penes papā diuersimode tamen quia i spiritualib⁹ est apud ipsuȝ secundum pmariā auctoritatē ⁊ scdm immediatam executionem. ¶ Temporalis autē solum scdm pmariam auctoritatē nō scdm executionem immediatam: ne militans deo negocijs se implicet secularibus: ne tēporalia impediant spiritualia. Quāto enim spiritualis potestas est magis libera: tanto magis rebus diuinis potest eē intenta habet igit papa vtrāq potestatem. sȝ executionē tēporalis iurisdictionis tradidit pncipib⁹ secularibus. Et sic p hoc respondet ad dictū decretum: q officia sunt distincta qūtum ad imediatam executionē ⁊ sic potest dari distinctio satis rationabilis dicendo q potestates iperatoris seu regis ⁊ romani pontificis sunt distincte: qd potest intelligi dupliciter. vnomō sic q sint distincte vna ab alia ⁊ neutra reducatur ad aliā tanq in superiorē vel priorem. ⁊ sic non concedo eas esse distinctas. ¶ Aliomō possunt distincte dici qūtū ad fines ppinquos sicut finis potestatis pape est ordinare ⁊ regere spiritualia. Et finis potestatis imperatoris seu regis bene gubernare temporalia. ⁊ sic quodāmodo dicerent potestates distincte in se: nō quo ad auctoritatē pmariā: sed quo ad executionem immediatam. Ad verba glose cum dicit q imperator non habet imperium a papa: dico q illud sic est intelligēdum: q imperium institutū adeo est non pcise auctoritate humana. Et cum vlterius dicit glo. q papa non habet vtrūq gladium illud si veritatē habeat debet intelligi q dñs papa non habet executionem immediatā vtriusq gladij q̄uis scdm pmariam auctoritatem ad ipsuȝ spectet vterq gladius. Dicit eñ beatus Bernardus expresse ad Eugeniū libro quarto. tu⁹ est ergo vterq gladius spiritualis scȝ ⁊ tēporalis. vt. viij. dist. c. primo.

¶ Miles. vij. cap.

Glosa dicit. xi. q. i. c. magnū. Ego credo potestates esse distinctas licet papa quandoq vtrāq potestatem assumat sibi scȝ cū aliquē legitimat in temporalibus qui filij sunt legitimi. c. per venerabilem. Sed illud fit ad petitionē regis q hoc ipsum fecisse potuit: vt ibi dicitur. p qd innuitur q ex se hoc facere nō potuisset nisi ad petitionem regis.

¶ Clericus. viij. cap.

Concēdum est q in hoc bene facit dñs papa q executionē immediatā in tēporalibus sibi nō assumit de facili. Nisi causa satis vrgeat vel nisi rogatus existat. ne ipse q pncipaliter in ecclesia dei in spiritualib⁹ deo militat: negocijs se implicet secularib⁹.

¶ Miles. ix. cap.

Dicit glosa decreti q qūuis a iudice seculari qlibz appelletur ad papā hoc fit pter defectum iudicis secularis. vt ex pmittit extra. de foro compe. c. licet. Et vacāte imperio supplet vicem imperatoris. Ex quo con

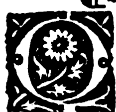
cluditur q papa non est dominus in temporalibus: qr ad ipsum non appellatur nisi casualiter. vt est dictum.

¶ Clericus. x. cap.

Erte ista que allegat glo. bene intellecta faciunt contra conclusionem glose. Nam si propter defectum iurisdictionis appelletur a seculari iudice ad papam. Item si vacante imperio supplet papa vicem imperij euidenter concluditur q papa in temporalibus habet superiorem alias enim ad deum non appellaretur cum appellatio requirat maiorem iudicem. l. prefecti. ff. de minori. et regulariter superioris est supplere inferioris negligentiam seu defectum vel absentiam.

¶ Miles. xi. cap.

Uid plura probatur ergo lxxvi. di. c. cum ad verum. vbi dicitur cum ad verum ventum est vltra sibi nec imperator iura pontificatus nec pontifex iura imperatoris sibi vsurpat Et etiam glo. super isto verbo vsurpant dicit argumento q iste potestates sunt diuise. quia imperator non habet gladium a papa. xcvi. di. c. duo. et c. si imperator.

¶ Clericus. xij. cap.

Glosa in preallegato. c. cum ad verum videtur soluere. dicit enim q potestates sunt distincte quo ad exercitium ex quo videtur innuere q non quo ad primariam auctoritatem. sed quo ad executionem tantum.

¶ Miles. xiij. cap.

Papa accepit potestatem ab imperatore. vt patet. xcvi. di. c. constantinus vbi dicitur q imperator constantinus quarta die sui baptismi priuilegium romane ecclesie contulit et q talia accepit ab imperatore habetur in vita beati Siluestri pape.

¶ Clericus. xiiij. cap.

Dico q immediate adeo secus quod ps. xxi. di. c. nouo et ipse constantinus ex magna affectione quam habuit ad ecclesiam ei voluit quasi quandam adhibere firmitatem: quoniam quarto die sui batismatis vna cum omnibus satrapis et vniuerso senatu optimatibus etiam et cum cuncto populo in persona beati Siluestri sibi romanam concedendo vrbem relinquens ab eo et successoribus eius per pragmaticum constitutum disponendam esse. Dico ergo q papa in temporalibus non habuit primariam potestatem ab imperatore. sed imperator aliquam executionem quam habebat immediate dimisit ecclesie ex certa causa: et deuotione bona potuit enim pape et cardinalibus dimittere romanam ecclesiam vt habetur de elec. c. fundamenta. li. vi. Decet namque ipsi romano pontifici per fratres suos sacrosancte ro. eccle. cardinales qui ibi in executione officij sacerdotalis sibi coadiutores existunt libera pmittere officia. decet ipsis in nullo vacillare iudicio vt fratres ipsos nullius potestatis secularis metus exerceat nullus temporalis fauor absorbeat: nullius terror emuneat vel eos a veri consilij soliditate remoueat. Quibus consideratis executionem in temporalibus quam rome et in suis districtibus excercebat imperator a se abdicauit et ecclesie romane penitus et in perpetuum dereliquit.

¶ Miles. xv. cap.

Reterea. xcvij. di. imperator honorius deuotus et fidelis catholicus sic scribit pape. victor et inclitus triumphator semper augustus sancto ac venerabili vrbis romane pape scripta beatitudinis tue deuota reuerentie gratulatione suscepimus quibus recensitis egimus omnipotenti deo maximas gratias: q sanctimoniam tuam post longum incommodum optate didisci mus redditam et c. Nec reprehenditur imperator qr sic scripsit pape se eidem preferendo: sed potius ad eius laudem videtur recitari. igitur sequitur arguendo ab ordine quod argumentum concludit in ma re. c. mandato. de preben. libro. vi. q imperator sit superior et maior Romano pontifice.

¶ Clericus. xvi. cap.

Potest responderi secundum quod ibi dicit glo. quod forsan hic fuit mos in primitiua ecclesia qui modo non obseruatur. Constat enim quod imperatores non proponunt se romanis pontificibus quibus iurant obedientiam et a quibus coronantur. Forsan igitur in primitiua ecclesia potestas summi pontificis non erat adhuc plene manifesta et idcirco scribebatur ei aliter quam nunc dum veritas illucessit. Item et aliter si quis imperator rex vel princeps secularis ex arrogantia preposuerit se romano pontifici in epistolis aut scripturis non quod factum est: sed quod fieri debuit debet attendi. l. licet. ff. de offic. presi. Non est ergo illud trahendum in consequentiam.

¶ Miles. xvii. cap.

Ex istis videmus quod papa non intromittit se de brachio seculari nec eorum officia instituit nec eorum bona distribuit: imo si circa temporalia velimus aliquod priuilegium habere non concedetur nobis a papa nisi rex consentiat aut papa super hoc decipiatur. Et si papa vellet ab aliquo duce auferre ducatum diceretur se intromittere de eo quod ad ipsum minime spectaret.

¶ Clericus. xviii. cap.

Dico quod si papa non se intromitteret de brachio seculari bene faceret: quia exercitium immediatum spectat ad illos qui negociis secularibus possunt se implicare. Et per hoc responderi potest de priuilegiis quod bene facit papa si in his expectet consensum regis. Item cum dicitur consequenter quod si vellet deponere duces et comites diceretur se intromittere de his que ad ipsum non spectant. Dicendum est quod sibi communi lege non incumbunt quo ad executionem immediatam. vnde illi principes vel duces habentes imperatorem vel regem super se et certis causis exigentibus ipsos duces et principes deponere potest. Et dico vlterius quod esto quod non posset princeps deponere pro sue bene placito voluntatis: et sine causa rationabili: non ex hoc sequitur quin non habeat dominium super eos. Nam multi reges dominantur super multos quos tamen non possunt deponere pro suo beneplacito voluntatis. Unde ista consequentia non valet. rex dominatur tali. ergo potest deponere eum quandocunque sibi placebit. Numquid quilibet archiepiscopus suffraganeum suum omni hora deponere et mutare potest secundum sue beneplacitum voluntatis absit.

¶ Miles. xix. cap.

Sicut episcopi in suis particularibus diocesibus presunt: sic papa in vniuersali ecclesia: sed illi non sunt super omnia temporalia sue diocesis. sed subsunt multis regibus principibus temporalibus in multis obedire et ad mandatum regis tenetur obedire: et ad guerram venire prout expresse volunt canonice sanctiones. Et hoc est obseruatum a tanto tempore quod non est memoria in contrarium in regno francie. ergo nec papa in vniuersali ecclesia dominium in temporalibus habet.

¶ Clericus. xx. cap.

Hic potest dici vno modo. quod imo habent episcopi aliquod dominium in temporalibus sue diocesis vbi etiam homines temporalia possidentes sunt subiecti. Nam propter certa peccata potest episcopus homines sue diocesis priuare bonis: eos excommunicare: et priuare communione suorum et aliorum hominum causa legitima interuenientes et sic habet aliquod dominium. Sed adhuc esto quod assumptum esset verum dico quod aliud est de vicario generali: quia iste conuincitur habere superioritatem et potestatem dignissimam. Unde aliud fuit de beato petro et de aliis. Iste enim fuit princeps apostolorum et eminen-

ciorem habuit potestatem ꝙ alij. vnde xxij. di. c. sacrosancta dicit papa anacletus: inter apłos quedā fuit discretio potestatis licet omnes essent apłi. petro tñ concessuz est vt cephas id est caput eēt et principatū teneret apostolatus: qui ⁊ eandem formam suis successoribus reliquis epis tenendum tradiderūt. ⁊ nō solum hoc in nouo testamento est cōstitutū: sed etiaz in veteri testamento fuit. vnde scriptum est moyses ⁊ aaron ī sacerdotibus eius. Et post pauca sequit. hec vero apostolica sedes caput ⁊ cardo vt prefatum est a deo ⁊ non ab aliis cōstituta. Et sicut cardine hostium regit. sic huius sancte apostolice sedis auctoritate omnes ecclesie dispositione domini regunt. nec petrus eminentius presidet in vniuersali ecclesia ꝙ ceteri epi in suis particularibus diocesibus.

¶ Miles. xxi. ca.

Si verum esset ꝙ papa esset dominus in temporalibus ipse posset fundare monasteria ⁊ alia beneficia indifferenter de bonis militum burgēsiuz et aliorum quorumcunqꝫ: quod est manifeste falsum: ⁊ oēs in hoc sibi contradicerent. nec esset dicenda talis elemosina q̄ fieret de alieno. s. q. s. c. nō putāda.

¶ Clericus. xxij. c.

Sic pōt dici faciliť ꝙ pñcia efficaciter non probatur. Nā rex vel imperator est ꝙ sit dominus vel imperator in temporalibus sup pricipes alios ⁊ burgenses non tamen potest de eorū bonis pro sue disponere beneplacito voluntatis. dicerez tamē ꝙ exigente causa rationabili: papa posset fūdare ecclesiam de bonis alicuius militis vel burgensis. quia ⁊ maiora licerent pape. sm quod et priceps temporalis in casu potest bona subditoꝝ militibus assignare l. si fundus. ff. de euic. l. item. §. si verberatum in fi. ff. ad. l. acquil.

¶ Miles. xxiij. ca.

Videmus ꝙ papa emit villas ⁊ iurisdictiōes temporales: et ꝑ ꝯñs non ad eum prius ꝑspectabant: quia qđ meū est: amplius meū fieri nō potest isti. de acti. §. sic itaqꝫ.

¶ Clericus. xxiiij. ca.

Dico ꝙ papa in omnibus temporalibus sibi subiectis non habet immediatam executionem. ideo potest emere ratione vtilitatis immediate consequende. rex etiam francie potest emere multa temporalia regni sui. nūquid ipse emit cibaria ⁊ vina ⁊ villas apostolicas regni sui quorum habet dominium in temporalibus quo ad superioritatē nō tamen dominium immediatum et illud potest emere.

¶ Miles. xxv. ca.

Habere dominium in temporalibus videtur contradicere perfectioni apostoloꝝ. reliquerunt enim omnia. vñ beatus petrus nō fuit minus perfectus ꝙ alij qui omnia reliquerunt. vnde ipse dixit christo. ecce nos relinquimus oīa et secuti sumus te quid ergo erit nobis. Ex eo ꝙ tradite sunt sibi claues regni celorum habetur ꝙ ipse fuerit minus ꝑfectus. dicit eñ magister et dñs xpūs. Nisi quis renūciauerit omnibus q̄ possidet non pōt meus esse discipulus. Nūquid beatus petrus fuit specialis discipulus. clarum est ꝙ sic. quia nemo se implicans negocijs secularibus et respiciens retro aptus est regno dei. quomodo presumitis petrum esse discipulum ditissimū ⁊ esse dñm dñorum in temporalibus: ⁊ eum regem dicetis super reges: dñm sup dños: q serus est seruoꝝ.

¶ Clericus. xxvj. ca.

Potest responderi ꝙ apostolica ꝑfectio non cōsistebat in hoc ꝙ nullum dominiuz haberet. Constat eñ ꝙ xpi dominium habebāt in spiritualibus. ꝙtuz ad temporalia. dico ꝙ quicquid sit de possessione: cum vita tamē apostolica stat habere multa ī cōi tanꝙ nihil habētes ⁊ oīa possidentes. vnde qñ aliqs venit ad statū monache lem ipse renūciat oībus q̄ possidet ⁊ pmittit volūtariā pauptatē. Sed si efficiat

abbas numquid ipse presidebit monasterio et rebus temporalibus monasterij: taceo de illis de quib⁹ certum est q habent iurisdictiones temporales. Dico q beatus Petrus potuit presidere vniuersali ecclesie modo pmissoita bene vel melius q̄ vnus abbas vel vnus epus qui monasterio vel diocesi in spiritualibus et temporalibus et sic non contra dicit vite apostolice vel eorū perfectiōi. Et circa hoc possent aliqua recitari. sz trāseo causa breuitatis: nam breuis orator pciosus est regis in aula.

¶ Miles.xxvij.cap.

Ita bene fuit dictum ceteris apostolis sicut petro quoz remiseritis peccata remittuntur eis et quorum retinueritis retenta sunt et per hmōi titulum non habuerunt ipsum dominiū vniuersalis dn̄ij quare nec beat⁹ petr⁹.

¶ Clericus.xxviij.cap.

Ad hoc dico sicut dicitur.xxij.dist.c.sacrosancta licet oēs essent apostoli petr⁹ tamen fuit caput cephas et pnceps apostolorum.tu es pastor omnium pnceps apostolorum tibi tradite sunt claues regni celorū sibi igit dicitur hoc in singulari. Item dicitur sibi in singulari quicquid ligaueris sup terram erit ligatum et in celis.

¶ Miles.xxix.cap.

Si illa conclusio esset vera q ecclesia haberet dominium in temporalibus sic ecclesia solueret sibipsi decimas cum tamen iter soluētem et recipientem debeat esse differentia ar.c.si.extra.de insti. nec clerici clericis soluunt decimas.c. nouū gen⁹ de decimis.

¶ Clericus.xxx.cap.

Potest dici scdm quod in simili videmus q rex dominatur i regno suo potest tamen aliqua emere in regno suo: et re empta per eum aliud habet do minii q̄ prius haberet.sc3 appropriati⁹ et spiritualius. Sic licet papa sit dominus in temporalibus tamen aliqua res sui dominij temporalis potest sibi dari et appropriatius acquiri q̄ prius. et isto modo ecclesie seu pape possunt darī decime et habet tunc ecclesia aliquod spiritualius ius in illis q̄ prius haberet: qz prius res erat sua ratione vniuersalis dominij nunc ratione singularis tituli.

¶ Miles.xxxi.cap.

Ubi dicit imperator ego quidem mundi dn̄s sū.l.deprecatio.ff.ad.l.rodi.de iactu.et ad hoc.l.bene a zenone.C.d quadri.pscri.

¶ Clericus.xxxij.cap.

Quomodo potest dici q imperator quātum ad hoc non ēst credendū qz phibet testimoniū de seipso et i causa sua quando ipse dicit q est dn̄s mundi. vel aliter dico q illud dictum intelligit q est dn̄s q̄tum ad exercitium in temporalibus q̄tum ad subditos rex q̄tus ad suos. Sed non q̄tum ad primariaz auctoritatem: qz penes romanum pontificē est q̄tū ad pmariā auctoritatem.

¶ Miles.xxxiij.cap.

Nunquid de maio.et obe.c. solite dicit papa non intendimus negare quin imperator precellat illos dūtaxat qui ab illo temporalia receperunt sed summus pontifex i spiritualibus antecellit.clare igitur romanus pontifex concludit q rex prrogatiuam habet in temporalibus.

¶ Clericus.xxxiiij.cap.

Illud argumentum portat solutionē suā dt eīn q pcellit illos dūtaxat qui ab illo tēporalia receperunt.hoc i telligitur sic q illis qui pe minent qui sub eo officia exercent secularia. Et etiam pemineēt super pncipes seculares qui temporaliter imperatorī subiecta administrant: sed non intelligitur q si imperator vel rex det aliquid pape q ipse sit domin⁹ pape. Illud etiā

quod additur q papa in spiritualibus antecellit. Est verum q licet papa sit dominus in spiritualibus & temporalibus: directius tamen & per prius eius officium concernit spiritualia & etiam immediatam executionem in spiritualibus habet. Sed in temporalibus rex habet executionem immediatam.

Miles .xxxv.cap.

Papa non est super paganos secundu apostolicas sanxiones: sed solummodo super christianos. ergo nō est dominus temporalis omniu.

Clericus.xxxvj.cap.

Respondeo q papa aliquo modo super paganos habet dominium & in multis habet eos punire & cogere & i multis casibus: qui faciliter poni et enumerari possent. papa tamē specialiori mō presidet fidelibus q̄ paganis eiusq officium aliquomodo concernit fideles quod nō concernit infideles nec paganos.

Miles.xxxvij.cap.

Secundum beatu Bernardum libro de disputatione & pcepto qlibet fidelis est domin⁹ ipsi⁹ pape. vnde dicit q nulla miserabilior est seruitus q̄ vndiq ante & retro respicere dominos suos. vult enim q papa sit seruus seruorum dei & q quilibet seruus dei sit dominus ipsius pape. non est ergo domin⁹ aliorum qui est seru⁹ seruorum arg. l. sic euenit. ff. de adulte.

Clericus.xxxviij.cap.

Ex dictis phi primo politicorum cui concordant canonice sanxiones simul & ciuiles: seruit⁹ multis modis recipitur quidem em sunt serui scd'm naturam. Alij per beniuolētiā. Alij per denominationē extrinsecam. Alij per violentiā. Alij per indigentiā. Alij per maliciam. Serui p naturam sunt illi qui carent discretione. sic q non essent habiles ad principandum nec ad nobiles actiones exercendum: sed sunt corpore robusti vt grossas & robustas actiōes exerceāt. Et per oppositum liberi dicuntur vigentes intellectu & sicut corpus seruit naturaliter anime cum sit nobilior. c. cū infirmitas de pe. & remis. sic vigentes corpore carētes intellectu naturaliter seruiūt vigentib⁹ intellectu. Serui propter beniuolentiam sunt viri vigentes intellectu q̄ sua sponte se exponunt pp̄ter bonum virtutis ad seruiendū rei publice. Et obmissis aliis speciebus seruitutum que non faciunt ad ppositum: dico q isto modo dicitur papa seruus seruorum dei: quia sponte sua se exponit pp̄ter bonum virtutis ad seruiēdū rei publice. Et ex humilitate dictus fuit seruus seruorum dei pp̄ter administrationē: etiam qui tenetur ex officio seruis dei & sic ille cui aliquis obligatur in aliquo seruitio potest dici aliquomodo ei domin⁹. Igit serui dei dicūtur aliquomodo dn̄i ipsius pape. dicitur eorum seruus illomodo q habet illis aliquomodo ministrare & seruire. Sed stat cum hoc q eminentius dicat eorum domin⁹ & iudex ipsorum quibus ipse scz p̄sidet & quos habet i multis iudicare & ad quē habent tā q̄ ad superiorem recurrere. Maiori ergo eminentia dicitur illorum dominus q̄ ipsi dicant domini ipsius. Uidemus etiā simile q rex in multis habet seruire & ministrare populo vel subiectis suis q̄uis sit eorum dn̄s & superior. Ex quibus clare patet solutio qualiter intelligat q romanus pontifex sit seruus seruorum dei. &c.

Miles.xxxix.cap.

In sola & vera cōmissiōe regni celorum non venit nec cadit commissio regni terrenorum: cum regnum celorum & regnum terrenorum ex opposito distinguantur. Sed sic est q christus promisit beato Petro & successoribus suis in personam illius claues regni celorum & non claues regni terre

norum. Et si dicatur quod christus dicit petro quodcunque ligaueris super terram erit ligatum et in celis etc. Hoc non valet quia intelligitur quantum ad peccata non quantum ad dominium et bona temporalia. Sed negocia secularia quibus prohibuit apostolos implicari sicut ipsemet saluator exponit dicens. Jo.xx.c. accipite spiritum sanctum quorum remiseritis peccata etc. Unde et beatus Bernardus ad Eugenium papam lib.i. dicit non in possessionibus sed in criminibus potestas vestra. propter illa siquidem et non propter has accepistis claues regni celorum. Quare sequitur quod in criminibus et non in possessionibus est eorum potestas. Non habent ergo dominium in temporalibus.

Clericus.xl.cap.

Quando arguitur quod in commissione regni celestis non committitur gubernatio regni terreni. Dico quod cui commisit dominus maius commisit et quod minus est. vnde in collatione clauium celestium interueniebat traditio terrenorum in vim necessarie consequentie modo quo dictum est superius nec oportebat aliquid exprimere de collatione regni terreni quia hoc satis subintelligebatur christus etiam directius ei commisit spiritualia: quia et quo ad auctoritatem et quo ad executionem immediatam. Et idcirco plus fecit mentionem de collatione regni celestis quam de collatione regni terreni: quia etiam spiritualia sunt digniora: et noluit eos negociis implicare secularibus seu terrenis. Tacuit quoque de regno terreno per hoc ostendens quod spiritualia sunt magis ponderanda et celestia quam terrena. Et cum dicitur vltra quod beatus Bernardus dicit in criminibus et non in possessionibus est potestas vestra iuxta illud etiam quod apostolis dictum est quorum remiseritis peccata remittuntur eis etc. hic dico quod beatus Bernardus vult quod non debent se nimium occupare circa possessiones terrenas et quod iudicare de ipsis possessionibus quo ad executionem spectat ad dominos temporales et non ad ecclesiam nisi necessitas vrgeat. Et vt dicit Bernardus non congruit clericis iudicare de terrenis non quia indigni sunt: sed quia indignum est ipsos talibus se immiscere. Audiatis etiam quid apostolus censeat dicens si enim in vobis iudicabitur hic mundus indigni estis qui de minimis iudicatis. Ex quibus patet quod non debent clerici nimis communiter et vltro talibus iudiciis rerum temporalium incumbere vt dictum est: sed executionem immediatam principibus terrenis dimittere.

Miles.xli.cap.

Vicarius christi non habuit maiorem plenitudinem potestatis quam habuit ipse christus cuius est vicarius: sed christus non habuit nec habere voluit dominium in temporalibus. Nam luce.xii.c. dicitur quod cum quidam de turba dixisset christo dic fratri meo. vt mecum diuidat hereditatem christus respondit ei. O homo quis me constituit iudicem aut diuisorem inter vos seu super vos: quasi dicat quod nullus. Et similiter vt legitur Jo.vi.c. Jhesus autem cum cognouisset quod venturi essent vt raperent et fabricarent et facerent eum regem: fugit in montem ipse solus: quod vtique non fecisset si regnum terrenum quesiuisset.

Clericus.xlii.cap.

Cum dicitur quod christus non fuit dominus nego hoc. et cum allegatur quod christus noluit diuidere inter fratres seu iudicare: et quod fugit in montem: dicendum est quod christus specialiter apostolis ostendebat signa humilitatis. Et licet esset verissimus rex noluit exercere officium regalis potestatis: nec pro illa certare voluit. quia principalius vacabat spiritualibus ostendens quod executionem immediatam in huiusmodi terrenis debebant apostoli aliis dimittere. Si enim rex et dominus non cupiebat in temporalibus vacare docebat clericos spiritualia amplecti et temporalia fugere.

Miles.xliii.cap.

Reterea Jo. viij. c. legitur q xps in iudiciu constitutus seu in iudice rndit. regnu meu non est de hoc mudo. Si ex hoc mundo esset regnu meu ministri mei decertarent vtiq: vt n traderer iudeis: sup quo dicit Crisostom. hoc dicit: qui non tenet regnu sicut hij reges terreni tenet: sed qm desup habet principatu qui non e huanus sed multo maior z clarior. Et tuc arguatur sic scdm regula iuris. Nemo plus iuris potest transferre in alium q ipse habebat: et saluator dixit. regnum suu non esse ex hoc mundo: innues se no habere principatum humanu. liquet ergo q nec in papa transferre voluit temporale. z humanum regnum siue dnium.

Clericus. xliij. Cpm.

Uamuis dixerit cora Pylato. regnu meum non est de hoc mundo: non negauit propter hoc se esse rege; ymo expresse postea cocessit. Nam cu Pylat dixisset ei: g rex es tu. rndit. tu dicis: quia rex sum ego. In hoc enim natus sum: et ad hoc veni in mundum: vt testimonium phibeam veritati: nec dicit. regnum meum non est de hoc mundo: cu regnum ei sit in celo z in terra. sed dixit regnum meu non est de hoc mundo. quia nec electioe humana: nec successione humana: seu paterna fuit rex. sed vnione beata: qauis parum aut nichil: quasi huiusmodi iurisdictionem exercuerit in temporalibus. Et dico parum quia quandoq fecit flagella de funiculis et eiecit ementes et vendentes de templo: z nummulariorum mensas euertit. vnde iudei dixerunt ei: dic nobis in qua potestate hoc facis: veruntame quia principaliter venerat nos redimere et saluare quasi omnes actus eius versabantur circa eruditionem nostram: z pauci aut nulli circa exercitiu cuiuscuiq iudicij seu iurisdictionis. non quia vtranq potestate no haberet sed vt saluti nre totalr itede-ret sic dicitur Jo. iij. c. non em misit de filium suum in mundum vt iudicet mudum. sed vt saluet mundus p ipsum. ex pleto itaq sacramento nostre salutis p mortem christi et eius resurrectionem. Xpus comisit Petro regime ecclesie tm qtu; erat necessariu: vt expediebat ad regime eiusde. Et quia vtraq ptas temporalis: et spiritualis e ad hoc necessaria. ideo vtraq potestate cotulit Petro. de spirituali nullus christianus dubitat de temporali patet. Na Petrus dampnauit iudicialiter anania saphira ppt crime furti z medacij actuu. v. c.

Miles. xlv. Cpm.

Dicitur Jo. pmo. c. cum Pylatus dixisset Xpo: nescis q potestatem habeo crucifigere te: z potestate dimittere te: rndit Jesus. No heres i me potestate nisi datu esset tibi de sup. que verba tractas Augustinus in sermone de vno martyre dicit sic quis dedit de sup potestate deus qui est deus pr et filius z spussanctus. vt ergo omnu potestestas in deu ab ipso deo accepit potestate. Augustin. z sic Pylatus habuit aliqua potestate iurisdictionis sup christu: et sic christus non habuit dnu vniuersalis iurisdictionis: q tunc Pylat no habuisset ptate sup christum.

Clericus. xlvj. Cpm

Dico q non est sic intelligendu q Pylatus sic habuit potestate in christu q fuit ei superior: cu poci xpus eius esset superior: de tn pmittebat q Pylat lic; iniuste iudicaret xp; z haberet ptate in eu. sic huius het qnq ptate occidedi iniuste dnm ppriu z naturaliter huius z qlib; ali het potestate seuiedi in se ipm qauis talis ptas sit iniusta z inordiata: vt dicit lex ciui. l. s;. z si dapnu §. s;. z si. ff. d peccul. Ite etia si aliquis nequa mo occideret epm suu aut prem suu heret aliqua ptate i cu; pmittebat q q xps se ee sub ptate illi Pylati: z deus pr hoc pmittebat. s; no ex hoc sequitur q d iure: z ordinata ptate ille Pylat cet iudex et dns dni iesu xpi. Multi

etiam dixerūt q potestas pylati quā potuit liberare christum erat a deo. vnde & potestas male faciendi est a deo cum omnis potestas sit a deo q̄uis ipm peccatū non sit a deo. ¶ Miles.xlvij.ca.

Beatus bernardus ad eugenium papam.iiij.lib.de cōsuetudine dicit sic. Nunquid tibi aliud dimisit sctūs apostolus quod habeo hoc tibi do quid illud vnum scio nō est mirum cum ipse dicat argentū & aurum non est michi. esto ergo vt alia quacunq ratione tibi vēdices sed nō apostolico iure nec enim ille dare quod non habuit potuit quod habuit dedit solicitudinem vt dixit sup ecclesijs. nunquid dominationē. Audi christum non dominantes inquit in clerum: sed forma facti gregorij et non dictū sola hūilitate putes. nūqd in veritate vox euāhelij vox dñi ē i euāgelio reges gentium dñantur eoꝝ et qui potestatem habent super eos benefici vocantur. et infert vos autem non sic. Planum est q aplīs interdicitur dominatus istum ergo cur tibi vsurpare audes aut dominās apostolatū aut aplatum dñatum plane ab vtroq phiberis: sed vtrum simul habere voles pdes vtrūq Aliodn non te cōtētū illoꝝ nūero putes de quibus cōquerit de⁹ pater sic regnauerūt & nō ex me principes extiterunt & non cognoui. Audiamus edictū. Qui maior est vestrum fiat sicut minor. forma apostolica hoc est dñatio interdicitur.

¶ Clericus.xlviij.ca.

Ad istud cum dicit bernardus q aurum non reliquit beatus petrus respōdeo vno modo sic q hoc verum forsan in proprio: sed bene reliquit aurum in cōi. Sed aliter volo dicere q si papa hoc habeat. non aplico iure hoc est intelligendum sic videlicet si cōcernimus beatum petrum qui de facto nō habebat argentum nec aurum quia ille dicebat argentum & aurum non est michi papa non habet aurū et sic nō. quatinus precise insisteret circa vestigia petri habet aurum. Unde & habēdo aurū non confirmat se vt sic illi qui aurū non habebat: sed cum hoc stat q potest aurum habere & cum vltra subiungitur q non dñetur in clero hoc non obstat quia constat q esse dominus & superior maxime in clero. vult tamen aplus & beatus bernardus q debet ostendere humilitatis exemplū q̄uis sit dñs. Unde christus dicebat: si ego dñs et magister laui pedes &c. vos inquā vocatis me magister & dominus voluit se ministratorē gerere ostendens humilitatē. Ego inqt sum in medio vestrū tāq qui ministrat.

¶ Miles.xlix.ca.

Ubi scriptum est dabit illi dñs sedem dauid patris eius &c. Et regni eius non erit finis.

¶ Clericus.l.ca.

Hoc modicum artat quia esto q regnū tēp oraledeficeret non tamē desinit esse rex. nec sequitur dedit illi regnum sempiternum ergo non dedit regnū tpale. Unī vacat hic argumentū a cōtrario sensu. quia ɔtrariū est expressū in iure. vnde ex hac affirmatiua sequit aliquis deus dedit illi aliquod bonum tēporale esto adhuc q assumptū foret verum de quo transeo pro nunc.

¶ Miles.l.j.ca.

Legitur luce.j.c. q angelus dixit beate marie d christo dabit illi dominus sedē dauid patris eius & regnabit in domo iacob ineternum. Et regni eius nō erit finis. sed planū est q regnū tēporale habebit finē. ergo non habuit dñium in tēporalibus & per consequēs nec romanus pontifex.

¶ Clericus.l.ij.ca.

Ad istud respondeo vt supra non sequitur regnabit in domo iacob ineternum ergo nō habebit temporale dñium consequentia non esset bona. nā vtrūq simul poterat possidere vnū tēporale & aliud ineternū.

¶ Miles.l.iij.ca.

Ad hebreos.ix.ca. dicitur q christus assistens pōtifex futuroꝝ bonoꝝ per amplius & perfectius tabernaculū

nō manu factū.i.non huius creationis futuroꝝ inquit bonorum pōtifex ꝛ non pn̄tiū sed spūaliū q̄ permanēt. tale aūt fuit xp̄i regnuꝫ ꝛ pontificiū quale eius tabernaculum. ¶ Tabernaculū autem xp̄i nō fuit huius creationis: vł terrenū sed spūale. quare nec eius vicariꝰ est in temporalibus dominus.

¶ Clericus.l.iiij.ca.

Dico q̄ christus fuit pontifex spiritualiū ꝛ non tēporaliū tn̄: xp̄us em̄ rex est in ecclesia triumphanti ꝛ rex fuit in ecclesia militanti scd'ꝫ q̄ pluribꝰ auctoritatibus infra latius ostendetur.

¶ Miles.lv.ca.

Dominiū vniuersalis iurisdictionis derogat ꝛ obuiat apostolice paupertati caritati ꝛ humilitati ꝛ q̄ paupertas apostolica cōsistat in voluntaria renūciatione ꝛ expoliatione regni ꝛ imperij tpalis ꝛ cuiuscunq; terreni: patet luce.xi.c.omnis ex vobis qui non renūciauerit omnibus q̄ possidet non potest meus esse discipulus. Et math.xix.c. Si vis perfectus esse vade et vēde oia que habes et da pauperibus: et veni et sequere me. vendita autē ꝛ pauperibus data non remansissent amplius in potestate ꝛ dominio vendentis. Cōstat autē q̄ christus impleuit ꝛ perfecit predictū cōsiliū paupertatis quod docuit ꝛ ꝓposuit alias ipse non fuit perfectus nec de genere perfectoruꝫ quod est nephas dicere ꝛ cōtra illud actuū.i.c. Cepit Jesus facere ꝛ docere. premissum aūt paupertatis cōsiliū includit volūtariā renūciationē ꝛ spoliationem bonorum tēporalium. ¶ Potestas autem vniuersalis regni et terreni imperij icludit vtile dn̄iuꝫ bonoꝝ tpaliū. ¶ Renūciatio autem vniuersalis dn̄ij bonoꝝ temporaliū et retentio vniuersalis dn̄ij ipsorum obuiat rōne adinuicē: ꝛ repugnat: quia retētio vniuersalis dn̄ij regni vel imperij tpalis aplice paupertati obuiare ꝛ repugnare videt. vnde btūs hylarius super psalmo.lxix.dicit sic. Egenꝰ et pauper suꝫ dn̄s adiuuat me. Nec ē regni paupertatis nec est regni opulentie paupertatis: atq; i opie ꝓfessio adiuuari: itaq; rogat in forma tn̄ obedientie vsq; ad crucis mortē factus est xp̄us hec hylarius. ex quibus concluditur q̄ xp̄s non habuit dn̄iuꝫ in tpalibꝰ nec de illis curauit.ꝛc.

¶ Clericus.lvj.ca.

Dico q̄ aliqua habere potuit in cōmuni vt supra tactū ē: omnibꝰ em̄ apl'is erāt omnia cōia. Et p hoc ad oia ista respōdet qn̄ dicitur q̄ hec obuiant paupertati aploꝝ. nā aliqua habebāt in cōi q̄uis aliquod ꝓpriū nō haberēt.

¶ Miles.lvij.ca.

Illa que apostoli summa pfectione veritatis semel reliq̄rūt dicentes: dimisimꝰ oia ꝛ sequti sumꝰ te: testante illa virtutis perfectione: amplius non sumpserūt. sed in psonis oim apostoloꝝ ex summa perfectione ipsorum potest dici ecce nos relinquimus oia et sequti sumꝰ te. q̄ verba pertractās btūs augustinus.vij.lib.de ciuitate dei dicit sic. Dixerant em̄ illi potentes scꝫ apli dimisimus oia et sequti sumus te. Hoc votum potētissime vouerant. qui autēꝫ sibi retinēt. vniuersale dn̄iū oiꝫ tpaliū nequaq; oia reliquisse vident. et de illis aplis scribit beatꝰ Hiero. ad alediam. vis esse perfecta fac qd fecerunt apli et vis tenere gladiū virtutis oia q̄ habes da filijs da ꝓpinquis. hec Hiero. Et ita apli oia tpalia relinq̄rūt pfecte ꝛ dimiserunt: nō soliū quo ad effectū voluntatis sed etiā quo ad dn̄ium ꝓprietatis. Et q̄ oia vendit ꝛ paupibus distribuit omnia reliquit ꝛ dimittit: non solum voluntatis affectu: sed etiam proprietatis dominio ꝛ potestatis affectu. Qui autem sibi reseruat vtile dominium cuiuslibet regni et tpalis imperij nullatenus potest veraciter dici omnia reliquisse perfecte ꝛ dimisisse. ꝛ ita retentio dn̄ij terreni atq; imperij derogat ꝛ obuiat apostolice paupertati. vn̄ btūs hiero. ad nepocianum scribēs dicit illud dico q̄ epi sciāt se sacerdotes esse non dominos.

¶ Clericus.lviij.

Potest dici vt supra apostoli volũtarie abdicarũt a se dñiũ in pprio nõ in cõmuni. ¶ Miles.lix.ca.

Hoc obuiat apostolice humilitati. quia xpus humilitatis sũme fũdator omnẽ altitudinẽ hu⁹ seculi cõtẽpsit z fũdit⁹ despexit. Ideo saluator.viij.c. Cupidos auaros z timidos z supbos huius seculi irridẽs ait. vulpes foueas habent: z volucres celi nidos. filit⁹ aũt hominis non habet vbi caput suũ reclinet. que verba pertractãs btũs Iiero. dicit sic. Quid me ppt diuicias z sclĩ lucra cupis sequi. cuz tante sint paupertatis vt nec hospiciolũ qđ vt eo vtar habeo. hec Hiero. ¶ Clericus.lx.ca.

Si dñs ex amore et perfectiõe virtutis paruũ hospiciolũ habere noluit: q̃tomagis ex eodem ṽtutis amore z pfectiõe amplissimũ imperiũ totius mũdi habere recusauit. si eñ dñiũ vnius domũcule impedit a culmine z celsitudine pfecte virtutis: q̃tomagis vniuersale dñium totius orbis distrahit z impedit ab apice sũmme virtutis. Et pp̄ter hec christus cũ iudei vellent eum rapere et facere regem: ex humilitate fugit in montẽ ne regnũ terrenum omi humilitate vacuũ suscipere cogeret vt prius dictum est. quod pulchre dicit beatus gregorius .j. lib. sup pastorali sic. Nolite plures magistri fieri fratres mei. hic ipe dei hoim q̃ mediator regnũ vitauit in terris qui supnorũ quoq̃ spirituũ scientiam conscendens ante secula regnat in celis. Scriptum quippe est hic qui cũ cognouisset quia venturi erant vt raperent eũ z facerent eum regem. fugit in mõtem ipse solus: qui eñ principari melius hoibus sine culpa potuisset q̃ oẽs in vnũ regit quos ipse creauerat. s; quia id circo apparuit in carne vt nõ solũ p passionẽ nos redimeret: verũ etiã per conuersionem doceret exẽplũ se sequẽtib⁹ pbẽs rex igitur fieri noluit ad crucis patibulũ spõte cõuenit oblatã gl̃iaz culminis fugit penã opprobriose mortis petiit vt mẽbra eius discerẽt fauores mũdi fugere terrores minime timere p ṽitate aduersa diligere hec gregorius. ¶ Clericus.lxj.ca.

Quam dr q hoc obuiat ap̃lice hũilitati dico q nõ. dñari eñ mõ q̃ supra scz i cõi nõ obuiat hũilitati ap̃lice. vñ z abbates z viri ecc̃iastici q̃ renũciauerũt ex voto oib⁹ trenis pñdẽt i ecc̃ia tãq̃ nihil hñtes z oia possidẽtes. Dicit quoq̃ sapiens salomõ puer.xiij.c. Est diues cũ nil hẽat. z ẽ paup cũ in multis diuicijs hñdat. aduertat quoq̃ sepe superi⁹ fuisse dictũ q papa nõ hz executionẽ i tpalib⁹ imediatã z hoc isignũ huilitatis. hee autem auctoritates supi⁹ allegate q̃ loquũt de hũilitate xp̄i nõ sũt ɔ me. xp̄s in hoc hũilitatẽ sũmã ostẽdebat nec executionẽ imediatã in sclarib⁹ officijs hẽbat s; eã fugiẽdã ṽbo et ope declarabat nolẽs p terreno dñio certare malẽs hũilitatis exẽplũ ostẽdere ap̃lis q̃uis notissimũ sit eũ fuisse regẽ i tpalibus. Pylatus eñ dixit iudeis: regẽ vestrũ crucifigã Jo.xix.c. ¶ Itẽ scripsit titulũ Jesus nazarenus rex iudeorum. grece/ebraice/z latine Jo.xix.c. nec sequit̃ si fuerit rex celestis quin fuerit sup tpalia seu ecclesia iõ diceb at regnũ suuz scz pncipale nõ eẽ de hoc mundo.

¶ Miles.lxij.ca.

Quod xp̄s nõ habuit dñiũ i tpalibus: pbatur p beatũ augustinus exponẽtẽ illđ psal. In cathedra pestilẽcie nõ sedit dixit sic. Regnũ terrenũ cũ supbia noluit. Et i ep̃la ad fr̃es mẽdicãtes scribit sic dicẽs. Nõ treno regno decorat⁹ xp̄s terrenis opib⁹ diues nec xp̄s vlla terrena felicitate refulgẽs. s; xp̄s crucifix⁹ p totũ trarorbẽ p̃dicat. Aug. li. de cathe. rudib⁹ dixit sic oia g̃ terrena cõtempsit hõ fact⁹ dñs xp̄s vt eñ ɔtẽnẽdo mõstraret z oia terrena mala susceptt que p̃cipiẽdo suscipiebat. vt nec i illis q̃reret felicitas. Natus eñ de maria que q̃uis viro intacta permãsit virgo concipiens/virgo pariens/virgo moriẽs tñ fabro despõsata erat: omnẽ q̃ tipum carnalis voluptatis extinguit

Natus est in bethleem que inter oēs ciuitates iudee ita erat exigua. vt hodie quoq3 villa appelletur. pauper etiam factus est cuius sunt omnia z per quē creata sunt omnia: nec quisq3 cum in eū crediderit de terrenis diuitijs auderet extolli noluit rex ab hominibus fieri: q2 humilitatis ostēdebat viam miseris quos ab eo superbia superauerat quā sempiternum eis regnum vniuersa terra testat hec augustin⁹. Ex quibus manifeste sequitur q xp̄us non pfuit in temporalibus imo pauperrimus extitit.

¶ Clericus. lxiij. cap.

Et prius hec omnia fecit xp̄s nobis humilitatis exēplum relinquēs. rex enim erat z in temporalibus. vñ luce. xix. c. dicitur sic ceperunt omnes turbe descendentium gaudentes laudare deum voce magna sup omnibus quas viderant virtutibus dicētes. Benedictus est qui venit rex in nomine domini pax in terra z gloria in excelsis.

¶ Miles. lxiiij. cap.

Beatus Hiero. super math. Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorū. dicit sic domin⁹ dicit regnum meū nō est de hoc mundo omnis enim honor terrenus spume aq̄ glaciei comparatur. Et ita regnum z tēporale obuiat apostolice humilitati.

¶ Clericus. lxv. cap.

Non obstat dominari in cōmuni nō obuiat apostolice humilitati.

¶ Miles. lxvi. cap.

Tale regnum z imperium obuiat apostolice caritati qm̄ apostolica caritas erat principes seculi ad fidem attrahere catholicam z inducere z non eos a fide retrahere. Si autem christus z apostoli regnum z imperium totius orbis sibi vendicassent tunc christus principes seculi a fide retraxisset qui bona z regna non libenter dimittebant: imo ad fidei persecutionem occasionaliter puocassent. sicut herodes timens propter christum natum regnum perdere ad christi z innocentium persecutionem z necem pertitur. Et hoc quidē valde pulchre dicit beatus Aug. super Iohānē ptractans verba christi regnū meu3 non est de hoc mundo sic inquiens. hoc est qđ bonus magister scire nos voluit Audite ergo iudei z gentes audite circūcisio. audite preputium: audite omia regna terre. Non impediam dominatio nē vr̄a3 i hoc mūdo nolite timere metu vanissimo quo herodes ille maior q̄ cū christus natus nunciaretur expauit et tot infantes. vt ad eum mors perueniret occidit. ¶ Quid vultis amplius venite ad regnum quod nō est de hoc mū do venite credendo z nolite seruire metuendo dicit quidem in pphia sua. ego quidem constitutus sum rex ab eo sup syon montem sanctū eius: sed syon illa z mons ille non est de hoc mundo.

¶ Clericus. lxvij. cap.

Cum dicitur q habere dominiū in tēporalibus obuiat apostolice caritati: q2 hoc esset retrahere principes zc. Dico q hoc non conuincit imo sicut christus erat dominus totius orbis non tamen phibebat reges regnare z imperia sua gubernare nec eis executionem in rebus tēporalibus auferre volebat debebant ne min⁹ cōuerti ad fidem imo citius debebāt cōuerti ad fidem cōsiderantes q ille domin⁹ omniū pmittebat illos libere dominari. ¶ Dicemus ne q regibus infidelibus sit pdicandum q xp̄us non est dominus in temporalibus vt citius cōuertant ad fidem scdm̄ assertionē hui⁹ argumēti. Dicendū esset q nō ne tardius veniant ad fidem ex hoc q eis annūciaretur q aliquē haberent superiorē in tēporalibus ipsi autē superiorē recusant. ¶ Ponamus enim aliquē regem qui dominū nullum esse simpliciter secum credat aut qui reputet se deu3 secundū quod de quibusdam legitur. Nunquid illis esset predicandum q ipse non esse

deus: sed vn⁹ deus sup ipsum: clarum est q sic. per falsas enim adulationes infideles non sunt ad fidē attrahendi: nec bona intentione venirent ad fidem. qui si sciret q xps esset in temporalib⁹ super eum superior: nō conuerteretur ad fidem. stare ergo potest q aliquis esset dn̄s vtilis in temporalib⁹ et spūalibus Sed huiusmodi dn̄ij executionem non haberet sed eā dimitteret subditis. herodes ergo vano timore timuit: ne illaz executionem vellet habere christ⁹ quā tamen noluit sed principibus temporalibus dimisit. vt est in argumento satis probatum. et stante illa veritate possūt hoīes z principes ad fidem trahi esto q eis annunciaretur q haberent regem super se. ¶ Item z si non ratio facta i oppositum teneret: pari ratiōe dicerem q non esset infidelibus predicandum q illi qui veniunt de fidelitate ad baptismum deberent renunciare terrenis diuicijs z pompis. zc. Et hoc enim obuiat caritati. ¶ Primo quia hoc audientes non facile conuerterētur ad fidē. Nam audientes q oporteret relinquere: quod tn̄ est falsum: dicendū ē enim illis sicut adolescēti xps dixit: vade z vende oia q̄ habes: et da pauperibus: z veni et sequere me. facilius enim est camelum p foramē acus intrare: q̄ diuitem intrare regnum celorum.

¶ Miles. lxviij. Cpm.

QUod papa non habet dominiuz in temporalib⁹ ostēditur: duo enī non possunt esse reges siue dn̄i eiusdez rei in solidū. ar. l. vt certo. §. si duobus. ff. comō. Sed planum est q rex francie dicitur dn̄s in temporalibus regni sui. ergo impossibile ē papam esse dominū. vt beatus Hiero. scribit ad rusti. et notat glo. l. si. ff. de re. diui.

¶ Clericus. lxix. Cpm.

Ateor q duo non possūt esse domini eiusdem rei insolidum et eodem genere dominij: sz diuersis bene. vnde papa habet dominiuz in temporalibus quo ad p̄mariā auctoritatē: non quo ad executionē. Sed rex habet dn̄ium quo ad executionē imediatā. vt alias lati⁹ ē declaratū.

¶ Miles. lxx. Cpm.

Anctus Leo papa in sermone i octabis epiphanie loquēs de pricipibus iudeoz ait sic. oporteret eos cū herode carnalit sapuisse vt regnuz xpi dē huiusmodi potestatibus vt z temporalē isti saperent ducē et terrenum metuerent. zc. Ex hijs clare patet. secundum Leonem papam q ponere: z dogmatizare xpi regnū fuisse tēporale z terrenū: sapit errorē herodis et iudeorum. ppt quē errorem in christi mortem z necem inclinati sunt. q carnalis error mltos adhuc sectatores habet et deffensores. ¶ Clericus. lxxi. Cpm.

DIco q ponē et dogmatizare xpi regnum temporale et terrenum quo ad executionē actualem satis sapit errorē herodis et iudeorum: sed ponere regnū suū tēporale quo ad p̄mariam auctoritatē ē ipsa veritas z catholicū. Duplex ē enī regnū terrenū: eternū z tpale. vt superius sepe fuit declaratum.

¶ Miles. lxxij. Cpm.

BEatus Crisostom⁹ sup Mathe. in omelia. vi. dicit sic: qui aūt magi et a stella eius discunt q rex iudeorū fuit mimiruz q huiusmō fuit regni rex: quēadmodū z Pylato dixit. regnū meum nō ē de hoc mūdo. zc. Deniqz mōstrauit iste neqz miles neqz princips neqz iumētorum iugū: neqz aliqd tale habebat circa semetipsum hūilez: z inopē vitā ptransibat. hec Crisostom⁹. Ex quibus patet q nullū habuit dominiuz in tēporalibus et p ɔsequēs nec Petr⁹.

Clericus. lxxiij. Cpm.

Et p̄us verum ē quo ad executionē: sed tn̄ rex erat in tpalibus verissim⁹ in cius femore z vestimēto est scriptū rex regum z dn̄s dominantium apocalypsis. xix. c.

¶ Miles.lxxiiij.ca.

N comentario super ma-
theu dt Johannes crisosto
mus. Si igitur rege terrenu
querentes inuenissent ma-
gis ↄfundendi fuerunt: qr ta
ti itineris laborez sine causa susceperant.
nunc autem quia celestem regem quere
bant et si nichil regale videbant in eo tm
solius stelle testimonio contenti gaude
bant. ad hoc autem si quasi terrenum eu
regem quesiuissent inuenientes eu apd
eum mansissent sicut fieri solet in secu
lo vt proprio rege relicto conferant se
ad alienum hunc autem adorauerunt
et ad suum reuersi sunt vt istum habe-
rent celestem regem aiarum suarum. illuz
autem terrenum. hec Jo. crisostomus.
¶ Ex quibus infertur manifeste qd chri
stus erat rex celestis et non temporalis.

¶ Clericus.lxxv.ca.

Dhuc vt prius: vnde dicti
reges a stella ducti gra spi-
ritus sancti informati ipm
sciebant regem celestem. et
nichilominus sciebant eum
regem terrenum seu temporalem. Sed
cum herode vano timore non fuerunt
preteriti. sciebant enim qd executionem
huius regni terreni sibi non assumeret.
sed eam regibus tpalibus dimitteret. Et
sic debent itelligi vba crisostomi. Ite pz
qd messias scz christus sine originali pec-
cato est natus de semine dauid. quia in
psalmo: mias dni describit stat9 messie
quemadmodu humanitate assumeret de
dauid in sanctitate et sine pctõ: vbi dicit
exaltaui electu de plebe mea. Et inueni
dauid seruum meu oleo scto meo vnxi
eum: et exponit qd humana natura non
erat assumpta in psonam dauid regis sz
in psona filij descendentis ab eo. vnde
sequit semel iuraui in scto meo semen
eius ineternum manebit. Sed diceret
aliquis non loquitur hic propheta de-
terminate de christo nostro. Respondeo
qd hic dicitur de filio dauid qui nasceretur
sine originali peccato. quia vnctus scz
sanctus hoc specialiter exprimit de xpo
nostro. Et ibi dicitur spus sctus supue
niet in te. Et cocludit luce. j.c. qd ille fi-
lius dauid qui factus est sine originali
peccato seu culpa nasceretur ibi eni sequi
tur qd christus nasceretur et spiritu sancto
Et sequitur et dabit illi dominus deus
sedem dauid patris eius. i. qui factus e
ex semine dauid sm carnem ex virgine
Ex quibus sequit qd xps habuit regnu
temporale et sedem dauid patris eius

¶ Miles.lxxvj.ca.

Si aliquis est dns temporalis
ad ipsu spectat iudicare de he
reditatibus et possessionibus
igitur a destructione cosequetis ille qui
non habet vbiqz sed in certo loco iudi-
care de hereditatibus et possessionibus
no est vbiqz dns tpalis. qd aute papa non
habeat vbiqz de possessionibus iudica-
re: pz extra q filij sint legi.c.causam que
vbi alexander papa inducit sic nos at-
tendentes qd ad regem pertinet non ad
ecclesiam etc. Et hoc idem pbatur p de
cretalem latos eo. ti. Ex quibus pz eui
denter qd ad regem non ad romanum
potificem pertinet iudicare in tempora
libus vt hoc plene fatetur papa vbi
supra.

¶ Clericus.lxxvij.ca.

Anifestu est qd q dicit chri-
stum non habuisse omnem
iurisdictionem temporalez
et spiritualem contradicit
euangelio. Math. vlti.c.
Vbi legitur christu dixisse data est michi
omnis potestas in celo et in terra. Et
apocali. j.c. dicit princeps regum terre
Sed plene contingit qd habens pote-
statem iurisdictionis non vtitur ea in
propria persona nec decet quantum ad
omnia ymo minora debent comitti mi-
noribus. et mediocra mediocribus et
maiora supremis secundum quod con-
sultum fuit moysi Exo. xviij. c. qd con-
stitueret iudices qui minora et faciliora
iudicarent tantummodo: et difficiliora
remitterent moysi iudicanda. vnde licz
christus haberet omnimodam potesta-

tem tamen summum opus propter qd venerat erat istruere nos de fide sua et de redẽptiõe nostra p ipm faciẽda ppt qd circa ista minima scz hereditates diuidendas et cetera tpalia nolebat vacare. sed dimittebat hec minoribus exequẽda scz regibus tpalibus. Et ideo parui pendebat dictũ illius qui petebat hereditatẽ diuidi inter se et fratrem suũ luce xij. qz ad mi norẽ poterat recurrere per hoc plana est resp̃sio ad iura prius allegata. qz romanus põtifex ad instar christi dimittit hec exequẽda per dños tpales minora minoribus cõmittendo.

¶ Miles.lxxviij.ca.

Uasallus nõ recognoscens se feudum tenere a dño ipso iure feudũ ipsum amittit hoc eñ est notatum et p leges probatum vt titulo de feudis et p Inno.iij. qui filij sunt legi.c.p venerabilez vbi loquitur de rege francie ergo si papa esset eius verus dominus tẽporalis iam ab illo tẽpore regno suo fuisset priuatus contrariũz videmus ergo papa saltem in rege frãcie tẽporalem non habet iurisdicionem.

¶ Clericus.lxxix.ca.

Hec recognitio et iura humana q̃ allegantur locum sibi vendicant et obseruãt inter inferiores pricipes tẽporales qui executionem realem habent et appetũt in tpalib9 nec ligãt deũ vel ipsius vicarius in terris.ar.l.digna vox. C.de.legi.l.principes.ff.e.ti.xps ergo vel ipsius vicari9 de ista recognitiõe verbali quã faciũt dñi temporales suis superioribus non multum curat. sz potius considerat recognitionem realez. quia temporibus retro actis reges frãcie fecerũt ecclesie romane recognitionẽ fuerunt eñ reges veri et singulares pugilles et protectores ac etiã defẽsores ecclesie romane: et p dei gratiã sic erũt vsqz in finẽ seculi rebus ipsis ergo ipso facto bene recognoscunt q̃ recognitio realis q̃tum ad deuz maior reputatur.

¶ Miles.lxxx.ca.

Et dominus feudi debet inuestiri quicũqz tenet feudum ab aliquo et ratione feudi dz dño aliquã reuerentiam. Sic patet et notatur extra de feudis.c.exparte. Sed infiniti sunt reges et dñi temporales qui nec in psonis suis nec in personis predecessorũ vnq̃ in regnis suis receperũt inuestiturã a papa nec de terris suis sibi fecerũt aliquã reuerentiam seu redeuẽtiã temporalem. licet exhibuerint ei sicut spirituali patri reuerentiã sicut rex frãncie Castelle et aliqui alij. ergo saltem quãtũ ad illos et illorum regna non est dñs tẽporalis.

¶ Clericus.lxxxi.ca.

Respondeo ad argumentũ immediate factũ christus enim fuit verus rex oĩm etiam in temporalibus dictuz est enim per prophetã. Dicite filie syon. Ecce rex tuus venit tibi mansuetus sedẽs super asinã Unde magi stella duce recognouerunt eum in regem et reuerenciã sibi fecerunt offerẽtes eidẽ aurum thus et mirrham. Sed hanc recognitionẽ verbalem vel redeuentiam ab alijs regibus non exegit quia ob aliã causam venerat scz propter nostrã salutem vt superius sepius est deductum. et ne videret honores tẽporales querere fugit cum populus vellet eũ facere regem propter duo. primo quia cum ille rex esset ex se noluit istum regnuz habere ab hominib9. Scdo vt daret exemplum fugiendi honores mundi quãdo conferuntur intuitu cõmodi tẽporalis. turbe eñ voluerunt xpm facere regem quoniã pauerat eos quinqz panibus et duobus piscibus. Sic et papa hmõi de causis hanc recognitionem vel redeuẽtiam non debet appetere a principibus secularib9: quia omnis xpianorũ actio sua debet esse instructio maxime et cũ in signũ vniuersalis dñij xps sibi reseruauerit decimas.c.tua d decimis. Et p hoc satis recognoscunt eũ in dñm et superiorem etiã in tpalibus quia de suis tẽporalib9 hanc recognitionẽ faciunt decimalem.

¶ Miles.lxxxij.ca.

Omina debent esse consonãtia reb⁹ de pben. c. cũ scd̃m apostolũ ꝛ isti. ð leg. caninatol. s; papa nõ noiat ab iperio tẽporali. sed a spirituali dignitate papa eniʒ dicitur quasi pater patrũ. nec cognominatur a tẽporali dominio: sed ab humili seruitute vocat eñ pa pa se seruum seruorum dei: scd̃m istitutionem beatissimi patris Gregorij. ergo realiter in papa non est dominiũ temporale super omnes.

❡ Clericus. lxxxiiij. cap.

N habentibus situm i vniuerso. imperfectum ordinatur in magis perfectum. vt pbatur primo politicorum ꝛ. vij. metaphisice. vnde tẽporalia vt minus perfecta ordinãt in spiritualia tanq̃ magis perfecta. c. cuʒ infirmitas de pe. ꝛ remis. ꝛ incõposito semper actus debet denominari a potẽtiori seu nobiliori. l. queritur hermofroditum. ff. de sta. ho. Nam magis dignũ trahit ad se minus dignũ. c. quod induſbijs. de conse. eccle. vel alta. papa igit qui est dominus in temporalibus et in spiritualibus debet potius denominari ab iperio spirituali tãq̃ a digniori q̃ ab iperio temporali tãq̃ minus digno nec desinit ppter hoc nomen esse cõsonans rei in ipso: ꝛ ex humilitate vocat se seruum seruorum dei. vt supra fuit alias tactum.

❡ Miles lxxxiiij. cap.

Dicitur apocap. ij. c. Nemo militãs deo se implicat negocijs secularibus. sed nemo i ecclesia dei magis debet militare deo q̃ papa. ergo minus implicare se debet negocijs secularibus. sed iurisdictio temporalis ꝛ pcipue omniũ est summe implicatiua in negocijs secularibus. ergo papa non habet super omnes iurisdictionem temporalem.

❡ Clericus. lxxxv. cap.

Ico q̃ papa non habet iurisdictionẽ in temporalibus negocijs quãtum ad executionem q: hoc esset se implicare negocijs secularibus. sed bene habet iurisdictionem in temporalibus q̃tum ad imperij potestatem ꝛ dominationẽ: que potestas demãdari debet executioni ad imperiuʒ ipsius per principes seculares ꝛ hec solutio iuuatur per auctoritatem beati bernardi lib. iiij. de consideratione ad eugenium papam. c. iij. qui dicit quare tu denuo vsurpare gladium temptas quem semel visus es reponere in vaginã quẽ tamen qui tuum negat non satis videt attendere verbum domini dicentis. sic conuerter gladium tuum in vaginam: tuus ergo est ꝛ si nõ tua manu euaginãdus. Alioquin ꝛ si nullo modo ad te ptineret dicentib⁹ apostolis ecce gladij duo hic non respondisset dominus satis est. sed nimis est vtrusq; igitur ecclesie est spiritualis scilicet gladius ꝛ materialis hec Benardus.

❡ Miles. lxxxvi. cap.

Ominiũ ꝛ ministerium ex opposito se habent ita q̃ nec domino debet imponi ministerium nec minister sibi debet vsurpare dominium. Sed ex ordinatione christi qui maior est in ecclesia non debet vsurpare vel sibi vendicare temporale dominiũ. quod autem maior in ecclesia debeat exercere temporaliter humile ministerium pbatur p euãgelium luce. xxij. c. vbi cum esset contẽtio inter discipulos de maioritate dixit dominus sic qui maior est in vobis fiat sicut minor ꝛ qui pcessor est sit ministrator. ꝛ paucis interpositis. ego autem in medio vestrum sum sicut qui ministrat.

❡ Clericus. lxxxvij. cap.

Oncedo q̃ dominiũ ꝛ ministerium ex opposito se habent recipiendo pprie dominium ꝛ ministeriũ. ꝛ put minister tum est necessariuʒ respectu dominij. scd̃m quod verus seruus respectu domini. sic pcedit argu=

mẽtum: sed quandoq3 in ꝓprie recipit ministerium sc̃dm quod est quando aliquis voluntarium assumit ministerium sibi paris vel inferioris. quod fit aliquã do gratia humilitatis: & cum quis insequitur consilium christi in illa auctoritate prius allegata qui maior est in vobis fiat sicut minor &c. Et si isto modo papa fiat minister nõ ꝓpterea desinit esse dñs vniuersalis in temporalibus: q2 sic ꝓpter suam humilitatem & ꝓpter actũ meritorium in se reportaret dampnum quod foret satis absurdum. & contra. c. sane extra. de renun.

¶ Miles. lxxxviii. cap.

Ad dominum temporalem pertinet iudicare de feudis vbi est dominus tẽporalis. s3 ad papã nõ ꝑtinet vbiq3 iudicare de feudis: q2 in regno francie: non habet hoc locum. ergo papa non est vbiq3 dñs temporalis. maior ꝓbatur extra de foro cõpe. c. ex trãsmissa. vbi Innocen. papa tertius fecit causam feudi terminari: ꝓbatio minoris habetur extra. de iudi. c. nouit vbi Innocẽ. papa terti9 dicit sic. non enim intendimus iudicare de feudo cuius ad ipsum regem francie spectat iudicium.

¶ Clericus. lxxxix. cap.

BEne contingit quandoq3 q hñs potestatẽ iurisdictionis non semper vtitur ea: nec decenter quãtũ ad omnia ymo minora sunt cõmittenda minorib9 Vnde apl̃i dixerunt actuũ vi. c. non est equũ nos relinquere verbum dei et ministrare mensis: & ꝓpter hoc christus licet haberet omnimodã potestatem: tamen summũ opus ad quod venerat fuit nos instruere in fide & redemptione nostra per ipsum facienda. Propter hoc igitur noluit se de istis temporalibus intromittere: sed hoc dimisit inferioribus seu minoribus & per consequẽs nec ipse vicarius eius debet se intromittere sic loquuntur iura in contrarium allegata.

¶ Miles. xc. cap.

Hoc cõfirmatur per decretalem Innocẽ. iij. licet de foro compe. vbi Innocẽ. tertius dicit sic sc3 quãdo a laicis versellen. littera super rebus ꝑcipue que forum seculare contingunt a sede apostolica contingeret impetrari sublato appellationis obstaculo decernas irritas & inanes. Ex quo euidenter concluditur q papa non intendit se de tẽporalibus intromittere.

¶ Clericus. xci. cap.

VT prius planu3 est q papa est dominus quo ad auctoritatem: sed non quo ad executionem ꝓpter rationes sepe dictas ne se negocijs implicet secularibus. Et sic pluribus intent9 minor est ad singula sensus. Et ne ꝓmiscue rerũ turbarentur officia. l. consulta diualia. C. de testa. sic enim minus posset vacare circa spiritualia intentus circa negotia secularia.

¶ Miles. xcij. cap.

Ad illum qui est superior omniũ dñs in tẽporalibus appellari potest & debet de iure cõmuni cum appellaf a iudice ciuili seu seculari non potest appellari ad papã. ergo papa nõ est dñs temporalis omniũ maior plana est. Et potest ꝓbari per ea q̃ habentur in. c. dilecti de appella. ꝓbat minor per decretalem duob9 de appellatio. papa Innocen. quartus dicit sic quod queris si a ciuili iudice ante iudicium vel post ad nostrã audientiã fuerit appellatum: an hm̃oi appellatio teneat: tenet quidẽ in hijs qui sunt nostre tẽporali iurisdictiõi subiecti q sic. in alijs vero et si de cõsuetudine teneat secundum iuris rigorem credimus nõ tenere.

¶ Clericus. xciij. cap.

IVre cõmuni canonico & ciuili gradualis debet esse appellatio. l. imperatores. ff. de appella. c. dilecti. extra eo. ti. Saluo qđ in spiritualib9 quia ma

tus in his versatur periculum omnis oppressus obmisso medio appellat ad sedem apostolicam.c.ad Romanā.ij.q.vi.ad ppositum non negat papa in illa decretali duob⁹ quin ad vltimū ab vltimo recognoscente superiorem in terris possit ad eum appellari. Sed videt dicere ꝙ obmisso medio: scꝫ dn̄o temporali non dꝫ ad ipsum appellari ꝗuis illud de facto non obseruetur vel aliter soluit si appellationes a dominis tēporalibus emissas reciperet: sic assumeret executionem in temporalibus qđ noluit episcopus vt sepe dictum est. ergo nec ipsi⁹ vicarius debet hoc appetere.

¶ Miles.xciiij.cap.

PLus dominationis non habet papa ratione qua papa: ꝗꝫ habuerit petr⁹ postꝗꝫ super ipsum fundata est ecclesia ꝛ a christo sibi tradite sunt claues regni celorum. ꝙ autem non habuerit temporale dominiū patet p illud qđ habetur actuū.iij.c. vbi dicitur illi claudo ex vtero matris sue qui intendebat in petrum ꝛ iohannem sperans se accepturum argentum ꝛ auri non est michi quod autem habeo hoc tibi do. Cōstat ꝙ nichil temporale sibi dedit igitur nullum dominium habebat i temporalib⁹.

¶ Clericus.xcv.cap.

PEtrus non habebat aurum nec argentū in pprio: sed bene in cōmuni. vnde ꝛ christus habebat loculos a fidelibus oblata conseruans: ꝛ suorū necessitatibus aliisqꝫ indigentibus tribuebat. vt habetur.xij.q.j.c.habebat. ꝛ patet per id quod in eius persona psalmista dicit qui manducat meum panem leuabit calcaneum suum contra me. Et recitatur Johannis.xiij.c. quod autem vnum habuit saltem in cena: illa in qua eucharistie istituit sacramētū pꝫ de quo habetur Math.xvij. ꝛ Luce.xxij.c. ergo ille qui dicit christum ihesum nostrū nō habuisse dominiū aliquod temporaliū: scripturis predictis veteris ꝛ noui testamenti contra dicit expresse.

¶ Miles.xcvi.cap.

IUdicare est act⁹ pertinēs ad iurisdictionem. Unde qui non habet aliquē iudicare: non videtur cū aliquā iurisdictionē habere. Ex quo sic arguitur. nihil a christo cōmissū est pape super mundum: nisi illud pꝑter quod venit in mundū: nō vt iudicet mūdum qđ pertinet ad iurisdictionē tēporalem. Sed vt saluetur mundus p ipm quod pertinet ad iurisdictionē spiritualem sicut habetur in euangelio Jo.iij.c. vbi dicitur sic. Non enim misit deus filium suum in mundum. vt iudicet mundum: sed vt saluetur mundus per ipm. ergo a christo non est pape super mundum ꝗtum ad iurisdictionē temporalē dominium cōmissum.

¶ Clericus.xcvij.cap.

SCio ꝙ deus venit in mūdum pncipaliter vt saluet mundum. illud fuit summū opus ad qđ venerat. Sed cū obstat quod mūdum iudicare poterat: ꝗuis paucos iudicauerit eiecit enim vendentes ꝛ ementes de templo ꝛ mensas nūmulariorū subuertit. vt narrat Innocen. quartus in.c.ij de foro cpe. postꝗꝫ deus creauit celum ꝛ terram mundū per se ipsum in spiritualibus ꝛ tēporalibus scđm quod factorem suam gubernabat ꝛ hominibus penitētiam imposuit Gen.iij.c. scꝫ ade ꝛ vxori sue. vt ibi pꝫ sic et cayn puniuit ꝛ Lameth Gen.iiij.c. Et sic vsqꝫ ad Noe rexit mundum per se. a tempore noe cepit deus regere creaturas suas per ministros suos. quorū Primus fuit noe qui fuit rector populi ꝛ gubernator arche Gen.vi.ꝛ vij.c. Et ꝗuis nō legat ꝙ noe sacerdos fuerit: officiū tamē sacerdotis exercuit. Edificauit eīm noe altare dn̄o Gen.viij.c. In hac aūt vicaria successerunt. Noe patriar-

che iudices reges et sacerdotes qui pro tempore fuerunt scilicet in regnum populi iudeorum et sic iudicium tuum regida et ipse Jhesus christus vicarium suum constituit petrum et successores suos dicens pasce oues meas non dixit has vel illas nec de pastura spirituali vel temporali: generaliter ergo debet intelligi de quacunque pastura que requiritur ad esse corporis humani. Et sic non potest dici quin officium iudicandi in temporalibus sibi videatur commisisse. necesse est enim in casibus ad romanum pontificem etiam in temporalibus recurrere. vt pote quia de facto minores iudices non possunt sententias suas exequi. vel quia domini temporales negligunt vel nolunt iusticiam exercere. c. peruenit. qui filii sunt legitimi: et multis aliis casibus notatis per Innocen. c. licet superius allegato.

¶ Miles. xcviii. cap.

Unde illud debet sibi vendicare vicarius quod plane et plene ad se non pertinere voluit et expressit eius dominus cuius vices gerit sicut habetur Math. x. c. non est discipulus supra magistrum nec seruus supra dominum sufficit discipulo. vt sit sicut magister: si saluator magister et dominus voluit et expressit se non habere regnum quod est mundanum et temporale sicut apparet in euangelio Jo. xviii. c. Regnum meum non est de hoc mundo etc. Ergo nec quicunque papa vendicare sibi deberet ex christi vicaria quod habeat temporale regnum nec per consequens quod habeat super omnes temporale dominium.

¶ Clericus. xcix. cap.

Hec ratio super alia forma superius fuit tacta et soluta. vnde non dicit regnum meum non est in hoc mundo: sed cum regnum christi sit in celo et in terra hysaias enim deo prophetauit hysa. xxxiii. c. sic dicens. Dominus iudex noster dominus legifer dominus rex noster ipse veniet et saluabit nos. Sed dixit christus regnum meum non est de hoc mundo: quia non electione humana nec successione mundana fuit rex. In vicarium suum ergo transtulit regnum temporale quod prius habebat sed non executionem.

¶ Miles. C. cap.

Post hoc potest probari ex ordinatione populi israelitici ordinauit enim populum israeliticum vt regeretur.

¶ Primo per duces et sacerdotes. vnde Moyses qui primo rexit populum suum fuit dux. populi enim et non aliis dixit dominus exod. xxxii. c. vade et duc populum istum quo locutus sum tibi. Aaron vero frater eius fuit sacerdos primus. Unde dictum fuit moysi exo. xxviii. c. applica ad te Aaron fratrem tuum cum filiis de medio filiorum israel vt sacerdotio fungatur mihi. Moyses igitur dux fuit exemplum populo israel et Aaron sacerdos. quamuis etiam ipse Moyses sacerdos fuisse legatur secundum illud psal. Moyses et Aron in sacerdotibus eius et. xxii. di. c. sacrosancta. et Hieronymus super leuitico. si quis vult sacerdos esse non tam vocabulo pro merito imitetur Moysen et Aaron. Igitur sacerdotii vterque habuit iurisdictionem spiritualem Sed sacerdotium magis proprie residebat penes Aaron qui hostias offerebat domino quod non faciebat moyses. Unde glo. super illo verbo moyses et Aaron in sacerdotibus moyses sacerdos quia si non hostias vota tamen populi obtulit et populo supplicauit. Quod autem iurisdictio specialis temporaliter fuit in moyse hoc apparet ex nomine officii dux enim secundum Ysidorum est officium seculare.

¶ Item hoc apparet ex hiis que successerunt moysi in ducatu populi. successit Josue demum iudices post ea reges de quibus certum est quod exercuerunt iurisdictionem temporalem.

¶ Item hoc patet ex commissione a domino facta ipsi moysi. Dominus enim sibi commisit diuisionem hereditatum et possessionum inter filios israel. Diuisio autem hereditatum et possessionum

pertinet ad dñiū tēpoꝛale. pꝛimū patet scʒ ꝙ dñs commisit moysi diuisionem hereditatū ⁊ possessionū. dicitur eñ numeri. xxxvi. c. ꝙ accesserūt pꝛīcipes familiares galaad locutiq̄ʒ sūt moysi corā pꝛincipib⁹ atq̄ʒ dixerūt: tibi dño nostro pcepit dñs vt terrā forte diuideres israel ⁊ filiabus saphaat fratris nostri dares possessionē debitā. scdʒ videlicʒ qd diuisio hereditatū ⁊ possessionū ptineat ad iurisdictionē tēpoꝛalē patet p Aug. sup Johannē. Jure humano habetur hec villa mea est: hic seruus meus ē. iura autē humana. iura imperatoꝛū sunt: quia ipa iura humana per imperatores ⁊ reges seculi deus distribuit hūano generi. sequitur. apostolus voluit seruiri regibus: voluit honorari reges: ⁊ dixit reges reuertimini. noli igit̄ dicere qd michi. ⁊ regi ⁊ possessiões p iura regū possideātur ⁊ habeant̄. viij. di. c. quo iure. Ex quibus patet ꝙ diuisio hereditatum et possessionū ptinet ad iurisdictionē tempoꝛalē cuiusmodi est iurisdictio imperatoꝛum et regum. patet ergo ꝙ moyses habuit sup populū dei iurisdictionē tēpoꝛalē. Nunq̄ʒ autē legitur ꝙ moyses vel aaron de ducatu seu iurisdictione ptinēte ad moysem se intromiserit ymo vocabat moysen dñm suū vnde. Exo. xxij. c. quando moyses reuers⁹ ē de mōte in quo locut⁹ fuerat cū dño turbatus de vitulo conflatili quē fecerat populus dixit ei aaron non indignetur dñs me⁹: tu enim nosti populū istū quia pnus sit ad malū. cū autē iurisdictio sūmi regni in scriptura sacra intelligatur p virgaʒ iuxta illud. ps. reges eos i virga ferrea hoc est inflexibili iusticia. scdm glosaʒ. iurisdictio ista duplex est designata in duplici virga de qua legitur in veteri testamento. Legitur enim Exodi. iiij. c. ꝙ moyses in manu tenuit virgam cuʒ dicitur ibi reuersus est moyses in egiptuʒ poꝛtās virgam dei in manu sua. Itē legitur numeri. xvij. c. ꝙ moyses inuenit germinasse virgaʒ percussa ē terra egipti coꝛpoꝛibus. vñ ipsa designat iurisdictionem tempoꝛalem: scda solū reposita est in tabernaculū testimonij. sicut legitur numeri. xvij. c. et in archa testamēti sicut habetur. ppt qd ad Hebꝛe. ix. c. ⁊ sup illo verbo ⁊ virga aaron q̄ floruit. Dicit glo. potestas sacerdotalis. Ex hijs pcludit̄ ꝙ sacerdos q̄cunq̄ʒ iurisdictionē hñs in spūalib⁹ sicut aaron: nunq̄ʒ sup illuʒ qui iurisdictionē habet tēpoꝛalē sicut moyses dʒ sibi vēdicare dñium vel aliquam iuridictionē.

¶ Clericus. C. j. Cpm

Dico ꝙ ex oꝛdinatiōe ppli israelitici ⁊ ex hijs q̄ in isto argumento tacta sunt satʒ habeo ppositū. Moyses eñ sacerdos fuisse legitur vt in psalmo. Moyses et Aaron in sacerdotib⁹ eius. Et Hiero. supꝛa leuiti. Si quis vult sacerdos esse non taʒ vocabulo q̄ʒ merito imitetur Moysē. Sʒ quod dicitur in psona Moysi qui sacerdos erat cōcurrit vtraq̄ʒ auctoꝛitas seu potestas in spiritualibus scʒ ⁊ tempoꝛalibus. Et pꝛimo ꝙ potestatem habuit spiritualem. pꝛobatur in pluribus locis legis veteris in quibus legitur ꝙ ipse sacrificia domino obtulit: ⁊ Aaron et filios ei⁹ consecrauit in sacerdotes. qd autem fuerit dux ⁊ princeps populi habens plenitudinem totius iurisdictiōis in populo dei q̄tum ad tempoꝛalia pʒ i veteri lege. Exo. Leuitico. Numero. ⁊ Deuteronomio. in quibus legitur nullum iudicasse populuʒ nisi Moysē vel substitutū per eum videlicet septuaginta viri de quibus legitur numeri. iij. c. Et alij de quibus legitur. Exo. xviij. c. Et sic patet ꝙ officium sacerdotis nō exclusit Moysen ab officio iudicis in tempoꝛalibus: sed pocius reddidit euʒ magis ydoneū tāq̄ʒ mḡꝛ familiarē deo: cuius ē oē iudicium. Item Samuel simul fuit sacerdos ⁊ princeps populi in tempoꝛalibus. sicut apparet ex pꝛimo. libꝛo regum. tempoꝛe machabeoꝝ reductū ē regnū ad sacerdotes: ⁊ idē fuerūt

pontifices et reges seu duces populi habentes regimen tam in spiritualibus quam in temporalibus: sicut legitur. j. et ij. machabeorum. de Mathathia et filijs eius videlicet iuda machabeo. Jonatha Symone et Johanne filio symonis: qui in omnibus tam in temporalibus quam in spiritualibus tribuerunt opera dei fuit igitur dux populi Moyses in temporalibus: quia officium ducis est officium temporale. vt est in argumento probatum. Et nichilominus fuit rector populi in spiritualibus secundum quod pluribus auctoritatibus et exemplis supra fuit demonstratum. Ex quibus potest quilibet ad formam argumenti faciliter respondere.

¶ Miles. Cij. cap.

Prius fuit iurisdictio temporalis quam spiritualis: secundum enim quod corporis creatur seu formatur quam caput secundum naturam. Sic prius fuit iurisdictio temporalis in regibus quam fuerit iurisdictio spiritualis in sacerdotibus: sicut patet per beatum Augustinum. in libro de ciuitate dei. xviij. c. vbi refert de antiquissimis regnorum initijs: sicut ergo in corpore humano sunt due partes principales distincta et diuersa officia habentes scilicet caput et cor ita quod vna de officio alterius se non intromittit: sic in orbe sunt due iurisdictiones distincte spiritualis: scilicet et temporalis habentes officia distincta Unde sicut non est aliquis dominus temporalis qui se debeat reputare patrem et dominum in spiritualibus ita non est aliquis dominus vel pater spiritualis qui se debeat reputare dominum in temporalibus. Item sicut videmus in corpore humano quod carentia capitis seu cordis esset causa dissolutionis et mortis: sic cessatio alterius istarum iurisdictionum esset causa distinctionis totius esse per vniuersum mundum proprietas autem capitis attribuitur habenti iurisdictionem spiritualem quia sicut in capite vigent sensus quibus cetera membra reguntur et a capite diriguntur nerui quibus ipsorum membrorum compagines constituuntur secundumque quod dicit ysidorus in libro quarto ethimologiarum. c. ij. sic in papa qui omnibus preesse noscitur spiritualiter vigere debet discretio et sapientia qua christi fideles qui sunt membra ecclesie dirigantur ad opera salutis. Unde et ad ipsum tanquam ad caput spectat omnibus fidelibus dare sensum discretionis per gratiosam eruditionem et sanam doctrinam sicut illud gregorij in registro. Et probatur. xliij. dist. c. sit rector. verum autem ab isto capite deriuati sunt scilicet diuersi gradus et ordines ecclesiastici quibus secundum eorum diuersa et distincta officia membra ecclesie sua vero capiti scilicet christo et sibi inuicem quasi in quibusdam connexis compaginibus colligantur. vt in vnitate fidei faciant vnum corpus. Cordis autem cordis proprietas attribuatur propter illi qui iurisdictionem temporalem exercet: probatur: dicit enim ysidorus quod cor est tocius corporis fundamentum et aristoteles in. lib. de animalibus. xij. c. dicit quod in corde est principium venarum deferentium ad multa membra sanguinem sine quo non est vita Item dicit hoc. xvi. c. quod in generatione corporis animalis primo creatur cor etiam antequam caput. Dominus autem temporalis sicut rex in regno imperator in imperio recte dicitur fundamentum propter soliditatem et firmitatem iusticie que in ipso esse debet: sine qua res publica non potest esse stabilis sicut nec edificium sine fundamento. Et in signum huius videlicet quod dominus in temporalibus sit quasi fundamentum reipublice: legimus et refert ysido. libro. ix. c. iij. quod reges apud grecos ob hanc causam basires quia tanquam bases populum sustinebant. Item domini temporales fundatores dicuntur ecclesiarum. quod non dicitur de prelatis ecclesiarum: nisi inquantum habent aliquod dominium temporale: ab isto corde: scilicet seculari principe procedunt tanquam a principio vene. i. leges statuta et consuetudines legitime per quas defertur ad partes singulas tocius corporis hoc est communitatibus reipublice substantia temporalis et

sicut in humano corpore sine sanguine nõ est vita: sic nec sine substantia tẽporali posset subsistere vita. j.q.ij.c. si quis obiecerit.

¶ Clericus. ciij. cap.

Quando arguitur q prius fuit iurisdictio temporalis q̃ spiritualis hoc põt negari: qr ab initio seculi deus rexit per se mundum in spiritualibus & temporalibus deinde cõmisit regimẽ Noe & aliis patriarchis i spiritualibus & tẽporalibus moysi etiam & aliis vt statim fuit tactum. Respondeo ad illud argumentum immediate etiã concesso q prior fuit tempore iurisdictio temporalis q̃ spiritualis non tamẽ sequitur quin iurisdictio tẽporalis subsit spirituali argumentum enim ab ordine non semper concludit in iure. l. nec enim. ff. de soluti notat. in. c. sit rector xliij. di. in fi. Clarum est enim q ab initio creauit deus celum & terram volatilia celi & peccora terre omnia tamen propter hominem. vt patet Geñ. j. c. l. i pecudum. ff. de vsur. & vltimo creauit hominem. Et nihilominus homo vltimo creatus nobilior est & preest etiam creatis ante ipsum sic iurisdictio spiritualis p̃est temporali etiam concesso q temporalis p̃cesserit: & sic nõ obstat qđ arguitur de corde q̃uis ille simile sit pulchrũ & mulceat aures audiẽtiũ. Et q̃uis spiritualia non possint esse sine temporalibus secundum q caput sine corde. nõ ex hoc sequit̃ q iurisdictio tẽporalis dignior sit q̃ ecclesiastic⁹ p̃cipat⁹ vel spiritualis: qr sic sequeret̃ q qr faber sine malleo & incude nõ põt fabricare q illa instrumẽta sint nobiliora fabro qđ manifeste est falsum. Sic i p̃posito p̃nceps secularis est tanq̃ instrumentum spiritualium & ordinatur in spiritualia tanq̃ in finem.

¶ Miles. ciiij. cap.

Quod diuisio huius tẽporalis substantie pertineat ad reges & principes exercentes iusticiã patet per beatum Hieronimũ super hieremiã. et est. xxiij. q. v. c. regum vbi dicitur q regum est p̃prium facere iudicium & iusticiam & liberare de manu calumniantiũ vi oppressos. hoc idem probatur per beatum Augustinum. xxiij. q. vij. c. quicunq̃.

¶ Clericus. cv. cap.

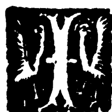
Volo q ad ipsos spectet facere iudicium & iusticiam quo ad executionẽ non autem quo ad auctoritatem primariam: vt alias & sepe fuit tactum: sicut dominorum de parlamento regis francie est facere iudicium & iusticiam etiam & in eisdem casibus in quibus spectet facere iudicium & iusticiam. Sic suo modo per hoc quod dicitur regum est proprium facere iudicium et iusticiam non excluditur romanus pontifex cum iste potestates sint sub ordine: q̃uis ex ordinatione & exemplo christi cum executionem p̃ncipibus temporalibus dimiserit. c. lator. & c. causamq̃ qui filij sint legi. & c. nouit. de iudi.

¶ Miles. cvi. cap.

Item & q ecclesia nõ sit domina in temporalibus patet. Nam aaron aliquando volẽte domino vsus est virga moysi: id est iurisdictione temporali: sicut in afflictione egiptiorum per plagas multiplices tamen de expressa auctoritate moysi. sic etiã qui nunc vocatus est ad iurisdictionem spiritualem sicut aaron bene vsum habet alicuius iurisdictionis temporalis: sicut papa & prelati alij alicubi: sed non nisi q̃tum datum est sibi vel permissum vel ab illis qui habent temporalium potestatem videlicet ab imperatoribus regibus & aliis principibus. de quibus q potestatem habeant in temporalibus & sic per ecclesiam probatur. xxiij. q. v. c. p̃nceps vbi dicit sic sepe per regimen terrenum celeste perficit vt qui intra ecclesiam positi contra fidem & disciplinam agunt rigore principum terreantur. qr

disciplinam quã ecclesia vult exerce-
re non preualet ceruicibus superborum
potestas principalis imponat et vt ve-
niorem mereatur virtutem potestatis i̇-
partiatur. Cognoscant principes secu-
li deo se rationem reddituros esse pro-
pter ecclesiam quã a christo tuendam
recipiunt. Nam siue augeatur pax et dis-
ciplina ecclesie per principes fideles si-
ue soluatur: ille ab eis rationem exiget
qui eorum potestati suam ecclesiam tra-
didit. huc vsq₃ verba ysidori. Ex quib⁹
sequitur ꝙ ecclesia ꝗ̄tum ad tempora-
lia potestati regum et principum est tra-
dita et subiecta. nec vacat a misterio ꝙ
cum ab illo propheta qui fuit de sacer-
dotibus qui erant in anathoth videlicet
Hieremia quid videret ipse se non vir-
gas sed virgam vigilantem: id est iuris-
dictionem spiritualem debet respicere
in qua multum est necessarium esse vigi-
lem et solicitum secundum illud aposto-
li ad corinth. xi. c.

¶ Clericus. cvij. cap.

Stud argumentum suppo
nit quo ad primam partem
ꝙ moyses exercebat iurisdi
ctionem secularem sic ꝙ nõ
spiritualem: et aaron simili-
ter solam spiritualem sic ꝙ non tempo-
ralem: quod tamen quo ad primum est
falsum. Nam moyses vtramq₃ iurisdi-
ctionẽ exercebat et tamen sacerdos erat
secundum quod superius est probatum
aaron habebat iurisdictionem i tempo-
ralibus tantum: nec repugnat ꝙ duo si
mul iurisdictionem habeant in spiritua
libus: vt pote per preuentionem vt est
videre aliquãdo in episcopo et archidia
cono. nec poterat aaron de iurisdictio-
ne temporali commissa a domino moysi
se intromittere: nimirum: quia iurisdictio
ecclesiastica et ẽt secularis cõfunditur nisi
vnicuiq₃ iurisdictio sua illesa reseruetur
c. peruenit. xi. q. i. modo soli moysi tunc a
domino erat in tẽporalibus cõmissa: et
ita aaron nisi ex spẽali commissione non
debebat se intromittere. Nec obstat quod
vlterius dicitur in verbis ysidori ꝙ eccle-
siam a christo tuendam susceperunt prin
cipes temporales. Fateor hoc ꝙ a chri
sto omnis potestas est mediate vel ime
diate. Unde principes seculares hanc
potestatem receperũt a dño mediate ta
men sc₃ mediante papa. Hoc patet in
imperatore qui approbatur a romano
pontifice. c. venerabilem. de elect. in re-
ge francie qui consecratur ab ecclesia
et sic de aliis principibus terrarum qui
iurisdictionem et administrationem reci
piunt ab ecclesia: vno vel alio modo ta
cito vel expresso. Nec obstat quod de
Hieremia dicitur seu arguitur qui vidit
virgam vigilantem et non virgas: quia
principes ecclesiastici quo ad exercitiũ
debent esse intenti circa iurisdictionem
spiritualem tantum: et non circa tempo
ralem ꝗ̄uis et temporalem habeant iu-
risdictionem quo ad primariam aucto-
ritatem.

¶ Miles. cviij. cap.

Unc recurremus ad tẽpus
regiminis populi israeliti-
ci. Certũ est enim ꝙ illic re
ges in tẽporalib⁹ presidebãt
sacerdotes et prophete spiri
tualia regebant: et nunq₃ in illo tempo-
re fuit sacerdos vel prophã qui tanq₃ do
minũ habẽs preceperit aliquid regib⁹.
licet bene legatur annunciasse regib⁹ pce
pta domini: sicut legitur de saule si re-
ges sint veri domini pcipiebant domi-
nis et prophis et sacerdotib⁹: et ne dicatur
ꝙ hoc fecerunt mali reges non exercen
tes iurisdictionem: sed sequentes in ty-
rannidem: ostendi potest de tribus me-
lioribus qui vnq₃ regnauerunt super
populum videlicet de dauid Ezechia
et Iosia. ¶ De dauid enim legitur ꝙ
precepit Sadoch sacerdoti: et Nathã
prophete. iii. regum. i. c. tollite vobis-
cum seruum dei vestri vocans se domi-
num eorum et imponite salomonem
filium meũ super mulam meã: et ducite
in Gyon et vngat eũ sibi Sadoch sacer
dos et Nathã in regẽ. De ezechia vero

legitur regum.xix.c. q ezechias ingressus est domum dñi et misit Eliachim prepositum domus sue. et sequitur dicitque eis ysaias: hec dicito domino nostro. nolite timere de rege. etiam Josia legitur iiij. regum.xxij.c. Cum audisset rex verba libri legis domini scidit vestimenta sua et precepit ezechie sacerdoti et achor filio nucha et saphan scribe et achie seruo regis dicens: ite et consulite dominum. Ecce isti tres reges super omnes qui unquam rexerunt populum domini meliores imperando precipiendo mittendo: se ostendunt sicut et vere erant post deum dominos temporales super quos nec prophete nec sacerdotes unquam acceptauerunt aliquid quod esset in diminutionem temporalis: sequitur q papa pater spiritualis omnium christianorum non est dominus omnium temporalium.

¶ Clericus.cix.ca.

Quamuis de his tribus regibus legatur q preceperit sacerdotibus: nō tamen infertur quin papa habeat superioritatem in temporalibus: quia nullus ipsorum sacerdotum nec talem nec tantam habebat potestatem [illegible] talem et quantam habet romanus pontifex hodiernis temporibus. Item predicti reges precipiebant dictis sacerdotibus ratione executionis quam in temporalibus exercebant Et isto respectu vocabant se dicti reges dominos sacerdotum: nec poterant dicti reges melius ea que dicta sunt committere quam verbis imperatiui modi. Si enim rex francie seu quilibet alius vellet aliquid sacerdoti committere diceret ite accipite vel facite nec propter ea debet inferri q aliquam per hoc haberet superioritatem. ¶ Miles.cx.ca.

Preterea q imperator siue rex nō cognoscens superiorem in terris sit dominus in temporalibus probatur C. de prescrip. quadri. l. bene a zenone. ff. ad. l. rod. de iact. l. deprecatio. ibi ego quidem mundi dominus sum. xx. q. vij. c. conuenior et ibi notatur: populus enim in principem transtulit omnem potestatem istis. de iure. na. gen. et ciuili. §. sed quod principi. ff. de orig. iur. l. ij. §. deinde cum esset. iure enim humana regum sunt: nec alio iure possideri possunt. Nam si dicas quid michi et regi? Audi augustinum dicentem: nichil ergo tibi et possessori. viij. di. c. quo iure superius allegato. ¶ Clericus.cxi.ca.

Si imperator legem faciendo dicat se dominum mundi vt in. l. rescriptio sibi non est credendum quia domesticum est testimonium et nullus in causa sua est ydoneus testis vel aliter dominus est quo ad executionem seu administrationem secundum quod veri ecclesiastici quandoque domini vocantur ratione administrationis: et tamen alibi procuratores vocantur. c. ij. de dona. sicut et bubulci dicunt animalia sua ratione custodie nota⁹ accur. ff. de abig. l. j. et sic faciliter potest responderi ad omnia iura superius allegata.

¶ Miles cxij.ca.

Clerici sunt subiecti regi et nō romano pontifici probatur. Nam vnusquisque nascitur subditus regi et ad vtilitatem reipublice: primum notorium est: quia ante natiuitatem caracter ordinis clericalis non confertur secundum q nec baptismum. ar. con. que notantur. v. q. iiij. c. ad eius vero. secundum partem videlicet scilicet q reipublice nascitur. l. j. ff. solu. matri. quis ergo potuit eum in preiudicium regis et reipublice a iurisdictione eximere regia: non papa vt videtur: multominus quiuis episcopus. Nam si in potestate pape et episcoporum esset: reges sic priuare omnibus subditis suis: omnes ordinando litteratos et illiteratos. quia collatio facta illiterato etiam puero vnius diei facta teneret quamuis fieri nō deberet de eta et quali. or. c. penult. li. vj. cum ibi notatis. Et tamen hoc foret absurdum. igitur omnes clerici sunt quo ad iurisdictionem subiecti regi: quia laici nati sunt.

¶ Clericus.cxiij.ca.

Ideo⁊ clerici per assumptionem celestis milicie corp⁹ et animā dei seruicio dedicarunt: et in sortem christi transtulerunt.xij.q.i.c.imperator. Dici etiam posset q̄ princeps hoc priuilegiū eis concessit: et a sua iurisdictione exemit in autentica.vt clerici apud proprios epōs.§.si vero colla.vi. de sanctis. episcopie.§.si quis.cōtra clericum q̄ leges sunt p ecclesiam recepte ⁊ approbate.di.x.c.si.in adiutorium et notauit Inno.de maio.⁊ obe.c.si quis. ⁊ cum omnes cause etiam laycorū ab initio tractarentur: etiam coram sacerdotibus Deuterono.xviij.c.⁊.c.per venerabilem. qui filij sunt legiti.non videtur fieri iniuria: si res redeat ad suū primeuum statum sc3 q̄ clerici corā iudicibus ecclesiasticis solum cōueniātur ar. ff.de pactis.l.si vnus.§.pactum.c.ab exordio.xxxv.di. Et ex hijs concludit q̄ nulla fit iniuria regi vel rei publice si clerici corā suis epis solum conueniāt. Item ⁊ aliter ad illud absurdum respōdetur: q̄ raro cōtigeret ille casus q̄ omnes layci fierent clerici, et ideo illum casum non debet considerare legislator l.nam ad ea cū.l. sequen.ff.de leg.

¶ Miles.cxiiij.ca.

Unde q̄d notat Inno.de foro cōpe.c.postulasti.q̄ cōstitutio regis ligat possessiones clericorum ar.viij.di. c.q̄ cōtra minores: ratione enī temporalium clerici regibus sunt subiecti.xi. q.i.§.hijs ita.xxiij.q.iij.§.si mūdū de malo.et obe.c.solite.C.de epis.⁊ cle.l.de hijs. Et si ecclesia aliquid teneat i feudū a dn̄o tēporali: cogit respondere.extra de iudic.c.ceterū extra.d̄ iudic.c.extrāsmissa.§.verū. ¶ Clericus.cxv.ca.

Illud quod notat Inno.habet locum quo ad onera realia que directe recipiunt rem vt.ff.de mune ⁊ hono.l. munerum.§.patrimoniorum.xi.q.i.c. tributum. Unde quia domini temporales habent executionem in temporalibus ecclesie: et clerici soluunt onera realia.ais nisi soluerent realia onera impedirent ⁊ turbarent potestatem iurisdictionis temporalis quo ad executionē q̄d noluit christus. dicens reddite que sunt cesaris cesari: ⁊ que sunt dei deo. Mathei.xij.c.

¶ M.C.xvj.C⁰m.

Eus duas iurisdictiones distinxit ar.de conse.di.iij. c.celebritatem. Nā3 in eadem ciuitate duo sunt populi.scilicet: clericorum et laycorum.xij.q.i.c.duo.⁊ due vite: carnalis scilicet ⁊ spiritualis. de renun. c. nisi cum pridem.§.penulti.duo genera militum sc3 ecclesie et seculi.l.di.c.clericum qui paganū.pontificalis et regalis potestas.xcvj.di.c.duo.⁊ sic due iurisdictiones: diuina sc3 ⁊ humana.maxima enim in omnibus sunt dona dei superna collata.sacerdotium diuinis ministrans: imperium humanis p̄sidens ab vno eodem⁊ principio. In auctentica.quomodo oportet epi.⁊ cle.in principio colla.prima.duo enim sunt gladij spiritualis scilicet ⁊ materialis.x.q.vi. c.auctoritate ⁊ nō dixit saluator alterū fore super fluum.sed dixit satis est. Luce.xij.c.per hoc duas iurisdictiones denotans esse necessarias: et ne vni presidens alterā vsurparet. Petrū volentē vti materiali gladio vt suum magistrum a iudeorum iniurijs deffensaret reprehendit dicens: conuerte gladium tuū in locum suum.⁊ vsurpanti iurisdictionem alterius penam extitit cōminat⁹ cum addidit. omnis qui gladium accipit sc3 ad alterius iurisdictionem spectantē: gladio peribit.

¶ C.Cxvij.C⁰m.

Onceditur q̄ due sunt iurisdictiones: et distincte quo ad executionem. Nā executio iurisdictiōis spiritualis est penes ecclesiā: tēporalis penes reges et principes seculares. s3 nō quo ad p̄mariā auctoritatē vt dictū est superius.

¶ M.Cxviij.C⁰m.

Ladiū spiritualē habet ecclesia.xxxiii.q.ii.c.inter hec. Rex vero habz materialē gladiū. vñ de dño dixit apostol⁹.ad ro.xiii.c.qm̄ nō sine causa gladiū portat: & ratione hui⁹ gladii oīs aia ei iubetur eē subiecta.i.pe.ii.c.de censi.c.oīs aia & omnis q̄ preter eius auctoritatē gladiuz acceperit gladio peribit.xxxiii.q.vii.c.imperii. Nam cū ad verum ventum ē.nec imperator iura pontificis accipit: nec pontifex iura imperatoris vsurpet. qm̄ idē mediator dei et hominum homo christus Iesus actibus propriis officia potestatis discernit vtraq̄. vt christiani imperatores p eterna vita pontificibus egeāt & pontifices pro cursu temporalium rex tantūmodo imperialibus legibus vtantur.xcvi.di c.cum ad ecclesiam.ne promiscuis actibus rerū turbentur officia. C.de testa.l.consulta.indecorē est enim si vnum mēbruz alterius mēbri fungat officio.lxxxix.di.c.p̄mo.

C. L.xix. Cp̄m.

Icet duo sint gladii et distincti vnus in spūalibus & alius in tēporalibus vt in iuribus allegatis: hoc intelligēdū est quo ad executionē. vñ scdm̄ qd rex non habet executionē gladii spūalis: sic nec papa gladii materialis. sed tamē cuz hoc stat q vn⁹ gladius subordinatur alteri tēporalis: videlicz spūali: quia tēporalia sunt creata propt̄ spiritualia.i.q.iii.c.si quis obiecerit. finis igitur nobilior est q̄z ordinata in finē: et ordinata in finem subsunt fini tanq̄ potentiori & predominanti.

C M. L.xx. Cp̄m.

Iudex secularis de re spirituali iudicare non potest de iudiciis.c. decreuimus. sic nec econtra iudex ecclesiasticus de temporalibus se intromittere non potest vt cōtrariorū sit eadem disciplina.fm. philosophuz.&.ff.de his qui sunt sui vel alienī iuris.l.i.§.videmus.

L. L.xxi. Cp̄m.

Non ē par eadēq̄ ratio iudicis secularis et ecclesiastici. secularis ē omnino incapax iurisdictionis ecclesiastice vel spiritualis.c.decreuimus allegato: vnde nec spiritualia possidere pōt c.causam.de prescript. sed ecclesiastic⁹ iudex est bene capax iurisdictionis tēpalis: nam ab initio cause etiam temporalis iurisdictionis oēs tractabātur corā sacerdotibus vt.c.per venerabilez quī filii sunt legi. Nec iste due iurisdictione contrariantur ymo adinuicem se compatiuntur in eodem subiecto fm quod infra latius deducitur.

C Miles.cxxii.ca.

Ntētio imperatoris seu regis fūdatur seu est fundata de iure cōi in tēporalibus: faciunt notata p Inno. de offi.archi.c.ii.& quod no.archi.xxiii q.ii.§.quis. Si ergo ecclesia dicat se p̄uilegio vel prescriptione munitam i tēporalibus quo ad vniuersale dominium hoc debet ostēdere priuileg.c.cū p̄ponit lib.vi.c.i.de prebē.eo.lib. Et ideo si de hoc ressuscitaret questio inter romanū pontificem et regem: sapiēter rex faciet si non cōstituat se actorem sed reum.vt notauit Inno.de verbo.signi.ex parte & sic actor forū rei seq̄tur.de foro cōpe. c.si clericus.

C Clericus.cxxiii.ca.

Ntentio regis vel imperatoris est de iure cōmuni fundata in illis q̄ sibi subsunt.& sub esse possunt. secus in illis qui iure cōmuni nō subsunt vt sūt clerici.c.si diligenti de foro compe. Et ideo tales non tenentur ire coram rege etiam vocati ad declinandum foruz: cū notorium sit q clericus non potest coram iudice seculari conueniri.xi.q.i.c. nullus episcop⁹.xv.q.iii.c.ii.ibi archi. Et licet sit intentio regis fundata quo ad executionē in temporalibus non tamen quo ad primariam auctoritatē secunduz quod iam fuit latius declaratū

C Miles.cxxiiii.ca.

Tem q rex sit dominus i tēporalibus patēt quia causa appellatio

nis oium superiorem semper requirit. l. prefecti.ff.de minoribus: sed ab episcopo appellatur ad regez in temporalib⁹ de appella.c.romana.§.de rebus.li.vj. ergo ipse est superior in temporalibus.

¶ Clericus.cxxv.

Superior est quoad ꝗd scȝ quo ad executionem et iusticiā faciendam quod est propriū regum.xxiij.q.v.c.regum. Sed nō est simpliciter domin⁹: ratione igitur executionis in temporalibus quam habet rex in temporalibus epūs appellat ad eum in temporalibus que tenet epūs nomine ecclesie vt faciat iusticiam et exequatur. in hoc enim rex est minister dei et ecclesie. mirum ergo si ecclesia requirat ministrum suum vt sibi ministret.

¶ Miles.cxxvj.ca.

Hoc colligitur ex humili responsiōe christi: legitur in luca.xij.c.ꝙ quidem venit ad Jesum et dixit ei. magister dic fratri meo vt mecū diuidat hereditatem: at ille dixit ei. O homo quis me constituit iudicem aut diuisorem super vos ostendens per hoc ꝙ ad ipsum non spectabat iudiciū vel iurisdictio de diuisione hereditatis vnde ambrosius super illo verbo dicit sic. bene terrena declinat ꝗ propter diuina descēderat: nec iudex dignatur cē litium nec arbiter facultatum. Ex quibus potest argui sic. Nō est discipulus super magistrum: nec seruus super dominum: et sufficit id est sufficere debet discipulo vt sit sicut magister ei⁹ math. x.c. sic ergo maioritatem iudicandi in temporalibus sicut de diuisione hereditatis noluit in hoc mūdo habere christus vnde constituit iudic aut diuisorem super vos sciens quod velle iudicare vel iurisdictionem habere procedit ex radice auaricie: statim dixit ad apostolos videte et cauete ab omni auaricia quia non in abundantia cuiusꝗ vita ei⁹ est ex his que possidet.

¶ Clericus.cxxvij.

Summum opus ꝓpter qd venerat erat instruere nos de fide ꝓpter quod dictuȝ est illi ꝗ petebat diuidi hereditatem inter se et fratrem suum quia ad minores poterat iudices recurrere.

¶ Miles.cxxviij.ca.

Item ꝙ sola potestas regalis sufficiat quo ad bonā policiam hūanam in temporalibus: probatur. Nam potestas iurisdictionis temporalis ad hoc ordinatur vt homines arceantur a malo et inducant ad bonū: vnde petri ij.c. dicitur de potestate iurisdictionis temporalis quod est ad vindictam malorum laudem vero bonorum.iiij.di.c. facte sunt leges. Et ad romanos.xiij.c. dicitur vis non timere potestatem: bonum fac et habebis laudem ex ea. Nam principes non sunt timēdi ratione boni opis sed mali. sed sic est quod bona ad que facienda debēt induci et mala a quibus homines debent arceri possunt ptinere ad presentem vitam et bonuȝ regimen ciuile et politicum etiam circumscripta vlteriori vita quam omnes fideles expectamus: sufficit igitur quo ad tēporalia regimen principis secularis.

Clericus.cxxix.ca.

Dico ꝙ si bona ad que homines debent induci et mala a quib⁹ homines debent arceri pertinerent solum ad presentem vitam et ciuilem et politicam sufficeret ad regimē populi potestas iurisdictiōis secularis. nec alia est necessaria. Cuius ratio est quia per virtutes morales et acquisitas et maxime per prudentiam que debet esse in rectore: potest sufficienter vita presens moralis regi: et politica sic precise accepta. sed hec possunt et debent inesse principi seculari habēti potestatē regēdi populū ꝗtū ad p̄sentē vitā ciuilē et politicā. Et sic nulla ptās esset necessaria politica et ciuilis vita sic accepta

sed quia vita fidelium et christianorum non tendit solum ad bona et mala presentis vite. imo principaliter tendit ad bona future vite. Et ad ea acquirenda ordinantur omnia bona vite presentis secundum illud Math. vi.c. primum querite regnum dei et iusticiam eius. Et summe horrenda est illa pena que post mortem anime et corpori infligitur iuxta illud Math. x.c. Timete illum qui potest animam et corpus mittere in gehennam. Et idem habetur luce. xii.c. et xi q. iii.c. nolite de pe. di. c. dum sanctam: ubi sic est regnum dei. Ideo inter fideles et christianos ne exorbitent a fine in quem intendunt: et si erraverint in via reducantur ad eam: necessaria est aliqua virtus seu potestas ad quam pertineat eos ad finem predictum dirigere et dementes corrigere et ad rectam viam reducere. Et quia ad hoc non sufficit potestas secularis que de se nihil novit de penis et premiis vite future: nec de meritis vel demeritis que ad eas perducunt. Ideo preter eas inter christianos necessaria est alia potestas que communi nomine vocatur potestas spiritualis: que habet executionem in spiritualibus: secularis autem in temporalibus.

¶ Miles. cxxx. cap.

Quod impossibile sit quod romanus pontifex sit superior in temporalibus et spiritualibus: probatur. quia due species opposite et distincte eiusdem generis: non se compatiuntur in eodem subiecto: sicut homo et asinus: albedo et nigredo. Sed hee due potestates sive iurisdictiones sunt due species eiusdem generis: ergo non se compaciuntur in eadem persona. ad hoc facit. ff. pro socio. l. si alia circa principium: ibi cum dicit neque enim eidem et pro suo et clam possidere potest. et quod ibi notatur ad idem facit quod legitur et notatur. xii. q. ii. c. cum humilitatis Igitur iste due potestates non possunt concurrere in persona romani pontificis.

¶ Clericus. cxxxi. cap.

Quando dicitur quod due species eiusdem generis non compatiuntur se etc. dicendum est quod ista ratio deficit in se: et facientes eam contradicunt sibiipsis: deficit in se quia maior non erit universaliter vera: sed solum in illis in quibus ex speciali ratione invenitur repugnantia essendi verbi gratia in omnibus his naturaliter per se subsistentibus est repugnandum essendi in eodem subiecto: quia quelibet ex natura sua nata est constituere proprium substantivum suppositum. ut homo asinus. Item in oppositis est repugnantia ex natura oppositionis his autem exclusis species eiusdem generis plurime possunt esse simul in eodem subiecto. ut patet in virtutibus tam moralibus quam intellectualibus. potest enim homo habere omnes virtutes morales temperantiam fortitudinem iusticiam et sic de aliis imo qui habet unam perfecte habet omnes. ut patet. vi. ethi. Cum igitur potestas regiminis tam spiritualis quam temporalis innitatur vel debeat inniti virtuti: maxime prudentie et iusticie que debent esse in rectore patet quod iste due potestates decenter possunt in romano pontifice sine aliqua repugnantia concurrere.

¶ Miles. cxxxii. cap.

Ante fuit imperium quam appostolatus et quilibet imperator coronam recipiat a papa gladium tamen ab altari. xcvi. di. c. legimus.

¶ Clericus. cxxxiii. cap.

Posito pro vero quod prius fuerit imperium quam apostolatus seu papatus tamen non sequitur quin imperium seu regnum quodlibet subsit potestati ecclesiastice: quia quodlibet regnum et imperium ordinatur in spiritualia et propter spiritualia. ut est superius latius deductum

¶ Miles. cxxxiiii. cap.

Christus dixit in evangelio Math. xxii. c. reddite que sunt cesaris cesari et que sunt dei deo per hoc innuens divisionem iurisdictionum: quod temporalia debebant dimitti iudicibus secularibus et spiritualia iudicibus ecclesiasticis.

¶ Clericus.cxxxv.ca.

SEcundum veritatẽ euangelij iītentio christi in illo loco non fuit facere distinctionem iurisdictionum sed respõdere questioni temptatiue iudeorum qui cum putarent se esse solos de populo dei alijs existentibus paganis et ydolatris: non credebãt aliqui eorum quod tenerentur soluere censum cesari pagano imperatori: sed immunes esse a censib9 et tributis cultus dei veri. Et ideo herodiani qui erãt de gente imperatoris venerunt proponentes hanc questionẽ. lz censum dare cesari an non. vt si diceret non accusarent eum apud cesarem seu imperatorem. si diceret sic accusarent eum apud principes sacerdotum tanquam dicentem contra libertatem cultus dei Jhesus autem sciens nequiciam eorũ ostenso sibi nũmismate cẽsus insculpta ymagine cesaris respondit eis dicens: reddite que sunt cesaris cesari: et q̃ sũt dei deo. i. reddite cesari censum sibi debitum. et deo cultum in oblationibus et sacrificijs scdm ritũ legis. Loquebatur igitur de redditione debitorum et non de diuisione iurisdictionis. sed dato quod loqueretur de diuisione iurisdictionum cum hoc stat quod iurisdictio dei que est sũma et ad omnia se extendit et ab ipsa iurisdictio secularium principum depẽdet. Nõ est eni potestas nisi a deo. Ad romanos. xiij. c. ¶ Igitur iurisdictio prelatorum quam in terris exercent vice dei est summa inter omnes et ad omnes se extendit et ab ipsa omnis illa iurisdictio dependet.

¶ Miles.cxxxvi.ca.

POtestas spiritualis idiget tẽporali multotiens. xxiij. q. v. c. administratores. c. i. de offi. or. c. nec licuit. xvij. dist. ergo spiritualis non dominatur temporali: ymo tanquam suum in omnibus necessitatibus posset temporalem iurisdictionem recipere.

¶ Clericus.cxxxvij.ca

FAteor quod spiritualis indiget temporali et tanquam suũ recipit et suffragium inuocat brachij secularis vt in iuribus allegatis: nec est bona consequẽtia indiget temporali. ergo non dominatur ei. quod ego indigeo tẽporalib9 q̃ possideo: et tamen cum hoc stat quod dominium habeo in illis.

¶ Miles.cxxxviij.ca.

SI potestas spiritualis dominaretur tẽporali haberet dominium temporalium sed dominium earumdem rerum non potest simul et semel esse insolidum et in eodẽ tempore apud plures. ff. cõmodati. l. si certo. §. si duobus vehiculum: ergo nullus alius habet dñium quod est falsum.

¶ Clericus.cxxxix.ca.

DUo insolidum eodem genere dominij non possunt eandem rem possidere insolidum sz diuerso genere dñij scdm quod inferius latius declarabo.

¶ Miles.cxl.ca.

DIxit domin9 Math. x. c. nolite possidere aurum. et luce. x. Nolite portare sacculum. et luce. ix. c. nichil tuleritis. Et math. vi. c. precepit dñs ne quis tolleret in via.

¶ Clericus.cxli.ca.

ISte auctoritates allegate intelliguntur pro illo tempore quo christus incepit publice predicare contemptum mundi et ad penitentiam homines inuitare. Et apostolos qui fuerunt prima et principaliora membra corporis mistici catholice ecclesie ad statum perfectionis vocare. sicut habetur Math. x. c. quod vocauit petrum et andream fratrem eius: et iohãnẽ fratrem eius: quibus dixit. venite post me et faciam vos fieri piscatores hominum. et intelliguntur pro illo tempore quo christus eos cõstituit apostolos mittens eos ad predicandum formã perfectionis dans: dicens nolite possidere aurum etc. Non autem intelliguntur pro illo tempore quo fuerunt apostoli prelati ecclesie militantis instituti et cura animarũ eis cõmissa. nam hmõi prelatio et cura nõ fuit.

eis tradita ante mortem christi: sȝ post mortem et resurrectionem. vt habet expresse. l. di. c. considerandum. in textu et in glo. in verbo proposuit. Et extra de elect. c. significasti. Et notatur. xxi. dist. c. in nouo in glo. ordinaria. tunc enim non negatur habere aurum. ⁊ eodem modo hoc licitū ē viris et plātis ecclesiasticis.

¶ Miles. cxlij.

Prelati nō sunt domini. sȝ pcuratore et dispēsatores vt de dona. c. ij. xx. q. j. c. si primatuȝ. quomodo prelatus aliquis q̄rit dominiuȝ super res nō ecclesiasticas videlicet sup regna ⁊ terras regum et principum: plꝰ enim super res ecclesiasticas habēt ꝙ habeant sup seculares: ⁊ tamen non sunt dñi ecclesiasticarꝫ vt est probatum. ergo multominus rerum seculariū: vnde dicebat augustinus ⁊ ponitur. xxiij. q. viij. c. quod autem loquens de rebus ecclesie. non illa nostra: sed pauperum quorū procurationem gerimus nō proprietatem nobis vsurpatione dampnabili vēdicamus. Et ideȝ dicitur. iij. q. j. c. si. xj. q. ij. c. sine exceptiōe. ⁊ prosper. li. de vita contēplatiua sic dicit. sciētes viri sācti nichil aliud esse omnes res ecclesie: nisi vota fidelium ⁊ precia pctōꝝ ⁊ patrimonia pauperum. non eas vendicauerunt in vsus suos vt pprias: sȝ vt cōmendatas pauperibus erogauerunt.

¶ Clericus. cxliij. ca.

Scio ꝙ viri ecclesiastici domini nō sunt vt sibi possideant dñium rerum ecclesiasticaꝝ: vel eas o possessoribus vendicēt noīe pprio. sed sȝm quod pater vendicat filium adiecta causa de iure quiritum. i. romanoꝝ. l. j. §. p hāc ff. de rei vendi. sic prelatus ecclesie adiecta causa de iure canonum vendicat res ecclesiasticā scȝ noīe ecclesie. c. i. fe extra de dilat. quādoqȝ eni ecclesia dicit̄ dña rerum ecclesiasticarum. quandoqȝ deus quādoqȝ prelatus diuersis respectibus notat Inno. c. cum super de causa possessionis et proprietatis.

¶ Miles. cxliiij. ca.

Non potest prelatus habere iurisdictionem coactiuaȝ in tpalibus. patet: nā papa nō habuit maiorem iurisdictionē coactiuam in temporalibꝰ: ꝙ habuit christus cuius est vicarius. sȝ christus non habuit inꝙtuȝ homo mortalis iurisdictionē coactiuā scȝ in tēporalibꝰ: quia iurisdictio coactiua sine diuicijs ⁊ adiutorio diuiciarum conuenienter exerceri non potest: ⁊ per ꝯñs inutiliter ⁊ superflue retineretur. christꝰ autem omnes diuicias necessarias ad iurisdictionem coactiuam penitus abdicauit victu ⁊ vestitu contentus. ergo iurisdictionē coactiuā iꝙtū homo mortalis non habuit: quia ipso testāte ministrare venit non ministrari. ergo nō venit iurisdictionē coactiuā exercere: ergo eam non habuit. ¶ Clericꝰ. clv. ca.

Dico ꝙ ymo iurisdictionē coactiuaȝ exercuit. q̄uis raro. quia ob aliud venerat: propter nostraȝ salutē videlicet ꝙ erat summum opus iniunctuȝ per ipsum: non iudicare actus humanos. quod auteȝ iurisdictionem exercuerit coactiuā: patet quoniā ementes ⁊ vendentes eiecit de templo: et violenter Math. xxj. Marci. v. Luce ⁊ Iohannis. ij. capitulis.

¶ Miles. cxlvj. ca.

Item ꝙ iurisdictioneȝ coactiuā non habuit christꝰ: probat̄: quia christus opus quod pater sibi imposuit cūsummauit ipso testante Io. xvij. c. cōsummaui opus quod dedisti michi vt facerem. ergo christus inꝙtum homo iurisdictionem coactiuam a patre non recepit. quia si eam accepisset: nec eā exercuisset: de malicia seu negligentia redargui potuissȝ: quia officiū iurisdictionis sine exercitio occupasset. nec esset verum illud dictum suuȝ: consummaui opus quod dedisti michi vt facerem.

¶ Clericus. cxlvij.

Dico ꝙ christus inꝙtum hō mortalis iurisdictionem coactiuā re

cepit a patre et eam aliquãdo exercuit vt euãgelica testatur hystoria vt in solutione precedentis articuli fuit tactum. sed pater principaliter opus iurisdictionis coactiue sibi nõ cõmisit: sed ob aliud eum principaliter misit: propter nostram salutem et fidẽ suã nobis exponendam: circa quod principaliter et vt in pluribus vacabat: minora scz iurisdictionem coactiuam quo ad executionem: minoribus dimittebat.

Miles.cxlviii.

Nonnulli discipuli christi grauiter deliquerũt apostates a fide quam susceperant Jo.vi.c. sic legitur et multi discipulorum abierũt retro. non ergo propter materie defectũ: sed propter defectũ iurisdictionis coactiue et carẽtiã christus in delinquẽtes potestatem aut vindictã nequaquam exercuit. Ex his cõcluditur q christus inquantum homo mortalis iurisdictionem non habuit coactiuam: ergo nec summus pontifex christi vicarius iurisdictionẽ habuit vel habet coactiuam.

Clericus.cxlix.ca.

Potest responderi q et si nõ ratione defectus materie hoc obmisit: nec certe propter iurisdictionis coactiue carentiã vel defectum. quãuis enim rex francie circa maiora et magis necessaria impeditus non semper iurisdictiõe sua vteretur: non propter ea careret iurisdictione. sic nec christus circa maiora impeditus et si non semper vsus sit iurisdictione non caruit ipsa iurisdictione.

Miles.cl.ca.

Origenes sup illo Math.xx.c. reges gentiũ etc. Aut sic ait. quia principes gẽtiũ dñantur eorum nõ cõtẽti tñ regere suos subditos sed violenter eis dñari nitunt. vos estis mei. non erãt hec corporalis: oĩa corporalia in necessitate sunt posita: spiritualia vero in volũtate. sic et q principes sũt spũales plati: principatus eorum in dilectione penitus debẽt esse: nõ in timore. Ex quibus verbis dat intelligi q totus principatus platorum ecclesie: et per ɔñs sũmi põtificis: in voluntate et dilectione nõ in timore debet cõsistere. diligi debent non timeri. qui iurisdictione vtuntur: a malis timent. igitur plati iurisdictione coactiua in tpalibus vti non debẽt. Item Crisostomus ibidẽ hoc sentire videtur. principes mundi non sunt vt dominẽt minoribus scz et eos seruituti subiciant et expolient et vsque ad mortẽ eis vtant ad suã volũtatẽ. principes ecclesie minoribus seruiunt et ministrãt. ergo in eos iurisdictionẽ coactiuã exercere nõ valẽt.

Clericus.cli.ca.

Verũ est q principatus platorũ ecclesie debent esse nõ in timore: et a malis magis diligi q̃ timeri debent: quia exercitiũ iurisdictõis coactiue non habent propter quã solum mali timent. l. capitalium in fi. ff. de pe. iuxta illud. Oderũt peccare mali formidine pene: habent tamen eã habitu: maxime romanus põtifex verus christi vicarius cui celestis terreniq3 imperij christus iurisdictionez cõmisit. Et per hoc respondetur ad auctoritates Origenis et Chrisostomi.

Miles.clii.ca.

Ambrosius.xxiij.q.viij.c. cõuenior. dicit sic. dolere potero/ flere potero/ gemere potero/ aduersus arma milites gothos qz lacrime mee arma mea sũt: talia enim instrumẽta sunt sacerdotis: aliter enim nec debeo nec possũ resistere. Ex quibus verbis videt q sacerdos ex orõnibus et lacrimis debet malis resistere: et nõ per potentiã tpalem et per ɔñs nõ habz iurisdictionẽ coactiuã.

Clericus.cliii.ca.

Verum est q certis ex causis licet clericis arma recipe materialia scilicet p defensione: c. olim. de restitu. spoli. c. dilecto. de sen. exco. lib. vi. et iurisdictionez coactiuam in criminalibus exercere etiã contra personas laycas si altam habeant iurisdictionem in tẽporalibus: tũc eam p alium exercebunt arma eorum

que notantur.c.clericis.z.c.sententiã ex tra ne cle.vel monachi. Non obstat.c. côuenioz qz regulariter non licet cleri co vti armis nisi in quattuoz casibus no tatis in pdicto.c.dilecto per Johannẽ de bar. Et est vnus ratiõe feudi vel iu risdictionis tẽpozalis. Et per hoc mul ta iura ad concozdiam reducũtur.xxiij. q.viij.c.si.z.q.iij.in principio.

Miles.cliiij.cap.

Chrisostomus in libro suo dyalogozum qui de digni tate sacerdotali nũcupat libro.ij.c.iij.ait. Hij q fo ris sunt iudices in ambi guis quoscunqz cum diuiderint osten dunt in eis plurimã potestatem: z eos inuitos a priozum mozum prauitate cõ pescunt. in ecclesia vero non coactum: sed acquiescentem opoztet ad melioza conuerti: quia nec nobis a legibus data est talis potestas. vt auctozitate senten tie cohibeam⁹ homines clarius dici non posset qz ecclesia non habet iurisdictio nem coactiuam in tempozalibus cum i ecclesia nullus debeat ad melioza cogi.

Clericus.clv.cap.

Ista auctozitas Chrisosto mi bene vult qz sacerdotes habeant executionem iu risdictiõis spiritualis actu aliter i qua nullus ad fidẽ trahitur inuitus: quia volũtarium mili tem querit dominus.xxiij.q.v.c.ad fidẽ z.c.sicut iudei. Deinde seculares vero iudices habeant executionem iurisdi ctionis tempozalis: in qua quis a prio rum mozum prauitate trahitur inuitus vt quos dei timoz a malo non reuocat: saltem secularis coarceat disciplina. Habent igitur iudices seculares exce cutionem vt ministri: quod non possunt negare: igitur z vt ministri ecclesie mili tantis in qua christus vnum instituit vi carium et non plures.xxi.di.c.in nouo.

Miles.clvi.cap.

Papa non habet maiozem iurisdi ctionem auctozitate christi quã habuit beatus petrus. Sed beatus pe trus iurisdictionem coactiuam non ha buit ex ozdinatione christi. maioz est ma nifesta: minoz pbatur auctozitate beati Bernardi: qui in libro ad Eugeniũ ait vbi aliquando quispiam apostolozum iudex sederit hominũ vt diuisoz termi nozum aut diuisoz terrarum stetisse lego apostolos sedisse iudicantes non lego. Et post pauca. quare contendunt iudi care de terrenis possessiunculis homi nũ qui i celestibus z angelos iudicabũt ergo in criminibus non in possessionib⁹ est iurisdictio vestra. ppter illa accepi stis claues regni celozum preuaricato rum vtiqz exclusuri non possessozes. vt sciatis qz fili⁹ hominis potestatem ha bet in terra dimittere peccata zc. q nãz tibi maioz dignitas videtur dimittendi peccata an pdia diuidendi: sed non est comparatio. habent hec infima z ter rena iudices suos z principes terre qz fines alienos inuaditis qz falcem vestrã in alienam messem extenditis.

Clericus.clvij.cap.

Concedo maiozẽ z ad mi nozem respondeo. ad au ctozitatem beati Bernar di dico qz auctozitas illa sic debet intelligi qz cleri ci non debent se de terrenis intromitte re qui circa maioza debent vacare scilz spiritualia qui etiaz angelos iudicabũt nec hoc dicit ex defectu potestatis quã habeant clerici in terrenis nec ex indi gnitate vel ex insufficientia eozum hoc pcedit sed magis ex impertinentia. vñ Bernard⁹ post omia verba pdicta dicit nõ qz indigni vos: sz qz indignũ vobis ta bus insistere quippe potiozibus occu patis.

Miles.clviij.cap

Hoc gregozius sentire videtur tra ctans illa vba apostoli scłaria igi tur iudicia si habuistis zc. in mozalibus ait. Hij terrenas causas excercent qui exterrarum rerum sapientiam percepe runt. Qui autem spiritualibus dotati

sunt terrenis non debent negociis implicari. Cum ig' tur apostoli maximis bonis fuerint dotati: ipsi non erant circa cãs z lites hominũ occupati: igit' nec viri ecclesiastici qui locum tenent apostolorum.

¶ Clericus.cxlviij.

Executionem nõ habent regulariter clerici in tẽporalibus: non ex defectu potestatis vel ex indignitate: sed ex impertinentia officij sui qui circa maiora debent vacare vt statim respondendo ad aliud contrariũ fuit tactum.

¶ Miles.cxlix.cap.

Imperator fuit iudex ordinarius sancti petri: ergo est iudex ordinarius pape qui est christi vicarius. Et pbat' hoc q2 omnes apostoli q̃tũ ad hoc vt essent subiecti vel non subiecti iurisdictioni imperatoris erant pares: sed beatus paulus fuit subiectus iurisdictioni imperatoris. Nam ad cesarem tanq̃ ad suũ superiorẽ appellauit: ergo beatus petr9 fuit subiectus eidem: per cõsequens z papa eadẽ ratione z regi francie qui est imperator in regno suo nec superiorem recognoscit in terris. Et si dicatur q beatus paulus hoc fecit caute vt insidias euaderet: hoc ipugnatur ɓm beatũ Ambrosium. vt habetur. xxij. q. fin. c. caueñt: non solum in falsis verbis: sed etiã in simulatis operibus mendacium est: et in factis mentimur sicut z verbis. beat9 Paulus igit' si non erat vere subiectus imperatori: facto mentiebat' cum simulauerit se iudiciũ cesaris appellando: sed nephas est tale crimẽ beato Paulo imponere: igit' beatus Paulus vere fuit imperatori subiectus. igitur et beatus Petrus: et per consequens Romanus pontifex.

¶ Item cardinales eligunt romanum pontificem. de elec. c. l3. z. c vbi maius periculum eo. ti. lib. vi. sed ipsi non habent dñiũ3 in temporalibus: iuxta illud reges gentium dominantur eorum z c. Igitur nec papa ab ipsis electus potest habere dominiũ in tẽporalib9: tenet cõsequẽtia: q2 nemo plus iuris transfert in aliũ q̃ ipse habeat. l. qui tabernas. ff. de cõtrahẽ. empt. z ven. ¶ Item si papa a christo reciperet potestatẽ z nõ ab homine: a nemine deponeretur: etiam in nullo casu cũ ipsius sit destitutio ad quẽ spectat institutio: q2 nichil tam naturale q̃ vnumquodq3 dissolui eo gñe quo ligatum est. vt. ff. de reg. iur. l. nihil Et tamen ꝑpter heresim papa ab homine deponitur. xl. di. c. si papa. igitur papa ab hoĩe recipit potestatẽ nõ a christo

¶ Clericus.cl.cap.

Clarum est q papa primo a christo recepit potestatẽ. xxi. di. c. in nouo. Ius vero eligendi papã trãslatũ est in cardinales tanq̃ in ministros. Et primo per beatũ Siluestrum. Et quecũq3 non ab ipsis eligitur vel preficitur non apostolicus sed apostaticus vocatur. xxiij. di. c. In nomine dñi. Et q̃uis ab ipsis eligatur tanq̃ a ministris dei: non tamen sequitur q eligentes necessario eadẽ debeant habere potestatẽ quã recepit elect9 ministerio ipsorum: q2 non sunt sui ministri: sed solũm instrumentu3 dei q̃tum ad hoc. videmus enim in alijs inferioribus electionibus q canonici eligentes epm non habent nec eandẽ talẽ potestatẽ quã habet epus. Et hec est ratio quare canonici suũ superiorem nõ deponunt q̃uis eũ eligant: q2 ipsi non dant illi illam dignitatẽ eligendo: sed superior suus confirmando. Deus ergo per cardinales tanq̃ per organum suum romanũ pontificem constituit sibi vicariũ suum. Nec obstat q ab homine ꝑpter heresim deponitur. Nam non est vera depositio q̃ fit tunc ab homine: sed est quedã declaratio depositiõis facte ab ipso deo: iuxta illud q̃ non crediderit: iam iudicatus est. Nam eo ipso q est hereticus nõ apostolic9: s3 apostaticus est censendus. Et sic quo

hereticus ꝑcissus est ab ecclesia nō pōt autem caput a corpore ꝑcisum q̄diu est ꝑcisum caput esse illius corporis.

¶ Miles. Clj. cap.

Si reges ⁊ domini temporales non haberēt immediate a christo potestatem ⁊ auctoritatem sed a romano pontifice reges essent ipsius baillivi seu ꝓpositi ⁊ ipsos posset deponere ad libitum voluntatis ⁊ sine causa. Nam rex potest ad libitum voluntatis removere ꝓpositum ⁊ bailliuum: ⁊ papa legatum ⁊ delegatum suū ⁊ sine culpa. sed de se est notum: q̄ papa non posset regem francie sine causa deponere: q̄uis enim viri ecclesiastici faciliter per papam a suis beneficijs possūt removeri: q̄r donatarij non censentur: sʒ ꝓcuratores. c. ij. de donat. reges tamen ⁊ imperatores donatarij vocant̄ seu domini. l. deprecatio. ff. ad. l. ro. de iac. l. bene a zenone. C. de quadri. ꝓscrip. Et a christo videntur dominiū obtinere. per ipsum enim reges regnant ⁊ potentes scribunt iusticiam: epl̄a inter claras. C. de sum. trini. Et sic sine causa tali dominio ꝓuari non possunt. ar. cōtra q̄ notātur p Innocen. in. c. que in ecclesiarum de cōstitutionib⁹.

¶ Clericus. clij. cap.

Omnis potestas iurisdictionis in aliqua cōmunione ab illo depēdet qui ꝑest illi cōitati cuʒ plenitudine potestatis: quod probatur in moyse qui preerat sinagoge ⁊ omnimodam iudiciariam potestatē cōmittebat exo. xviij. c. sed sic est q̄ papa ꝑest in cōmunitate omniū christianoꝝ. c. cuncta per mūdum. ⁊. c. per principalē. ix. q. iij. in novo. xxi. di. Igitur omnis legalis potestas ab eo depēdet: et sequit̄. ergo erunt tanq̄ baillivi seu prepositi ymo sunt tanq̄ donatarij seu ꝓcuratores i rē suam. vt in iuribus superius allegatis ⁊ sic sine causa deponi nō poterunt. Et illa auctoritas p me reges regnant ⁊c̄. deberet itelligi scʒ mediate vl̄ imediate

¶ Miles. cliij. cap.

Beatus dyonisius de ecclesiastica Hierarchia dicit q̄ omnis hierarchia immediate reducitur ad christum ⁊ in ipso terminatur omnis nostre hierarchie ornatus. Et cōmentator ibi dicit q̄ vniuersa hierarchia angelica ⁊ humana in dn̄o Ihesu cōsummatur: q̄r est caput hominū ⁊ angelorum s̄m apostolum. tēporalis ergo potestas residens penes ꝓncipes temporales immediate emanat a christo non a romano pōtifice

¶ Clericus. cliiij. cap.

Omnis ecclesiastica hierechia humana ⁊ angelica reducitur ad christū: cōcedo sicut in ꝑficientē ⁊ consūmantem ꝓncipaliter quo ad omnē iurisdictionis potestatē: quia non est potestas nisi a deo. nō autem reducitur ad papā nec ad aliū vivū hominem tanq̄ in ꝑficientem ⁊ consūmātēʒ ꝓncipaliter. quod igit̄ dicitur q̄ omnis Hierarchia consūmat̄ ⁊ terminatur in Ihesu: intelligēdum est scʒ in suo proprio fine a quo depēdent oēs ꝓncipat⁹ mediate vel imediate. Sed non opʒ q̄ omnes imediate terminent̄ p tempore post ascensionem p quo posuit aliū vicarium scʒ petrum loco sui per illa verba pasce oves meas. ⁊. accipe potestatem custodiēdi regendi ⁊ disponendi omnem meum q̄tū ad omnia necessaria ⁊ vtilia ad salutem directe vel indirecte ꝓncipaliter vel secundario que est potestas papalis. Unde christus per illa verba fecit eum verum episcopum et verum papam et verum dominū in tēporali⁹ sine quibus diu spiritualia regere nō potuisset nec dispēsare: et in hoc plus habuit petrus ceteris episcopis ⁊ etiam dominis temporalibus quibuscūq̄ q̄r immediate a christo fuit ordinatus ⁊ institut⁹ Ceteri vero epi ⁊ etiam successores sui nec non ꝓncipes tēporales ab ipso tanq̄ a fonte mediate vel immediate ordinatione receperunt ⁊ potestatem.

¶ Miles. clv. cap.

Ad romāos. xiij. c. dicitur omnis anima sublimioribus potestatib⁹

subdita sit. Non ait sublimiori in singulari sed sublimioribus in plurali: q ex hoc plures denotans potestates spirituales scꝫ ⁊ tēporalem ⁊ in diuersis suppositis non in eodem.

Clericus. clvi. cap.

Apostolus non intēdebat per hoc dicere quin papa sit sublimissimus et solus post deuꝫ altissimus in omnem terram. Sed cū eo sūt sublimes. vt sunt potestates seculares qbus sub est omnis anima etiam clerici: ⁊ debent obedire ratione executionis ⁊ iurisdictiōis quā habent ī temporalibus c. verum de foro ꝯpe. Et sunt sublimiores plati scꝫ ecclesiastici quibus sub est omnis anima ratione peccati. c. omnis vtriusqꝫ sexus de pe. ⁊ remis. c. nouit de iudicis. Sed papa pest omnibus ⁊ est sublimissimus: ⁊ alie potestates ecclesiastice ⁊ tēporales sub ordinantur sue potestati tanqꝫ pexcellenti.

Miles. clvii. cap.

Quod petrus nō pfuit omnibus ⁊ per cōsequens nec romanus pontifex pꝫ. Nā ceteri apostoli cū petro pari consortio honorem ⁊ potestatem acceperunt a christo. xxi. di. c. in nouo. hoc saltem patet in petro ⁊ paulo qui equales fuerunt: nam Ambrosius. vi. q. vii. c. beati dicit sic. Petrus ⁊ Paulus eminent inter vniuersos ⁊ peculiari qdam pꝛogatiua precesserunt. Uerum inter eos quis cui pponatur incertū est. puto enim illos equales esse meritis q equales sunt in possessione.

Clericus. clviii. cap.

Equales fuerunt quo ad potestatem ordinis sacerdotalis: sed non equales quo ad potestatē iurisdictiōis: q Petrus pfuit omnibus sic notatur. xxi. di. c. in nouo allegato. Qui equales fuerūt merito. vt in pdicto. c. beati. sed non ī aliis. Unde beatus Hieronymus dicit sic. Paulus petrum reprehendit ꝙ non auderet nisi se non imparem sciret. Et subiungit gratianus hoc non est de officio ecclesiastice dignitatis: sed de puritate vite ⁊ sanctitate conuersationis intelligitur. Solus enim petrus inter apostolos pꝛimatū gerebat. ii. q. vi. c. paulus. ⁊ c. puto.

Miles. clix. cap.

Item ꝙ beatus petrus nulla ratione iurisdictionis habeat pꝛogatiuam vltra beatū paulū: pbatur arguendo a stilo romane curie: qd quidē argumentū concludit ī iure. c. ꝙ graui de crimine falsi. Nam in bullis apostolicis indulgenciis ⁊ similibus dicitur sic de beatorum apostolorꝫ Petri ⁊ Pauli auctoritate cōfisi centum dies de penis relaxamus. Ex quo cōcludit ꝙ pares sunt in potestate iurisdictionis.

Clericus. clx. cap.

Solus petrus fuit superior ⁊ oēs alii sibi subditi: et etiam Paulus. Sed ideo in gestis spiritualibus Paulus Petro coniungitur: q vrbem Romanam sub mercurio consecrauerunt ⁊ in passione socii fuerunt. xxii. dist. c. sacro sancta.

Miles. clxi. cap.

Uidetur ꝙ Jacobus fuerit maior Petro: q ille q iudicat inter omnes videt maior et platus. Sed iacobus tulit sententiam in questione legalium actuum. xxv. c. Petro et Paulo allegantibus. Dicens ego iudico omnes qui ex gentibus conuertuntur.

Clericus. clxii. cap.

Iudicauit non tanqꝫ iudex omnium: sed tanqꝫ iudex illius loci spiritualis. Non quin Petrus potuisset iudicare si voluisset. Sed q voluit sibi deferre in

loco suo. sicut papa qui est in ciuitate ali qua non propter hoc auffert officiales nec curiam epo loci: sed de hiis que ibi emergũt iudicium dimittit epo loci.

¶ Miles. Clxiii. Cpm.

Videtur q romanus pontifex nõ preesit oibus: sed q ecclesia sit maior romano pontifice quia nullus mittit ab inferiore. sz in pmitiua ecclesia Petrus legitur missus ab apostolis z senioribus sicut dr actuũ. miserunt Petrũ z Johannem. zc. ¶ Ergo Petrus nõ fuit maior nec supior illis sz ecõuerso

¶ Clericus. Clxiiii. cap.

Missio per auctoritatẽ est a superiore sicut papa mittit legatuz: et rex balliuũ: sed missio per consiliuz potest esse per inferiorem seu ab inferiore: z sic consilium dicitur mittere regem quando vadit alicubi: de psilio etiã subditorum qui p psilium monet ipsũ ad illuc proficiscenduz. Et sic apostoli z seniores miserunt Petrum p cõsilium suũ suadentes ei pro salute populi illuc ire.

Miles. Clxv. cpm.

Videtur q romanus pontifex nullum pmatuz seu dominiũ habuit a christo: sed sola voluntate z concessione aliorum apostolorũ. dr eiu. xxi. di. c. in nouo. ipsumqz esse principẽ eorum voluerũt id est apostoli voluerũt Petrũ esse principẽ suũ z per psequẽs tota ecclesia cuius ipsi fuerũt plati. zc.

Clericus. clxvi. cpm

Voluntate asscedẽte seu causante. vnde videtur ostendi posse btm Petrũ potestate siue auctoritate imediatẽ p christuz non p hoiem aut hoies alios sibi tradita supiorẽ fuisse ceteris apostolis. z p cõsequẽs successores ipsius successoribus illorum. videtur aũt hoc pmũ ex Mathei. xvii. c. vbi ad ipsũ episcopus singulariter inquit. Et ego dico tibi qz tu es Petrus z sup hãc petrã edificabo ecclesiã meã z: porte inferi non preualebunt aduersus eã: z tibi dabo claues regni celorũ. zc. ¶ Per que verba christus expssisse videtur beatum Petrũ futurũ caput et fũdamẽtũ ecclesie: presertim mortuo christo. vbi glo. speci aliter eã scz potestatẽ Petro cõcessit vt nos inuitaret. ideo eñ eũ principẽ apostolorũ pstituit: vt ecclesia vnũ principalẽ hẽret christi vicariũ ad quez diuersa mẽbra ecclesie recurrerẽt si forte inter se dissentirẽt: q si diuersa capita ecclesie essent vnitatis vinculum rũperetur. ¶ Amplius ostẽditur id ex Luce. xxii. c. vbi ad ipsũ christus specialiter inquit. Ego aũt rogaui pro te Petre vt non deficeret fides tua: z tu aliquando conuersus pfirma fratres tuos. Suorũ igitur fratrum apostolorum z aliorum fidelium: prima cura pastoralis z confirmatio btõ Petro commissa fuit pter sue fidei firmitatẽ: p quã ne deficeret: christus singulariter orasse videtur vbi glo. confirma fratres tuos cum te principem apostolorũ constituerim. ¶ Hoc autẽ non solum intelligendũ est de apostolis qui tunc erant vt roborarentur a Petro: sed de omnibus fidelibus. Et parũ infra subdit per penitentiam obtinuit Petrus scz vt esset antistes mundi. rursum hoc ostenditur Johannis xxi. c. inquid enim christus ad ipsuz singularit. pasce oues meas: pasce agnos meos. pasce oues meas ter replicans idem verbum non determinate. Ergo omnibus vniuersaliter ouiũ pastor immediate a christo institutus videtur. vbi Crisostomus inquit sic eximius enim apostolorum erat Petrus z os discipulorum. vnde de leta negatione cõmittit ei prelationem fratrum. Deinde confirmatur hac auctoritate plurimorũ sanctorum super illo Johannis. xxi. sic eũ volo manere donec veniam. quid ad te tu aũt sequere me. Inquit enim Augustinus. duas vitas sibi diuinitus predicatas nouit ecclesia: quarũ vna ẽ in fide:

alis in spe. ista scz in fide signata est per apostolum petrum ⁊ per sui apostolat⁹ primatum. Rursum theodosius ibidez cunctorum fidelium prelaturam sibi instituit. Chrisostom⁹ autem dixerit: qualiter igitur Jacobus tronū assumpsit Hierosolimitanū id vtiq dicā quoniā petrum orbis terrarz nitronizauit magistrum. ⁊ infra inquit huic scz Petro Et ꝓpositura fratrum tradita est. Amplius quoniā si christus ecclesie caput non instituisset in ipsius absentia a cephalam reliquisset: nec videretur eam ordinasse secundū meliorem dispositionem aut optimam. Nūc autē ipsam optime dispositam ⁊ ordinatam reliquit. Credendum est igitur et caput aliquod instituisse tenendum: nō aliud cōuenientius beato petro. Igit fuit ipse Petr⁹ determinatione immediate ceteris apostolis auctoritate superior. ¶ Demum vero idē in specie ꝯuertere ostendentes paulū beato petro dignitate siue auctoritate nō fuisse parē ad gal. eiii.ij.c. habet hec series. deinde inqt Paul⁹. post tres annos veni Hierosolimā videre petrum ⁊ mansi apud eum diebus quindecim. ⁊ parum infra eodem subdit.

¶ Deinde post annos quattuordecim iterum ascendi Hierosolymā cum barnaba assumpto thito. Ascendi autem secundum reuelationem ⁊ contuli cū illis euangelium quod predico in gentibus seorsum: aut hijs qui videbantur esse aliquid ne forte in vacuum currerem. Ubi glosator ostendit Pauluz non habuisse securitatem euāg[...]lij nisi esset auctoritate petri confirmatum. Cum igitur paulus securitatem euangelij sumpsit a petro secundum glosam apparet ipsum nō fuisse parem Petro in auctoritate. Unde per necessitatem sequi videtur ex hoc quod ex alijs supradictis reliquos mundi episcopos romano episcopo tanq singulari successori beati Petri diuina ordinatione fore subiectos: ecclesiā quoq romanam sic aliarum ecclesiaruz caput ⁊ aliarum esse iudicem ⁊ pastorem.

¶ Hoc rursum ratione confirmo quoniam fides vna est secundum apostoluz ad ephe.iiij.c. Et ecclesia vna vbi vnū caput atq principium quo nullomodo conuenientius aut eque conueniens romano pontifici singulari successori beati Petri qui petra fuit supra quā christus se dixit suam ecclesiam fundaturū. ¶ Amplius nam sicut in vnico tēplo vel in vnica diocesi oportet vnum episcopum esse. vt ex epistola Hieronym⁹ ad euandrum patet: sic eo magis necessarium est in vniuersa christi ecclesia vnicum esse caput propter fidelium vnitatem seruandam. vnde Johānis.x.c. Et erit vnum ouile ⁊ vnus pastor. Ex ꝑdictis autem per necessitatem sequi videtur romanum episcopum solum causam effectiuam primam esse institutionis secundarie aliarum ecclesiarum propter suam vniuersalem auctoritatem super reliquos omnes episcopos ⁊ aliarū ecclesiarum siue templorum ministros. cui si quidem sententie suffragatur auctoritas Ambrosij dicentis ecclesia dei est: cesari vtiq non debet a scribi. quod basilicarum traditionis cesaris esse nō potest eo minus cuiusuis principat⁹ seu principantis. Erit igitur auctoritas hec illius qui caput est ⁊ primus omniū sacerdotum romani pontificis auctoritate diuina ⁊ nullius pricipis hoc ius esse potest. Hinc etiam necessarie sequi videtur ipsi⁹ auctoritatem fore distribuendi seu conferendi beneficia seu ecclesiastica temporalia. Ex predictis etiam inferri videtur posse eiusdem romani pontificis iurisdictionē fore coactiuam super reliquos omnes mundi episcopos: ⁊ reliquos templorum ministros. sunt enim sibi diuina ordinatione subiecti. vt ex predictis rationibus palam est Amplius potest ⁊ debet auctoritas cōcilij scripturas sacras dubias determinare diffinire atq interpretari. Et hec videtur fuisse sententia Hierony. in epistola. in titulo de expositiōe fidei catholice sic inquit. Hec fides est papa bea-

tissime: quã in ecclesia catholica didicimus: quã semp tenuimus in qua sum⁹ si imperite aut parũ incaute aliquid forte positum est emendare cupimus a te qui petri fidem ac sedem tenes. si autẽ hec nostra tui confessio apostolat⁹: tuo iudicio comprobatur. quicunq; me maculare voluerit se imperitum: vel maliuolum vel etiam non catholicum non me hereticum comprobabit. De potestate autem statuendi que ad ecclesiasticũ ritum pertinent ad eternam salutẽ apparet ex articulo christi Luce. x. c. inquit enim apostolis: et in ipsorum personis cũctis episcopis siue presbyteris. Qui vos odit me odit. Et qui vos spernit me spernit: et spernit eum qui me misit. Sicut igitur de necessitate salutis sacerdotum obseruanda statuta his quidem potestatibus assignatis Romano pontifici ex eis collationem faciẽs beatus Bernardus ad Eugenium papam de consideratione. lib. ij. Nunc iam repetende relique si que sint loci quẽ deseruimus age indigemus adhuc diligẽter quis sis quã geras videlicet pro tempore personam in ecclesia dei qui es sacerdos magnus sũmus pontifex tu princeps episcoporum: tu heres apostolorum: tu primatu Abel: gubernatu Noe: patriarchatu Abraham ordine Melchisedech: dignitate Aarõ auctoritate Moyses iudicatu Samuel: potestate Petrus vnctione christus. Et subdit infra eadẽ continuata sententia nec modo omniũ pastor. Vnde id probem queris. Ex verbo domini cui enim non dico episcoporum sed etiam apostolorum absolute et indistincte tote commisse sunt oues: si me amas petre pasce oues meas. et parum infra subiungit cui non planũ designasse oues nichil exceptum vbi vel distinguitur. Et infra rursum eodem inde est quod alij singuli singulas extorti sunt plebes scientes sacramentum. Denique iacob⁹ qui videbatur columna vna: ecclesia vna contentus est Hierosolyma Petro vniuersitatem cedens. Demũ vero concludens ait. ergo iuxta canones tuos alij in partem solicitudinis: tu in plenitudinẽ potestatis vocatus es: aliorum potestas certis artatur limitibus: tue extenditur et in ipsos qui potestatem super alios acceperunt. Nunquid si causa extiterit tu episcopo celum claudere tu ipsum ab episcopatu deponere etiam et tradere sathane potes: stat ergo inconcussum priuilegium tuum. Et tam in dictis clauibus quam in aliis commendatis: neque solum in ecclesiasticos ministros. et episcopos sacerdotes et inferiores ordines dicit beatus Bernardus romanum pontificẽ iurisdictionẽ habere coactiuam verum etiam super omnes principantes. quẽ temporalem gladium eidem episcopo videtur ascribere. Unde idem ad eundem Eugeniũ. lib. iiij. c. iiij. sic ait quid denuo vsurpare gladium temptas quẽ semel iussus es reponere in vaginam.

¶ Miles. clxxix. cap.

Item christus tribuẽs potestatem ad eucharistie sacramentum inquid ad eos hoc est enim corpus meũ quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam cõmemorationem. i. hoc faciendi potestatem habete. Nec dixit hec verba plus ad beatum Petrum quam ad alios. Non enim dixit christus fac et aliis tribuas potestatem faciendi. sed dixit facite in plurali: et omnibus indiferenter Idem quoque per omnia censendũ est de clauiũ potestate Johãnis. ij. c. christus dicit apostolis sicut misit me pater et ego mitto vos. Deinde dixit accipite spiritũ sanctum: quorum remiseritis peccata remittuntur eis: et quorum retinueritis retinẽtur. nec dicit petro nec alicui apostolo singulariter mitto te. Et multa alia possent sacre scripture subici exempla: que breuitatis causa sub silentio pretermitto. quod amplius exprimens apostolus ad hanc questionem diffiniendã. vt videlicet non crederet aliquẽ apostolorum hanc habuisse prerogatiuã seu auctoritatẽ super

alios eam expresse remouens a Petro de quo fortasse videbatur hoc magis ꝑpter aliqua sibi a christo singulariter dicta. Et quia senior aliis erat. ij. ad galatas inquit sic: michi enim qui videbantur michi esse aliquid nichil contulerunt: sꝫ econtra cum vidissent ꝙ cum creditum esset michi euangeliū ꝑpucij sicut petro in apostolatus circūcisionis: q enim operat⁹ est mihi inter gētes ꝛ cū cognouissent gratiā q̄ data est mihi Jacobus ꝛ Cephas Johānes q videbāt coluñe tēpli dextras dederūt michi ꝛ barnabe societatis ꝛc. Qui ergo operatus fuit petro i apostolatum operatus fuit ꝛ paulo h⁹ autē fuit christus. ergo hmōi offi cium non suscepit a Petro. Et similiter nec apostoli reliq rursum confirmās hoc apostolus ait. notum enim vobis facio euangelium fratres quod euangelisatum est a me: qꝛ non est scdm hominē neqꝫ enim ab homine accepi illud neqꝫ didici: sꝫ per reuelationem Jhesu christi ecce ꝙ paulus nō fuit inferior petro.

¶ Clericus. clxxx. cap.

Singulariter christus inqt ad petrū pasce oues meas agnos meos pasce oues meas ter replicās idē verbum non determinās ergo omnibus omniū pastor immediate a christo institutus videtur: per hoc. ergo ad rationē gestā respondēri pōt iunctis aliis pluribus auctoritatibus in alia solutione immediate latius tactis quas breuitatis causa non repeto.

¶ Miles. clxxxi. cap.

Ursuꝫ quoniam in superioribus capitulis dictum est ꝙ ꝑncipes sunt ministri vicarij dei ꝛ non ipsi⁹ dei immediate. patet expresse contrarium per apostolum dicētem principes enim ministri dei sunt nec dixit ministri nostri sunt nec cephe aut alterius episcopi. Et ideo nec in iudicio coactiuo subiecti sūt alicui episcopo seu ꝑsbytero: sed magis econuerso: nec per consequens debent persone ecclesiastice iurisdictionem temporalem contra deum ꝛ iustitiā sibi damnabiliter vsurpare qđ faciunt incessanter: secundum quod latius in sequentibus declarabo.

¶ Clericus. clxxxij. cap.

Non ponit apostolus ꝙ ꝑnceps sit minister dei per ab negationeꝫ sic scꝫ ꝙ sint dei ministri ꝛ non sui vicarij per hoc namqꝫ ꝙ ipsi sunt ministri vicarij dei satis sunt ministri ꝛ ipsius dei.

¶ Miles. clxxxiij. cap.

Preterea clarum est ꝙ cognitio personarum laycarum pertinet ad iudicem secularem exceptis casibus spiritualibus: nichilominus officiales prelatorum faciunt eos citari coram se ad instantiam partis: Et si dicte persone layce declinēt iurisdictionē officialium vel si domini temporales qbus subiciuntur requirant eos remittē coram eis tanqꝫ dominis vel iudicibus suis temporalibus dicti officiales hoc renuunt ad implere per excommunicationis sententiam dictas partes ad procedendum coram ipsis compellentes.

¶ Clericus. clxxxiiij. cap.

Certum est ꝙ de iure ꝛ consuetudine notorie ꝑscripta cognitio talium actionum personalium pertinet ad ecclesiam ꝛ sic nemini facit iniuriam si iure suo vtatur maxime ratione peccati quod cōmittitur in retinendo illud ad qđ tenetur aliis ad soluendum. c. nouit extra de iudiciis.

¶ Miles. clxxxv. cap.

Sed nunc dicatis quo iure officiales prelatorum faciunt moneri personas laycas ad instantiam clericorum dicentiū se esse impeditos in rebus

suis hereditariis p̄dictos laicos Et si di
cti laici asserāt corā dictis officialib⁹ ꝙ
hoc tāgit realitatē: ⁊ ita sit ī veritate: ⁊
sup hoc petāt iudicē secularē: dicti offi
ciales monēt eos sub pena peccuniaria
ne sup hoc vadāt corā iudice seculari.

¶ Clericus.clxxxvi.cp̄m.

Quia q̄ritis quo iure: r̄ndeo ꝙ tā d̄ iure cōmūi scripto q̄ȝ de consuetudine legitime p̄scripta hoc possunt facere. Item eēm ī hereditate clerico p̄ laicū aliqua fiat iniuria: in hoc cōmittitur sacrilegiū: cui⁹ ad ecclesiā duntaxat cognitio pertinet. xxiiij.q.iij.c.si quis: de parentibus. Et faciūt notata in.§.sacrilegiū.xvij.q.iiij.

¶ Miles.clxxxvij.cp̄m.

Nunquid iure cōmuni cognitio causaruȝ q̄ tangunt realitatē siue sint in possessionibus siue ī p̄prietate p̄tinēt ad iudicē temporalē? Et tamē officiales p̄latoruȝ īpediendo iurisdictionē secularē nituntur sibi attribuere cognitionē causaꝝ realiū: specialiter super possessione et omnib⁹ interdictis?

¶ Clericus.clxxxviij.cp̄m.

Respondeo ꝙ iurisdictio causaꝝ ciuiliū d̄ quibus agit̄ p̄tinet ad ecclesiā Iure diuino ⁊ hūano: diuino iure p̄bat̄ a tp̄e adā vsq̄ ad christuȝ p̄ ea que notant̄ p̄ Innocē. extra d̄ foro ꝯpe. c.licȝ: ⁊ a tp̄e christi citra hec iurisdictio fuit btō Petro cōmissa ⁊ eius successorib⁹. xxiij.di.c.oēs. Mathei.xvij.c. Et qualit̄ etiā in terris catholicoꝝ p̄ncipū istud ius obtinuit ⁊ obtinet. p̄bat̄. ij.q.v c.si quis.p̄sbit.xi.q.i.c.realiū. Et istd̄ ius cōfirmauerūt imperatores vt p̄ȝ in corpore auctēticoꝝ: vt diffe.iudi.§.si tū colla.ix. dicit etiā canon ꝙ btūs Petr⁹ p̄cipiebat oēs p̄ncipes t̄re ⁊ ceteros homines t̄re ep̄is obedire. extra de maio. ⁊ obe.c.oēs. quare sequit̄ ꝙ nō ē facienda diuisio vt hec ecclesiis auferantur. Et si in tyrānoꝝ regū terris status iste fuerit ecclesie inuiolabilit̄ obseruat⁹: q̄to magis in regno francie b̄ndicto hoc debet obseruari. extra de iudi.ī p̄te decisa. ¶ Preterea leges Theodosii imperatoris ⁊ Karoli magni hanc iurisdictionē ecclesie ꝯfirmauerūt extra d̄ iudi.c. nouit.xi.q.i.c.quicūq̄ ⁊ .c.sequenti. in quo.c. cauet̄ expresse ꝙ idem Karolus rex frācie ⁊ imperator in frācia specialiter hoc ius cōstituit. Preterea de cōsuetudine a tanto tēpore ꝙ de cōtrario memoria hoīȝ nō existit: hec iurisdictio p̄tinet ad ecclesiā gallicanā oīm regum christianoꝝ tp̄e p̄iorē. Quis ergo audebit hanc ꝯsuetudinē violare? sacrilegiū esset.xi.di.c.i.⁊.c. sequētibus eiusdem.di. Item nō miret̄ aliquis si in regno francie nobiliori tocius orbis hec p̄rogatiua ecclesiis debeat̄. In hoc eēm sua nobilitas ⁊ potētia decorat̄. arg. in auctētica vt iudices. sine quoq̄ suffra. circa p̄ncipium.colla.ij. Preterea dn̄s rex in coronatione sua iurauit ad sancta dei euāgelia p̄uilegiū canonum seruare ecclesie. oēs barones vel quasi sunt fideles ecclesie ⁊ iurauerūt fidelitateȝ: sub qua fidelitate tenent̄ p̄ iuramentū iura ista seruare. Cū igit̄ oē iuramētū qd̄ nō tēdit in detrimētū salutis eterne sit seruandū. Istud qd̄ est in fauorē ecclesiaꝝ p̄stitū multomagis est seruādū extra de iure iuran.c.si.vero. ¶ Item btūs Ludouicus: Philipus aragonēsis: Philipus pulcher: Ludouicus: magn⁹ Karolus. priuilegia ⁊ libertates et consuetudines ecclesie confirmauerunt. Et omnes isti in suis coronationibus iurauerunt vt supra. Quis ergo pro nunc aut in futurum audebit alicui regi francie absq̄ dampnatione propria contrariuȝ suadere? maxime in istis ꝯcessiōib⁹ declaratiōib⁹ ⁊ ꝯfirmatiōib⁹ eccle. cuius e donationib⁹ immensitas est mensura in auctentica de non alie. aut permu.re. eccle.§.si minus.colla.ij.

¶ Miles.clxxxix.ca.

Ec priuilegia p viros ecclesiasticos q̄plurimū extenduntur: nam dum laycus turbatur vel impedit per aliquē clericū in possessione terre sue et propter hoc impetrat adiornamentum a iudice seculari in casu nouitatis uel alias officiales prelatorum īpediendo in casu nouitatis iurisdictionem temporalē faciunt moneri adinstantiam clerici iudicem secularem & partem: vt post adiornamentū cessent sub pena pecuniaria & certe pecunie quantitate.

¶ Clericus.cxc.ca

Ubi clericus impedimentū vel violentiā cōmittit: laycus est actor & clericus reus: et cum de iure & consuetudine actor debeat sequi forum rei nō est irrationabile maxime in illis ecclesiis que de consuetudine hoc habent si de talibus ecclesia cognitionē habeat: alias enī sequeretur q iudices seculares pro voluntate sua haberent cognitionē clericorum pro eo q dicerent hoc vel illd esse casus nouitatis: maxime quia in talibus impedimētis et violencijs habēt locum interdicta que sunt psonalia: facit.c.si clericus de foro cōpetenti.

¶ Miles.cxci.chap.

Item officiales prelatorū impediendo iurisdictionē secularē nituntur habere cognitionē tractatuum initorum in curia seculari per litteras: aut sine litteris.

¶ Clericus.Cxcii.chap.

Dico q si talium contractuū petitiones sint psonales de iure: maxime vbi est transgressio iuramēti vel fides mentita de quibus etiā habet solū cognoscere nulla fit iniuria et licet etiā ibi nō esset iuramēti vel fidei trāsgressio adhuc ratione personalitatis potest ad ecclesiam cognitio pertinere.

¶ Miles.cxciii.chap.

Prelati faciunt concilia prouincialia: & statuta synodalia: in quib9 concilijs & statutis plura faciunt & ordinant in grande preiudicium iurisdictionis tēporalis: de qua eis nō ptinet quoquomodo statuere seu aliās se intromittere.

¶ Clericus.cxciiii.chap.

Prelati nichil statuunt qd temporalitatem tāgat. nisi quatinus cōmissarum eis tangit animarum salutē et pro iuribus & libertatibus ecclesie cōseruandis. et hoc eis licitum est. Probatur.xviii.di.per totum.et in autētica de sanctis.episcopis.§.vt autē. col.ix.

¶ Miles.cxcv.chap.

Item Officiales faciūt citari plures personas ex officio super aliquibus que sibi imponunt responsuras de quibus impositis cognitionem sibi asserunt pertinere. et quando sic citati ad diem veniunt sibi vt premittur assignatam negant maleficia proposita cōtra eos. tunc dicti officiales ipsos detinent incarceratos: nec permittunt eos recedere licet de talibus eis impositis pertineat recredentia: et licet captio et detētio laicorum ad eos spectet: sed nō ad iudices seculares.

¶ Clericus.cxcvi.chap.

Nullus prelatus si sciret officialē suum talia perpetrare aliqualiter hoc sustineret nisi esset d maleficijs quorum cognitio et correctio ad ecclesiam pertineret de iure vel consuetudine: et etiam in casibus vbi recredentia nō deberet fieri. Et si quis esset qui in speciali vellet super istis conueniri prelati erūt parati veritate plenius inquisita prout iustū fuerit facere emendari et apponere remedium opoztunum.

¶ Miles.cxcvii.ca.

Sed dicatis quare in casib9 supradictis licet per inquisitionem et processus factos per officiales predictos contra laycos sic captos et detentos idem layci reperiātur pueri et innocentes. Et ab imposito sibi maleficio absoluantur: nichilominus dicti officiales nolunt eos expedire donec pro scripturis processuum fa-

tisfactionem faciāt de magna pecunie q̄titate cum de iure in tali casu eis ad expensas restituēdas minime teneant.

℄ Clericus.cxcviij.

Ad hoc respondeo q̄ si p̄lati scirēt ista p̄ officiales suos perpetrari nunq̄ illa sustinerēt: sed vbi illi cōtra quos p̄cedunt seu proceditur petunt copiam processuum sibi fieri tenetur petens eam soluere: aut si super imposito sibi maleficio cōdemnetur debz restituere promotori. Si vero per iudicem absoluatur et promotor maliciose et per fraudem hoc false suggesserit cōtra ipsum debent ei expense restitui. sed vbi mere ex officio iudicis proceditur siue sit per infamiam publicam siue ad denuntiationē alicui us vl' al's scd'm q̄d ei licitu3 est ꝛ de iure: iudex in hoc casu cuiq̄ expensas reddere non tenetur.

℄ Miles.cxcix.ca.

Nunc respondeatis quo iure officiales prelatorꝝ mittant notarios iuratos pro recipiendis obligationib⁹ et contractibus in villis iurisdictionibus atq̄ locis dominorū temporalium: et sic nituntur impedire iurisdictionem temporalem cum extra sedem suam obligationēs non debeant recipere vel contractus.

℄ Clericus.cc.ca.

Dico q̄ tam iure ratione naturali q̄ iure scripto in terris dominorum tēporalium episcopi habent iurisdictionē suam spiritualez sicut dominus temporalis iurisdictionez temporalem: ꝛ nulli fertur iniuria si tales notarij recipiant contractus illorum qui volunt se in foro ecclesie obligare: et hoc est pro communi et publica vtilitate. q2 multi magis eligunt vinculum ecclesie q̄ vinculum temporale: et ante aliquādo dimitterent contractus facere sine quibus non possent viuere q̄ se submitterent curie seculari seu temporali. Et ad hoc facit de offi. ordi. c. cum episcopus lib. vj. nam ista sunt voluntarie iurisdictionis. l. ij. ff. de offi. proconsulis et leg.

℄ Miles.ccj.ca.

Sed cum trina debeat esse monicio canonica: vnde ē hoc q̄ officiales moderni per solam citationem excōmunitationis sentētiā fulminant ex vnica cōtumacia: dum taxat

℄ Clericus.ccij.ca.

Nulla excōicationis sententia debet ferri nisi citatio vl' monitio canonica precesserit. sed sepe contingit q̄ propter periculum animarum vel corporum vel al's quia causa est rationabilis fit vna citatio peremptoria que trine monitioni equipollet et propter talem defectum seu cōtumaciam potest licite sentētia excommunicationis p̄ferri.

℄ Miles.cciij.ca.

Cautum est iure quod ad impossibile nullus obligatur: et tamen videmus q̄ in curia ecclesie conceditur vna obligatio de nisi quis quis immediate obligatur et excommunicatur nisi certa die soluerit cum tamē sepe hoc soluere nequeat et sic ad impossibile obligatur.

℄ Clericus.cciiij.ca.

Illa obligatio de nisi est forma iuris et pro communi vtilitate adinuenta: nec sequitur ex hoc incōueniēs: maxime quia in talibus nunq̄ fertur nec debet ferri sententia nisi post sufficientem terminum ad hoc de consensu contrahentium assignatum: et ad hoc facit. c. preterea extra de appella. cuz ibi notatis.

℄ Miles.ccv.ca.

Quandocūq̄ aliqui excōmunicantur et tales sic excommunicati non satisfaciunt de summis contentis in executionibus me-

morantis incontinenti reagrauantur. Et tunc iidem prelati vel eorum officiales faciunt moneri iudices seculares q sub pena excõicationis compellant per captionem bonorum tales sic excõicatos ad faciendum se absolui et ad debitum persoluendũ. Et vbi iudices seculares nõ obediunt monitioni hmõi ipsi excommunicantur/nec possunt absolui nisi satisfaciant plenarie de debito.

Clericus.cc.vi.cap.

Ecclesia brachio suo spirituali contra tales procedendo fecit qd potuit: et tunc habet recurrere ad brachium seculare. et hoc de iure diuino et humano cõceditur. Et si propter maliciam vel negligentiam dñs temporalis omittat facta sibi sup hoc monitione parere: et talem excommunicatum compellere propter qd debito rem cõtingit debitum amittere in quo excõicatus tenebatur ei: non est inconueniens si sufficienti monitiõe premissa per sentẽtiam excõmunicationis procedatur contra ipsum. Et si de damnis illatis antequam mereatur absolui faciat satisfactionem condignã: in talibus enim de iure diuino et humano brachium tẽporale spirituali obedire tenetur: maxime vbi quis in excommunicatione extitit vltra annum: de quo in statuto beati Ludouici mentio fit expressa.

Miles.ccvii.cap.

Si bailliui/prepositi/ vel seruientes regis/aut alii iudices seculares talibus monitionibus inclinauerit nec inueniant aliqua bona penes excõmunicatos predictos: tunc dicti bailliui/prepositi aut seruiẽtes ire expensis suis tenẽtur ad curiam prelatorũ et ibi iuramentum prestare q nulla bona inuenient penes excõmunicatos. Alioquin denunciantur excommunicati: et per sentẽtiam excommunicationis cõpelluntur ad satisfaciendum de debito pro ipsis excommunicatis.

Clericus.ccviii.cap.

De iure et consuetudine tenentur in hoc iudices seculares ecclesiastico iudici obedire: et debẽt expẽsis propriis ad se excusandũ venire. sed si talis monitio maliciose vel indebite ad suggestionẽ alicuius fuerit impetrata: talis suggerens expẽsas restituere tenetur. Expense vero que fiunt in executione contra excõicatos facta p prefatos iudices seculares: excõmunicatus ille debet ad satisfaciendum compelli.

Miles.ccix.cap.

Ecce nunc alium excessum officialium. Si duo laici sint in processu alicuius tẽporalis dñi in actione reali vel personali: si contingat q altera partium diffugiendo appellet ad curiam alicuius prelati post magnos processus factos et lite contestata: officiales prelatorum nituntur habere cognitionem talium causarum: tam in reali q in personali: et virtute monitionum et sententiarum faciunt desistere dñm temporalem a cognitione cause post huiusmodi appellationem. quod nisi fecerit excõmunicatur et trahitur ad emendam. Ex quibus tẽporalis iurisdictio impeditur et rex amittit ressortum suũ: quia nullus appellat ab officiali prelatorum ad curiam regiam.

Clericus.ccx.cap.

Si in curia temporali prelatorum vel subditorum suorum fiat processus/aut detur iudicium temporale et super hmõi processu appellatio ordinaria emittatur aut ratiõe falsi iudicii vel alias: debet talis appellatio ordinaria remitti ad examen sui iudicis temporalis. Sed si laicus non per viam appellationis ordinarie: sed quia magis eligit curiam ecclesiasticã q temporalem sicut de iure licitũ est: tunc nullum incõueniens sequeretur si officialis ad quẽ veniret talis cognitio tanq officialis et iudex ordinarius cognitionem haberet. Et sic in Remensi et Laudunẽsi et multis aliis Regni francie ecclesiis obseruatur.

Miles.ccxi.cap.

Uidem⁹ q̄ si aliqs laycus in villa regis faciat arrestari suum debitorem laycum per iudicem secularem loci: si arrestatus appellet illos qui arrestant eum vel faciunt arrestari. officiales volunt habere talem cognitionem & si aliquid attemptetur contra appellationem ipsi nituntur exigere et leuare emendam a iusticia sicut ab ipso cui factum fuerat arrestum. Et si gētes regie compellant eos ad desistendum ipsi excommunicant eas.

¶ Clericus. ccxxij. cap.

Dico q̄ si talia fierent sicut in isto continetur nisi aliq̄ ecclesie de consuetudine hoc haberent que consuetudo est obseruanda maxime vbi tale fieret sub saluo conductu curie & sine fraude. Et q̄ arrestatus non esset clericus prelati nollent talia sustinere.

¶ Miles. ccxxiij. cap.

Nonnulli p̄lati habent magnā multitudinē officialiū quos vocant prepositos clericorū quiquidem officiales faciūt cōmuniter citationes viua voce contra quascunq̄ personas i dominio regis & alibi sine cōmissione: licet in qualibet diocesi debeat esse vna sola sedes vbi cognoscatur de causis & ex hoc accidit pluries q̄ multe persone coram eis sine causa citantur ad finem q̄ redimāt se de magna pecunie q̄ntitate quod est in magno p̄iudicio regis & subditorum ac iurisdictionis tēporalis eorūdem.

¶ Clericus. ccxxiiij. cap.

Tam de iure q̄ de cōsuetudine legitime p̄scriptis p̄latus in quacūq̄ p̄te diocesis sue potest habere p̄positos & alias personas ad iurisdictionem ecclesiasticam exercendā: siue sit in citationib⁹ siue in captionibus p̄sonarum ecclesiasticarum vel cognitione causarum q̄ ad forū ecclesie p̄tinent: & p̄ōt p̄latus talibus illā q̄ sibi videtur cōcedere potestatē: quare si tales iuxta concessionē eis factā citationes faciunt aut personas ecclesiasticas capiunt delinquentes sine cognitione causarum seu aliquocunq̄ modo ecclesiasticam iurisdictionem exercerent nulla fit iniuria: quēadmodū enim dn̄s temporalis vbicunq̄ in terra sua potest habere gentes & iusticiarios suos. Et eadem ratione iudex spiritualis. Sed si tales cōmissarij abusi fuerint in aliquo seu etiam de presenti abutantur parati erunt p̄lati tales abusus corrigere & apponere remedium opportunū. vel si alicubi sit talium cōmissariorū nimia multitudo ipsi de sufficienti numero p̄uidebunt. Ceterum si tales cōmissarij iuxta potestatem sibi cōmissam arrestauerint in casu sibi licito & permisso bona mobilia clericorum sequuntur possidentis p̄sonam tam de iure q̄ de cōmuni consuetudine. Et hoc etiam in statutis regū francie plenius cōtinetur. Et per hoc etiā infertur q̄ sine preiudicio iurisdictionis secularis officiales p̄latorū seu eorum deputati possunt sigillare domos clericorum i villis regis & aliorum dominorum temporalium.

¶ Miles. ccxxv. cap.

Excedunt prelati & eorum officiales: quia compellūt personas laycas ad dandum assecuramentum clericis eorum in curia ecclesiastica.

¶ Clericus. ccxxvi.

Excedunt p̄lati in iusticia & dominio regis & subditorū suorum faciunt fieri inuentaria de bonis decedentium laycorum.

¶ Miles. ccxxvij. cap.

De iure & consuetudine cleric⁹ potest malefactorem suū vel aliū a quo verisimiliter dubitat sibi iniuriam irrogari coram iudice ecclesiastico conuenire: q̄ vbi per talem cōmitteretur maleficium in personā clerici etiam tanq̄ de sacrilegio cognosceret super maleficio memorato. ergo fortiori ratiōe p̄ōt p̄uidere dādo assecu

ramenta ne maleficia cōmittantur maxi-
me in ecclesijs vbi de cōsuetudine hoc
habetur. Si autem hoc esset inter duos
laycos deberet consuetudo obseruari: q̄
etiam concordat in hoc cum iure com
muni: per quod ecclesiastici iudices de-
bent pacem apponere cum melius sit
ante t p̄us peccati puidere: q̄ culpā post
exitum vindicare. l. fi. C. in quibus cau.
resti. in teg. non est necessaria: ad qđ fa-
ciunt extra de treu. ⁊ pace per totum.

¶ Clericus. ccxviij.

Pater ex institutionibus sanctorum patrū: nec nō imperatorum et regum: q̄ quilibet p̄latus in sua dio-
cesi est executor legitimus testamentorum: maxime elapso certo termino in iure expresso. l. si
nulli. C. de epi. et cle. ⁊ extra de testa. c.
tua ⁊ c. nos quidē. Unde si contigerit
q̄ executio testamenti venerit ad p̄latū
non est inconueniens si ex quo ad eum
pertineret p̄ncipale: pertineat ⁊ bonorum
accessorium siue sit in inuentarijs siue
in alijs spiritualibus faciēdum in locis
vbi sic de consuetudine obseruatur: alias
enim non potest fieri legitime executio
testamenti. ¶ Miles. ccxix. cap.

Item officiales nituntur cogno-
scere de actionibus ypothecarijs
que sunt reales vel saltem mixte.

¶ Clericus. ccxx. capitulum.

Ad hoc respondeo q̄ si ypo-
thecaria procedunt ex cō-
tractu vbi sit iuramentum:
vel fidei interpositio: ⁊ inde
fiat directe petitio super re
obligata: talis petitio esset potius per-
sonalis q̄ realis. Et in hoc casu nulla
fieret iniuria q̄tū ad ypothecarias que
sunt mere reales: et debet consuetudo
seruari quod si nulla fuerit cōsuetudo
tunc ius scriptum est in talibus imitan
dum et approbandum facit. C. de pre-
scrip. xxx. vel xl. anno. l. cū notissimi. ex-
tra de iureiuran. c. si vero.

¶ Miles. ccxxi.

Preterea excedunt prelati dū nitu-
ntur habere cognitionem p̄so-
narum laycarum commorātium in do-
mibus vel leprosarijs villarum regis ⁊
subditorum suorum: vel extra villas p̄-
dictas. licet: domino regi vel eius sub-
ditis memoratis p̄tineat cognitio eius-
dem. Et dāt dicti prelati vel eorū offi-
ciales monitiones cū magnis penis pe
cuniarijs ⁊ sententiarum excommunica
tionis: q̄ nullus trahat dictas personas
laycas ad aliā curiā q̄ ad curiā p̄latorum.

¶ Clericus. ccxxij. capitulum.

Si tales persone sint per-
petuo deuote hospitaliū
seu domorum hmōi: sic q̄
facte sint de foro ecclesie
tunc tantum cognitio per
tinet ad prelatos. de alijs vero qui non
essent talis conditionis: nisi priuilegium
seu consuetudo aliud daret ecclesijs: p̄e-
lati nollent nec etiam possent de talibus
cognitionem assumere.

¶ Miles. ccxxiij. ca.

Quid plura nunq̄d prelati de die
in diem nituntur iurisdictionem se-
cularem penitus eneruare. Nam ad fi-
nem q̄ iurisdictio ecclesiastica augmente-
tur prelati faciunt magnam multitudi-
nem tonsurari pueros illiteratos seruo-
rum filios et etiam cōiugatos: necnon
de illegitimo matrimonio procreatos:
quod est etiam cōtra eorum constitucio-
nes canonicas per quod eorum ministe-
rium vilipenditur.

¶ Clericus. ccxxiiij.

Quanto plures fuerint in seruitio
dei constituti tanto melius poterit
diuinum seruicium celebrari. Et bene
cauebunt sibi prelati domino concedē-
te q̄ non conferent personis insufficiē-
tibus vel indignis. Nullus enim prela-
tus bone cōsciencie faceret ea que in pre-
dicto articulo continentur. Et non du-
bium q̄ super huiusmodi tonsuris con-
ferendis domini temporales plures re
questas cōsueuerunt facere ⁊ importunas.

¶ Miles. ccxxv. ca.

EXcedunt prelati: nam faciunt gagari et compelli per suos prepositos clericos mulieres viduas et nituntur habere cognitionez earum: nec non cognitionem puellarum sibi applicare bona earum quando moriuntur pupilli. sicut de maiorib⁹ etate quã do decedunt ab intestato: quorũz quidẽ cognitio pertinet ad regem: quia tales persone et bona earum sunt sub salua gardia regia.

Clericus. ccxxvj.

CAm de iure diuino q̃ humano gardia talium miserabilium personarum q̃tum ad vio. ẽtias z sasinas pertineat ad ecclesiam: et sic etiã de cõsuetudine obseruat in ecclesiis gallicanis q̃tum ad bona intestatorum z pupillorũ. Dico q̃ illis ecclesiis vbi esset super hoc cõsuetudo specialis: deberet consuetudo obseruari. vbi autem nulla esset consuetudo q̃tum tãgeret personem in cognitionis ecclesia nollet nec deberet se intromittere: nisi haberet hoc ex priuilegio aut consuetudine speciali. ad hoc facit. xxiiij. q. iij. c. si quis de penitentibus extra de foro compe. c. ex tenore.

Miles. ccxxvij. ca.

ITem excedunt prelati cum faciūt capi per prepositos suos in dominio regis z alibi iuris ordine non seruato plures personas laycas imponendo eis q̃ in aliquo casu commiserũt aliq̃d contra fidem: et faciunt eas peni et detineri in carcere suo cum tamẽ domino regi talium personarum captio z detẽtio debeat pertinere: donec super facto predicto predicte persone antea fuerint de crimine conuicte.

Clericus. ccxxviij. cap̃.

VBi layco talẽ crimen maliciose imponeretur prout in articulo predicto continetur hoc esset detestabile. sed vbi aliquis haberetur suspectus super articulis fidei ad ecclesiaz in hoc casu debet cognitio pertinere: z per cõsñs ad inquisitionem et ad alios processus faciẽdos oportet iudicem ecclesiasticum eẽ de persona saisitum: z lata sentẽtia contra euz debet expediri brachio seculari. quare in hiis nulla iniuria irrogatur maxime in locis vbi sic de cõsuetudine obseruatur a tanto tempore q̃ in contrarium memoria hominum non existit.

Miles. ccxxix. ca.

ITem prelati vel eorũz officiales currunt iurisdictiones suas p villas regias: licet extra sedem suam non debeant sedere pro tribunali seu iurisdictionem aliquam exercere.

Clericus. ccxxx. ca.

PRelati possunt habere in quacunq̃ parte diocesis sue cathedram et pro tribunali sedere: tam de iure scripto q̃ de consuetudine scd̃m quod superius est ostensum. quare nulli fit iniuria: nam iure suo vtunt.

Miles. ccxxxj. ca.

ITem prelati vel eorum officiales faciunt monerĩ ppositos iusticiarios seu seruiẽtes regios super aliquo faciendo per eos faciunt in suis monitionibus magnam pecunie q̃titatem apponi applicandam prelatis nisi fiat et compleatur quod eisdem iniungitur: et cum hoc penã sentẽtie excommunicationis ibidem apponũt qd̃ est in preiudicium regis z subditorum

Clericus. ccxxxij. ca.

LIcitũ est eis tales penas imponere tam de iure q̃ de cõsuetudine. q2 ex quo licet sententiam excõmunicationis proferre que est maior: naz non est in ecclesia dei maior pena q̃ excõmunicationis: licebit penam pecuniariã que est minor. Itez ex quo tali iudici eccl̃iastico subditi existũt z sic est eorum ordinarius iudex ipse potest in tali casu penã pecuniariã vel aliam scd̃m quod sibi videbitur expedire apponere. et ad hoc concordant iura diuina pariter z humana. Deus enim aliquando tales penas infligebat. leuitici. iij. c. z. v. c. exodi. xxij. q. v. c. prodest

extra de pe.c.licet. et.c.fures.xxiii.q.v.c. si vos.xxvii.q.iiii.c.quisquis.et.c.siquis in istio.

Ⅽ Miles.ccxxxiii.ca.

Excedunt prelati vel eorum officiales. nam cum in curiis suis contra aliquam personam procedunt: dum deficiunt sibi testes: faciunt plures personas laycas ad ferendum testimonium in curiis suis euocari: sint burgenses seu cuiuscunque conditionis existant: et tamen pro expensis eisdem nichil volunt ministrare: quod si vocati non venerint illa die excommunicant.

Ⅽ Clericus.ccxxxiiii.ca.

Tales sic vocati tenentur venire. Ⅽ alias possunt excommunicari et iuste quia veritatem celare peccatum est.c.f. de crimine falsi eis tamen debent expense ministrari: saluis consuetudinibus specialibus vbi proceditur contra suspectos in fide vel aliis casibus specialibus vel quid aliud de consuetudine obseruetur.

Ⅽ Miles.ccxxxv.ca.

Item excedunt prelati quia si aliquis malefactor capiatur per aliquem iusticiarium regium saisitus de furto suo: et ille cuius est res furtiua veniat coram gentibus regiis et probet rem furatam esse suam: et propter hoc expediatur eidem per gentes regias. Si et post facto dicant prelati vel eorum officiales malefactorem esse clericum: episcopi faciunt compelli per monitiones et citationes suas predictas gentes regias ad restituendum eis rem furtiuam antedictam: quod nisi fecerint excommunicantur.

Ⅽ Clericus.ccxxxvi.ca.

Cum solum ad ecclesiam pertineat cognitio de criminibus clericorum: layci non possunt nec debent se intromittere de rebus furatis per eos: quia illud pertinet accessorium ad quem spectat principale. alias etiam layci indirecte haberent cognitionem clericorum et multi possent fingere notorium quod non est: et ad hoc extra de dona. post.c.prudentia de regu. iuris.c.cum principale.

Ⅽ Miles.ccxxxvii.ca.

Excedunt officiales. Nam si contingat quod gentes regie capiant aliquem malefactorem pro certo crimine per eundem perpetrato: si idem malefactor dicat se clericum licet tonsuram non defferat nec habitum clericalem: officiales prelatorum faciunt incontinenti capientes et detinentes compelli per excommunicationis sententiam ad restituendum sibi malefactorem predictum tanquam clericum suum.

Ⅽ Clericus.ccxxxviii.ca.

Tales clerici non coniugati pro eo quod non defferunt tonsuram vel habitum clerico congruentem non amittunt priuilegium clericale. vnde si sit notum iudici ecclesiastico talem esse clericum vel fama sit super hoc idem iudex sine cuiusque iniuria potest ad restitutionem talis clerici compellere iudicem secularem. Sed si dubium esset talem esse clericum vel non esse: et captus fuerit in habitu laycali: ad ecclesiam pertinet cognitio: et detentio ad iudicem secularem: secundum quod iura apperte dicunt extra de sen.exco.c.si iudex.li.vi.C.de tabu.l.si.de aqueduc.l.vlt.lib.xi.

Ⅽ Miles.ccxxxix.ca.

Si gentes regie vel alii iudices seculares ceperint aliquem malefactorem latronem vel homicidam qui tonsuram deferat clericalem cumque restituant dictis prelatis: idem malefactor postmodum satis cito expeditur: licet cognouerit factum suum: et licet aliqui layci qui cum eo fuerint socii in maleficio propter hoc fuerint iusticatie executati: eumque accusauerint de maleficio memorato: itaque malefactores ad maleficia perpetranda facilius inclinantur.

Ⅽ Clericus.ccxl.ca.

Ideo quod si maleficia eis imposita notoria essent per confessionem vel alias: et remanerent impunita malum esset: sed communiter accidit quod cum layci capiunt

aliquē clericum licet non sit eis licitum de iure: tamen postq̄ iudici ecclesiastico reddunt. de nullo maleficio dictum iudicem ecclesiasticū īformant: ꝓpter quod causā in rationabilem detentionis regia iudex ecclesiasticus: et tunc non potest talem sine metu excommunicationis detinere.

¶ Miles.ccxli.cap.

Item si quis dolendo ꝓponat ⁊ dicat coram officiali alicuius prelati se pluribus bonis mobilibus spoliatum fuisse: officialis in continenti dabit monitionem cōtra illū per quē dixerit se spoliatū: ⁊ virtute monitionis hmōi per aliquē de prepositis clericorum monebitur ꝙ restituat contenta in monitione p̄fata. Aut ꝙ iuret vtrū spoliauerit conquerentem de his de quibus est conquestus. Et si iurare renuat coram preposito antedicto: idē prepositus incontinenti monitionem sigillat ⁊ excōmunicat illū qui iurare noluit: nec poterit absolui postea donec satisfecerit de omnibus in monitione contentis de quibus conquerens se prius dixerat spoliatum.

¶ Clericus.cc.xlij.cap.

Tales monitiones non concedunt cōmuniter iudices ecclesiastici nisi sup factis notoriis: vł in casu vbi illi cōtra quos tales monitiones dantur essent super aliquo crimine difamati. Unde quotiens iudices memorati aut eorum commissarij talibus sic diffamatis iniūgunt ꝙ satisfaciant aut veniant se per iuramentum coram eis super īpositis maleficijs purgaturi: et ipsi non obediunt iudicibus aut eorum commissarijs in predictis nec allegant causam rationabilem quare ad hoc minime teneantur: tales sunt de iure ⁊ ratione cōuicti quare nulla fit iniuria: sed in causa spoliationis debet iuramento actoris fides plenarie adhiberi.

¶ Miles.ccxliij.cap.

Item excedunt prelati: q2 si aliq̄s detinetur ꝑ delicto suo captus in curia alicuius iudicis secularis: licet captus sit seu fuerit ī habitu laicali. ⁊ sine tonsura ⁊ ꝙ gesserit se antea per totam vitā tanq̄ laicus: ꝓ eo solum aduoabit se ꝓ clerico: quia meliorem expeditionē habebit super delicto suo ꝑ dictos officiales q̄ iudices seculares. Et q2 delictum suum remanebit impunitū dicti officiales faciunt moneri iudicem secularem. vt malefactorē cito eis restituat atq3 reddat: alioquin cessabitur incontinenti a diuinis per totam villā vbi sic captus detinebitur. Et ꝓ euitandis periculis que venirent vel venire possent ratione dicti cessus: oportet ꝙ ijdem iudices reddant malefactorem in p̄iudicium iurisdictionis temporalis ⁊ specialiter iurisdictionis regis ad quē cognitio posset venire in casu ressorti.

¶ Clericus.ccxliiij.cap.

Clerici non coniugati licet habitū vel tonsuram clerico congruentes non deferant non amittunt priuilegiū clericale. c. si iudex laycus cum ibi notatis extra. de sententia excommunicationis. lib. vi.

¶ Miles.ccxlv.cap.

Quādo aliquis malefactor redditur iudici ecclesiastico ꝑ iudices sclares tanq̄ clericus: amici malefactoris veniūt ad officiales plarorum ⁊ concordant cum eis pro certa pecunie q̄titate: et sic dicti officiales expediūt malefactores sine punitione delictorum: licet notoria sint ⁊ postea peiora cōmittunt prioribus malefactores ante dicti.

¶ Clericus.ccxlvi.cap.

Si maleficiū esset notorium vel manifestum ⁊ tale vel tantum ꝓpter qđ ꝑpetua penitentia ei deberet imponi: nō esset rationabile ꝙ pena pecuniaria tale maleficium

per transiret: sed nullum est inconueniens: si iusta de causa dicti officiales penam corporis in penam pecuniariam conuertunt: quia hoc volunt iura tam canonica quam ciuilia.

¶ Miles.ccxlvii.cap.

Preterea quando clerici coniugati mercatores vel alii cuiuscunque officii vel ministerii existant trahuntur in causam coram iudice seculari pro aliquo delicto: ipsi clerici impetrant ab officiali quandam monitionem et adducunt secum quendam presbyterum per quem faciunt moneri iudicem secularem sub penis centum librarum et excommunicationis: ne curie cognitionem teneat de talibus clericis memoratis et ne molestet eos in corpore vel in bonis. Et si dictus iudex postea detinuerit eos: cessabitur ibidem incontinenti a celebratione diuinorum: licet hoc pro facto mercaturarum suarum existat.

¶ Clericus.ccxlviii.cap.

Si clerici coniugati deferunt tonsuram et vestes clerico congruentes et in tali habitu capiantur per iudicem secularem: tam de iure diuino quam humano et consuetudine notorie prescripta tales clerici quantum ad delicta sunt de foro ecclesie: et officiales nullam faciunt iniuriam dominis temporalibus si compellunt eos per sententiam excommunicationis ad desistendum a cognitione talium delictorum: licet delictum fuerit commissum circa mercaturam: quia quocunque modo delinquat: pertinet ad prelatos cognitio.

¶ Miles.ccxlix.cap.

Excedunt officiales citationes concedentes sine numero contra personas laycas ad comparendum personaliter coram eis ad assecurandum personas taliter incognitas. Et si cognite sint in citatione continetur quod ille qui citatus est moneatur sub magna pena ne illum qui sic citari fecit cum pendente citatione trahat coram iudice seculari.

¶ Clericus.ccl.cap.

Si tale quid fieret ad requestam layci contra laycum: maxime vbi ecclesia hoc haberet ex consuetudine speciali: nulla fieret iniuria si ecclesia prohiberet etiam sub pena ne pendente citatione faceret cum coram alio iudice conueniri: quia posset alias magnum scandalum exoriri.

¶ Miles.ccli.cap.

Item cum quis excommunicatus est in aliquo loco: dicti officiales dant citationes personales super participantibus: et faciunt citari totam patriam ad vnam vel duas leucas circumquaque et tales citantur qui non nouerunt excommunicatum. Unde.xl.lx.lxxx.vel centum persone vocantur purgaturi se super participatione predicta. Et ex hoc sequitur quod pauperes homines et antiqui redimunt se de duobus solidis vel pluribus: pro euitandis laboribus et expensis. Et multe vinee et terre diminuuntur inculte et plures boni homines loca propria dimiserunt.

¶ Clericus.cclii.cap.

Non est intentionis prelatorum que ea que continentur in articulo predicto debeant sustineri: nec credunt quod eorum officiales illo modo procedant: maxime quia aliqui prelati in suis diocesibus statuta ediderunt per que talia fieri prohibentur. et alii qui nondum hoc fecerunt salubriter super hiis erunt parati pro tempore prouidere. tamen de iure participatio cum excommunicatis absque tamen populi iniusto grauamine: potest prohiberi per iudices ecclesiasticos et puniri.

¶ Miles.ccliii.cap.

Dicti officiales imponunt personis fame laudabilis et honeste conuersationis quod sunt vsurarii et sic eos cum dictis officialibus concordare oportet pro euitandis eorum infamia et labore.

¶ Clericus.ccliiii.cap.

SI officiales alias secundū formā iuris in hūis pcederent: maxime vbi persona contra quā pcederetur nō esset diffamata: nullus prelatus vellet quoquomō talia sustinere. ꝛ si qs in speciali vellet conqueri super isto. ipsi prelati erunt parati quod male actum est facere iuste ꝛ debite emendari.

¶ Miles.cclv.cap.

PReterea dicti officiales faciunt citari aliquē pbum hominem coniugatum. et ꝛ imponūt ei ꝙ adulteratꝰ est cum aliqua muliere. et similiter mulierem aliquā cōiugatā: ipo nendo sibi ꝙ adulterata est cū alio viro in perpetuam infamiā odiū ꝛ opprobrium ipsorum coniugum: ꝛ cū hoc extortionem pecuniarum recipiunt ab eisdē.

¶ Clericus.cclvi.cap.

FAteor ꝙ nunꝗ talia fieri debent nisi super factis notoriis vl' manifestis aut vbi tales contra quos pcedif erēt publice diffamati seu in aliis casibus a iure permissis.

¶ Miles.cclvij.cap.

GRauamina ꝗ capitula siue abbates priores hospitalarii ꝛ alie psōe ecclesiastice regni francie faciunt contra populū: talia sunt: qr faciunt citari plures burgenses ꝛ alios in pluribꝰ locis ꝛ diuersis per puilegia i qbꝰ ꝗ plurimū damnificatur populꝰ: et grauabitur imposterum nisi remedium apponatur.

¶ Clericus.cclviij.

DIsplicet platis religiosi ꝓdicti faciunt aliquid indebitum vel iniustum: ꝛ libenter apponerent remedium in subditis suis: quilibet put ad eum pertinebit.

¶ Miles.cclix.cap.

IVdices ecclesiastici in quocunꝗ casu nituntur habere cognitionem iniuriarum: siue in factis siue in verbis cōmissa sit iniuria clericis: necnon ꝛ vxoribus clericorum. Licet sint mercatores ꝛ eorum mulieres similiter mercatrices. Et si aliquando tales clericorum cōiuges per iudices laycorum capiant: officiales faciunt cessum apponi.

¶ Clericus.cclx.cap.

IN locis vbi de consuetudine spāli vxor clerici esset de foro ecclesie: qr ad hoc etiam iura imperialia concordāt nulla fieret iniuria si cognitio talium mulierū retineretur: etiam ꝗtū ad cognitionem iniuriarum inter laycos: qr emende iniuriarum petunf per viam actionis generalis. Et ad hec pbanda facit. ff. de iurisdi. om. iudi. l. penul. C. de insti. l. vlti. ff ad muni. l. ea. C. de epi. ꝛ cle. l. ij.

¶ Miles.cclxi.cap.

ITem cum ecclesiastici volunt habere cognitionem bonorum tam mobilium ꝗ immobilium viduarū. Et si contingat ꝙ aliqua vidua mercatrix in villa regis per viam arresti aliquā personam laycam coram iudice seculari faciat conueniri: ꝛ iam tamdiu sit in causa pcessum ꝙ psona layca fuerit per sententiam iudicis in petitione vidue condemnata: si veniat ad noticiā iudicis ecclesiastici ꝙ vidua ipsa in aliena curia suum conueniat debitorē: ipse iudex trahit ipsam ad emendam: ꝛ compellit eam per monitiones ꝛ sententias Et hoc in regno francie maxime solet contingere.

¶ Clericus.cclxij. cap.

DEclarati nunꝗ intendūt dictum articulum put pponitur sustinere: qr istud est irrationabile nisi de consuetudine spāli aut puilegio fuisset aliquibus ecclesiis illud ius acquisitum.

¶ Miles.cclxiij.cap.

ITem plures habitatores diocesum dictorum platoꝝ vocant alter alterum ad curiam officialis et ex quadam appellatione vel alia nituntur officiales de talibus appella-

tionibus cognoscere in preiudicium regis et subditorum.

Clericus.cclxiiii.cap.

Si in curia temporali p̄lato rum fiat processus: et sup hm̄oi p̄cessu vel iudicio appellatio ordinaria aut ratione falsi iudicii vel alias sequeretur: debet talis appellatio remitti ad examen sui iudicis temporalis. sed si laycus non per viā appellationis ordinarie: sed q2 magis eligit curiā ecclesiasticam q̄ secularem: tunc nullum incōueniens sequeretur si officialis ad quē veniret: cognitionem reciperet: et sic de iure et consuetudine obseruatur.

Miles.cclxv.cap.

Item si quis in p̄senti briga vbi sanguinis effusio facta fuerit capiatur per aliquē iudicem secularem p̄ puniendo: si laycus sit vel si clericus: et restituatur iudici ecclesiastico si taliter captus appellet ad curiam. officialis de hiis nititur habere cognitionem: etiam de layco sicut de clerico. Et cum hoc etiam nititur emendam exigere a iudice seculari qui p̄dictam fecit captionem. Et si talia sic permittantur nunq̄ malefactores caperentur: quia sic cōmunēr appellarent et postea fugerēt: et per consequens maleficia remanerent impunita.

Clericus.cclxvi.cap.

Ubi layci capiuntur in tali fraganti delicto: tales appellationes de quibus in p̄dicto articulo fit mētio nō essent ab ecclesia admittende: nisi in aliquibus ecclesiis ex priuilegio vel ex consuetudine aliud esset ius acquisitum. Sed si in delicto hm̄oi clericus caperetur per iusticiam secularem officiales possunt imo debent contra iusticiam secularem procedere: alias enim priuilegium ecclesiasticum perderetur. Nec possunt etiam tales captiones fieri absq̄ metu excommunicationis a canone p̄pter hoc incurrende.

Miles.cclxvii.

Item si iudices ecclesiastici faciūt citari plures personas ex officio: non admittuntur per procuratorē. Et si ad diem sibi assignatam accedant: imponitur eis q̄ sunt vsurarii: et nisi respōdeant ad voluntatem p̄motorum in carcere detruduntur: licet sint puri layci et innocentes.

Clericus.cclxviii.cap.

Quando laycus est sup vsura publice diffamatus: officialis potest et debet cōtra talem ad inquisitionem p̄cedere. Et si requisitus coram dicto officiali contumaciter neglexerit respondere: ad arrestum corporis potest p̄cedere contra ipsum. Sed post responsionem factam: debet fieri recredentia corporis: nisi alia causa subsit rationabilis propter quā debeat artius detineri.

Miles.cclxix.cap.

Officiales p̄ seruientes suos faciūt capi clericos absq̄ hoc q̄ iusticiam loci faciāt super hoc requiri. Et si super hoc impediantur per aliquos: ipsi compellunt eos per sententiam excōmunicationis ad desistendum ab impedimento p̄dicto.

Clericus.cclxx.cap.

De iure diuino et humano licitum est prelatis et eorum iudicibus capere clericos suos vbicunq̄. q2 secundū quod superius fuit dictum non est dare locum. vbi non sit iurisdictio spiritualis. Unde talis captio clericorum que est spiritualis: est de foro ecclesie. potest ergo et debet fieri per iudicem ecclesiasticum: et non per alium quēcunq̄. Et nisi ita fieret: maleficia clericorum sepe remanerent impunita cum per laycos non possent puniri absq̄ sententia excommunicationis a canone propter hoc incurrenda.

Miles.cclxxi.cap.

Constes aliqui iudices tēporales capiūt aliquē qui postea reperit et redditur tanq̄ clericus iudici suo ecclesiastico sine difficultate quacūq̄: nichilominus dicti officiales faciūt dictos iudices excōmunicatos a canone iudicari.

¶ Clericus. cclxxii. capi.

Nulli dño vel iudici seculari licitū est in quocunq̄ casu clericos capere: quare si tales clericos capiētes declarant p iudicē ecclesiasticū sententiā canonis incurrisse: nulla fit iniuria. Econtra illos ē grauius pcedēdū qui clericos z psbiteros capiunt indifferēter z maliciose: ac in dei contumeliam z contemptū.

¶ Miles. cclxxiii. capi.

Item excedūt plati qui aliqñ criminosis tonsuras conferūt quādo veniunt ad eos metu intrusionis carceris z punitionis alicuius delicti quod antea pperrauerant.

¶ Clericus. cclxxiiii. capi.

Si ita fieret put in articulo ptinet nō esset vtiq̄ sustinēdū: tū in quacūq̄ etate potest platus psonis litteratis oī fraude: z alio canonico impedimēto cessantibus tonsuras conferre.

¶ Miles. cclxxv. capi.

Item si contingat q aliqs homo regis vel alterius cuiuscūq̄ excōmunicatus existat: z velit facere se absolui gētes platorū exigēt ab eo emēdā ad arbitriū eorūdē z talem z a deo excessiuā: q plures excōicati cū non habeant vnde soluāt in excōicatiōe decedunt. et si signa in eis pnie apparerent: qd ē ptra iura canōica: cū extra posse nullus obligetur. et gratis deberēt absolui si non habeant vnde soluant scd3 doctores in. c. odoard9 de soluti. regula peccatum. de regulis iuris. libro sexto.

¶ Clericus. cclxxvi. capi.

Item sententia excōicationis fert ppt mortale pctm̄. Et sic oportet excoicato si petat absolui q imponatur pena z penitētia pro peccato: q2 nō remittit peccatū nisi deo z ecclesie fiat cōdigna satisfactio. vnde antequā talis excōicatus mereatur absolui oportet q satisfaciat aut pena corporali aut pecuniaria. Et sic in foro penitētie obseruatur specialiter i quibusdā locis vbi sunt pene taxate. Et sic a quo alo excōmunicatione sustineant q̄uis impotens ad soluēdū: tū medicinalis est ei.

¶ Miles. cclxxvii. capi.

Posito inter duas ptes ad inuicē contēdētes mota est sup possessione alicuius rei immobilis controuersia: et res pciosa posita est ad manus regis p aliquē sermentū in regiū: iudices ecclesie nituntur monere seruiētē pdictū ne turbet alteram ptium in possessione predicta: quod si fecerit episcopi excommunicant eum.

¶ Clericus. cclxxviii. cpm.

Ad hoc respondeo q si duo laici ad inuicē cōtenderēt z hoc fieret sine fraude et non pro impediendo iurisdictionē ecclesiasticam: prelati iniuste agerē: quod in articulo predicto continetur: nisi de consuetudine seu priuilegio aliqne ecclesie aliud obtinerent et vbi ambo essent clerici aut alter eorū vt superius est expressum.

¶ Miles. cclxxix. cpm.

Item si aliquis iusticiarius laicus pro certa et iniusta causa ad requestam partis apponat manum suam in rebus hereditariis clericorum: iudices ecclesie et eorum ministri faciunt monitiones in scriptis: z monent dictum iusticiarium laicum sub pena excommunicationis et sub pena pecuniaria: vt a rebus memoratis manum suam amoueat. iniunguntq̄ eidem iusticiario vt alteram partium de predictis gaudere permittat: alias ipsum excōmunicantum denunciant: a qua sententia absolui non potest

nisi redimant sead arbitrium officialis predictorum: in magno preiudicio toti' populi et diminutione iurisdictionis et resortu domini nostri regis.

¶ Clericus.cclxxx.cap.

Hereditagia clericorum sine causa rationabili aut maliciose aut pro impediendo iurisdictionem ecclesiasticam ponuntur ad manum iusticie secularis specialiter quando fit per violentiam et de facto ac sine cause cognitione. iure cõmuni nãque spectat cognitio ad ecclesiam. alioquin layci omnem iurisdictionem clericorum vsurparent: quia vbi non possent clericos cõpellere: ipsi procederent ad captionem bonorũ. Et sic quantũ ad hoc priuilegium clericorum deperiret.

¶ Miles.cclxxxi.cap.

Iudices ecclesiastici quando ciuius audiunt quod aliquis diues decessit vel sit in proximo decedendi ipsi mittunt litteras clausas capellano suo quod nullatenus ipse audeat eũ inhumanare licet testamentum fecerit: et ecclesiastica sacramẽta receperit. Et postmodum cum amici defuncti accedunt scituri causam quare sepultura denegatur: dicti officiales asserunt quod idem defunctus fuerat vsurarius: vel quod mandata ecclesie non seruauit. Et tamẽ faciunt tantũ corpus super terram teneri quod oportet amicos redimere pro magna pecunie quantitate antequam ipsum possint facere sepeliri.

¶ Clericus.cclxxxii.cap.

Usurario manifesto debet denegari ecclesiastica sepultura quare nullam iniuriam faciunt officiales talibus sepulturam denegando donec restituerint vel cautio sufficiens data fuerit de restituendo illud quod per talẽ peccatum fuerat acquisitum. sed si pro exactione habenda duntaxat imponerẽt alicui tale crimen: et propter hoc interdicerent ei sepulturam: prelati ista nullomodo fieri permitterent: nisi ad eorum noticiam nõ peruenirent: nec est inconueniens vbi aliquis decedit vsurarius manifestus: quod ecclesie teneatur satisfacere ratione peccati manifeste cõmissi.

¶ Miles.cclxxxiii.cap.

Iudices ecclesi. sibi appropriare nituntur cognitionem clericorum coniugatorum mercatorum qui sunt manopetarii (quorum cognitio pertinet ad iudicem secularem specialiter sub facto mercanciarũ seu mercaturarũ suarum) in preiudicium iurisdictionis secularis.

¶ Clericus.cclxxxiiii.cap.

Dico quod si talis actio seu petitio veniret ex maleficio seu delicto: prelati nollẽt laycum in tali petitione turbare nisi aliquib' ecclesiis ex cõsuetudine priuilegio seu cõpositiõe ius illud fuerit in cõtrario acquisitum.

¶ Miles.cclxxxv.cap.

Iudices ecclesiastici pluries ponunt interdictũ in villis regis diuinũ officiũ cessare faciẽtes contra priuilegia que a sũmis pontificibus regib' frãcie sunt concessa.

¶ Clericus.cclxxxvi.cap.

Priuilegia domini regis vellent omnes prelati inuiolabiliter obseruare: sed satis vellent quod dicta priuilegia eisdem exhiberentur cũ tenor priuilegii sic fact' debeat diligẽter attendi. c. porro extra de priuilegio.

¶ Miles.cclxxxvii.cap.

Ecclesiastici iudices pro custodiẽda tẽporalitate sua faciũt clericos balliuos et seruiẽtes suos et quando delinquũt nõ possunt puniri sicut deberẽt propter quod iusticia nõ põt obseruari.

¶ Clericus.cclxxxviii.cap.

Licitũ est prelatis tã de iure quam ratione: et etiam hoc cedit ad vtilitatem cõmunis iusticie habere suos ministros pro custodienda tẽporalitate sua qui clerici melius sciunt et possunt vnicuique iusticiam reddere quam layci qui litteras non nouerunt: hoc et sepe ex necessitate eis incũbit: quia nõ in=

ueniunt laycos ad hoc sufficientes qui velint eorũ officia assumere vel pp̃ter alias causas latentes.

¶ Miles.cclxxxix.cap.

Iudices ecclesiastici habent pcu-ratores qui si teneant aliquẽ sen-tentie excõmunicationis vinculo inno-datum siue sit iusta sentẽtia siue iniusta ipsi faciunt monitiones fieri q̃ nullus operetur vel faciat officium qualecũq; cum eodẽ: pp̃ter quod sepe terre rema-nent inculte in p̄iudicium rei publice.

¶ Clericus.ccxc.cap.

Ea que in articulo p̄dicto continent̃ possunt fieri iu-re cõmuni cum participa-re cum excõmunicatis sit mortale peccatum. Maxi me post monitionem super hoc sibi fa-ctam. Et hic est vnus modus participa tionis operari vel negociari cum excõ municato.

¶ Miles.ccxci.cap.

Officiales ecclesiastici nõ pmit-tunt quinymo iurare faciunt omnes aduocatos curiarum suarũ q̃ nullus litigabit sine eorum licẽ tia contra eos pp̃ter quod ius pauperũ multotiens perit: nec causas regias nisi de ipsorum licentia ausi sunt iudicaliter sustinere.

¶ Clericus.ccxcij.cap.

Si talia fierent put in ar-ticulo cõtinent̃ p̄latis nõ in merito displiceret. nec credunt prelati q̃ aliquis iudex ecclesiasticus talia pp̃etraret: nisi esset de familiari aut pen sionario pp̃rio vel de alieno qui teneret eidem iudici ratione fidelitatis aut iu-ramenti p̄stari consueti p aliquo hono re aut aliqua iusta causa.

¶ Miles.ccxciij.cap.

Preterea iura de quibus superius in pluribus: et variis articulis fit mentio sunt im p̄scriptibilia. Nam sunt iura regalia.l.comperit.C.de p̄scripti. xxx.vel.xl.anno.nec p̄nceps posset ta-lia iura a se abdicare: cum iurauerit in coronatione sua iura regni non aliena-re: et alienata reuocare.c.cõstitutiones cum.c.sequen.x.di.cum ibidem notatis q̃admodum nec rex francie posset a se ressortum seu causam appellatiõis sub-ditorum abdicare.notauit hostien.in.c. dilecti de maio'et obe.q̃ si aliquis domi nus velit terram suã subicere alieno do mino admittitur contradictio hominũ atq; subditorum suorum: quia interest subditorum tot nõ habere dominos: et eti am dominum nõ mutare.ad idem.c.si. de maio.et obe.ff.de appella.l.non tan-tum:q2 quod omẽs tangit:ab oĩbus de bet approbari. Et videtur expressus q̃ dominus sine volũtate vassalli nõ trãs-ferat feudum in alium.in libro feudorum de feu.non alie.c.imperialẽ. Et de hoc videtur casus expressus extra de iure iuran.c.intelligo.imo nec in casu nostro hec videretur valere consuetudo: nam consuetudo ad hoc q̃ effectum consue-tudinis habeat oportet q̃ sit rationabi lis.hec aũt nõ est hmõi per quã exuitur subditus ne sit sub capite suo. ¶ Item oportet q̃ sit p̄scripta. Sed hec non est p̄scriptibilis: q2 sine possessione prescri ptio non pcedit: nemo aũt potest in se p̄scribere obediẽtiam. ¶ Rursus opor tet q̃ sit inducta sciente eo qui sup hoc legem condere posset. ¶ Preterea si ecclesia allegat in talibus p̄scriptiones pp̃ter solam regis negligentiam: et hoc fieri non potest. q2 contra obedientiam non p̄scribitur: et faciunt notata in.c.in-ter vos de cõsuetudine.vbi notauit col lectarius q̃ si mille annis ordinari9 nõ vteretur iuribus in subditum: nõ pp̃ter hoc p̄iuaretur: aut etiam pp̃ter resisten-tiã ecclesia gauisa est ista libertate et tũc fuerunt in mala fide possidentes: et sic non pcedebat p̄scriptio. Insuper com-muniter dicunt et allegant clerici q̃ sũt exempti a iurisdictione seculari.ergo ne cessario sequitur ex confessione ipsorum q̃ aliquando fuerũt subiecti. Amplius q̃ rex francie talia non possit in ecclesi

em alienare: nec etiã ressortũ de quo su perius est expressum: clare ostenditur. Nam sic rex francie qui dicit in regno suo verus imperator: non posset dici Augustus quasi regnum augens. Sed potius angustus: quasi regnum diminuens: cuius oppositum debet esse in quolibet imperatore siue rege: saltem intẽtione debet regnum augere. vt in pheemio institutionuz z digestoꝝ. Item rex talia alienãdo non potest astringere successorẽ: quia par imparẽ non habet imperium. ff. ad trebel. l. ille a quo. §. tempestiuũ. de ele. c. innotuit. z c. fi. extra de rescript. lib. vi. ¶ Item ne turbetur officium spirituale si se intromitteret de tẽporali iurisdictione. C. de epi. z cle. l. placet. xvi. q. j. c. placet. Hanc opinionem tenuit accursius glosator iuris ciuilis in donatione facta a constantino ecclesie romane pdictis rationibus motus. quam opinionem communiter sequuntur legiste patres antiqui. Et fortissimum est argumentum in imperatore ꝙ non potuerit illam alienationem in siluestrum romanum pontificem facere: qꝛ non poterat a se iurisdictionem z ressortuz misi in manibus populi a quo eam receperat abdicare. ff. de offi. presidis. l. legatus de orig. iur. l. ij. §. sed cum placuisset: sicut dicitur in tutore qui licet administrationẽ habeat: non tamen a se abdicat tutelam: licet actorem constituat: sicut dicimus de episcopo. de renuncia. c. nisi cum pridem. de translatiõe episcopi per totum. hijsdem rationibus nec rex francie potuit tacite vel expresse tales allienationes in ecclesiaz facere in preiudiciuz regni sui: nec eisdẽ rationibus posset hodie ressortum a se abdicare ipso rege manente: quia hoc est ei impossibile iure diuino pariter z humano. Sicut dicitur in simili ꝙ seruo manente seruo: non potest tutor dari.

¶ Clericus. cccxciij. cap.

Ante omnia pmitto ꝙ res de quibus fit sermo sunt pscriptibiles z consuetudine acqsibiles. qđ ratione pbatur z auctoritate. ratione sic priuilegium seu pscriptio z cõsuetudo tanti temporis cuius contrarij memoria non existit paribus passibus ambulant z ideo quod põt per vnum puta per priuilegium cõcedi põt per aliud de aquaꝛ coti. esti. l. hoc iure. §. ductus aque. C. de fũdi. patri. l. vlti. li. xi. c. nouit extra. de iudic. z ibi p Innocẽ. sꝫ pstat exceptionẽ pilegio cõcedi ergo zc. de pileg. c. cũ olim. Auctoritate pbatur. vt notatur p Innocẽ. c. cum non liceat. de pscripti. Et per hostieñ. eo. tit. c. cum ex officio. Cum ergo dicit ꝙ oportet ꝙ consuetudo sit rationabilis concedo: z cum subditur hec non est hmõi nego: non enim est irrationabile quod est priuilegio cõcessibile. vt. C. de priuileg. scolar. l. ij. sed hoc est concessibile. ergo non est irrationabile. Et cum vltra subditur ꝙ hoc non potest prescribi. quia nec possideri ergo zc. Nego quia libertatem bene quis possidet in se ipso. C. de pscriptione que pro liber. vel contra i rubro z in nigro. ff. de liber. causa. l. liberis. §. vltimo. Et hanc non pscribit sibiipsi: sed alteri puta ecclesie romane argumẽtum expressum. ff. de statu seruo. l. seruus cõmunis: ergo ecclesie particulares contra regem francie seu alios pncipes tẽporales in se alteri ꝙ ecclesie romane pscribere libertatem non possunt. Preterea cum subditur ꝙ necessaria est scientia eius ꝗ potest sup hoc legem cõdere: respondetur ꝙ non est verũ in inductione ois consuetudinis. notat iiij. di. c. in istis. Et qñ dicit ꝙ requirit scĩetia eius ꝗ põt legem pdere: hꝫ locuz in ea cõsuetudine que expresse contradicat legi arg. ff. de colle. li. illi. l. fi. Nec aut nõ cõtradicit legi p quã inducitur

q aliqua ecclesia sit a iurisdictione secu lari exempta: et sic romane ecclesie sub dita. Est enim valde irrationabile vt il luc vnde exeunt fulmina reuertantur: romane enim ecclesie omnis ecclesia im mediate subest. qr vniuersalis cura om nium commissa fuit Petro. ii. q. vii.c. puto. Et hoc expresse notauit Johan. monach. de elec.c.si eo tempore.lib. vi. Et per.cu nichil de nouo acquiritur licz alius excludatur. vt notatur.xvi.q.iii.c. volumus. quod ergo dicitur in.c.cu ex officii et.c.cum non liceat quod contra obedientiam non prescribitur: verum e per subditum remanentem subditum: sed si dicat se sibi respectu huius liber tatem pscripsisse: et a'teri subiectionem in se nequaq est prohibita: sed concessa. vt est probatum supra. Sicut dicimus q summus pontifex non potest cum mo naco dispensare q habeat pprium: sed potest facere de monacho no monachu: vt statu mutato incipit habere proprium. extra de statu monachorum.c.cum ad monasteriuz in fi. Sic dico in pro posito q subdit' manens subditus non potest prescribere contra obedientiam: quia ex hoc resultaret quedam implica tio cotradictionis: scz q esset subditus et non subditus contra lege. ff. de libe. causa.l. cum duobus. rursum cum dici tur q aut ecclesia allegabat negligenti am regis: et hoc fieri no potest: aut pro pter resistentiaz et tunc ecclesia possidet cum mala fide: et sic non procedit. respo detur et concedo primu q per solam ne gligentiam non prescriberet ecclesia li bertatem sibiipsi contra regem p ratio nes tactas: sz bene alteri scz romane: se cundum quod superius est expressum. ¶ Secunduz aute simpliciter non co cedo scz q resistetia prescriptione impe diat ymo inducit vt. ff. de seruit. vrba. predi.l.hoc aut extra de verbo. signifi. c.abbatem. et ibi notatur: nec de necessita te sequitur tale resistentiam mala fides extra de iure patro.c.cura: Presertim in tanti temporis prescriptione seu pos sione cuius contrarii memoria no existit vbi bona fides presumitur: vt notauit Innocen. extra de inintegrum restitu. c.cum venissent. ¶ Ad aliud vero di citur q clerici dicunt se exemptos a iu risdictione seculari: ergo aliquando sub fuerunt. respondetur q ista ratio est om nino impertinens non eniz queritur an subfuerint: sed an subsint de presenti. Nec obstat quod per hoc confitentur se subditos: quia exemptio presuponit sub iectionem: et proponens non videtur ali quid de intentione aduersarii fateri re gula iuris exceptione. extra de regulis iuris li. vi.l. no vtiq. ff. d excep. ¶ Pre terea attendedum est q duplex est exce ptio. vna que tollit vinculum contractu et ita procedit argumentum. alia que im pedit contrahendum. ff. de verbo. obli. l.decem. Et hoc modo argumentuz no procedit. Et ita loquitur extra. de priui legi.c.ex pte. ibi ab ipsa sui fundatione liberum extitit et exemptuz. etc. ¶ Rur sum cum dicitur q talia iura a se no pos sunt abdicare contrarium: videtur expres se solennes doctores iuris ciuilis tene re in simili questione videlicet in dona tione Constantini facta in persona Sil uestri pape: ecclesie romane q valeat: et teneat. Isti autem doctores sunt Guil lermus de cuno et Jacobus de butriga. in prohemio. digestorum Joh. in.c. ego Lodoyc'. vi.q.iii. Et idem Laurentius ibi Joh. de au r. et archidi. motiua eorum probant per textum.l.cum multa. C. d bo. que libe. et.l.fi. C. de prescrip. et.l.fi. eo. titu. In auctentica de non aliena. §. si minus. probant: quia imperator seu rex in patrimonialibus seu fiscalibus ha bet plenum dominiuz. ff. ad.l. Rod. de iact.l.deprecatio. et.l. bene. a zenone de quadri. prescrip. insti. quib' modis aliena licet in principio. insti. de rerum diui. §. p traditionem. ¶ Item probatur in au tentica de defen. ciui. §. si interim. Ite imperator habuit iurisdictionez p leges

regiam: cuius forma fuit q per vnum administraretur res publica: de origine iuris. l. ii. §. nouissime. Rex autem francie ab i[n]fidelibus regnum in virtute potentie sue occupauit. quis ergo dubitabit. an iste vel ille possit alienare partē regni sui vel ressortum. Item esto q imperator seu rex non haberet dominium sed administrationem solum: id possent saltem in ecclesiam alienare: quia ab ecclesia receperunt instructionem fidei: ergo potuerunt solenne munus concedere ei dē. ff. de administra. tu. l. plurimum. §. in primis. C. d sacro sanct. eccle. l. iubem⁹ sed ꝗ[uo]rum ad veritatem procedunt ista argumenta in gubernatione rerum et dñio earum transferendo: quod potest imperator seu rex frācie. sed fortius est dubium de abdicatione iurisdictionis seu ressorti: quā vel quod nō videtur q imperator vel etiam rex francie possit a se abdicare: sicut dicitur in tutore qui licet administrationē habeat: non tamen a se abdicat tutelam: licet actorem constituat et etiā per iura pro cōtraria parte allegata. Quis tamen expresse rex nequeat ressortū a se penitus abdicare: nō tamen sequitur quin ressortū sit prescriptibile: q multa potest prescriptio que nō potest pactum. vt. ff. de serui. vrba. predi. l. proprium. et est ratio q pacto. l. ang[us]ti iure priuati existēte ius publicū tuelli non potest: vt. ff. de pactis. l. ius publicū. Prescriptio vero de bono publico introducta est. ff. de vsu. l. i. et ideo per eam facilius aliud ius publicum tolli potest. ar. isti. c. legi. agna. tut. §. vlti. pretera prescriptio habet quicquid habet pactum. et tacitus consensus eius. contra quem prescribitur vt. ff. de verbo. signi. l. alienationes et vltra habet assistentiam iuris publici. et ideo vocat legalis alienatio que aliquando est permissa: vbi etiam procedens ab homine est inhibita. vt. ff. de re. eo. qui sub tu. vel cu. sunt. l. ii. Dico ergo in hac vulgata contentione donationem factam a constantino ecclesie romane de iurisdictione et iuribus temporalibus non valuisse ex vi donationis: sed habuisse vim remissionis et bone fidei recognitionis: similiter nec donationes facte a regibus francie particularibus ecclesiis valent ex vi donationis: s[ed] habent vim remissionis ac bone fidei recognitiōis. Nam si principatus ecclesie est principat⁹ toti⁹ orbis tpaliū et spūaliumvt sepe fuit demonstratum: imperialis seu regalis est ministralis et deseruiens mobilis et reuocabilis iussu principatus. Etiā infertur q gubernatio et auctorizabilis omnium temporalium fuit ecclesie: et sic non potuit imperator donare ecclesie quod suū erat: nec rex francie similiter. nunꝗ enim dominium illarum rerum fuit abdicatum in de manibus ecclesie. nō potuit ergo imperator vel rex dominium transferre quo carebat. ff. de acquerē. re. dominio. l. traditiō. §. q; vii. c. vaibertum: nec potuit dominum facere qui dominus preerat. C. de contrahen. empt. et vendit. l. cum res. Nō valent tales donationes: sed quasi possessionis iurium et possessionis bonorū traditiones vsurpatorum per principes seculares. Et fuit bone fidei recognitio. Ad hoc enim tenebatur constantinus et ceteri reges temporales ad restitutionem vsurpatorū ecclesie et eius principatui. hec enim vsurpatio fuit non hominis sed dei spoliatio: cum omnia sint dei et ipsius vicarii. c. tua. de decimis. et spiritu dei flante constantinus remisit: et sic et reges francie remiserunt ecclesiis particularibus plura iura ab eisdē vsurpata: vt sic res iterum in statum reuerteretur pristinum. xxv. distin. c. ab exordio. nec potuit iperator seu rex quicūꝗ imperii siue regni sui temporis diuturnitate sibi ius introducere cum: tanto grauiora sint peccata et c. c. cum de consuetudine. cum hec vsurpatio nedū repugnet iuri positiuo ymo diuino: ymo et ipsi deo spoliato. licet administratio tē[n]a

poralis que fit nutu principantis: et ei⁹ nutu imperator vel rex exerceat vt advocatus vel deffensor de electio. c. venerabilem. de maio. ꝛ obedi. c. solite: nec pondero quod dicit Johan. lxiij. distin. ca. ego lodoicus: videlicet ꝙ donatio lodoici fuit confirmatio donationis constantini. quia nec valuit donatio constātini ex vi donationis cum omnia sint ecclesie vt antea supra demonstratum est. nec pondero quod imperium ꝛ regnum sit a deo. vt in auctētica quomodo oportet epi. circa principium: quia non debet inferri. ergo principatus ille scilicet temporalis est in quem alij principatus resoluūtur: nam ꝛ alij principatus quicunqꝫ inferiores sunt a deo. Nec pondero quod scribitur ecce duo gladij ꝛc. quia non debet inferri. ergo sunt duo principatus eque principales: quoniam hoc est impossibile vt supra deductum est. Sed secularis principatus est ministralis ꝛ subseruiens principatui militātis ecclesie. Nec pondero quod christus saluator inquit. petro repone gladium tuum in vaginam. quia non debet inferri ꝙ hoc significaret carenciā gladij temporalis seu potestatis vel ipsius abdicationem: sed designauit quoniam christus saluator venerat ad implere voluntatem patris: videlicet pati humanitatem pro salute humani generis. noluit ergo resisti gladio: quoniam si voluisset inconuincibiliter poterat vt sequitur in euangelio. poterat legiones angelorum inuocare: vt ibi sequitur. nec pondero ꝙ sint duo luminaria de maioritate ꝛ obedientia. c. solite. quoniam ille textus probat intentum principalē: ꝛ equiparatur principatus secularis luminari minori scilicet lune: et principatus ecclesie luminari maiori scilicet soli. sic directe se habet principatus secularis ad ecclesiasticum: sicut luna ad solem. Nam ad motum lune ad varios aspectus ad solem augetur et minuitur ipsius lumen. vt lumen apparens lune procedit ab infusione solaris luminis et radijs ipsius: sic a potestate ecclesiastica procedit potestas secularis: ꝛ augeri debet et minui ad iussum et nutum ecclesiastici. Item motus verus lune elicitur ex motu solis: sic motus et progressio potestatis secularis mensuratur radicaliter a vero principatu ecclesie a quo regulantur. Item luna preest nocti nec ipsius lumen discernitur lumine solari in emisperio diffuso: vt potecius lumine confuso sub solari. sic potestas secularis in conspectu ecclesiastice confunditur ꝛ obumbratur: nisi ad iussum eius iubetur. xxiij. q. v. c. administratores et. c. regum ꝛ. c. princeps.

¶ Hic tamen obicietur: nam dicit papa non ponendam falcem in messem alienam: quod reputat cum se intromittit ꝺ temporalibus: qui filij sunt legitimi. c. causamqꝫ. ergo fatetur papa iurisdictionem temporalem et causas ipsius fore messem alienam: ergo nō suam. C. vnde. vi. l. cum querebatur. Et preterea papa habet patrimonium temporale et temporalem iurisdictionem ex donatione imperatoris. Et ibi exercet tpalia: ꝛ in illis sol⁹. ꝛ i illis inhibet principi seculari exercere: et iuramentum recipit ab eo de non exercendo. vt i cle. ne romani de iureiuran. ergo fateri videtur residuum fore imperatorum et aliorum principum seculariū. extra de prescript. c. nonne.

¶ Pro euidentia in solutione predictorum est attendendum ꝙ principat⁹ ecclesie habet duplicem potestatem: habet enim potestatem liberam qua christus saluator generaliter ipsum pretulit cuncto populo: et tunc est principatus libere prelationis: et hanc potestatem a se abdicare non potest nec alteri concedere. Et dixi abdicare in alium transferendo: sed bene renunciando. de renun. c. j. lib. vj. Nec hanc potestatem potest alter prescribere. xciij. distin. c. qui quathedram. xxiij. q. j. c. ex sola. c.

scisma. nam hoc esset prescribere cōtra obedientiam: ymo huius potestatis diuinitus infuse nullus est capax preter vicarium. habet et papa aliam potestatem limitatam et restrictam ad certum obiectum tam in temporalibus q̄ in spiritualibus: habet enim papa temporale dominium de mensa: in quo specialem habet temporalem iurisdictionem precisam et distinctam. habet enim in spiritualibus specialem potestatem in ecclesijs et locis exemptis et immediate subiectis: habet enim spiritualem in ecclesia lateranensi que est specialiter patriarchalis et sponsa spiritualis romani pōtificis. vt no. archidi. de prescript. c. ij. lib. vj. Et hec potestas relata ad obiecta singularia est concessibilis et prescriptibilis: vt dicunt textus q̄ spacio xl. annorum prescribitur contra ecclesiam romanam: vt. C. de prescript. c. ad audientiam: et quantumcunq̄ prescriptum fuerit huic ptāti sic relate: adhuc remanet prima generalis potestas. et q̄tumcunq̄ concessit vel donauerit aliquid de hijs: et in alium transtulerit semper inmanet illa generalis potestas inabdicabilis et infusa illa non ab hominis sed dei pendet arbitrio. xxj. distin. c. in nono. Et vigore illius generalis potestatis reuocare posset omnes prescriptiones translationes etiam quorūcunq̄ concessorum et prescriptorum: cū in hoc gerat vicem seu vices dei (cuius est plenitudo orbis vniuersi) et possit q̄d deus in terris. Et credo hanc potestatem nutu diuino introductam ad perfectum esse principatus orbis. Hoc sic premisso statim infertur q̄ hec sic se cōpatiuntur. q̄ principatus ecclesie sit pricipatus summus in orbe et spiritualiū et secularium attenta illa generali potestate. Et cum imperatori concesserit gladium temporalium limitatum: vel qualitercunq̄ aliter habuit imperator vl' rex quicunq̄ si habet nutu principatus ecclesie: detinet iuste. si als: tyrānice et occupat. cū vniformitas debeat esse totius ad partes: et turpis est pars q̄ suo nō cōgruit vniuerso. c. cum non deceat de p̄script. per hoc respondetur ad obiecta: cum enim dicit papa nolle ponere falcem in messam alienam vocat attenta illa potestate limitata concessa vel pmissa quo ad exercitium non autē est aliena attenta potestate generali diuina cui nichil est alienum: cum ipsius sit plenitudo orbis. c. tua de deci. quod exemplo potest naturaliter/moraliter/et legaliter demōstrari. naturaliter videmꝰ in corpe humano q̄ singula organa visus/auditus/olofactus/et singulorum sensuum. hee enim virtutes ad se inuicem relate sunt et distincte et diuerse. s3 anima sensitiua cuius sunt hec virtutes est vna: et omnes virtutes sunt vnite in substātia anime cum virtute spiritꝰ directi ad singula organa. est ergo varietas relatiue ad organa singula in quibus fit spiritum alteratio propter operationum varietatem: et tamen manet vnitas in substātia sic aqua est originaliter hec operationū multiformitas. sic et principatu vniuersi orbis relatiōe habita ad diuersa obiecta gubernabilia: variantur limitate potentie. nam aliud est obiectum temporale: aliud spirituale. Et spirituale etiā variat sicut et tpale manēte vnitate illius principatꝰ. Primū exēplū morale et politicū in pticulari policia viniꝰ ciuitatis vel regni est vna virtus potestas regitiua totius: et ab ea dependēt multiformes potestates regitiue villarum castrorum et vniuersitatum. Et variātur scdm varietatem obiectorum: que omnes varie potestates non multiformātur in prima potestate regitiua. rex enim vna potestate regali gubernat regnum totū et singula mēbra regni: licet sit difformitas habita membrorum adinuicem. Sic euidēter posset dari exēplum in yconomica: vt scribitur yconomicorū primo. et tamen in domo multiformitas officiorū q̄ tñ oīa

tendunt in vnum: et ab vna potestate dependent. sic in proposito in principatu vniuersi patet exemplum legale. Nam potestas institoris est multiformis relatione habita ad varietatem cõmissorum: et est vna potestas principalis a qua dependent singule. ff. de insti. per totum. Quid ergo mirum ex particularibus naturalibus et moralibus infertur ad totũ principatũ: cum ergo dicat papa nolle ponere falcem in messem alienam non intelligit: nec intelligere potuit. i. sue generali potestati non subiectam: sed alienam relatione habita ad administrationẽ limitatam temporaliũ sibi cõmissam et permissam: que tamen sua est originaliter. Et per hoc respondetur ad id quod agebatur quoniam papa habet singulare patrimonium. hoc tamen non excludit generalem potestatem omniũ temporalium. Sicut rex habet quedam in dominio suo: et tamen non excludit vniuersale dominium regni sui: per hoc etiã patet solutio ad id quod dicitur q christus abiecit a se temporalia: debet enim hoc sane intelligi. Nam christus nõ abiecit a se dominiũ generale orbis hoc enim nõ erat possibile: sicut nec est possibile deũ facere se non esse deum: qđ plus q̃ implicat et diuine potẽtie derogat: christus vt deus verus a se non abdicauit vniuersũ dominiũ orbis: sed christus abiecit abusus tẽporaliũ impedientiũ salutẽ et felicitatẽ patrie. hoc enim docuit et predicauit spiritu infuso: et apostoli per vniuersum orbem missi predicauerunt et docuerũt. Nam ecclesia habet et habuit aurum. xij. q. j. aurum habet ecclesia. habuit et habet temporalia. xij. q. j. c. videntes. et fuerunt et sunt necessaria subordinatiue spiritualibus. j. q. iij. c. si quis obiecerit. ¶ Amplius ex premissis dependet decisio alterius questionis. An lex papalis possit corrigere legem ciuilem imperatoris vel regis. vt pote in numero testiũ circa testamenta in prescriptionibus et pluribus aliis: de quibus generaliter subiicietur: et q hoc possit. Probatur sic imperator vel rex potest. ergo et papa tenet cõsequẽtia: quia potestas imperatoris seu regis dependet a potestate papali. vt est supra deductũ. Item potest reuocare potestatem legem condendi. ergo et ipsam legem iam conditam. Sed est dubium de modo reuocandi an scilicet legem canonicam condendo: ipso facto videatur tollere legem ciuilem contrariam: an sit necessaria expressio legis ciuilis: vel quod reuocare velit. Hic est attendendum q licet principatus orbis attenta illa diuina potestate limitata imperatoris habet potestatem territorium et messem suã distinctam a messe tẽporali limitate ecclesie: et a messe spirituali licet totum subsit illi potestati generali pape que domina est: et ex illa potestate imperator: et rex francie habent potestatem legem condendi que ligat in territorio suo vbi nõ contradicit lex canonica. ex. vi. c. si in adiutorium de causa possess. et propri. c. j. de noui operis nũciatio. c. j. tamẽ vbi eorum obseruantia introduceret peccatum mortale: tunc non essent leges nuncupande: quia tales non consonant illi potestati generali principatus ecclesie: a qua potestate pendet imperialis et regalis. vt supra est deductum. Sic lex canonica emanat a principatu ecclesie ex sua potestate limitata relata ad massam spiritualium et temporalium que sunt de proprio patrimonio que ligat spiritualia: et quecunq ecclesiastica et temporalia de illo patrimonio. Et seruantur tales leges in patrimonio imperatoris seu regis: si lex contraria imperialis vel regalis inducat mortale: et sit lex contraria non inducens mortale: statur cuilibet in foro suo. Hic tñ dubium si principatus ecclesie potest reuocare leges ciuiles ergo condendo legem canonicã contrariã legi ciuili statim reuocata est lex ciuilis. Alio non expresso. ff. de leg. l. non dubium. de constitutio. c. primo.

libr. vi. ergo semper stabitur legi canonice si contrarietur legi ciuili hic attendendum q correctio legis generalis p aliam generalem non expressa alie correcta procedit in virtute pricipatus limitati: vt imperator legem promulgando tollat contrariam illa non expressa vt in c. §. statim allegato. Sz papa condedo legem contraria legi ciuili nō inducēti mortale: nō tollit ciuilez: ratio: quia papa condendo legem canonicam simpliciter illam condit concernendo messez suam tantum: cui applicando sua est limitata potestas z sic non intēdit igredi patrimoniuz cōmissum imperatori alio nō expresso. hoc ergo nō euenit q ignoret: quia attenta generali potestate sua omnia iura etiam ciuilia sunt in scrinio pectoris sui virtualiter. ymo et sic intelligendo omnia iura ciuilia sunt canonica. Sed hoc euenit quia hoc non intendit sed promulgando iura cōcernit obiectum sue administrationi commissum Jus enim nichil aliud est q̄ ordinatio principis directiua subditorum. sic ergo sicut sunt duo patrimonia temporalia scz ecclesie: z imperatoris siue regis relata ad duas potestates limitatas: sic duplices leges: canonice sclz z ciuiles. Hec tamen duo patrimonia relata ad generalem potestatem principatus ecclesie sunt vnum patrimonium: et ex illa potestate generali principatus ecclesie reuocare posset leges) cum illa depēdeat ab illa potestate diuina. et hoc dicunt textus cum dicunt q iura diuinit⁹ per ora principum dimulgata. i. influxit ab illa potestate infusa principatui ecclesie ministraliter per ora principum: sed reuocādo debet hoc exprimi. Et sic potest concludi principatū ecclesie posse reuocare omnes leges. sed hoc debet exprimi: alias non reuocat nisi lex ciuilis inducat mortale. vnde cōcludo vnā generalem conclusionem q papa tollit legem ciuilem generaliter vbi foret lex canonica ciuili contraria: si canonica habeat maius fomentum equitatis. z hoc vbi disponit circa idē nec insurgit alia equitas rationis ex parte dispositi. moueor ad hm̄ōi inductionem: nam suppono q dispositio iur' canonici repugnās legi ciuili fundatur super fomenta naturalis equitatis: alis non saperet naturam constitutionis canonice. cum reuera constitutio canonica non dicat aliqd preter equitatem iuris naturalis insurgentis ex dictamine rationis recte: vt notatur i regula pctī de regu. iuris li. vi. Tunc ergo dico q cōstitutio ciuilis conon ice repugnās: iniquitatem continens: obuians equitati legis canonice debet corrigi: et maxime per principatū ecclesie ipsam tollerante principe secularium: cum ad eius officium vt pote gerentis vices dei spectet omne dissonuz equitati naturali absorbere: cum naturalis equitas effluat ab intelligentia diuina. vi. dist. in principio.

¶ Miles. ccxcv. ca.

Frater charissime ex premissis per vos tactis infero (cum messes et iurisdictiones imperatoris z regis z cuiuslibet domini tēporalis ex vna parte: z ecclesie ex altera: sint distincte) q papa non potest aliquez legitimare quo ad temporalia que tenētur sub imperatore seu alio rege temporali: quia extra territoriū zc. l. f. ff. de iurisdictione omnium iudi. Et patet per Ber. in. c. per venerabilem qui filii sunt legi. quia sic immitteret falcez in messē alienam. vi. q. iii. c. scriptum. Et subdit ibi q aliqui extēdunt illam legitimationem quo ad honores: non quo ad hereditates. Et scd̄m host. lata est ratio diuersitatis quia si habilitetur quo ad honores seculares nulli p. eiudicatur: ymo rei publice cōsulit. Et si habilitetur ad successiones temporales. preiudicatur heredi legitimo. per primum prouidet reipublice. Probatur per. l. generaliter q̄ spurios z. l. spurii. ff. de dec cur. q per scd̄m preiudicetur patet in auctentica de mādatis prin. §. oportet colla. iii. In

no.in.c.per venerabilem. varie loquitur. dicit primo posse dici quod dispensatio per papam in spiritualibus intelligitur dispensatum in actibus legitimis vt possit esse iudex ferre testimonium. ergo non poterit dispensare arg.c. lator eo.ti. Subdit quod legitimatus et restitutus fame in quocunque foro ecclesiastico et ciuili omnia poterit facere super quibus habebat potestatem dispensandi: poterit enim in omni foro ferre testimonium et ad ciuiles honores vocari: nisi talia que sunt in alterius preiudicium vt legitimatus ab vno principe principe vel ciuitate non obtinebit ab intestato bona in territorio alterius principis vel primatis. sic enim preiudicaretur consanguineis et coniunctis defuncti vel fisco. Item legitimatus a iudice seculari per hoc non admittetur ad ordines ecclesiasticos vel ad spiritualia. hec fuit mens Inno.

Clericus.ccxcvi.ca.

Miles reuerende hic pondero duo primo quis possit legitimare. Et dico quod solus papa seu imperator vel rex. Probatur: nam legitimatio originalis filiorum habet ortum a matrimonio. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris. l. filius extra qui filii sunt legitimi. c. tanta. Tunc ille potest solus legitimare qui potest solus circa matrimonia dispensare. talis est solus papa. Et in hoc nichil potest princeps secularis de ordi. cogni. c. tuam. qui filii sunt legi. c. causam. cum matrimonium sit sacramentum et institutum a deo de diuor. c. gaudemus. et sic solus ipse vicarius de hoc se intromittit: quod confirmatur: nam secundum leges ciuiles filii duorum fratrum contrahunt licite: et filii ex tali matrimonio sunt legitimi et: tamen papa per suam constitutionem illud matrimonium reprobat. de consan. et affi. c. non debet. ergo talis potestas circa matrimonii vinculum est penes papam. ergo facultas legitimandi est penes eum solum. potest tamen imperator vel rex dispensare cum illegitimo quod succedat in patrimonialibus: cum in illis habeant potestatem disponendi tanquam administrator vt est dictum. Et hoc multum refert aliquem habilitare et aliquem legitimare Nam omnes textus intelliguntur de habilitatione. in auctentica. qui. modis na. effici. sui. et legi. et quod notatur in. c. per tuas. qui filii sunt legi. ymo no. hostien. in. c. per venerabilem quod papa illegitimos sine effectu matrimoniali vel consensu iuris vel facti non legitimat. quia non potest supplere consensum vbi non fuit: cum non possit supplere defectum iuris naturalis: faciunt notata per Inno. et Hostien. in. c. quod sicut de electione. quod licet illos habilitare possit ad spiritualia et temporalia admimus in temporali patrimonio ecclesie: secus vbi fuit matrimonium inualidum de iure obstante impedimento iuris positiui de concess. preben. c. proposuit. Stat ergo quod solus papa vere legitimet: et non imperator vel rex: licet habilitet illegitimum vt perinde sit ac si esset natus de legitimo matrimonio: et succedat: et ad honores promoueatur intra territorium habilitantis tantum: Sed legitimatus a papa vera legitimatione concernente purgationem defectus solennitatis matrimonii est habilis. ergo ad omnia et in quolibet territorio: hoc probatur per. c. tanta. qui filii sunt legitimi. nam legitimatio trahitur ad tempus contracti matrimonii.

Item si papa habet principatum plenum quo ad omnia vt supra monstratum est: satis sequitur quod habilitatus per eum censetur per eum in quolibet patrimonio legitimatus. Matrimonium enim est a deo institutum et in paradiso terrestri. c. quod votum. de vo. et vo. redempt. lib. vi.

Miles.ccxcvii.ca.

SI matrimonium sit a deo auctore institutum: nunquid magis placet deo matrimonium quam virginitas? Et videtur q sic. Et pendet dubium: an virginitas sit virtus moralis circūscripta lege divina: et apparet q non. Nam virtutes queruntur ex actibus. ij. ethicorum. xxviij q. j. §. ex his. virginitas autē mere procedit a natura. itē virginitas magis convenit iuvenibus: de despō. impu. be. c. puberes ⁊. ij. c. sequen. de spon. c. iuvenibus: aut maxime i pueribus nō conveniunt virtutes morales. xij. q. j. c. omnis etas: xxij. q. j. c. parvuli. Item virtus consistit in medio. de cōsue. c. ex parte. virginitas autem est extremū q2 abdicat omnē actum venereū. Item i illo casu contingit male uti virtute. virginitate autem male uti contingit. Nā si primi parentes virgines fuissent male usi fuissent. Item virtus perdicta reparatur de pe. di. ij. per totum. virginitas autem perdita non restaurat: ymo hoc posse nō cōvenit deo. vt in. c. si paulus. xxxij. q. v. Item nulla virtus inclinat contra finem ad quem natura ordinavit. quia finis habet naturam optimi sed natura ordinavit membra genitalia ad coitum propter prolis generationē huic autem repugnat virginitas. item tendit ad corruptionem vniuersi. Item repugnat matrimonio istituto a deo: ⁊ sic concluditur legem papalem ex capite quo approbat virginitatem totaliter deviare a prudentia humana.

¶ Clericus. cclxviij. ca.

HIc attendendum q virginitas potest sumi duobus modis: vno modo pro integritate concernente corporeitatem: alio modo p habitu electivo qui plus eligit sic avenis eis abstinendo. sumendo primo modo virginitas non est virtus moralis. Si autem sumatur secundo modo pro habitu electivo: tunc dicūt quidam q est virtus moralis. Item dicunt q est distincta a castitate viduali.

¶ Probatur prima cōclusio: quia virginitati sumptē pro habitu electivo seu intellectivo cōvenit descriptio virtutis ¶ Pro cuius evidentia est notandum q natura non ordinavit actus venereos ad conservationem individui: sꝫ speciei vt scribitur in. ij. de anima. Naturalia autem sunt terminata ad maximū et minimum. vt scribitur primo phisicorum: ⁊ in clemen. ad nostram de hereticis: et in. l. fi. C. de sacrosanctis. eccle. Et hoc specialiter debet concedi in hominum multitudine. natura enim facit de possibilibus quod melius est: et non habūdat in superfluis nec deficit in necessariis. Constat autem q humane nature propter complexionis subtilitatē et operum sibi debitorum multitudinē et per consequens organorum corporalium diversitatem: tot ac tante sunt indigentie quos natura non suppleuit. sꝫ rationem quam dedit homini vt suppleret: relinquit q vnus homo vel duo aut centum vel pauci non sufficerent ad hanc replendam indigentiam. pluribus enim indigentiis indigemus quorum artifices adinvicem permutentes pro suis operibus habere possūt eā de quibus indigent operibus aliorū: propter quod concludi potest q sicut in toto mundo sicut si erat in primeua constitutione mundi sive in aliquo climate non esset hominum multitudo sufficiens ad indigentias supplēdas: regula nature et recta ratio nō prohibent abstinendum ab actu venereo: et virginitatem prohibent seu inhibent. quia nichil eorum que preter naturam sunt est bonum vt scribitur. vij. politicorum: nature enim sagacitas ordinavit ad speciei multiplicationē ⁊ permanētias. posset ⁊ esse tanta multitudo q si vlterius excresceret terra nō eēt sufficiēs ministrare

cibum hominibus. ppter quod illo tem pore nature vis et ordo permitteret ymo iuberet cōtinere. Cum igitur hijs temporibus sit genus humanum multiplicatū sufficient̄ et dictamine rationis sit concors ordini nature recta ratio pmittit imo persuadet per totam vitam abstinere. Et sic bene inferttur q velle frāgere integritatem corporis decorantem corpus anteq̄ sit opportunum aut vbi aut quando non apparet seu oportet: tenet vnum extremū vituperabile. Nolle etiam frāgere p necessitate humani generis saluanda et multiplicanda tempore defectus: tenet aliud extremū. similiter nolle frangere aut frangere velle cū circunstācijs debitis: tenet medietatem que est virt⁹ moralis circūscripta qualibet lege diuina et est temperantia. Item virginalis abstinētia iuuat ad opera virtutum exercenda. Melius enim potest vacare contemplationi abstinens venereis q̄ se immiscens. Quod autē distinguat a viduali castitate patet: q virginitas est habitus electiuus integritatis: quo caret vidualis castitas. Castitas autem vidualis est habitus electiuus pꝑpetue abstinentie a venereis: nec negari potest quin cum virginitate stet virtus temperantie: imo aliquibus personis expedit vel decet abstinere a veneris coitibus: puta leprosis ne alios inficiant. c. q̄admodum de iure iurā. de cōiugio leprosorū. c. j. Egenis non sufficientibus ad plem nutriendā. egrotantibus quorum saluti obest coitus: et de quibus non esset verisimile q possent plem nisi defectuosam et orbatā generare. Stat ergo conclusio scȝ virginitatem cum debitis circunstantijs fore virtutem moralē nec legem canonicam hanc approbantem recedere a vera prudentia humana.

¶ Hec autem virtus replet paradisuȝ sicut nuptie terram. xxxij. q. j. c. nuptie. hec sola est potens animas deo pñtare in auctentica. de leno colla. ix. illa est pncipium aliarum virtutum in auctentica quomodo opȝ epi. §. neqȝ autem. et illa defert laureolā. xxxvij. q. v. c. si paulus. Stat ergo q virginitas est (circumscripta fide) virtus moralis.

¶ Miles. cccxix. cap.

Sed nunquid concubinatus per legem nomen assumpsit: et extra penam legis est. l. in concubinatu. ff. de cōcubi. Quid ergo dicitis q virginitas sit virtus moralis. Et dominus ricardus Malūbra dicit disputando q a iure antiquo pmeuo omnis cōiunctio maris et femine erat legitima: et proles nata erat legitima. vt i auctētica qui. mo. na. effi. legi. §. licet. Postea superuenerunt leges que aliquas coniunctiones approbauerunt expresse vt matrimoniales: et filij nati et illis coniunctionibus sunt legitimi. Quasdam reprobauerūt expresse. vt adulterinas: incestuosas: et filij nati ex illis non sunt legitimi: nec vocantur filij. ff. de hijs qui sūt sui vel alieni iur. l. fi. in fi. Nec per subsequēs matrimonium legitimātur. vt. c. tāta qui filij sunt legi. Quedam autē est coniunctio que a lege non est approbata nec reprobata. vt concubinarius coitus: et filij nati ex tali coitu remanent in primeuo statu: et ideo vocantur naturales: et p subsequens matrimonium legitimantur. Et hoc vult dicere textus prius allega. q a lege concubinatus nomen assumpsit: non q per legem sit approbatus: sed stat in pmeuo iure naturali.

¶ Clericus. ccc. cap.

Hic attendendum q loquēdo de iure positiuo etiā antiquissimo non procedunt illa que dicta sunt. Sed loquēdo de iure naturali pmeuō post corruptā naturam humanaȝ per peccatum primorum parentum pcedere possent: q ex illo antiquo iure nullus coitus fuit damnatus Sȝ postea humano genere multiplicato: superuenit damnatio et approbatio. Stat tamē q lex positiua ciuilis approbat concubinatus: et ex hoc non accedit ad naturaȝ vere prudētie humane etiā lege diuina

circũscripta: quod p3 ex supra demon-
stratis. Nam ex dictamine recte ratio-
nis vnus homo debet iungi vni mulie-
ri indiuisibiliter non pluribus: hec autẽ
est coniunctio matrimonialis non con-
cubinatiua. lex ergo canonica concubi-
nalem reprobans et solam matrimonia
lem coniunctionem approbans: accedit
ad veram prudentiam humanam: et
etiam circumscripta lege diuina.

¶ Miles. ccc j. cap.

Nunc reuerẽde clerice per
vos volo informari an lex
canõica seu papalis appro
bans vite austeritatem: vt i
regulis mendicantibus et
carturiẽsibus et similibus deuient a re-
ctitudine rationis et tramite hũane pru
dentie. Et memor q sic: nam insensibi
litas est vicium morale. vt scribit phũs
tertio ethicorũ: et illa consistit circa ex-
tinctionem delectationis tactus et gu-
stus vltra debitum: vt pote potũ cibum
et actus venereos substrahendo corpus
macerando: et hoc vicium est contra na
turam et contra bonos mores. ¶ Est
enim contra naturam inferiorem sc3 ve
getatiuam in capiendo alimentum mi-
nus debite. ¶ Secundo est contra na-
turam mediã .i. sensitiuã in minus debi
to delectando et cõcupiscendo: et est cõ
tra naturam superiorem sc3 intellectua
lem: q ratio itellectualis excedit i hoc
sc3 quãtũ oportet et quomodo cũ aliis
circũstantiis est cõtra bonos mores: q
impedit actum prudentie nõ solũ ex eo
q opponitur temperantie: sed q ex g ne
raliter debilitantur organa virtutum sẽ
sitiuarum. Et sic male administrant in
tellectui virtutes sensitiue et intelle-
ctiue. Cum nostrum intelligere sit fan
tasmata speculari. vt scribit phũs. iij. de
anima. Et sic impeditur prudentia que
est recta ratio agibilium: et specialiter
impeditur actus fortitudinis cum cor-
pore debilitato cum non possint exerce
ri actus bellici. Et est valde in humanũ
cum impediat hominem: non solum se-
cundum q est homo: sed secundum q
est animal. Et de isto vicio scribit sene-
ca. lxxx. ad lucillum videamus ne ista
per que ad rationem parare volumus
ridicula et odiosa: sicut nempe proposi-
tum nostrũ est secundum naturam vi-
uere: sed contra naturã est vt puta tor-
quere corpus et faciles odire mundicias
et cibis non tantum vilibus vti: sed in
cultis et horridis quẽadmodũ desidera
re delicias luxurie et ita visitatas: et non
fugere demẽcie est. ergo videt q lex pa
palis seu canonica hoc approbans i to-
tum deuiet a vera prudentia. Et p hoc
infertur q status religiosorũ hanc am-
plectantium: et maxime heremitarum
nec non carturiensium: in totum ex or-
bitet a dictamine recte rationis.

¶ Clericus. ccc ij. cap.

Pro euidentia huius est
aduertendum q insensi-
bilitas põt sumi dupli-
citer. Vnomodo p om-
nimoda carẽtia delecta
tionum sensibilium cir-
ca actum tactũ et gustum. ¶ Primo
modo credo in homine sano insensibili
tatem esse impossibilẽ cum naturaliter
insurgant passiones appetitus: vt in pa
lea: sed pensandum. vi. di. ¶ Secundo
est possibilis et modus generationis illi-
us habitus contingere potest. Nam ho
mo percipiens turpitudinem et mala
cõtingere ex nimia ingurgitatione et po
tatione per intellectum iudicare potest
q delectationes cibi et potus sunt om-
nino inquatum natura potest reiciende vel
abiciende. Sed sunt plures qui ex sua
complexione appetunt cibaria praua et
nature inepta. et prouenit hoc ex radice
necessitatis ex supercelestibus: quod
non discussio: quia alterius est doctrine
et non propositi. ¶ Item est attenden-
dum q lex canonica non approbat in-
sensibilitatem. vt est talis habitus ad
praua appetenda et inepta nature: nec

ad pauciora q̄ natura requirat: sed approbat temperantiam que est habitus inclinans ad appetendum apta z sufficientia: z ad reprobandum excessiua in quanto z quali. Et hoc pbatur expresse de conse. di. v. Nichil enim sic iocundū est sicut cibus bene digestus aut decoctus. nichil sic salutē inducit vel sic egritudinem fugat: sicut moderata refectio sufficientia quippe cum nutrimento sobrietatem simul pereat z voluptatem. Ex habundantia vero morbum facit z molestias ingerit: z egritudines generat z facit. quod enim fames facit: hoc etiam plenitudo ciborum: magis autē multo hominū peiora fames facit: quippe in paucis diebus aufert hominem: z liberat ex hac vita penali. Excessus vero ciborum consumit: computrescere facit corp⁹ humanum: z macerat egritudine diurna. Et tunc cum morte crudeli cōsumit. Ecce iste textus damnat sensibilitatem sic z intemperantia. Et approbat temperantiam. Et hoc probat textus Hieronymi. ij. c. sequenti: z incipit ne teles. z. c. legimus: z est tamen attendendum q̄ virtus temperantie consistit in quodā medio sicut z quelibet alia virtus moralis. Et istud medium non est medium rei: sed medium quo ad nos: z scribit philosophus secundo ethicorum eadem. hec medietas non est status monachorum z aliorum religiosorū qbus non incumbit aliquod onus graue corpore: sed solum onus contemplationis z orationis. in hijs iudicantur abstinentia z ieiunia: vt remittatur robur z decor corporalis: non tamē fiat tanta detractio q̄ remittatur seu consumatur vsus rationis ne egritudines incidant: hoc consonat dictamini recte rationis maxime tēdēti ad fruitionē eterne beatitudinis. Est igitur status clericorum secularium quibus plus oneris corporalis incumbit circa agibilia: istis minor indicit abstinentia: tamen maior q̄ secularibus alijs. Et status secularium istis minor: z maxime pncipantibus: et militantibus: z manu operatoribus et alijs quibus incumbit labores corporales supportare: foret ergo vicium mortale talibus quod est virtus religiosis z alijs ecclesiasticis personis. ¶ Fateor tamen q̄ attenta veritate z fide catholica quelibet abstinentia dum tamen nō sit offensiua vsus rationis vel inductiua mortis vel etiam egritudinis in quolibet etiam principante propter contēplationem diuine maiestatis est meritoria: sꝫ moraliter loquutus sum. vt appareat legem canonicā circumscripta fide ac diuina lege non dissonare a vera prudentia humana: vt supra discussum est. Q̄z abstinētie z mortificationes delectationum sensualium cum circumstantijs debitis quas lex canonica inducit non dissonent a vera prudentia humana ꝓbant textus philosophorꝫ. Nam aristoteles in libro de morte sua dicit q̄ philosophus purus z perfectus mortificauit omnia desideria sua in commessatiōe potu z coitu. Et ideo secundo ethicorum dicitur q̄ si volumus acquirere virtutes oportet nos habere delectationes: sicut senes plebis romanorum se habebant ad eam q̄ non solum volebant helenam tangere: sed nec videre staturam ipsius z concordat philosophus. viij. phisicorum vbi dicit q̄ cum homo perfectus z sanctus speculatiuus videnti vilitatē appetituum sensibiliū eiciet eas omnino z odiet odio maximo. cōsonet ergo lex canōica textibus philosophorꝫ: z sic circumscripta lege diuina z fide que est ipsa veritas implicat verā humanam prudentiam z in nullo discrepat ab ea.

¶ Miles. ccciij. cap.

D propositum principale redeundo quoniam filius plus debito fuit forsitam euagatus temporalia non sunt hereditas christi: quoniam regnum suum non est de hoc mundo. Nec in super sunt hereditas apostolorum eius: quod conseruandum successoribus suis episcopis dimiserunt. nec sunt iura sponse christi fastigia imperialia nec dominia temporalia que sub huiusmodi verborum sophistice moderni Romanorum pontifices vt se defendant de plenitudine potestatis talia se asserunt obtinere. quod enim de temporalium dispensatione dicemus: cum debeat pauperibus impotentibus aliisque personis miserabilibus dispensari ꝙ neminem quasi latet conuertuntur in eos vsus et verius abusus dixero. de quibus alias sermo.

¶ Clericus.cccciij.cap.

Quoniam vis huius argumenti consistit in hoc ꝙ temporalia non sunt hereditas christi: et per consequens ꝙ christus nullum habuit dominium temporale nec etiam ipsi apostoli. Aduertendum ꝙ cuiusdam heretici hec fuit opinio: sed nunc manifeste sacra scriptura attestante contrarium ostenditur. multi quidem prophete eum regem futurum populi israelitici et per consequens habere regni dominium prophetauerunt ysa.xxxiij.c. sic dicens. ecce dominus iudex noster ipse veniet et saluabit nos. Item per os Hieremie prophete deus Hieremie.xxiij.c. dixit ita. suscitabo Dauid germen iustum. et regnabit rex: et sapiens erit. et sequitur. et per hoc est ꝙ vocabunt eum dominus iustus noster. Iste enim est lapis abscisus de monte sine manibus: cui deus dedit regnum quod in eternum non dissipabitur: vt habetur Danielis.ij.c. Item zacharie.ix.c. de eo dicitur sic. Exulta satis filia syon iubila filia. Jerusalem ecce rex tuus veniet tibi iustus et saluator: ipse pauper et ascendens super asinam et super pullum filium asine de hoc Dauid in multis locis prophetauit. Unde in quodam loco de persona eius sic dicit. Ecce constitutus sum rex ab eo etc. eumque futurum in multis locis prophetizauit. Unde totus psalmus. Eructauit cor meum in loquitur de rege isto: et sponsa eius scilicet ecclesia. et alii multi specialiter loquuntur de rege huiusmodi satis clare.

¶ De hoc etiam salomon in cantico iij.c. dicit sic. Egredimini filie Syon et videte regem salomonem etc.

¶ De hoc etiam antequam conciperetur Gabriel archangelus. vt legitur Luce secundo capitulo. Dixit dabit ei dominus regni Dauid patris eius: et regnabit. et cetera. vnde et eo nato angelus ad pastores Luce.ij.c. dixit natus est nobis hodie saluator qui est christus dominus. id est rex et dominus etiam nato illi tres magi euangelii. Mathei.ij.c. perhibuerunt testimonium sic dicentes vbi est qui natus est rex iudeorum. Item ille nathanael verus israelita in quo dolus non erat dixit ei. Johannis.primo.c. tu es filius dei tu es rex israel. Pylatus quoque in superscriptione scripsit. iesus nazarenus rex iudeorum. Quam quidem superscriptionem scribens non sine diuino instinctu iudeis instantibus ꝙ non scriberet rex iudeorum ipsos audire noluit: sed respondit quod scripsi scripsi. Hoc etiam saluator confessus fuit. Jo.xviij.c. cum enim pylatus interrogaret eum vtrum esset rex iudeorum respondit ei regnum meum non est de hoc mundo. Ex quo pylatus concludens dixit ergo rex es tu. Iesus respondit regnum meum non est hinc. Non dixit non est hic: sed dixit non est hinc quasi diceret regnum meum a mundo non habeo sicut nec habebat: ymo

a deo sicut angelus eius genitrici predixerat dicens. Luce. j. Dabit ei dominus sedem David. etc. Et hoc beatus Petrus Actuum. ij. c. expresse testatur dicens. certissime sciat omnis domus israel quia et dominum eum et christum fecit deus hunc Jesum quem vos crucifixistis. in quibus verbis Petrus clare concludit de Jesu videlicet quod regnum suum a mundo non habuit: sed a deo: in eo quod dixit quod fecit deus Jesum id est regem. per christum regem intelligimus vnctum: quia christus interpretatur vnctus. Et quia reges inungi consueuerunt: et per Jesum intelligimus regem: vnde ostenditur ibi manifeste quod hoc est regnum christi: non terrenum. Item concludit Petrus ex verbis predictis quod Jesus inquantum homo subsistens in diuino supposito fuerit dominus et rex situs. Constat enim quod inquantum deus crucifixus non fuit: sed inquantum homo. Et ideo cum rex et dominus situs crucifixus fuerit inquantum homo: sequitur quod sibi regnum et dominium tanquam homini deus sibi concessit. hoc etiam super posuit angelus loquens eo nato pastoribus: dicens natus est nobis hodie saluator qui est christus dominus: id est rex et dominus. vbi aduertendum quod illud quod gabriel angelus christo nondum nato dixerat de futuro: dicens matri sue dabit ei dominus sedem David patris eius. etc. Angelus iste eo nato dixit pastoribus per verba de presenti: dicens. hodie natus est nobis saluator qui est christus dominus. hoc Augustinus. in. lib. de concordia euangelistarum in prohemio expresse testatur dicens. dominus Jesus christus vnus verus rex: vnus verus sacerdos est. Et Paulus plus dixit sic. sed et hominem qui christus est et sacerdos effectus est: cui dedit deus sedem Dauid patris sui et regni eius non erit finis. Item saluator fuit dominus temporalium omnium: vnde de eo dicitur. ysa. xvj. Emitte domine dominatorem terre. Item Mathei. v. c. dixit sic. et tu bethleem terra iuda nequaquam minima es in principibus iuda: ex te enim egredietur qui sit dominator in israel: et egressus eius ab initio a diebus eternitatis. Malachie vero. iij. c. de eo dicitur sic. statim veniet ad templum sanctum suum dominator quem vos queritis. Item Johannis. xiij. c. ipsa veritas dicit. vos vocatis me magister et domine: et bene dicitis: sum etenim. Item Math. xxj. c. dicit. Ite in castellum quod contra vos est: et statim inuenietis asinam alligatam et pullum cum ea: soluite et adducite michi. Et si quid aliquis vobis dixerit: dicite quia dominus his opus habet: et confestim dimittet eos. Hoc quoque beatus Johannes Actuum. xix. testatur dicens. habet scriptum in vestimento suo: rex regum et dominus dominantium. hoc insuper apostoli in suo simbolo confitentur dicentes. Et in Jesum christum filium eius vnicum dominum nostrum. hoc etiam sancti patres in simbolo quod cantatur in missa protestantur expresse ibi. Et in Jesum christum filium eius vnicum dominum nostrum. Per premissa autem seculi vniuersale dominium habuit Jesus inquantum deus ab eterno: eo ipso quod deus pater genuit eum inquantum homo ex tempore: scilicet ab instanti conceptionis sue ex dei donatione vt patet ex predictis. Nichilominus habuit dominium aliquarum rerum temporalium non ab instanti sue conceptionis sed post ea successiuis modis aliis: vt pote ex collatione fidelium vel emptione acquisita. Et que sint illa videamus. Nullus autem de his potest testimonium perhibere quam apostoli et discipuli eius. videamus ergo quid super hoc ipsi dicunt specialiter a tempore quo cepit miracula facere et predicare: certe narrant ipsi habuisse aliqua licet pauca. habuit itaque vestimenta. vnde legitur Mathei. xvij. c. in transfiguratione sua vestimenta eius facta esse alba sicut nix. Item Johannis. xiij. c. dicitur sic de eo. surgit a cena: et posuit ve-

menta sua &c. Itē iohānis.xix.c.in pso na eius legitur partiti sūt sibi vestimē ta mea et in vestem meam miserūt sor tem. Et ad idem sanctus Matheus. xxvii.c. Item beatus iohannes baptista de eo loquens dicit: cuius non sum dignus corrigiam calceamenti soluere Marci.i.c. recitatur ipsum dixisse. cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamentorum. Item iohannis.i.c. recitatur dixisse. non sum dignus soluere corrigiam calciamenti. Item iohannes supponit ipsum loculos habuisse i quibus iudas que mittebat portauit. Unde iohannis.xiii.c.cum dixisset iudae Jesus qđ facis fac citius. Quidā putarunt quia loculus habebat iudas ꝙ dixisset ei Jes⁹ ea que op⁹ nobis sūt ad diem festū. aut de egenis aliquid daret. Et ꝙ loculi essent iesu patet per augustinum dicentem habebat dominus loculos a fidelibus oblatos conseruans & suorum necessitatibus aliisqꝫ indigentibus tribuebat. Et habetur.xii. q.i.c.habebat: & patet per id quod i ei⁹ persona psalmista dixit. qui manducat panem mecuꝫ leuabit calcaneum suum contra me. Et recitatur Johannis.xiii. primo. ꝙ autem dñiuꝫ interdum habuerit patet: ꝙ adminus in re illa habuit in qua eucharistie instituit sacramentum de quo habet Math.xxvi.c. marci.xiiii.c. Luce.xxii.c. Iste ergo hereticus. Dicendo christum ihesum dominum nostrum non habuisse dominium aliquod temporalium: scripturis predictis veteris: & noui testamenti contra dixit expresse. Et si velit dicere ꝙ ille regno & dominio renunciauit expresse ostendat illud si sciat. quod tamen per sacram scripturam non poterit imo contrarium sacra scriptura supponit expresse que supponit eum non longe a possessione sua dixisse: vos vocatis me magister & domine: et bene dicitis: sum et enim. Item illud Mathei. xxi. capitulo. vbi dominus duobus discipulis dixit: ite in castellum quod contra vos est: & statim inuenietis asinam alligatam & pullum cum ea soluite & adducite michi. Et si quis aliquid vobis dixerit: dicite quia domin⁹ hūs opus habet. Item tempore passionis se regem cognouit. vt probatum est supra. Item dauid in persona eius legitur dixisse etiam pro tempore passionis diuiserunt sibi vestimenta mea. &c. Et recitatur Mathei.xxvii. ¶ Ex quibus euidenter aqparet ipsum regno et dominio nō renūciasse predictis imo videtur ꝙ non potuerit renunciare: & si fecisset contra ordinationem patris fecisset. dicitur enim Danielis secundo capitulo. vbi de eius regno fit mentio. suscitauit deus celi regnum eius. vt alteri non crederetur. Item Danielis.vii.capitulo dicitur sic. dedit ei potestatem & honorem & regnum: et omnes populi tribus & lingue ei seruient: & ei⁹ potestas eterna q̄ non auferetur: & regnum eius non corrumpetur. Sed dicit iste hereticus ꝙ est contra sacram scripturam: quia in plerisqꝫ locis dicit christum fuisse pauperē & egenum. ¶ Ad quod dicendum ꝙ dici nō debet esse contra sacram scripturam. In tot locis scriptura sacra testatur aperte: sed econtra merito potest dici. Sed dicere contrarium est dicere contra sacram scripturam: & mendaces redere tot prophetas: angelum: & apostolos ac ipsum dominum nostrum ihesuꝫ christum qui tamen veritas est & vita. Illud autem ꝙ scriptura sacra dicit ipsum fuisse pauperem & egenum: potius carentia est dicendum. ꝙ non carētia dominii fecit eum pauperem & egenum: sed potius carentia perceptionis fructus & obuentionis rerum quarum dominus erat. Unde habens tale dominum potest egenus & pauper reputari merito: quod patet ad sensum si enim rex francie non renunciando regno se a regno absentaret & post lapsum ali=

cuius temporis incognitus rediret ad illud: si pro rege non gereret nec aliqua emolumenta perciperet dicti regni: sed in domo regia reciperet vnus alienus ex gratia necessaria vite sue talis vtique licet rex et dominus posset mendicus et pauper reputari. ¶ Hinc est quod apostolus ad galath. tertio capitulo dicit: quod heres quamdiu est paruulus non differt a seruo: cum tamen sit dominus omnium. sic christus rex regum et dominus dominantium quo ad perceptionem fructuum regni et rerum temporalium nisi in valde paucis pro rege vel domino se non gessit: propter quod merito pauper dici potuit voluntarius et egenus: non propter dominij carentiam siue regni: sed propterea quia se eorum fructibus: et prouentibus non iuuabat. Nunc autem de apostolis est videndum. vtrum habuerint dominium aliquarum rerum in proprio vel communi. quo ad ista videtur distinguendum inter tempus quo apostoli fuerunt cum redemptore nostro dum viueret: et tempus post eius mortem. Si queratur vtrum in tempore quo cum redemptore nostro fuerunt habuerunt aliqua: videtur adhuc distinguendum inter tempus antequam ad predicandum mitterentur: et tempus missionis eius quo in predicatione fuerunt: et tempus postquam sunt a predicatione reuersi. Si consideretur primum tempus antequam ad predicandum mitterentur: non videtur quod eis habere aliqua presertim ad vite sustentationem pertinentia interdictum sit: quod apparet ex forma vocationis eorum. cum enim ad discipulatum vocati fuerunt forma vocationis Petri et Andree: vt patet Mathei quarto capitulo fuit hec. venite post me: et faciam vos fieri piscatores hominum. Et sequitur at illi continuo relictis rethibus secuti sunt eum. de Iacobo autem et Iohanne in eodem .c. dicitur. non aliud nisi quod vocauit eos: et sequitur illi autem statim relictis retibus et patre sequuti sunt eum. forma autem Mathei fuit hec. sequere me: et sequitur quod relictis omnibus surgens secutus est eum. forma autem vocationis philippi noscitur fuisse talis. sequere me: vt habetur Iohannis primo capitulo. Ex forma autem vocationis predictorum vel ex eis que ipsi fecisse tunc leguntur non apparet quod ipsi renunciauerint omnibus bonis suis. de Petro enim et Andrea legitur non quod tunc relinquerint nisi rethia sua. Et tamen legitur Marci Mathei et Iohannis. viij. cap. quod post predicta Ihesus egrediens de synagoga venit in domum Symonis et Andree cum Iacobo et Iohanne vbi curauit socrum Petri de febribus. de Iacobo autem et Iohanne non legitur quod tunc relinquerint nisi rethia et patrem: quequidem rethia videtur fuisse patris eorum qui viuebat potius quam ipsorum. de Philippo autem non legitur quod tunc reliquerit aliquid. de Matheo autem legitur quod relictis omnibus secutus est eum et cetera.

¶ Preterea tamen Ihesus miserat duodecim quos apostolos vocauerat. legimus eis interdixisse aliqua: videlicet vt non possiderent aurum neque argentum neque ex eis vterentur in zonis suis: et alia nonnulla: ex quibus patet quod ante missionem illam ipsis interdicta non erant: alias frustra in remissione fuissent eis talia interdicta. de discipulis autem constat quod habuerunt aliqua multa: de Ioseph math. legitur Iohan. xix. capitulo quod erat discipulus Ihesu Mathei. xxvij. capitulo dicitur quod erat diues homo ex discipulis Ihesu. Item constat quod Symon leprosus erat de discipulis Ihesu: et tamen legitur Mathei. xxvi. capitulo quod Ihesus in bethania erat in domo eius. Item Lazarus Martha et Maria magdalena qui erant multa bona habentes.

¶ Unde legitur de eis Johan.xi. capitulo quod castrum dictum Bethania erat Marie magdalene et Marthe: et quod ei in Bethania fecerunt cenam magnam in qua Martha ministrabat: Lazarus erat autem de ministrantibus seu distribuentibus vel discumbentibus cum eo Maria magdalena accepta una libra unguenti nardi pistici preciosi unxit pedes Jhesu et extersit capillis suis pedes eius. Thabita que interpretatur dorchas quam Petrus suscitauit a mortuis legitur actuum.ix. capitulo quod erat discipula et plena operibus bonis: et elemosinas faciebat: et quod omnes vidue flentes ostenderent Petro tunicas quas fecerat eis dorchas. Ex quibus patet quod ista non obstante discipulatu temporalia habebat: unde elemosinas predictas faciebat: nec reperimus quod dominus noster aliam legem discipulis dederit: et aliam apostolis suis. imo beatus Clemens in quadam epistola sua cuius pars recitatur.xii.q. prima.c. dilectissimis expresse supponit quod eadem erat apostolorum et discipulorum secta: dicens. communis vita videtur omnibus esse necessaria: et maxime his qui vitam apostolorum eorumque discipulorum imitari voluerit. Item nec cum ipsos apostolos et discipulos fecit: videtur eis dixisse aliam quam prius habuerat potestatem aliquam eis tribuisse. Unde cum eos apostolos ordinauit legitur Mathei.xii. capitulo discipulis dedit illis potestatem spirituum immundorum: ut docerent eos et curarent omnium langorem et omnium infirmitatem. Si vero consideretur tempus quo missi fuerunt ad predicandum. videtur quod illo tempore quod aliqua fuerunt eis habere interdicta. Legitur enim Mathei.x.capitulo quod illos duodecim apostolos misit: precipiens et dicens. nolite possidere aurum neque argentum neque pecuniam in zonis vestris: non peram in via neque duas tunicas neque calciamenta neque virgam. Marci vero sexto capitulo. Legitur sic dixisse: et vocauit duodecim et cepit eos mittere binos: et precepit eis ne quid tollerent in via neque virgam tantum: non peram: non panem: neque in zona eis: sed calciatos sandali: et ne induerentur duabus tunicis: luce vero nono capitulo legitur sic dixisse. misit illos scilicet duodecim apostolos predicare regnum dei: et sanare infirmos: et ait ad illos nichil tuleritis in via neque virgam: neque peram: neque panem: neque pecuniam: neque duas tunicas habeatis. Ex quibus patet quod pro tempore predicto: tantum predicta fuerunt eis interdicta Augustinus tamen dixit expresse in libro de concordia euangelistarum quod illud non fuit preceptum: sed potestas data recipiendi necessaria ab eis quibus euangelium predicabant quam seruare apostolis noluit vel etiam non seruare. Alias autem apostolus Paulus transgressor huius precepti extitisset: quia plurimum ab illis quibus predicabat non recipiebat necessaria: sed illa vel recipiebat ab aliis vel ea suis manibus acquirebat. Sicut patet primo ad Corinthi.ix. capitulo ad philipenses quarto capitulo: et ad Thessalonicen. tertio: et actuum.xx. capitulo ubi dicitur. argentum et aurum non est michi: aut vestem nullius concupiui sicut ipsi. quoniam ad ea que michi opus erant et his qui mecum sunt ministrauerunt manus iste.

¶ Preterea quod illud preceptum fuerit temporale satis innuitur Luce vigesimosecundo capitulo ubi apostolis dixit quando misi vos sine pera et sacculo numquid aliquid deffuit vobis.

Preterea discipuli.lxx. quando scilicet misit eos dixit. nolite portare sacculum in quo pecunia consueuit portari: neque peram: in qua consueuerunt alimenta portari: neque calciamenta: et de illis certum est quod multi ex discipulis

erant multa habentes: vt patet ex predictis. Si autem consideremus temp⁹ post reuersionem. tunc videtur ꝙ eis licuit habere premissa: saltem in communi. habuerūt enim apostoli postq̄ fuerunt reuersi de predicatione panes et pisces vt patet in miraculis panum ⁊ piscium que facta fuerunt postq̄ de predicatiōe ad Jesum redierunt. vt patꝫ Marci. vj. c. vbi de apostolis postq̄ a predicatione redierant: dicitur sic. ⁊ conuenientes apostoli ad Jesum renunciauerunt illi omnia que egerant ⁊ docuerant: scꝫ in predicatione ad quam missi fuerant. ⁊ dum reuersi fuerunt ⁊ rationeꝫ domino reddiderunt de ea. Et post eūdē. c. sequitur miraculum quinq̄ panum ⁊ duorum piscium: vbi apostoli cū dominus dixisset eis ꝙ darent turbe manducare dixerūt: euntes emamus ducentis denarijs panes ⁊ dabimus illis manducare. Luce. ij. c. dicitur sic. Et reuersi apostoli narrauerūt illi quecumq̄ fecerant: et post sequitur eodem. c. miraculum predictum quinq̄ panum: vbi dicitur ꝙ cuꝫ dominus dixisset apostolis vos date illis manducare: illi dixerunt. nō sunt nobis plures q̄ quinq̄ panes ⁊ duo pisces: nisi forte nos eamus et emamus omni turbe escas.

Ex quibus patet ꝙ ex quo reuersi sunt a predicatione apostoli: ꝙ habuerunt ⁊ panes ⁊ pisces: ⁊ peccuniam de qua tante turbe (quanta erat illa) poterant emere cibos. Item postq̄ reddierūt de predicatione habuerunt peccunias. Johannis. iiij. c. dicitur ꝙ Jesu sedente super fontem Jacob discipuli eius abierūt in ciuitatem: vt cibos emerent. Et sic patet ꝙ peccuniam habebant cum emptio mediante peccunia fiat. Deutero. enim. ij. c. dicitur. Et cum tunc temporis apostoli de predicatione fuerant vt videtur reuersi: cum in. c. prealle. Jesus discipulis dixerit: ego misi vos metere quod non laborastis. Alij laborant: et vos in labores eorum introistis. supponit quoq̄ euidenter scriptura euangelica ipsos post reuersionem predictam sacculos in quibus probatur peccunia: et plures tunicas habuisse. legitur enim. Luce. xxij. dominum nostruꝫ Jesum christum apostolis dixisse: qui habet bacculum tollat similiter ⁊ peram: et qui non habet gladium vendat tunicam suaꝫ et emat gladium. Et sequitur quod apostoli dixerunt ei: ecce duo gladij hic: ex quo videtur ꝙ duos gladios habebant. Petrus quoq̄ legitur Johannis. xviij. c. gladium habuisse: vbi dicitur ꝙ Petrus habens gladium eduxit eū ⁊ percussit pōtificis seruum: cui dominus dixit mitte gladium tuuꝫ in vaginam. Si autē queratur de tēpore post mortē christi: videt̄ ad huc distinguēdum inter tēpus. ante missiōeꝫ spiritussancti nō legitur ꝙ quo ad premissa circa eos aliquid fuerit imutatū: sed ꝙ iuxta p̄ceptuꝫ domini nostri dicentꝭ Luce vltimo: vos autē sedete i ciuitate quousq̄ induamini virtute. ex alto expectauerūt in ciuitate aduētū spūs sancti. Si autē queratur de tēpore post missionē spūssācti. videtur ad huc distīguendum inter illos qui ex iudeis conuersi sunt in primitiuaꝫ ecclesiaꝫ hierosolymā: ⁊ inter gentiles quo ad ꝯuersos Ex iudeis videtur ꝙ apostoli ⁊ discipuli christi ex vna parte: ⁊ illi qui post ea ad predicationem Petri et miracula fuerunt conuersi: omnia que habebant sibi inuicem cōmunicauerant. Item ꝙ nullus ipsorum proprium sibi retinuit: sed omnia fuerunt effecta cōmunia. Et intelligo ꝙ quo ad dominiū illa fuerunt cōmunicata vt probatur. Actuum. ij. c. et iiij. et sepius est ostensum. Et hereticus dicit ꝙ ista esse communia intelligit̄ de turba discipulorum: inter quos erāt omnia communia que habebant: nō de apostolis quia nichil habebant in temporalibus nec in proprio nec in communi: nisi tantū in rebus vbi ꝯsūptionē simplicē vsūfructū: dicim⁹ qꝺ hoc dicēdo ep̄s credētiū nūero euident̄ ꝯcludit. Dicitur enim actuum. ij. ꝙ omnes qui credebāt

erant pariter et habebant communia omnia. si ergo oibus credentibus erāt omnia communia: sequitur q̄ si apostolis non erant communia: q̄ apostoli credentes non erant: quod est falsum. ymo sicut ipsi inter credentes principaliores erant si ei omnis communio principalis existebat. vnde sicut principaliorib⁹ pecunie agrorum et domorum venditorum ante pedes apostolorum ponebantur vt legitur actuum. iiij. c. Et hoc expresse pbatur per epistolam clementis recitatam p parte. xij. q. j. c. dilectissimis: in qua beatus clemēs scribens discipulis ierosolimis habitantibus cum beato iacobo iherosolimitano epo dicit. si dicunt apostoli eorū q̄ discipuli vna nobiscum et vobiscum communem vitam duxerunt (vt enim nostis) erat multitudo eorum cor vnum et anima vna: nec quisq̄ eorum aute nostrum de hijs que possidebat aliquid suum esse dicebat: sed omnia nobis erant communia. hoc satis clare notatur q̄ apostoli et eorum discipuli illa que habebāt cōmunicauerūt iudeis in iherusalem cōuersis et econtra. Unde Hiero. ibi talē fuisse ecclesiam credentiū primo i christum: qualem nunc monachi etiam imitantur et cupiūt: vt nunq̄ sit eis propriū nullus inter eos diues: nullus pauper. Patrimoniū diuidatis: orationi vacetis et psalmis doctrine continue insistat Lucas manifeste refert cum dicit: quotquot erant possessores agrorum aut domorum &c. Et expresse quoq̄ innuit et supponit q̄ ante illam communionem habere poterāt apostoli et discipuli eorum aliqua in proprio seu in communi. Quātū autem ad conuersos ex gētibus seu gētilibus: non videtur q̄ ipsi sibi inuicem communicauerint sua: ymo videtur q̄ ipsi retinuerint sibi propria sicut prius. vt probatur de corinth. ad corint. j. c. fi. in pricipio: vbi dicit sic. de collectis aūt q̄ fuerūt michi sicut ordinaui i ecclesijs galacie: ita et vos facite per vnā sabbati vnusquisq̄ vestrum apud se reponat ac recondat que placuerit sibi. Item ad philipens. iiij. c. apostolus ad philipēs. sic dicit: satis autem et vos philipens. quod in principio euangelij quādo perfectus sum a macedonia ratione dati et accepti nulla mihi communicat ecclia nūc vos soli quia thessalis semel et bis et in vsum misistis michi. Et sequitur repleti sumus acceptis ab opccdo quam misistis in odorē suauitatis. Itē actuū xj. c. legitur q̄ cum athabus propheta in atrotrahia in presētia barnabe et sauli significasset per spm famē magnam futuram in vniuerso orbe terrarum: discipuli prout quilibet habebat proposuerunt singuli ministerium mittere habitātibus in iudea fratribus. quod et fecerūt: mittentes seniores p manus barnabe et sauli et hoc est quod augustinus in libro de doctrina christiana dicit expresse sic dicens. tam capaces existerūt spiritussancti qui primo ex iudeis crediderunt ex quibus facta est prima ecclesia ierosonimae t. vt omnia sua vēderent eorumq̄ precium indigentibus distribuendum ante apostolorum pedes ponerent: seq̄ totos dedicauerūt deo. tamen quod templum nouum in orationibus et fractione panis spiritualis et corporalis qui prius veteri templo seruiebant q̄ nullus ecclesias gentium fecisse scriptum est. quia non tam prope erant qui simulantur manu facta deo habebāt. Et quo intelligimus magnā vtilitatem fuisse iudeis sub lege tanq̄ sub pedagogo constitutos vt signum quo temporaliter eis carnaliter seruiētibus erant impositi vnius dei cultus qui fecit celum et terram opinionem obseruantium religarent.

¶ Miles. cccv. ca.

Rursum luce clarius ostenditur q̄ potestas spiritualis supreme et laycalis suprema ex natura rei simul in eadem esse nō possunt: sed potestas spiritualis suprema et laycalis suprema ex opposito distinguntur. nam vna cōcernit temporalia et alia spiritualis que

ex opposito distinguntur. igitur ⁊c.

¶ Clericus.cccvj.ca.

Unc illa que sunt diuersi generis vel q̃ ex opposito distinguntur et tamen cadunt in eundem hominez: sic suo modo potest cõcludi de potestate spirituali et temporali: ⁊ si diuerse sunt ⁊ ex opposito distinguã tur: tamen non repugnat quin in eodez subiecto possint stare scđm quod superius et plenius fuit tactum.

¶ Miles.cccvij.ca.

Mplius potestates ille que duo capita diuersorum corporum constituunt: s. mulin eodem esse nõ possunt: sicut nec idẽ homo potest simul esse duo corpora diuersorum. ¶ Potestas autem spiritualis suprema: ⁊ laycalis suprema constituũt duo capita corporum diuersoruz scz imperatorem vel regẽ ⁊ papã q̃ sunt duo capita diuersoꝝ corporum scz clericorum et laicorũ que distincta debent esse.

¶ Clericus.ccc.viij.ca.

Uamuis sint duo genera hominuz / clerici / ⁊ layci: tamen vnũ corpus sunt. iuxta illđ apostoli ad ro. xij. c. omnes vnuz corpus sumus in christo: licet debeant esse distincti clerici ⁊ layci propter multitudinez christianorum que nũc est per dei gratiam. tamen putant quidam q̃ non esset possibile clericos vel laycos auerti a fide: et solum modo remanent vnum genus eorum secundum quod posset ex natura rei idem homo habere tam potestatem spiritualem q̃ laycalem.

¶ Miles.ccc.ix.ca.

R Ursus ex natura rei suprema potestate ac idẽ respectu eiusdem nõ potest esse pater ⁊ filius fungens in potestate laycali suprema est filius ecclesie si est fidelis vt dicitur. xcvij. di. c. si imperator. Si autẽ est infidelis neq̃ filius est ecclesie: neq̃ pater summus põtifex pater ⁊ vniuersalis ecclesie. ergo iste due potestates nõ possunt cadere in eundẽ.

¶ Clericus.cccx.ca.

Espõdetur q̃ imperator vel rex non debet esse summus prelatus spiritualis. ideo: quia est fidelis vel filius ecclesie. sed hoc nõ est ex natura potestatis quã habet. Et ideo dictum est ex natura potestatis: illius supreme posset esse pater ⁊ nõ filius ecclesie. decretum autez loquitur: scđm modum qui seruari debet circa imperatorem: non qui cõuenit ex natura rei.

¶ Miles.cccxj.ca.

Lterius idem homo non est sibi ipsi subiectus nec esse põtest: sz ex natura rei imperator vel rex fungens potestate laycali est subiectus ⁊ inferior papa: cũ etiam episcopo inferiori pape submittat caput. lxxiij. dist. c. valentinianus. ergo iste potestates non possunt cadere in eundem: scz romanum pontificem. quia sic esset sibi ipsi subiectus.

¶ Clericus.cccxij.ca.

N Am est subiectus pape ex natura illius potestatis: sz qui habet potestatem illam laycalem debet carere potestate spirituali suprema quam hz romanus pontifex. Et ideo de facto in spiritualibus minor est romano pontifice: non ex natura potestatis. ¶ Potestas igitur suprema spiritualis ⁊ potestas laycalis suprema cadunt in eundẽ hominem scz in romanuz pontificem: non quod idem homo sit summus põtifex scz papa et laycus scđm quod idẽ homo pollet potestate spirituali suprema: ⁊ tanta potestate vel maiori respectu secularium tam rerum q̃ personaꝝ quantam imperator rex vel quicunq̃ laycus habere potest: hoc videtur dicere illi q̃ ponũt q̃ papa hz in spiritualibus ⁊ temporalibus talẽ plenitudinẽ potestatis vt oĩa possit q̃ nõ sunt expresse contra legẽ diui-

nā nec cōtra ius naturale: licet fuerint contra ius gentiū: ciuile/ et canonicum/ quod licet interdum ipsa faciendo vel vnicendo quecunque ex natura rei indifferētia sunt et non sunt ex natura rei cōtra legem dei quam tenēt christiani i noua lege nec in lege nature peccaret vel propter intentionem corruptam vel propter ignorantiam affectatam vel crassam et supinam vel ex quacunque alia causa. cū ista que de facto tenerent essent ab aliis adimplenda: multa enim fieri non debēt ymo absque peccato fieri nequaquam possūt tamen facta tenent. Quāuis igitur nō debeat se de tēporalibus intromittere sine causa: si de facto se intromittat: facta per eum tenēt et valēt. Fuit tamen quorundem opinio quod de facto iste due potestates non cadunt in eundem hominē nec cadere debent. Non ex eo quod sit ex natura rei ex opposito distinguant quomodo formaliter et simul possint cadere i eūdem: nā oīs potestas spiritualis q̄ cōpetit fungenti potestate spirituali aut cōpetit sibi ratione ordinis aut ratione administrationis: sed res potestatis laycalis nec ordinis nec administrationis repugnat. ergo cōstum est ex natura simul cadere possunt in eundem in quem cadit potestas spiritualis suprema. quod enim ordini non repugnet: patet. nam potestas laycalis suprema nō videtur ex rei natura maiorem repugnantiam habere ad ordinē sacerdotalē vel quēcunque alium quod non suprema: sed potestas laycalis non suprema cōstum est ex natura rei nullam repugnantiam habet ad quemcunque ordinem. Alioquin si aliquis rex vel aliquis dominus laycus fieret sacerdos vel episcopus: aut papa ipso facto amitteret omnem potestatem temporalem quam habuisset super quācunque rem vel personā: quod videt absurdū. Item matrimonium ordini non repugnat. vnde in primitiua ecclesia sacerdotes et episcopi licite habuerunt vxores. ergo cōstum est ex natura rei potestas laycalis supreme cōstum ad regem potestati spirituali non repugnat: cum matrimonium ad actum carnalem magis distantem a spiritualibus q̄ potestas laycalis i temporalibus ordinetur. Sed habet hec opinio: quod iste due potestates nec cadunt nec cadere possunt seu debent in eundem hominē: quodquidem non accidit ex natura rei sed ex ordinatiōe rei et iure diuino quo cauetur ne idem homo presit secularibus negociis et diuinis: sed casualiter fungens potestate suprema ea que sunt potestatis laycalis supreme valeat exercere. c. licet extra de foro compe. vbi iudex ecclesiasticus supplet defectum et negligentiā potestatis laycalis. Et assignant tres rationes quare christus ordinauit istas duas potestates distinctas competere personis. ¶ Prima est ne si imperator vel pontifex haberet vtrāque potestatem per superbiam caderent et in infernum sicut multis contigit demergerētur: nam si omnes haberēt easdem officia superbirent: ita quod iterum demergerentur in infernum. ¶ Secūda ratio est: vt distincte persone distinctas potestates supremas habentes scilicet imperator vel pontifex se inuicem caritatiue debeat iuuare. ¶ Tertia ratio est ne militans deo se implicet secularibus negociis: sed istorum opinio vel ratio clericis non placet: quoniam nec ex ordinatione christi nec ex natura rei repugnat quod iste potestates in personas summi pōtificis simul valeāt concurrere.

¶ Miles. ccxxiii. ca

Rursus ad potestatem secularem supremam vel laycalem spectat armis intendere: et iudicium sanguinis excercere. teste apostolo ad romanos. xiii. c. Non sine causa gladium portat dei minister est. Hinc ciprianus ait vt habet. xxiii. q. v. c. rex att. Rex debet furta cohibere: et adulteria punire. homicidas et piuros nō sinere viuere Hic aug. contra manicheos. xxiii. q. i. c. quod culpatur dicit. quod belli suscipiendi auctoritas penes principes est et per cōsequens primo est

penes principem secularem supremus. Hinc Salomon puerb. xx. c. ait rex qui sedet in solio iudicij dissipat omne malum in circuitu suo. et iterum dissipat impios rex sapiens. sed christus verbo et exemplo iudicium sanguinis suo vicario et prelatis alijs spiritualibus interdicit. Petro enim dicit Repone gladium tuum in vaginam. quod patet pluribus alijs rationibus supra plenius deductis. Ex quibus clare concluditur q potestas secularis non cadit in personam summi pontificis. Amplius dicere q papa talem habeat in spiritualib9 et temporalibus plenitudinem potestatis: vt vniuersa absq omniu exceptione possit: videtur cōtra ius diuinum: quod de necessitate salutis seruare tenetur quilibet fidelis christianus. Necnō cōtra ius naturale quod est indispensabile. hoc insuper repugnat iuri humano cano nico et ciuili ac etiam dictamini recte rationis. Hoc probatur sic. lex euāgelica est lex libertatis respectu mosayce legis. quod saltem necessarie debet intelligi: vt non sit tante seruitutis neq in temporalibus neq saltem in spiritualibus quo ad cerimonias et obseruantias exteriores quante fuerit lex mosayca: ita q q̄uis christiani quidam vel omnes per se vel alios ex causa de nouo emergente seruituti possunt subiugari tante vel maiori cum cōmunitas fideliū per legem euangelicam nequaq̄ tante seruituti tenetur: nec aliquis mortalis virtute euangelice legis presertim sine culpa: et absq causa manifesta et rationabili potest eam tante subdere seruituti: et si quicunq hoc attemptare p̄sumpserit: quod facit ipso etiam iure diuino nullum est. Sed si papa haberet talem plenitudinem potestatis a christo et euāgelica lege: lex euangelica esset intollerabilis seruitutis: et multo maioris q̄ lex mosayca. omnes enim essent p ipsa serui: ita q papa haberet tantam potestatem super omnes christianos: q̄tum vnq̄ habuit vel habere potuit quicūq dn̄s temporalis super seruos suos. Et papa posset quoscunq reges et alios dare et vendere: et quorūcunq subdere seruituti. posset et papa plures cerimonias et obseruantias exteriores imponere cōmunitati fidelium q̄ fuerint statute in veteri lege: et ita lex euangelica esset incomparabiliter maioris seruitutis q̄ lex mosayca: quod esset valde absurdum. ergo papa non habet talem plenitudinem potestatis. Q; autē lex euāgelica sit lex libertatis hoc testatur Jacobus in canonica sua. c. j. Et apostolus Paulus ad galatas. iij. c. et beatus Petrus et Jaco. actuum. ij. c. et Inno. iij. c. extra de regula. c. licet. Rursum q papa in temporalibus non habeat talem plenitudinem potestatis sacri canones testari videntur. Nam ille non habet in temporalibus talem plenitudinē potestatis cuius iurisdictiōi temporali alique terre sub sunt: et alique nō. pape autem quo ad iurisdictionē temporalem alique terre sunt subiecte: et nō omnes. extra de hereticis. c. vergētes ergo etc.

¶ Item contra illum qui habet talē plenitudinem in temporalibus potestatis non currit p̄scriptio. Contra papam autem quo ad temporalia currit p̄scriptio saltem sentenaria extra. de prescript. c. si diligenti. Preterea ille non habet in temporalibus saltem plenitudinem potestatis qui feuda et alia bona temporalia ecclesie romane p libito voluntatis non potest alienare: papa autē nō pōt alienare bona ecclesie romane. xij. q. ij. c. non liceat. ergo etc. ¶ Amplius hoc iure ciuili videtur posse ostendi. Nā si papa haberet talem plenitudinē potestatis imperiū et omnia regna mūdi essent a papa: quod videtur obuiare legibus cum dicatur imperium adeo in autentica quomodo opor. epi. in p̄ncipio colla. prima. Preterea hoc p̄batur euidenti ratione. Nā p̄ncipat9 papalis nō min9 respicit vtilitatē fideliū subditorū q̄ p̄ncipat9 secularis: sz scd'z aristotelē i politicis p̄ncipat9 sclar' tēpat9 iust9 et rectus

est institutus principaliter propter bonum cōmune subditorum: ergo multomagis principatus papalis est principaliter institutus a christo propter commune bonum cunctorum fideliuz. Sz si papa haberet talem plenitudinē potestatis principatus in suis: nō esset propter bonum commune: sed propter proprium commodum ipsius. tum quia per talem principatum magis esset prouisum pape q̄ subditis: et esset magis dicēdus mercenarius qui querit propriū lucrum: q̄ pastor: tum. quia talis principatus esset periculosus subditis: quia si papa haberet talem plenitudinē potestatis: ipse omnes christianos extra casum necessitatis vniuersis rebus et libertatibus spoliaret: ac laboribus seruitutibus et oneribus immensis subiceret. et si talem haberent potestatem nō liceret eis pape resistere: sed tenerētur de necessitate salutis parere. quod absonum videtur: et in eis satis periculosū. ergo papa non habet talem plenitudinez potestatis. ¶ Preterea plenitudo potestatis totalis est in omnibus supremis pontificibus: illa videlicet quā habuit a christo ratione papatus: sed aliqui fuerunt supremi pontifices et adhuc possunt esse: qui non erāt capaces huiꝰ plenitudinis potestatis: puta monachi et alij religiosi de religionibꝰ perfecti assumpti. et sic religiosi tales non sunt capaces proprietatis et dominij: neq̄ temporalium rerum: neq̄ personaruz: cum per votum paupertatis a quo absolui non possunt extra de statu monachorum. c. cum ad monasterium talem proprietatem abdicauerunt: que cum in tali plenitudine predicta potestatis necessario includitur: ergo nullus papa ex potestate sibi cōcessa a christo habet huius plenitudinem potestatis. ¶ Sz forte diceret aliquis q̄ monachus vel alius religiosus ad papatuz assumptꝰ: est simpliciter absolutus a voto paupertatis. quod videtur taliter posse probari. ita necessario annexum est religioni perfecte votum obedientie sicut votū paupertatis. sed religiosus ad papatum assumptus est simpliciter absolutus a voto obedientie: nec plus tenetur prelato suo q̄ si semper fuisset secularis: ergo est etiam absolutus ab abdicatione proprietatis et voto. Sed certe q̄tum ad veritatem videtur q̄ religiosus assumptus ad papatum nō sit simpliciter absolutꝰ: nec est ita liber sicut si sēp fuisset secularis: tū. quia licet tēpore papatus sui non teneatur obedire prelatis ordinis sui: tamē tenetur regule quā vouit. ergo ad substancialia et illa que nō impediunt officiuz ad quod est assumptꝰ. quia esto q̄ totum votum obediētie nō respicit proprie illa que p̄cipiuntur soluto et precipi possunt a prelatis: tamē religiosus factus papa: non est ita liber a prelatis ordinis eiusdē: sicut si fuisset semp secularis. quare si talis papa efficeretur hereticus: vel pro alio crimine in quo appareret incorrigibilis et scandalizaretur ecclesia deponeretur p sententiam: vl' sponte renūciaret papatui: ipso facto et iure efficeretur de obediētia prelatorum ordinis sui. Et ita papa talis: quia nō potest effici non papa: non est ita liber ab obedientia prelatoꝝ ordinis sui: sicut si nunq̄ fuisset religiosus. et iō nō ē simpliciter a voto obedientie absolutus. quare absq̄ nouo voto potest et tenetur ad obedientiā p̄latoruz reuerti. nec mirū q: vnaqueq̄ res de facili ad propriam reuertitur naturā. c. ab exordio. xxxv. dist. cum igitur votum paupertatis sit de substātia religionis: et excercitium pontificalis officij nequaq̄ impediat: tenendum videtur q̄ talis religiosus ad papatum assumptus proprietatem habere non possit: presertim extra casum necessitatis.

¶ Rursum nec christus per illa verba quodcunq̄ ligaueris et c. dedit vel promisit petro talem plenitudinez potestatis. talis enī potestas nec pape nec subditis expediret: sed periculosa esset pape: quia videns se talem habere pote-

tate superbiret ut superius alias fuit tactum. periculosa subditis: quia cum meter fideles sint multi naturaliter debiles et infirmi: plerique sunt qui onera que eis absque culpa sua et sine causa papa posset eis imponere: absque maxima difficultate sufferre non possent. quare tale iugum eis nimis onerosum existeret: et timendum esset ne ante iugum obedientie omnino abicerent: quam talia onera sustinerent. Cum igitur christus non dedit pape aliquam potestatem sibi periculosam vel subditis: ergo nunquam talem sibi contulit plenitudinem potestatis. per illa ergo verba sibi solum contulit potestatem respectu peccatorum: secundum quod in superioribus plenius fuit dictum. papa ergo nulla potestate sibi data a christo potest tollere iura et libertates imperatorum et regum et aliorum quorumcunque clericorum et laycorum ipsis inuitis sine culpa et absque causa extra casum necessitatis: vel utilitatis que valeat parificari necessitati: dum modo libertates et iura non sint contra legem diuinam: ad quam christiani tenentur. Quia si essent contra illam que in veteri testamento continetur ad quam christiani minime tenentur vel obligantur: nec contra ius naturale: presertim si sint consone iuri diuino/nature/vel gentium.

¶ Insuper nec habet papa secundum aliquos potestatem infligendi penam corporalem pro aliquo scelere: nisi quando hoc conuenit et expedit communi utilitati fidelium saluo iure dominorum et principum temporalium negligenter et damnabiliter non exercentium potestatem: quia si alii iudices ad quos spectat dampnare reos parati sunt facere iusticie complementum: papa de eorum subditis puniendis in preiudicium ipsorum nullatenus habet potestatem sibi collatam a christo. si etiam subditi vel etiam quicunque in sublimitate constituti nequaquam suis iuribus aut libertatibus abutuntur: papa eos extra casus necessitatis priuare non debet. itaque secundum istos habet papa plenitudinem potestatis quando ista potestas nec bono communi nec proprio preiudicat.

¶ Dicit enim christus reddite omnibus debita: cui tributum: tributum. cui vectigal: vectigal. Si ergo debita sint reddenda: ergo libertates et iura sine culpa et absque causa alicui tolli non possunt. ¶ Sed de hys omnibus allegatis supersedeo: et ad istud respondeatis. Quantum ad omnimodam abdicationem proprietatis et dominii rerum temporalium fuerunt apostoli ad statum primi hominis reuocati: sed primus homo et posteri si stetisset in originali iusticia habuissent usum rerum usu consumptibilium: siue proprietatem et dominium earumdem secundum beatum clementem. Ad quod probandum, potest induci. c. dilectissimi. xii. q. i. Quare dicere romanum pontificem habere dominium aliquod in temporalibus: vite repugnat apostolorum. quam summe tenetur ymitari romanus pontifex.

¶ Clericus. cccxiiii. ca.

Certe quod allegatis miles reuerende quod primi parentes in statu innocentie nullum habuerunt dominium: sed tantum simplicem usumfructum: contradicit scripture. genesis. i. c. dicit: ubi dixit dominus primis parentibus crescite et multiplicamini et replete terram et subicite eam. alia littera loco eius quod supra dicitur et subicite eam et dominamini ei: et illud sequitur Augustinus in libro super genesis ad litteram et in libro de ciuitate dei xiiii. c. et. xxi. Et sequitur et dominamini piscibus maris et volatilibus celi et vniuersis animantibus que mouentur super terram. Ex quibus euidenter apparet primos parentes (post benedictionem illam crescite et muliplicamini et dominamini piscibus maris et volatili

bus celi et vniuersis animantibus que mouentur super terram; dominium in statu innocentie habuisse. Et si queratur vtrum dominium illud proprium fuerit vel commune: videtur dicendum quod tempore illius benedictionis predicte solus adam formatus erat: et nondum eua sicut ordo scripture sacre euidenter innuit. cum illa benedictio fuerit data extra paradisum existenti: eua vero formata fuit in paradiso adam in paradisum translato. vt patet genesis.i.c. Videtur enim quod ante formationem eue dominium temporalium ade proprium fuerit non commune. Commune enim esse non potuit cum solus tempore illo fuerit: et respectu vnius qui nunquam alios socios habuit nihil commune dici possit. Et hoc videtur expresse dici ecclesiastici.xvii.c. vbi dicitur sic. Deus creauit hominem de terra: et secundum ymaginem suam fecit illum. Et sequitur dedit ei potestatem eorum que sunt super terram: et posuit timorem illius super omnem carnem: et dominatus est bestiis et volatilibus. Ex quibus patet quod solus dominatus fuit ex quo sequitur ipsum solum pro illo tempore dominium habuisse. Et secundum dyonisium in libro de diuinis nominibus.c.xii. a dominio dicitur dominus dominans et dominator. Unde cum de solo adam dicatur quod dominatus est bestiis et volatilibus: constat quod dominium fuit ipsius proprium; et non commune. sequitur creauit ex ipso adiutorium sibi simile scilicet euam et tunc fuit dominium inter eos commune. Nec obstat c. dilectissimi. §. in contrarium allegatum: per illud enim concludi non potest quod primi parentes dominium temporalium non habuerunt. sed quod illud non habuerunt diuisim: ymo ex auctoritate philosophi quam beatus clemens in eodem capitulo adducit: concluditur euidenter ipsos habuisse dominium in communi. Philosophus enim dicit quod sicut non potest diuidi aer neque splendor solis: ita neque aliqua que communiter data sunt ad habendum: diuidi debent. Ex quibus verbis clare patet per philosophum ista temporalia data fuisse communiter omnibus ad habendum. Et si data fuerunt ab illo qui dare potuit: vt pote a deo et quod capax fuit sicut homo: sequitur quod eorum dominium factum fuit. nec philosophus inducit comparationem aeris et splendoris: solis ad temporalia respectu dominii: vt sicut non habebant dominium aeris et splendoris solis sic nec haberent dominium tempmporalium rerum. Sed super respectu indiuisionis tantum illam comparationem inducit. sic enim dicit et sicut non potest diuidi aer: neque splendor: et ita nec reliqua que communiter data sunt hominibus ad habendum diuidi debent: sed communia sunt habenda. Porro est aliud dominium ciuile vel humanum: per quod contenditur et in iudicio litigatur. viii. distin. c. quo iure. vbi dicitur quod iure humano hec villa mea est: hic seruus meus est: hec domus mea est. facit preallegatum. c. dilectissimis. vbi dicitur. sicut communis vsus omnium que sunt in hoc mundo: omnibus hominibus communia esse debent: sed per iniquitatem alius dicit hoc esse suum: et alius illud. et sic inter mortales facta est diuisio id est modus agendi: et formule sunt iure positiuo introducte. iure enim diuino non humano fuerunt rerum dominia secundum quod alias fuit tactum primitus introducta. ius enim diuinum est quod in scripturis diuinis habemus: humanum ius quod habemus in legibus regum. In scripturis autem habemus diuinis quod antequam reges regum ymo etiam antequam leges essent res alique alicuius erant: ergo iure diuino aliquis dicere poterat aliquid suum esse. maior patet per. c. quo iure preallegato. minor autem probatur etiam in innocentie statu. dicitur enim quod adam in statu innocentie antequam eua formaretur solus dominium habuit rerum temporalium. Cum enim

dominium cum solus esset p illo tempore habere nō potuit. Cum cōmunio plures requirere dignoscatur. Ad idē q adam sfuerit facit spientie.ix.c. vbi di sic. deus patrum nostrorum et diuine misericordie oia bona q̄ fecisti verbo tuo et sapientia tua constituisti hominem: vt dominaretur creature tue que a te facta est et c. ¶ Item q post lapsum primorum parentum ante diluuium et ante q̄ essent reges potuit aliquis dicere hoc est meum. Probatur genesis. iij.c. vbi deus ad adam dixit i sudore vultus tui vesceris pane tuo. ergo patet q adam tunc potuit dicere panem suum. Et tamen tunc non erant reges: imo nec homines alij nisi soli primi parentes. De abel quoq qui fuit secūdogenit⁹ pmoꝝ parentum dicitur Gene.iiij.c. q abel obtulit de pmogenitis gregis sui. Ex quo patet q abel potuit dicere iste grex est meus. ¶ Item q post diluuium sine iure regum aliquis potuerit dicere suum patet: legitur enim Gene.ix.c. q Noe vineam plantauit et vinum ex ea produ- ductum bibit: puta q nullus sapiens negabit quin vinee dominus fuerit et etiā vini. Et tamen tunc non legimus regē aliquē extitisse. Item Gen. xij.c. dicit dominus ad Habraham existentem in terra Chanaam semini tuo dabo terrā hanc: quod fecit. Constat autem q illi de semine suo potuerunt dicere terra ista nostra est: et non per hoc q iura regum volunt: quia eā ex collatione dei habuerunt non regum. ¶ Item gene. xxvi. c. cum descendisset Isaac in geraris dicit dominus ei: tibi et semini tuo dabo vniuersas regiones has: quarum regionum ipse et semen eius non ex iure regum sed ex collatione dei habuerūt. ¶ Preterea numeri.xxi.c. dicit q vn⁹quisq quod in predicta terra rapuerat suum erat: quod non erat per iura regū cum ille populus israeliticus tunc aliquē regem non haberet: sed dux eius Moyses tantum esset. et trenoꝝ.xxxiij.c. dominus ad moysen dixit. precipe filijs israel: et dic ad eos quando transieritis iordanem intrantes terram Chanaam dispergite compertos habitatores illius: ego dedi vobis illam in possessionem quā diuidatis vobis sorte: qd fecerunt. vt legitur Josue.xiij.c. quilibz ergo illorum post diuisionem illius terre potuit illam que ad eum obuenit dicere suam esse: et hoc non iure regum: sed diuino: cum tunc temporis vt dictum est regibus non regeretur populus. Item trenorum.xxxv.c. dominus ad Moysē dixit. precipe filijs israel: vt dent leuitis de possessionibus suis vrbes ad habitādum: et suburbia per circuitum: et ipsi i vrbibus maneant: et suburbia sint p pecoribus: et iumentis. quod et fecerunt: vt legitur Josue.xxiij.c. Ex quibus patet q cum dominus pcepit filijs israel dare leuitis de possessionibus suis: q filij israel anteq̄ darent possessiones suas illas poterant dicere suas esse: et leuite ex quo fuerunt sibi date. Et hoc non p iura regum cum reges non haberēt: sz per ordinationem diuinam. Ex quibus omnibus patet q in scripturis sacris habemus: q aliquis et in statu innocentie et post lapsum primorum parentum et ante diluuium dicere potuit et sine iure regum aliquid esse suum. et q iure diuino sint dominia aliqua. pbat. xxiij.q. ix.c.s. Adhuc et q nullo iure humano: sz solum diuino dominiū rerum temporalium potuerit hominibus dari: patet constat enim q rem aliquā aliquis dare non pōt: nisi cuius est vel alius eius volūtate. nec dubium quin deus omniū temporalium vel iure creationis: quia illa de nichilo creauerat vel iure factionis: quia de sua materia illa fecerat: dominus esset. ergo nullus rex de illorū dominio nisi de voluntate dei potuit ordinare. vnde patet q neq iure naturali primeuo si ponatur de illo iure quod omnibus animātibus est commune: tamen illud ius nihil statuit: sed inclinat seu dirigit ad aliqua: puta omnibus animātibus coitum facientibus: nec iure

gētium nec iure regū seu imperatorum fuit dominium rerum temporalium introductum: sed per deum qui est et erat earum rerum dominus. fuit collatum p̄mis parentibus vt patet. Gene.c. quarum rerum adam q̄diu solus erat fuit (i. antēq̄ eua formaretur solus vt videt erat) dominus vt superius est ostensum Uerum est tamen q̄ de iure gētium et ciuili multimodi sunt acquirendi domínium. Et non nulla per iura ciuilia seu temporalia fuerāt introducta. Itē modus agendi pro rebus istis temporalib9 in iudicio: et forma circa proponēdi ius suum in iudicio fuit p iura ciuilia introduct9. Ex predictis itaq; patet q̄ nō obobstat. c. quo iure in contrarium allegatum: quod loquitur de iure agendi in iudicio: cuius formulas ciuile ius et non aliud itroduxit. Et hoc voluit dicere augustinus in illo. c. quo iure quādo dicit tolle iura imperatorum. Et quis audet dicere hec villa est mea: meus est iste seruus: mea est hec dom9. quasi dicat nullus potest in iudicio proponere hoc nisi per imperatorem: seu imperatoruz iura quod ius actionum formulas introduxit. Uel potest dici q̄ hoc dicebat augustinus cum hereticis disputando: non q̄ hoc pro veritate teneret: scz q̄ dominiū de iure diuino non esset. et q̄ ita sit patz quis. xxiij. q. vij. c. i. Idem ipse augustinus contrarium dixit expresse: vbi sic dicit: q̄uis res quecunq; teneretur nō rite a quocūq; possideri posset. nisi vel iure diuino quo cuncta iustorum sunt: vel iure humano quod in potestate est regū t terre rc̄. Item non obstat. xij. q. j. c. dilectissimus vbi dicit sic. cōmunis vsus omniū que sunt in hoc mundo communis omnibus esse debuit: sed per iniquitatem alius dicit hoc esse suum alius istud. Et sic inter mortales facta est diuisio. Et hoc dicunt aliqui q̄ diuisio tēporaliū est facta per ius humanum: qđ dicitur iniquū t contra equitatem iuris naturalis: dicimus q̄ hoc est falsum: q2 per iniquitatem non intelligitur ius gētium: cum sit equū: sed intelligitur peccatum primorum parentum: per quod natura corrupta fuit: t post non fuit cōtracta cōmunibus: sed sibi, propria voluit possideri.

¶ Miles. cccxv. cap.

An plus quo iure in criminibus ecclesiasticis potest episcopus laycum punire vel capere: t videt q̄ solum per ecclesiasticam censuram possit eum coh ercere. extra de foro com pe. c. cum laycus. lib. vi. t arg. extra. de offi. ordi. c. cum episcopus eo. libro. vbi licet dicat generaliter q̄ episcopus de causis ad forum ecclesiasticum spectantibus in quolibet loco sui episcopatus possit cognoscere: tamē quando loquit de captione statim restrigit ad clericos idem videtur sentire extra de penis. c. q̄uis lib. vi. Et hoc idem videtur de iure ciuili vbi dicitur q̄ non potest cognoscere sine preside. in auctentica de man. pnc. §. si vero canonicum coll. iij. p hoc videtur facere. C. de sacrosanct. eccle. l. placet vbi iudex ecclesiasticus secularem excōmunicat. Ex quibus videtur q̄ iudex ecclesiasticus solum possit cohercere laycū per censurā ecclesiasticā.

¶ Clericus. cccxvi. cap.

In contrarium est ipsa veritas. Nam ratione delicti factus est de foro ecclesie. C. de epi. t cle. auctentica nulla cōmunitas. t ibi notatur extra. de foro compe. c. cum sit generale. Ad episcopum ergo spectat laycum siue clericum non solum corrigere: sed punire: dum tamen ad hoc vocet brachium seculare. extra de officio ordinarij. c. j. t ibi per glosam t per Innocē. videtur etiam textus. C. de epi. t cle. auctentica causa que fit cum monacho. t nomine censure ecclesiastice: excōmunicatio interdictum t suspentio continetur extra. de verbo. signifi. c. querenti

que tendunt ad correctionem non ad penam. vt ibi notat Jo. andree. Et hoc patet in heresi quod est crimen ecclesiasticum: et facit extra de penis. c. felicis. lib. vi. ¶ Ex pmissis igitur concluditur q ad episcopum spectat captio et punitio in criminibus ecclesiasticis: vt pote in crimine heresis: vel si quis sit nigromanticus: vel demones inuocet. Preterea inter ceteros defectus excessus et crimina quos sepissime: seu q comittunt reges et pncipes et ceteri domini temporales: non nunq phitones consulunt: astrologis infallibiliter credunt: somnis curant sortilegia: et innumerabiles obseruationes seu obseruantias supersticiosas contra dei pcepta custodiunt et obseruant. Circa quod quero primo.

Utrum diuinare sit peccatum: respondeo q sic. vnde deutero. xxii. q. c. dicitur non sit qui phibitiones consulat neq diuinos. et. xxvi. q. v. dicit qui dnationes expetunt sub regulis quinquennii iacent scdm gradus penitentie diffinitos. Circa quod aduertendu q diuinator no dicitur si quis pnunciet ea que necessario vel vt in pluribus eueniunt que humana ratione pnosci possunt: sicut astrologi ex consideratione causarum pnunciant infallibiliter eclipses: et ex consideratione stellarum pnunciat coniecturaliter pluuias et siccitates. Et medici sanitatem et mortem: et ita euenit vt in pluribus. Et non videtur etiam diuinatio si quis aliqua futura contingentia deo reuelante cognoscat: tunc enim ipse no diuinat. id est quod diuinum est facit: sed magis quod diuinum est suscipit. tunc em videtur diuinare quando in debito modo sibi pnuciationem euentuu futurorum vsurpat: puta quado potest dei manifestam reuelationem pnunciare psumit aliqua futura cotingentia ad vtrulibet. vt sunt illa que dependent ex libero arbitrio: vel etiam contingentia: vt in paucioribus: vt sunt que per accidens cotingunt: siue in rebus humanis siue in rebus naturalibus sicut q lapide cadente fiat terre motus: et q homine fodiente thesaurus inueniatur. Prescire enim talia est solius dei. Unde ysa. xli. annunciate que futura sunt in futurum et sciemus quoniam dii estis. Unde ysidorus lib. ethimologiaru dt: q diuini dicti sunt quasi deo pleni deitate quasi se plenos simulant: et astutia quada hominibus coniecturant futura. vnde secundu Hieronymum super Math. diuinatio semper accipitur in malam partem: sed contra hoc posset obici q Augustinus dicit de libero arbitrio quis audet dicere aliquam disciplinam esse mala: sed alique artes sunt diuinatiue. vt patet per phm in libro de memoria. ergo videtur q diuinatio non sit peccatum. Respondeo q alique artes sunt ad pnoscendum futuros euentus qui ex necessitate vel frequenter pueniunt que non pertinent ad diuinationem. sunt alie artes ad cognoscendum futuros euentus qui ex necessitate vel frequenter eueniunt vel no frequenter eueniunt. nec ex necessitate et tales artes sunt fallaces: et ex deceptione demonis introducte. vt ait Augu. xxi. de ciuitate dei. ¶ Preterea sciendu q omnis diuinatio vtitur ad pcognitionem euentus futuri aliquo demonum consilio et auxilio: quodquidem expresse quandoq imploratur: quandoq autem preter hominis petitionem se demon ingerit occulte vanis inquisitionibus futurorum. vt mentes hominu implicet falsitati aut vanitati. Et est vna inquisitio futurorum cum quis futura pnoscere temptat. Unde prenosci non possunt. demones autem expresse inuocati solent futura pnunciare multipliciter quadoq quibusdam psagiis apparitionibus seu aspectui et auditui hominum ingerentes et ad pnunciandum futura. Et hec spes dicit psagium ex eo q oculi hominu pstringuntur: quandoq per somnia: et hec dicitur diuinatio somniorum: quadoq per mortuorum aliquorum apparitionem. Et hec dicitur nigromantia et dicit a nigros grece quod e mors

latine ꝛ mātia vero diuinatio: quia quibusdam precātationibus adhibito sanguine videntur resuscitari mortui: ꝛ diuinare: et ad interrogata respondere. quandoqꝫ enim prenunciant futura p homines viuos. vt patet in arepticis. Et hec vocatur diuinatio phitonica: qꝛ scilicet fit per phitones qui sic dicti sunt vt dicit hystoria: a phiton apoline qui dicitur actor fuisse diuinandi. quandoqꝫ per aliquas figuras vel signa que apparent in rebus inanimatis: que quidem si appareant in aliquo corpore terre in igne vel in ferro vel lapide polito: dicitur geomātia a geos quod est terra: si autem in aqua dicitur hydromātia ab ydros quod est aqua. Si in aere aeromantia. Si in igne pyromantia a pir quod est ignis. Si autem in visceribus animaliū immolatorum in aris demonum dicitur aruspicium quasi inspectio in aris. Diuinatio vero que fit sine expressa demonum inuocatione diuiditur in duo genera. quorum primum est quādo prenoscendum aliquid in dispositionibus aliarum rerum. Et si quidam aliquis nitatur prenoscere futura ex consideratiōe ꝛ motu siderum hoc pertinet ad astrologos. Si vero ex consideratione dierum vel horarum vel aurarū: etiā dicuntur aruspices qui scꝫ dies ꝛ horas in negocijs ꝛ operibus agendis obseruant. Notandum tamen ꝙ obseruare tempus quandoqꝫ est infidelitatis: vt in hijs que pure dependent a libero arbitrio. Quandoqꝫ necessitatis ꝑpter pceptum: vt in nuptijs celebrandis. quandoqꝫ sagacitatis. vt in hijs que causam habent naturalem. Ut in potionibus munitionibus ꝛ similibus. Si vero per motus vel voces auium vel naturaliū animalium quorūcūqꝫ siue per sternutationes hominū vel saltus membrorum hec pertinent generaliter ad augurium qḋ sic dicitur quasi augeriū a gestu vel garritu auiū sicut aruspiciū ab inspectione auiū quorū primū ꝑtinet ad aures: secundum ad oculos. in quibus em̄ hmōi pcipue solent ꝯsiderari. Si vero hmōi cōsideratio fiat circa verba hoim alia intētione dicta ꝙ q̄s torquet ad futura q̄ vult cognoscere dicit̄ omen. Si vero considerent̄ alique dispositiones figurarum in aliquibus corporibus visui occurrentes: erit alia spēs diuinationis. Nā ex lineamentis manus considerātes diuinatio sumpta: dr̄ ciromātia. ciros em̄ grece dicit̄ manus latine. ¶ Ad scōm aūt genus diuinationis qḋ est sine expssa demonū inuocatione pertinet diuinatio: q̄ fit ex cōsideratione eoꝝ q̄ eueniūt ex quibusdā q̄ seriose fiunt ab hominibus ad cognoscendū seu inq̄rendū aliquod occultum siue p considerationem punctoꝝ: quod pertinet ad artē nigromantie siue ex consideratione figurarū q̄ veniūt ex plumbo liquefacto in aqua piecto: siue ex quibusdam cedulis scriptis vel non scriptis in occulto appositis: dum consideratur si quisqꝫ accipiat vel etiam ex festucis inequalibꝰ ꝑpositis quis maiorem vel minorē accipiat vel etiam ex taxillorum piectione quis plura puncta proiciat: que oīa sortium nomen habent. vnde nomine sortilegiū continētur. Sic igitur patet triplex esse genus diuinationis quorum primuꝫ est per manifestam demonum inuocationem. secundum per solam considerationem dispositionis vel motus alicuius rei. Tertium est dum facimus aliquid vt nobis manifestetur aliquid occultum. ¶ Primum pertinet ad nigromanticos. ¶ Secundum ad augures. Tertiū ad sortilegos. ¶ Sub quolibet autem horū multa continentur. vt patet ex dictis. ¶ Oēs autē modos predictos ponit Augustinus. vt habet̄. xxvi. q. iiij. c. igitur genus. ꝛ. q. v. c. Nec mirum. c. episcopi. ꝛ. q. vij. c. non obseruetis. ¶ Miles. ccc. xvij. cap.

Contra supradicta obicit̄ multipliciter. anime enim sanctorum nō satisfaciūt illicite interrogationi: sꝫ sauli interrogāti de euētu futuri belli p mulierem

phitonissam samuel apparuit: z futurum bellum predixit. ergo diuinatio que fit per inuocationem demonum non est peccatum. ¶ Preterea aues aliquos futuros euentus naturaliter cognoscunt. secundum id Iere. viii. c. miluus in celo cognouit tempus suum: sed naturalis cognitio est infallibilis: z a deo. Ergo vti cognitione auium ad prenoscenda futura (quod augurari dicitur) non est illicitum. ¶ Preterea gedeon ponitur in numero sanctorum. vt ponitur ad Hebre. xi. c. qui tamen vsus fuit omine: z ex hoc quod audiuit interpretationem cuiusdam somnii. vt legitur Iudicum. vii. c. z similiter Eliezer seruus Abrahe: vt legitur Genes. xxiiii. c. ergo videtur quod talis diuinatio non sit illicita.

¶ Clericus. cccxviii. Capi.

Respondeo ad primum quod sicut Augustinus dicit ad Siplicianum: non absurdum est credere aliqua ex dispositione diuina esse permissa. non dominante arte magica vel potentia: sed ex dispositione oculta que phitonissam z Saulem latebat. ¶ Ad secundum est dicendum quod illa scriptura loquitur de cognitione auium respectu eorum que pertinent ad eas: z ad hoc carum motus z voces considerare non est illicitum: puta ex hoc quod cornix crocitat pluuiam esse futuram indicat. ¶ Ad tertium dicitur quod gedeon obseruauit recitationem z expositionem somnii accipiens eam pro omine quasi ordinata ad sui instructionem a diuina prudentia. z similiter Aliezer attendit verba puelle: oratione ad deum premissa. ¶ Ad hoc est notandum quod in noua lege mens hominis arcetur a temporalium sollicitudine. Et ideo in noua lege non est aliquid institutum ad precognitionem futurorum euentuum: z de temporalibus rebus. in veteri antem lege que promittebat terrena erant consultationes de futuris: vnde dicitur ysa. viii. c. cum dixerint ad vos querite a phitonibus et diuinis qui studet in incantationibus: subdit quasi rationem: nunquid non populus requiret a deo suo visionem pro viuis z mortuis? fuerunt tamen etiam in noua lege aliqui prophete spiritus prophetie habentes qui multa de futuris euentibus predixerunt.

Miles. cccxix. Capi.

Sed nunc reuerende clerice quero: vtrum secundum aliquam scripturam diuinam seu humanam demones habeant aliquam cognitionem futurorum?

¶ Clericus. cccxx. Capi.

Futurorum triplex est genus. quedam enim futura habent determinatam causam z infallibilem: vt illa que attenduntur circa motum corporum superiorum: in quibus est determinatio z omnis impedimenti remotio. Et talia possunt certitudinaliter sciri: non solum a deo et in deo: sed etiam in creatura: z hoc in sua causa sicut tempus eclipsis z consimilium. Quedam habent causam determinatam: sed tamen fallibilem: vt illa que sunt secundum inferiorem naturam que ideo habent causam determinatam quia intentio nature mouetur determinate ad vnum. ideo vero fallibile: quia multiplex potest occurrere impedimentum: quia ager seminatus si terra pinguis est z bona dispositio superiorum corporum: afferet fructum pinguem. Et ista possunt quodammodo presciri: non tantum a deo: sed etiam a creatura que nouit naturas rerum superiorum z inferiorum: non tamen ita certitudinaliter sicut predicta. quedam habent causam indeterminatam z infallibilem: sicut ea que sunt a voluntate nostra que indeterminata est: propter hoc quod est ad opposita z fallibilis: etiam quia possunt volenti perficere occurrere multa impedimenta: z talia non possunt certitudinaliter sciri ab aliqua creatura in se ipso: sed solum a deo vel per reuelationem diuinam. vnde Daniel. lib. ii. c. iiii. Dicit quod futura neque angeli neque demones cognouerunt sed naturali cognitione: z loquitur de futuris contingentibus. ¶ Ratio autem huius est ista: quia cognitio creature pendet ex re: quando igitur res incerta est et in se z in sua causa: ideo creatura non potest illam certitudinaliter noscere aut prescire:

diuina autem cognitio nō pendet a re aliqua: imo omnia que nouit scđm modum veritatis nouit: et quia sua veritas est certissima cognoscit cōtingentia vt necessaria: et sicut certissime nouit ita potest certitudinaliter demonstrare et reuelare. ideo hec pcognitio futurorum vel dei est vel adeo: ideo cum talia futura pdicuntur dicit diuinatio: quia talis est actus diuinus. et quia dyaboli super hoc maxime conantur ostendere hoc in se habere: et in se dicere q demones per se ipsos futura cōtingentia psciant certitudinaliter: hoc est eis attribuere qđ dei est tō est ibi infidelitas et infidelitati frequēter annexa ydolatria: ideo diuinatio est prohibita: q̄uis autē demones non possint per se ipsos futura cōtingētia pscire certitudinaliter: tamen frequenter vera predicunt: quia euentum futurorum aliqualiter sciunt. sicut dicit Augustinus. in tertio super Genesis. aut enim sensus acrimonia aut multa experientia aut dolosa cautela. aut aliena doctrina: sensus acrimonia: vt quandoque vident diligenter et considerant ad quid inclinetur affectio nostra vel que sint inducentia vel retrahentia. Experientia temporum quia ex talibus vidit accidentalia. dolosa cautela quando pponit aliquid facere et predicit quasi aliꝰ sit facturus. doctrine aliena quando iusto dei iudicio permittitur ab angelis addiscere. Et sic patet q demones futura contingētia possunt aliqualiter psentire non tamen possunt certitudinaliter prescire. Et si obiciatur q astronomi vel mathematici p cursum astrorum pcognoscunt et dicunt multa futura: et videmus q in multis vera dicunt: sed maior est intelligentia in angelis. ergo etc. ¶ Respondeo q astronomi vel mathematici frequenter dicunt vera coniecturando vel secundum legem astrorum vel secundū dyaboli commertium. Secundū legem astrorum: vt quando stella dominatur que habet impressiones super diuersos humores disponit secundum hoc hominem ad diuersos mores et affectiones. Secundū dyaboli cōmertium: vt quando volunt vim astrorum vltra pretendere: ad id vltra qđ possunt tunc enim nisi dyabolus ad esset ita frequenter falsum dicerent sicut verum: tunc enim in toto auxilio demonum frequenter falsa predicunt et decipiunt: sed tanta est demonum astutia q ita sciunt occultare fraudem suam: vt ostendant errorem siue defectum fuisse in astronomo considerante non in arte vel dyabolo assistente. ¶ In hoc ergo stat ratio q astronomi de contingentibus habentibus causam fallibilem et indeterminatam non psciunt vera nisi ex coniectura: et dyabolus ex maiori coniectura illa psciunt non tamen certitudinaliter.

¶ Miles. cccxxi. cap.

Modo iuxta pmissa quero. vtrum demones psciant pluuias tonitura pruinas grandines et similia.

¶ Clericus. cccxxii. cap.

Quidā dicūt q licet demones per suam naturalem virtutem habeant futurorum talium valde probabilem coniecturā eo q eorum cause sunt naturales et determinate (vt in pluribus euenit) tamen quia pdicte cause sūt impedibiles: ideo hmōi futurorum certam precognitionem per suam naturalem virtutem habere non possunt. Et si dicatur eis q impedimētum quando venit per causam naturalem que de necessitate operatur naturaliter presciri potest. Dicunt q cursus cause impedientis aliquē effectum et causa que ex se erat nata perducere illū effectum: quandoque est per accidens: et a casu. et ita naturaliter presciri non potest. Unde talis concursus non habet aliquā naturalem causam proi sc. Pro hac etiam opinione videtur philosophꝰ vi. metaphisice reprobans illam opinionem que habet q omnia veniant de ne

cessitate. Si enim cōcursus causarum naturalium semper esset de necessitate omnes effectus naturales euenirēt de necessitate. quod phūs reputat falsum. alia vero opinio tenet cōtrarium: qꝛ natura de necessitate operatur. Et ideo omnes effectus naturales nisi impediātur per liberū arbitriū: vel angelicū: vel humanum de necessitate eueniūt. Preꝭ supposita influentia naturali que necessaria est ad ꝯseruationē nostre creature ꝛ ipsius operationem. Unde si natura disponit nubē ad pluuiā: de necessitate resoluetur in pluuiam: nisi superueniat aliqua causa fortior naturali: quasi hoc de necessitate īpediatur. A causa ergo necessaria eueniunt: ꝛ a causa necessaria impediuntur. Cū ergo demones sciant vertibilitatem naturalē elementorum ꝛ corporum celestiū ꝛ motū ꝛ cursum ꝛ cōiunctionem planetarū inter se ꝛ cum stellis fixis prescire possunt per suam virtutem sub certitudine futurum euentū istarū impressionū naturalium. Et futurum impedimētū: ne dispositio ad eos reducatur ad actū. ꝑ ista opinione facit quod videmus formicas imminēte pluuia portare granū in cauernā: qꝛ ꝓsciūt futuram pluuiā. ergo multo magis dyabolus ista ꝓcognoscere potest. ¶ Qui vellet tenere primā opinionē posset respondere ad illud de formicis: ꝙ illud non faciunt qꝛ futurā pluuiā ꝓcognoscant sed qꝛ sciūt ea ꝗ pluuiā de ꝓpinquo futurā antecedunt: faciunt quandā munitionem per quā ꝙ naturali instinctu mouerēt ad portandum granū in cauernā. patet ergo ꝙ illud faciūt ꝓpter hoc ꝙ presens est: non ꝓpter hoc quod est futurum.

¶ Miles. cccxxiij. cap.

Nunc vlterius quero vtrum demones sciant cogitatiōes cordium humanorum.

¶ Clericus. cccxxiiij. cap.

Cogitationes cordis possunt cognosci dupliciter. Unomodo in suo effectu: ꝛ sic non solum ab angelo: sed etiam ab homine cognosci possunt ꝛ tanto subtilius ꝙto effectus hmōi sūt minus occulti. Cognoscitur autem cogitatio cordiū non solum per actū exteriorem: sed etiam per mutationē vultus ꝛ etiā medici per quasdā affectiones: vt per pulsum cognoscere possunt: ꝛ multo magis angeli vel etiā demones ꝙto subtiliꝰ hmōi ymitationes occultas corporales perpendūt. Unn̄ aug. dicit i lib. de diuinationibus demonū. ꝙ aliquādo hominū dispositiones non solum voce ꝓlatas: sed etiam cogitatione cōceptas cum signo quodā ex animo exprimunt in corpore tota facilitate ꝓdicant ꝗuis in libro retractationū hoc dicat non eē asserēdum quomodo hoc fiat. ¶ Alio mō possunt cognosci cogitationes ꝓut sunt in intellectu: ꝛ affectiōes ꝓut sunt in voluntate. ꝛ sic solus deus cogitationes cordiū ꝛ affectiōes voluntatum cognoscere potest. Cuius ratio est qꝛ voluntas ratiōalis creature soli deo subiicet: ꝛ ipse in eam solus operari potest. Et ideo que in voluntate sunt vel ꝗ ex voluntate dependēt soli deo sunt nota.

¶ Miles. cccxxv. cap.

Volo insuper informari. Utrum hominibus liceat vti ministerio vl arte demonum ad cognoscendū futura vel aliqd aliud ꝛc.

¶ Clericus. cccxxvi. cap.

Respondeo. vti ministerio dyaboli potest intelligi vnomō virtute diuina et aliqua licita imperando: ꝛ hoc modo licet. Unde Paulus vt habetur actuū. xvi. c. īperauit spiritui malo qui erat in puella phitonissa exire: ꝛ exiuit eadem hora. Aliomodo ipsum familiariter vel amicabiliter inuocando: ꝛ hoc modo est illiciuꝫ: ꝛ omnibus ꝓhibitum. primo lege diuina. vnde leuitici. xix. c. ꝓcipitur occidi qui suscitat magos et ariolos. ¶ Secundo lege positiua: vt

patet.xxvi.q.ii.et q.v. per totum: et extra de male et mathe. Tertio idem videtur lege nature eo quod dyabolus est obstinatus adversarius summi principis nostri scilicet dei et ab ecclesia irrevocabiliter precisus et ita mendax et fallax. quod si aliquando dicat veritatem aut dicit eam compulsus adeo: aut ut sibi magis credatur in mendatio: ut sic decipiat cauteliosius: et ideo qui familiariter invocat eum peccat directe contra deum: et contra ecclesiam et contra se ipsum cum dyabolus sit humani generis pessimus inimicus. Est autem ibi peccatum aut infidelitas: ut si credendo dyabolo dominium aliquod attribuatur ei: aut ydolatrie ut in oblationibus et sacrificiis: aut saltem in obedientia: quia facit contra prohibitionem dei et ecclesie ut supradictum est. Et quia artes magice fiunt cum quibusdam demonum invocationibus vel quibusdam commerciis cum demonibus. Et ideo uti magicis artibus est prohibitum tanquam illicitum et prophanum. Et amplius notandum in caracteribus que a nonnullis fiunt est grande peccatum: quia fiunt ad demonum ministerium implorandum quod non est licitum. Et si queratur unde habent virtutem tales caracteres. Dicendum est quod non habent ex se: sed ex dyabolica potestate sic enim dyabolus pepigit cum hiis qui fiunt sibi familiares quod talia signa recognoscent: et ad talia se presentes offerrent: ostendit autem et fingit per illa se cogi. ut ostendat aliquid esse virtutis in istis artibus in quibus sunt multa nephanda: scilicet quod quandoque fingit se esse inclusum in uno anulo et ibi ad interrogata per familiarem suum respondet: ut per hec: et similia abducat hominem a fide et a cultu divino nec hoc facit dyabolus quia in illis delectetur: sed potius in infidelitate facientium.

Miles.cccxxvii.cap.

Postea quia matemathici dicunt eventum aliquorum futurorum ex astris pendere et prenosci posse. ideo quero aliqua de impositione astrorum respectu hominum et demonum. Et primo utrum ex impressione luminarium celestium causetur in hominibus diversitas morum.

Clericus.cccxxviii.cap.

Mores hominum et eventus futurorum a sideribus causari dupliciter possunt intelligi aut necessario et sufficienter aut dispositive et contingenter. Si dicatur primo modo: sic non tantum est falsum sed hereticum: quia repugnat christiane religioni: quia veritas fidei in hoc errore salvari non potest. dum enim ponit omnia a sideribus evenire tollit meritum: et per consequens premium tollit gratiam: et per consequens gloriam. Cum quia honestas morum per hunc errorem preiudicium patitur dum culpa peccantis in sidera refunditur et licentia male faciendi sine reprehensione redditur: et homo ad orandum et colendum sydera incurvatur. Si autem dicatur mores hominum a dispositionibus siderum variari dispositive et contingenter: sic potest habere varietatem. quia nec rationi nec fidei repugnat. planum est enim quod dispositio corporis varia multum facit ad variationem affectionum et morum anime. Unde colerici sunt iracundi: et sanguinei sunt benigni. Et melancolici sunt invidi: et fleumatici pigri. Hoc autem non est necessarium: anima enim dominetur suo corpori maxime quando est adiuta per gratiam. multos enim videmus colericos mansuetos. Melancolicos benignos: quoniam ergo virtus corporum celestium operatur ad mixtionem et qualitatem complexionum: hinc est quod per consequens operatur quodammodo ad qualitatem morum: valde tamen de longinquo: plenius enim facit ad qualitatem complexionis virtus nature inferioris quam virtus sideris. Unde augustinus in quinto

de ciuitate dei in solutione cuiusdã que=
stionis de duobus fratrib⁹ qui simul in=
firmabantur ⁊ curabantur: cum quere=
rent vnde hoc esset: magis cõmendat
rationem ypocratis ꝙ̃ astronomũ. ypo=
cras em̃ rñdit ꝙ hoc erat propter simili
tudinez conplexionis: ⁊ astronomus re
spondit ꝙ hoc erat propter ydemptita
tem ꝯstellationis. Melius enim respon
dit medicus: quia causam reddit magis
propriam ⁊ magis propinquam. Sic er
go dicendum ꝙ impressiones syderũ ali
quomodo disponunt ad veritatez moꝝ:
non quidẽ dispositione necessaria ⁊ pro
xima sufficiente: sed remota ⁊ ꝯtingẽte.
Et si obiciatur contra predicta ꝙ philo
sophus lib. de proprietatibus elemẽtoꝝ
dicit ꝙ regna vacua facta sunt: et terre
depopulate apud ꝯiunctionẽ Iouis et
Saturni: sed talia non dependent ex li=
bero arbitrio. ergo ⁊c. ¶ Respõdeo ꝙ
hoc dicit philosophus: non quia homi=
nes nequiuerint resistere influentie illi⁹
constellationis ad dissentionem inclinã
tis: sed quia noluerunt. quia sicut dicit
Tholomeus in almagesti: sapiẽs homo
dominabitur astris. Quis autẽ ꝯiunctio
Iouis ⁊ Saturni eo ꝙ Saturn⁹ habuit
influentiam melancolicaz: Iupiter autẽ
immittit valde bonaz influentiaz: potest
ad rixam vel discordias homines incli
nare: cui tamen inclinationi homines ꝑ
libertatem arbitrij possunt resistere ⁊ sa
tis faciliter cũ adiutorio dei ꝯtraire. Et
si iterũ obiciatur illud quod Damasce=
nus. lib. ij. c. vij. dicit: constituunt multo=
tiens ⁊ comete signa quedã mortꝭ regũ.
ergo ⁊c. Respondeo. quidã dicunt ꝙ co
meta nec naturalit̃ gñatur: nec est vna
de stellis in firmamẽto positis. vnde nec
eius significatio est naturalis. vñ Dam.
lib. ij. c. vij. dicit ꝙ comete nõ sunt ex his
que a principio genita sunt astra: sed di=
uina visione scd̃m ipsum tempus ꝯstitu
untur: ⁊ rursuz dissoluuntur. hec Dam.
prenunciat autẽ deus ꝑ tale signũ mor=
tem regis plus ꝙ̃ aliorum. tum quia est
persona cõmunis: tũ quia ex hoc potest
oriri turbatio regni: de cui⁹ custodia ma
gis solicitantur angeli propter cõmune
bonum. Alij sunt qui viam phisicam se=
quuntur quibus videtur ꝙ stella cometa
sit impressio sicca et calida genita in in=
feriori parte aeris: propter que igne et
calore seu vapore calido et sico: globus
illius vaporis adunatus apparet corp⁹
stelle. Partes autem illius vaporis dis
continuate circa illum globum ⁊ in lon
gum ꝓtense in suis extremitatib⁹ illi glo
bo coniuncte sunt quasi eius conce. Et
secundum hãc positionẽ signat ⁊ creat:
non per se sed per accidẽs mortalitatez
ꝓuenientez ex infirmitatibus calidis et
siccis: quia vehemens distempata sic=
citas consuete est comitari comete ge=
nerationem. Et quia vt in pluribus di=
uites nutriuntur calidis et siccis: ideo
illo tempore multi diuites moriunt̃ int̃
quos mors regũ et principuz est magis
notabilis. ¶ Insuper est notandum ꝙ
iudicia astronomorum ex astris ꝑ aliquã
dispositionem habent aliquam ꝓbabili
tatez: non tamen necessitatem. Proba=
bilitatem autem habent maiorem in ac=
tibus nature ꝙ̃ voluntatis: ⁊ in actibus
hominum generalibus sicut vnius gen
tis seu prouincie: ꝙ̃ in particularib⁹ vni⁹
persone: quia maior effectus stellarum
imprimitur in totam vnam gentẽ: ꝙ̃ in
vnum hominẽ. Et quia maior pars gẽ=
tis vnius magis insequitur affectiones
naturalis corporis ꝙ̃ vnius singularis
hominis. Amplius sciendũ ꝙ fuit quo=
rundã mathematicorum opinio ꝙ ex di
positionis siderũ necessario causatur in
hominibus diuersitas moruz: ita ꝙ ta=
lis ẽ vnusquisqꝫ in moribus qualẽ facit
eum esse dispositio syderuz: in qua ẽ cõ=
ceptus vel natus: et istam vim vocaue=
runt nomine fati. sed hec opinio nõ est
falsa solum: sed etiam heretica ⁊ omnino
detestanda: vt ex supradictis patet. vñ
fatũ scd̃m acceptionẽ istã nichil aliud ẽ.
Et scd̃m qd̃ dicit Gregorius in omelia
ephie absit a fideliũ cordibus vt fatum
aliquid esse dicatur. Alio modo potest

dici fatum dispositio seu ordinatio cau
sarum secundarum ad producendos effe
ctus. Potest autem ipsa ordinatio effe
ctiuus dupliciter considerari. vno modo
scdm quod est a deo: et sic dicitur proui
dentia. Alio modo scdm quod est i mo
dum seu in causis id est modus ordina
tus a deo ad effectus aliquos producē
dos: et sic actionem fati. Et hoc mo
do Boecius loquens de fato quarto
de consolatione dicit: q fatum est re
bus mobilibus inherens dispositio. per
quam prouidentia suis queque nectit
ordinibus. Sed tamē sancti doctores
hoc noie vti recusauerūt propter illos
qui ad vim positionis syderis retorque
bāt. vnde augustinus. v. de ciuitate dei
dicit si propterea quisque res humanas
fato tribuit quia ipsam dei voluntatem
vel potestatem fatum vocat: sententiā
teneat et linguam corrigat.

¶ Miles. cccxxix.

Amplius quero. vtrum corpora ce
lestia possint in demones aliquid
im primere.

¶ Clericus. cccxxx. ca.

Demones sunt superiores
ordine nature q corpora
celestia. Agens autem est
superius pa iente: vt dicit
Augustinus. xxij. c. super
genes. Ex quo sequitur q demones nō
subiciuntur motibus seu dispositionib⁹
corporum celestium. Et si dicatur con
tra: q demones scdm augmēta lune ve
xant aliquos homines qui propter hoc
lunatici dicunt: vt pz math. iiij. et xvij.
c. sed hoc nō esset vt videt nisi demōes
corporibus celestibus subiacerent. Re
spondeo. q demones propter augmēta
lune vexant homines. Primo quidem
ad hoc vt infament creaturam dei scili
cet lunam vt Hieronimus et crisostom⁹
dicunt. ¶ Secundo quia non possunt
operari nisi mediantibus virtutib⁹ na
turalibus in suis operibus considerāt
corporum aptitudines ad effectus in
tentos. manifestum est autem q cerebrū
est humidissimum omniū corporis par
tium: vt aristoteles dicit. Et ideo maxi
me subicitur operationi lune que ex sua
proprietate habet mouere humiditatē.
in cerebro autem perficiunt vires aia
les: et ideo demones scdm augmēta lu
ne perturbant homines et inducunt fā
tasiam quādo considerant cerebrum ad
hoc esse dispositum.

¶ Miles. cccxxxi. ca.

Postea quero de diuinatio
ne per somnia: vtrum ali
quis in somniando possit
preuidere futura.

¶ Cle. cccxxxij. ca.

Futurorum secundū qd p
tinent ad psens est quadru
plex differentia. Quedam
enim futura habent causā
naturalem in homine som
niante: vt sunt illa que proueniunt ex ali
quibus causis que sunt in homine. sicut
febris ex abundantia colere nimis incē
se et huiusmodi futura preuident in sō
nijs: aliquando per causam naturalem
et determinatam eo q natura represen
tat in somnijs anime aliquas disposi
tiones que sunt in corpore ex quib⁹ po
stea cōtingit infirmitas: vnde quādoque
cōtingit q in homine in quo supabun
dat colera nimis incensa representatur
sic in sōnis imaginatio febris future.
vnde aristoteles in libro de somno et vi
gilia dicit: q quādo sōnia sunt ex hijs
ex quibus cōponūtur: sunt signa vel sa
nitatis vel egritudinis scdm eorum diffe
rentias: vt si quis somniet de occupa
tionibus igneis signū est q predominet
in eo colera. si de aereis signū est sangui
nis: vt de volatu et hmōi. Si aque vel
alterius liquoris aquei: signū est fleu
matis. Si de terris: signum est melan
colie. Et ideo quandoque per som
nia iuuantur medici ad cognoscendum
dispositiones corporis. Quedam vero
futura habent causam naturalem extra

hominem somniantem. vt sunt illa q̄
proueniūt ex aliqua determinata influ
entia corporum celestium: vt vehemēs
aeris siccitas: vel nimia habūdātia ym
brium: ⁊ multa alia: et huiusmodi etiam
futura. quandoqȝ preuidentur in som-
nijs per aliquam causam naturalem de
terminatam: quādoqȝ enī influētia celi
⁊ elemētorū impressionē facit ī corpo-
re hominis ex aque impressione. quan-
doqȝ representatur homini in som-
nijs ymago alicuiꝰ effectus futuri ex-
tra hominē qui prouenit ex eadē influ
entia: nec hoc videtur absurdum: vide-
mus enim in aliquibus brutis ꝙ ex in-
stinctu naturali pluuiā et ventum futu-
rum apprehendunt vt est dictum. licet
autem hec somnia et precedentia sint
signa futurorum: non tamē oportuit ꝙ
illa significante semper eueniant. quia ex
aliquā alia causa superueniēte poterūt
impediri. vnde quādoqȝ propter nimiā
habundantiam ardentis caloris in cor
pore somniat homo se febricitare: et
tamen non sequitur febris propter ali-
quam causam superuenientem que tē-
perat calorem illum: vel quia apponit
remediū medicine. Similiter quādoqȝ
propter dispositionem celi ⁊ elemētorū
que q̄ntum est ex sua parte habent plu-
uiam causare: fit impressio ī homine p
quam somniat pluuiam: nec tamen se-
quitur pluuia impediente aliqua causa
superueniente. quedam autem futura
habent causam voluntariam in homine
somniante vt sunt illa que depēdent ex
opere somniantis ⁊ huiusmodi futura
non preuidentur in somnijs per aliquā
causam determinatam naturalem: sed
quandoqȝ preuidentur a casu: vt cū hō
est aliquid voluntarie facturus de quo
nunq̄ voluntatem faciendi nec aliquā
inclinationem ad hoc habuit: si homo
somniat se aliquid tale facere a casu
est nisi habeat per reuelationem. vnde
talia somnia non sunt signa nec causa
futurorū: sed dicunt accidentia siue cau
salia. quandoqȝ autem preuidenē p ali-
quam causam determinatam ex volun
tate creata: vt homo in vigilia multū
sollicitus fuit de aliquo opere faciēdo:
⁊ vehementer illud adimplere deside ra
uit: ⁊ cum magna inuestigatione inquisi
uit modum per quem hoc facere possꝫ:
et non potens modum adinuenire: ob-
dormiuit ī tali sollicitudine. Et ex hijs
causatur quandoqȝ in anima dispositio
per quā somniat se illud opus facere:
⁊ contingit quandoqȝ ꝙ quia in vigilia
facta erat preparatio ad inueniendum
modum faciendi in somno propter se-
dationem motuū exteriorum ⁊ interio
rum: circa auroram representatur ani-
me modus ille quem in vigilia non po-
tuit inuenire: vnde accidit ꝙ ī vigilia se
preparat ad faciendum opus quod nō
fecisset. eo quod in vigilia modum faci-
endi non poterat reperire. ¶ Que-
dam vero futura habent causam volū-
tariam in aliquibus hominibus ab ipo
somniante et in remotis partibus: vt
scꝫ illa q̄ illi homines facere disposue-
runt: ⁊ talia preuideri non possunt in sō
nijs per aliquam causam naturalem:
sed si aliquis homo presomniat aliquid
quod postea contingat in remotis par-
tibus per causam voluntariā: in hoc est
a casu. Et ideo huiusmodi somnia se-
cundum philosophum in libro de som
no et vigilia: dicuntur accidētia: vel ca
sus: ⁊ hoc intelligo nisi illa futura reue
lentur dormienti per aliquam causā vo
luntariam: sicut per diuinam reuelatio-
nem immediāte vel mediate ministerio
angelorum. vnde vt dicit philosophus
in libro de somno et vigilia: somnia
non sunt omnino contemnenda: nec ēt
de hijs omnino debemꝰ curare. Si q̄s
ergo vtatur sōnijs ad prenoscenda fu-
tura: scꝫ ꝙ somnia procedunt ex reue-
latione diuina: vel ex naturali cā intrin
seca: vel extrinseca. q̄ntum potest se ex-
tendere virtus: non erit illicita talis di
uinatio. Si aūt hmōi diuinatio causēt
ex reuelatione demonum cū quibus ha
bētur pacta tacita vel expressa: quia ad

hoc inuocantur. Et illicita diuinatio et
superstitio prohibetur. igitur curiosa ob
seruatio somniorũ: ꝛ temerarium est in
niti somniis: quoniã difficile est cogno
scere quando accidunt ex causis natu
ralibus: vł super naturalibus: ꝛ quãdo
ex angelis: bonis vel malis. vnde sacra
scriptura reprehendit eos qui cõfidunt
in somniis. ꝛc. ¶ Miles. cccxxxiii. ca.

Nunc autẽ de sortilegiis volo que
rere. vtrum diuinatio sortium sit
licita. ¶ Clericus. cccxxxiiii. ca.

Respondeo ꝙ sicut supradictum
est sortes proprie dicuntur cũ ali
quid fit vt eius euentu considerato ali
quid occultum innotescat. Et est aduer
tendum ꝙ actus humani qui requirũt
ad sortem non subduntur dispositioni
stellarum: nec etiam euentus ipsorum
actuum. vnde si quis ea intentione vta
tur quasi hmõi actus humani q̃ ad sor
tes requiruntur ex dispositione stellarũ
effectum sortiant. vana et falsa erit opi
nio: ꝛ per consequens suggestiõe demo
num nõ carebit. et per hoc diuinatio ta
lis superstitiosa et vana erit. videtur p
missum ꝙ si aliqui non valentes aliq̃d
cõcorditer diuidere: sortibus vti velint
ad diuisionem quasi exponentes fortu
ne quisq; accipiet partem. Quandoq;
autem expectatur sors ex demonibus si
cut legit Ezech. xi. c. ꝙ rex babilonis
stetit in bonis in capite duarum viarũ
ꝛ mittẽs sagittas interrogauit ydola ꝛ
ea consuluit. Et tales sortes sunt illici
te et scd̃m canones prohibentur. Quã
doq; vero expectatur a deo: scd̃m illud
prouerbiorũ. xvi. c. Sortes mittuntur
in signum: sed a domino temperantur.
Et talis sors nõ est aliquid mali. Vlte
rius est aduertendum ꝙ sors potest su
mi tripliciter: vno modo pro electione
gratuita: vt in psalmo: in manibus tuis
sortes mee. Et ad ephe. i. c. i qua sorte
vocati sumus. Alio modo pro eo ꝙ est
iudicium diuine voluntatis: vt actuũ
i. c. cecidit sors super mathiam. Et sic
dicit augustinus. sors non est aliq̃d ma
li si res in humana dubietate posita di
uinam indicans voluntatẽ. xvi. q. ii. c.
sors enĩ operantium ipsum prout est in
fieri ꝛ res dubia. sed postq̃ est in facto
est res certa ꝛ indicium diuine volunta
tis. sors primo modo nõ est aliquid ma
li: nec etiã scd̃o modo est aliquid mali in
se cõtinere. vnde prohibetur ne sub hac
specie homines in ydolatriam labantur
xxvi. q. ii. §. hiis ita. Tertius potest su
mi prout est nomen vlterius diuinatiũ
ad significandum diuinationem scd̃m
quod dicit leo papa tertius: ꝙ sors ni
chil aliud est q̃ diuinatio et maleficiũ
a sanctis patribus damnata. Et scd̃m
hoc non est licita: nec credenda: nec ex
cercẽda vt i dicto. §. hiis ita ꝛ. c. sequenti.
Et ideo hoc mõ prohibet sub anathe
matis interdicto. Sciendum etiam ꝙ
in sortibus scd̃o modo dictis peccatũ
potest accidere quadrupliciter. primo si
sine vlla necessitate ad sortes recurra
tur. hoc enim videtur ad dei tẽptationẽ
pertinere. vnde augustinus sup lucam.
Qui sorte eligitur humano iudicio nõ
comprehenditur. Secũdo etiam si q̃s
in necessitate absq; reuerentia sortibus
vtatur. vnde beda super actus aposto
lorũ. Si qui in necessitatte positi deũ
putant vt sortibus apostolorum esse cõ
sulendam videãt hoc ipsos apostolos
non nisi fratrem collecto cetu et preci
bus ad deum fusis egisse. Tertio si di
uina oracula ad terrena negocia conu
tant. Vñ aug. dicit ad inq̃sitiones iam
burũ hiis quidem paganus euangelicis
sortes legũt: et si ad optandum sit vt il
lud potiꝰ faciãt q̃ ad demonia cõsulen
da conuertãt seu cõcurrãt: ita tamẽ mi
chi displicet cõsuetudo: et ad negocia
secularia: ꝛ ad vite huius varietatem
cõuertere, diuia oracula. Quarto si aliq̃
sortibꝰ vtãt: in electiõibꝰ ecclesiasticis
q̃ fieri dñt ex inspiratiõe spũssãcti. vñ si
cut dic beda sup actu. math. añ pẽthecõ
stẽ ordiatꝰ ẽ sorte: q̃re scilicet q̃ plenitudo
scti spũs nõdũ erat effusa i eccla. Sep
tẽ aũt diaconi postea non: sorte sz apo

Rolorum electio̅e fiūt ordinati: secus autem est in dignitatibus temporalibus q̄ ad terrena disponenda ordinant̄: in quarum electione sortib⁹ homines plerū[que] vtuntur: sicut ⁊ in temporalium rerū diuisio̅e. Si necessitas immineat licitū est cum debita reuerentia diuinum iudicium implorare Innocen. etiam extra. eo. c. causam dicit q̄ licet vti sortibus p̄ litibus dirimendis. xvi. q. j. c. sors. Et idem hostien. et hoc intelligendum est secundum eum de sorte simplicium paleis vel hm̄oi: et in temporalibus rebus ⁊ sine aliqua superstitione.

Miles. cccxxxv. cap.

Postea quero de superstitione obseruantiarū. Et primo vtrū vti obseruantijs artis notorie sit licitum.

Clericus. cccxxxvi. cap.

Respondeo q̄ ars notoria est illicita ⁊ inefficax. illicita q̄dem est q2 vtitur q̄busdā ad scientiā acquirēdā que non habent in se virtutem causandi scientiam: sicut in inspectione quarūdam figurarū ⁊ p̄latione quorūdā ignotorum: nec talia sunt signa diuinit⁹ instituta sicut sūt sacramētalia signa: restat ergo q̄ sunt signa vana ⁊ supvacua: ⁊ p̄ cōsequens continentia quedā peccata significationū cū demonib⁹ p̄habita. ergo ars notoria est christiano penitus interdicta ⁊ fugiēda sicut ⁊ alie artes nugatorie vel noue sup̄stitionis. ij. de doctrina christiana. Est em̄ hm̄oi ars inefficax ad sciētiā acquirendā cum enim p̄ hm̄oi artē non intēdatur acquisitio sciētie scd̄m modū hominū naturalē scȝ ad inueniendo et addiscendo: consequens est q̄ iste affectus expectetur a deo vel a demonibus. certū est aliquos a deo sapientiā ⁊ scientiā p̄ infusionem habuisse sicut de salomone legit̄ tertio regū. iij. c. christus etiā dixit discipulis suis Luce. xxi. c. ego dabo vobis os ⁊ sapientiam. Ad demones autem nō pertinet illuminare intellectū: acquisitio autem sapientie ⁊ scientie fit per illuminationem intellectus.

Miles. cccxxxvij. cap.

Amplius quero an obseruationes ordinate ad corporum mutationem: vt ad sanitatem vel aliquid tale sint licite.

Clericus. cccxxxviij. cap.

Augustin⁹ in libro. de doctrina christiana dicit q̄ ad sup̄stitionem p̄tinent volumina magicarū artium ⁊ litura ⁊ remedia que medicorum condēnat scientia: siue in p̄cantionibus siue in q̄busdā seu quibuscun[que] modis quos caracteres vocāt siue i q̄busdā rebus suspendendis at[que] infigendis: hec Augustinus. Nam in hijs que fiunt ad aliquos effect⁹ corporales inducēdos: considerādū est vtrū naturaliter videatur posse tales effectus creare. sic enim non erit illicitū. lȝ em̄ causas naturales ad inducēdū effectus p̄prios exhibere. si autē nō videant̄ naturaliter posse tales effect⁹ creare cōsequēs est q̄ nō adhibeant̄ ad hos effect⁹ causandos tā q̄ cause: sȝ tanq̄ vt signa: ⁊ sic p̄tinent ad pacta significationū cū demonibus inita. Et si obiciat̄ q̄ sicut corpora naturalia subiciunt̄ corporib⁹ celestibus: ita ⁊ corpora artificialia: vt imagines. ergo sicut illa. ita ista sortiunt̄ aliquas virtutes ex impressione corporū celestiū ad aliquos effect⁹ causandos. Respōdeo. q̄ naturales virtutes corporū naturaliū subsequunt̄ substātiales formas ipsoȝ quas sortiunt̄ ex imp̄ssio̅e corporū celestiū. ⁊ idō ex earūdem imp̄ssione sortiunt̄ quasdā virtutes actuales seu actiuas: sȝ forme corporū artificialiū p̄cedūt ex cōceptio̅e artificis. Et idō cū nichil aliud sit q̄ cōpositio ordo: ⁊ figura vt dr̄. j. phisi. nō possunt naturalē virtutē ad agendū habere. Et inde est q̄ ex impressione

corporum celestium s'm q sunt artificia lia nullam sortiuntur virtutem: sed tm secundum materiam naturalem.

¶ Miles.cccxxxix.ca.

Quid dicemus de quibusdam mulieribus scelleratis que credunt se et profitentur cu dyana dea paganorum nocturnis horis z cu3 herodiade z cu3 nimia multitudine mulierum equitare super quasdam bestias: et multarum terrarum spacia in tempeste noctis silentio pertransire: eiusq3 iussionibus obedire velud dne. z cunctis noctibus eius seruitium euocari: asserunt etiam ab illis aliquas creaturas i melius vl deterius permutari: aut i alia speciem z similitudinem transformari.

¶ Clericus.cccxl.ca.

Respondeo q no a diuino spiritu sed maligno talia fatasmata metibus fidelium irrogantur: diabolus em cum aiam alicuius per talem credulitatem subiugauerit: sibi transfigurasse in angelum lucis et transformans se in diuersarum personarum species atq3 similitudines mentem quam captiuata3 tenet multipliciter deludit. nec debet aliquis vel aliqua in tantam venire stulticiam vt credat hec omnia que in somnijs z spiritu fiunt: etiam in corpore accidetium. etiam paulus non auderet asserere q fuerit raptus in corpore: cu etiam audierit veritatem proculdubio infidelis eet z pagano deterior. xxvi. q. v. c. episcopi.

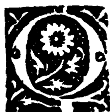
¶ Miles.cccxli.ca.

Sed nunc quero vtru obseruatie que ordinantur ad pcognoscendu aliqua infortunia: sint licite.

¶ Clericus.cccxlij.

Dico q non. dicit enim augustinus in. ij. l. de doctrina christiana q ad pacta cu demonibus inita ptinent multa sutilia vanaz obseruationu. vt si quis du se calciat sternutauerit: vel ad domum sua cu vestis amuribus roditur. oes eni hmoi obseruatoes actedut hoies no vt quasda causas s3 vt qda signa euetuu futuroz bonoru vel maloz: aut obseruatur sicut signa a deo tradita cum non sint introducta auctoritate diuia: s3 magis ex vanitate humana coopata demoniu malicia q nitu tur aios huiusmodi vanitatib9 iplicari. Et iste obseruatie videntur esse aliq ydolatrie scdm quas obseruantur auguria. Et si obiciat q irrationabile est: negare illud q qsi omes experiutur q aliq tepora vel vba audita vel cocursus hoinu3 siue aialiu aliqd psagium hnt alicuius boni vel mali futuri: ergo no videt illicitum illa obseruare. Respodeo q a pncipio in istis obseruationibus expti sut homies aliqd veri a casu accidere. s3 postea cu hoies incipiunt huiusmodi obseruatijs aimu applicare: multa scdm huiusmodi obseruationes eueniunt per deceptionem demonu: vt huiusmodi obseruatioibus hoies implicati curiosiores faciant et se magis erroris perniciosi multiplicibus laqueis ingerant. vt dicit augustinus in. ij. li. de doctrina christiana. dicit etia hoc fieri pmissione diuina: vt illi qui hoc audiunt z vidET probentur in qua fide sunt apud deu3. Et probat hoc auctoritate deuterono. xiij. c. si surrexerit in medio tui pphta aut qui somniu dicat z predixerit signu z euenerit quod locutus est z dixerit tibi eamus z sequamur deos alienos: no audies verba eius. teptat em: vos deus vester vt pala sciat vtru3 diligatis eu3 aut no. xxvi. q. v. c. nec miru circa fine.

¶ Miles.cccxliij.c.

Quero vtrum infortunium accidens alicui possit ingerere dolore eius amico nichil de hoc sciente.

¶ Clericus .cccxliiij.ca.

Contingit homine3 tristari z angustari eius amico remoto infortunium aliquod patiente quandoq3 a casu: sc3 quia in illa ho-

ra qua suus amicus infortunium patit melancolia i eo mouetur: per cuius motum melancolici tum excitatur et ex cõsequēti mēte grauatur: licet infortuniū amici nichil ad hoc penitus operetur. Quandoqȝ vero hoc contingit ex aliqua causa voluntaria determinata: dyabolus enim quia conatur homines inducere ad opiniones superstitiosas: quandoqȝ affligit hominem ponderositate et tristicia illa hora qua amic⁹ ei⁹ remotus infortuniuȝ patitur: vt extimet hoc amici infortuniuȝ quod patitur naturaliter sibi euenisse. Quandoqȝ etiaȝ hoc accidit ex aliqua probabili suspicione: vt cum quis amicuȝ scit esse in taberna cum inimicis suis: probabiliter dubitabit eū inuadi ab inimicis. Et ex hoc quandoqȝ in illa hora qua amicus eius ab inimicis opprimitur: in eo timor et angustia generatur: quia ille dolor est post aliquam cognitionem.

¶ Miles.cccxlv.ca.

Nunc quero: vtrum herbe/vel armonie possint impedire demões a vexatione hominum?

¶ Clericus.cccxlvi.ca.

Herbe vel armonie sua naturali virtute non possunt totaliter expellere vexatiotiones. quia dyabolus possét hominem vexare si sibi permitteretur a deo: vel angelis bonis. possunt tamen illam vexationem mitigare. et ita parua posset esse vexatio illa quia possent illam penitus excludere. Et hoc quidem facerent non agendo in ipsum demonem cum sit spiritus separatus in quem non potest naturaliter agere corpus: sed agendo in ipsum vexatum a demone. certum est enim q herbe et armonie multum possunt immutare depositionem: et ex consequenti mot⁹ sensualitatis. Et pꝫ de herbis cum quedam inclinēt ad leticiam: quedam ad tristiciam: et sic de aliis. hoc etiā patet de armoniis p philosophuȝ. viii. politicorum. vbi vult q diuerse armonie habent prouocare diuersas passiones in homine. hoc etiaȝ patet et refert boecius in musica sua: et actor de ortu scientiarum: vbi loquēs de vtilitate musice dicit q valet ad curandum et alleuiandum infirmitates. et ita patet q herbe et armonie quādoqȝ causare possunt in homine dispositionem contrariam illi vexationi qua dyabolus hominem vexare conatur.

¶ Ex quo sequitur q ceteris paribus fit vexatio debilior. herbe tamen vel armonie non possunt dispositionem in homine causare: propter quā homo a nullo vexari possit demone. si permitteretur q dyabolus mouendo solum motu locali vapores et ipsos spiritus inordinato motu: possꝫ hominem multū vexare. herbe autem vel armonie nullam dispositionem causare possent in homine sua naturali virtute: per quē prohiberetur demon predictam commotionem facere. Contingit enim q quandoqȝ dyabolus non permittit hominem vexare nisi vexatione ita parua: q per aliquam forte dispositionem ad contrarium totaliter tolleretur. Et tunc alique herbe vel armonie possent corpus hominis ad contrarium ita disponere q illa vexatio totaliter amoueretur. verbigrā dyabolus posset quandoqȝ hominem vexare vexatione tristicie ita debiliter: q per aliquas herbas vel armonias que haberent causare delectationem et diffusioneȝ spirituū (qui sunt motus contrarii tristicie) totaliter amoueretur illa tristicia. Quod autem Augustinus secūdo libro de doctrina christiana condemnat ligaturas: et quedam alia de quibus ibi diffusius scribit hoc attribuens arti magice: hoc est quantū ad illud in quo non possunt ex sua naturali virtute. quod patet per hoc quod dicit sic ad hoc genus pertinēt omnes

ligature atq omnis remedia que medicorum condemnat disciplina: in quo satis patet q illa condemnat quātum ad hoc respectu cuius non habent aliquam efficaciam ex sua naturali virtute. Ad illud quod habetur primo regum.xvi. c. q saul qui vexabatur a demone alleuiabatur quando dauid citharam percutiebat corā eo: et quod recedebat spiritus malus. Sciendum q bene verum est: q per tactum cithare virtute naturali illius armonie alleuiabatur aliquātulum afflictio saulis inquantum illa armonia aliqualiter dulcorabat appetitum eius per auditum: per quam dulcorationem reddebatur minus aptus ad illam vexationem. sed quod spiritus malus recederet a saule quando dauid citharizabat coram eo: hoc erat propter vim crucis. quod satis expresse dicitur in glosa vbi dicitur sic. erat dauid cantica musice eruditus. diuersorum sonorum rationabilis moderatusq contentus vnitatem essentie significat: que varijs modis cotidie resonat. dauid in citharam suam malignum spiritum compescuit: et non quia tāta esset vis in cithara: sed in signo crucis que in ligno et cordarum extentione gerebatur: que iā tunc demones effugabat.

¶ Miles.cccxlvij.ca.

Modo dubito vtrum liceat alicui ad collum diuina verba suspendere: quod cotidie faciunt q plurimi maxime seculares.

¶ Clericus.cccxlviij.ca.

In omnibus incantationibus vel scripturis suspensis duo cauenda videntur ¶ Primo quod profertur vel scribitur. quia si est aliquid ad inuocationem demonum pertinens: superstitiosum est et illicitum. et cauendum est ne ponantur ignota nomina: ne sub illis lateat aliquod illicitū. vnde crisostomus dicit super math. q phariseorum magnificātium fimbrias aliqua nomina ebraica angelorum confingunt et conscribunt: et alligant que non intelligentibus metuenda videtur ¶ Cauendum est etiam ne aliquid falsum contineatur: quia sic eius effectus expectari non posset a deo qui non est testis alicuius falsitatis.

¶ Secundo cauendum est ne in verbis sacris ibi contineantur aliqua vana: vt aliqui caracteres inscripti preter signū crucis. aut ne spes habeatur in modo scribendi vel legendi vel in quacūq hominum vanitate que ad diuinam reuerentiam non pertinet: quia hoc videretur superstitiosum. Alias autem videntur licitum. Unde.xxvi.q.vi.c. non liceat christianis: dicit q non liceat christianis in collectionibus herbarum medicinalium aliquas obseruationes attēdere: nisi tantum cum simbolo diuino aut oratione dominica vt tantum creator omnium deus honoretur. Et si obijciatur contra predicta q liceat diuina verba ad collum suspendere quia non minus operantur verba sacra in corporibus serpentum et aliorum animalium sed incantationes quandam efficaciam habent ad repellendum seu reprimendum serpentes vel ad sanandum quedam animalia. vnde.ps. sicut aspidis surde obturantis aures suas que non audiet etc.

¶ Respondeo q etiam in incantationibus serpentum vel quorumcunq animalium: si respectus habeatur tantum ad verba sacra et virtutem diuinam: nō est illicitum: sed plerumq tales incantationes habent illicitas obseruantias et per demones sortiuntur effectum. et precipue in serpentibus: quia serpens fuit primum demonis instrumentum ad hominē decipiendum. Si vero querat quid de versiculis que fiunt in ascentione: et crucib9 q fiunt i ramis palmarū

¶ Respondeo quod non sunt reprobanda cum non contineant nisi verba euangelica et memoriam passionis christi. Sed superstitiosum esset si crederetur minor efficacia si scribantur vel fiant post lectum euangelium vel post missam vel illa die.

¶ Miles. cccxlix. cap.

Sed quid de carminatricibus aut carminatoribus qui carminant infirmos aut pueros vel aliud: numquid tales peccant mortaliter.

¶ Clericus. cccl. cap.

Si nichil superstitiosum dicant aut doceant aut faciant: sed tantum vtantur licitis precibus et adiurationibus: sicut per passionem et crucem et similia: non videtur quod peccent mortaliter: nisi talia fecerint post prohibitionem sibi ab ecclesia factam. Sed credo quod prohibendi sunt viri et mulieres a talibus: quia multa inutilia et superstitiosa solent admiscere: nisi forte sit sacerdos religiosus et discretus: aut etiam laycus: siue vir siue mulier excellentis vite et probate discretionis: qui fusa oratione licita super infirmum: non super pomum vel pirum aut cingulum aut similia: super infirmantes manum imponat: iuxta illud Mathe. vltimo. c. super egros manus imponent: et bene habebunt. nec sunt tales persone prohibende: nisi forte timeatur quod ad exemplum illorum indiscreti et superstitiosi carminatores: sibi vsurpent abusum tenentes se exemplo illorum hoc posse licite facere. De portatione vero reliquiarum dico quod si portentur ad fiduciam dei et sanctorum non erit illicitum. Si autem circa hoc attendatur aliquid aliud vanum: vt puta quia vas sit triangulare vel aliquid aliud huiusmodi quod non pertineat ad reuerentiam dei et sanctorum: superstitiosum erit et illicitum.

¶ Miles. cccli. cap.

Quid erit de sacerdotibus qui causa doloris permoti aut: altare vestibus sacris exuunt: aut qualibet lugubri aspernunt: aut consueta luminaria subtrahunt: aut altare aut crucifixum spinis circundant. ¶ Quid etiam de illis qui pro viuis scienter cantant missas defunctorum: vel sub nomine illorum quos odiunt feretrum cum exequijs mortuorum ponunt: vel alia similia faciunt vt illi citius moriantur.

¶ Clericus. ccclij. cap.

Ad hoc dico quod aliquid predictorum si fiat propter odium priuatum: grauissime peccat qui facit: et nisi per legitimam penitentiam se purgauerit debet deponi. Si autem propter causam communem: puta quia metu it contaminationem sacrorum ordinum vel subuersionem fidei: vel hostilitatem vel obsidionem vel diuinorum iudiciorum sententiam metuit: et ideo tale quid fecit: non dicitur peccare: quia in tali facto plus humilitas qua deus placatur quam interni liuoris dolositas declaratur. Hoc etiam consuetudo ecclesie tenet. vnde solet cantare deus venerunt gentes et in signum tristicie vidi bene sancta altaria spoliare. hec tamen distinctio fallit in illis qui scienter pro viuis celebrant officium defunctorum. Nam tales si fuerint de recti indistincte debent deponi et ad agendum penitentiam tam ipse sacerdos quam ille qui ad hoc ipsum incitauit debet exilio perpetui ergastulo siue monasterio relegari. xxvi. q. v. c. quicunque Fallit etiam distinctio in illis qui altare vel crucifixum spinis circundant: quia omnis talis abusus indistincte penitus reprobatur et districtius prohibetur et est grauiter puniendus. vt extra. de offic. ordi. c. canonice libro. vi.

¶ Miles. cccliij. cap.

Quoniam de impressione astrorum est aliqualiter tactum: reuoco in dubium. Utrum sit vtile principi vel cuicunque alij inferiori principe dare operam et vacare circa scientiam astrologie. Et euidenter probatur quod sic: per ipsam namque scimus et preuidemus

futura bona et mala: si per prudentiam nostram possumus celum iuvare: et ea augmentare secundum ptholomeum si sint mala possumus in totum vel in parte precavere. Malum enim non evitatur nisi prius cognitum et iacula preuisa minus ferire solent. Insuper tholomeus ait quod sapiens homo dominabitur astris. ¶ Item quod hoc sit principi utile ex antiquis coniungitur hystoriis. in sacris enim scripturis reperitur quod sancti patres utebantur sorte: ut per hoc haberent noticiam futurorum. ut apparet Josue. vii.c. Et Joseph prenosticavit sterilitatem futuram ¶ Item in hystoriis romanorum (secundum quod narrat maxime titus livius) patet: quod tempore guerre et in aliis arduis romani utebantur sorte auguriis et divinationibus.

¶ Clericus.cccliiii.cap.

Precognoscere aliquam mutationem aeris est utile: de fortunis spiritualibus iudicare est difficile: ymo et periculosum. Sepe enim timor et imaginatio talis divinationis futurorum causat infortunium: et faciunt hominem obliuisci circumstantias: quibus mediantibus talia infortunia prudenter potuissent precaveri. quod autem arguitur quod licitum est sicuti sorte: breuiter pertranseo propterea que in prioribus latius fuerunt tacta. Et supposito quod alique et sancti patres divina permissione seu dispositione usi fuerint sorte: illud non est trahendum in consequentiam arg. xii.c. gaudemus extra. de divor. Nec obstat quod de hystoriis romanorum arguitur: quia dum erant in maiori prosperitate sua utebantur talibus auguriis et divinationibus ex suggestione dyaboli: qui prosperitati eorum quam plurimum invidebat: et ideo corruerunt. Item dicit beatus Augustinus quod deus dedit tantam potentiam et dominationem romanis propter magnam affectionem quam habebant ad bonum commune: nec propter tales divinationes aliquid de contingentibus ad bonam practicam pro communi utilitate obmittebant. Item sepe tempore prosperitatis sue male contingebat eis: et causa infortunii sui forsan erat responsio augurii sui. nec etiam principes eorum vacabant circa astrologiam: sed presbyteri templorum qui ad hoc erant specialiter destinati.

¶ Miles.ccclv.cap.

Amplius reverende clerice probo quod possibile sit per astrologiam iudicare de futuris et ea precognoscere. Bruta etiam animalia precognoscunt futura: olor enim cantat quando presentit mortem: delphinus presentit tempestatem maritimam: et equus bellum antequam fiat. Si ergo bruta presentiunt futura: quanto magis homo rationalis potens est adinuenire artem: mediante qua possit iudicare de futuris. Item ista monarchia inferior gubernatur per corpora celestia. Et ad sciendum motus corporum celestium adinuenta est astrologia: que videtur vana et inutilis: nisi ipsa mediante precognoscerentur futura: quod esset absurdum: cum ars et natura nichil adinueniunt frustra.

¶ Clericus.ccclvi.cap.

Ad id quod arguitur de brutis animalibus que presentiunt futura. Respondeo. bruta animalia et homo se habent tanquam excedentia et excessa. homo enim nascitur nudus impotens ignarus: sed non sic de aliis brutis non sequitur ergo quod si deus dotaverit bruta in aliquo: quod hominem similiter in eadem dotaverit. deus plura fecit homini: quia contulit sibi rationem et memoriam per quod potest acquirere prudentiam humanam: et considerare preterita: presentia: et futura: que verisimiliter possunt evenire. Nec obstat quod subdebatur

quod alias videretur astrologia inutilis nisi per eam sciremus iudicare de futuris. Dico quod finis principalior astrologie est: quia dat noticiam dei creatoris. Nam secundum ysidorum est ordinata ultima inter scietias seculares ad finem quod ostēdatur quod cogitatio humana debet esse remota a rebus terrestribus et magis debet vacare contemplationi. et beatus Paulus in una epistola ad romanos: et beatus Dionysius in una alia epistala quā fecit fatentur quod illud quod ipsi sciuerunt de astrologia: fecit eos conuerti ad fidē christi. Scire ergo motum celi: et corporum celestium situm et ordinationem est quamplurimum delectabile amabile decēs et utile in principe: et quocunque alio inferiore. Nam secundum sententiā philosophi si delectabile est scire ordinationē et descriptionem unius nobilis palacij vel unius pulchri montis: quanto delectabilius excellentius et amabilius est habere noticiam machine celestis que superat in pulchritudine omnia visibilia: iudicia tamen astrorum sunt inscrutabilia et plurimos deceperunt: et adhuc decipiunt. Unde generaliter tales ordinationes sunt inhibite i pluribus locis sacre scripture. Et precipit sacra scriptura quod illi qui de illa se intromittunt occidantur. sanctus Augustinus Ambrosius Origenes: et generaliter omnes sancti doctores ecclesie detestant et reprobant tales diuinationes cum sint contrarie saluti anime ac fidei catholice. ut patet. xxv. q. v. quasi per totum. debet igitur unusquisque christianus a talibus abstinere. Unde quidam excellens auctor statius nomine loquens in metro de ista presenti materia alte et profunde plangit: et querit unde mundo et tristibus mortalibus hec infirmitas: iste miserabilis amor: et maledictum desiderium contingerit quod velint inuestigare fortunas futuras seu venturas. Et ait quod nunquam fuit donum dei: sed hoc facit auida mens nostra. Nam secundum Chrisostomum genus humanum nimis appetit scire futura. Narrant hystorie quod Julius Cesar nunquam voluit adhibere fidem talibus diuinationibus. Et catho qui vocabatur rigidus unus de sapientioribus urbis Romane cum ingressus esset templum: milites sui monuerunt eum ut interrogaret iouē de fortunis. hoc noluit facere dicens quod deus dederat nobis talentum ingenij naturalis recognoscendi ea que nobis erant necessaria. de talibus enim sortilegijs et futuris inuestigare pertinet ad meticulosos et infortunatos homines. nec hoc cadit in constante et virtuoso homine. Item secundum ysidorū astrologia (que tamen videtur rationabilior inter omnes artes diuinatorias quantum ad partem diuinatoriam futurorum) nō solum inter doctores fidei christiane detestatur: sed etiam inter paganos. Plato enim: et Aristoteles et plures alij philosophi concordi sententia dampnauerunt eam. Item in libro politicorum dicitur quod astrologia est nobilis scientia et gloriosa: quando tenetur in suis terminis sed quando extenditur ultra terminos et metas ipsius scilicet ad coniecturationes: et diuinationes futurorum et ad tales vanitates: tunc est contra philosophiam: et etiam bonos mores. Itē magna fatuitas est credere quod astrologus sciat de futuris iudicare in fortunis bonis seu malis que dependent ex voluntate mutabili. Et tamen nesciat quale tempus fiet crastina die quod tamen habent causam certā et immutabilem: et insuper isti astrologi tenēt quod omnia eueniant de necessitate quod est dānatissimum et contrarium fidei christiane.

¶ Ex premissis clare concluditur quod reges christiani: et ceteri principes qui debent esse pugiles fidei christiane non debent intēdere nec fidem adhibere talibus artibus. Virgilius enim prout refert tulius fuit sapientissimus et expertissimus in omnibus sciētijs: et docuit quales artes et sciētie debeant vigere in prin-

cipe: hoc dixit esse reuelatum miraculose. ¶ Primo princeps non debet ponere intentionem ad imagines faciendas: nec debet princeps esse astrologus nec vacare circa aliquã scientiam mathematicam: nec debet princeps esse aduocatus rethoricus vel logicus. Et subdit virgilius tu princeps Romanorum memor esto q facias gubernari populũ per prudentes: qui sint tales qui artes adinueniãt et studia: quibus mediantib⁹ populus in pace tranquillitate et quiete gubernetur. Hec est sententia virgilii pulchre per eum tradita in metro. principale ergo studium boni principis est gubernare populum per scientiam politicam: et bonum consilium prudentum.

¶ Miles.cclvii.cap.

Ursus venerãde clerice his non obstantib⁹: et p vos allegatis exẽplis antiquorum clare probatur q non videtur absonum in pncipe si circa astrologiam vaccet et intendat nobiles enim pncipes alexandrie et egypti posuerunt intentionem suam in talibus scientiis prout narrat ysidorus et Hugo de sancto victore. adeo q libros composuerunt per quos hodiernis diebus memoria censetur perpetua. Item ille nobilis princeps Abraham tradidit egiptiis et docuit astrologiam prout narrat Josephus in libro antiquitatũ. Item in antiquis hystoriis reperitur q moyses fuit magnus astrolog⁹. Itẽ salomon dicit de se ipso q sciebat dispositionem et motum stellarum celi: prout refert in libro sapientie. Item tulius dicit de regibus grecie q astrologos habebant in magna reuerentia et honore. Item rex ptholomeus fecit plures libros astrologie. rex Alphunsus hyspanie composuit plures tabulas astrologie. ¶ Ex quibus clare patet q non est nouum nec etiam inconueniẽs regem circa astrologiam vacare et in ea studere: dũmodo regimen rei publice in aliquo non derogetur.

¶ Clericus.cclviii.cap.

Respondeo ad id quod allegatis de exemplis pncipum: et dico q plura opuscula intitulantur a nominibus pncipum: que tamen non compilauerunt. maxime isti libri diuinationum intitulantur a Salomone et ab aliis auctoribus famosis: ad finem vt maior fides eisdem adhibeatur. Item verum est q aliqui principes dilexerunt astrologiam: et fecerunt astrologos libros compilare qui intitulabantur ab ipsis regibus: vt patet in tabulis alphunsi. Item veritas est q aliqui principes habuerunt tales scientias ex spirituali dono et gratia dei. vt fuerunt Noe et Moyses Salomon et plures alii. Et propterea dicit Josephus q dedit deus pluribus eorum diutius viuere propter cõmunem vtilitatem. vt populum instruerent per astrologiam: et alias scientias adeo in ipsos infusas. Nec propterea sequitur q principes moderni debeant q̃tum ad hoc eorum vestigia imitari: cum sint breuissime vite: et habeant circa necessaria ad salutem suam et populi potius intendere. Insuper experientia nos informat q principes qui in talibus scientiis vacauerunt: male finierunt: et male fuerunt fortunati: Athelus rex Hyspanie qui fuit magnus astrologus: ignominiose fuit de regno suo eiectus.

¶ Item narratur in vita philosophorum de quodam philosopho vacato tales q fecit se duci extra domũ suã vt videret et cõtẽplaret stellas: qui dum du

eeretur per vetulam cecidit in foueam: tūc dixit vetula. O Thales Thales tu nescis videre ad pedes tuos qualiter poteris celestia cognoscere? Item narratur q rex Jacobus maioritarum quando recessit de auinione fecit eligi horā recessus sui per astrologos: et tamē in illo viagio pdidit regnum. Sic igitur sciā principis christiani et cuiuslibet fidelis nil debet futurū inquirere: sed illius dispositioni hūiliter obedire qui disponit omnia suauiter: cuius ꝯsiliarius nemo fuit. nō possumus ei dicere cur ita facis? dñs est. qđ bonum ē in oculis suis faciat: nō laboremus ei: nocet dicere cur ita facis tempora vel momenta que pater posuit in potestate sua. futurorū enim explorare noticiam auguriis vel aliis illicitis modis: dyabolica temptatio ē: et eterne damnationis occasio. os enim dñi locutū est: populū israel instruētis. Cū egressus inquit fueris terram quam dñs daturus ē tibi: caue ne imiteris abhominationes gētiū. non inueniat inte q lustret filium suum aut filiam suā ducendo per ignem. Nō sit q ariolos sciscitetur et obseruet somnia atq auguria. non sit maleficus vel icantator. nemo per phitōes aut diuinos querat a mortuis veritatē. oīa hec abhominabitur dñs. Si surrexerit inquit in medio vestri propheta aut qui dixerit somnium vidisse et predixerit signū et euenerit: non audias. non curent igitur fideles christiani tales diuinationes vel somnia: nec errore illorū inuoluant qui occursum leporis timent qui mulierē sparsis crinibus: q hoīem orbatū oculis aut mutilatū pede aut ī barbam aut cuculatū habere obuiā detestātur: qui de iocundo glorianꝰ hospicio: si eis lupus occurrerit: aut colūba: sia sinistra in dextrā auis scti. Martini volauerit: si hoīem gibosum obuiā habuerint: aut leprosū: hec et similia vana sunt: et ab omni christiano precauenda.

¶ Miles. ccclxxi. Capi.

Video ergo ex pmissis q tales diuinationes astrologice sortilegia necnon alie obseruantie supsticiose: sunt phibite cuilibet fideli christiano. Sed nunc quero vtrum cōtrarium facientes sint aliquali pena plectendi?

Clericus. ccclxxij. Capi.

Tales sūt variis penis plectendi. vt patet cuilibet intuenti. extra de sortilegiis. quasi per totum. et. C. de male. et mathe. quasi per totū. vt notauit Hostiensis in sūma de sortilegiis. §. que sit pena. de quibus sufficiat premissio. scdm vnam penam ipsorum solum volo prosequi scz penam sententie excōicationis: cuz non sit maior in ecclesia dei. Isti enim diuinatores sortilegi et mathematici: si moniti non desistāt sunt excommunicandi. xvi. q. v. c. non oportet et. c. si quis. episcopus aut presbiter et. q. v. c. amoueat. Et nō īmerito hec pena excommunicationis est cōtra eos infligenda: ad instar Luciferi et suorum sequatium. naz ad istar primorum parentum quorū sunt imitatores in hac parte (prout enim Lucifer et sui sequaces) etiam primi parentes violauerunt ea que diuina maiestas in signum singularis prerogatiue sibi specialiter reseruauerat: et temerarie nimis vsurparūt: et ideo excommunicati fuerunt et eiecti de paradiso celesti ac terrestri. sic et isti nitūtur ea que creator celi et terre sibi specialiter reseruauit scilicet cognoscere futura tempora et momenta que posuit solꝰ in potestate sua sibi per falsas practicas et vanas deceptiones applicare: nō immerito: ergo tales a consortio fidelium tāq oues morbide sunt eiciendi: ne gregem dominicū inficiant. Isti enim peccant contra creatorem celi et terre: et contra dispositionem agentium naturaliū: applicantes agentia naturalia ad aliuz vsum quaz natura naturans disposuit.

Et ideo rationabiliter pena introducta ad instar dispositionum naturalium debet puniri. Potest enim probabiliter persuaderi q ecclesia trahit penam excōmunicationis ad instar dispositionis agentium naturalium: vt ars imitatur naturā vt.l.adoptio.ff.de adoptio. videmus enim q vbi est vnum corpus informatum: vna forma vnita totius: durat donec singule partes vniformiter regulentur. Sed cum partes difformiter regulentur: totum dissoluitur nisi partes ad vniformitatem reducantur: vel nisi pars que reduci non potest a toto corpore eradicetur & alia conformis introducatur. Uidemus exemplum in corpore humano. Nam cū omnes humores sub vnitate forme humane sunt: durat equalitas ipsius. sed cum aliqui peccāt in qūto vel quali: est opus eradicatione vel reductione: alias sequitur egritudo totius & extinctio: quia humor infect9 per contrarium alium inficeret. Et sic in singulis naturalibus simplicibus et mixtis posset discurri. Sic directe in ꝓposito omnium catholicorum collectio siue tota militās ecclesia est vnum corpus informatum vna forma scilicet fide informata virutibus theologicis & moralibus: & donec singula membra vniformiter regulentur durat equalitas corporis mistici. sed cum aliqua membra irregulanter se habent respectu totius tunc est opus reductione vel eradicatione alias corpus inficeretur. Et ꝓpter hoc militans ecclesia ortum sumendo a naturalibus ad sui perseuerentiam ad inuenit hoc genus censure: & cum aliquis de corpore christi mirtico deuiat moneat: & sic reducatur. c. sacro. extra de senten. excō. quod si reduci noluerit eiciatur de corpore: ne per contactum alios inficiat. & ista est excommunicatio & fit aliquando a toto corpore totaliter & hec est maior excommunicatio. aliquā do a parte corporis: & hec est minor. sic aliquando humor eradicatur totaliter de toto corpore humano: aliquando nō eradicatur totaliter: sed a certo loco deuiatur. & sicut eradicatio totalis humoris vel deuiatio aliquando fit a natura sine hominis ministerio. Aliquando cū hominis ministerio sc3 cum fertur ab homine: & sicut carnes putride inficiant idcirco resecantur. xxiiij.q.iij.c.resecande: sicut aliquando in corpore humano insurgit humorum multitudo peccantium contra naturā: & totū corpus excōmunicetur. Et hic morbus vniuersalis appellatur. aliquando particularis tantum ī corpore christi mirtici: incipit mēbrorum peccantium multitudo contra vnitatem vt fiat dissolutio. cum fuerint scismata & scisma in ecclesia. Unde hic aduertendum q excōmunicatio que est separatio a deo tantum: fertur adeo tātum: vbi ponderandum q collegiū omniū catholicorum est vnum corpus: et appellatur corpus christi mirticum et informatum forma. hoc probatur. iij.q. iiij.c. Eugelcudā. et. xi.q.iij.c.nichil. Et istud corpus mirticum christi est informatum forma diuina.i. fide catholica virtutibus informata: vel spiritu vitali christi. Nam licet sint membra multa in corpore illo mirtico: tamen omnia illa mēbra viuificantur eodem spiritu scil3 vitali catholice fidei informata operib9 virtutum: & donec sub illa sic informata membra degunt: tunc sunt vnum corp9 & ad illam vnitatem omnes tendere debent predicantes. sicut scribitur in exodo.iij.c. vesti sacerdotis iungitur mala punica: id est mala granata vnitas fidei intelligitur. nam sicut in malo granato multa sunt grana sub eodem cortice: sic sub eadem fide multa sūt mēbra cooperta illa fide. vt pulchre declarat Gregorius. & transumptiue habetur in canone. c. sit rector. xliij. di. Si autem aliquod membrum recessit ab illo cortice id est fide vel operibus virtuosis ipsam informantibus quod contingit per mortale peccatum etiam vnū solum: nam

offendēs in vno factus est omniū reus Jacobi.ij.c. deficat de regulis iuris. Etiam si sic separetur christi a corpore mistico: nec viuit spiritu vitali christi. vt pulchre probat Augustinus super Jo.ca.nichil.xi.q.iiij. sic inquiens Qui enim separatur a corpore christi non est membrum eius. si non est membrum nō vegetatur spiritu eius. Ex premissis concluditur q excōmunicatio que est tantum separans adeo: adeo tm̄ lata est. nam statim cum desinit viuere illo dei spiritu. non est amplius membrū eius. Et q dixi. q collegiū catholicorū est vnum corpus. et dicitur corpus christi misticum: vt in canone Ecce laudam tertia questione quarta. Quero qualiter sit vnum corpus: quod erit preambulus ad infradicēda. Vbi sciendum: q sicut in vero corpore humano sunt membra multiformia ad singula officia tendentia .lxxxix. distin.c. primo. et sicut ibi est anima et corpus viuificatum. vt.xxxij. questione. secunda capitulo Moyses. et c. sequenti. et cle. prima de summa trinitate. et fide ca. vt sicut ibi sunt quattuor elementa ad minus virtualiter ad ipsius mixtionem subtilissime ex naturalibus agentibus superius et terrestribus redacta. vt in.c. in quandam de cele. missarū: sic in corpore mistico sunt diuersa membra in suas operationes tendentia: ibique est corpus viuificatum. et etiam viuificans. Vbi sciendum q sicut partium veri corporis humani quedam sunt partes ab aliis regulate: quedam autem sunt partes alias regulantes (vt sunt membra principalia) et alie sunt partes corporis que simplices nuncupantur. sic in corpore mistico sunt partes simplices et regulate: vt persone layce sicut oues regende. secunda questione septima capitulo oues. Membra autem principalia et organica sunt ministri ecclesie: et inter ipsos est caput vicarius christi Romanus pontifex.xxi. distin. c. cleros. et c. in nouo. Et sicut a capite descendunt spiritus deferentes virtutem naturalem toti corpori (vt dicunt naturales) sic a Romano pontifice ad totum corpus misticum: et singulos de corpore velut a capite tota potestas emanat et effluit.xxix. distin. c. ita dominus. Et sicut in capite humano naturali sūt quattuor sedes fundantes quattuor virtutes interiores (vt habetur in secundo de anima) sic in capite corporis mistic i debēt esse quattuor virtutes cardinales: vel saltem due tantum deberent esse ad instar cardinum super quibus defertur hostium: sed quia huiusmodi corporis mistici messis erat messis et opari pauci electi sunt.lxxij. discipuli. xxi. dist. c. in nouo in quorum loco successerunt episcopi.lxviij. distin.c. quorum vices: et sic ista sunt membra organica huius corporis: scilicet cardinales et episcopi. sūt et alia membra organica: sicut sunt ministri ecclesie inferiores episcopis de quibus et eorum officiis.xxi. di. capitulo cleros.

¶ Dixi secundo q sicut in vero corpore humano est anima viuificans et corpus viuificatum: sic in corpore mistico est anima viuificans scilicet christus. siue fides operibus virtutum informata: ipse enim est vitam prestans cunctis de corpore. cum ipse dicit in euāgelio. ego sum via. viij. dist. capitulo consuetudo: corpus autem viuificatum est collectio fidelium in hoc corpore viuificato. Et sicut corpus verum naturale viuificatur ab exteriori potu et cibo assumpto: sic in hoc corpore est verus cibus saluatiuus anime: corpus christi verus panis. Et panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita.

¶ Dixi tertio q sicut in vero corpore naturali sunt quattuor elementa: sic in hoc corpore militantis ecclesie sūt quattuor euangelia. licet vnum sit euāgelium secundum quattuor auctores: et quattuor elementa seu euangelia continent quicquid est vitale i corpore. Etiā

ex hijs elementis insurgunt riuuli epistolarum. verum quia sicut ad conseruationem veri corporis naturalis et ipsius sanationem comparatur infirmitatem: ne altissimus in necessariis deficeret: ab eo processit ars tradens modum conseruandi et curandi: q̄ medicina nunc par: sicut hoc totū misticū corpus conserue͡t et partes egrote curent: ab eo p̄ddit scientia tradens modū cōseruatiuū hui⁹ mistici corporis. Et hec est scientia canonū et legalium constitutionum: que per ora principum diuinitus promulgata est C. de lon. tempo. prescrip. l. fi. xvi. questione prima: capitulo placuit. viij. distin. capitulo quo iure.

¶ Ad hoc enim facte sunt leges quarta dist. c. facte sunt leges. Et sicut sunt canones conseruatiui et curatiui corporis naturalis humani: concernentes totam speciem humanam in latitudine complexionis sue. Et hij vocantur canones generales: et secundum varietatem regionum indiuidualium complexionum et variarum circunstantiarum per artifices varientur media applicando xxix. distin. c. sciendum. etc. sequen. et c. vt continetur. l. dist. Sic in corpore mistico propter varietatem regionum et circumstantiarum ad seruanda singula corpora vniuersitatum que sunt partes magni corporis mistici varie constitutiones sunt introducte. Et sicut sūt deputati medici circa cōseruationē corporis humani scd̄m artē operātes: sic ministri sunt deputati circa cōseruationē huius corporis militantis ecclesie: scilicet episcopi et alij iudices ecclesiastici. Circa quod est aduertendum: q si hec cura fiat vt quilibet de corpore propter se tātum deo iungatur: sic est fori penitentialis. si autem fiat vt tota collectio conseruetur quod fieri non posset sic pars partem inficeret sic est fori contentiosi. Et licet ministri secundum canones sic operentur tamen hoc faciunt vt ministri quia principalis operans est christus. xi. q. ij. c. nemo contemnat. Et licet videar hic aliqualiter metas iuris excessisse: hoc feci vt inferrē quod ad instar naturalis dispositionis hec sententia excommunicationis traxit originē. ¶ Ex hijs patet ergo qualiter a deo et solum ab illo fertur hec excommunicatio: et in hac deductione intendo solum ex disposition̄e humani corporis naturalis elicere dispositionem mistici. quia supra probatum est q singuli de corpore militantis ecclesie cibant cibo spirituali corpore christi. et christus p̄sētatur in ministris ecclesie: et p cos p̄sentatur cibus sacramētalis. vnde est q iniciens manus violentas in clericum violat christum. Unde dictum est. qui vos tangit me tangit. q. q. j. c. actio. vij. q. j. c. qui vos violant.

¶ Qui igitur nititur destruere ministerium sacramētalis cibi: iustū fuit vt illo cibo priuaretur. et in eo in quo deliquit puniretur. c. literas. de eta. et quali. Et si quis etiam p̄ncipi non obedierit morte moriatur. A christo igitur mediante canone vel ministro christi emanauit excommunicato: sicut dicitur in corpore humano. si quis humor patiatur destructionem debet eradicari ne totum corpus inficiat: sic in hoc corpore mistico debet membrum putridum eradicari.

¶ Utiles. ccclxi. cap.

Circa predicta quero vtrū minister dei iudex ecclesiasticus possit iniuste excommunicare: p̄batur q nō. q2 iudicium ecclesie debet se cōformare iudicio dei. xi. q. iij. c. reuera. ij. q. j. c. de⁹ omnipotēs de sen. excō. c. a nobis. ij. sz de⁹ nullū ligat iniuste. xj. q. iij. c. scd̄m de pe. di. iiij. c. si ex bono cum similib⁹. ergo etc. Itē auctoritate petri null⁹ pōt aliquē ligare nisi quē petr⁹ ligaret. xxiiij. q. j. c. manet. Item ligare iniuste est vitiosum: sed in ecclesia etiā militante non debet esse macula vel ruga. xxi. dist. c. q̄uis. de pe. distin. c. ecclesia q. iiij.

ergo &c. Item deficiente causa propter quam aliquid potest esse. cessat & illud. lxx. di. §. his omnibus de Biga. c. debitum. ff. de Iure patro. l. adigere. §. quis sed causa excommunicationis debet esse mortale peccatum. xi. q. iii. c. nemo episcoporum & c. certum. hoc cessat vbi iniuste profertur. ergo &c. Item arguendo ab effectu vanum enim est quod debito careat effectu. de electi. c. commissa. §. porro. lib. vi. Sed excommunicatio iniuste prolata caret effectu excommunicationis: qui est vt per eam tradatur quis Sathane: & subtrahatur dei gratia. xi. q. iii. c. audi. & c. nichil. sed ista cessant in iniusta excommunicatione: vt per se patet. igitur &c. Item iusta ligat: ergo iniusta non ligabit per locum ab oppositis. ix. di. c. i. xxxii. di. c. hospitalitatem. Item casus est in terminis. vt videtur. xi. q. iii. c. cui est.

¶ Clericus. ccclix. Capi.

In oppositum est. c. sententia pastoris. xi. q. iii. Solutio contraria: multa fieri non debent: facta tamen tenent de regula. c. ad apostolicam fateor ergo quod iniuste nullus debet excommunicari: et sic procedunt tres primi rationes. Et ideo faciens est in culpa: & penam meretur. xi. q. iii. c. temerarium. sed nichilominus excommunicatus est ligatus vt de rescriptis. c. ab excommunicato cum ibi nota. Gratianus. xi. q. iii. §. cum ergo hoc itellexit quandoque quis propter aliquam culpam est dignus excommunicari. sed cum intentio excommunicatoris attendatur: & pro alia culpa non intendebat excommunicare: non potest procedere dictum gratia: dico ergo sententiam iniustam ligare. ¶ Ad cuius euidentiam sciendum quod interdum dicitur excommunicatio nulla: aliquando iniusta: tunc dicitur nulla quando in agente vel patiente est inhabilitas. de prima patet: vt quia non iudex: vel quia talem iurisdictionem exercere non potest. xxiiii. q. i. c. audiuimus. facit. xxvi. di. c. bene quidem de sen. exco. c. si quem. & sic loquitur cap. est allegatum in contrarium: ibi sententia lata fuit ab heretico qui iurisdictionem non habet. de secunda patet vt puta si is in quem fertur est talis qui non potest delinquere: vt infans vel furiosus saltem si hoc est notorium. no. Innocen. extra de senten. excom. c. romana: vel quia non est capax huius sententie. quia infidelis et sic non est de corpore militantis ecclesie extra. de diuorti. cap. gaudemus. ii. q. i. c. multe. hoc enim casu si agens esset habilis ex quo patiens est dispositus ad suscipiendam huiusmodi actionem: nullum est quod agitur xxxi. di. c. ad hec. de baptismo. c. maiorum in fi. Idem est vbi in ipsa error intollerabilis exprimitur. vt quia excommunicatur quis quia facit quod est bonum: vel quia non facit malum vt in. c. per tuas de sen. excom. et. c. venerabilibus eo. ti. lib. vi. Si enim ecclesia per talem sententiam vellet ligare cum appareat ex forma sententie quod subditus non debeat parere: videtur per consequens peccatum de quo sibi constaret approbare vt licitum: & hoc dicere non esset bene catholicum. iniusta dicitur sententia cum non seruatur ordo vel non sub est causa vel non rationibilis vel cum nulla intentione vel non zelo iustitie profertur. xi. q. iii. §. Cum e. ergo tamen si habilitas est ex parte agentis et patientis: et cessat erroris expressio tunc valet quod ideo procedit vt claues ecclesie in maiori reuerentia habeantur. xi. q. iii. c. nemo contempnat: & vt homo per meritum obedientie crescat. xi. q. iii. cap. quid ergo. vnde et si proferens peccet: tamen obediens iuste facit. xxii. quest. i. c. quid culpantur: & non contempnendo meretur. vnde talis sententia est anime medicina. xxiii. q. iii. c. nouandum. xi. q. iii. §. cum ergo. patet ergo quod sic parendo li-

cet sit ligatus apud ecclesiam militantem: non tamen apud deū. de resti. spolia. c. litteras de sen. excommu. c. inquisitioni. sed contemnēdo ligaretur apud deum vt in predicto. §. cum ergo. Et in decretali per tuas. pareat ergo. xix. c. in memoriam. c. di. c. contra morem. Per predicta respondetur ad prima quattuor contraria et ad. c. cum enim.

Ad quintum dico q̄ habet locum in excōmunicatione iusta. vnde ibi presupponitur culpa. vt patet in. c. audi. Item iniuste quis admittit illa q̄ sunt ex pte ecclesie militātis per que disponitur ad gratiam dei: et sic potest dici q̄ excommunicatio iniuste subtrahitur gratia dei Ad aliud dico q̄ licet iustum z iniustū sint contraria scdm se tamen nō potest respectu huius termini ligare. vnde si est iusta sequitur q̄ ligat. ergo que non ligat nō est iusta. sed non sequitur id qđ opponendo dicebat. Ex predictis igit patet q̄ hec excommunicationis sentētia tolleranti est medicinalis: de sen. excommunica. lib. vi. c. cum medicinalis corpus enim per ipsam traditur sathane: vt spiritus eius saluus fiat. xi. q. iii. c. audi. Et hec excommunicationis sententia: fertur propter contumaciam: et propter mortale peccatum. xi. q. iii. c. nemo episcoporum. et per obedientiam z contritionē de peccato purgatur cōtumacia z deletur peccatum. §. ferrum. l. vi. z regula peccatis extra de regul. iuris lib. vi. ecclesia enim redeunti nunq̄ claudit gremium. epistola inter claras. C. de sum. tri. z fi. catholica.

Miles. cccl**x**. ca.

Vrta p̄missa quero. Quidam suggestione dyypolica fecit se antipapam vt alias visum fuit z intelligo cū opere subsecuto. quia creauit cardinales episcopos z fecit alia ad summum pontificem spectantia q̄tum in se fuit. planum est q̄ scdm sanctiones canonicas iste est excōmunicatus z variis penis plectendus. Sed quero nunquid eidem penitenti sit danda venia. Et videtur q̄ non: quia suis demeritis consideratis nulla fere pena inueniret sufficiens. Et posset dici q̄ licet penitētia admittatur ad sacramenta ecclesie que non claudit gremium redeunti vt in epistola inter claras superius alleg. non tamen exuit a pena fori exterioris extra de hereti. c. super eo lib. vi. penitētia enī penitenti tali z tanto peccato desinit esse nocens. ff. de fur. l. qui ea mente z. C. de aposta. l. iii. z ibi notatur. cū etiam non solum inchoauerit vt est dictū. ff. vibo. rap. l. penul. Et si aliqđ obmiserit: hoc fuit quia non potuit. ff. ad leg. pompe. de parri. l. fi. in. fine.

Miles. ccclxi. ca.

Idetur his non obstātibus q̄ sanctitas sedis apostolice pie ac clemēter deberet ad veniam recipere. dicit enim valerius maximus narrans clementiam scipionis erga regem armenie quem tenebat captiuū: qui multum offendebat rempublicam romanorum: licet egregium sit hostez eicere: maioris tamen laudis est scire misereri. Et cuz iste miser antipapa infelicior sit omnibus aliis: et delictum suum directe respicit personam et statum romani pontificis: tanto sibi reputabitur ad maiorem laudem si misereatur. Nā vt dicit seneca in primo libro de clemētia. nullum decet habere clementiam sicut principem. vnde dicit ille sanctissimus imperator q̄ nichil tam pecculiare est imperialis maiestatis: sicut humanitas C. de dona. inter virum z vxorem. l. fi.

et de nupt. l. imperialis. et si hoc dicē tur de principe seculari et tēporali: multo magis de principe ecclesie cui sanctitas ignoscendi gloriā derelinquit. C. de episcopis et cle. l. si quis. in hoc. unde ad laudem octauiani dicitur. q erat verus clemēs in omnes: austerus in paucos.

Hoc etiā expedit propter magnā utilitatem que ex hoc potest contingere ecclesie et fidei. Nam per hoc rebelles et infideles ecclesie facilius reducētur: videntes enim q ita clementer et pie sedes apostolica se habeat circa istum antipapam qui ultra alios deliquit: et fuit caput scādali et petra offensionis: confidenter poterunt sperare: qr benignius se habebit circa eos si ad obediētiam veniant. Nam dicit seneca primo libro de clementia. multos una vincit clemētia: quos seueritas nō potuit subiugare. ubi narrat de quodā qui multa fecit contra hostes: et videns q non poterat proficere: consuluit uxorem suam. que dixit ei: fac sicut medici facere solent: nam ubi vident q usitata remedia nō prosunt: utuntur contrariis. et tu hucusq usus es potētia et nihil pfecisti: nunc utaris clemētia. et ipse usus fuit cōsilio uxoris sue: et sic omnes sibi subiecit

Deus igitur qui ex sola sui benignitate per vias icognitas inimicos ecclesie cōfundit et eos tradit plebi in opprobrium: sic scismaticos ecclesie tradet in manibus eius. sed quia ipse saluator noster clementissimus est et misericors: sequatur ipsius vicarius eius vestigia qui nostri quotidie miseretur. l. imperialis. C. de nupt. et dictum antipapam cum sequacibus seu quoscumq scismaticos ad gremium et unitatem matris ecclesie recipiat: quia per hoc sedes apostolica omnes alios deuincet: iuxta illud qd dicit salustius de cesare. quia nos armis subiecerat sed clementia magis vincit.

Sed sciendum: q in clemētia sunt gradus propter quos videtur q licet non debeat esse modica: tamen non multum debet esse emolliens vel effusa. ut. xlv. distincti. c. disciplina. Sedes igitur apostolica contra talem antipapam: si quādo insurrexerit (quod absit) et alios scismaticos ecclesie quorum plures in ytalico solo pullulant hodie misceat lenitatem cū seueritate. Sit itaq amor sed non emolliens. sit rigor: sed nō exasperans. sit zelus: sed non immoderate seuiens. sit pietas: nō plus q̄ expediat parcens.

Intueri libz in moysi pectore misericordiam cum seueritate sociatam. videmus amantem pie: et districte seuientē. certe cuz pplus israeliticus ante dei oculos pene innumerabilē extraxisset offēsam. ita ut eius rector audisset: descende: peccauit populus tuus. ac si ei diuina vox diceret: qui i tali peccato lapsus est: meus nō est. atq subiungeret: dimitte me ut irascatur furor meus contra eos et deleb o eos: faciamq te in gentem magnam: ipse semel et iterum populo cui preerat se ad impetum dei irascentis opponens ait. Aut dimitte eis hanc noxiaz: aut non facias delere me de libro tuo quē scripsisti. Pensemus ergo quibus visceribus eundem populum amauit: pro cuius vita de libro vite deleri se petiit. Sed tātū iste q tāto eius populi amore constringitur circa eius culpas: pensemus q̄ro zelo rectitudinis attendatur. mox ut culpe venia daretur obtinuit. rectitudinis zelo succensus inquit. Ponat unus vir gladiū super femur suum. Ite et reddite de porta usq ad portam per medium castrorum: et occidat quisq fratrem et amicum et proximum suum. Ceciderunt de illa. xxiii. milia. hoiz intus arsit igne amoris: foris accēsus ē zelo seueritatis tāti fuit pietas ut se pro illis corā domino morti offerre non dubitaret tanta seuerites ut eos quos diuinitus feriri timuerat: ipse iudiciū gladio ferret.

Et hic diligenter attendendum. q forsitan iste scissure que in ytalia inualescunt et pululant hodie: causantur pro

pter absentiam sedis apostolice. in mū-
do enim isto deus duas habet domos:
sive ecclesias principales et peculiares
pro quibus multum fecit: et quas mul-
tum dilexit: et a quibus propter pecca-
ta hominum videtur faciem avertisse.
Et ideo nimis sunt afflicte et desolate.
Una est ecclesia romana quā ipse so-
lus fundavit. ut dicit canon vicesima
secunda distincti. c. j. et sanguine illo-
rum beatorum apostolorum fundato-
rum nostre fidei dedicavit.

¶ Alia est ecclesia Iherosolima quam
ipse suo baptismo et sanguine conse-
cravit. Dei igitur potentia que magna
est: qui res omnes desperatas quando
sibi placet producit ad effectum: qui be
atum petrum fugientem ab urbe roma
na revocavit: tangat cor presentis ro-
mani pontificis ad visitandum sacro-
sanctam ecclesiam romanā. Proprie
enim et convenienter nunc summus
pontifex posset et deberet dicere illud
quod dixit ille cuius locum tenet in ter
ris: scilicet tempus est ut revertar ad il-
lum qui me misit. Deus enim romanum
pontificem misit ad partes citra mon-
tanas propter aliquas necessitates tūc
occurrentes: tēpus ē ergo ut a modo
sanctitas sua revertatur ad eum qui mi
sit ipsum: et ad sponsam suam predile-
ctam: et visitet et consoletur eam: et re-
paret suum patrimonium et suam do-
mum que multipliciter nunc est cola-
psa. diu enim est q sedes apostolica
agros irrigavit alienos: tempus est
ut irriget suos qui sitiunt temporali-
ter et spiritualiter. Et fateor nec possem
negare quin plures alie civitates inve-
niantur magis delicate et maiori tran-
quillitate: et cives melius concordes
et melius dispositi ad pacem et tran-
quillitatem: sed deus noluit ecclesiam
suam fundare in magnis deliciis: et in
magna tranquillitate. quia si voluisset
scivisset et potuisset. navicula enim pe-
tri in mari est posita: et non in terra: ut
frequenter procellis et tempestatibus
agitet. tamen bene scimus q ei nocere
non possunt: quia protectorem habet il-
lum cui mare et venti obediunt: nec lō-
giora queramus exempla. nunquid a
memoria hominum non excedit quan-
ta fuerūt facta retro actis temporibus
in lumbardia. Intravit bavar⁹ et cum
magna potentia cōtra ecclesiam. et ille
maledictus petrus de corvaris sedem
petri occupans cardinales habuit nota
rios et officiales: et magnam curiam: et
sequaces. Vere etiā multi iusti qui re-
moti erant: habuerunt malas temptati
ones: et benedictus deus: quia dies il-
lius fuerunt abreviati. quia si diutius
durasset: detrimentum fuisset non modicū
fidei christiane.

¶ Verum quia medicus non est neces
sarius sanis: sed male habentibus:
modo partes frācie inter ceteras: ymo
super ceteras partes christianitatis in
unitate fidei super firmam petram sūt
firmate: recedat ergo sctitas apostolica
et visitet infirmos: et curet eos. ibi enim
erit honor et gloria: ibi erit lucrum: ibi
erit meritum. si enim patria romana es-
set delectabilis et in magna tranquil-
litate: et concordia: quale tūc esset me
ritum: dei enim filius non venit propter
iustos: sed propter peccatores. sic ergo
tenemus q de omnibus sumus reddi-
turi rationem: etiam de verbo occioso
inquiret rationem: multomagis de sua
ecclesia quam tantum dilexit: pro qua
obtulit se velle mori antequam desereretur.
Et si ignorantia non excuset peccato-
rem: multominus excusabit eum scien-
tia. Et si scientia: multomagis requisi-
tio. Sponsa enim requisivit sponsum.
clamat: requirit subsidium. postulat de
fensionem. cum qua conscientia pote-
rit papa denegare quin visitet et defen-
dat eā: bon⁹ pastor animā suā ponit p
ovib⁹ suis. et si aīam suā: multomagis de-
bet sustinere p eis aliquā icōmoditatē: pa-
pa ē pastor: nec est bon⁹ mercenari⁹ qui

fugit ꝛ dimittit oues: sedes enim apo-stolica non in suo solo: sed in alieno se-det. Et tamen constantinus dum dedit vrbem beato Siluestro vna ex rationi-bus ꝑncipalioribus fuit motus: q2 non erat dignum ꝙ vbi sederet vicari⁹ chri-sti aliquis haberet terrenam potestatē extra de electio. c. fundamēta libro. vi.

¶ Ad hoc igitur deberet sanitas apo-stolica multiplici ratione inclinari. Pri-mo ꝑpter diuinam iussionē. Secundo ꝑpter loci dispositionem. Tertio ꝑpter sedis ꝑrogatiuam. Quarto ꝑpter con-iugij vim ꝛ fidem impulsiuam. Quinto ꝑpter ꝑdecessorū imitationem. Sexto forsan propter diuinam reuelationem Septimo ꝑpter multiplicem aliā ratio-nem. ¶ Primo nāq; ꝯstat ꝙ iussu salua-toris Petrus vrbem fugiens ad ipsam rediit: ꝛ īterrogās eū: domīe quo vadis? respondit vado romam iterum crucifi-gi: ꝛ sic ad locum ipsum ꝑ cuius est re-uersus ꝓmptus si quidem ad moriendū e iussum domini excequendū: ꝛ ibi cru-cifixus est cuius effusione sanguinis fū-data confirmata ꝛ consecrata est sacro-sancta romana ecclesia. Qui locum er-go tenet beati Petri: debet ad iussum domini eius vestigia imitari ꝛ romā ite-rum redire: vt se murum ꝓbeat ꝑ domo israel: etiam si oportuerit eum ibidē cru-cifigi. ¶ Secūdo dixi ꝙ ꝑpter loci dis-positionem debet ibidem redire q2 vrbs ipsa caput orbis est: ꝛ ad modum orbis disposita. Sicut enim in orbe sunt pa-triarchales ecclesie vt notat̄ ꝑ doctores īij. c. fundamenta de elec. lib. vi. mirum q2 locus ille est quē elegit dominus. c. ꝑ venerabilem qui filij sunt legitimi. Et si-cut saluator cuius vices romanus pon-tifex gerit in terris non nouit opus i-perfectionis de baptismo. c. maiores. §. sed adhuc: ideo papa tendere debet ad id quod est perfectius scilicet ad caput orbis: ꝛ ad locum qui magis instar or-bis representatur: vt quasi similitudo or-bis in vrbe dicitur expressa. vt accedat quod legitur. de pe. di. j. c. principium. ꝛ sic morando in vrbe in toto orbe repre-sentatiue morari videatur extra. de cle. non resi. c. ex parte. Et semper caput tanq̄ venerabilius carius debet obser-uari. ff. de religiosis. l. cū in diuersis. l. eos. C. d aque duc. ¶ Tertio ꝑpter se-dis ꝑrogatiuam: constat enim ꝙ sacro-sancta Romana ecclesia cruore martirij apostolorum Petri ꝛ Pauli consecra-ta est. prima caput omniū aliarum ma-ter ꝛ domina est effecta: ꝛ super omnes alias obtinet monarchiam. xxi. dist. c. j. ꝛ. ij. Ista est enim in qua dominus totius ecclesie principatum posuit. xi. di. c. noli-te ꝛ secundum aliquos attenta diuina dispositione sedes apostolica alibi non potest transferri. c. fundamenta de elect. libro. vi. ¶ Quarto dixi ꝙ debet redire ꝑpter coniugij spiritualis vim ꝛ fidem compulsiuam. constat autem ꝙ coniugi-um spirituale est cōtractum inter roma-num pontificem ꝛ ecclesiam romanā ra-tione cuius maior est vnio inter ipsum ꝛ ipsam sponsam q̄ inter virum ꝛ suam vxorem cum ista vnio sit spiritualis: illa vero carnalis. de translactione episc. c. inter corporalia. Igitur si propter con-iugium carnale tenetur homo relinque-re patrem ꝛ matrem ꝛ adherere vxori sue. Genesis. xx. c. multo magis ꝑpter coniugium spirituale suam sponsam se-qui tenetur. ff. de an. lega. l. meuia. et debitum soluere. in quo casu nulla ex-ceptio reperitur. de coniugis lepro. c. quoniam. Nam socij debent esse diuine ꝛ humane domus. C. de crimi. expila. heredi. l. aduersus. Quos igitur deus coniunxit homo non separet. xxiij. q. j. c. quos deus.

¶ Quinto dixi ꝙ redire tenetur ꝑpro-pter sanctorum predecessorum ymi-tationem: quorum plures hactenus. nisi paucis diebus citra in eadem vr-be et ecclesia residerunt: quorum vesti-gia non immerito papa debet ꝛ tenetur ymitari. secūda q̄stione. quinto capitulo

nos scōꝛuꝫ. Hoc enī egerunt vt posteris daretur in exemplum. exemplo enī didisci disciplinā. prouerbiorum. xxiiij. c. ymitatur ergo petrum qui suo cruore eam consecrauit .vj. q. j. c. ymitare petrum. ¶ Sexto dixi ꝙ hoc forsā debent facere propter diuinam reuelationē: licet hoc asserere non audeam: sed sic multi i diebus hodiernis loquuntur. deus est enī in celo reuelans misteria. Danielis. ij. c. qui forsitan hoc auricule pape reuelauit. j. regum. ix. c. iuxta illud. reuelabo oculos meos: et considerabo mirabilia de lege tua sicut factus sermo ad abraham per visionem. gen. xv. c. si in vrbem romanam ⁊ ad sedē suā. vrbs enī illa sancta ē in qua sctōꝛuꝫ apostolorum petri et pauli corpora requiescunt: que principatū optinet: ⁊ caput omnium nascionum scilicet vt vbi erat caput supstitionis: illic caput quiesceret sanctitatis. et vbi principes gentilium habitabant: illic ecclesiarū principes morarent. ij. q. vij. c. beati. et vbi prima cathedra petri consistit. ¶ Septimo dixi ꝙ hoc debent propter multiplicem aliam rationem. ¶ Primo ad hoc solum sufficit voluntas romani pōtificis: iuxta illud: an nō licet michi facere de meo quod volo. math. ij. ca.

¶ Secundo forsan propter conscientiā qua forte ducitur: contra quam nō valet resistere de resti. spo. c. litteras.

¶ Tertio: quia hoc faciendo nichil noui facit sed rem ad statum pristinuꝫ suū reducit. ff. de pactis. l. si vnus. §. quod quod in specie: iuxta illud. reuertere ad terram patrum tuorum. genesis. xxxj. c. Et redijt in domum tuam luce. viij. c. Et illud. reducet dominus euꝫ i domo tuo. ij. regum. xxix. c. ¶ Quarto forsā ꝓpter voti exsolutionem: iuxta illd. vota mea reddam in conspectu timentiuꝫ eum. ¶ Ex his omnibus luce clarius concluditur ꝙ romanus pontifex totis conatibus debet illam sacrosanctam romanam ecclesiam appetere: et maxime modernis temporibus penitus desolatam effectualiter consolari ⁊ visitare.

¶ Miles. ccclvij. ca.

Ic michi datur materia replicandi et quis conceptum verbum vel sermonem continere potest. iob. iiij. c. rationes namqꝫ superius allegate super recessu romani pōtificis minus recte cōcludunt. Nec rationes dici meruerunt sed occasiones. Consideret queso romanus pontifex ⁊ diligenti meditatione reuoluat factuꝫ ꝙ nunqꝫ aggreditur locum a quo nunc egreditur. ⁊ iste namqꝫ locus fuerit ⁊ sānctior i eligibilis locus gtiosior: ille odiosior. et ꝙ locus francie sit sanctior vrbe si fas sit dicere ꝙ ratione maioris sanctitatis sit eligibilior. Probat. siue loquamur de tempore ante fideꝫ. legitur enim in libro iulij cesaris de bello gallorum. ꝙ in signum ⁊ presagiuꝫ magne religionis in francia habentur druides. qui diuinis rebus intererant sacrificia priuata ac publica procurabāt: aut religiones interpretabātur. Et post multa subdit. natio gallorum est admodū dedita religionibus. ¶ Ex quib⁹ appa ret proprie in figura etiaꝫ ante tempus fidei summam religionē et perfectissimam venturam in franciam. iuxta illud. quod dicit apostol⁹: omnia in figura cōtigebant illis. de tempore vero fidei cōstat de pluribus progenitoribus ipsius regni. post namqꝫ decoratur ipsuꝫ regnū sacrosanctis reliquijs: in quibus: et per quas saluator noster bndict⁹ iesus xps pro nobis imolatus triūphauit et mortem nostram moriendo destruxit: et vitam resurgendo reparauit. scꝫ sanctissimū crucis vexillū: et illa dignissima corona spinea q̄ caput sanctissimum saluatoris nostri ornauit et pupugit. Et illud lancee ferrum oi veneratione dignissimū: qd eius latus sanctissimū ꝑ-

forauit: vnde exiit sāguis ⁊ aqua. de cō secra. di. ij. c. duplicat. Et claui illi sacratissimi q̄ manus et pedes dignissimos p̄forauerūt: corrigie quib⁹ fustigatus est Et titulus ille solēnis iesus nazaren⁹ rex iudeorū. Tabula etiam lignea sup posita capiti xp̄i in sepulcro cuius capitis sanctissimi impressio patet quasi esset cerea que tabula adhuc residet sanguine p̄ciosissimo saluatoris nostri rubeicata. ista sunt arma saluatoris. Et sic vexilla regis p̄deunt fulget crucis misterium. ⁊c. prout ecclesia cantat. Et pāge lingua gloriosi p̄liū certaminis. que reliquie preciosissime hoc tempore in francia secundum electionem gratie dei saluefacte sunt. ad Roma. ij. c. vt verificetur quod alibi dictum est. de hierusalem egrediētur reliquie. iiij. regū. xix. c. Et alibi. dimittant reliquias hereditatis mee. iiij. regum. xxj. c. ¶ Ex his patet hunc locum sanctiorem esse ⁊ a saluatore nostro preelectum. Nam sicut terra illa sancta reputatur quā cristus principaliter reputauit: quia tamē post q̄ fuit corpus glorificatū ⁊ desiit in terris conuersari: citra tamen sui preciosissimi corporis cōionem: quam in sacramento altaris omnibus sua diuina largitate communicauit: nulla temporali ⁊ digniori presentia hanc francie patriam decorare potuit vel dotare vel cōsecrare q̄ suarum sanctarum predictarū reliquiarū p̄ntia munire: quod sic declarari potest. Si em̄ archa federis veteris testamenti philisthios ipsam occupātes percussit plagis variis tanq̄ indignos detentione arche ipsius: et cū ipsam remisissent bersamites qui ipsam receperunt ⁊ violauerunt: sacrificia etiā propter indignitatem percussit plaga magna: donec reducta esset in galaan in domo aminadab in qua pacificam elegit mansionem Sic etiam iste sancte reliquie perpetue et sanctā hic elegisse videntur mansionem quasi in loco sanctiori. Nō aūt hec reliquie preciosiores sint illis reliquiis que erāt in archa apparet. quia in illa erant virga moysi et tabule legis. de virga autem moysi quomodo sit figurata in cruce patet per Origenem sic dicentem super exodo. omelia. iiij. puto q̄ virga moysi per quā geruntur hec omnia fustigatio et verberatio egiptiorum per quam egiptus subicitur et pharao superatur christus sit per quam mundus hic vixit et princeps huius mundi cum principatibus et potestatibus triumphātur vt de ipso dicatur sedes tua deus in seculum seculi virga directionis virga regni tui.

¶ Item super exodo. omel. viij. quid timent crucem christi in qua exuti sunt principatus eorum et potestates.

¶ Timor ergo et tremor cadent super eos cum signum viderint in nobis fideliter fixum et magnitudinem brachij illius qd̄ tū expandit i cruce. Mānā aūt plus q̄ manna hodie habemus. Nam vt dicit Ambrosius in libro de sacramētis reuera magnū mirabile est q̄ deus pluit manna patribus et quotidie celi pascebantur alimento. Unde dictum est panem angelorum manducauit homo. Sed tamen qui manducauerunt panem illum in deserto mortui sunt Ista autem esca quam accipimus: iste panis verus qui de celo descendit vite eterne substantiam ministrat. Et quicunq̄ hunc manducauerit: non morietur in eternum: ⁊ corpus christi est. Cōsideremus. vtrum dignior sit panis angelorum an caro christi: que vtiq̄ est corpus vite. hoc manna d̄ celo: id supra celum. illud celi: hic domini celorū: illud corruptioni ob noxium si in diem alterum seruaretur: hoc alienum ab omni corruptione. quicunq̄ religiose gustauerit: corruptionē. sentire non poterit illis aqua de petra fluxit: nobis sāguis de latere christi emanauit. iudeus sitit et bibit: tu cum biberis sitire non poteris. ⁊ illud in vmbra id est in figura: hoc est in veritate. si illud quod miraris vm-

bra est: potior lux quam vmbra. veritas: quam figura. corpus: quam manna de celo. de conse. distin. ii. c. reuera. Tabulas autem legis habemus scilicet euangelia. vt sic dicatur quod ista est vera archa: illa figuratiua. Item in sancto dyonisio reperitur manna sanctum secundum vincen. in spe. hystoriali qui dicit quod illud non est manna deserti: sed illud est manna quod emanauit quando beatus karolus magnus reposuit flores spinarum corone christi: et illi flores conuersi sunt in manna. Et de hoc habetur in hystoria eiusdem beati karoli. quinymo iste reliquie videntur excedere reliquias apostolorum petri et pauli piscatorum et predicatorum quod probatur ex multis. Primo quia verissimiliter credendum est quod ille reliquie sint sanctiores que in die iudicii sperantur adesse: vt sentit Jo. crisostomus in sermone de inuentione sancte crucis iuxta illud. hoc signum crucis erit in celo: cum dominus ad iudicandum venerit. ab ipso saluatore et angelis eisdem assistentibus continuo conseruentur.

Et quod eisdem assistat diuina presentia cum multiplici angelorum comitiua quasi precipuus domini thesauris in terra: cuius thesauri Christus cum suis angelis: et christianissimus rex francie custos existit specialis. vnde de isto rege tanquam custode istarum reliquiarum dicere potest christus: quod ipse rex est magister sacrorum scriniorum nostre liberalitatis beniuolentia tribuenda qui nostre quodammodo assistere maiestati videtur. C. de magi. sac. scri. l. vnica libro duodecimo. Unde de rege nostro et populo suo dici potest illud quod scribitur in. l. vnica. C. de prepositis labo. et erat laba vel labor signum vel vexillum constantini imperatoris dignissimum: quod componi fecerat ex lapidibus. vt dicit glosa. Et dicit textus sic qui prepositi labarum. i. signorum imperialium in nostro iudicio promouentur: clarissimi sunt et inter electos. Nam et prerogatiua digni sunt quos nostri lateris comitatus illustrat. C. de preposito labo. l. vnica rex iste et suus populus prepositus signo et vexillo preciosissimi imperatoris nostri saluatoris ihesu christi. qui per hoc signum triumphauit. diuino iudicio ad id sunt promoti. ideo inter electos id est inter ceteros principes et populos a christo electos clarissimi sunt: et ampliori prerogatiua digni: quos diuini lateris id est signorum diuinorum comitatus illustrat. Hec igitur sunt felicissima felicitatis ornamenta. C. de consulibus. l. ordinem libro duodecimo. quibus honorariis insignibus principali munificentia locus iste est decoratus. id est diuina largitate. C. de consulibus. l. nemini. viuat igitur rex noster: viuat suus populus dignus laudibus attollendus. C. de offi. recto. prouin. l. iii. vnde dicere potest ecclesia agens in rebus scilicet talibus post palmam laborum. emeriti principatus honore remuneramus. C. de prin. agen. in rebus. l. vnica.

Palmam enim laborum in dictarum reliquiarum assecutione obtinuit. Unde de ipsis dicere potest christus. Nec enim alieni sunt a puluere et labore castrorum: quos signa et arma nostra comitantur. C. de sacro. pala. peca. l. vnica libro duodecimo. Unde de ipsis potest adaptari quod dicebat dominus moysi. Et erit signum in manu tua et monumentum ante oculos tuos vt lex dei semper sit in ore tuo Exodi decimotertio capitulo. Iste enim reliquie sunt signa redemptionis et monumentum proprium ante oculos nostros vt semper sit lex dei in ore huius regis et sui populi. quia illa sunt signa noua legis: vt dicatur terra francie est quasi paradisus domini Gene. xiii. vere enim dominus est in loco isto Gen. xxviii. c. locus enim iste in quo stas terra sancta est. exodi: et Josue. v. c. actuum. vii. c. vt dicitur quod ibi fides querenda est vbi christus est habi-

tatoꝛ.xxiiij.q.i.c.qui dignioꝛ. Unde dici potest pactum esse sempiternum inter me ꝛ filios israel signumq; perpetuum scʒ per istas sanctas reliquias exodi.xxxi. c. habemus enim signum dei viui apoc. vij.c. hoc est signum salutis quod habemus sapientie.xviij.c. Nec est pter mittenda illa tunica inconsutilis de super contexta per totuʒ qua etiam decoꝛatur ipsum regnum: que designat ecclesiã ecclesie ipsius vnitatem: vt testatur bonifacius in extrauagãti vnam sanctam ꝛ illa fuisse pie creditur ad cuius fimbrie tactum mulier illa que fluxum sanguinis per duodecim annos passa fuerat sana ꝛ salua facta fuit de qua habetur Mathei.viij.c.v.di.c.ad eius vero. Patet igitur qualiter christianissimus rex francoꝛum cum suo populo ꝛ terra: diuino thesauro est munitus: ꝛ adeo in conseruatione tam pciosarum reliquiarum ꝛ iocalium nostre fidei: nostreq; redemptionis ꝛ totius ecclesie typũ gerentiũ adeo nunc est precelectus: ꝛ per consequens ipsum suumq; populum: ꝛ suam terram pdiligere vel saltem eidem adherere p ceteris regibus ꝛ nationibus romanus pontifex obligatur: sufficit enim discipulo: vt sit sicut magister: ꝛ seruus sicut dominus eius omnis enim christi actio nostra est instructio.c. significasti. extra de elect. Maioꝛem enim feruoꝛem dilectiõis habuit christus ad regem frãcie ꝛ suos regnicolas: q̃ʒ ad quoscunq; mundi pncipes seu populos quod ex testimonio sacre scripture euidẽter approbatur: quia qui plus dat ꝛ cui plus donatur plus diligere cẽsetur: ꝛ amplius donans etiam plus diligere iudicatur put testatur euangeliũ de muliere peccatrice Luce.vij.c. Nunc enim regem nostrũ christum predilexisse credendũ est: quẽ suoꝛum pcipuoꝛum iocalium et insigniũ heredem instituit.ff.de cõfirma.tu.l.si patronus. Non enim dubium est honoꝛem saluatoꝛem nostrũ huic regi adhibuisse cui ipse talia reliquit.ff. de iudic.l.sed ꝛ si susceperit. Et q̃q̃ locus vrbis dicatur a domino electus: tamen illa electio presenti electioni diuine non derogat. Nam legimus deum elegisse ciuitatem syon: ꝛ habitationẽ sibi. iuxta illud quod legitur in psalmo. quoniam elegit dominus syon: elegit eam in habitationem sibi. Hec requies mea in seculum seculi: hic habitabo quoniam elegi eam. Et alibi. fundamenta eius in montibus sanctis diligit dominus poꝛtas syon super omnia tabernacula iacob. gloriosa dicta sũt d te: ciuitas dei ꝛc̃. Et alibi. Exulta ꝛ lauda habitatio syon: quia magnus in medio tui sanctus israel. Alibi habetur q dominus elegit ciuitatem iherusalẽ.iij.reg.ij.c. Quid plura. si dicatur q vrbs fuit sacro cruoꝛe apostoloꝛum petri ꝛ pauli consecrata (put supra pponitur). nõne ille caluarie locus prope iherusalem: ꝛ ipa ciuitas est adeo Amplius gloriosa passione saluatoꝛis nostri: ꝛ suo pcioso sanguine consecrata: cuius vnica sola gutta sufficiebat ad totius generis humani redemptionem vt notatur extra. de tempo. oꝛdi.c. ex tenoꝛe. Unde christus videtur fuisse episcopus Hierosolimitanus: q2 ibi tanq̃ verus sacerdos ꝛ episcopus se obtulit p nobis in ara crucis. ex qua oblatione cõuersi sumus ad eum sicut ad pastoꝛem ꝛ episcopum animarum nostrarum. vt scribitur pma petri. ꝛ sic q2 papa est eius vicarius Hierosolymitanus episcopus per excellentiaʒ dici deberet. Nunc etiam pariter hanc terram francie pttulisse videtur dominus vrbi per istarum sacrarum reliquiarum exhibitionem et psentiam. Non enim loca vel oꝛdines creatoꝛi nostro pximos faciunt: sʒ merita bona coniungunt aut mala disiungũt xl.di.c. non loca. nõ ergo debet attendi locus vrbis: sed bona merita: p que deo magis coniuncti sumus et per que sibi in presentia dictarum reliquiarum sanctissimarum appropinquare videmur put est supra probatũ. Et q̃q̃ quo ad administrationem ecclesie romana sit prelata anthiochie. anthiochena tamẽ

ecclesia fuit prior et in ipsa prius resedit
Petrus: et in ipsa prius cathedra sancti
Petri erecta est: que post ea romā trans
lata est.xxiiij.q.j.c.rogam⁹.vij.q j.muta
tiones.per hoc tū nō negat fr̄acia fuis=
se equalis meriti: ymo amplioris q̄ ro=
mana, Sicut dicit cipriianus equipara=
tur petro quo ad martyrij coronā. Et si
differt chathedrarū gratia: vna est tamen
martyrū gloria.vij.q.j.c.puto Unde de
vrbe romana et improbitate gentis illi⁹
videri nō possunt v̄ba bernardi ad Eu=
genium. Unde ad dcum impij in sctis
temerarij: inuicē seditiosi: in vicinos e=
muli in extraneos inhumani superiori=
bus infideles/inferiorib⁹ īportabiles.
Ad petendum inuerecundi ad negandū
frontosi: importuni vt accipiant: in=
quieti donec accipiāt. Ingrati vbi acce
perint.docuerunt linguam suam loqui
grandia: cum operētur exigua: largissimi
pmissores: parcissimi exhibitores blādis=
simi detractores simplicissimi dissimula
tores et malignissimi pditores: romana
a predonib⁹ et latronibus fuit ↄstructa.
vn̄ ad huc retinet p̄mordiū. Nam roma
manus rodit: quas rodere nō valet.odit
nec ē q̄ se abscōdat a rosura ei⁹. ¶ In=
sup attēdere debem⁹.illud Benardi.ad
Eugeniū.alibi scio vbi hitas: crudeliores
infideles sunt tecū: lupi non oues sunt.
tu cū pastor sis (si fieri possit) ↄuertas eos
ne ipsi subuertāt te.et paulo post.fateor
istū populum vsq̄ ad huc extitisse duri
fronte et indomito corde.vnū est quod te
absoluit: egisti cum populo illo: vt possis
dicere pple meus.quid tibi debui facere
et nō feci: sic fecisti et nō pfecisti. Et quid
dicas exi.de vr caldeorū. et dico q̄ opor=
tet me aliis ciuitatibus euāgelizare: pu=
to nec penitebit exilij orbe commutato.
Itē Gregorius papa in dyalogo: non
tacuit pphetiā bti Bndicti.q̄ asseruisse
fertur q̄ roma agentibus non extima=
bitur: sz tēpestatibus coruscationibus
ac turbinibus ac terre motu marcesset.
qd̄ eciā tunc dicebas in munere. Ex qui=
bus ↄcludit glo⁹ ille scz: roma nec a deo
deputatus: et p ↄsequēs a suo vicario pe
rendus. Et vbicumq̄ papa suaz eliget
mansionē: ibi roma erit.cū sit vniuersa=
lis totius ecclesie epus: maxie q̄z orbis
maior ē vrbe.lxxxxiij.di.c.legimus.ideo
orbē pro vrbe deserere nō tenetur. Dice
batur secundo q̄ iste locus est fidelior et
tutior. Legitur enī i cronicis romanorū
pontificū q̄ Siluester.xxiij. Constātinū
īpatorē baptizauit: qui etiaz pacē ec=
clesie reddidit: nam antea vigente psecu
tione pene omnes pontifices qui in sede
romana fuerunt martyrium subierunt.
Et recitatur in speculo hystoriali.lib.ix.
c.lxxxxiij.ex cronicis romanorū pōtificū
vn̄ ad huc adaptari potest qd̄ dicebat.
dn̄e pphetas tuos occiderūt: altaria suf
foderūt: et ego relictus sum solus: et q̄rūt
aiam meā.ad Corin.ij.c.vn̄ aduer=
tat scta mater romana ecclesia: recordet
sui debiti et imēsorū bnficiorū susceptorū
hacten⁹ a christianissimis frācorū regib⁹
nec ingratitudinis labē ↄtrahat q̄ semp
dilexit iusticiā et vidit equitatē.de qua di
ctū ē.dilexisti iusticiā et odisti iniquitatē
ppterea vnxit te de⁹ tu⁹ oleo leticie pre
ↄsortib⁹ tuis. ¶ Prio si qdē Stepha=
no papa auxilio petente a Pipino rege
francorū illustrissimo ↄtra lōbardos ipe
Pipin⁹ cū pfato papa va lato francorū
excercitu dictos lombardos deuicit: nec
nō cronicas intuētib⁹ luce clari⁹ appa=
rebit q̄ nouē vicibus papā a sede roma
na expulsum reges francie strenuissime
ad suaz sedē restaurarūt.put in cronica
Martimana latius ↄtinetur.pz igitur p
pdictas cronicas quō reges francorū fi
deles fuerūt romanis pontificibus et ec
clesie: quomō sumptuose laboriose et vir
tuose p ipsis decertauerūt.quomō ipos
a morte liberauerūt. Ex quibus ipsorū
fidelitas et romanorū pontificum tutum
refugium euidētissime aprobantur.vn=
de ipsis regibus potest dici illud quod
dicit christus de regulo. Amen dico vo
bis q̄z nō repi tantā fidē in israel. Luce.
vij.c. Sic igitur rex frācorū et populus
suus sunt fidelissimi.dupl'r a fide dicti.

¶ Primo qr fidelitatem ecclesie roma
nis pontificibus exhibuerūt. ¶ Secū
do a fide ⁊ deuotione exhibita creatori.
nec mirū: qr super omnes creaturas or
bis habent reges frācie ꝓrogatiuā. pri
mo ex sacratissima vnctiōe speciali diui
na non humana qua inūgitur rex ipse
ꝓpter quā sanctificatus est: vt accedat
qđ legitur leuitici. xxi. c. oleum sancte
vnctionis dei super eū est: qr ego domi
nus qui sanctifico eum: ⁊ immutauit
ei dominus cor aliud primi regū. x. c.
de ipso verificat dictū psalmiste. dilexi
sti iusticiam ⁊ odisti iniquitatē ꝓpter ea
vnxit te de⁹ deus tuus oleo leticie pcō
sortibus tuis. Scutum etiam a domino
suscepit ⁊ arma tanq̄ pugil. ⁊ athleta
precipuus domino dicēte ei: sume arma
mea ⁊ ingredere prelium. tertij regum
xxij. c. vnde scuto bone voluntatis tue
coronasti eum domine psalmo. v. Vide
mus regē istum sanctū morbos curan
tem adeo ꝑelectum fidelissimū christia
num qui suis meritis talia stipendia do
minia ⁊ vicinitatē sui mi patris acq̄siuit
Unde dicitur videtur filium talem pos
simū stipendijs lōgo tēpore q̄sitis absq;
culpa cariturum. C. de vesti. olobo. l. ii.
vnde ex predictis pz q locus iste frācie
est locus refugij ecclesie romane: roma
vero locus excidij. Item patet locū istū
esse locum concilij: romam vero esse lo
cum exilij. Item dixi q locus iste est in
omnibus ꝑeligibilior pluribus rationi
bus. Primo siquidem floret locus iste
studijs p̄ ceteris regionibus vniuersis.
hic enim est verus fons sapientie fluēs
currēns ⁊ diriuās incessanter: a quo erū
pūt aluei clarissimi infrascripti. ¶ Pri
mo quidem alueus grāmatice que ver
bis ⁊ sermonibus congruitatem tribuit
⁊ ab ipsa a puero vsq; ad senem a mino
ri vsq; ad maiorem potum hauriunt vni
uersi. ¶ Secundo alueus dyalectice
vel logice secludens verū a falso quasi
omniū scientiarum methodus: de quo
nisi quis potauerit: de facili in precipici
um cadit. ¶ Tertio alueus rethorice
gratum sermonem faciens ⁊ ornatum:
atq; oratorem reddens beniuolū ⁊ acce
ptum: ipsius enim dulcedo mentem li
gat ⁊ allicit: ⁊ aures singulorum me
briat. ¶ Quarto alueus poetrie mira
noua placida atq; mulcenda fingēs fic
tibus non entia sepe miscens. ¶ Quin
to ab isto fonte ꝓcedit fluui⁹ phie natu
ralis ⁊ moralis. Ab hoc insuper alueo
emanāt riuuli clarissimi: videlicz riuul⁹
arismetice designans vim metroꝝ atq;
modum numeroꝝ musice docentis vo
cum mensurā ⁊ cōcordiam sonorū: geo
metrie terram ⁊ ipsius periculis certissi
me mensurantis ꝑspectiue visibilium
quorūcūq; modos ⁊ difficultates pan
dentis. astrologie cursus ⁊ motum inef
fabilem astrorū. philosophie rerū natu
ras ⁊ motus scire querentes metaphi
sice quoq; altius ꝑspicientis primas co
gnoscere formas. ethice mores hominū
cōmunes docentis. monastice regimen
sui ipsius. yconomice gubernationē do
mi politice ciuitatis populi siue regni
iuris etiam canonici siue ciuilis quorū
sanctionibus ⁊ statutis res publica salu
briter regitur ⁊ gubernat. medicine eti
am sanitatem humanis corporibus ꝓpi
nantis: quid plura ab isto fonte purissi
mo clare manat fluuius sacratissime
theologie videlicet diuinitus de celo ver
tice missus scientia scientiarū ⁊ regimen
animarū. Unde per beatū Karolū ma
gnum studium fuit translatum de roma
parisius. ¶ Item locus iste francie est
eligibilior ꝓpter maiorem conuenienti
am quā habet cum orbe: qr in medio or
bis. massilia enim est i medio orbis situ
ta: vt per mensuratores mape mundi
clarius demonstratur: forsā dici posset
non improbabiliter qđ magis deceret ro
manū pōtificem ꝑ orbem ꝑfulcire q̄ ro
me residere. scribitur enim math. v. c. q
circuibat Ihesus galileam docens in
synagogis eorum ⁊ predicans euange
lium. per consequens euangelicus [illegible]

debet in vno loco residere: sed circuire: et vniuersalē ecclesiam visitare. Preterea papa est episcopus ecclesie vniuersalis: ergo vniuersalem ecclesiam tenetur visitare. Preterea Luce.iiij.c. dicebat turbis volentibus eum retinere seu detinere. aliis ciuitatibus oportet me euāgelizare regnum dei: quia ad hoc missus sum. ¶ Absit igitur q romanus pontifex ciectis considerabilibus supradictis romā pacificatur iterum crucifigi. Et quis alteram partem reuerende clerice in detractionem sedis apostolice videaminm astruere (quia non residet in debito loco scz rome) hanc partem debuissetis potius sustinere in fauorem regis francie et totius patrie.

¶ Clericus. eccl.xiiij. cap.

Quāuis romani sint homines dure ceruicis: non tamen pro qualibet culpa debet pastor gregē deserere. ne mercenario comparetur qui videt lupum venientem et dimittit oues et fugit. ymitetur ergo romanus pontifex petrum et reuertatur ad locū vnde exiit. vij.q.i.c. ymitare. et ad instar sancti Thome pbeat se murum pro domo israel et pro speciali patrimonio beati Petri. Nam et si vniuersale habeat dominium totius orbis prout pluribus et variis rationibus superius est deductū singularius tamen et peculiarius dominium habet in vrbe in toto districtu suo dignoscitur obtinere.

¶ Somnians.

Postq̄ sic dormierā sopo ratus sum et exsurrexi. Suscipite igitur principum princeps serenissime hoc cadmirandum sōnium a minimo ex familiaribus peditibus magestatis vestre humiliter oblatum: corrigendum reformandum ac si visum fuerit totaliter reciendum. in hoc potius attendentes oblati tenorē: q̄ intellectus somniantis in becillitatem. cum enim duo principaliter adnumeduecterem. ¶ Primo cui somnium meum duxerim presentandum. ¶ Secundo profundissimam somnii materiam. ¶ Quo ad primum attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelso Isaye. xxxviij. capitulo. proferre nāq3 valeo verbum Jacob ad esau vidi faciem tuam quasi vultum dei Genesis xxxiij. capitulo imperato: eo enim et reges apud Romanos dii vocabantur: vt ex gestis legimus Romanorum. ideo pre pauore cecidi in faciem meam Judich. xiij. capitulo. timor et tremor tenuit me. Job quarto capitulo. eo q timore repletus in extasi sum constitutus actuum tertio capitulo. Hinc q ysaias postq̄ sedentem dominum super soliū excelsum atq3 eleuatum vidit: postq̄ seraphin duabus alis faciem velare pedes et duabus volare compexit: ad seipsum rediens ait. ve michi: quia vir pollutus labiis ego sum. et subdit et regem dominum exercituum vidi oculis meis Isaie sexto capitulo. facies enim vestra princeps facit sicut sol lucet in virtute sua. apocalipsi primo capitulo. cum sitis verus pugil fidei christiane. nichil est enim quod lumine clarior prefulgeat q̄ recta fides in principe. in epistola inter claras. C. de summa trinitate et fide catholica. Et ideo non in merito Karolus est nomen vestrum quod propter interpretari quasi clara lux: et per consequens illustrissimus re et nomine dici meremini. Et hic est q in presentia tante maiestatis confundor leuare faciem esdre. capitulo quarto. ¶ Quo ad secundum scz profundissimam somnii materiā considero q hec presens materia concernit et q̄ plurimum tangit sacrosanctam romanā ecclesiā: que supra solidam petrā fūdata est. Et ideo ruere nō pōt. xxiiij.

q.j.c.loquitur.z lz na uicula petri possit fluctuare:perire non potest.xxiiij.q.j.c. non turbatur. Nam vera religio casui subiacere non potest. in epistola inter claras prius allegata. Hec ecclesia Romana multis gaudet priuilegijs in auten. vt ecclesia Ro. centum anno. gaudeat priulegijs. Jlla enim est fōs sacerdotij. vt in pdicta auctentica in pncipio continet. illam ecclesiam impator celestis instituit.c.fundamenta de elec. lib.vi.ecclesia illa iubente dño ab antiochia in romā translata est.xxiiij.q.j.c. rogamus.illam solus deus fundauit:et ipsi9 priulegio fungitur.xxij.di.c.j.imo dicit textus q non ab apostolis: sed ab ipso saluatore nro primatū obtinuit.ea di.c.sacrosancta.illū locū deus singulariter elegit:nec a petro deserere voluit dū ipsum fugientē ad vrbē reuocauit.c. per venerabilem.q filij sunt legi. Jstam enim ecclesiā diuina prudentia in cōmutabili dispositione alijs ptulit ecclesijs.i phemio sexti libri. Jsta insup est mater z refugiū singulare omniū christianoꝝ. ij.q.vi.c.ad romanā. Considero etiā q hec materia pnceps serenissime cōcernit pncepes tēporales: z pcipue vos pnceps pncipū secularium illustrissime. Quiquidē pncipes z dñi tpales ad bonū cōmune debent intendere non priuatum. Alioquin eni regimen ipsoꝝ esset iniustū z puersum.vnde dñs talib9 rectoribus cōminatur p ezechielē.xxxiiij. c.ve pastoribus qui se ipsos pascebant quasi sua ppria cōmoda querētes.viij. q.j.c.sunt in ecclesia. Et qntum antiqui reges z nobiles p re publica laborauerunt refert Walerius lib.ix.de codro rege atheniensi.q cum instaret bellū inter athenios.z poloneses. z accepisset respōsum a deo q illi essent victores quorum dux occideretur: hoc audiens codrus i habitu pauperis trāsijt ad hostes: seqz obiecit necem per iurgia puocando.maluit enim mori dum sui vincerēt:q̄ suis puere superatis.z pro re publica filij etiam pprijs non pcebant vt narrat valerius lib.viij.z Augustinus in libro de ciuitate dei lib.v.c.xviij.de bruto q filios suos ad paulū religatos securi percussit iussit: qz dominationē tarquinij a se repulsam reducere volebant. quorū regū z pncipū sic virtuose exercentiū pmiū est: honor z gloria: spirituales z ppetui non transitorij mūdani. Nichil enim in rebus humanis fragilius: cū dependeant ex opinionib9 hominum ac verbis quibus nichil mutabilius in hoc mūdo gloria hūana que flos feni dicit. prima Petri.c.j.cupido enim humane glorie aufert animū magnitudinē. Nam q fauorē hominū querit: necesse est i omni qd facit aut dicit q eorū deseruiat voluntati: z sic seruus efficitur singuloꝝ.l.di. c. si quis dyaconus. pp̄ter qd Tulli9 in libro de offic.dicit:cauēdam libidinē glorie.eripit nāqz animi libertatem.nō est igitur cōpetens pmiū regi:pacter tot labores z solicitudines humanā assequi gloriam: sed qz minister dei dicit populum gubernando.reges enim regni dei ministri esse dicuntur: sapiētie.vi.c.conueniens est vt pmiū spectet a deo.xxiij. q.iiij.c.si non ex fide: interdū tamen remunerat eos bonis tēporalibus.xv.q. iij.§.hinc. Notādū secundū tuliū pmia sunt bonis z malis cōmunia Ezechie. xxix.c. Regibus autem bonis mercedē dabit eternā.prima Petri.v.c.vbi pascite qui in vobis est gregem domini:vt cum venerit pnceps pastoꝝ scz christ9 percipiatis immarcessibilem glorie coronā.xcv.di.c.esto.de qua corona psaie. xxviij.cap. Erit dominus sertum exaltationis z dyadema glorie: z beatitudinē obtinebant qui officium dei laudabiliter exequentur. Cum qz se z alios regunt. Cum qz bonū multitudinis nobilius est q̄ vnius. Cum etiam a deo detur premium cuicunqz priuate persone si egenti subueniat: si discordantes pacificet: si oppressos a potente eripiat. Quanto magis laudandus est ab om-

ubus hominibus ꝛ ꝑmiādus est a deo qui regnū latum pacifice gaudere vio- lētiā cohibet: iusticiā seruat: ꝛ disponit quid sit agendū a subditis suis legibus ꝛ ꝓceptis. ¶ Difficultas nāq; q̄ pricī- bꝰ eminet ad bn̄ agendū eos maiori pre- mio dignos facit. xl. di. c. ante oīa. Unū ꝯm gregoriū qd est regimē multitudinis nisi tēpestas maris: quieto namq; mari nōne dirigit etiā imperitus: sed peritus nauta se confundit turbatus fluctibus tēpestatis. ꝛ idō vt dicit vegetiꝰ de re mi litari. nullus est quē oporteat plura et meliora sapere: q̄ principē cuiꝰ doctrina dꝫ oībꝰ ꝓdesse subiectis. Tūc eñ plato orbē terraꝝ beatū fore dicit cū prudēter regnare vel sapere reges cepissent. Idē dicit valeriꝰ li. vij. Boeciꝰ lib. j. de ꝯsola tiōe. tria eñ fecerūt romanos ductores gentiū. scꝫ prudētia/exercitatio ꝛ fides quā electi reipublice ip̄ēdebāt ¶ Pru dētia (eñ q̄ est virtus maxima vt ait tul lius i rethorica sua li. iij) est rerū bonaꝝ malaꝝq; sciētia: cuiꝰ ptes sunt tres. me moria p quā recolit ea q̄ facta sunt: in- telligētia p quā animꝰ cōcipit ea q̄. sūt: ꝓuidētia p quā ꝓuidet aliqs qd factu- rus sit. Et omnia ista viguerūt i antiqs. ꝛ debēt esse in quolibꝫ pricipe. memoria nāq; ipsiꝰ dꝫ eē cōsideratio ppria cōdi- cionis ꝛ diuine sublimitatis: vt nō effe- ratur animꝰ supra se: nec cōtra deum vel ipsius ecclesiā: iugiter meditet̄ suā cōditionē. vt eñ dr̄ in vita Jo. os aurei antiqtꝰ q̄ cito imꝑator coronabat̄ egre diebat̄ ad eū edificatores monumētoꝝ dicētes de quali metallo iubet imperiū tuū tibi fieri monumētū: insinuātes q tanq̄ homo corruptibilis ꝛ trāsitoriꝰ aīe sue haberet cōmissuꝫ sibi regimē dispo nēdo. meditatio nāq; mortis sūma phi losophia: ē vt ait plato. intelligētia aūt fuit in antiqs. refert eñ valeriꝰ li. vij. de illo rege subtilis iudicij q̄ traditum sibi dyadema prius q̄ capiti imponeret re- tentū diu cōsiderasse ac dixisse. O nobi lis corona magis q̄ felix: quā si qs pe- nitus cognoscat: q̄ multis solicitudini- bꝰ et periculis sis referta: nec humi iacē tem tollere vellet. quia qui preest tibi: cū solicitudine ꝑest. Sic etiam et prouidē tia viguit in antiquis secundum quod ex variis probat̄ hystoriis: qd breuitatis causa ptranseo. Et erit ꝓmiū excellētis regis bene gubernātis vt legit̄ zacharie xiij. c. Domus dauid. i. regis bene regē- tis erit sicut domꝰ dei. qꝛ sicut bene regē do dei officiū gessit in pplo: ita et ꝓpin- quus in premio ihērebit. ¶ Uerū prin- ceps serenissime: oīb obmissis aliis virtu- tibus q̄ dei grā insunt vestre regie maie- stati/deuotio sapientia liberalitas atq; hūilitas florēt i vobis. vos (vt firmiter teneo) tali ꝓmio facient aliqualiter esse participē deuotionē. nāq; vestrā expiē- tia manifestat. Nāꝫ vt ait philosophus: vnusq̄sq; talis e st qualia loquit̄: ꝛ sic vi- uit: ꝛ sic opat̄. quarto ethicoꝝ iuxta finē. ꝛ de antiquoꝝ ꝓsapia ab antiquo descē distis. vn̄ greg. in registro epl̄a. vj. scri- bit childerico regi frācoꝝ inquiens in hec vba. Quāto ceteros hoīes regia dignitas antecedit: tanto ceteraꝝ gētiū regna re- gni vestri ꝓ facto culmine extollit: sicut eñ magne lāpadis splendor i interne noctis obscuritate sui luminis clarita- te fulgescit: ita fidei vestre claritas inter aliaꝝ gentiū obscurā ꝑfidiā rutilat ꝛ cō ruscat. Quicqd aūt ceteri reges se glo- riant̄ habere habetis. sed ipsi in hac re vehemēti9 supant̄. qm̄ hoc pricipale bo nū qd habetis nō habēt. estis aūt in sa- piētia filiis salomōi: q placuit deo. qꝛ cor docile petiit a deo vt posset eiꝰ populuꝫ iudicare. tertij regū. iij. c. O q̄tum sere- nissime princeps ꝛ dn̄e ad istā sapiētiā ꝫ habendā antiq nobiles laborabāt. Na- to eñ alexandro scripsit pater eiꝰ aristo- teli epistolam in hec vba. Natuꝫ michi filiū scio: ex quo quidē diis gratias ago nō tm̄ p eo q natus est: q̄tū ꝓ eo q na- tus est tēporibus vite tue. Spero enim fore vt educatus ꝛ nutritus a te: dignus existat regni susceptione. ꝛ numirū si eaꝫ sapientiā appetet̄ informari. cū sine sa- pientia stare principatus nō valeat. Dixit

enim sapient. iiij.c. per me reges regnant et in epistola. inter claras. C. de sum. tri. et fi. ca. Unde rex romanorum ortatus est regem francorum ut filios suos liberalibus disciplinis instrui procuraret ut in gestis legimus romanorum et in laudem theodosij imperatoris scribitur in li. ij. i hystoria tripartita autem inquit per diem corpore exercitari subiectorum negocia disceptare iudicare simul et agere seorsum modo publice que sunt agenda considerare. ideo antiqui principes magistros suos habebant ipsos instruentes liberalibus disciplinis: sicut troianus policraticum. nero senecam. aristotelem alexander. Istius autem princeps christianissime in libertate similis tito imperatori. a cuius facie nullus tristis discessit. recordatus enim super cenam quod nichil tota die illa dedisset gemens dixit amici hunc diem perdidi ut hec et alia de eius nimia liberalitate in gestis legitur romanorum. Estis insuper in legalitate et fidelitate illius abrahe de quo legimus abraham in temptatione fidelis inventus est i. macha. ij. c. propter quod credo vos et semen vestrum portas inimicorum vestrorum imposterum possidere: ut abrahe deum legimus promisisse gen. xxij. c. Quantum autem hec virtus viguerit in antiquis de legalitate fabricij refert hugo floriacensis in hystoria romanorum: quod medicus pirri de nocte venit ad fabricium inimicum suum et dominum suum se veneno occisurum promisit quem fabricius vinctum remisit ad pirrum et omnia que sibi dixerat indicavit. et pirrum dixisse fertur. iste est fabricius qui difficilius a legalitate quam sol a cursu suo averti posset. et hec verba illustrissime princeps et domine sine adulatione (ut michi constat) possunt dici de vestra regia maiestate Ad hanc autem legalitatem suadendam monebat aristoteles alexandrum in secretis secretorum aristotelis: dicens. O iustissime imperator serva fidem datam et federa confirmata. Nam si in federa infringenda aliquid boni eveniat: spes tamen mala. humilitatis autem sequamini vestigia salvatoris de se dicentis mitis: sum et humilis corde math. xj. c. potentibus autem viris et maxime regibus ut ait grego. xxj. lib. moralium. c. xiij. magna est virtus humilitatis considerata qualitate conditionis omnes namque homines natura equales sunt. natura equales genuit omnes sed variante meritorum ordine alios aliis occulta dispensatio postponit: rex autem humilis quem venturum iudicem cogitat indesinenter rationum suarum causas in melius parat. Nam qui eternum regem et dominum tremore cordis metuerit iura temporalis domini: super subiectos moderari compellitur. perpendit enim nil esse quod temporaliter preest ceteris qui illi ad reddendum rationem subest qui sine fine dominatur. Hinc propheta ad videnda sublimia raptus filius hominis vocatus est ezechiel. ij. c. ut elevatus ad celestia se esse hominem recognosceret. Ac si enim divina vox verbis apertioribus amoneat dicens memento quod sis ne de hiis ad que respexeris extollaris. Istis autem virtutibus deus reges in solio collocat in perpetuum iob. xxxvj. c. Dixi igitur prius quod cum duo inter cetera considerem cum somnium dixi exponendum et etiam materie profunditatem presens negocium ultra vires meas est nec istud solus valerem sustinere exodi. xviij. c. ad instar moysi domino dicentis et conquerentis. quare imposuisti pondus universi populi super me numeri. xj. c. solus negocium hoc enim solus sustinere non valebo deuterono. i. c. Et ut loquar cum seneca hactenus meam ignorantiam ignoravi. Nunc autem ad opus descendens quod prius superficialiter intellexi: nunc compellor videre defectum ut merito possim dicere cum illo iob: quod timor quem timebam evenit michi et quod verebar accidit. iob. iij. c. Et in faciem cecidi ego enim qui cinis et pulvis sum. ut de se abraham dicebat genesis. xviij. c. videns et considerans vestram regiam celsitudinem. Considerans insuper materie profunditatem si in presentis somnij recitatione deficiam maiestas regia non miretur. Cum etiam sicut hij qui per infamiam a mente translati sunt non tam res ipsas sed fantasias passionis sue vident. xlvij. di. c. sicut hij. Sic etiam in somnijs dyabolica suggestione homo sepe alienari contingit a mente: ut non res ipsas. i. ipsorum veritatem

videat: sed diabolice tẽptationis videt ymaginem. vi. di. c. testamẽtũ. Sõniuz igitur fantasticum recitaui: ipsam dispositionem atq; ordinationem sacrosācte romane ecclesie penit⁹ relinquẽdo. Nūc enī excitat⁹ a somno et vigilans loquor illudq; credo teneo et firmiter ꝯfiteor qḋ ipsa sacrosancta ecclesia romana credit tenet atq; ꝯfitet̄ nec non et illud teneo et credo verū qḋ ipsa dixit statuendum in extreuagãti que incipit vnam sanctam. ¶ Pṙiceps ergo illustrissime pre ceteris pugil ecclesie cum (vt in prohemio superius recitaui dictas) reginas videlicet potestatem ecclesiasticam et secularem vt in sõnijs videtur ad pacis osculum lachrimis earū cõpatiẽter et humiliter accepistis. promictens earū ministros ad cõcordiã et ad viã si possibile foret reducere veritatis. vtinã id qḋ in somnijs vt michi videbatur promisistis excitatus a somno videam cum effectu. vt sic pax dñi nostri iesu christi pax miarū et totius consolationis qui facit pacem et cõcordiam in sublimibus suis iob. xxv. c. itercessione magestatis vestre mediãte corda dictorū ministrorū iurisdictionis ecclesiastice et tp̄alis: sic ad pacẽ inclinare et excitare dignetur: q̄ vestri diligentia ingenij ex potẽtia et feruore ipsorū corda sic faciat cõcordia q̄ pax firma celer et vtilis prout subditorum salus desiderat et exigit subsequatur.

¶ Suscipiat igitur dñatiõis vestre fulgorosa maiestas presens hoc somniuz ex quo nisi fallor luce clari⁹ potestis cõcipere que et qualis sit potestas ecclesiastica et etiam secularis. Et quicquid de hac materia alibi queri[illegible] hic plenissime inuenitur. ¶ Insuper ex prius dictis et per prefatos aduocatos allegatis possum summo atq; sanctissimo pontifici necnon vestre regie celsitudini dicere verba canonis. Nunc autem tuo iure iudica causam tuam nõ meo iudicio colige in sinu tuo causam tuam et eam iudica. Suscipiat igitur regia celsitudo has illustres reginas et sic eas uiribus et libertatibus suis protegat tueatur et defendat. q̄ ministri eius: vnus de iurisdictione alterius nichil vsurpet: nec excedant terminos quos posuerunt patres antiqui. null⁹ secularis potestatis metus ecclesie ministros exterreat nullus tẽporalis fauor iura ipsius absorbeat: sed sub protectione alarum vestrarum ecclesiam sub f. lici regimine preseruet a noxijs et optatis semper proficiat incremẽtis. Suscipiat inq̄ regia celsitudo dictas illustres reginas vt sicut de earū lacte plura fecunde suscepistis sic nunc super throno regalis solij refulgentes a malignantium incursibus sub vmbra alarum seraphicarum seruetis. vt sic altissimus trinus et vnus a quo earum potestas emanauit: vestram regiam maiestatem conseruet et protegat cum posteris: et beatissime iungat ecclesie triumphanti. Amen.

¶ Liber somnij viridarij cuius vtilitas fuscos vsq; celebratur ad indos hic finem capit optatum.

¶ Impressum autez fuit opus hoc parisius opa et diligẽtia Jacobi pouchin sumptibus vero et expensis galioti du pre bibliopole super pontem magnum virginis intacte sub intersigno classis auree commorantis.

¶ Venales habentur sub prefato intersignio et i aula palacij regalis i secundo pilari.

Cum priuilegio.